

صحیح البخاری

به کوردی

وهه گێڕاوی هه موو فهرمووده سه حه حه کانی
ئیمامی بوخارییه که ژماره یان (٧٥٦٣) فهرمووده یه

هه نده اقرأ الشافعی

به رنگی هه شته م

نویسنی

أبو عبدالله محمد بن اسماعيل البخاري

وهه گێڕانی

محمد ملا صالح باموکی

www.iqra.ahlamontada.com

صحیح البخاری

بۆدابه‌زاندنی چۆرهما کتیب: سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود کتایه‌ای مەختلف مەراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربی ، فارسی)

صحیح البخاری

به کوری

به رگی هه شته م

پهراوهکانی.. هاوسه رگیری ، ته لاق ، خه رجیه کان ، خواردنه مه نیه کان ،
جهوتهم ، سه رپراوه کان و راوکردن ، قوربانی ، خواردنه وه کان ،
نه خوشه کان ، پزیشکی ، جل و بهرگ و پۆشاک ، ئادابه کان

نویسنی

أبو عبدالله محمد بن اسماعيل البخاري

وه رگی پانی

محمد ملا صالح باموکی

(صحیح البخاری) به کوردی

به رگی هه شتهدم

نووسینی.. أبو عبدالله محمد بن اسماعیل البخاری

وه رگی پانی.. محمد ملا صالح باموکی

چاپی یه کهم ۲۰۲۳

تیراژ: ۱۰۰۰ دانه

دیزاین .. نه حمهد

له بلاو کراوه کانی کتیبخانه ی تیشک

07719899402

07601122110

۳۴- بَابُ عَرَضِ الرَّجُلِ ابْنَتَهُ أَوْ أُخْتَهُ عَلَى أَهْلِ الْخَيْْرِ

۵۱۲۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضي الله عنه يَحْدُثُ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حِينَ تَأَيَّمَتْ حَفْصَةُ بِنْتُ عُمَرَ مِنْ خُنَيْسِ بْنِ حُذَافَةَ السَّهْمِيِّ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَتَوَفَّى بِالْمَدِينَةِ - فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: أَتَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ حَفْصَةَ، فَقَالَ: سَأَنْظُرُ فِي أَمْرِي. فَلَبِثْتُ لَيْالِي، ثُمَّ لَقَيْتَنِي فَقَالَ: قَدْ بَدَأَ لِي أَنْ لَا أَتَزَوَّجَ يَوْمِي هَذَا. قَالَ عُمَرُ: فَلَقَيْتُ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ زَوَّجْتُكَ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ. فَصَمَتَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيَّ شَيْئًا، وَكُنْتُ أَوْجَدَ عَلَيْهِ مَنِي عَلَى عُثْمَانَ، فَلَبِثْتُ لَيْالِي ثُمَّ خَطَبَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَنْكَحَهَا إِيَّاهُ، فَلَقَيْتَنِي أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: لَعَلَّكَ وَجَدْتَ عَلَيَّ حِينَ عَرَضْتَ عَلَيَّ حَفْصَةَ فَلَمْ أَرْجِعْ إِلَيْكَ شَيْئًا؟ قَالَ عُمَرُ: قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ أَبُو بَكْرٍ: فَإِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرْجِعَ إِلَيْكَ فِيمَا عَرَضْتَ عَلَيَّ إِلَّا أَنِّي كُنْتُ عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَدْ ذَكَرَهَا، فَلَمْ أَكُنْ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَلَوْ تَرَكَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَبِلْتُهَا^(۱).

۳۴- باسی پیاو کچ و خوشکی خوێ پێشنیار بکات بو خه لکی چاک (ماره ی کات)

۵۱۲۲- ئیبنو شیهاب دهلی: سالیمی کوری عهبدوللا بوی گێرامه وه که له عهبدوللا کوری عومه ره وه رضي الله عنه گێرایه وه، که عومه ری کوری خه تتاب رضي الله عنه کاتی حه فسه ی کچی عومه ر رضي الله عنه بیوه ژن کهوت (به مردنی) خونه یسی کوری حوزافه ی سه همی میردی رضي الله عنه - که له هاوه لانی پیغه مبه ری خوا رضي الله عنه بوو، له مه دینه مرد - عومه ر رضي الله عنه وتی: رۆشتم بو لای عوسمانی کوری عه ففان رضي الله عنه پێشنیاری ماره کردنی حه فسه م بو کرد، عوسمان وتی: با بیرئ له کاری خۆم

بکه مهوه، ئیتر چهند شهویک مامهوه (چاومروان بووم) پاشان بپم گه‌یشت و وتی: به راستی بۆم پروون بوتهوه له‌م کات و رۆژه‌گاردا ژن نه‌هینم، عومهر ﷺ ده‌لی: ئه‌نجا به‌ ئه‌بو به‌کری سیدیق ﷺ گه‌شتم و وتم: ئه‌گهر ده‌ته‌وی حه‌فصه‌ی کچی عومهرت لی ماره‌ ده‌که‌م، ئه‌بو به‌کر ﷺ بپدمنگ بوو و هیچ وه‌لامیکی نه‌دامه‌وه، بۆیه‌ منیش له‌ ئه‌بو به‌کر زیاتر توپه‌ بووم تا عوسمان، ئه‌نجا چهند شه‌ویک مامه‌وه، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خوازیبینی حه‌فصه‌ی کرد و منیش لیم ماره‌ کرد، ئه‌وسا ئه‌بو به‌کر ﷺ به‌ من گه‌شت و وتی: له‌وانه‌یه‌ توپه‌ بووبی لیم کاتی باسی حه‌فصه‌ت بوکردم (ماره‌ی بکه‌م)، منیش وه‌لام نه‌دایته‌وه؟ وتم: به‌لی وایه، وتی: ده‌سا دلنیا به‌ من له‌به‌ر نه‌وه وه‌لام نه‌دایته‌وه له‌وه‌ی پێشنیارت بو کردم، ته‌نها له‌به‌ر نه‌وه‌ بوو به‌راستی من زانیبووم که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسی حه‌فصه‌ی کردبوو (داوا‌ی ده‌کات)، خو نه‌ده‌کرا منیش نه‌ینی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناشکرا بکه‌م، وه‌ ئه‌گهر ئه‌و (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) نه‌یویستایه‌ و وازی لی به‌ینایه‌ من ده‌مویست (و ماره‌م ده‌کرد).

٥١٢٣- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عِرَاكِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: إِنَّا قَدْ تَحَدَّثْنَا أَنَّكَ نَاكِحٌ دُرَّةَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَعَلَى أُمَّ سَلَمَةَ؟ لَوْ لَمْ أَنْكِحْ أُمَّ سَلَمَةَ مَا حَلَّتْ لِي، إِنَّ أَبَاهَا أَخِي مِنَ الرُّضَاعَةِ»^(١).

٥١٢٣-زهینه‌بی کچی ئه‌بی سه‌له‌مه‌ ده‌گیرپته‌وه که ئوممو حه‌بیه‌ ﷺ به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وت: ئیمه‌ له‌ ناو خو‌ماندا ده‌لێین تو دورره‌ی کچی ئه‌بی سه‌له‌م ﷺ ماره‌ ده‌که‌یت، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((به‌سه‌ر ئوممو سه‌له‌مه‌دا

(ماره‌ی کهم)؟ نه‌گهر ئوممو سه‌له‌مه‌شم ماره نه‌کردایه ئهو (دورره) بو من
حه‌لان نه‌بوو، بیگومان باوکی ئهو (دورره) برای شیرى منه)).

۳۵- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ ﷻ: ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ

فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ ﷻ﴾ الْآيَةُ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿عَفْوُ حَلِيمٍ ﷻ﴾ الْبَقَرَةُ.

﴿أَكْنَنْتُمْ ﷻ﴾ الْبَقَرَةُ، أَضْمَرْتُمْ، وَكُلُّ شَيْءٍ صُنَّتُهُ قَهْوٌ مَكْنُونٌ.

وقال أبو عبد الله، وَقَالَ طَلْقُ: ثَنَا زَائِدَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ: ﴿فِيمَا
عَرَّضْتُمْ ﷻ﴾ الْبَقَرَةُ، يَقُولُ: إِنِّي أُرِيدُ التَّزْوِيجَ، وَلَوَدِدْتُ أَنِّي يُسَّرُ لِي أَمْرًا صَالِحَةً. وَقَالَ
الْقَاسِمُ: يَقُولُ: إِنَّكَ عَلَيَّ كَرِيمَةٌ، وَإِنِّي فِيكَ لَرَاغِبٌ، وَإِنَّ اللَّهَ لَسَائِقٌ إِلَيْكَ خَيْرًا. وَنَحْوُ هَذَا. وَقَالَ
عَطَاءٌ: يُعَرِّضُ وَلَا يَبُوحُ، يَقُولُ: إِنَّ لِي حَاجَةً وَأُبَشِّرِي، وَأَنْتِ بِحَمْدِ اللَّهِ نَافِقَةٌ. وَتَقُولُ هِيَ: قَدْ
أَسْمَعُ مَا تَقُولُ. وَلَا تَعِدُ شَيْئًا، وَلَا يُوَاعِدُ وَلَيْهَا بَغَيْرِ عِلْمِهَا، وَإِنْ وَاعَدَتْ رَجُلًا فِي عِدَّتِهَا ثُمَّ
نَكَحَهَا بَعْدَ لَمْ يَفْرُقْ بَيْنَهُمَا. وَقَالَ الْحَسَنُ: ﴿لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا ﷻ﴾ الْبَقَرَةُ. الزَّيْنُ. وَيُذَكَّرُ عَنِ
ابْنِ عَبَّاسٍ: ﴿الْكَتَبَ أَجَلَهُ ﷻ﴾ الْبَقَرَةُ. قَالَ: أَنْ تَنْقُضِيَ الْعِدَّةَ.

۳۴- باسی ئهم فه‌رمایشته‌ی خوا ﷻ: (وه گوناھتان نه‌گات له
خوازیبێنی ژنانی) (میر مردوو) به ناراسته‌وخۆ پێیان بلێن یان له‌ دلێ
خۆتاندا (بریار بدهن) ده‌یان خوازن خوا زانیویه‌تی، تا ده‌گاته ئهم
فه‌رمایشته (لێ خۆشبووی له‌سه‌رخۆیه) ﴿أَكْنَنْتُمْ ﷻ﴾: (له‌ دلێ
خۆتاندا) شاردبیتانه‌وه، هه‌ر شتیک بپیاریزی ئه‌وه ناوی (مک‌نون)ه.

۵۱۲۴- نه‌بو عه‌بدوڵلا (ئیمامی بوخاری) ده‌لی: ته‌لق پێی وتم: زائیده بو‌ی
گیراینه‌وه له‌ مه‌نصوره‌وه له‌ موجاهیده‌وه له‌ ئیبنو عه‌باسه‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه

دهرباره: ﴿فِيمَا عَرَضْتُمْ﴾ (٣٣٥) دهلی: بلی من دهمه وی ژن بینم، ناواته خوازم (خوا) نافرمتیکی چاکم بو ریك بخت.

هاسیم دهلی: بلی: (به نافرمتکه) تو لای من به پیزی، به راستی من چه زم له تو به، بیگومان خوا چاکه دینیت به پیری به وه، یا وینهی نهم وتانه.

عهتاده دهلی: به ناراسته وخو بلی به ناشکرا (خوازیبینی نهکات)، بلی: من پیوستیه کم هیه، تو مزدت لی بی، سوپاس بو خوا تو نامینیته وه، ده بی نافرمتکه ش نهم وشانه بلی: بیگومان نه وهی دمیلتیت گویم لی به، نابی نافرمتکه هیچ به لیتیک بدات، وه نابی سهر به رشتیاری ژنه که به لیت به کهس بدات بی ناگاداری ژنه که، وه نه گهر ژنه که به لیت به پیاویک دا له ماوهی چاوه پروانیدا له پاشان دواتر نافرمتکهی ماره کرد، جیاناکرینه وه له یه کتری.

حه سه ن (ی به صری) دهلی: ﴿لَا تُؤَاعِدُوهُمْ سِرًّا﴾ (٣٣٥) (١) واته: زینا کردن (له گه لیاندا).

له ئینو عه بیاسه وه ﴿کَیْطَرَاوَتَهُوهُ﴾ ﴿الْكِتَابُ أَجَلُهُ﴾ (٣٣٥) واته: ماوهی چاوه پروانی ته واو بیت.

٣٦- بَابُ النَّظَرِ إِلَى الْمَرْأَةِ قَبْلَ التَّزْوِيجِ

٥١٢٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَأَيْتُكَ فِي الْمَنَامِ يَجِيءُ بِكَ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ فَقَالَ لِي هَذِهِ امْرَأَتُكَ. فَكَشَفْتُ عَنْ وَجْهِكَ التُّوبَ فَإِذَا أَنْتِ هِيَ، فَقُلْتُ: إِنَّ يَكُ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يُمْضِهِ» (٢).

(١) واته: به نهینی به لیتیان پی مه ده ن.

(٢) پروانه: ٣٨٩٥.

۳۱- باسی ته‌ماشاگردنی ئافره‌ت پیش ماره‌کردن

۵۱۲۵- عانیسه رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رمووی پیم: ((له خه‌مدا تو‌م بینی فریشه‌یه‌ک هی‌نایتی له ناو پارچه ئاوریشه‌میکێ چاکدا بوویت، پپی وتم نه‌مه هاوسه‌ری تو‌یه، منیش پۆشاکه ئاوریشه‌مه‌که‌م لادا له‌سه‌ر پرووخسارت، ده‌بینم تو‌یت (له‌ناویدا) جا وتم: نه‌گهر نه‌مه له لایه‌ن خواوه بیت به‌جیی دین)).

۵۱۲۶- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، جِئْتُ لَأَهَبَ لَكَ نَفْسِي. فَنَظَرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَعَدَ النَّظَرُ إِلَيْهَا وَصَوَّبَهُ، ثُمَّ طَاطَأَ رَأْسَهُ، فَلَمَّا رَأَتْ الْمَرْأَةُ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئًا جَلَسَتْ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ: أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ، إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَرَوَّجْنِيهَا. فَقَالَ: «هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟». قَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «أَذْهَبَ إِلَى أَهْلِكَ فَانْظُرْ هَلْ تَجِدُ شَيْئًا». فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا وَجَدْتُ شَيْئًا. قَالَ: «انْظُرْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ، وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي -قَالَ سَهْلٌ مَا لَهُ رِذَاءٌ- فَلَهَا يَصْفُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ؟ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ شَيْءٌ». فَجَلَسَ الرَّجُلُ حَتَّى طَالَ مَجْلِسُهُ ثُمَّ قَامَ فَرَأَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُؤَلِّيًا قَامَرٍ بِهِ، فَدُعِيَ، فَلَمَّا جَاءَ قَالَ: «مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟». قَالَ: مَعِيَ سُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا -عَدَدَهَا- قَالَ: «اتَّقِرُوهُنَّ عَنْ ظَهْرِ قُلُوبِك؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «أَذْهَبَ فَقَدْ مَلَكَتُكُنَّهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۵۱۲۶- سه‌هلی کوری سه‌عد رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه که ئافره‌تیک هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا هاتووم خو‌مت پیشکەش بکه‌م، پیغه‌مبه‌ریش رضی الله عنه سه‌یری کرد نینجا له سه‌روه بو‌ خواره‌وه ته‌ماشای کرد، له

پاشان سەری داخست، جا کە ئافەرتەکە زانی پێغەمبەر ﷺ هیچ بێیاریکی لە باریەوه نەدا دانیشت، ئینجا پیاویک لە ھاوولانی هەستا و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئەگەر تۆ پێویستت پێی نییە، بۆ منی مارد بکە، فەرمووی: ((ئایا هیچت هەیه (بیکەیت بە مەرمی بۆی؟)) وتی: نەووللا ئەی پێغەمبەری خوا، فەرمووی: ((برۆ بۆ مالهۆمتان بزانە هیچ شتێک پەیدا دەکەیت؟)) ئەویش رۆشت پاشان گەڕایەوه و وتی: نە بەخوا ئەی پێغەمبەری خوا هیچم دەست نەکەوت، فەرمووی: ((سەرئەج بدە ئەمۆستیلەیهکی ئاسنیش بێت))، ئەوسا رۆشت لە پاشان گەڕایەوه و وتی: نە بەخوا ئەی پێغەمبەری خوا ئەمۆستیلەیهکی ئاسنیشم دەست نەکەوت، بەلام ئەم پۆشاکەم^(۱) هەیه - سەهل دەلی: پیاوێکە پشتمالەیی نەبوو- نیوەی بۆ ئەو ئافەرتە، پێغەمبەری خواش ﷺ فەرمووی: ((چی لە ئیزارەکەت بکات؟ ئەگەر تۆ بێ پۆشی ئەو هیچی لە بەردا نابێ، وه ئەگەر ئەو (ئافەرتەکە) بێ پۆشی تۆ هیچت لە بەردا نابێ)). ئیتر پیاوێکە دانیشت و دانیشتنەکەیی درێژەیی کیشا، پاشان هەستا، پێغەمبەری خوا ﷺ کابرا بێنی پشتمالەیی هەلکرد و رۆشت، فەرمانی کرد و بانگ کرایەوه، ئینجا کە هات فەرمووی: ((چیت لەبەرە لە قورئان؟)) وتی: فلانە سوپەت و فلانە سوپەت و فلانە سوپەت لەبەرە، ژماردنی، فەرمووی: ((هەموویان لەبەر دەخوین؟)) وتی: بەلی، فەرمووی: ((برۆ ئەوه بەپراستی ئەو (ئافەرتەم) لی مارد کردیت بەو (سوپەتانەیی) قورئان کە لەبەرە)).

(۱) (إزار): پۆشاکێکە بۆ نێوان ناوک و ئەژنۆ.

۳۷- بَابُ مَنْ قَالَ: لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيِّ

لِقَوْلِهِ ﷺ: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَنْ أَجْلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ﴾ (۳۷) ﴿البقرة. فَدَخَلَ فِيهِ الثِّيْبُ وَالْبِكْرُ. وَقَالَ تَعَالَى: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّى تُؤْمِنَ﴾ (۳۸) ﴿البقرة. وَقَالَ تَعَالَى: ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ بِسَكْرٍ﴾ (۳۹) ﴿النور.

۵۱۲۷- قَالَ يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ. حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا عَنَسَةُ، حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ النِّكَاحَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ كَانَ عَلَى أَرْبَعَةِ أَنْحَاءٍ: فَنِكَاحٌ مِنْهَا نِكَاحُ النَّاسِ الْيَوْمَ، يَخْطُبُ الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ وَلَيْتَهُ أَوْ ابْنَتَهُ، فَيُضِدِّقُهَا ثُمَّ يَنْكِحُهَا، وَنِكَاحٌ آخَرُ كَانَ الرَّجُلُ يَقُولُ لِامْرَأَتِهِ إِذَا طَهَّرَتْ مِنْ طَمَئِهَا: أَرْسِلِي إِلَى فُلَانٍ فَاسْتَبْضِعِي مِنْهُ. وَيَعْتَزِّلُهَا زَوْجُهَا، وَلَا يَمْسُهَا أَبَدًا، حَتَّى يَتَبَيَّنَ حَمْلُهَا مِنْ ذَلِكَ الرَّجُلِ الَّذِي تَسْتَبْضِعُ مِنْهُ، فَإِذَا تَبَيَّنَ حَمْلُهَا أَصَابَهَا زَوْجُهَا إِذَا أَحَبَّ، وَإِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ رَغْبَةً فِي نَجَابَةِ الْوَلَدِ، فَكَانَ هَذَا النِّكَاحُ نِكَاحَ الْاسْتَبْضَاعِ، وَنِكَاحٌ آخَرُ يَجْتَمِعُ الرَّهْطُ مَا دُونَ الْعَشْرَةِ، فَيَدْخُلُونَ عَلَى الْمَرْأَةِ كُلُّهُمْ يُصِيبُهَا. فَإِذَا حَمَلَتْ وَوَضَعَتْ، وَمَرَّ عَلَيْهَا لَيَالٍ بَعْدَ أَنْ تَضَعَ حَمْلَهَا، أَرْسَلَتْ إِلَيْهِمْ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ رَجُلٌ مِنْهُمْ أَنْ يَمْتَنِعَ حَتَّى يَجْتَمِعُوا عِنْدَهَا، تَقُولُ لَهُمْ: قَدْ عَرَفْتُمْ الَّذِي كَانَ مِنْ أَمْرِكُمْ، وَقَدْ وَلَدْتُ، فَهُوَ ابْنُكَ يَا فُلَانُ. تُسَمَّى مَنْ أَحَبَّتْ بِاسْمِهِ، فَيَلْحَقُ بِهِ وَلَدُهَا، لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمْتَنِعَ بِهِ الرَّجُلُ. وَنِكَاحُ الرَّابِعِ يَجْتَمِعُ النَّاسُ الْكَثِيرُ فَيَدْخُلُونَ عَلَى الْمَرْأَةِ لَا مَمْتَنِعَ مِنْ جَاءِهَا، وَهِنَّ الْبَغَايَا كُنَّ يَنْصِبْنَ عَلَى أَبْوَابِهِنَّ رَايَاتٍ تَكُونُ عَلَمًا فَمَنْ أَرَادَهُنَّ دَخَلَ عَلَيْهِنَّ، فَإِذَا حَمَلَتْ إِحْدَاهُنَّ وَوَضَعَتْ حَمْلَهَا جُمِعُوا لَهَا وَدَعَوْا لَهُمُ الْقَافَّةَ ثُمَّ أَلْحَقُوا وَلَدَهَا بِالَّذِي يَزُون، فَالْتَأَطَ بِهِ، وَدُعِيَ ابْنُهُ لَا يَمْتَنِعُ مِنْ ذَلِكَ، فَلَمَّا بُعِثَ مُحَمَّدٌ ﷺ بِالْحَقِّ هَدَمَ نِكَاحَ الْجَاهِلِيَّةِ كُلَّهُ، إِلَّا نِكَاحَ النَّاسِ الْيَوْمَ.

۳۷- باسی ئه‌وه‌ی ده‌لێ: ماره‌کردن دروست نییه به بی سهره‌پهرشتیار^(۱)

به به‌لگه‌ی ئه‌م فهرمایشته‌ی خوا ﷺ: (سهره‌پهرشتیاران ئافرمتان) هه‌ده‌غه‌ی شوو کردنیان لی مه‌که‌ن، ئه‌م ئایه‌ته به‌یوه‌ژنیش ده‌گیرته‌وه هه‌روه‌ها کچیش، وه خوا ده‌فه‌رموئ: (وه ژنانی مسولمان ماره مه‌که‌ن له هاوبه‌ش په‌یدا که‌ران تا برپا ده‌هینن)، وه ده‌فه‌رموئ: (وه پیاوانی بی ژن و ژنانی بی می‌رد بدن به شوو (می‌رد)).

۵۱۲۷- عورو‌ی کور‌ی زوبه‌په‌ر ده‌گیرته‌وه که عائیشه ؓ خیزانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بو‌ی گیرایه‌وه، که بی‌گومان ژن ماره‌کردن له سه‌رده‌می نه‌فامیدا جوار جو‌ر بوو: جا ماره‌کردنیه‌کیان ئه‌م ماره‌کردنه‌ی ئه‌م‌پو‌ی خه‌لک بوو، که پیاو خوازبێنی خوشک و ئامو‌زا و برازا و کچی پیاوێکی تر ده‌کات و ماره‌ی ده‌دات پاشان ماره‌ی ده‌کات.

ژن ماره‌کردنیکی تر: کاتێ ژن له چه‌یز پاک بو‌وه پیاوه‌که‌ی پێی ده‌وت بنی‌ره لای فلا‌نه که‌س بیت له‌گه‌لیدا دروست ببێ (جووت بی)، می‌رده‌که‌ی خو‌ی نزیک‌ی نابیته‌وه جووت نابێ له‌گه‌لیدا، تا دمه‌رده‌که‌وئ له‌و پیاوه سکی بووه که ئافرمته‌که له‌گه‌لیدا جووت بووه، ئینجا که دمه‌رکه‌وت سکی هه‌یه، ئه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ی چه‌زی کرد له‌گه‌لی جووت دهبیت، بی‌گومان ئه‌م کاره بو‌یه ده‌کات چه‌ز ده‌کات ژنه‌که‌ی مندالێکی نه‌جیبی ببیت! به‌م نیکاحه ده‌لێن: نیکاحی: (اِسْتِْبَاع).

ژن ماره‌کردنیکی تر: چه‌ند پیاوئ له ده‌ که‌س که‌م‌تر بن له‌سه‌ر ژنی کو دهبه‌نه‌وه، هه‌موویان (به‌شوین یه‌کدا) سواری ئه‌و ژنه‌ ده‌بن، جا که‌سکی پر بوو (له‌وانه و) منداله‌که‌ی بوو، چه‌ند شه‌ویکی به‌سه‌ردا رابورد دهنی‌ریت بو لای ئه‌وانه (که

(۱) سهره‌پهرشتیاری باوک و باپه‌ر و مام و ئامو‌زای کچه و ژن که به شوی ده‌دن.

سواری بوون)، جا هیچ پیاوێکیان ناتوانی خۆی بگرت نهروات تا ههموویان لای ژنه‌که کوډه‌بنه‌وه، پێیان ده‌لی: بێگومان خۆتان دهمانن کاره‌که‌ی رابردووتان چی بووه، ئه‌وه ئیستا منداڵه‌که‌م بووه، ژنه‌که‌ که‌ز له کامیان بکات ده‌لی فلان که‌س ئه‌م منداڵه منداڵی تویه، ئیتر منداڵه‌که‌ ده‌بی به منداڵی ئه‌و که‌سه ! ئه‌و پیاوه (ژنه‌که‌ دیاری کرد) ناتوانی منداڵه‌که‌ هه‌بول نه‌کات.

ژن ماره‌کردنی چواره‌م: پیاوانیکی زۆر کوډه‌بنه‌وه و ههموویان ده‌چنه لای ژنه‌که^(۱) هه‌رکه‌سی بجێته لای ژنه‌که‌ پێگری لی ناکات، ئه‌و ژنانه له‌ش فروشن^(۲)، ئه‌و ژنانه له‌سه‌ر دهرگا (ی ماله) کانپانه‌وه په‌یداخیان داناوه تا نیشانه (ی به‌دروشتی) بێت، جا هه‌ر که‌سی بیه‌وی زینایان له‌گه‌ڵدا بکات دهروات بو لایان، ئینجا ژنیک له‌وانه که‌سکی پر بوو منداڵه‌که‌ی بوو، ههموو ئه‌و پیاوانه‌ی (سواری بوون) کوډه‌کرینه‌وه لای ژنه‌که، قانیفیکیان بو بانگ ده‌که‌ن، پاشان (قانیفه‌که) منداڵی ژنه‌که‌ ده‌داته پال ئه‌و که‌سه‌یان رای وایه هی ئه‌وه، ئیتر دهنوسیت پییه‌وه و به منداڵی ئه‌و که‌سه بانگ ده‌کری، ئه‌و پیاوه ناتوانی رازی نه‌بی به‌و کاره (باوکی‌تی منداڵه‌که)، ئینجا که پیغه‌مبه‌ر موحه‌ممهد ﷺ به (تاینی) هه‌ق نێردرا، جگه له‌م ژن ماره‌کردنه‌ی ئیستا خه‌لکی ههموو ژن ماره‌کردنه‌کانی سه‌رده‌می نه‌قامی نه‌ه‌یشت و له ناوی برد.

۵۱۲۸- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: ﴿وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتِمَى الْمَسَاءِ أَلْأَي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَرَغِبْنَ أَنْ تَكْحُلُنَّ﴾ (۱۳۷) ﴿النِّسَاء. قَالَتْ هَذَا فِي الْيَتِيمَةِ الَّتِي تَكُونُ عِنْدَ الرَّجُلِ -لَعَلَّهَا أَنْ تَكُونَ شَرِيكَةً فِي مَالِهِ،

(۱) سه‌ر جێی له‌گه‌ڵدا ده‌که‌ن.

(۲) کاریان زیناکردن و به‌د په‌وشتیه.

وَهُوَ أَوْلَىٰ بِهَا- فَيَرْغَبُ أَنْ يَنْكِحَهَا، فَيَعْضُلُهَا لِمَالِهَا، وَلَا يُنْكِحَهَا غَيْرُهُ، كَرَاهِيَةً أَنْ يَشْرَكَهُ أَحَدٌ فِي مَالِهَا^(۱).

۵۱۲۸- عوروه له باوکیه وه دهگیرپته وه نهویش له عائیشه وه ﷺ دهرباره ی نه م ئایه ته: (وه نهودی به سه رتاند ا ده خوینرپته وه له فورناند ا (وه لامیکه) له باره ی کچانی هه تیوه وه، نهوانه ی نهودی نووسراوه بو یان (له میراتی باوکیان) بپیان نادهن، وه حه ز ناکه ن مارمیان بکه ن (له بهر میراته که شیان ناهیلن شوو بکه ن)، عائیشه ﷺ وتی: نه مه له باره ی کچی هه تیوه وه یه که لای پیاوکیه (خزمیتی)، لهوانه یه کچه هه تیوه که هاوبه شی پیاوه که بیت له سامانی پیاوه که ده^(۲)، جا پیاوه که له هه موو که س له پیشتر و نزیکتره به و کچه هه تیوه، حه زیش ناکات ماره ی بکات و ریگه شی نادات شوو بکات، له بهر سامانی کچه که و ماره شی ناکات بوکه سیکی تر، له بهر نه وه حه ز ناکات که سیک ببیته هاوبه شی له مال و سامانی کچه که ده.

۵۱۲۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ أَخْبَرَهُ أَنَّ عُمَرَ حِينَ تَأَيَّمَتْ حَفْصَةُ بِنْتُ عُمَرَ مِنْ ابْنِ خُذَافَةَ السَّهْمِيِّ -وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ- مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ تُؤَفِّي بِالْمَدِينَةِ- فَقَالَ عُمَرُ: لَقِيتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ أَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ. فَقَالَ: سَأَنْظُرُ فِي أَمْرِي. فَلَبِثْتُ لَيْالِي، ثُمَّ لَقِيتُ فَقَالَ: بَدَأَ لِي أَنْ لَا أَتَزَوَّجَ يَوْمِي هَذَا. قَالَ عُمَرُ: فَلَقِيتُ أَبَا بَكْرٍ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ أَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ^(۳).

۵۱۲۹- سالیم ده لی: ئیبنو عومه ر ﷺ بو ی گیرایه وه که عومه ر کاتی حه فسه ی کچی عومه ر بیوه ژن که وت (به مردنی میرده که ی)، که ئیبنو حوزافه ی سه می -

(۱) بروانه: ۲۴۹۴.

(۲) که به میرات بو هه ردوکیان به چی ماوه.

(۳) بروانه: ۴۰۰۵.

که له هاوه لانی پیغه مبه‌ر ﷺ بوو، وه له به‌شدار یووانی غه‌زای به‌در بوو له مه‌دینه مرد - عومه‌ر ده‌لئ به‌عوسمانی کوری عه‌ففان ﷺ گه‌شتم، بی‌شنی‌ارم کرد بوی وتم: نه‌گه‌ر ده‌ته‌وی حه‌فصه‌ت لی ماره ده‌که‌م، نه‌ویش وتی بیریک له کارم ده‌که‌مه‌وه. ئینجا چهند شه‌ویک مامه‌وه (چاوم‌پروان بووم) پاشان پیم گه‌یشته و وتی: بۆم پروون بو‌ته‌وه له‌م کات و رۆژگار مه‌دا ژن نه‌هینم، عومه‌ر ده‌لئ: ئینجا به‌ نه‌بو به‌کر ﷺ گه‌شتم و وتم نه‌گه‌ر ده‌ته‌وی حه‌فصه‌ت لی ماره ده‌که‌م.

۵۱۳۰- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عَمْرٍو قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَسَنِ: ﴿فَلَا تَمْضُلُوهُمْ﴾ (۳۳) البقرة. قَالَ: حَدَّثَنِي مَعْقِلُ بْنُ يَسَارٍ أَنَّهَا نَزَلَتْ فِيهِ، قَالَ: رَوَّجْتُ أُخْتًا لِي مِنْ رَجُلٍ فَطَلَّقَهَا، حَتَّى إِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهَا جَاءَ يَخْطُبُهَا، فَقُلْتُ لَهُ: رَوَّجْتُكَ وَفَرَشْتُكَ وَأَكْرَمْتُكَ، فَطَلَّقْتُهَا، ثُمَّ جِئْتُ تَخْطُبُهَا، لَا وَاللَّهِ لَا تَعُودُ إِلَيْكَ أَبَدًا، وَكَانَ رَجُلًا لَا بَأْسَ بِهِ وَكَانَتِ الْمَرْأَةُ تُرِيدُ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿فَلَا تَمْضُلُوهُمْ﴾ (۳۳) البقرة. فَقُلْتُ الْآنَ: أَفْعَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَزَوَّجَهَا إِيَّاهُ^(۱).

۵۱۳۰-حه‌سه‌ن دمه‌راره‌ی: ﴿فَلَا تَمْضُلُوهُمْ﴾ (۳۳) ده‌لئ: مه‌عقیلی کوری یه‌سار ﷺ بوی گه‌پرامه‌وه نه‌و ئایه‌ته دمه‌راره‌ی نه‌و دابه‌زی، (مه‌عقیل) ده‌لئ: خوشکیکی خۆم ماره کرد له بیاویک و ته‌لاقیدا (وازی لی هینا)، هه‌تا ماوه‌ی چاوم‌پروانیه‌که‌ی به‌سه‌ر چوو هات خوازیبینی کرده‌وه، منیش پیم وت: کردممه هاوسه‌رت و کردم به‌نوین و ژیر خه‌رت و ریزم گرتیت که‌چی تو ته‌لاقیدا، پاشان هاتووی خوازیبینی ده‌که‌یه‌ته‌وه؟ نا به‌خوا هه‌رگیز ناگه‌په‌ته‌وه بۆ لات، بیاوه‌که‌ش خراپ نه‌بوو ژنه‌که‌ش دمیویست بگه‌په‌ته‌وه بۆ لای، به‌و هۆیه‌وه

(۱) پروانه: ۴۵۳۹.

(۲) واته: سه‌ربه‌ره‌شتیارانی ئافره‌تان پێگری له ئافره‌ته‌کانیان مه‌که‌ن شوو بکه‌نه‌وه به‌مێرده‌کانیان که ته‌لاقیان داون.

خواش ئەم ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند: ﴿فَلَا تَعْمَلُوا هُنَّ﴾ واته: رێگری له ئافره‌تان مه‌که‌ن بگه‌رێنه‌وه (بۆ لای می‌رده‌کانیان شوویان بێ بکه‌نه‌وه)، (مه‌عقیل) ده‌ڵێ: منیش وتم: هه‌ر ئیستا (ئه‌و کاره‌) ده‌که‌م ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا، ده‌ڵێ: ئیتر ماره‌ی کرده‌وه بۆ پیاوه‌که‌.

۳۸- باب: إِذَا كَانَ الْوَلِيُّ هُوَ الْخَاطِبَ

وَحَظَبَ الْمُغِيرَةَ بِنْتُ شُعْبَةَ امْرَأَةً هُوَ أَوْلَى النَّاسِ بِهَا، فَأَمَرَ رَجُلًا فَرَّوَجَهُ. وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بِنْتُ عَوْفٍ لَأُمِّ حَكِيمٍ بِنْتِ قَارِظٍ أَتَجْعَلِينَ أَمْرِي إِلَيْ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَقَالَ: قَدْ تَزَوَّجْتُكَ. وَقَالَ عَطَاءٌ: لِيُشْهِدَ أَنِّي قَدْ نَكَحْتُكَ أَوْ لِيَأْمُرَ رَجُلًا مِنْ عَشِيرَتِهَا. وَقَالَ سَهْلٌ: قَالَتْ امْرَأَةٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَهَبْ لَكَ نَفْسِي. فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَرَّوَجْنِيهَا.

۳۸- باسیک: ئەگەر سه‌ر په‌ره‌شتیاری ئافره‌ته‌که‌ خۆی خوازیبێنی که‌ری ئافره‌ته‌که‌ بوو

موغه‌یه‌ره‌ی کو‌ری شو‌عه‌ ﷺ خوازیبێنی ئافره‌تیکی کرد، موغیره‌ خۆی له‌ هه‌موو که‌س نزیک تر بوو له‌ ئافره‌ته‌که‌، بۆیه‌ فه‌رمانی کرد به‌ پیاویک لی‌ی ماره‌ بکات.^(۱)

عبدو‌ره‌حمانی کو‌ری عه‌وف ﷺ به‌ ئوممو حه‌کیمی گچی قاریزی وت: کاری خۆت دهمه‌یه‌ته‌ دهم‌؟ وتی: به‌‌ئێ، عب‌دوره‌حمان وتی: ئه‌وه‌ ماره‌م کردیت له‌ خۆم.

عه‌تا وتی: ^(۱) با شایه‌ت بگ‌ری له‌سه‌ری و ب‌ئێ به‌ ئافره‌ته‌که‌ ب‌یگومان من تۆم ماره‌کرد، یان با فه‌رمان بکات به‌ که‌سیک له‌ ه‌و‌زی ئافره‌ته‌که‌ (لێی ماره‌ بکات).

(۱) واته‌ موغیره‌ خۆی وه‌لی ئافره‌ته‌که‌ بوو، پیاویکی کرد به‌ وه‌کیلی خۆی ماره‌ی کرد له‌ موغیره‌.

سه‌هل ﷺ ده‌لی: ئافره‌تیک عه‌رزى پێغه‌مبه‌رى ﷺ کرد وتی: خۆمت پێشکه‌ش ده‌که‌م، بپاوێکیش وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌رى خودا ئه‌گه‌ر تۆ پێویستت به‌و ئافره‌ته‌ نییه‌، ئه‌وا ماره‌ی بکه‌ بۆ من.

۵۱۳۱- حَدَّثَنَا ابْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي قَوْلِهِ: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي الْمَسَاءِ قُلُ اللَّهِ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ﴾ (۱۲۷) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، النِّسَاء. قَالَتْ: هِيَ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجَرِ الرَّجُلِ، قَدْ شَرِكْتُهُ فِي مَالِهِ، فَيَرْغَبُ عَنْهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا، وَيَكْرَهُ أَنْ يَزَوَّجَهَا غَيْرَهُ، فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ، فَيَحْبِسُهَا، فَتَهَاكُمُ اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ (۲).

۵۱۳۱-هیشام له باوکیه‌وه ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له عایشه‌وه ر.ه. درباره‌ی ئه‌م فهرمایشته: (وه) (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ) درباره‌ی ئافره‌تان پرسیارت لی ده‌که‌ن، بلی خودا وه‌لامتان دماته‌وه دربارمیان) تا کو‌تای ئایه‌ته‌که‌، عایشه‌ ده‌لی: ئه‌وه کچیکی هه‌تیوه لای بپاوێکه‌، که به‌راستی که‌که‌ بۆته هاوبه‌شی له سامانه‌که‌یدا و بپاوه‌که‌ همز ناکات ماره‌ی بکات، وه بپی ناخۆشه‌ ماره‌شی بکات بۆ که‌سیکی تر جگه‌ له خۆی و ببیته هاوبه‌شی له مال و سامانه‌که‌یدا (۳)، بۆیه دمیته‌یته‌وه (رینگه‌ نادات شوو بکات)، ئیتر خوا ئه‌و رینگریه‌ی لی قه‌دمه‌ کردن.

۵۱۳۲- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمُقْدَامِ، حَدَّثَنَا فَضِيلُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ جُلُوسًا، فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ تَعْرِضُ نَفْسَهَا عَلَيْهِ، فَحَفَظَ فِيهَا النَّظَرَ وَرَفَعَهُ فَلَمْ يُرِدْهَا، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ زَوَّجْنِيهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «أَعْنَدَكَ مِنْ

(۱) ئبنو جوهره‌یج ده‌لی: به‌ عه‌تام وت ئافره‌تیک کو‌رێکی ئاموزای خوازیی ده‌کات، که‌سی نییه‌ جگه‌ له‌و ئاموزایه‌ی.

(۲) پروانه: ۲۴۹۴.

(۳) واته: مێردی که‌که‌ ده‌بیته هاوبه‌شی سه‌ره‌ده‌شتیاره‌که‌ به‌هۆی ژنه‌که‌یه‌وه، ئه‌ویش ئه‌وه‌ی پێ خۆش نییه‌ بۆیه ناهێلێت شوو بکات.

شَيْءٍ؟». قَالَ: مَا عِنْدِي مِنْ شَيْءٍ. قَالَ: «وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ وَلَا خَاتَمًا مِنْ الْقُرْآنِ أَشَقُّ بُرْدَتِي هَذِهِ فَأَعْطِيهَا النُّصْفَ، وَآخُذْ النُّصْفَ». قَالَ: «لَا، هَلْ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْءٍ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «أَذْهَبْ فَقَدْ زَوَّجْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۵۱۳۲-سه‌هلی کوری سه‌عد ﷺ ده‌لئ: ئیمه له خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ دانیش‌تبووین، ئافره‌تیک هات خوی پێش‌نیار کرد بۆ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ (که ماره‌ی بکات)، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ سه‌رنجی دا له خواره‌وه بۆ سه‌رده‌وه به‌لام نه‌یویست، ئینجا پیاویک له هاوه‌لانی وتی: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا ماره‌ی بکه بۆ من، فه‌رمووی: ((هیچ‌ت هه‌یه؟)) وتی: هه‌یچم نییه، فه‌رمووی: ((ئه‌موس‌تیه‌که‌ی ئاسنیش‌ت نییه؟)) وتی: ئه‌موس‌تیه‌که‌ی ئاسنیش‌م نییه، به‌لام ئه‌م بورده‌م (پۆناکه‌که‌م) ده‌که‌م به‌ دوو له‌ته‌وه، له‌تیکی ده‌ده‌م به‌و ژنه‌ له‌ته‌که‌ی تری بۆ خۆم، فه‌رمووی: ((نه‌خیر، ئایا هه‌یج قورنانت له‌به‌ره؟)) وتی: به‌ئێ، فه‌رمووی: ((بڕۆ به‌ دئنیاییه‌وه ئه‌وا بۆتم ماره‌کرد به‌و ئه‌ندازه‌ قورنانه‌ی له‌به‌رته)).

۳۹- بَابُ إِنْكَاحِ الرَّجُلِ وَلَدَهُ الصَّغَارَ

لِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ ۝﴾ الطلاق. فَجَعَلَ عِدَّتَهَا ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ قَبْلَ الْبُلُوغِ. ۵۱۳۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَزَوَّجَهَا وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، وَأَدْخَلَتْ عَلَيْهِ وَهِيَ بِنْتُ تِسْعٍ، وَمَكَثَتْ عِنْدَهُ تِسْعًا^(۲).

(۱) پروانه: ۲۳۱۰.

(۲) پروانه: ۳۸۹۴.

۳۹- باسی پیاو مندالی نابالغ به‌شوو بدات (و ژنی بو بیتی)

به به‌لگه‌ی ئەم فەرمايشته‌ی خوا‌ی به‌رز و بلند: (وه نه‌و کچانه‌ش (له‌به‌ر مندالی) هیشتا چه‌زیان پیا نه‌هاتوو) جا خوا ماوه‌ی چاوهروانی پیش بائغ بوونیانی به‌سی مانگ داناوه.

۵۱۳۳- هیشام له باوکیه‌وه ده‌گیرپته‌وه نه‌ویش له عائیشه‌وه (ﷺ) ده‌لی: کاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ماره‌ی کرد ته‌مه‌نی شه‌ش سال بوو کاتی‌کیش گوێزایه‌وه بو‌ی ته‌مه‌نی نو‌ سال بوو نو‌ سالی‌ش لای مایه‌وه (خیزانی بوو).

۴۰- بَابُ تَرْوِیجِ الرَّابِّ ابْنَتُهُ مِنَ الْإِمَامِ

وَقَالَ عُمَرُ: خَطَبَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَيَّ حَفْصَةَ فَأَنْكَحْتُهَا^(۱).

۵۱۳۴- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَزَوَّجَهَا وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، وَبَنَى بِهَا وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. قَالَ هِشَامُ: وَأُنْبِئْتُ أَنَّهَا كَانَتْ عِنْدَ تِسْعِ سِنِينَ^(۲).

۴۰- باسی باوک کچه‌که‌ی ماره بکات له پیشه‌وا

عومه‌ر (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خوازبیتی چه‌فصه‌ی لی کردم منیش ماره‌م کرد بو‌ی. ۵۱۳۴- هیشامی کوری عوروه له باوکیه‌وه ده‌گیرپته‌وه نه‌ویش له عائیشه‌وه (ﷺ) ده‌گیرپته‌وه ده‌لی: کاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ماره‌ی کرد ته‌مه‌نی شه‌ش سال بوو، کاتی‌کیش گوێزایه‌وه ته‌مه‌نی نو‌ سال بوو. هیشام ده‌لی: گیردراوته‌وه بۆم که عائیشه (ﷺ) نو‌ سال لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بووه (هاوسه‌ری بووه).

(۱) پروانه: ۴۰۰۵.

(۲) پروانه: ۳۸۱۴.

۴۱- باب: السُّلْطَانُ وَلِيٌّ

بِقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: "زَوَّجْنَاكَهَا مِمَّا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ"
 ۵۱۳۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ:
 جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي وَهَبْتُ مِنْ نَفْسِي. فَقَامَتْ طَوِيلًا، فَقَالَ رَجُلٌ:
 زَوَّجْنِيهَا، إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ. قَالَ: «هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ تُصَدِّقُهَا؟». قَالَ: مَا عِنْدِي
 إِلَّا إِزَارِي. فَقَالَ: «إِنْ أَعْطَيْتَهَا إِيَّاهُ جَلَسَتْ لَا إِزَارَ لَكَ، فَالْتَمِسْ شَيْئًا». فَقَالَ: مَا أَجِدُ
 شَيْئًا. فَقَالَ: «الْتَمِسْ وَلَوْ خَائِمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَلَمْ يَجِدْ، فَقَالَ: «أَمَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْءٌ؟». قَالَ:
 نَعَمْ سُورَةُ كَذَا وَسُورَةُ كَذَا لِسُورٍ سَمَّاهَا. فَقَالَ: «زَوَّجْنَاكَهَا مِمَّا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۴۱- باسیک: سولتان و دهسه لات دار سه ره شتیاره^(۲)

به به لگه ی نه م فهرموودمیه ی پیغه مبه ر ﷺ: ((ماره مان کرد بو ت به و نه ندازه
 قورئانه ی له به رته)).

۵۱۳۵- سه هلی کوری سه عد ﷺ وتی: ئا فره تی ک هات بو خزمه تی پیغه مبه ری خوا
 ﷺ وتی: من خو م به خشی پی ت. ئینجا ئا فره ته که ماومیه کی زور وهستا، ئه وسا
 بیاویک وتی: (ئه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ) ماره ی بکه بو من ئه گهر تو خوت
 پیویست پی نییه، فهرمووی: ((ئایا شتیکت هه یه بیکه یته مارمی بو ی؟))
 وتی: هیچم نییه جگه له م پو شاکه م، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((ئه گهر نه و
 پو شاکه ی پی بده ی خوت دادمه نیشیت پو شاکت نییه، بو یه هه ولی شتیکی تر
 بده))، بیا وه که وتی: هیچ شتیکم نییه، ئینجا فهرمووی: ((بگه ری با
 نه موس تیله یه کی ئاسنیش بی ت))، به لام بیا وه که هیچی ده ست نه که وت، ئه وسا

(۱) پروانه: ۲۳۱۰.

(۲) نه و ئا فره ته ی سه ره شتیار نییه.

فهرمووی: ((نایا هیج قورنانت له بهر ده؟)) وتی: به ئی نهو سوږده و نهو سوږده چهند سوږده تیکی ناو هینا، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((ماره مان کرد بۆت بهو سوږده نهی له بهر ته له قورنان)).

۴۲- باب: لَا يُنْكِحُ الْأَبُ وَغَيْرُهُ الْبِكْرَ وَالْتَّيِّبَ إِلَّا بِرِضَاهَا

۵۱۳۶- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ حَدَّثَهُمْ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا تُنْكِحُ الْأَيِّمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكِحُ الْبِكْرَ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: «أَنْ تَسْكُتَ»^(۱).

۴۲- باسیک: باوک و غهیری باوک نه کچ نه بیوه ژن نادات به شوو، مه گهر به رهمه نندی ههردووکیان

۵۱۳۶- نه بو سه له مه ده ئی: نه بو هورمپره ﷺ بۆی گیرانه وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((بیوه ژن ماره ناکری و نادری به شوو تا رای و مر نه گیریت، وه کچ نادری به شوو تا مؤله تی (پازی بوونی) لی و مر نه گیریت))، عه رزیان کرد نهی پیغه مبه ری خودا مؤله تی کچ چۆنه؟ فهرمووی: ((نه وه یه که (وتت پازیت) بیدهنگ بیت)).

۵۱۳۷- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ طَارِقٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ أَبِي عَمْرِو - مَوْلَى عَائِشَةَ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْبِكْرَ تَسْتَحِي. قَالَ: «رِضَاهَا صَمْتُهَا»^(۲).

۵۱۳۷- عایشه ﷺ ده ئی: نهو وتی: نهی پیغه مبه ری خوا بیگومان کچ شهرم ده کات (که قسه بکات)^(۱)، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((پازی بوونی کچ (به شوو کردن) بیدهنگ بوونیه تی)).

(۱) پروانه: ۶۹۶۸، ۶۹۷۰.

(۲) پروانه: ۶۹۴۶، ۶۹۷۱.

۴۳- باب: إِذَا زَوَّجَ ابْنَتَهُ وَهِيَ كَارِهَةٌ، فَنِكَاحُهُ مَرْدُودٌ

۵۱۳۸- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَمُجَمِّعِ ابْنِي يَزِيدَ بْنِ جَارِيَّةَ، عَنْ خُنَسَاءَ بِنْتِ خِدَامِ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ ثَيِّبٌ، فَكَرِهَتْ ذَلِكَ، فَأَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَرَدَ نِكَاحَهُ^(۱).

۴۳- باسیک: ئەگەر پیاویک کچەکە ی دا بەشوو کچەکە رازی نەبوو، ئەوە مارە کردنەکە ی دانەمەرزراو

۵۱۳۸- عەبدورەحمان و موحەممەدی کورانی یەزیدی کوری جارییه دەگیرنەو لە خەنسای کچی خیزامی ئەنصاریه وە ﷺ کە ئەو بیۆمژن بوو باوکی دای بە شوو، بەلام ئەو (خەنسا) رازی نەبوو بەو بەشوودانە و رۆشتە خزمەتی پێغەمبەری خوا ﷺ، ئەویش مارە کردنەکە ی پوچەل کردەو^(۲).

۵۱۳۹- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا يَزِيدُ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى، أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَزِيدَ وَمُجَمِّعَ بْنَ يَزِيدَ حَدَّثَاهُ أَنَّ رَجُلًا يُدْعَى خِدَامًا أَنْكَحَ ابْنَتَهُ لَهُ. نَحْوَهُ^(۳).

۵۱۳۹- قاسیمی کوری موحەممەد گیرایەو کە عەبدورەحمانی کوری یەزید و موحەممەدی کوری یەزید هەردووکیان بۆ قاسیمیان گیرایەو، کە پیاویک پێی دەوترا خیزام کچی خۆی دا بەشوو. نێر بەوینە ی هەرموودەکە ی پێشوو دەگیرێتەو

(۱) کاتیک پرسی پێ دەکرێت رازی بیت بدرێت بە شوو یان نا.

(۲) پروانە: ۵۱۳۹، ۶۱۴۵، ۶۹۶۹.

(۳) بە دانەمەرزراوی لە قەڵەمدا.

(۴) پروانە: ۵۱۳۸.

۴۴- بابُ تَرْوِیجِ الْيَتِيمَةِ

لَقَوْلِهِ: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَمَىٰ فَانكِحُوا﴾ (۲) النساء. وَإِذَا قَالَ لِلوَلِيِّ لِلخَاطِبِ: زَوِّجْنِي فَلَانَّةَ. فَسَكَتَ سَاعَةً أَوْ قَالَ: مَا مَعَكَ؟ قَالَ: مَعِيَ كَذَا وَكَذَا. أَوْ لَبِثًا ثُمَّ قَالَ: زَوِّجْنِيهَا. فَهَوَّ جَائِزٌ. فِيهِ سَهْلٌ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۱۴۰- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ لَهَا يَا أُمَّتَاهُ: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَمَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِثْلَ وَلَدِكُمْ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ (۲) النساء. قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا ابْنَ أَخْتِي، هَذِهِ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجَرٍ وَلِیُّهَا، فَيَرْعَبُ فِي جَمَالِهَا وَمَالِهَا، وَيُرِيدُ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ صَدَاقِهَا، فَتُهْوَى عَنْ نِكَاحِهَا. إِلَّا أَنْ يُقْسِطُوا لَهَا فِي إِكْمَالِ الصَّدَاقِ، وَأُمِرُوا بِنِكَاحِ مَنْ سِوَاهُنَّ مِنَ النِّسَاءِ، قَالَتْ عَائِشَةُ: اسْتَفْتَى النَّاسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ ذَلِكَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ﴾ (۱۳۷) ﴿إِلَىٰ﴾ (۱۳۸) وَتَرْعَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ (۱۳۹) النساء. فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ لَهُمْ فِي هَذِهِ الْآيَةِ أَنَّ الْيَتِيمَةَ إِذَا كَانَتْ ذَاتَ مَالٍ وَجَمَالٍ، رَغِبُوا فِي نِكَاحِهَا وَنَسَبِهَا وَالصَّدَاقِ، وَإِذَا كَانَتْ مَرْغُوبًا عَنْهَا فِي قِلَّةِ الْمَالِ وَالْجَمَالِ، تَرَكَوْهَا وَأَخَذُوا غَيْرَهَا مِنَ النِّسَاءِ. قَالَتْ: فَكَمَا يَتْرَكُونَهَا حِينَ يَرْغَبُونَ عَنْهَا، فَلَيْسَ لَهُمْ أَنْ يَنْكِحُوهَا إِذَا رَغِبُوا فِيهَا، إِلَّا أَنْ يُقْسِطُوا لَهَا وَيُعْطَوْهَا حَقَّهَا الْأَوْفَى مِنَ الصَّدَاقِ (۱).

۴۴- باسی به شوودانی کچی هه تیوو

به بهلگهی فهرمایشتی خوای گه وره: (وه نه گهر ترسان دادپه روهر نه بن له (مارمیی) نهو ئافرمانه ی بی باوکن (مارمیان مه کهن)، نهو (ئافرمانه) مارمه کهن).

ئه‌گەر پیاوۆ بۆ: به‌سه‌ره‌رشتیار: فلانه کچم لی ماره بکه، ئینجا ماوه‌یه‌ک مایه‌وه یان وتی: چیت هه‌یه (بیده‌یت وه‌ک ماره‌یی)? ئه‌ویش وتی: ئه‌وه و ئه‌وه‌م هه‌یه، یان هه‌ردووکیان ماوه‌یه‌ک مانه‌وه پاشان سه‌ره‌رشتیار وتی: ماره‌م کرد بۆت، ئه‌و دروسته.

-له‌باره‌ی ئه‌م باسه‌وه فه‌رمووده‌که‌ی سه‌هل که له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌یگێڕته‌وه هه‌یه^(۱).

۵۱۴۰- ئیبنو شیهاب ده‌لی: عورو‌ی کور‌ی زوبه‌یر بۆی گێڕامه‌وه که ئه‌و پرس‌یاری له عایشه ﷺ کرد (له‌باره‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌وه)، وه ئه‌گەر ترسان دادپه‌روهر نه‌بن له (ماره‌یی) ئه‌و ئافه‌رمته بی باوکانه (ماره‌یان مه‌که‌ن)، وه له‌و ئافه‌رمته‌وه ماره بکه‌ن هه‌ڵان بۆتان، دوو دوو یان سی سی یان چوار چوار، جا ئه‌گەر ترسان دادگه‌ر نه‌بن ئه‌وه یه‌ک ئافه‌رمت (ماره بکه‌ن له‌وانه‌ی ئازادن)، عایشه ﷺ وتی: ئه‌ی برازای خۆم ئه‌وه‌ی (که ئایه‌ته‌که ده‌یفه‌رمو‌ی) کچی‌کی هه‌تیوه له لای سه‌ره‌ره‌شتی کاره‌که‌یه‌تی وحه‌زی له‌جوانی و سامانه‌که‌یه‌تی، وه ده‌یه‌و‌یت که‌متر له ماره‌ی خۆی بدات (و ماره‌ی کات)، بۆیه ئه‌و سه‌ره‌ره‌شتیارانه رێگری کران له ماره‌کردن ئه‌و کچه هه‌تیوانه، مه‌گه‌ر دادگه‌ر بن له پێدانی ماره‌یه‌که‌یان به ته‌واوی، وه پیاوان فه‌رمانیان پێ گرا به ماره‌کردنی ئافه‌رمته‌ی تر جگه له‌وان، (عایشه ﷺ) ده‌لی: خه‌لکی له پاش ئه‌وه پرس‌یاریان له پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، خواش ﷻ ئه‌م ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند: (ئه‌ی موحه‌ممه‌د ﷺ) پرس‌یارت لی ده‌که‌ن ده‌ربه‌ره‌ی ئافه‌رمته‌تان، تا ده‌مگاته (وه هه‌ز ناکن ماره‌یان بکه‌ن) جا خوا له‌م ئایه‌تی بۆ دابه‌زاندن: کچی هه‌تیو ئه‌گەر جوان بوو سامانی هه‌بوو هه‌زیان له ماره‌ کردن و په‌چه‌له‌گیتی

(۱) بوخاری گێڕاوه‌تیوه به ژماره (۲۳۱۰) له سه‌حیحی بوخاریدا.

مارمیییه‌که‌ی بو ته‌واو ده‌که‌ن^(۱)، وه ئه‌گهر چه‌زی لی نه‌کرا له‌به‌ر که‌م مائی و که‌م جوانی وازی لی دینن و جگه له‌و ئافره‌تانی تر ماره ده‌که‌ن، عائیشه رضی الله عنها ده‌لی: جا هه‌ر چو‌نی ئه‌گهر چه‌زیان لی نه‌کرد وازی لی دینن، به هه‌مان شیوه بو‌یان نییه ماره‌ی بکه‌ن ئه‌گهر چه‌زیان لی بوو، مه‌گهر دادگهر بن له‌گه‌لی دا و مافی خو‌ی پی بده‌ن له مارمیییه‌که‌ی به ته‌واوی و تیر و ته‌سه‌لی)).

٤٥- باب: إِذَا قَالَ الْخَاطِبُ لِلْوَلِيِّ: زَوِّجْنِي فُلَانَةَ. فَقَالَ: قَدْ زَوَّجْتُكَ بِكَذَا وَكَذَا. جَازَ النِّكَاحُ، وَإِنْ لَمْ يَقُلْ لِلزَّوْجِ: أَرْضَيْتَ أَوْ قَبِلْتَ؟

٥١٤١- حَدَّثَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ، أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَعَرَضَتْ عَلَيْهِ نَفْسَهَا، فَقَالَ: «مَا لِي الْيَوْمَ فِي النِّسَاءِ مِنْ حَاجَةٍ». فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ زَوِّجْنِيهَا. قَالَ: «مَا عِنْدَكَ؟». قَالَ: مَا عِنْدِي شَيْءٌ. قَالَ: «أَعْطِهَا وَلَوْ خَافًا مِنْ حَدِيدٍ». قَالَ: مَا عِنْدِي شَيْءٌ. قَالَ: «فَمَا عِنْدَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟». قَالَ: عِنْدِي كَذَا وَكَذَا. قَالَ: «فَقَدْ مَلَكْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۲).

٤٥- باسیک: ئه‌گهر خوازینیکه‌ر وتی به‌سه‌ر په‌رشتیار فلانه ئافره‌تم لی ماره بکه ئه‌ویش وتی: بی‌گومان بو‌م ماره کردی به‌م شته و به‌و شته^(۳) ماره کردنه‌که دروسته، با نه‌شلی به می‌رده‌که: ئایا رازیت یان قه‌بولی ده‌که‌یت؟

٥١٤١-سه‌هل رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه که ئافره‌تیک هاته خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ و جا خو‌ی بو پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پیشنیار کرد (ماره‌ی کات)، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی:

(۱) وه‌ک هاوشیوه‌کانی.

(۲) پروانه: ۲۳۱۹.

(۳) ماره‌یی ژنه‌که بیت تو بیده‌یت.

((من لهم رُؤُوسًا مِثْلَهُمْ بِمِثْلِ مَا فِيهِمْ))، ئینجا بیاویک وتی: ئەه یه مبه‌ری خوا ﷺ ماره‌ی بکه بو من، فهرمووی: ((جیت هه‌یه؟^(۱))) وتی: هه‌چم نیه، فهرمووی: ((شتیکی پی بده با نه‌موس‌تیه‌یه‌کی ئاسنیش بیت))، بیاوه‌که وتی: هه‌چم نیه، فهرمووی (ئهی له‌قورئان جیت پییه و له‌به‌ره؟) وتی: نه‌وه و نه‌وه‌م له‌به‌ره، فهرمووی: ((بیگومان نه‌وه کردمه هاوسه‌رت به‌و نه‌ندازه قورئانه‌ی پیته و له‌به‌رته)).

۴۱- بابُ لَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ، حَتَّى يَنْكُمَ أَوْ يَدَعَ

۵۱۴۲- حَدَّثَنَا مَكِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: سَمِعْتُ نَافِعًا يُحَدِّثُ، أَنَّ ابْنَ عَمَرَ رضي الله عنه كَانَ يَقُولُ: هَيَّ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَبِيعَ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَلَا يَخْطُبَ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ، حَتَّى يَتَرَكَ الْخَاطِبُ قَبْلَهُ، أَوْ يَأْذَنَ لَهُ الْخَاطِبُ^(۲).

۴۱- باسی نابێ خوازبێنی بکات به‌سه‌ر خوازبێنی

براکه‌یدا، هه‌تا ماره‌ی ده‌کات یان وازی لی دینیت

۵۱۴۲- ئیبنو عومه‌ر رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌ده‌غه‌ی کردوه که‌سیکتان سه‌ودا و مامه‌له‌ بکات به‌سه‌ر سه‌ودا و مامه‌له‌ی که‌سیکی ترتاندا، هه‌روه‌ها که‌سیک خوازبێنی بکات به‌سه‌ر خوازبێنی براکه‌یدا تا خوازبێنی که‌ره‌که‌ی پیش نه‌وه وازی لی دینی، یان خوازبێنیکه‌ر مۆله‌تی ده‌دات.

(۱) وه‌ک ماره‌یی پیی بده‌یت.

(۲) پروانه: ۲۱۳۹.

۵۱۴۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنِ الْأَعْرَجِ قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَأْتُرُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَكُونُوا إِخْوَانًا»^(۱).

۵۱۴۳- ئەبو ھورەیرە رەزى لە پەغەمبەرەوھ ﷺ دەگێڕێتەوھ کە ھەرمووێھتی: ((خۆتان بپارێزن لە گومانی خراپ، چونکە بەراستی بەدگومانی درۆترین وتە و قەسە، بەدواى ناتەواوى یەكتردا مەگەڕێن^(۲)، سیخوڤى و جاسوسى مەكەن^(۳) رەفتان لەیەكتر نەبێت^(۴)، براى یەكترى بن)).

۵۱۴۴- «وَلَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خُطْبَةِ أَخِيهِ، حَتَّى يَنْكِحَ، أَوْ يَتَرَكَ»^(۵).

۵۱۴۴- ((با بیاو خوازیبىنى بەسەر خوازیبىنى براکەیدا نەکات تا ماری دەکات یان وازی لى دینى)).

۴۷- بَابُ تَفْسِيرِ تَرْكِ الْخُطْبَةِ

۵۱۴۵- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُحَدِّثُ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حِينَ تَأَمَّتْ حَفْصَةُ قَالَ عُمَرُ: لَقِيتُ أَبَا بَكْرٍ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ أَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ. فَلَبِثْتُ لَيْلًا ثُمَّ خَطَبَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَلَقِينِي أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرْجِعَ إِلَيْكَ فِيمَا عَرَضْتَ إِلَّا أَنِّي قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ ذَكَرَهَا، فَلَمْ أَكُنْ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَلَوْ تَرَكَهَا لَقَلْبُهَا. تَابَعَهُ يُونُسُ وَمُوسَى بْنُ عُقْبَةَ وَابْنُ أَبِي عَتِيْقٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ^(۶).

(۱) پروانه: ۶۰۶۶، ۶۰۶۷، ۶۷۲۴.

(۲) یان ھەست ھەل مەگرن بە نیازی خراپ.

(۳) یان گوێ مەگرن بۆقەسى خەلک.

(۴) یەكترى مەبوغزێن.

(۵) پروانه: ۲۱۴۰.

(۶) پروانه: ۴۰۰۵.

۴۷- باسی راقه و مانای واز هینان له خوازبینی

۵۱۴۵- عبداللای کوری عومەر ﷺ دهگیرپتهوه که عومهری کوری خه‌تتاب ﷺ کاتی حه‌فصه ﷺ بیوه‌ژن کهوت، عومەر ده‌لی: به نه‌بو به‌گر ﷺ گه‌شتم و وتم: نه‌گر دمه‌وئ حه‌فصه‌ی کچی عومهرت لی ماره ده‌که‌م. ئینجا چهند شه‌ویک مامه‌وه چاوه‌پروان بووم)، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خوازبینی کرد، جا نه‌بو به‌گر گه‌شتم پی‌م و وتی: به‌راستی هیچ شتیک ریگرم نه‌بوو وه‌لامت بده‌مه‌وه دهرباره‌ی نه‌وه‌ی پیشنیارت کرد بۆم، تهنه‌ا نه‌وه‌ بوو به دلتیاییه‌وه من زانیبووم که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسی حه‌فصه‌ی کردوه، جا بۆ من په‌وا نه‌بوو نه‌ینی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناشکرا بکه‌م، نه‌گر پیغه‌مبه‌ر ﷺ وازی لی به‌ینایه بیگومان من قبو‌لم دهرکرد.

یونس و مووسای کوری عوقبه و ئیبنو نه‌بی عه‌تیق له زوهریه‌وه ده‌گیرپته‌وه و پالپشتی شوعه‌یبی کوری نه‌بی حه‌مره ده‌که‌ن له گیرانه‌وه‌ی ئهم فه‌رمووده‌یه‌دا.

۴۸- بابُ الْخُطْبَةِ

۵۱۴۶- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ جَاءَ رَجُلَانِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَخَطَبَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ مِنَ الْبَيِّنَاتِ سِحْرًا»^(۱).

۴۸- باسی وتاردان (پیش خوازبینی سوننه‌ته)

۵۱۴۶- زه‌یدی کوری نه‌سه‌لم ده‌لی: له ئیبنو عومهرم ﷺ بیست ده‌یوت: دوو پیاو له رۆژه‌لات (ی مه‌دینه) وه هاتن وتاریان دا، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((به‌راستی هه‌ندی له په‌وان بیژی وه‌ک جادوو و سحر وایه))^(۱).

٤٩- بَابُ ضَرْبِ الدُّفِّ فِي النِّكَاحِ وَالْوَلِيَمَةِ

٥١٤٧- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ دُرَّكَانَ قَالَ: قَالَتِ الرَّبِيعُ بِنْتُ مُعَوِّذٍ ابْنِ عَفْرَاءَ: جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ فَدَخَلَ حِينَ بَنِي عَلِيٍّ، فَجَلَسَ عَلَى فِرَاشِي كَمَا جَلَسَ كَ مَنِي، فَجَعَلَتْ جُوزِيَّاتٍ لَنَا يَضْرِبْنَ بِالدُّفِّ وَيَنْدُبْنَ مَنْ قُتِلَ مِنْ آبَائِي يَوْمَ بَدْرٍ، إِذْ قَالَتْ إِحْذَاهُنَّ وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ. فَقَالَ: «دَعَى هَذِهِ، وَقُولِي بِالدِّي كُنْتَ تَقُولِينَ»^(١).

٤٩- باسی دهف لیدان له کاتی ژن هیئان و زهماوه‌نددا (درسته)

٥١٤٧- خالیدی کوری زمکوان وتی: ږوبه‌بیعی کچی موعه‌وویری کوری عه‌فرا وتی: نه‌و کاته‌ی برابووم به بوکینی، پښغه‌مبه‌ر ﷺ هات بو لام و له‌سه‌ر نه‌و نوینه‌ی من دانیشت که تو له‌سه‌ری دانیشتووی له‌ نزیکه‌م‌وه، چه‌ند کچوله‌یه‌ک که‌هی خو‌مان بوون ده‌ستیان کرد به‌ دمف لیدان، نه‌وانه‌یان ده‌لاوانده‌وه له‌ باوانی من که له‌ غه‌زای ئو‌خوددا کو‌زرا‌بوون (به‌رده‌وام بوون)، له‌پر کچوله‌یه‌کیان وتی: ئیمه‌ پښغه‌مبه‌ر یکمان تیا‌به‌ ده‌زانی سبه‌ینی چی ده‌بیټ، پښغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((کچی وا مه‌لی له‌ پښدا چیت ده‌وت هه‌ر له‌و باب‌ه‌ته‌ بلټ)).

٥٠- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ النساء

وَكثْرَةُ الْمَهْرِ، وَأَدْنَى مَا يَجُوزُ مِنَ الصَّدَاقِ

وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَأَتَيْتُمُ امْرَأَتَكُمْ وَنَظَرَا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا﴾ النساء. وَقَوْلُهُ: ﴿أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ (م)﴾ البقرة. - وَقَالَ سَهْلٌ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: "وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ"^(٢).

(١) یان هه‌ندی له‌ په‌وان‌بیژی سی‌هر و جادووی تیا‌به، سه‌رنجی گو‌نگر را‌ده‌کی‌شن و سه‌رسام ده‌بیټ پی‌ی.

(٢) ږروانه: ٤٠٠١.

(٣) ږروانه: ٢٣١٠.

۵۱۴۸- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ، فَرَأَى النَّبِيُّ ﷺ بِشَاشَةِ الْعُرْسِ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ^(۱).

۵۰- باسی ئەم فەرمايشتهی خواى بهرز و بلند: (بيدهن به ئافرهتان (نهک کهس و کاریان) ماره‌یه‌کانیان وهک به‌خشین (نهک وهک کرێ))، وه زۆری ماره‌یی و که‌مترینی ماره‌یی که دروسته له ماره‌ییدا (چهنده)، وه ئەم فەرمايشتهی خواى بهرز و بلند: (وه مائیکی زۆرتان (به‌ماره‌یی) دابێت به‌یه‌کێ له ژنه‌کانتان ئەوه هه‌چ شتیکی لی مەسه‌ننه‌وه)، له‌گه‌ڵ ئەم فەرمايشتهی خواى گه‌وره: (یا ماره‌ییتان بۆ دانابن).

سه‌هل ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ فەرمووی: ((با ئەم‌وستیله‌یه‌کی ئاسنیش بیت)).
 ۵۱۴۸- ئەنه‌س ﷺ ده‌لی: عه‌بدوهره‌حمانی کو‌ری عه‌وف ﷺ ئافره‌تیکی ماره‌کرد له‌سه‌ر کێشی دهنکی خورمايه‌ك^(۲) ئالتون، ئینجا پێغه‌مبه‌ر ﷺ شادی و خوشی ژن گواستنه‌وه‌ی پێوه‌ بینی، بۆیه‌ پرسیا‌ری لی کرد، عه‌بدوهره‌حمانیش وتی: بێگومان ئافره‌تی‌کم ماره‌ کردوه‌ له‌سه‌ر کێشی دهنکه‌ خورمايه‌ك ئالتون.

۵۱۴۸م- وَعَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ.
 ۵۱۴۸م- ئەنه‌س^(۳) ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ له‌ عه‌بدوهره‌حمانی کو‌ری عه‌وفه‌وه ﷺ ده‌لی: ئافره‌تیکی ماره‌ کرد له‌سه‌ر کێشی دهنکه‌ خورمايه‌ك ئالتون.

(۱) بروانه: ۲۰۴۹.

(۲) که نرخی له‌وکاتدا پێنج دره‌هم بووه. بروانه : إرشاد الساری، ۴۲۸/۱۱.

(۳) ڕێگه‌ی دووه‌م بۆ فەرمووده‌که‌ی پێشوو.

۵۱- بابُ التَّزْوِیجِ عَلَى الْقُرْآنِ وَبَغِیْرِ صَدَاقٍ

۵۱۴۹- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، سَمِعْتُ أَبَا حَازِمٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيَّ يَقُولُ: إِنِّي لَفِي الْقَوْمِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، إِذْ قَامَتِ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لَكَ، فَرَفِئَهَا رَأْيِكَ، فَلَمْ يُجِبْهَا شَيْئًا، ثُمَّ قَامَتْ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لَكَ، فَرَفِئَهَا رَأْيِكَ: فَلَمْ يُجِبْهَا شَيْئًا، ثُمَّ قَامَتِ الثَّالِثَةُ فَقَالَتْ: إِنَّهَا قَدْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لَكَ، فَرَفِئَهَا رَأْيِكَ: فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْكِحْنِيهَا. قَالَ: «هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟». قَالَ: لَا. قَالَ: «ادْهَبْ فَاطْلُبْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَذَهَبَ فَطَلَبَ، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: مَا وَجَدْتُ شَيْئًا وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ. فَقَالَ: «هَلْ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْءٌ؟». قَالَ مَعِيَ سُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا. قَالَ: «ادْهَبْ فَقَدْ أَنْكِحْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۵۱- باسی ماره برینی ئافرهت له سهر (فیرکردنی) قورئان، به بی (ناو هیئانی) مارهیی

۵۱۴۹- سههلی کوری سهعدی ساعیدی ﷺ دهلی: من له ناو کۆمه ئیک خه لکدا بووم له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ، له ناکاو ئافرهتیک ههستا و وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ئه و (ئافرهته که) خوی به خشی بهتۆ، تۆش رات له باریه وه بفرموو، هه ی وه لایمکی نه دایه وه، پاشان ههستایه وه و وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ئه و خوی به خشی بهتۆ، تۆش رات له باریه وه بفرموو، هه ی وه لایمکی نه دایه وه، پاشان بو سییه م جار ههستایه وه و وتی: ئه و خوی به خشی بهتۆ، تۆش رات له باریه وه بفرموو، ئینجا بیاویک ههستا و وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ماره ی بکه بو من، فرمووی: ((هه ی شتیکت هه یه؟)) وتی: نه خیر،

فه‌رمووی: ((بِرْؤ بگه‌رئ با موستیله‌یه‌کی ئاسنیش بیئت))، ئه‌ویش رْؤشت و گه‌را پاشان هاته‌وه و وتی: هیج‌م ده‌ست نه‌که‌وت هه‌تا موستیله‌یه‌کی ئاسنیش، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا هیج قورئانت له‌به‌ره؟)) وتی: ئه‌و سوپ‌رته و ئه‌و سوپ‌رته‌م له‌به‌ره، فه‌رمووی: ((بِرْؤ ئه‌وا کردمه‌ هاوسه‌رت به‌و ئه‌ندازه قورئانه‌ی له‌به‌رته)).

۵۲- بَابُ الْمَهْرِ بِالْعُرُوضِ وَخَاتَمٍ مِنْ حَدِيدٍ

۵۱۵۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِرَجُلٍ: «تَزَوَّجْ وَلَوْ بِخَاتَمٍ مِنْ حَدِيدٍ»^(۱).

۵۲- باسی ماره‌ی به‌ کالآو ئه‌موستیله‌ی ئاسن

۵۱۵۰-سه‌هلی کور‌ی سه‌عد ؓ ده‌گیر‌یت‌ه‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ بی‌او‌یک‌ی فه‌رمو‌و: ((ژن بی‌نه‌ با به‌ ئه‌موستیله‌یه‌کی ئاسنیش بیئت)).

۵۳- بَابُ الشُّرُوطِ فِي النِّكَاحِ

وَقَالَ عُمَرُ: مَقَاطِعُ الْحُقُوقِ عِنْدَ الشُّرُوطِ. وَقَالَ الْمِسْوَرُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ ذَكَرَ صَهْرًا لَهُ فَأَثْنَى عَلَيْهِ فِي مُصَاهَرَتِهِ فَأَحْسَنَ، قَالَ: "حَدَّثَنِي فَصَدَّقَنِي، وَوَعَدَنِي فَوَقَّى لِي".
۵۱۵۱- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «أَحَقُّ مَا أَوْفَيْتُمْ مِنَ الشُّرُوطِ أَنْ تُوفُوا بِهِ مَا اسْتَخْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ»^(۱).

۵۳- باسی ئەو مەرجانەى لە ژن هێناندا (دروسته)

-عومەر رضی اللہ عنہ وتی: مەرجەکان یەکلا کەرەوێ مافەکانە ^(۲).
 -میسومر دەلی: لە پێغەمبەرم صلی اللہ علیہ وسلم بیست باسی زاویەکی دەکرد و ستایشی کرد لە
 زاویەتی کردنەکیددا جوان هەڵسوکەوتی کردووە، وە فەرمووی: ((قەسەى لەگەڵ
 کردم و راستی کرد، وە بەئێنی پێدام بەئێنەکەى بۆ بەجی هێنام)).
 ۵۱۵۱-عوقبە رضی اللہ عنہ لە پێغەمبەرەو صلی اللہ علیہ وسلم دەگێڕێتەووە کە فەرموویەتی: ((پەواترینی
 مەرجەکان کە داواتان لێ کراوە وەفای پێ بکەن، ئەو مەرجانەى داوینی
 هاوسەرەگانتان پێ حەڵال کردووە)).

۵۴- بَابُ الشُّرُوطِ الَّتِي لَا تَحِلُّ فِي النِّكَاحِ

وَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: لَا تَشْتَرِطِ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا.
 ۵۱۵۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ زَكَرِيَّاءَ -هُوَ ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ- عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ،
 عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تَسْأَلُ طَلَاقَ أُخْتِهَا
 لِتَسْتَفْرِغَ صَحْفَتَهَا، فَإِنَّمَا لَهَا مَا قُدِّرَ لَهَا» ^(۳).

۵۴- باسی ئەو مەرجانەى کە لە ژن هێناندا دروست نییە

-ئەبىنەو مەسعوود رضی اللہ عنہ دەلی: ژن دروست نییە (بۆ شووکردنی بەکەسیک) مەرجی
 تەلاقەدانى خوشکەکەى ^(۴) بکاتە مەرج.

(۱) پروانە: ۲۷۲۱.

(۲) واتە: هەر مەرجێک لە نتوان پیاو و ئاfrه‌تدا دانرابێ دەبێ پێوەی پابه‌ند بن، وە مەرجەکان و مافەکان هەر
 لایەکیان دەچەسپێنێ، بەلام نابێ مەرجەکان ناشەری بن.

(۳) پروانە: ۲۱۴۰.

(۴) واتە: ئەو ژنەى دەبێتە هەوێ و ژنی ئەو پیاوێهەى ئەم دەیه‌وێت شووی پێ بکات.

۵۱۵۲- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلی الله علیه و آله گێرایه‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((بو ئافرمت ره‌وا نییه^(۱) داوای ته‌لاقێ خوشکه‌که‌ی (هه‌ویه‌که‌ی) بکات دم‌فره‌که‌ی خالی بکات^(۲)، چونکه بیگومان ئه‌وه‌ی بو‌ی بریار دراوه بو‌ی دم‌بیت)).

۵۵- بابُ الصُّفْرَةِ لِلْمُتَزَوِّجِ

وَرَوَاهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله.
 ۵۱۵۳- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ حُمَيْدِ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَبِهِ أَثَرُ صُفْرَةٍ، فَسَأَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ تَزَوَّجَ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ، قَالَ: «كَمْ سُفَّتَ إِلَيْهَا؟». قَالَ زِنَةٌ نَوَاةٍ مِنْ دَهَبٍ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «أَوَّلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ»^(۳).

۵۵- باسی (حوکمی به‌کاره‌ینانی) بو‌نی خوش زه‌غفران بو‌ ژن هێنهر

- (ئهو فه‌رمووده له‌و بارمه‌یه‌وه هاتوو) عه‌بدوهره‌حمانی کورێ عه‌وف رضی الله عنه له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلی الله علیه و آله گێرایه‌یه‌وه.
 ۵۱۵۳- ئه‌نه‌سی کورێ مالیک رضی الله عنه ده‌گێڕێته‌وه که عه‌بدوهره‌حمانی کورێ عه‌وف رضی الله عنه هات بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله و ئاسه‌واری زه‌غفران و زمردی بیوه‌ بوو، بو‌یه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله پرسیا‌ری لی کرد، ئه‌ویش هه‌وائی پێدا که ئافرمتیکی ئه‌نصاری ماره‌ کردوه، فه‌رمووی: ((چهند ماره‌یت پێ داوه؟)) وتی: کیشی ده‌نکه خورمایه‌ک ئالتون، پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((خواردنی زه‌ماوند دروستکه، با به مه‌رپیکیش بیت)).

(۱) کاتی پیاویکی خێزاندار خوازیینی ده‌کات.

(۲) واته‌ پیاوه‌که بو‌ خۆی به‌کلا بکاته‌وه و ژنه‌که‌ی تر ته‌لاق بدات.

(۳) پروانه: ۲۰۴۹.

۵۱- باب

۵۱۵۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ أَوْلَمَ النَّبِيُّ ﷺ يَزِيدُ فَاوْسَعِ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا، فَخَرَجَ - كَمَا يَصْنَعُ إِذَا تَزَوَّجَ - فَأَتَى حُجْرَ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ يَدْعُو وَيَدْعُونَ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَرَأَى رَجُلَيْنِ قَرَجَعَ، لَا أَذْرِي أَخْبَرْتُهُ أَوْ أَخْبَرَ بِخُرُوجِهِمَا^(۱).

۵۱- باسینک

۵۱۵۴-ئەنەس ر.ه ده‌ئێ: پێغه‌مبەر ﷺ به‌هۆی (گواستنه‌وه‌ی) زه‌ینه‌به‌وه خواردنی زه‌ماومندی ساز کرد و خواردنی زۆری دایه‌ مسوڵمانان، ئینجا رۆشته دهره‌وه له‌ ماڵ -به‌و جووره‌ی که‌ ژنی به‌ینایه‌ وای ده‌کرد- ئەوسا هاته‌ بو‌ ماله‌کانی دایکانی باوم‌داران (گشت خیزانه‌کانی)، پێغه‌مبەر ﷺ دوعای ده‌کرد (بو‌ خیزانه‌کانی) و ئەوانیش دوعایان ده‌کرد (بو‌ ئەو)، له‌ پاشان گه‌رایه‌وه‌ (له‌ مالی ئەو خیزانانه‌) و دوو پیاوی بینی و گه‌رایه‌وه‌، ئینجا نازانم من هه‌واڵم دایه‌ یان هه‌واڵی پێ درا به‌ رۆشتنی ئەو دوو پیاوه‌.

۵۷- باب: كَيْفَ يُدْعَى لِلْمُتَزَوِّجِ

۵۱۵۵- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ - هُوَ ابْنُ زَيْدٍ - عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ ر.ه أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَثَرَ صُفْرَةٍ، قَالَ: «مَا هَذَا؟». قَالَ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ. قَالَ: «بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ»^(۲).

(۱) پروانه: ۴۷۹۱.

(۲) پروانه: ۲۰۴۹.

۵۷- باسيك: چۆن دوعا ده كړيټ بۆ كه سيك ژنى هيټابټ

۵۱۵۵- ټه نه س ﷺ ده گيرپټه وه كه پيغه مبه ر به عه بدورده چمانى كورى
عه و فوه وه ناسه وارى زده فهرانى بينى فهرمووى: ((نه مه جى يه؟)) وتى:
ژنيك هيناوه له سهر كيشى دهنكه خورمايه ك نالتوون، پيغه مبه ر ﷺ
فهرمووى: ((خوا فهر و بهر كه ت به سهر دا برژى، خواردنى زه ماومند
ساز بكه با به مهر كيش بيت)).

۵۸- بابُ الدُّعَاءِ لِلنِّسَاءِ اللَّاتِي يَهْدِينَ الْعُرُوسَ، وَلِلْعُرُوسِ

۵۱۵۶- حَدَّثَنَا قَزْوَةُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا:
تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ ﷺ فَأَتَتْنِي أُمِّي فَأَدْخَلَتْنِي الدَّارَ، فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي الْبَيْتِ فَقُلْنَ:
عَلَى الْخَيْرِ وَالْبَرَكَاتِ، وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ^(۱).

۵۸- باسى دوعا كردن بۆ ټه و ژنانه ي بوو كه كه ده بن وه بۆ بوو كه كه ش

۵۱۵۶- عائشه رضى الله عنها ده لى: پيغه مبه ر ﷺ ماره ي كردم، نينجا دايكم هات بولام و
بردميه ژوومروه بۆ ماله وه، جا بينيم كو مه لى نافرته ي نه نصارى له مالمندان،
جا نافرته كان وتيان: (به نوممو رومان و ټه و ژنانه ي له وى بوون) له سهر خير
و بهر كه ت (هاتوون) خوا پيروزى كات به به ختى باش^(۲).

(۱) پروانه: ۳۸۹۴.

(۲) واته: بوو كه كه تووشى فهر و بهر كه ت و خووشى بيت.

۵۹- بَابُ مَنْ أَحَبَّ الْبَنَاءَ قَبْلَ الْغُرُو

۵۱۵۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «غَزَا نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ لِقَوْمِهِ: لَا يَتَّبِعْنِي رَجُلٌ مَلَكَ بُضْعَ امْرَأَةٍ وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَبْنِيَ بِهَا وَلَمْ يَنْ يَنْ بِهَا»^(۱).

۵۹- باسی ئهو که سهی حهز بکات پیش چوون بو غهزا ژن بگوژیتهوه^(۲)

۵۱۵۷- ئه‌بو هوهرمه‌ره رضي الله عنه له پیغه‌مبه‌روه ﷺ ده‌گی‌ریته‌وه که فه‌رمووی:
 ((پیغه‌مبه‌ریک^(۳)) له پیغه‌مبه‌ره‌ن غه‌زای کرد ئینجا به‌ گه‌له‌که‌ی^(۴) وت: پیاویک
 له‌گه‌لمدا نه‌یه‌ت و شوینم نه‌که‌وێت که ئافه‌رمتیکی ماره‌ کردوه و دمی‌ه‌وێت
 بجیته‌ لای و هیشتا نه‌چوته‌ لای (له‌گه‌لی دا جووت نه‌بووه))^(۵).

۶۰- بَابُ مَنْ بَنَى بِامْرَأَةٍ وَهِيَ بِنْتُ تِسْعٍ سِنِينَ

۵۱۵۸- حَدَّثَنَا قَيِّصَةُ بْنُ عَقْبَةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ تَزَوَّجَ النَّبِيُّ ﷺ عَائِشَةَ وَهِيَ ابْنَةُ سِتٍّ وَبَنَى بِهَا وَهِيَ ابْنَةُ تِسْعٍ وَمَكَثَتْ عِنْدَهُ تِسْعًا^(۵).

(۱) پروانه: ۳۱۲۴.

(۲) پرواته لای و بیته زاوا.

(۳) که یوشع یان داوود بوو.

(۴) به‌نی ئیسرائیل بوو.

(۵) پروانه: ۳۸۹۴.

۶۰- باسی که سیک چوو بیته په رده ی بوو کینی ئا فره تیک که کچیک تهمهن نو سالانه

۵۱۵۸- عوروه دهلی: پیغمبر ﷺ عائشه رضی الله عنها ماره کرد که تهمهنی شەش سال بوو وه گواستیوه^(۱) که تهمهنی نو سال بوو، نو سالیس لای پیغمبر ﷺ مایه وه^(۲).

۶۱- بابُ الْبِنَاءِ فِي السَّقَرِ

۵۱۵۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: أَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ خَيْبَرَ وَالْمَدِينَةِ ثَلَاثًا يُبْنَى عَلَيْهِ بِصَفِيَّةَ بِنْتُ حُيَيٍّ، فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى وَلِيمَتِهِ، فَمَا كَانَ فِيهَا مِنْ خُبْزٍ وَلَا لَحْمٍ، أَمَرَ بِالْأَنْطَاعِ فَأُلْقِيَ فِيهَا مِنَ التَّمْرِ وَالْأَقِطِ وَالسَّمْنِ، فَكَانَتْ وَلِيمَتُهُ، فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ إِحْدَى أُمّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ مِمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ؟ فَقَالُوا: إِنَّ حَبَبَهَا فَهِيَ مِنْ أُمّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ، وَإِنْ لَمْ يَحْجُبْهَا فَهِيَ مِمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ فَلَمَّا ارْتَحَلَ وَطَّى لَهَا خَلْفَهُ، وَمَدَّ الْحِجَابَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ النَّاسِ^(۳).

۶۱- باسی بوون به زاوا له سه فهدا^(۴)

۵۱۵۹- ئەنەس رضی الله عنه دهلی: پیغمبر ﷺ له نیوان خەبەر و مەدینەدا سی رۆژ مایه وه صەفییە کچی حوییه ی بو گویزرایه وه (جووه په رده ی زاوایه تی)، جا مسوئمانانم بانگ کرد بو خواردنی زەماوندەکه ی (پیغمبر ﷺ)، وه ئەو

(۱) له گەلی جووت بوو، سه رجی له گەل کرد.

(۲) هاوسه ری بوو تا وه فاتی کرد.

(۳) پروانه: ۳۷۱.

(۴) له سه فهدا گواستنه وه ی هاوسه ر و چوونه لای و بوون به زاوا له سه فهدا.

خواردنه نه نان نه گوشتی تیا نه بوو، فهرمانی کرد پارچه چه رمیک دانرا و جا خورما و کهشک و پۆنی کرایه سهر، نهوه خواردنی زهماونده کهی بوو، مسولمانان وتیان: (ئهم هاوسه ره) په کیکه له دایکی باومرداران، یا لهو کهنیزه کانهیه که بۆته خامونی؟ ئینجا وتیان: نه گهر حیجابی بۆ کرد (شاردیوه) نهو په کیکه له دایکی باومرداران، به لام نه گهر حیجابی بۆ نه کرد نهوه لهو کهنیزه کانهیه که بوومته خامونی، جا کاتی (ویستی بهریکهوی و) بپروات، له پاشکوی خویهوه جیگایه کی بۆ (صهفییه) ناماده کرد و په ردهیه کی له نیوان صهفییه و خه لکه که دا گیرایه وه.

۶۲- بابُ الْبِنَاءِ بِالنَّهَارِ بِغَيْرِ مَرْكَبٍ وَلَا نِيرَانٍ

۵۱۶۰- حَدَّثَنِي فَرْوَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ ﷺ، فَأَتَتْنِي أُمِّي فَأَدْخَلَتْنِي الدَّارَ، فَلَمْ يَرُعْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صُحِّي^(۱).

۶۲- باسی (گواستنهوهی بووک) و بوون بهزاوا به پۆژ دا به بێ و لاخی سواری و به بێ ئاگر^(۲)

۵۱۶۰- هیشام له باوکیه وه دهگیریته وه نهویش له عائیشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی: پیغه مبه ر ﷺ ماره ی کردم، ئینجا دایکم هات بۆ لام و بردمی ژووره وه بۆ مائه وه ئیتر (ئاگام لی نه بوو (له پر له چیشته نگاودا پیغه مبه ری خوا (هاته ژووره وه بۆ لام)).

(۱) پروانه: ۳۸۹۴.

(۲) واته: نه و لاخی سوار تیا بێ نه ئاگر کردنه وه، داگیرساندنی مۆم و شتی وا، به لکو بووکه که به پیاده بیری بۆ مالی زاوا.

۶۳- بَابُ الْأَنْمَاطِ وَتَخَوُّهَا لِلنِّسَاءِ

۵۱۶۱- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هَلِ اتَّخَذْتُمْ أَنْمَاطًا؟». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَأَيُّ لَنَا أَنْمَاطٌ؟ قَالَ: «إِنَّهَا سَتَكُونُ»^(۱).

۶۳- باسی هه بوونی راخهری نهرم و نۆل و شتی لهو جۆره بۆ ئافرهتان (دروسته)

۵۱۶۱- جابیری کورپی عهبدووللا رضي الله عنه دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((نایا راخهری نهرم و نۆلتان ههیه؟)) وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ئیمه راخهری نهرم و نۆلمان له کووی بوو؟ فهرمووی: ((بیگومان له داهاتوودا پهیدا دهییت)).

۶۴- بَابُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي يَهْدِيْنَ الْمَرْأَةَ إِلَى زَوْجِهَا

۵۱۶۲- حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَاقٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا زَفَّتْ امْرَأَةً إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ «يَا عَائِشَةُ مَا كَانَ مَعَكُمْ لَهْوٌ فَإِنَّ الْأَنْصَارَ يُعْجِبُهُمُ اللَّهْوُ»

۶۴- باسی ئهو ژنانه ی بووک ده بن بۆ میرده که ی (وه دوعای فهر و بهرکهت کردنیان بۆیان)^(۲)

۵۱۶۲- عوروه له باوکیه وه ئه ویش له عائیشه وه رضي الله عنها دهگپریته وه دهلی ئهو (عائیشه) بوکیکی گواسته وه بۆ پیاویکی نه نصاری، پیغه مبهری خواش ﷺ

(۱) پروانه: ۲۴۹۴.

(۲) ئهم زیادهیه له یه کتیک له نوسخه کانی بوخاریدا ههیه. پروانه : ارشاد الساری: ۴۴۰/۱۱.

فهرمووی: ((ئهی عانیشه هوێ دلخۆشکهرتان له گهڵ بوو، چونکه بێگومان ئه نصاریه کان چه زیان له شتی دلخۆشکهره))^(١).

٦٥- بابُ الْهَدِيَّةِ لِلرَّسُولِ

٥١٦٣- وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: عَنْ أَبِي عُمَانَ -وَأَسْمُهُ الْجَعْدُ- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَرَّ بِنَا فِي مَسْجِدِ بَنِي رِفَاعَةَ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا مَرَّ بِجَنَابَاتِ أُمِّ سُلَيْمٍ دَخَلَ عَلَيْهَا فَسَلَّمَ عَلَيْهَا. ثُمَّ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ عَرُوسًا بَرِيئَةً، فَقَالَتْ لِي أُمُّ سُلَيْمٍ: لَوْ أَهْدَيْنَا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ هَدِيَّةً فَقُلْتُ لَهَا: افْعَلِي. فَعَمَدْتُ إِلَى ثَمَرٍ وَسَمْنٍ وَأَقِطٍ، فَاتَّخَذْتُ حَيْسَةً فِي بُرْمَةٍ، فَأَرْسَلْتُ بِهَا مَعِيَ إِلَيْهِ، فَانْطَلَقْتُ بِهَا إِلَيْهِ، فَقَالَ لِي: «ضَعُهَا». ثُمَّ أَمَرَنِي فَقَالَ: «ادْعُ لِي رِجَالًا -سَمَاهُمْ- وَادْعُ لِي مَنْ لَقِيتَ». قَالَ: فَفَعَلْتُ الَّذِي أَمَرَنِي، فَرَجَعْتُ فَإِذَا الْبَيْتُ غَاصُّ بِأَهْلِهِ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى تِلْكَ الْحَيْسَةِ، وَتَكَلَّمَ بِهَا مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ جَعَلَ يَدْعُو عَشْرَةَ عَشْرَةً، يَأْكُلُونَ مِنْهُ، وَيَقُولُ لَهُمْ: «ادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلْيَأْكُلْ كُلُّ رَجُلٍ مِمَّا يَلِيهِ». قَالَ: حَتَّى تَصَدَّعُوا كُلُّهُمْ عَنْهَا، فَخَرَجَ مِنْهُمْ مَنْ خَرَجَ، وَبَقِيَ نَفَرٌ يَتَحَدَّثُونَ قَالَ وَجَعَلْتُ أَعْتَمُّ، ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ نَحْوَ الْحُجُرَاتِ، وَخَرَجْتُ فِي إِثْرِهِ فَقُلْتُ: إِنَّهُمْ قَدْ ذَهَبُوا. فَرَجَعَ فَدَخَلَ الْبَيْتَ، وَأَرَخَى السُّرَّ، وَإِنِّي لَفِي الْحُجْرَةِ، وَهُوَ يَقُولُ: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَدْخُلُوا بَيْتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَبِذٍ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا إِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَقْنَسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَعِزُّ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَعِزُّ مِنْ الْحَقِّ ﴿٥٢﴾﴾ الْأَحْزَاب.

قَالَ أَبُو عُمَانَ قَالَ أَنَسُ إِنَّهُ خَدَمَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ^(٢).

(١) وهك دهف لیدان و سروود وتن كه هه لال بیت و شتی چهرامی تیا نه بیت.

(٢) پروانه: ٤٧٩١.

٦٠- باسی دیاری بردن بو زاوا

٥١٦٣-ئەبو عوسمان - که ناوی جەعدە - گێڕایەووە لە ئەنەسی کوری مالیکەووە ﷺ (ئەبو عوسمان) وتی: لە ناو مزگەوتی بەنو ریفاعەدا ئەنەس تێپەری بەلامدا گویم لێ بوو دەمیوت: پێغەمبەر ﷺ ھەر کاتێ بەلای مائی ئوممو سولەیمدا تێپەریایە دەرۆشتە ژوورەووە بو لای و سەلامی لێ دەرکرد، پاشان ئەنەس وتی: پێغەمبەر ﷺ تازە زاوا بوو بە (گواستەووەی) زمینەب ﷺ، جا ئوممو سولەیم وتی: خۆزگە دیاریەکمان بێردایە بو پێغەمبەری خوا ﷺ، منیش پێم وت: ئەو کارە بکە، جا رۆشت خورما و رۆن و کەشکی ھینا و خورما و رۆنێکی دروست کرد لە قازانیکدا، وە بە مندا ناردی بو، منیش خێرا بردم بو فەرمووی پێم: ((قازانەکە دانئ))، پاشان فەرمانی پێکردم و فەرمووی: ((چەند پیاویکم بو بانگ بکە - که ناوی ھینان - وە بە ھەر کەسیش گەشتی بۆم بانگ بکە))، ئەنەس دەئێ: منیش ئەووی فەرمانی پێکردم جێبەجێم کرد، ئەوسا گەرماوەو دەبینم مال پرە لە خەلک پێغەمبەریشم ﷺ دی دەستی خستبوویە سەر خورما و رۆنەکە و قسەی کرد و (دوعای خوێند پێیا) ئەومندەوی خوا حەزکات، لە پاشان دەستی کرد بە بانگ کردن دە کەس دە کەس بانگی دەرکردن لە خواردنەکەیان دەرخوارد و دەیفەرموو پێیان: ((ناوی خوا ی لێ بینن و ھەر کەس لە بەردەمی خۆیەووە بخوات)).

- (ئەنەس) دەئێ: ھەتا ھەموویان بلأومیان کرد لە خواردنەکە، جا ئەومیان رۆشتە دەرەووە رۆشت، چەند کەسیکی مانەووە قسەیان دەرکرد لە نیوان خۆیاندا، دەئێ من دلگران بووم (بە مانەومیان)، پاشان پێغەمبەر ﷺ رۆشتە دەرەووە بو لای مائی خیزانەکانی، منیش بە دوایدا چوووە دەرەووە وتم (بە پێغەمبەر ﷺ): ئەو کەسانە رۆشتن نێتر پێغەمبەر ﷺ گەراییەووە و چوووە ژوورەووە پەردەکە ی

دادایه‌وه، هیشتا من له ژووره‌که‌یدا بووم، پیغه‌مبه‌ر ﷺ دمیغه‌رموو: ((ئهی ئه‌وانهی باومرتان هیناوه مه‌چنه ژووره‌وه بۆ ماله‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، مه‌گهر ریگه‌تان پی بدری بۆ نان خواردنیک بی ئه‌وه‌ی چاومروانی پیگه‌یشتنی بکه‌ن، به‌لام ئه‌گهر بانگ کران (بۆ نان خواردن) ئه‌وسا برۆنه ژووره‌وه، ئینجا ئه‌گهر خواردنه‌که‌تان خوارد بلاوه‌ی لی بکه‌ن وه مه‌می‌ننه‌وه بۆ قسه‌کردن، چونکه به‌راستی ئه‌و (مانه‌ومتان) ئازاری پیغه‌مبه‌ر ﷺ دهدات، ئه‌ویش شهرم ده‌کات لی‌تان (که بی دهنکه) به‌لام خوا له (وتنی) هه‌ق شهرم ناکات).
ئهبو عوسمان ده‌لی: ئه‌نه‌س ﷺ وتی: که ئه‌و ده سال خزمه‌تکاری پیغه‌مبه‌ری خوای ﷺ کردوه.

٦٦- بَابُ اسْتِعَارَةِ الثِّيَابِ لِلْعُرُوسِ وَغَيْرِهَا

٥١٦٤- حَدَّثَنِي عُبَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ قِلَادَةً، فَهَلَكَتْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلِبِهَا، فَأَدْرَكْتَهُمُ الصَّلَاةَ فَصَلَّوْا بِغَيْرِ وُضْوءٍ، فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ ﷺ شَكَّوْا ذَلِكَ إِلَيْهِ، فَتَزَكَّتْ آيَةُ التَّيْمُمِ. فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ قَطُّ، إِلَّا جَعَلَ لَكَ مِنْهُ مَخْرَجًا، وَجُعِلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكَةٌ^(١).

٦٦- باسی خواستنی جل و به‌رگ و شتی تر بۆ بووک

٥١٦٤- هیشام له (عوروه‌ی) باوکیه‌وه ئه‌ویش له عایشه‌وه ر.ه. گپ‌رایه‌وه که ئه‌و (عایشه) ملوانکه‌یه‌کی له ئه‌سما خواست و ون بوو، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌سیکی له هاوه‌لانی نارد بگه‌ریت به‌دوایدا، ئه‌نجا کاتی نوێژ هات و به‌بی

دهست نوێژ نوێزیان کرد، نه‌جا که هاتنه‌وه بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ سکا‌لی نه‌وه‌یان لا کرد، نیتر ئایه‌تی ته‌یه‌موم دابه‌زی، ئوسه‌یدی کوری حوزمه‌یر ﷺ وتی: (به عایشه) خواپاداشتی چاکه‌ت باته‌وه، جا سویند به‌خوا هه‌رگیز شتیکت به‌سه‌ردا نه‌هاتووێ ئیلا خودا نه‌و شته‌ی کردۆته دهرتانیك بو تو، وه کردووێه‌تی هه‌ر و به‌ره‌مه‌ت بو مسو‌لمانان.

٦٧- بَابُ مَا يَقُولُ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى أَهْلَهُ

٥١٦٥- حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ كُرَيْبٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَّا لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ يَقُولُ حِينَ يَأْتِي أَهْلَهُ: بِاسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبِي الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، ثُمَّ قَدَّرَ بَيْنَهُمَا فِي ذَلِكَ، أَوْ قُضِيَ وَلَدٌ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا»^(١).

٦٧- باسی پیاو کاتی له‌گه‌ڵ هاوسه‌ریدا دروست بوو چ دوعایه‌ک ب‌لی

٥١٦٥- ئیبنو عبباس ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((نه‌گه‌ر که‌سیکیان کاتی له‌گه‌ڵ هاوسه‌ری دا دروست ده‌بی‌ت ب‌لی: به‌ناوی خواوه خوایه شه‌یتانم لی دوور خه‌ره‌وه، هه‌روه‌ها شه‌یتان له‌و (مندال)ه‌ی پیمان دمه‌خشی دووری به‌خه‌ره‌وه، پاشان له‌و جووت بوونه‌ی نیوانیاندا مندالیک نوسرابی - یا بریار درابی - نه‌وه هه‌رگیز شه‌یتان زیانی بی ناگه‌یه‌نیت)).

٦٨- باب: الْوَلِيْمَةُ حَقُّ

وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: "أُولِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ"^(١).

٥١٦٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ﷺ أَنَّهُ كَانَ ابْنُ عَشْرِ سِنِينَ مَقَدَّمَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ، فَكَانَ أُمَّهَاتِي يُوَاطِّنُنِي عَلَى خِدْمَةِ النَّبِيِّ ﷺ فَخَدَمْتُهُ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّى النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا ابْنُ عَشْرِينَ سَنَةً، فَكُنْتُ أَعْلَمُ النَّاسِ بِشَأْنِ الْحِجَابِ حِينَ أُنْزِلَ، وَكَانَ أَوَّلَ مَا أُنْزِلَ فِي مُبْتَنَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِزَيْنَبِ ابْنَةِ جَحْشٍ، أَصْبَحَ النَّبِيُّ ﷺ بِهَا عَرُوسًا، فَدَعَا الْقَوْمَ فَأَصَابُوا مِنَ الطَّعَامِ، ثُمَّ خَرَجُوا وَبَقِيَ رَهْطٌ مِنْهُمْ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَأَطَالُوا الْمُكْثَ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَخَرَجَ وَخَرَجْتُ مَعَهُ لَكِي يَخْرُجُوا، فَمَشَى النَّبِيُّ ﷺ وَمَشَيْتُ، حَتَّى جَاءَ عَتَبَةَ حُجْرَةَ عَائِشَةَ، ثُمَّ ظَنَّ أَنَّهُمْ خَرَجُوا، فَارْجَعْتُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا دَخَلَ عَلَى زَيْنَبَ فَإِذَا هُمْ جُلُوسٌ لَمْ يَقُومُوا، فَارْجَعَ النَّبِيُّ ﷺ وَارْجَعْتُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا بَلَغَ عَتَبَةَ حُجْرَةَ عَائِشَةَ، وَظَنَّ أَنَّهُمْ خَرَجُوا، فَارْجَعَ وَارْجَعْتُ مَعَهُ فَإِذَا هُمْ قَدْ خَرَجُوا فَضَرَبَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنِي وَبَيْنَهُ بِالسَّيْرِ، وَأُنْزِلَ الْحِجَابُ^(٢).

٦٨- باسیک: نانای شایى و زهماوه ند راسته (و له شه رعدا ههیه)

-عه بدوره حمان کورێ عه و ف ﷺ وتی: پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی بییم: ((خواردنی شایى ساز بکه با بهمه ریکیش بیئت)).

٥١٦٦- نایبنو شیهاب ده لئ: نه نه سی کورێ مالیک ﷺ بوی گیرامه وه که نه و کاتی پیغه مبه رى خوا ﷺ هات بو مه دینه ته مه نى ده سال بوو، جا دایکم و خوشکه کانم داوایان ده کرد و هانیان ده دام به ردهوام به له خزمه تکارى پیغه مبه ردا ﷺ، منیش ده سال خزمه تکارى پیغه مبه رم ﷺ کرد، وه که پیغه مبه ر

(١) پروانه: ٢٠٤٨.

(٢) پروانه: ٤٧٩١.

ﷺ ووفاتی کرد من ته‌مه‌نم بیست سال بوو، بویه من شاره‌زاترین که‌سم به بابیه‌تی حیجاب کاتی (قورئان له‌سه‌ری) دابه‌زینرا، وه یه‌که‌م دابه‌زین له بارمیه‌وه دابه‌زی کاتی بوو پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ زمینه‌بی کچی جه‌حشی گواستبوویه‌وه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پی‌ی بوو به‌زاوا، جا خه‌لکی بانگ کرد و نانیاں خوارد پاشان خه‌لکه‌که روشتن سی که‌سیان لای پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ مانه‌وه و درێزیمیاں به‌مانه‌وه‌که‌یاں دا، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌ستا و روشته دمره‌وه منیش له‌گه‌ئیدا روشته دمره‌وه تا نه‌و که‌سانه برۆن، جا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ روشت منیش له‌گه‌ئیدا روشتم هه‌تا چوووه به‌رده‌م ژووره‌که‌ی عایشه ﷺ، پاشان وای زانی نه‌و که‌سانه روشتوون بویه گه‌پایه‌وه، منیش له‌گه‌ئیدا گه‌پامه‌وه هه‌تا چوووه ژووره‌وه بۆ لای زمینه‌ب ده‌بینی هه‌ر دانیشتوون و هه‌لنه‌ساون، ئیتر پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ گه‌پایه‌وه منیش له‌گه‌ئیدا گه‌پامه‌وه هه‌تا گه‌یشته به‌رده‌م ژووره‌که‌ی عایشه ﷺ وای زانی نه‌وان روشتون، ئینجا گه‌پایه‌وه منیش له‌گه‌ئیدا گه‌پامه‌وه، جا ده‌بینم دمرچوون و روشتوون، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌رده‌ی له‌ نیوان من و خۆیدا دادایه‌وه و (نایه‌تی) حیجاب دابه‌زی.

٦٩- بابُ الْوَلِيْمَةِ وَلَوْ بِشَاةٍ

٥١٦٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا ﷺ قَالَ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ -وَتَزَوَّجَ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ-: «كَمْ أَصْدَقْتَهَا؟». قَالَ: وَزَنَ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ. وَعَنْ حُمَيْدٍ: سَمِعْتُ أَنَسًا قَالَ: لَمَّا قَدِمُوا الْمَدِيْنَةَ نَزَلَ الْمُهَاجِرُونَ عَلَى الْأَنْصَارِ، فَنَزَلَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ عَلَى سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ، فَقَالَ: أَقَاسِمُكَ مَالِي، وَأَنْزِلُ

لَكَ عَنْ إِحْدَى أَمْرَاتِي. قَالَ: بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ. فَخَرَجَ إِلَى السُّوقِ فَبَاعَ وَاشْتَرَى، فَأَصَابَ شَيْئًا مِنْ أَقِطٍ وَسَمْنٍ، فَتَزَوَّجَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ»^(١).

٦٩- باسی نانی زهماوه‌ند دروست کردن با بهمه‌رێکیش بیت (سوننه‌ته)

٥١٦٧- حومه‌ید ده‌گیرپته‌وه که له ئه‌نه‌سم ﷺ بیست وتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ پرسیار له عه‌بدوهره‌حمانی کورپی عه‌وف کرد ﷺ له کاتی‌کدا ئا‌فره‌تیکی ئه‌نصارى ماره‌ کردبوو ((چهند مارمیت پێ داوه؟)) وتی: کیشى دهنکه خورمايه‌ك ئالتوون. وه هه‌ر حومه‌ید ده‌لی: له ئه‌نه‌سم بیست وتی: کاتی گۆچه‌ران هاتن بۆ مه‌دینه، گۆچه‌ران لای ئه‌نصاریه‌کان دابه‌زین، عه‌بدوهره‌حمانی کورپی عه‌وفیش ﷺ لای سه‌عدی کورپی ره‌میع دابه‌زی (له مائی ئه‌ودا بوو)، سه‌عد وتی: ماله‌که‌مت له‌گه‌لدا ئه‌که‌م به‌ دوو به‌شه‌وه وه‌ واز دینم له یه‌که‌یک له ژنه‌کانم بۆ تۆ، (عه‌بدوهره‌حمان) وتی: خوا به‌ره‌مکت و فه‌ر بخته‌ مال و خێزانه‌وه، جا عه‌بدوهره‌حمان ره‌وشت بۆ بازار، کرین و فره‌وشتنی کرد و هه‌ندێ که‌شک و ره‌ونی قازانج کرد، ئینجا ژنی هی‌نا، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((نانی شایى ساز بکه‌ با به‌ مکه‌رێکیش بیت)).

٥١٦٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مَا أَوْلِمَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى شَيْءٍ مِنْ نِسَائِهِ، مَا أَوْلِمَ عَلَى زَيْنَبَ، أَوْلِمَ بِشَاةٍ^(٢).

٥١٦٨ - سابیت له ئه‌نه‌سه‌وه ﷺ ده‌گیرپته‌وه وتی: ئه‌و نانی زهماوه‌نده‌ی پیغه‌مبه‌ر بۆ زه‌ینه‌ب دروستی کردبوو بۆ هیج کام له هاوسه‌ره‌کانی دروستی نه‌کردبوو، مه‌رێکی کردبوویه خواردنی زهماوه‌نده‌که‌ی.

(١) پروانه: ٢٠٤٩.

(٢) پروانه: ٤٧٩١.

٥١٦٩- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، عَنْ عَبْدِ الْوَارِثِ، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَعْتَقَ صَفِيَّةَ، وَتَزَوَّجَهَا، وَجَعَلَ عَتَقَهَا صَدَاقَهَا، وَأَوْلَمَ عَلَيْهَا بِحَيْسٍ^(١).

٥١٦٩-ئه‌نه‌س ﷺ ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سه‌فیه‌ی نازاد کرد و ماره‌ی کرد، نازاد کردنه‌که‌ی کرده ماره‌ی بو‌ی، وه به خورما و رو‌ن و که‌شک نانی زهماونه‌که‌ی سه‌فیه‌ی ساز کرد.

٥١٧٠- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ بَيَانَ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ: بَنَى النَّبِيُّ ﷺ بِأَمْرَأَةٍ، فَأَرْسَلَنِي قَدَعَوْتُ رَجُلًا إِلَى الطَّعَامِ^(٢).

٥١٧٠-به‌یان ده‌لئ: له ئه‌نه‌سم ﷺ بیست ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئافرمنیکی گواسته‌وه، منیشی نارد چهند پیاویکم بانگ کرد بو‌ نان خوارن (ی زهماونده‌که).

٧٠- بَابُ مَنْ أَوْلَمَ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ أَكْثَرَ مِنْ بَعْضٍ

٥١٧١- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: ذُكِرَ تَزْوِيجُ زَيْنَبَ ابْنَةِ جَحْشٍ عِنْدَ أَنَسٍ، فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَوْلَمَ عَلَى أَحَدٍ مِنْ نِسَائِهِ مَا أَوْلَمَ عَلَيْهَا أَوْلَمَ بِشَاةٍ^(٣).

٧٠- باسی که‌سێ خواردنی زهماونده‌ی هاوسه‌ریکی

زۆرت‌ر بکات له‌ ه‌ی هاوسه‌ریکی ت‌ری

٥١٧١-سابیت ده‌لئ: باسی ماره‌کردن و شوو‌کردنی زهینه‌بی کچی جه‌ش ک‌را لای ئه‌نه‌سدا ﷺ ئه‌نه‌س‌یش وتی: به‌چاوی خو‌م دیم پیغه‌مبه‌ر ﷺ بو‌ یه‌کی له‌ هاوسه‌ره‌کانی خواردنیکی زهماونده‌ی دروست کردبوو، ئای چ خواردنیکی گه‌وره و چاک بوو، مه‌ریکی کردبوویه خواردی زهماونده‌که.

(١) پروانه: ٣٧١.

(٢) پروانه: ٤٧٩١.

(٣) پروانه: ٤٧٩١.

٧١- بَابُ مَنْ أَوْلَمَ بِأَقْلٍ مِنْ شَاةٍ

٥١٧٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورِ ابْنِ صَفِيَّةَ، عَنْ أُمِّهِ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ قَالَتْ: أَوْلَمَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ مُدَّيْنٍ مِنْ شَعِيرٍ.

٧١- باسی که سیک به که متر له مهریک نانی شایی دروست کات

٥١٧٢- مه‌نصوری کوری صفیه له دایکیه وه صفیه ی کچی شهیبه دهگیرپته وه و ده‌ئی: پیغه مبه‌ر ﷺ به دوو مشت جو خواردنی زه‌ماوه‌ندی هه‌ندیك له هاوسه‌ره‌گانی کردوه.

٧٢- بَابُ حَقِّ إِجَابَةِ الْوَلِيمَةِ وَالِدَعْوَةِ وَمَنْ أَوْلَمَ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَنَحْوَهُ

وَلَمْ يُوقَّتِ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا وَلَا يَوْمَيْنِ.

٥١٧٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْوَلِيمَةِ فَلْيَأْتِهَا»^(١).

٧٢- باسی به‌ده‌مه‌وه چوونی نانی شایی و

ده‌عه‌تکردن (بو نان خواردن) پیویسته‌وه باسی که سیک

حه‌وت رۆژ نانی شایی سازکات و شتی لهم جو‌ره^(٢)

- (ئیمامی بوخاری ده‌ئی): پیغه مبه‌ر ﷺ رۆژیک و دوو رۆژی دیاری نه‌کردوه (بو نانی شایی).

٥١٧٣- عه‌بدو‌للای کوری عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیرپته‌وه که پیغه مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر که‌سیکتان بانگ کرا بو نانی شایی با ب‌روات)).

(١) ب‌روانه: ٥١٧٩.

(٢) واته: وه‌ک هه‌وت رۆژ یا که‌متر له هه‌وت رۆژ.

٥١٧٤- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي مَنصُورٌ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «فُكُّوا الْعَانِي، وَأَجِيبُوا الدَّاعِي، وَعُودُوا الْمَرِيضَ»^(١).

٥١٧٤- ئەبو موسا ﷺ له پێغه مبهروه ﷺ دهگێڕێتهوه فهرمووی: ((دیل ئازاد بکهن، بپۆن بهدهم داووتهوه، سهردانی نهخۆش بکهن)).

٥١٧٥- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدٍ، قَالَ الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ ﷺ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ ﷺ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَنَهَانَا عَنْ خَوَاتِيمِ الذَّهَبِ، وَعَنْ آيَةِ الْفِضَّةِ، وَعَنِ الْمَيَاثِرِ، وَالْقَسِيَّةِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ وَالذِّيْبَاجِ. تَابَعَهُ أَبُو عَوَانَةَ وَالشَّيْبَانِيُّ، عَنْ أَشْعَثَ فِي إِفْشَاءِ السَّلَامِ^(٢).

٥١٧٥- بهرائی کوری عازیب ﷺ دهلی: پێغه مبهر ﷺ فهرمانی چهوت شتی پێ کردین و رێگری چهوت شتی لێ کردین: فهرمانی پێ کردین به سهردانی کردنی نهخۆش و بهشوین کهوتنی تهرم و، وتی (بِرَحْمَتِكَ اللَّهُ) بهکهسی دهپژمی و دهلی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و نهخستنی سویند، و یارمهتی دانی ستهم لیکراو، زۆر سهلام کردن و بلاوکردنهوهی و، وهلامدانهوهی دمهوتکهه.

وه رێگری لێ کردین له نهموستیهی ئالتوون و بهکارهێنانی قاپ و قاچاغی زیو و سهه زینی ئاوریشم و قهسی^(٣) و ئاوریشمی ئهستوور و دیباج^(٤).

ئهبو عهوان و شهیبان (همردووکیان) له ئهشعهسهوه ئهم فهرموودهیان گێڕاوهتهوه و پالپشتی گێڕانهوهکهی ئهبو ئهحوهصیان کردوه، له برپگهی (إِفْشَاءِ السَّلَامِ) دا واته: زۆر سهلام کردن و بلاوکردنهوهی.

(١) پروانه: ٣٠٤٦.

(٢) پروانه: ١٢٣٩.

(٣) قهسی: قوماشیکی که تانه ئاوریشمی تیکه له.

(٤) دیباج: جۆزیکه له ئاوریشم.

٥١٧٦- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي عُرْسِهِ، وَكَانَتْ امْرَأَتُهُ يَوْمَئِذٍ خَادِمَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ، قَالَ سَهْلٌ: تَذَرُونَ مَا سَقَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعَتْ لَهُ مَرَاتٍ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ^(١).

٥١٧٦- نهبو حازیم گپراویه تیه وه سه هلی کوری سه عد ﷺ ده لی: نه بو نوسه یدی ساعیدی ﷺ له شاییه که یدا (ژنی هینابوو)، پیغه مبهری خوا ﷺ بانگ کردبوو هاوسهر که ی نوسه ید لهو رۆژمدا خزمه تی ده کردن که خو ی بوک بوو لهو کاته دا. سه هل وتی: دمرانن نهو بوو که چی دایه پیغه مبهر خوا ﷺ بیخوات؟ به شهو چه ند دمنکه خورمایه کی کردبوویه ناو ناوه وه، جا کاتی (پیغه مبهر ﷺ) نانی خوارد نه وه ی دایه بیخواته وه.

٧٣- بَابُ مَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ

٥١٧٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ، يُدْعَى لَهَا الْأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ، وَمَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﷺ.

٧٣- باسی همر کهس بانگ کرا بو نان خواردن نه روا ت^(٢) نه وه بیگومان سه رپیچی خوا و پیغه مبه ره که ی ﷺ کرد وه.

٥١٧٧- نه بو هو ر مپ ره ﷺ هه می شه دمیوت: خراپ ترین خواردن خواردنی شاییه که دهوله مهنده کانی بو بانگ بکری ت و هه زاره کانی بو بانگ نه کری ت، وه هه ر کهس

(١) پروانه: ٥١٨٢، ٥١٨٣، ٥٥١٩، ٥٥٩٧، ٦٦٨٥.

(٢) به بن هویه کی شه رع ی.

نه‌پروات به‌دهم بانگ کردنی نان خواردنه‌وه، ئه‌وه به‌راستی سه‌رپێچی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ کردوه.

۷۴- بَابُ مَنْ أَجَابَ إِلَى كُرَاعٍ

۵۱۷۸- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَوْ دُعِيتُ إِلَى كُرَاعٍ لَأَجَبْتُ، وَلَوْ أُهْدِيَ إِلَيَّ ذِرَاعٌ لَقَبِلْتُ»^(۱).

۷۴- باسی که‌سیک به‌دهم می‌وانداری سهر و پێوه بجیت

۵۱۷۸- ئه‌بو هورمیره رضی‌الله‌تعالی‌عنہ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر می‌وانداری بکریم بۆ (خواردنی) سهر و پێ به‌ده‌می‌ه‌وه ده‌جم، وه ئه‌گه‌ر ده‌ستی ئازده‌لیکم به‌دیاری بۆ به‌ئیریت به‌ دلتیاییه‌وه وه‌ری ده‌گرم)).

۷۵- بَابُ إِجَابَةِ الدَّاعِي فِي الْعُرْسِ وَغَيْرِهَا

۵۱۷۹- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ تَافِعٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضی‌الله‌تعالی‌عنہما يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَجِيبُوا هَذِهِ الدَّعْوَةَ إِذَا دُعِيتُمْ لَهَا». قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَأْتِي الدَّعْوَةَ فِي الْعُرْسِ وَغَيْرِ الْعُرْسِ وَهُوَ صَائِمٌ^(۲).

(۱) بروانه: ۲۵۶۸.

(۲) بروانه: ۵۱۷۳.

۷۰- باسی به‌دهمه‌وه چوونی که‌سیک بانگ ده‌کات بو نانی شایی و بانگ کردن بو نان خواردنی تریش

۵۱۷۹-نافیع ده‌لی: له عه‌بدو‌ل‌لای کوری عومه‌رم ﷺ بیست ده‌یوت: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((به‌دهم بانگ کردن نان خواردنی شاییه‌وه بچن نه‌گه‌ر بانگ کران بو))، (نافیع ده‌لی: ئیبنو عومه‌ر ﷺ) ده‌رویشته به‌دهم بانگ کردن نانی شایی و نانی غه‌یری شایی، له کاتی‌کدا به‌روژوو (ی سوونه‌ت) یش بوو.

۷۱- بَابُ ذَهَابِ النِّسَاءِ وَالصَّبِيَّانِ إِلَى الْعُرْسِ

۵۱۸۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَبْصَرَ النَّبِيُّ ﷺ نِسَاءً وَصَبِيَّاتًا مُقْبِلِينَ مِنْ عُرْسٍ، فَقَامَ مُمْتَنًا فَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ»^(۱).

۷۱- باسی چوونی ئا‌فره‌تان و مندالان بو (نان خواردنی) شایی و زه‌ماوه‌ند

۵۱۸۰-ئهنه‌س کوری مالیک ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ کۆمه‌لی ئا‌فرته و مندالی بی‌نی له (نان خواردنی) شاییه‌ک ده‌گه‌رانه‌وه، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ خیرا هه‌ستایه‌وه به‌ده‌میانه‌وه (له خو‌شیدا) و فه‌رمووی: ((خوایه گیان، ئیوه خو‌شه‌و‌یشت‌رین که‌سی لای من)).

۷۷- باب: هَلْ يَرْجِعُ إِذَا رَأَى مُنْكَرًا فِي الدُّعْوَةِ؟

وَرَأَى ابْنُ مَسْعُودٍ صُورَةً فِي الْبَيْتِ، فَرَجَعَ. وَدَعَا ابْنُ عُمَرَ أَبَا أَيُّوبَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، فَقَرَأَ فِي الْبَيْتِ سِتْرًا عَلَى الْجِدَارِ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: غَلَبَنَا عَلَيْهِ النِّسَاءُ، فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ أَحْشَى عَلَيْهِ فَلَمْ أَكُنْ أَحْشَى عَلَيْكَ، وَاللَّهِ لَا أَطْعَمُ لَكُمْ طَعَامًا، فَرَجَعَ.

۷۷- باسیک: ئایه که سیک ئەگەر ناشەرعییهکی بینی له میوانداریکەدا دەگەریتەوه؟

ئیبنو مەسعود ر.ز. لهو مالهەدا (میوانداری گرابوو بۆی) وینەیهکی بینی گهراپهوه. ئیبنو عومەر ئەبو ئەیوبی ر.ز. بانگ کرد (بۆ شایى سالیمی کوری)، ئەبو ئەیوب پەردەیهکی دی به دیواریکهوه (پەخنه‌ی لی گرت)، ئیبنو عومەریش ر.ز. وتی: لهو کاره‌دا ژنان زالبوون به‌سه‌رماندا، (ئەبو ئەیوب) وتی: من له هه‌رکەس بترسامیه ئەمه (له ماییدا بێ) هه‌رگیز له تو نەده‌ترسام (له‌م بارمیه‌وه)، وه‌للای خواردنتان ناخۆم جا گه‌راپهوه.

۵۱۸۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا اشْتَرَتْ مُرْقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ، فَعَرَفْتُ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ، مَاذَا أَذْنَبْتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا بَالُ هَذِهِ النُّمْرِقَةِ؟». قَالَتْ: فَقُلْتُ اشْتَرَيْتُهَا لَكَ لِتَقْعُدَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدَهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذِّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ». وَقَالَ: «إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ»^(۱).

۵۱۸۱- قاسیمی کوری موحه‌مه‌د له عانیسه‌ی ﷺ خیزانی پیغه‌مبه‌روه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که عانیسه بو‌ی گیراومه‌وه وتی: که نه‌و قالیچه‌یه‌کی ک‌ری وینه‌ی تیدا‌بوو، جا کاتی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قالیچه‌که‌ی بینی له به‌رده‌م دمرگا‌که‌دا وستا و نه‌هاته ژووره‌وه، منیش به‌ده‌م و چاویدا زانیم پی‌ی ناخو‌شه، بویه وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌شیمانم و ده‌گه‌ریمه‌وه بو‌لای خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ چ گونا‌هی‌کم کرد‌وه؟ پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((نه‌م قالیچه‌یه‌ چیه‌؟)) وتم: ک‌ریومه بو‌ تو تا له سه‌ری دانی‌شیت و له سه‌ری بخه‌ویت^(۱)، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((بی‌گومان خاوه‌نی نه‌م وینه‌نه له روژی دوا‌ییدا سزا د‌درین و بیان ده‌وتریت نه‌وه‌ی دروستان کرد‌وه زیندووی که‌نه‌وه))، وه فهرمووی: ((به‌راستی نه‌و ماله‌ی که وینه‌ی تیدا‌یه فریشه ناروا‌ته نه‌و ماله‌وه)).

۷۸- بَابُ قِيَامِ الْمَرْأَةِ عَلَى الرَّجَالِ فِي الْعُرْسِ وَخِدْمَتِهِمْ بِالنَّفْسِ

۵۱۸۲- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ قَالَ: لَمَّا عَرَسَ أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ دَعَا النَّبِيَّ ﷺ وَأَصْحَابَهُ، فَمَا صَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا وَلَا قَرَبَهُ إِلَيْهِمْ إِلَّا أَمْرَأَتُهُ أُمُّ أُسَيْدٍ، بَلَّتْ ثَمَرَاتٍ فِي تَوْرِ مِنْ حِجَارَةٍ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا قَرَعَ النَّبِيُّ ﷺ مِنَ الطَّعَامِ أَمَأَتْهُ لَهُ فَسَقَتْهُ؛ تَنْحِفُهُ بِذَلِكَ^(۲).

(۱) (تَوَسَّدَهَا) به مانای: شانی له‌سه‌ر داده‌یت دیت به‌لام له فهرمووده‌که‌دا نا‌گونجیت.

(۲) پروانه: ۵۱۷۶.

۷۸- باسی له‌نانی شایبی دا ئافره‌ت ئاماده‌ی کات بو

پیاوان هەر خۆشی خزمه‌تیاں بکات ^(۱)

۵۱۸۲-سه‌هل ﷺ ده‌لێ: کاتێ ئه‌بو ئوسه‌یدی ساعیدی ژنی هێنا پێغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌لانی بانگ کرد و میوانداری کردن، هەر هاوسه‌ره‌که‌ی ئوممو ئوسه‌ید خواردنه‌که‌ی بو دروست کردن و بۆشی بردن، چه‌ند ده‌نکه‌ خورمايه‌کی له شه‌ودا کردبوویه ئاوه‌وه له قاپێکی به‌ردیندا، جا کاتێ پێغه‌مبه‌ر ﷺ له نان خواردنه‌که‌ی بوویه‌وه، جا خورماکه‌ی له ئاوه‌که‌ دا تانه‌وه بو پێغه‌مبه‌ر و ﷺ پێیدا و خواردییه‌وه، ئه‌مه‌ی وه‌ک دیارییه‌ک پێشکه‌ش به پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد.

۷۹- بَابُ النَّقِيعِ وَالشَّرَابِ الَّذِي لَا يُسْكِرُ فِي الْعُرْسِ

۵۱۸۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ أَنَّ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ دَعَا النَّبِيَّ ﷺ لِعُرْسِهِ، فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ خَادِمَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَهِيَ الْعَرُوسُ فَقَالَتْ- أَوْقَالَ-: أَتَذَرُونَ مَا أَنْقَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعْتُ لَهُ مَرَّاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي تَوْرٍ ^(۲).

۷۹- باسی خۆشای خورما و خواردنه‌وه‌یه‌ک

سه‌رخۆشکه‌ر نه‌بی‌ت له نان خواردنی شاییدا

۵۱۸۳-سه‌هلی کورپی سه‌عدی ﷺ ده‌گیرێته‌وه که ئه‌بو ئوسه‌یدی ساعیدی ﷺ پێغه‌مبه‌ری ﷺ ده‌عومت کرد بو زه‌ماوه‌نده‌که‌ی، ئینجا هاوسه‌ره‌که‌ی له‌و رۆژه‌دا خزمه‌تکاریاں بوو که له‌و کاته‌دا بووک بوو، جا بووکه‌که -یان سه‌هل وتی- :

(۱) له‌کاتێکدا ئافره‌ته‌که‌ تازه بووکه‌.

(۲) پروانه: ۵۱۷۶.

دهزانن چ خوشاویکی بۆ پیغه‌مه‌ری خوا ﷺ ئاماده کردبوو؟ له شه‌ودا چه‌ند ده‌نکه خورمایه‌کی کردبوویه ئاو له ده‌فریکی مس دا.

۸۰- بَابُ الْمُدَارَاةِ مَعَ النِّسَاءِ. وَقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ «إِنَّمَا الْمَرْأَةُ كَالضَّلْعِ»

۵۱۸۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الْمَرْأَةُ كَالضَّلْعِ، إِنْ أَقَمْتَهَا كَسَرَتْهَا، وَإِنْ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَفِيهَا عَوَجٌ»^(۱).

۸۰- باسی هه‌لکردن له گه‌ل ئافره‌تاندا وه ئهم فهرمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ((بئگومان ئافره‌ت وه‌ک په‌راسوو وایه))

۵۱۸۴- ئه‌بو هورمه‌یره ؓ ده‌گێڕێته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((زێ وه‌ک په‌راسوو وایه، ئه‌گه‌ر (بته‌وی) راستی که‌یته‌وه ده‌یشکێنیت، وه ئه‌گه‌ر بته‌وی به‌هره و خو‌شی لی ببینی به‌هره و خو‌شی لی ده‌بن و لاری و خواریشی تێدایه)).

۸۱- بَابُ الْوَصَاةِ بِالنِّسَاءِ

۵۱۸۵- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا حُسَيْنُ الْجُعْفِيُّ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ مَيْسَرَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ»^(۲).

۸۱- باسی ئاموژگاری ده‌رباره‌ی ئافره‌تان

۵۱۸۵- ئه‌بو هورمه‌یره ؓ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فهرمووی: ((هه‌ر که‌س باوم‌ری هه‌یه به‌ خوا و به‌ر‌وژی دوا‌یی، ئه‌وه با ئازاری دراوسێکه‌ی نه‌دات)).

(۱) بروانه: ۳۳۳۱.

(۲) بروانه: ۶۰۱۸، ۶۱۳۶، ۶۱۳۸، ۶۴۷۵.

۵۱۸۶ - «وَأَسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، فَإِنَّهُنَّ خُلِفَنَ مِنْ ضِلَعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الصَّلَاحِ أَعْلَاهُ، فَإِنْ دَهَبَتْ تَقِيمُهُ كَسْرَتُهُ، وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا»^(۱).

۵۱۸۶-((وه نامۆزگاریتان دهکهه زۆر چاک بن بهرامبهه به ئاوفرهتان^(۲) چونکه بیگومان نهوان (ئاوفرهتان) له پهراسویهک دروست کراون، وه بیگومان لارترین بهشیک له پهراسوودا سهروهویهتی، جا نهگهر بتهوی راستی بکهیهته وه دهیشکینی، وه نهگهر بتهوی وازی لی بینیت ههر به لاری دهمینیهته وه، کهواته نامۆزگاریتان دهکهه زۆر باش بن بو ئاوفرهتان)).

۵۱۸۷- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ كُنَّا نَتَّقِي الْكَلَامَ وَالْإِنْبِسَاطَ إِلَى نِسَائِنَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم هَيْئَةً أَنْ يَنْزَلَ فِينَا شَيْءٌ، فَلَمَّا تُوِّفِيَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم تَكَلَّمْنَا وَانْبَسَطْنَا.

۵۱۸۷- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دهلی: ئیمه له سهردهمی پیغه مبهردا صلی اللہ علیہ وسلم خویمان دهپاراست که قسه و گالته و یاری لهگهل ژنه کانماندا (بکهین)، له ترسی دابهزینی قورنان دهربارهمان، جا که پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم وفاتی کرد دهستمان کرد به گالته و یاری و قسهی خویش لهگهلایاندا.

۸۲- بَابُ: ﴿قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ التحريم

۵۱۸۸- حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ، فَلِلْإِمَامِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِهِ

(۱) پروانه: ۳۳۳۱.

(۲) به چهند جوړی تریش مانا کراوه، سهیری پهراوێزی فهرموودهی (۳۳۳۱) بکه.

وَهُوَ مَسْئُولٌ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَهِيَ مَسْئُولَةٌ، وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ، أَلَا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ»^(۱).

۸۲- باسیک: (خوتان و کهس و کارتتان بپاریزن له ئاگریک)

۵۱۸۸- عەبدوللا ﷺ دەلی: پیغه مبهەر ﷺ فەرمووی: ((هه مووتان شوانن وه هه مووتان بهرپرسیارن، جا پیشه وای شوانه و بهرپرسیاره، پیاویش شوانه به سهر خیزانه کهیه وه و بهرپرسیاره لییان، ژنیش شوانه به سهر مالی میرده کهیه وه و بهرپرسیاره (لیی)، کوپلهش شوانه به سهر مالی گه وره و خاوه نه کهیه وه بهرپرسیاره (لیی)، ئاگادار بن هه مووتان شوان و هه مووتان بهرپرسیارن (له وهی له ژیر دهستان دایه)).

۸۳- بابُ حُسْنِ الْمَعَاشِرَةِ مَعَ الْأَهْلِ

۵۱۸۹- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَا: أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: جَلَسَ إِحْدَى عَشْرَةَ امْرَأَةً، فَتَعَاهَدْنَ وَتَعَاقَدْنَ أَنْ لَا يَكْتُمَنَّ مِنْ أَخْبَارِ أَزْوَاجِهِنَّ شَيْئًا. قَالَتِ الْأُولَى: زَوْجِي لَحْمٌ جَمَلٌ، غَتُّ عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ، لَا سَهْلٌ فَيُرْتَقِي، وَلَا سَمِينٌ فَيُنْتَقِلُ. قَالَتِ الثَّانِيَةُ: زَوْجِي لَا أَبْتُ حَبْرَهُ، إِنِّي أَخَافُ أَنْ لَا أَذَرَهُ، إِنْ أَذْكُرُهُ أَذْكُرْ عَجْرَهُ وَبُجْرَهُ. قَالَتِ الثَّالِثَةُ: زَوْجِي الْعَشَنُّ، إِنْ أَنْطِقُ أُطْلِقُ، وَإِنْ أَسْكُتُ أُعَلِّقُ. قَالَتِ الرَّابِعَةُ: زَوْجِي كَلِيلٌ تِهَامَةٌ، لَا حَرٌّ، وَلَا قُرٌّ، وَلَا مَخَافَةٌ، وَلَا سَامَةٌ. قَالَتِ الْخَامِسَةُ: زَوْجِي إِنْ دَخَلَ فِهْدٌ، وَإِنْ خَرَجَ أَسَدٌ، وَلَا يَسْأَلُ عَمَّا عَهِدَ. قَالَتِ السَّادِسَةُ: زَوْجِي إِنْ أَكَلَ لَفٌ، وَإِنْ شَرِبَ اشْتَفَّ، وَإِنْ اضْطَجَعَ التَّفَّ، وَلَا يُولِجُ الْكَفَّ لِيَعْلَمَ الْبُتُّ، قَالَتِ السَّابِعَةُ: زَوْجِي غَيَايَاءُ -أَوْ غَيَايَاءُ- طَبَاقَاءُ، كُلُّ

دَاءٍ لَهُ دَاءٌ، شَجَكِ أَوْ فَلَكِ أَوْ جَمَعَ كُلُّ لَكِ. قَالَتِ الثَّامِتَةُ: زَوْجِي الْمَسُّ مَسُّ أَرْتَبِ،
وَالرَّيْحُ رِيحُ زَرْبِ. قَالَتِ النَّاسِعَةُ: زَوْجِي رَفِيعُ الْعِمَادِ، طَوِيلُ النَّجَادِ، عَظِيمُ الرَّمَادِ،
قَرِيبُ الْبَيْتِ مِنَ النَّادِ. قَالَتِ الْعَاشِرَةُ: زَوْجِي مَالِكٌ وَمَا مَالِكٌ؟ مَالِكٌ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ، لَهُ
إِبِلٌ كَثِيرَاتُ الْمَبَارِكِ قَلِيلَاتُ الْمَسَارِحِ، وَإِذَا سَمِعْنَ صَوْتَ الْمِزْهَرِ أَيْقَنَ أَنَّهُنَّ هَوَالِكُ.
قَالَتِ الْحَادِيَةُ عَشْرَةَ: زَوْجِي أَبُو زَرْعٍ فَمَا أَبُو زَرْعٍ؟ أَنَاسٌ مِنْ حُلِيِّ أَدْنَى، وَمَلَأٌ مِنْ شَحْمِ
عَضْدِي، وَبَجَجَنِي فَبَجَحْتُ إِلَيَّ نَفْسِي، وَجَدَنِي فِي أَهْلِ غُنَيْمَةٍ بِشَقٍّ، فَجَعَلَنِي فِي أَهْلِ
صَهِيلٍ وَأَطِيطٍ وَدَائِسٍ وَمُنَقٍّ، فَعِنْدَهُ أَقُولُ فَلَا أَقْبَحُ، وَأَرْقُدُ فَأَتَصَبَّحُ، وَأَشْرَبُ فَأَتَقَنِّحُ، أُمُّ
أَبِي زَرْعٍ فَمَا أُمُّ أَبِي زَرْعٍ؟ عَكُومُهَا رَدَاخٌ، وَبَيْتُهَا فَسَاحٌ، ابْنُ أَبِي زَرْعٍ؟، فَمَا ابْنُ أَبِي زَرْعٍ؟
مَضْجَعُهُ كَمَسَلِ شَطْبَةٍ، وَيُشْبِعُهُ ذِرَاعُ الْجَفْرَةِ، بِنْتُ أَبِي زَرْعٍ، فَمَا بِنْتُ أَبِي زَرْعٍ؟ طَوْعُ
أَبِيهَا، وَطَوْعُ أُمِّهَا، وَمِلْءُ كِسَائِهَا، وَغَيْظُ جَارَتِهَا، جَارِيَةُ أَبِي زَرْعٍ، فَمَا جَارِيَةُ أَبِي زَرْعٍ؟ لَا
تَبْتُ حَدِيثَنَا تَبْنِيئًا، وَلَا تَنْفَتُ مِيرَتَنَا تَنْفِيئًا، وَلَا مَمْلَأُ بَيْتَنَا تَعْشِيئًا، قَالَتْ: خَرَجَ أَبُو زَرْعٍ
وَالْأَوْطَابُ مُخَضٌّ، فَلَقِيَ امْرَأَةً مَعَهَا وَلَدَانِ لَهَا كَالْفَهْدَيْنِ يَلْعَبَانِ مِنْ تَحْتِ
خَصْرِهَا بَرْمَانَتَيْنِ، فَطَلَقَنِي وَنَكَحَهَا، فَنَكَحْتُ بَعْدَهُ رَجُلًا سَرِيًّا، رَكِبَ سَرِيًّا وَأَخَذَ خَطِيئًا
وَأَرَاخَ عَلَيَّ نَعْمًا ثَرِيًّا، وَأَعْطَانِي مِنْ كُلِّ رَائِحَةٍ زَوْجًا وَقَالَ: كُلِّي أُمُّ زَرْعٍ، وَمِيرِي أَهْلَكَ.
قَالَتْ: فَلَوْ جَمَعْتُ كُلَّ شَيْءٍ أَعْطَانِيهِ مَا بَلَغَ أَصْغَرَ آيَةِ أَبِي زَرْعٍ. قَالَتْ عَائِشَةُ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ: «كُنْتُ لِكَ كَأَبِي زَرْعٍ لَأُمِّ زَرْعٍ».

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَعِيدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ هِشَامٍ: وَلَا تُعَشِّشُ بَيْنَنَا تَعْشِيئًا.
قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: قَالَ بَعْضُهُمْ: فَأَتَقَمَّحُ. بِالْمِيمِ، وَهَذَا أَصَحُّ.

۸۳- باسی به جوانی هه‌لسوکه‌وت کردن له‌گه‌ل هاوسه‌ردا

۵۱۸۹- عورو له عانیسه‌وه ﷺ ده‌گیرته‌وه که وتی: یازده ژن دانیشن، ئینجا په‌یمان و به‌ئینیان به په‌کتری دا که هیچ شتیک له ده‌نگ و باسی می‌رده‌کانیان نه‌شارنه‌وه. ژنی په‌که‌م وتی: می‌ردی من گوشتی و شتریکی له‌ره نه‌ومتا به‌سه‌ر چیاپه‌که‌وه^(۱) نه‌ئاسانه تا‌پایدا سه‌رکه‌وی نه‌قه‌له‌وه تا به‌پنریت^(۲). ژنی دووه‌میان وتی: هه‌والی می‌رده‌که‌م بلّو نا‌که‌مه‌وه (له‌به‌ر دوور و درێژی)، به‌راستی من ده‌ترسم هیچی لی به‌جی نه‌هێلم^(۳)، نه‌گه‌ر باسی به‌که‌م باسی هه‌موو نات‌ه‌واوی و خراپه‌کانی ده‌که‌م. ژنی سییه‌م وتی: می‌رده‌که‌م درێژیکی نه‌گریسه، نه‌گه‌ر قسه به‌که‌م (بیی نه‌گاته‌وه) ته‌لاق ده‌دریم، وه نه‌گه‌ر بیده‌نگ بم هه‌له‌سه‌ی‌راو ده‌کریم (نه بی‌وه‌ژنم نه‌می‌رد دارم).

ژنی چواره‌م وتی: می‌رده‌که‌م وه‌ک شه‌وی حیجاز وایه نه‌زۆر گه‌رمه نه‌زۆر سارده، وه نه‌ترسم لیی هه‌یه نه‌لیی بی‌زارم. ژنی پینجه‌م وتی: می‌رده‌که‌ی من که هاته مائه‌وه ده‌لتی ویزه^(۴)، که رۆشته ده‌روه ده‌بی به‌شیر، وه پرسیار ناکات له شت و مه‌ک و مال، که بی‌شتر لام به‌جی هیشته‌وه.

ژنی شه‌شم وتی: می‌رده‌که‌م گه‌ر خواری لولی نه‌دا، که خواری‌دیشیه‌وه هیچی تیا نه‌هێلته‌وه چۆری لی نه‌برئ، که پالیش که‌وت خۆی له لی‌فه‌که‌یه‌وه نه‌پچیت‌ه‌وه^(۵)، وه ده‌ست ناخاته ناو جله‌کانمه‌وه تا به‌خه‌فته و غه‌مه‌کانم بزانئ.

(۱) سه‌خی به‌رزی به‌رده‌لان.

(۲) واته: گوشته‌که له‌ره و قه‌له‌و نییه له‌به‌ر چاکی که‌سێک پروات به‌هێنت.

(۳) یان له می‌رده‌که‌م ده‌ترسم هه‌واله‌که‌ی پین بگاته‌وه و ته‌لاقم بدات.

(۴) زوو خه‌وی لی نه‌که‌وی له نات‌ه‌واوی مال بئ ناگا ده‌بی، یان وه‌ک ویزه په‌لاماری ژنه‌که‌ی نه‌دا و سواری ده‌بی نه‌وه‌نده‌ی خۆش نه‌وی، خۆی بو ناگیرئ یه‌کسه‌ر په‌لامار ده‌دات.

(۵) یان پۆشاکه‌که‌ی ده‌پچیت به‌خۆیه‌وه له سوچیکدا که‌نار ده‌گرئ.

ژنی چه وتهم وتی: میرده کهم نه قام و بی خیره نه حمه قه هیچی بی ناکری، هه لسوکه وتی ژن و میردی نازانی هه موو دهردیکی تیا کو بۆته وه، یا سهرت دهرکینی یا لاشه ت بریندار دهکات یان هه ردووکیانت پیکه وه بۆ کو دهکاته وه^(١). ژنی هه شتهم وتی: میرده کهم دهست لیسانی وهک دهست له کهرویشکدانه، بۆنیشی وهک بۆنی زهرنه ب^(٢) خو شه.

ژنی نۆیه م وتی: میرده کهم کو له کهی خانوه کهی بهرزه^(٣)، قایشی شمشیره کهی دریزه^(٤)، خو له میشی زۆره^(٥)، ماله کهی له یانهی هۆزه که یه وه نریکه^(٦). ژنی دهیه م وتی: میرده کهم سامنداره به لام چ سامنداریک؟ سامنداریکه له وه چاکتر که من بۆتان باس ده کهم، خاوه نی و شتری زۆره و جی مؤلیان زۆره^(٧)، جی له وهریان که مه^(٨)، وه کاتی و شتره کان گوینیان له عود و که مان بوو دلنیا دهن که نه وان (سهر دهرین) و له ناو ده چن.

ژنی یازدهیه م وتی: میردی من نه بو زمرعه، به لام چ نه بو زمرعیکه؟ گوئی پر کردووم له گواره، قوئی پر کردووم له بهز و گوشت، له ناو خه لکدا گه وره ی کردووم، خو مم لا گه وره بووه (دلخو شی کردووم بۆ خو م دلخو ش بووم)، منی دهست کهوت له ناو خیزانیکی مه ردار که چه ند مه رپکیان هه بوو له ژیان و گوزمرانیکی سه ختدا بوون، هی نامیه ناو خیزانیکی (ده و له مه ندی) خاوه ن نه سپ و مایینی چاک و و شتری به یار، (که له بهر قورسی باره گانیان) جیره ی داری

(١) واته سهرت دهرکینی و لاشه ت بریندار دهکات.

(٢) زهرنه ب جو ره بۆنیشی خو شه وهک عه تر.

(٣) له دووره وه دهیبری تا میوان بیت بۆ مالی.

(٤) واته: بالای بهرز.

(٥) واته: چیش زۆر لی ده نین بۆ میوان.

(٦) واته: ماله کهی هه میسه جیگای راوژی که سه کانیه تی.

(٧) واته: و شتره کانی زۆرن بۆیه جی مؤلیان زۆره.

(٨) واته: کهم دهرین بۆ له وه پگا، له ماله وه ناماده ن بۆ سه ربړینیان بۆ میوان.

کۆپانه کانیان دهات (بۆ ناو خیزانیکی) خاوهن زمراعت و خهرمان (خیزانیکی) خۆراک پاک و پوخته، نینجا که قسهی له لا نه کهم کهس نائی خراپت وت (به ره پهرچ نادریمه وه)، دواي نوێزی به یانی رانه کشام و ده خه وتمه وه ^(١)، ئاو و خواردنه و دم ده خواردنه وه تا پاراو دمبووم ^(٢)، دایکی نه بو زمرع چ دایکی؟ خورج و جهواله کانی پره (له خۆراک) خانوه کهی فراوان و گه ورمیه، کوری نه بو زمرع چ کوریکه؟ جیگای خه وه کهی وهک پهلی دار خورمای سهوزی له گه لا پروونکراو ^(٣) دهستی کارژه له یه تیری دهکات ^(٤)، کچی نه بو زمرع چ کچیکه؟ گوپرایه لی باوک و گوپرایه لی دایکی تی (قه له و و خرپن) پر به گراسه که یه تی، رمقه له سینهری هه ویکه یه تی، که نه یز کهی نه بو زمرع چ که نه یز کهی؟ قسهی ئیمه به هیج جۆریک ناباته دمره وه، خواردن و دانه ویله کان به فیرۆ نادات و دزی لی نه ده کرد، مالمان پر ناکات له خه وش و خال (ئوممو زمرع) وتی: رۆژی نه بو زمرع له مال دمرچوو نه و منده زوو بوو مهشکه کان دمره نران، نه نجا به ژنی که گه یشت دوو مندالی خۆی پی بوو وهک دوو ویژ وابوون له ژیر که له کهیدا، منداله کان یاریان دمر کرد به دوو هه نار (مه مکه کانی)، ئیتر منی ته لاقدا و نه و ژنه ی ماره کرد، منیش له دوا نه وه شووم کرد به پیاویکی گه وری خانه دان ^(٥)، سواری نه سپی ره سه ن دمبوو، رمی چاکی خه تی ^(٦) به دهسته وه ده گرت، وه

(١) خه بهر نه ده کرامه وه چونکه خزمه تکاری هه بوو کاره کانی بۆ ده کردم.

(٢) یان نه وه منده ده خواردنه وه نه م لئ ده برا ئیتر شوین نه بوو تی به کم، به ئاره زووی خۆم له هه موو خواردنه وه یه کم ده خواردنه وه.

(٣) یان وهک کێلانی شمشیر وایه.

(٤) نه وه منده کهم خۆره.

(٥) یان پیاویکی سه خی به ئابروو.

(٦) خه تی: گونده یان شاریکه له به حره ین رمی لئ ده هتیری.

ئىوارەيهك ئازەل و مالايتىكى زۆرى هينايەوه بۆم له هەموو جوۆرى جوتىكى پىدام، پىي و تم ئەى ئوممو زەرع بخۆ و به دياريش بۆ كەس و كارت بنيرە، (ئوممو زەرع) وتى: جا هەموو ئەو شتانەى كە ئەو پىدام هەمووى كۆى بكەيتەوه ناگاتە جامۆلكە بچكۆلەيهكى ئەبو زەرع. عائيشە رضي الله عنها دەلى: پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ((من بۆ تۆ وەكو ئەبو زەرع وام بۆ ئوممو زەرع)).

ئەبو عەبدوللا (ئىمامى بوخارى) دەلى: سەعیدى كورپى سەلەمە له هیشامەوه دەگىرپتەوه: (وَلَا تُعَشِّشُ بَيْنَنَا تَعَشِيشًا) واتە: مالهەكەمانى پر نەدەگرد له خیانەت و ناپاكى، وه هيج جوۆره خیانەتتىكى نەدەگرد له مالهەكەماندا. وه ئەبو عەبدوللا (ئىمامى بوخارى) دەلى: هەندىك له راویەكان گىراویانەتەوه وتوویانە: (فَاتَّقَمُحْ) پىتى ميم بىت نەك نون^(١) راستە، واتە: ئەوەندە دەخۆمەوه ئىتر حەزم له خواردنەوه نىيە.

٥١٩٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ الْحَبَشُ يَلْعَبُونَ بِحِرَابِهِمْ، فَسَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا أَنْظُرُ، فَمَا زِلْتُ أَنْظُرُ حَتَّى كُنْتُ أَنَا أَنْصَرِفُ، فَأَقْدَرُوا قَدَرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثَةِ السَّنَّ تَسْمَعُ اللَّهُوَ^(٢).

٥١٩٠- عائيشە رضي الله عنها دەلى: حەبەشەكان به قەلغان و شمشىرهكانيان ياريان دەگرد، پىغەمبەرى خواش (پشتە مالهەكەى) كردبوويه پەردە بۆم منيش سەيرم دەگرد، جا ئەوەندە سەيرم گردن هەتا من بۆ خۆم گەپامەوه و رۆشتم، بۆيه وەك پىويست ريز له كچۆلەى كەم تەمەن بگرن گوپىيىستى گالتە و يارى بىت..

(١) له هەندى نوسخەى بوخارىدا (فَاتَّقَمُحْ) له به.

(٢) پروانه: ٤٥٤.

٨٤- بابُ مَوْعِظَةِ الرَّجُلِ ابْنَتَهُ لِحَالِ زَوْجِهَا

٥١٩١- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ثَوْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: لَمْ أَزَلْ حَرِيصًا أَنْ أَسْأَلَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ عَنِ الْمَرَاتَيْنِ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم اللَّتَيْنِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿إِنْ نُبَوَّأَ إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ ١ التحريم. حَتَّى حَجَّ وَحَجَّجْتُ مَعَهُ، وَعَدَلَّ وَعَدَلْتُ مَعَهُ بِإِدَاوَةٍ، فَتَبَرَّرَ، ثُمَّ جَاءَ فَسَكَبْتُ عَلَى يَدَيْهِ مِنْهَا فَتَوَضَّأَ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، مَنِ الْمَرَاتَانِ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم اللَّتَانِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿إِنْ نُبَوَّأَ إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ ١ التحريم. قَالَ وَاعْجَبَا لَكَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ، هُمَا عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ.

ثُمَّ اسْتَقْبَلَ عُمَرُ الْحَدِيثَ يَسُوفُهُ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَجَارِي مِنْ الْأَنْصَارِ فِي بَنِي أُمَيَّةَ بْنِ زَيْدٍ، وَهُمْ مِنْ عَوَالِي الْمَدِينَةِ، وَكُنَّا تَتَنَاقَبُ النُّزُولُ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَيَنْزِلُ يَوْمًا وَأَنْزِلُ يَوْمًا، فَإِذَا نَزَلْتُ جِئْتُهُ بِمَا حَدَّثَ مِنْ خَيْرِ ذَلِكَ الْيَوْمِ مِنَ الْوَحْيِ أَوْ غَيْرِهِ، وَإِذَا نَزَلَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَكُنَّا مَعَشَرَ فَرِيَشٍ نَغْلِبُ النِّسَاءَ، فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى الْأَنْصَارِ إِذَا قَوْمٌ تَغْلِبُهُمْ نِسَاؤُهُمْ، فَطَفِقَ نِسَاؤُنَا يَأْخُذْنَ مِنْ أَدَبِ نِسَاءِ الْأَنْصَارِ، فَصَحِبْتُ عَلَى امْرَأَتِي فَرَاغَعَتْنِي، فَأَنْكَرْتُ أَنْ تُرَاجِعَنِي، قَالَتْ: وَلِمَ تُنْكِرُ أَنْ أُرَاجِعَكَ، فَوَاللَّهِ إِنَّ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم لَيُرَاجِعْنَهُ، وَإِنْ إِحْدَاهُنَّ لَتَهْجُرُهُ الْيَوْمَ حَتَّى اللَّيْلِ. فَأَفْرَعَنِي ذَلِكَ وَقُلْتُ لَهَا: وَقَدْ خَابَ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُنَّ. ثُمَّ جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي فَتَزَلْتُ قَدْ خَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَقُلْتُ لَهَا: أَيُّ حَفْصَةَ أَتُعَاضِبُ إِحْدَاكُنَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم الْيَوْمَ حَتَّى اللَّيْلِ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَقُلْتُ: قَدْ خَبِثَ وَخَسِرْتُ، أَفَتَأْمَنِينَ أَنْ يَعْضَبَ اللَّهُ لِعِصَابِ رَسُولِهِ صلى الله عليه وسلم فَتَهْلِكِي؟! لَا تَسْتَكْثِرِي النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَلَا تُرَاجِعِيهِ فِي شَيْءٍ، وَلَا تَهْجُرِيهِ، وَسَلِّينِي مَا بَدَا لَكَ، وَلَا يَغُرَّنَّكَ أَنْ كَانَتْ جَارَتُكَ أَوْضًا مِنْكَ، وَأَحَبَّ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يُرِيدُ عَائِشَةَ -.

قَالَ عُمَرُ: وَكُنَّا قَدْ تَحَدَّثْنَا أَنَّ غَسَّانَ تُنْعِلُ الْخَيْلَ لِعَزْوِنَا، فَنَزَلَ صَاحِبِي الْأَنْصَارِيُّ يَوْمَ نَوْبَتِهِ، فَرَجَعَ إِلَيْنَا عِشَاءً فَضَرَبَ بَابِي ضَرْبًا شَدِيدًا وَقَالَ: أَتُمْ هُوَ؟ فَفَزِعْتُ فَخَرَجْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: قَدْ حَدَّثَ الْيَوْمَ أَمْرٌ عَظِيمٌ. قُلْتُ: مَا هُوَ؟ أَجَاءَ غَسَّانُ؟ قَالَ: لَا، بَلْ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ وَأَهْوَلُ، طَلَّقَ النَّبِيُّ ﷺ نِسَاءَهُ. فَقُلْتُ: خَابَتْ حَفْصَةُ وَخَسِرَتْ، قَدْ كُنْتُ أَظُنُّ هَذَا يُوشِكُ أَنْ يَكُونَ، فَجَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي، فَصَلَّيْتُ صَلَاةَ الْفَجْرِ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَدَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ مَشْرُبَةً لَهُ فَاعْتَزَلَ فِيهَا، وَدَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَإِذَا هِيَ تَبْكِي، فَقُلْتُ: مَا يُبْكِيكِ؟ أَلَمْ أَكُنْ حَدَرْتُكَ هَذَا، أَطَلَّقَكُنَّ النَّبِيُّ ﷺ؟ قَالَتْ: لَا أَدْرِي، هَا هُوَ ذَا مُعْتَزِلٌ فِي الْمَشْرُبَةِ. فَخَرَجْتُ فَجِئْتُ إِلَى الْمِنْبَرِ، فَإِذَا حَوْلَهُ رَهْطٌ بَيْنِي بَعْضُهُمْ، فَجَلَسْتُ مَعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَجِدُ، فَجِئْتُ الْمَشْرُبَةَ الَّتِي فِيهَا النَّبِيُّ ﷺ فَقُلْتُ لِعُلاَمٍ لَهُ أَسْوَدَ: اسْتَأْذِنْ لِعُمَرَ.

فَدَخَلَ الْعُلاَمُ فَكَلَّمَ النَّبِيَّ ﷺ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: كَلَّمْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَذَكَرْتُكَ لَهُ، فَصَمَتَ. فَأَنْصَرَفْتُ حَتَّى جَلَسْتُ مَعَ الرَّهْطِ الَّذِينَ عِنْدَ الْمِنْبَرِ، ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَجِدُ، فَجِئْتُ فَقُلْتُ لِلْعُلاَمِ: اسْتَأْذِنْ لِعُمَرَ. فَدَخَلَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: قَدْ ذَكَرْتُكَ لَهُ، فَصَمَتَ. فَخَرَجْتُ فَجَلَسْتُ مَعَ الرَّهْطِ الَّذِينَ عِنْدَ الْمِنْبَرِ، ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَجِدُ، فَجِئْتُ الْعُلاَمَ فَقُلْتُ: اسْتَأْذِنْ لِعُمَرَ. فَدَخَلَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيَّ فَقَالَ: قَدْ ذَكَرْتُكَ لَهُ فَصَمَتَ. فَلَمَّا وَلَّيْتُ مُنْصَرِفًا -قَالَ: إِذَا الْعُلاَمُ يَدْعُونِي فَقَالَ: قَدْ أَذِنَ لَكَ النَّبِيُّ ﷺ. فَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَإِذَا هُوَ مُضْطَجِعٌ عَلَى رِمَالٍ حَصِيرٍ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فِرَاشٌ، قَدْ أَثَّرَ الرِّمَالُ بِجَنْبِهِ، مُتَّكِئًا عَلَى وَسَادَةٍ مِنْ أَدَمٍ حَشَوْهَا لَيْفٌ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ قُلْتُ وَأَنَا قَائِمٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَطَلَّقْتَ نِسَاءَكَ؟ فَرَفَعَ إِلَيَّ بَصَرَهُ فَقَالَ: «لَا». فَقُلْتُ: اللَّهُ أَكْبَرُ. ثُمَّ قُلْتُ وَأَنَا قَائِمٌ أَسْتَأْنِسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ رَأَيْتَنِي وَكُنَّا مَعَشَرَ قُرَيْشٍ نَغْلِبُ النِّسَاءَ، فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ إِذَا قَوْمٌ تَغْلِبُهُمْ نِسَاؤُهُمْ، فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ رَأَيْتَنِي وَدَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَقُلْتُ لَهَا: لَا يَعْرَنُكَ أَنْ كَانَتْ جَارَتِكَ أَوْضًا مِنْكَ وَأَحَبَّ إِلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ يُرِيدُ عَائِشَةَ - فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ ﷺ تَبَسُّمَةً أُخْرَى، فَجَلَسْتُ حِينَ رَأَيْتُهُ تَبَسَّمَ، فَرَفَعْتُ بَصَرِي فِي بَيْتِهِ، فَوَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا يَرُدُّ

الْبَصَرَ غَيْرَ أَهْبَةِ ثَلَاثَةٍ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ فَلْيُوسِّعْ عَلَيَّ أَمَّتِكَ، فَإِنَّ قَارِسًا وَالرُّومَ قَدْ وَسَّعَ عَلَيْهِمْ، وَأَعْطُوا الدُّنْيَا وَهُمْ لَا يَعْبُدُونَ اللَّهَ. فَجَلَسَ النَّبِيُّ ﷺ وَكَانَ مُتَكِنًا. فَقَالَ: «أَوْفَى هَذَا أَنْتَ يَا ابْنَ الْخَطَابِ؟ إِنَّ أَوْلَيْكَ قَوْمٌ عَجَّلُوا طَيِّبَاتِهِمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا». فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اسْتَغْفِرْ لِي.

فَاعْتَرَلَ النَّبِيُّ ﷺ نِسَاءَهُ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ الْحَدِيثِ حِينَ أَفْشَتْهُ حَفْصَةُ إِلَى عَائِشَةَ تِسْعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً، وَكَانَ قَالَ: «مَا أَنَا بِدَاخِلٍ عَلَيْهِنَّ شَهْرًا». مِنْ شِدَّةِ مَوْجِدَتِهِ عَلَيْهِنَّ حِينَ عَاتَبَهُ اللَّهُ، فَلَمَّا مَضَتْ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ لَيْلَةً دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ فَبَدَأَ بِهَا، فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ كُنْتَ قَدْ أَفْسَمْتَ أَنْ لَا تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا، وَإِنَّمَا أَصَبَحْتَ مِنْ تِسْعٍ وَعِشْرِينَ لَيْلَةً أَعْدُهَا عَدًّا. فَقَالَ: «الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ». فَكَانَ ذَلِكَ الشَّهْرُ تِسْعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً.

قَالَتْ عَائِشَةُ: ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى آيَةَ التَّخْيِيرِ فَبَدَأَ بِي أَوَّلَ امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهِ فَاخْتَرْتُهُ، ثُمَّ خَيْرَ نِسَاءَهُ كُلَّهِنَّ فَقُلْنَ مِثْلَ مَا قَالَتْ عَائِشَةُ^(١).

٨٤- باسی پیاو ئاموژگاری کچه کهی بکات له بهر میرده کهی

٥١٩١- عهبدوللای کورپی عه بیاس ﷺ دهلی: بهردهوام سوور بووم له سهه نه وهی پرسیار له عومهه (ﷺ) بکهه دهر باره ی نه وه دوو ئا فرمه له خیزانه کانی پنه مه بهر ﷺ که خوی گه وه به هه ردووکیانی فه رموو: (نه گه هه ردووکتان ته وبه بکهه و به گه پنه وه بو لای خوا (جیی خو به تی)، چونکه به راستی دلتان لایدا (له حق و راستی) ، هه تا (عومهه) حه جی کرد منیش حه جم کرد له گه ئیدا، نه نجا له ریگاکه لایدا منیش به مه سینه یه که وه لامدا، جا روشت بو چوله وانیه که بو دهست به ئاو گه یاندن، پاشان هاته وه نه نجا له مه سینه که ئاوم

کرد به دهسته کانیدا و دهست نویژی گرت، نهوسا وتم: نهی پیشه وای نیمانداران، نهو دوو ئافرته کی بوون له خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ که به ههردووکیان و ترا: (نهگه ر ههردووکتان تهوبه بکه ن و بهگه پینه وه بۆ لای خوا (جیی خو په تی)، چونکه به راستی دلتان لایدا (له حق و راستی)) عومه ریش وتی: سه رم لیئ سو ر ده مینئ ئیبنو عه بباس (چۆن نهو شاراوه بووه له تو)، عائیشه و حه فسه بوون.

پاشان عومه ر دهستی کرد به گیرانه وهی به سه رهاته که و وتی: من و دراوسییه کی نه نصاریم هه بوو که له تایفه ی ئومه ییه ی کو ری زهید بوو که له عه والئ مه دینه بوون، ههردوو کمان به نۆره دمه رۆشتنیه خزمه تی پیغه مبه ر ﷺ، رۆژیک نهو دمه رۆشت و رۆژیک من دمه رۆشتم، جا نهگه ر من برۆشتمایه هه رچی ببوایه له نیگا و یا شتیکی تر بۆم دمه ئینایه وه، وه نهگه ر نهو برۆشتمایه هه مان شتی ده کرد، وه ئیمه تاقمی قوره یش زال بووین به سه ر ئافره تاندا، به لام که هاتینه (مه دینه) بۆ لای نه نصاریه کان نه وان گه لیک بوون ئافره تانیان زال بوون، جا بۆیه ئافره تانی ئیمه ده ستیان کرد به وهرگرتنی خو و نه ریتی ئافره تانی نه نصاری، جا من جاریک قیراندم به سه ر خیزانه که مدا نه ویش وه لامی دامه وه، منیش وه لامدانه وه که یم پی کاریکی خراب بوو، خیزانم وتی: بۆ لات خرابه وه لامت بده مه وه؟ ده ی سویند به خوا هاوسه ره کانی پیغه مبه ر ﷺ وه لامی پیغه مبه ر ﷺ دده مننه وه، وه بیگومان هاوسه ری هه یه له سه رم تای رۆژه وه تا شه و دهنگ له پیغه مبه ر ﷺ داده بری، جا نه م هه واله ترساندمی بۆیه وتم: هه ر کامیان نه مه هه له گه وریه بکات خه سارتمه ند بووه، پاشان جلوبه رگه که م له به رکرد و رۆشتم بۆ مائی حه فسه و پیم وت: نهی حه فسه ئایا یه کیک له ئیوه ی خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ پیغه مبه ر ﷺ توره ده که ن هه موو رۆژه که تا

شهو دادی؟ حه‌فصه وتی: به‌ئی، عومهر ده‌ئی: منیش وتم: بی‌گومان (ئه‌گهر وا بکه‌یت) خه‌سارتمه‌ند و مال ویران بوویت، ئایا ناترسیت به‌هوی تورپی پی‌غه‌مبه‌روه ﷺ خوا لیت تورپه‌ بی‌یت و له ناو بجیت؟ حه‌فصه تو داوای شتی زور مه‌که له پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ و وه‌لام و به‌رپه‌رچی مه‌دیره‌وه له هیچ شتی‌کا (که ده‌یفه‌رمووی) و ده‌نگی لی دامه‌بهره، وه ههر شتی‌کت بو دهرکه‌وت پرسیار له من بکه با دراوسی و هه‌وی‌که‌ت که له تو جوانتر و خوشه‌ویستره له لای پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ - مه‌به‌ستی عائیشه بوو - نه‌تخه‌له‌تینی‌ت و به‌هه‌له‌تا نه‌بات. عومهر ﷺ وتی: ئیمه‌ی هاوه‌لان له ناو خو‌ماندا باسی نه‌وه‌مان ده‌کرد که غه‌سسان ولا‌خه‌کانیان نال ده‌که‌ن (وه‌ک خو ئاماده‌کردن) بو هیرش‌کردنه سه‌رمان، جا هاوړی نه‌نصاریه‌که‌م له‌سه‌ره‌ی خویدا روشت بو خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ و کاتی عیسا گه‌رایه و زور به توندی له دهرگا‌که‌می دا و وتی: عومهر له ماله‌وه‌یه؟ منیش زور ترسام روشته دیره‌وه بو لای وتی: نه‌مړو پروداو‌ی‌کی گه‌وره روویداوه، وتم: چیه غه‌سسان(پروم) هاتوو (و هیرشی هیناوه)؟ وتی: نه‌خیر به‌لکو له‌وه‌ش گه‌ورمتر و ترسناکتر، پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ خیزانه‌کانی ته‌لاق داوه، عومهر ده‌ئی: وتم: حه‌فصه زمره‌مه‌ند و مال ویران بوو، من گومانم وابوو نه‌م ته‌لاق دانه نزیکه روویدات و بی‌یت، نه‌نجا جل و به‌رگه‌که‌م له‌به‌رکردو نو‌ی‌زی به‌یانیم له خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ کرد، جا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ روشته ژووره‌که‌ی خوی به‌ته‌نها له‌ویدا بوو، منیش چووم بو‌لای حه‌فصه ده‌بینم ده‌گری، وتم: بو‌چی ده‌گری؟ ئایا من ئاگادارم نه‌کردیت له‌م مه‌ترسییه؟ ئایا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ ته‌لاقی داون؟ حه‌فصه وتی: نازانم، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ئا نه‌ومتا له‌و ژووره دایه به‌ته‌نها، نه‌نجا هاتمه دیره‌وه (له مالی حه‌فصه) روشته لای دوانه‌گه‌که ده‌بینم کو‌مه‌ئیک به‌ده‌وریدان هه‌ندی‌کیان ده‌گرین، منیش که‌می‌ک له گه‌ئیاندا دانیشتم، پاشان دلم نار‌ه‌حت بوو بو‌یه

رۆشتم بۆ لای ئەو ژووورە ی که پیڤه‌مبه‌ری ﷺ تێدایه، به خزمه‌تکارێکی ره‌شت
 بیستی پیڤه‌مبه‌رم ﷺ وت: داوای مۆلّه‌ت بکه بۆ عومه‌ر، خزمه‌تکاره‌که‌ش چوووه
 ژووورمه‌وه و قسه‌ی له‌گه‌ڵ پیڤه‌مبه‌ردا ﷺ کرد، پاشان هاته‌دمه‌رمه‌وه و وتی: قسه‌م له
 گه‌ڵدا کرد و باسی تۆم بۆ کرد بێدنگ بوو، (عومه‌ر ده‌لی): منیش گه‌رامه‌وه
 هه‌تا دانیشتم له لای ئەو کۆمه‌لّهی لای دوانگه‌که‌ بوون، پاشان ئەوه‌ی له دڵمدا
 بوو ناره‌حه‌تی کردم جارێکی تر هاته‌مه‌وه، وتم به خزمه‌تکاره‌که: داوای مۆلّه‌ت
 بکه بۆ عومه‌ر، ئەویش رۆشت پاشان گه‌راپه‌وه و وتی: باسی تۆم بۆ کرد
 بێدنگ بوو، منیش گه‌رامه‌وه هه‌تا دانیشتم له لای ئەو کۆمه‌لّهی لای دوانگه‌که‌
 بوون، پاشان ئەوه‌ی له دڵمدا بوو ناره‌حه‌تی کردم جارێکی تر هاته‌مه‌وه و وتم به
 خزمه‌تکاره‌که: داوای مۆلّه‌ت بکه بۆ عومه‌ر، ئەویش رۆشت پاشان گه‌راپه‌وه و
 وتی: باسی تۆم بۆ کرد بێدنگ بوو، که پشتم هه‌لکرد و گه‌رامه‌وه له پر
 خزمه‌تکاره‌که بانگی کردم و وتی: پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ مۆلّه‌تی دایت، منیش
 رۆشتمه‌ خزمه‌تی و دیم له‌سه‌ر هه‌سیرێکی ته‌نراو راکشابوو که له نیوان
 پیڤه‌مبه‌ر ﷺ و هه‌سیره‌کدا هه‌یج فهرش و نوینێک نه‌بوو، ئاسه‌واری قامیشی
 هه‌سیره‌که له لاته‌نیشتی‌دا دهرچوو بوو، پالێ دابوو په‌وه به پشتیه‌کی چه‌رمه‌وه
 ناو ناخنه‌ی په‌لی دار خورما بوو، منیش سه‌لامم لێکرد و پاشان هه‌ر به‌پێوه
 بووم وتم: ئەه‌ی پیڤه‌مبه‌ری خوا خه‌یزانه‌کانت ته‌لاق داوه؟ ئەویش چاوی
 به‌رزکرده‌وه سه‌یری کردم و فهرمووی: ((نه‌خه‌یر)) منیش وتم: ئەللا‌هو نه‌که‌بر،
 پاشان هه‌ر به پێوه له‌دلی خۆمدا وتم دلی خۆش ده‌که‌م و بێتاقه‌تی لاده‌به‌م:
 ئەه‌ی پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆزگه ئێمه‌ی قورمیشیت ده‌بینی زāl ده‌بووین به‌سه‌ر
 ئافه‌رماناندا، به‌لام کاتێک هاتینه مه‌دینه بینیمان که‌سانێک ئافه‌رته‌کانیان زāl
 بوون به‌سه‌ریاندا، پیڤه‌مبه‌ریش ﷺ زهرده خه‌نه‌یه‌کی کرد، پاشان وتم: ئەه‌ی
 پیڤه‌مبه‌ری خوا خۆزگه منت دهم‌ی کاتێ رۆشتمه‌ مالی حه‌فصه و پیم وت:

له‌بهر ئه‌وه‌ی هه‌وێکه‌ت‌مه‌به‌ستی عائیشه‌ بوو- له‌ تۆ جوانتر و خوشه‌ویستره‌ لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ - با نه‌تخه‌له‌تینی جاریکی تر پیغه‌مبه‌ر ﷺ زمرده‌خه‌نه‌یه‌کی کرد، که بینیم زمرده‌ خه‌نه‌ی کرد منیش دانیشتم، پاشان چاوم به‌رزکرده‌وه‌ و گیرام به‌ ماله‌که‌یدا سویند به‌خوا شتیکم به‌رچاو نه‌که‌وت سی پیسته‌ نه‌بیت، وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ داوا له‌ خوا بکه‌ دموو له‌ ئوممه‌ته‌که‌ت بکاته‌وه‌، بیگومان فارس و رۆم دموویان لیکراوته‌وه‌ و دونیایان پیدراوه‌ له‌ کاتی‌کدا ئه‌وان خوا ناپه‌رستن، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ دانیشت که پێشتر پالی دابۆوه‌ و فه‌رمووی: ((ئایا ئیبنو له‌ختتاب تۆ گومان‌ت هه‌یه‌؟ ئه‌وانه‌ که‌سانیکێ خوشیه‌کانیان بۆ پیشخراوه‌ بۆ ژیا‌نی دنیا))، منیش وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ داوای لیخوشبوونم بۆ بکه‌ ، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ له‌بهر ئه‌و قسه‌ی حه‌فصه‌ به‌ عائیشه‌ی گه‌یانده‌بوو بیست و نۆ شه‌و له‌ خیزانه‌کانی دوور که‌وته‌وه‌، وه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووبووی: ((من یه‌ک مانگ نارۆمه‌ مالی خیزانه‌کانم، (ئه‌مه‌ش) به‌هۆی تو‌ره‌بوونی زۆریه‌وه‌ بوو لیان که‌ خوا سه‌رزمه‌شتی کرد، جا کاتی بیست و نۆ شه‌و تیپه‌ری پیغه‌مبه‌ر ﷺ رۆشت بۆ لای عائیشه‌ و له‌وه‌وه‌ ده‌ستی پیکرد، عائیشه‌ش عه‌رزی کرد: تۆ سویندت خوارد که‌ یه‌ک مانگ نه‌یه‌یه‌ لاما‌ن، وه‌ بیگومان ئی‌مه‌ ئیستا له‌ بیست و نۆیه‌م داین خۆم به‌ ژماردن (رۆژه‌کانم) ژماردووه‌، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((مانگ بیست و نۆ رۆژه‌))، چونکه‌ ئه‌و مانگه‌ بیست و نۆ رۆژ بوو، عائیشه‌ وتی: به‌و هۆیه‌وه‌ خوا ئایه‌تی سه‌رپشک کردنمانی دابه‌زاند، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ منه‌وه‌ یه‌که‌م ئافه‌رت ده‌ستی کرد (به‌ سه‌رپشک کردنه‌که‌)، منیش خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و رۆژی دوا‌ییم هه‌لبژارد، پاشان هه‌موو خیزانه‌کانی تریشی سه‌رپشک کرد، ئه‌وانیش هه‌موو هه‌مان ووته‌ی عائیشه‌یان دووباره‌ کردوه‌.

٨٥- بَابُ صَوْمِ الْمَرْأَةِ بِإِذْنِ زَوْجِهَا تَطَوُّعًا

٥١٩٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ «لَا تَصُومُ الْمَرْأَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ»^(١).

٨٥- باسی رۆژوو (ی سوننهت) گرتنی ئافرهت به

مۆلهتی میردهکهی

٥١٩٢- ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ له پیغه مبهروه رضی اللہ عنہ دهگیریتتهوه که فهرموویهتی: ((ئافرهت رۆژوو (ی سوننهت) نهگیریت له کاتیکیدا میردهکهی ئاماده بی^(٢)، مهگهر به مۆلهتی نهو (میردهکهی)).

٨٦- بَابُ إِذَا بَاتَتِ الْمَرْأَةُ مُهَاجِرَةً فِرَاشَ زَوْجِهَا

٥١٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ أَنْ تَجِيءَ لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ»^(٣).

٨٦- باسیک: ئەگهر ئافرهت شهو تا به یانی لهگهل

میردهکهی نهخهوت

٥١٩٣- ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ له پیغه مبهروه رضی اللہ عنہ دهگیریتتهوه که فهرموویهتی: ((ئەگهر پیاو داوا سهرجیی له ژنهکهی بکات ژنهکەش ملی نه دات بیت، ههتارۆژ دهبیتهوه فريشتهکان نه فرینی لی دهکهن)).

(١) پروانه: ٢٠٦٦.

(٢) له مالهوه بیت له سه فهر نه بیت.

(٣) پروانه: ٣٢٣٧.

٥١٩٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرَعَرَةَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا بَاتَتِ الْمَرْأَةُ مُهَاجِرَةً فِرَاشَ زَوْجِهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَرْجِعَ»^(١).

٥١٩٤- ئەبو ھورەپرە ﷺ دەئێ پێغه مبهەر ﷺ ھەرمووی: ((ئەگەر ژن شەو لەو جێگەی مێردەکە ی بتوێ، تا بە یانی ھریشتەکان نەفرینی لی دەکەن تا دەگەرێتەو^(٢))).

٨٧- بَابُ: لَا تَأْذَنُ الْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا لِأَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ

٥١٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَلَا تَأْذَنَ فِي بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَمَا أَنْفَقَتْ مِنْ نَفَقَةٍ عَنْ غَيْرِ أَمْرِ فَإِنَّهُ يُؤَدَّى إِلَيْهِ شَطْرُهُ». وَرَوَاهُ أَبُو الزِّنَادِ أَيْضًا عَنْ مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي الصَّوْمِ^(٣).

٨٧- باسیک: ئافەرت بۆ ھامۆشۆی مائی مێردی نابێ

رێگە بە کەس بدات، مەگەر بە مۆلەتی مێردەکە ی

٥١٩٥- ئەبو ھورەپرە ﷺ دەگێرێتەو ھە کە پێغه مبهەر ی خوا ﷺ ھەرمووی: ((نابی ئافەرت پۆزوو (ی سونەت) بگرت مێردەکە شی ئامادە بێت، مەگەر بە مۆلەتی مێردەکە ی، وە نابێ رێگە بە کەس بدات بێتە مائی مێردەکە ی بە مۆلەتی ئەو نەبی، ھەر شتیکیش ببەخشیت بەبی ھەرمان و مۆلەتی ئەو، ئەو بە بیگومان نیوہی (پاداشتەکە ی) دەدریت بە ئەو (مێردەکە ی)).

(١) پروانە: ٣٢٣٧.

(٢) پەشیمان دەبێتەو دەروات بۆ لای مێردەکە ی و لەگەڵیدا دەخەوێت.

(٣) پروانە: ٢٠٦٦.

ههروهها نهم فهرموودمیه ئه بو زمینادیش گئیراویه تیه وه له مووساوه ئه ویش له
باوکیه وه له ئه بی هورده پره ﷺ له باسی رۆزوودا گئیراویه تیه وه

٨٨- باب

٥١٩٦- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، أَخْبَرَنَا النَّيْمِيُّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «قُمْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَكَانَ عَامَّةٌ مَن دَخَلَهَا الْمَسَاكِينُ، وَأَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ، غَيْرَ أَنَّ أَصْحَابَ النَّارِ قَدْ أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ، وَقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةٌ مَن دَخَلَهَا النِّسَاءُ»^(١).

٨٨- باسیک

٥١٩٦- ئوسامه ﷺ له پئغه مبهروه ده گئیریتیه وه فهرمووی: ((له بهر دمرگای بههشتدا وهستام، سه رنجم دا زۆربهی ئه وانهی رۆشتوونه ته ناو بههشته وه ههزار و نه دارمکان بوون، به لام خاومن مال و ساماندارمکان راگیرابوون^(٢)، دۆزه خیه کان نه بی که بئگومان فهرمان درابوو که بیرین بو دۆزهخ، وه له بهر دمرگای دۆزهخدا وهستام و سه رنجم دا زۆربهی ئه وانهی رۆشتبوونه ناو دۆزهخه وه ژنان بوون)).

٨٩- بابُ كُفْرَانِ الْعَشِيرِ وَهُوَ الزَّوْجُ، وَهُوَ الْخَلِيطُ مِنَ الْمُعَاشِرَةِ

فِيهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٥١٩٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ: عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَصَلَّى رَسُولُ

(١) بروانه: ٦٥٤٧.

(٢) بو لئیرسینه وهی مال و سامانه که یان.

اللَّهُ ﷻ وَالنَّاسَ مَعَهُ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا نَحْوًا مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ قَامَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَقَالَ: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمَا ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْنَاكَ تَنَاوَلْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ هَذَا، ثُمَّ رَأَيْنَاكَ تَكَعَّكَعْتَ. فَقَالَ: «إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ - أَوْ أُرَيْتُ الْجَنَّةَ - فَتَنَاوَلْتُ مِنْهَا عُنُقُودًا، وَلَوْ أَخَذْتُهَا لَأَكَلْتُ مِنْهَا مَا بَقِيََتِ الدُّنْيَا، وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنْظَرًا قَطُّ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ». قَالُوا: لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «بِكُفْرِهِنَّ». قِيلَ: يَكْفُرْنَ بِاللَّهِ؟ قَالَ: «يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ، وَلَوْ أَحْسَنْتُ إِلَى إِخْذَاهُنَّ الدَّهْرَ، ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ»^(۱).

۸۹- باسی سپلهیی بهرانبهر به میرد (العشیر): میرد و هاوسه ره، وه به مانای تیکه لاویش دت که له (المُعَاشِرَة) وه وه رگیراوه

دهربارهی ئەم باسه له ئەبى سه عیدهوه ﷺ له پیغه مبهروهوه ﷺ فهرموودمیهکی گپراوتهوه^(۲).

۵۱۹۷- عهبدوللای کورپی عه بباس ﷺ دهلی: له سه ردهمی پیغه مبهری خوادا ﷺ خور گپرا پیغه مبهری خوا و ﷺ خه لکیش له گه لیدا نوژی خور گپرانیا کرد (نوژی دابهست)، به پیوه زور وهستا به نه ندازه خویندنی سوپرتی به قه ره،

(۱) پروانه: ۲۹.

(۲) که بوخاری به ژماره: ۳۰۴ له م صه حجه دا هیناویه تی.

پاشان کورپنووشی برد و زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه، پاشان به‌رز بوویه‌وه جا زۆر به‌راوه‌ستاوی مایه‌وه (قورئانی خویند)، به‌لام له وه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برده‌وه زۆریش مایه‌وه له کورپنووشدا، به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان سوژده‌ی برد، پاشان هه‌ستایه‌وه زۆر به‌راوه‌ستاوی مایه‌وه، به‌لام له‌راوه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برد و زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان به‌رز بوویه‌وه و زۆر به‌راوه‌ستاوی مایه‌وه، به‌لام له وه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برد زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه، به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان به‌رز بوویه‌وه زۆر به‌پیوه‌ وه‌ستا، به‌لام له وه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برد زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه، به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان سوژده‌ی برد، پاشان کو‌تایی پی‌ هینا، وه له‌و کاته‌دا خو‌ر به‌ر بوو گیرانه‌که‌ی کو‌تایی هات، جا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((بی‌گومان خو‌ر و مانگ دوو نیشانه‌ن له نیشانه‌کانی خوا، له‌به‌ر مردن یان زیان و له‌دایک بوونی هیچ که‌سیک ناگیرین، جا هه‌ر کات ئه‌و گیرانه‌تان بینی ئه‌وه یادی خوا بکه‌ن))، وتیان: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا چاومان لی‌ت بوو له‌و شوینه‌ی خو‌ت دا وه‌ک دم‌ست بو‌ شتی‌ک ببه‌یت، پاشان چاومان لی‌ت بوو هاتیه‌ دواوه؟ فه‌رمووی: ((بی‌گومان به‌هه‌شتم بینی - یان به‌هه‌شتم نیشان درا - دم‌ستم برد بو‌ بۆشکی‌ک ترئ، ئه‌گه‌ر بمگرتایه هه‌تا دنیا مابوو لی‌تان ده‌خوارد (و ته‌واو نه‌دم‌بوو)، دۆزه‌خیشم بینی هیچ کات دیمه‌نی ناشرین و ترسناکی وه‌ک ئه‌م‌پ‌رۆی نه‌بووه، وه بینیم زۆربه‌ی خه‌لکه‌که‌ی له ئافه‌رتانه))، وتیان: له‌به‌ر چی ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا؟ فه‌رمووی: ((له‌به‌ر پی‌نه‌زانینیان))، ووترا: به‌خوا بی‌ باوه‌رین؟ فه‌رمووی: ((دان به‌چاگه‌ی می‌ردیاندا نانین و دان به‌چاگه‌دانانین که له‌گه‌لێاندا گراوه،

ئه‌گهر به‌دریزای سال له‌گه‌ل ئافره‌تێکیان دا چاکه بکه‌یت، ئه‌نجا خراپه‌یه‌کت لی ببینی ده‌لی: هه‌رگیز چاکه‌م لی نه‌ببینویت)).

٥١٩٨- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ، حَدَّثَنَا عَوْفٌ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ، عَنْ عِمْرَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ، فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ». تَابَعَهُ أَيُّوبُ وَسَلُّمُ بْنُ زَرِيرٍ^(١).

٥١٩٨- عیمران ؑ له پیغه‌مبه‌روه ﷺ گپ‌راویه‌تیه‌وه که هه‌رموویه‌تی: ((چاوم به‌هه‌شت که‌وت^(٢) جا بینیم زۆرت‌ری خه‌لکه‌که‌ی هه‌زاران. وه چاوم به‌دۆزه‌خ که‌وت و بینیم زۆرت‌ری خه‌لکه‌که‌ی ئافره‌تان)).

ئهیوب و سه‌لی کوری زه‌ریر (ئه‌م هه‌رمووده‌یان گپ‌راوته‌وه) و پالپشتی گپ‌رانه‌وه‌که‌ی عه‌وف ده‌که‌ن.

٩- باب: لِرَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقٌّ

قَالَ أَبُو جُحَيْفَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٥١٩٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَلَمْ أَخْبَرَ أَنَّكَ تَصُومُ النَّهَارَ وَتَقُومُ اللَّيْلَ؟». قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «فَلَا تَفْعَلْ، صُمْ وَأَفْطِرْ، وَقُمْ وَنَمْ، فَإِنَّ لِحَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِعَيْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِرَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا»^(٣).

(١) به‌روانه: ٣٢٤١.

(٢) له شه‌وی ميعراجدا يان خه‌ودا.

(٣) به‌روانه: ١١٣١.

٩٠- باسیک: بیگومان ژنه کهت مافی ههیه به سه رته وه

ئهم وتی ئه بو جوحه یفه ﷺ و توویه تی و له پیغه مبه ره وه ﷺ گیراویه تیه وه.
 ٥١٩٩- ئه بو سه له مهی کوری عه بدوره حمان ﷺ ده ئی: عه بدوللای کوری عه مری
 کوری عاص ﷺ ده ئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموی پیم: ((ئهی عه بدوللای ئه و
 هه والهی به من دراوه راسته، که تو پوژ به پوژوو ده بیت و شه و هه موی
 شه ونوێژ ده کهیت؟ وتم: به ئی راسته ئهی پیغه مبه ری خوا ﷺ، فه رموی: ((ده ی
 وا مه که به پوژوو به و به پوژووش مه به، شه ونوێژ بکه و بشخه وه، چونکه
 بیگومان لاشه ت مافی ههیه له سه رت و چاوت مافی ههیه له سه رت و خیزانت مافی
 ههیه له سه رت)).

٩١- بابُ الْمَرْأَةِ رَابِعَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا

٥٢٠٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا،
 عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْأَمِيرُ رَاعٍ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى
 أَهْلِ بَيْتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ، فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ
 رَعِيَّتِهِ»^(١).

٩١- باسیک: ژن شوان و بهر پرسیاره له مالی میرده کهیدا

٥٢٠٠- ئیبنو عومه ر ﷺ له پیغه مبه ره وه ﷺ ده گیریتیه وه که فه رموی:
 ((هه مووتان شوان و هه مووشتان بهر پرسیارن له ژیر دهسته کانتان، پیشه و
 شوان و بهر پرسه، پیاو شوان و بهر پرسیاره به سه ر ئه ندامانی خیزانه کهیه وه،

ژن شوان و به‌رپرسیاره به سهر مالی می‌رد و مندا له کانیه‌وه، که‌واته هه‌مووتان شوان و به‌رپرسیارن، وه هه‌مووشتان به‌رپرسیارن له ژیر ده‌سته‌که‌تان)).

۹۲- **بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى:** ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى

بَعْضٍ ۖ﴾ النساء. **إِلَى قَوْلِهِ:** ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَتْ عَلَيَّ كَبِيرًا﴾ ﴿٣١﴾ النساء

۹۲- **باسنی ئەم فەرمايشتهی خواى به‌رز و بلند: (پیاوان**

سهر‌پهرشتیارن^(۱) به‌سهر ئافره‌تان‌ه‌وه به‌هۆى ئەوه‌وه خوا باوى

هه‌ندیکيانى داوه به‌سهر هه‌ندیکياندا)، تا ده‌گاته ئەم

فەرمايشتهی خوا (به‌راستى خوا هه‌ميشه به‌رز و بلند و گه‌وره‌يه)

۵۲۰۱- حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ نِسَائِهِ شَهْرًا، وَقَعَدَ فِي مَشْرُبَةٍ لَهُ، فَتَزَلَّ لِسَعٍ وَعَشْرِينَ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ آلَيْتَ عَلَى شَهْرٍ. قَالَ: «إِنَّ الشَّهْرَ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ»^(۲).

۵۲۰۱- ئەنەس رەزى ئەلەيھى دەلى: پێغه‌مبەرى خوا ﷺ بۆ مانگیك سویندى له هاوسه‌رمه‌كانى خوارد سه‌رجیى یان له‌گه‌ل نه‌كات، وه له ژووورمه‌كه‌ی^(۳) خۆیدا دانىشت، جا دواى بیست و نۆ رۆژ دابه‌زى (له ژووورمه‌كه‌ی)^(۴) پێى وترا: ئەه‌ی پێغه‌مبەرى خوا ﷺ بێگومان تۆ سویندت بۆ مانگیك خوارد^(۵)، فەرمووی: ((بێگومان ئەم مانگه‌ بیست و نۆ رۆژه)).

(۱) واته: کار به‌ده‌ستن.

(۲) پروانه: ۳۷۸.

(۳) ژوووریکى به‌رزه وه‌ک شوئى ئاو خواردنه‌وه و چیشتن لێ‌تانه.

(۴) رۆشت بۆ لای عایشه رەزى ئەلەيھى.

(۵) تیکه‌لای و سه‌رجیى له‌گه‌ل خێزانه‌کاندا نه‌که‌یت.

(٤) هه‌میشه‌سی رۆژ نیه‌به‌لکو زۆری‌مانگه‌عه‌ره‌یه‌کان بێست و نۆ رۆژه.

۵۲۰۳- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو يَعْفُورٍ قَالَ: تَذَاكُرْنَا عِنْدَ أَبِي الصُّحَى فَقَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ: أَصْبَحْنَا يَوْمًا وَنِسَاءُ النَّبِيِّ ﷺ يَبْكِينَ، عِنْدَ كُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ أَهْلُهَا، فَخَرَجْتُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَإِذَا هُوَ مَلَأٌ مِنَ النَّاسِ، فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَصَعِدَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي غُرْفَةٍ لَهُ، فَسَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ، ثُمَّ سَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ، ثُمَّ سَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ، فَتَنَادَاهُ، فَدَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: أَطَلَقْتَ نِسَاءَكَ؟ فَقَالَ: «لَا وَلَكِنْ آلَيْتُ مِنْهُنَّ شَهْرًا». فَمَكَتْ تِسْعًا وَعِشْرِينَ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى نِسَائِهِ.

۵۲۰۳- ئیبنو عەبباس ﷺ دەلێ پۆزیکیان کە پۆزمان لێ بوویەو، هەموو هاوسەرەکانی پێغهەمبەر ﷺ دەگریان، هەر ئاfrهتێک کەس و کاری لای بوون، منیش پۆشتم بۆ مزگەوت دەبینم پەرە لە خەڵک، ئەنجا عومەری کوری خەتتاب ﷺ هات پۆشته سەرەووە بۆ خزمەتی پێغهەمبەر ﷺ، کە لە ژوووریکی خۆیدا بوو عومەر سەلامی کرد کەس وەلامی نەدایەو، پاشان سەلامی کرد کەس وەلامی نەدایەو، جاریکی تر سەلامی کرد کەس وەلامی نەدایەو، جا بیلال بانگی کرد و چوووە ژووورەووە بۆلای پێغهەمبەر ﷺ عەرزی کرد: خێزانەکانت تەلاق داو؟ ئەویش فەرمووی: ((نەخێر بەلام سویندم لێ خواردوون تامانگێک نەچمە لایان))، ئینجا بیست و نۆ پۆز مایەووە پاشان چوووە لای خێزانەکانی (و سەرچی لەگەڵ کردن).

۹۴- بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ ضَرْبِ النِّسَاءِ

وَقَوْلِهِ: ﴿وَأَضْرِبُوهُنَّ﴾ (٣٤) النساء. ضَرْبًا غَيْرَ مَبْرَحٍ.

۵۲۰۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يَجْلِدُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ، ثُمَّ يُجَامِعُهَا فِي آخِرِ الْيَوْمِ»^(۱).

۹۴- باسی ئه‌وه که ناپه‌سه‌نده له لێدانی ژنان

وه باسی ئهم فهرمايشتهی خوای بهرز و بلند: (وه لییان بدهن) به لێدانیک که توند نه‌بی و له‌شی عه‌یب دار نه‌کات).

۵۲۰۴- عه‌بدو‌ل‌لای کوری زه‌مه‌ه رضی‌الله‌تعالی‌عنہ له پێغه‌مبه‌ره‌وه صلی‌الله‌تعالی‌ع‌یه‌و‌آله‌س‌لهم‌آلهم‌و‌آلهم‌س‌لهم ده‌گیرێته‌وه که فهرمووی: ((با که‌سی‌کتان دارکاری ژنه‌که‌ی نه‌کات وه‌ک دارکاری به‌نده‌ بکات، پاشان له‌ کو‌تایی رۆژدا سه‌رجیی له‌گه‌ندا بکات)).

۹۵- باب: لَا تُطِيعُ الْمَرْأَةَ زَوْجَهَا فِي مَعْصِيَةٍ

۵۲۰۵- حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ الْحَسَنِ -هُوَ ابْنُ مُسْلِمٍ- عَنْ صَفِيَّةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ زَوَّجَتْ ابْنَتَهَا فَتَمَعَطَ شَعْرُ رَأْسِهَا، فَجَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صلی‌الله‌تعالی‌ع‌یه‌و‌آله‌س‌لهم‌آلهم‌و‌آلهم‌س‌لهم فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَتْ: إِنَّ زَوْجَهَا أَمَرَنِي أَنْ أَصِلَ فِي شَعْرِهَا. فَقَالَ: «لَا إِنَّهُ قَدْ لَعِنَ الْمُوَصَّلَاتُ»^(۱).

۹۵- باسیک: ئا‌فره‌ت گو‌یرایه‌لی می‌رده‌ی ناکات له‌ تاوان و گونا‌ه‌دا

۵۲۰۵- سه‌فه‌یه‌ له‌ عائیشه‌وه رضی‌الله‌تعالی‌عنہا ده‌گیرێته‌وه که ژنیکی ئه‌نصاری که‌چیکی دا به‌ شوو قژی سه‌ری و‌مری بوو، ئه‌نجا ژنه‌که‌ هات بو‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌تعالی‌ع‌یه‌و‌آله‌س‌لهم‌آلهم‌و‌آلهم‌س‌لهم و ئه‌وه‌ی بو‌ گیرایه‌وه‌ وتی: به‌ راستی می‌رده‌که‌ی فهرمانی پی کردووم که قز بیه‌ستم به‌ قزیه‌وه‌، پێغه‌مبه‌ریش صلی‌الله‌تعالی‌ع‌یه‌و‌آله‌س‌لهم‌آلهم‌و‌آلهم‌س‌لهم فهرمووی: ((نابی بیگومان نه‌و ژنانه‌ی قز په‌یوه‌ست ده‌که‌ن به‌ قزی ئا‌فره‌تانه‌وه‌ نه‌فرینیان لی‌ کراوه‌)).

۹۶- باب: ﴿وَإِنْ أَمْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا ثُورًا أَوْ إِعْرَاضًا﴾ ﴿١٢٨﴾ النساء

۵۲۰۶- حَدَّثَنَا ابْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا ثُورًا أَوْ إِعْرَاضًا ﴿١٢٨﴾ النساء. قَالَتْ: هِيَ الْمَرْأَةُ تَكُونُ عِنْدَ الرَّجُلِ، لَا يَسْتَكْثِرُ مِنْهَا فَيُرِيدُ طَلَاقَهَا، وَيَتَزَوَّجُ غَيْرَهَا، تَقُولُ لَهُ: أَمْسِكْنِي وَلَا تُطَلِّقْنِي، ثُمَّ تَزَوَّجُ غَيْرِي، فَأَنْتَ فِي حِلٍّ مِنَ النَّفَقَةِ عَلَيَّ وَالْقِسْمَةِ لِي، فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ ﴿١٢٨﴾ النساء^(۱).

۹۶- باسیک (وه نه‌گهر ئافره‌تیک ترسا له گوئ پێ نه‌دان یان پشت هه‌لکردنی مێرده‌که‌ی)

۵۲۰۶- هیشام له‌ باوکیه‌وه ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له‌ عایشه‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، دهرباره‌ی ئه‌م ئایه‌ته (وه نه‌گهر ئافره‌تیک ترسا له‌ گوئ پێ نه‌دان یان پشت هه‌لکردنی مێرده‌که‌ی)، (عایشه) وتی: ئه‌و ژنه‌یه‌ هاوسهری پیاویکه‌ که‌ نایه‌وێت درێژه‌ به‌ ژیا‌نی هاوسهری بدات له‌ گه‌ل ئه‌و ژنه‌دا و دمی‌ه‌وێ ته‌لاقی بدات و ژنیکی تر ماره‌ بکات، هاوسهره‌که‌شی به‌ پیاوه‌که‌ ده‌لی به‌میلێه‌وه ته‌لاقم م‌ه‌ده‌، پاشان ژنیکی تر ماره‌که‌ و تو‌ گ‌ه‌ردنت ئازاد بێت له‌ خه‌رجی کێشانم و شه‌و مانه‌وه‌ لام، ئه‌وه‌ش مه‌به‌ستی ئه‌م فه‌رمایشته‌ی خ‌وای به‌رز و ب‌ل‌نده‌: (ئه‌وه‌ هه‌ردووکیان^(۲) ه‌یج گ‌ونا‌ه‌ی‌کیان له‌ سه‌ر نییه‌ که‌ ناشته‌وا‌ییه‌کی چاک بکه‌ن له‌ ن‌ی‌وان خ‌و‌یا‌ندا، هه‌ر ناشته‌وا‌یی و یه‌ک که‌وتن چاک‌تره‌).

(۱) پروانه: ۲۴۵۰.

(۲) واته: ژن و مێرده‌که‌ی.

۹۷- بَابُ الْعَزْلِ

۵۲۰۷- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنَّا نَعَزُّ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۹۷- باسی (حوکمی) عه‌زل^(۲)

۵۲۰۷- جابیر ؓ ده‌لی: ئیمه جاران له‌سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ردا عه‌زلان ده‌کرد.

۵۲۰۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ، سَمِعَ جَابِرًا ؓ قَالَ: كُنَّا نَعَزُّ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ^(۳).

۵۲۰۸- جابیر ؓ ده‌لی: ئیمه جاران عه‌زلان ده‌کرد و قورئانیش داده‌به‌زی.

۵۲۰۹- وَعَنْ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنَّا نَعَزُّ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ^(۴).

۵۲۰۹- جابیر ؓ ده‌لی: ئیمه جاران له‌سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ردا عه‌زلان ده‌کرد و قورئانیش داده‌به‌زی.

۵۲۱۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَصْمَاءَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَصَبْنَا سَبِيًّا، فَكُنَّا نَعَزُّ، فَسَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «أَوَأَنْتُمْ لَتَفْعَلُونَ؟ -قَالَهَا ثَلَاثًا- مَا مِنْ نَسَمَةٍ كَانَتْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا هِيَ كَانَتْهُ»^(۵).

(۱) پروانه: ۵۲۰۸، ۵۲۰۹.

(۲) عه‌زل: گرتنه‌وه مه‌نی پیاوه له کاتی جووت بوندا له‌گه‌ل هاوسه‌ریدا بۆ نه‌وه‌ی مه‌نیه‌که نه‌پژێته مندال

دانیه‌وه و سکی پرته‌بن.

(۳) پروانه: ۵۰۲۷.

(۴) پروانه: ۵۲۰۷.

(۵) پروانه: ۳۲۲۹.

۵۲۱۰- ئه بو سه عیدی خودری ﷺ ده ئی: کومه ئی ئافرمتان به دیل گرت (له کافران) ئیمه سه رجییمان له گه ل ئافه رته دیله کان ده کرد و عه زلان ده کرد، بویه په رسیارمان له پیغه مبه ری خوا ﷺ کرد، نه ویش فه رموو: ((ئایا به راست ئیوه ئه و کاره ده که ن؟)) سی جار ئه مه ی فه رموو- (هیچ مندا ئیک نییه تا رۆژی قیامت (خوا نوسی بی تی) په یدا بی ت، ئیلاا په یدا ده بی ت)).

۹۸- باب الْقُرْعَةِ بَيْنَ النِّسَاءِ إِذَا أَرَادَ سَقَرًا

۵۲۱۱- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ أَيْمَنَ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا خَرَجَ أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَطَارَتِ الْقُرْعَةُ لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَانَ بِاللَّيْلِ سَارَ مَعَ عَائِشَةَ يَتَحَدَّثُ، فَقَالَتْ حَفْصَةُ: أَلَا تَرْكَبِينَ اللَّيْلَةَ بَعِيرِي وَأَرْكَبُ بَعِيرِكَ، تَنْظُرِينَ وَأَنْظُرُ؟ فَقَالَتْ: بَلَى. فَرَكِبْتُ، فَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى جَمَلٍ عَائِشَةَ وَعَلَيْهِ حَفْصَةُ فَسَلَّمَ عَلَيْهَا، ثُمَّ سَارَ حَتَّى نَزَلُوا وَافْتَقَدَتْهُ عَائِشَةُ، فَلَمَّا نَزَلُوا جَعَلَتْ رِجْلَيْهَا بَيْنَ الإِذْخِرِ وَتَقُولُ: يَا رَبِّ، سَلِّطْ عَلَيَّ عَقْرَبًا أَوْ حَيَّةً تَلْدَغُنِي، وَلَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقُولَ لَهُ شَيْئًا.

۹۸- باسی تیر و پشک را کیشانی (پیاو) له نیوان

هاوسه ره کانیدا ئه گهر بیهوتی سه فه ر بکات

۵۲۱۱- عایشه ﷺ ده گهر پته وه که پیغه مبه ر ﷺ هه رکات سه فه ری بکر دایه تیر و پشکی ده کرد له نیوان خیزانه کانیدا، جاریک تیر و پشکه که بو عایشه و حفصه ﷺ دهر جوو، جا پیغه مبه ر ﷺ ئه گهر به شهودا ریگای بکر دایه له گه ل عایشه ﷺ دهر وشت و قسه ی له گه ل ده کرد، ئینجا حه فسه به عایشه ی وت: ئایا ئه مشه و تۆ سواری و شتره که ی من ده بیت، منیش سواری و شتره که ی تۆ ببه م

تۆ بپروانه و منیش دمپروانم؟ عائیشهش وتی: بهئی باشه، جا ههریه که یان سواری وشتی نهوی تریان بوو، ئینجا پیغه مبهەر ﷺ هات بۆلای وشره که ی عائیشه ﷺ چه فسه به سواریه وه بوو سهلامی لیکرد، پاشان له گه ئی رۆشت ههتا دابه زین عائیشه ﷺ پیغه مبهری ﷺ لی وون بوو، جا کاتی دابه زین عائیشه پییه کانی دهخسته ناو ئیزخیره وه^(۱) و دمپوت: ئهی پهرومردگار دوپشکی ماریکم بۆ بنیره بمگه زیت ناتوانم هیچ به پیغه مبهەر ﷺ بلیم.

۹۹- بَابُ الْمَرْأَةِ تَهَبُ يَوْمَهَا مِنْ زَوْجِهَا لَضَرَّتْهَا، وَكَيْفَ يُقْسِمُ ذَلِكَ؟
 ۵۲۱۲- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ سَوْدَةَ بِنْتَ زَمْعَةَ وَهَبَتْ يَوْمَهَا لِعَائِشَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ بَيَّومَهَا وَيَوْمَ سَوْدَةَ^(۲).

۹۹- باسی ژنی که ئهو رۆژه ی میرده که ی لای ده بیت
 بیبه خشیت به ههوییه که ی، وه چۆن شهو مانه وه ی
 خیزانه کانی دابه ش ده کات؟

۵۲۱۲- عائیشه ﷺ ده ئی: سوده ی کچی زهمعه ﷺ رۆژه سه ره که ی خوی به خشی به عائیشه ﷺ، ینجا پیغه مبهەر ﷺ لای عائیشه ﷺ رۆژه که ی خوی لای ده مایه وه له گه ئ رۆژه که ی سه وده ش^(۳).

(۱) الاذخر: گیایه کی بۆن خۆشه به زۆری مار و میرووی تیا به.

(۲) پروانه: ۲۵۹۳.

(۳) مه به ست شهو و رۆژه نه ک شهو به ته نها.

۱۰۰- بَابُ الْعَدْلِ بَيْنَ النِّسَاءِ ﴿وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ﴾ (۱۳)

إِلَى قَوْلِهِ: ﴿وَأَسْعَا حَكِيمًا﴾ (۱۳۰) النساء

۱۰۰- باسی دادپهروهی له نیوان هاوسه رانی ژندا
(پێویسته)، (ئێوه هه‌رگیز ناتوانن دادپه‌روه‌ر بن له نیوان
ژنه‌كانتان دا)، تا ده‌گاته ئهم فهرمايشته‌ی خوا‌ی گه‌وره
(به‌هه‌ره فراوان و کار دروسته)

۱۰۱- بَابُ: إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ عَلَى الثَّيِّبِ

۵۲۱۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرٌ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أَقُولَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ، وَلَكِنْ قَالَ:- السُّنَّةُ إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا، وَإِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا^(۱).

۱۰۱- باسیک: ئه‌گه‌ر (پیاو) کچی ماره کرد و هینا به‌سه‌ر بیوه‌ژندا^(۲)

۵۲۱۳- ئه‌بو قیلابه ده‌لی: ئه‌نه‌س ﷺ ده‌لی: ئه‌گه‌ر به‌ه‌وی ده‌لیم: پێغه‌مبه‌ر ﷺ
فه‌رمووی^(۳): به‌لام ئه‌نه‌س وتی: سوننه‌ت وایه ئه‌گه‌ر پیاو کچی ماره کرد و
هینای چه‌وت شه‌و لای به‌مینێته‌وه، وه ئه‌گه‌ر بیوه‌ژنی ماره کرد و هینای سی
شه‌و لای به‌مینێته‌وه.

(۱) به‌روانه: ۵۲۱۴.

(۲) چۆن بکات له‌و کاته‌دا.

(۳) وته‌که‌م پاسته‌ که‌وا ده‌لیم.

۱۰۲- بَابُ: إِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ عَلَى الْبُكَرِ

۵۲۱۴- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ رَاشِدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ وَخَالِدٌ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْبُكَرَ عَلَى الثَّيِّبِ أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا وَقَسَمَ، وَإِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ عَلَى الْبُكَرِ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا ثُمَّ قَسَمَ. قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: وَلَوْ شِئْتُ لَقُلْتُ: إِنَّ أَنَسًا رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. وَقَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ، وَخَالِدٍ، قَالَ خَالِدٌ: وَلَوْ شِئْتُ قُلْتُ: رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۱۰۲- باسیک: ئەگەر (پیاو) بیوه ژنی هینا به سەر کچدا

۵۲۱۴- ئەبو قیلابە دەلی: ئەنەس ﷺ دەلی: لە سوننەتە^(۲) ئەگەر پیاو کچی هینا به سەر بیوه ژندا حەوت شەو لای دەمینیتەوه، جا شەو مانەوه دادەنی لە نیوانیاندا، وه ئەگەر بیوه ژنی هینا به سەر کچدا سێ شەو لای دەمینیتەوه، پاشان شەو مانەوه دادەنی لە نیوانیاندا. ئەبو قیلابە دەلی: ئەگەر بمووستایە دەموت: بیکومان ئەنەس ئەم فەرموودهی به فەرموودهی پیغمبەر ﷺ گیراوه تەوه و داویتیە پال ئەو. عەبدورزاق دەلی: سوفايان بۆی گیراینهوه له ئەیوب و خالیدوه، وه خالید وتی: ئەگەر بمووستایە دەموت به فەرموودهی پیغمبەر ﷺ گیراویەتیەوه و داویتیە پال ئەو.

۱۰۳- بَابُ: مَنْ طَافَ عَلَى نِسَائِهِ فِي غُسْلٍ وَاحِدٍ

۵۲۱۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ فِي اللَّيْلَةِ الْوَاحِدَةِ، وَلَهُ يَوْمٌ تِسْعُ نِسْوَةٍ^(۳).

(۱) پروانه: ۵۲۱۳.

(۲) لە سوننەتە پیغمبەرە ﷺ.

(۳) پروانه: ۲۶۸.

۱۰۳- باسیک: که سیک به سهر هه موو خیزانه کانیدا بگهرت و (سهرجیی یان له گه لدا بکات) به یهک خوشوردن

۵۲۱۵- قه تاده دهگیرپته وه که نه نه سی کوری مالیک ﷺ بوی گیرپینه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ دهمو پیه وه به سهر هه موو ژنه کانیدا (و له گه لیاں دروست دهبوو) له یهک شهودا، وه لهو رۆژگارهدا نو ژنی هه بوو.

۱۰۴- بابُ دُخُولِ الرَّجُلِ عَلَى نِسَائِهِ فِي الْيَوْمِ

۵۲۱۶- حَدَّثَنَا قُرُوبُهُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا انْصَرَفَ مِنَ الْعَصْرِ دَخَلَ عَلَى نِسَائِهِ، فَيَدْنُو مِنْ إِحْدَاهُنَّ، فَدَخَلَ عَلَى حَفْصَةَ، فَاحْتَبَسَ أَكْثَرَ مَا كَانَ يَحْتَبِسُ^(۱).

۱۰۴- باسی چوونه ژووره وهی پیاو به رۆژدا بو لای خیزانه کان

۵۲۱۶- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی: هه میسه پیغه مبهری خوا ﷺ که ده گه پیه وه له نوێری عهسر دهجوویه ژووره وه بو لای ژنه کان و له یه کیکیان نزیک دهبوو یه وه^(۲)، ئینجا چوو ژووره وه بو لای حه فسه و مایه وه زیاد له وهی که جاران ده مایه وه.

۱۰۵- بابُ: إِذَا اسْتَأْذَنَ الرَّجُلُ نِسَاءَهُ فِي أَنْ يُمْرَضَ فِي بَيْتِ بَعْضِهِنَّ، فَأَذِنَ لَهُ

۵۲۱۷- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَسْأَلُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ «أَيْنَ أَنَا عَدَا؟ أَيْنَ

(۱) پروانه: ۴۹۱۲.

(۲) بئ نه وهی له گه لی دروست بین و سهرجیی له گه لدا بکات.

أَنَا غَدًا؟». يُرِيدُ يَوْمَ عَائِشَةَ، فَأَذِنَ لَهُ أَزْوَاجُهُ يَكُونُ حَيْثُ شَاءَ، فَكَانَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ حَتَّى مَاتَ عِنْدَهَا. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَاتَ فِي الْيَوْمِ الَّذِي كَانَ يَدُورُ عَلَيَّ فِيهِ فِي بَيْتِي، فَقَبَضَهُ اللَّهُ، وَإِنَّ رَأْسَهُ لَبَيَّنَ نَحْرِي وَسَخْرِي، وَخَالَطَ رِيقَهُ رِيقِي^(۱).

۱۰۵- باسیک: ئەگەر پیاو مۆلەت بخوازی له هاوسهرهکانی که له مالی هاوسهریکیان چارهسەر بکریت، ئەوانیش هه موویان مۆلەتی بدهن

۵۲۱۷- هیشامی کوری عوروو دهلی: باوکم هه والی دامی له عائیشهوه ﷺ، ئەویش گیرایهوه که پیغه مبهری خوا ﷺ لهو نه خوشیهیدا که وهفاتی کرد، تییدا پرسیری دهکرد و دهیغهموو: ((من سبهینی له کویم من سبهینی له کویم؟)) مهبهستی نهو رۆژه بوو نۆبهی عائیشهیه ﷺ، جا هه موو هاوسهرهکانی مۆلەتیان دا له ههر کوئ بێت خوی پیی خوشه، ئیتر له مالی عائیشه بوو ههتا لای عائیشه وهفاتی کرد، عائیشه ﷺ دهلی: ئەنجا پیغه مبهر ﷺ لهو رۆژهدا وهفاتی کرد دهگهرا (بهسهر هاوسهرهکانیدا)، هاتبوویه لای من له مالی من بوو، خوی گهوره بردیهوه بو لای خوی لهو کاتهدا سهری له نیوان ژیرچهناکه و سنگمدا بوو، وه تفی ئەو تیکهه به تفی من بوو^(۲).

۱۰۶- بَابُ حُبِّ الرَّجُلِ بَعْضَ نِسَانِهِ أَفْضَلَ مِنْ بَعْضِ

۵۲۱۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حُنَيْنٍ، سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ، عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَى حَفْصَةَ فَقَالَ: يَا بَنِيَّةُ، لَا يَغُرُّكَ هَذِهِ الَّتِي أُعْجِبَهَا حُسْنُهَا حُبَّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِيَّاهَا - يُرِيدُ عَائِشَةَ - فَقَصَصْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَتَبَسَّمَ^(۳).

(۱) پروانه: ۸۹۰.

(۲) کاتی سیواکهه ی نهرم کرد به تفی دهمی و دایه ئەویش سیواکی پی کرد بهو شیویه تفیان تیکهه بوو.

(۳) پروانه: ۸۹.

۱۰۶- باسی (دروسته) پیاو هه ندی له ژنهکانی خوشتر بوت له هه ندیکی تریان

۵۲۱۸- ئیبنو عه عباس له عومه رموه ﷺ دهگیرته وه که چوووه ژووره وه بۆلای
حه فسه ﷺ وتی: کچی خوّم، خوشه ویستی پیغه مبهری خوا ﷺ بو ئا نهو
هاوسه رهی جوانی نهو سه رنجی پیغه مبهری خوی ﷺ راکیشاوه مه بهستی
عائیشه بوو- هه لت نه خه له تینی، (عومه ر ده لی): جا نهو قسه یه م گیرایه وه بو
پیغه مبهری خوا ﷺ زهرده خه نه یه کی کرد.

۱۰۷- بابُ الْمُتَشَبِّعِ بِمَا لَمْ يَنْلُ، وَمَا يُنْهَى مِنْ اخْتِارِ الضَّرَّةِ

۵۲۱۹- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ فَاطِمَةَ، عَنْ
أَسْمَاءَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.
حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، حَدَّثَنِي فَاطِمَةُ، عَنْ أَسْمَاءَ أَنَّ امْرَأَةً
قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي ضَرَّةً، فَهَلْ عَلَى جُنَاحٍ إِنْ تَشَبَّعْتُ مِنْ زَوْجِي غَيْرَ الَّذِي
يُعْطِينِي؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسَ ثَوْبِي زُورٍ».

۱۰۷- باسی (خراپی) خو هه لکی شان به شتی که وه نه یدرا وه تی، وه نه وه ش که ریگری لی کرا وه له

خو هه لکی شان و شانازی به سه ر هه ویدا^(۱)

۵۲۱۹- نه سما ﷺ دهگیرته وه که ژنیک وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ من
هه وپی که م هه یه، ده ی ئایا گونا هه م ده گات وا نیشان بده م می رده که م شتانیکی

(۱) به سه ر هه وپی که یدا که وا نیشان بدات می رده که ی خوشتری ده ویت له هه وپی که ی.

پیداوم جگه له وهی پتی داوم^(۱)؟ پیغه مبهری خواش ﷺ فهرمووی: ((ئهو كه سهی خوی هه ئبكیسی به شتیكه وه كه نهیدرابیتی، وهك ئهو كه سه وایه دوو پوشاکی دروینهی پویشیبت^(۲))).

۱۰۸- بابُ الْغَبَرَةِ

وَقَالَ وَرَأَدُ عَنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ: لَوْ رَأَيْتُ رَجُلًا مَعَ امْرَأَتِي لَصَرَبْتُهُ بِالسَّيْفِ غَيْرَ مُصْفِحٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَتَعْجَبُونَ مِنْ غَيْرَةِ سَعْدٍ؟ لَأَنَا أَغَيْرُ مِنْهُ، وَاللَّهِ أَغَيْرُ مِنِّي». ۵۲۲۰- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا مِنْ أَحَدٍ أَغَيْرُ مِنَ اللَّهِ، مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ، وَمَا أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ الْمَذْحُ مِنَ اللَّهِ»^(۳).

۱۰۸- باسی غیره و رق لیبونه وه

وهراڤ له موغیره وه دهگیرپته وه دهلی: سهعدی کوری عوباده ﷺ وتی: ئهگهر بیاوتک ببینم لهگهڵ ژنه کهمدا بیگومان به شمشیر لی ددهم به باره تیزه کهیدا، پیغه مبهریش ﷺ فهرمووی: ((ئایا رق ههستان و غیره ی سهعدتان به لاوه سهیره؟ به راستی من لهو غیره^(۴) و رق لیبونه وه زیاتره، خواش له من غیره ی زیاتره)). ۵۲۲۰- عهبدوللا ﷺ له پیغه مبهروه وه ﷺ دهگیرپته وه كه فهرموویه تی: ((كهس نییه غیره ی له خوا زیاتر بیت، هه ره له بهر ئه وه شه تاوانه زور ناشرینه گانی هه رام کردوه، وه که سیش نییه به هه دهر خوا وه سف و سه نای لای خو شه ویستر بیت)).

(۱) واته: بلیتم ئه وه ی پیداوم ئه وه ی بۆ کردووم که راست نه ی و درۆ بێ، ته نها له رقی هه ویکه م بلیتم.

(۲) دوو پوشاکی به خواست له که سیک خواستبووه له بهری کردوه، به لام هی خوی نییه و درۆ دهکات.

(۳) بپروانه: ۴۶۳۴.

(۴) غیره واته: به تهنگ شه ره ف و ئاڤ و نامووسه وه بوون، هه روه ها غیره به واتای: رقبوونه وه به له سه ره به شدار بوونی خه لکی تر له و کار و بارانه ی تابه ته به خوی، وه به مانای پێ ناخو ش بوونیش دی.

۵۲۲۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، مَا أَحَدٌ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَرَى عَبْدَهُ أَوْ أَمَّتَهُ تَزْنِي، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَصَحَّحْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا»^(۱).

۵۲۲۱- عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگيرپتهوه كه پيغه مبهري خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فهرمووی: ((ئهی نوممه تی موحه ممه د هیج كه س به قه دمر خوا پپی ناخوش نییه^(۲) كه ببینیت بهنده که ی یان که نیزه که که ی زینا بکات، ئهی نوممه تی موحه ممه د نه گهر ئه وه ی من دمیزانم ئیوه بتانزانیایه، بیگومان که م پیده که نین و زور ده گریان)).

۵۲۲۲- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ، عَنْ أُمِّهِ أَسْمَاءَ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا شَيْءَ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ».

۵۲۲۲- ئه سما رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی: له پيغه مبهري خوام رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بیست دهیفه رموو: ((هیج شتیک غیره ی له خوا زیاتر نییه)).

۵۲۲۳ - وَعَنْ يَحْيَى، أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ. حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يَغَارُ، وَغَيْرُهُ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ».

۵۲۲۳- وه (هه ممام) له یه حیاوه دهگيرپتهوه و دهلی: ئه بو سه له مه بو ی گيرپاوه ته وه كه نه بو هوهره پره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بو ی گيرپاوه ته وه كه خو ی ئه م فهرمووده ی له پيغه مبهري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بیستوه.

(۱) پروانه: ۱۰۴۴.

(۲) به رق هه ستانیش مانا ده کرێ.

وه (نیمامی بوخاری دهلی): نه بو نوعهیم بوئی گپراپنه وه وتی: شهیبان بوئی گپراپنه وه له یه حیاوه له نه بی سه له مه وه گپراپه وه، که له نه بو هورمه پرهی ﷺ بیست له پیغه مبه ره وه ﷺ گپراپه وه که فه رموو یه تی: ((بیگومان خوا پیی ناخوش بوونی ده بی، وه پی ناخوش بوون و غیره ی خواش نه وه مه باومردار نه وه ی خوا حهرامی کردوه نه نجامی بدات)).

۵۲۲۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ ؓ قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي الزُّبَيْرُ، وَمَا لَهُ فِي الْأَرْضِ مِنْ مَالٍ وَلَا مَمْلُوكٍ وَلَا شَيْءٍ غَيْرَ نَاضِحٍ وَغَيْرَ فَرَسِهِ، فَكُنْتُ أَغْلِفُ فَرَسَهُ، وَأَسْتَقِي الْمَاءَ، وَأَخْرِزُ غَرْبَهُ وَأَعْجِنُ، وَلَمْ أَكُنْ أَحْسَنُ أَخِيرُ، وَكَانَ يَخْبِزُ جَارَاتٍ لِي مِنَ الْأَنْصَارِ، وَكُنَّ نِسْوَةً صَدِيقٍ، وَكُنْتُ أَنْقُلُ النَّوَى مِنْ أَرْضِ الزُّبَيْرِ الَّتِي أَقْطَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى رَأْسِي، وَهِيَ مِنِّي عَلَى ثُلُثِي فَرَسَخٍ، فَجِئْتُ يَوْمًا وَالنَّوَى عَلَى رَأْسِي، فَلَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَدَعَانِي ثُمَّ قَالَ: «إِخْ إِخْ». لِيَحْمِلَنِي خَلْفَهُ، فَاسْتَحْيَيْتُ أَنْ أُسِيرَ مَعَ الرُّجَالِ، وَذَكَرْتُ الزُّبَيْرَ وَغَيْرَتَهُ -وَكَانَ أَغْيَرَ النَّاسِ- فَعَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنِّي قَدْ اسْتَحْيَيْتُ فَمَضَى، فَجِئْتُ الزُّبَيْرَ فَقُلْتُ: لَقِينِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَعَلَى رَأْسِي النَّوَى، وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَأَنَاحَ لِأَرْكَبَ، فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ وَعَرَفْتُ غَيْرَتَكَ. فَقَالَ: وَاللَّهِ لَحَمْلُكَ النَّوَى كَانَ أَشَدَّ عَلَيَّ مِنْ رُكُوبِكَ مَعَهُ. قَالَتْ: حَتَّى أُرْسَلَ إِلَيَّ أَبُو بَكْرٍ بَعْدَ ذَلِكَ بِخَادِمٍ يَكْفِينِي سِيَاسَةَ الْفَرَسِ، فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَنِي ^(۱).

۵۲۲۴- نه سمائی کچی نه بو به کر ﷺ دهلی: زوبهیر ﷺ ماره ی کردم، وه له سه ر زه ویدا مال و سامان و کویله و هیچ شتیکی نه بوو، جگه له وشتریک ناوی پی دهینا و نه سه به که ی، منیش نالقم به نه سه به که ده دا و ناوم دهینا و

دۆلچەكەم^(۱) دەدوریه‌وه و هه‌ویرم ده‌شیلا، به‌لام نه‌مه‌زانی به‌ جوانی نان بکه‌م،
 چەند ژنیکی دراوسێی ئەنصاریمان هه‌بوون نانیاں بۆ ده‌کردم، به‌راستی ئەوان
 ژنانیکی چاك بوون، وه‌ له‌ زه‌وییه‌كه‌ی زوبه‌یره‌وه ﷺ كه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
 پێی دابوو ناوکه‌ خورما به‌ سه‌ر سه‌ر ده‌گواسته‌وه‌ (بۆ ماله‌وه‌)، كه‌ زه‌وی و
 (باخه‌) كه‌ی له‌ ماله‌كه‌ی منه‌وه‌ دوسێیه‌کی فه‌رسه‌خی^(۲) دوور بوو، ئینجا رۆژێك
 هاتمه‌وه‌ و ناوکه‌ خورماكه‌م به‌سه‌ر سه‌ره‌وه‌ بوو، گه‌شتم به‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
 كه‌ چەند پیاویکی ئەنصار له‌گه‌ڵ بوو، بانگی كردم، پاشان فه‌رمووی: ((ئێخ
 ئێخ^(۳))) بۆ ئەوه‌ی له‌ پاشكۆی خۆیه‌وه‌ سوارم بکات، منیش شه‌رمم كرد
 له‌گه‌ڵ پیاواندا برۆم به‌ رێگادا، وه‌ بیرم کرده‌وه‌ له‌ زوبه‌یر و پێ ناخۆش
 بوونی^(۴) (له‌ شتی وا) - چونکه‌ له‌ هه‌موو كه‌س زیاتر به‌ته‌نگ ناموسه‌وه‌ بوو -،
 پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ زانی من سه‌رناكه‌وم بۆیه‌ رۆشت، منیش هاتمه‌وه‌ بۆلای
 زوبه‌یر ﷺ وتم: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گه‌شت پێم و ناوکه‌ خورماكه‌م به‌سه‌ر
 سه‌ره‌وه‌ بوو، چەند پیاویکی له‌ هاوه‌لان له‌گه‌ڵ بوو، وشتره‌كه‌ی یه‌خ دا تا من (له‌
 پاشكۆیه‌وه‌) سورا ببم، به‌لام من شه‌رمم كرد لێی و غیره‌ی تۆم دهمزانی، زوبه‌یر
 وتی: ولّاه‌ی ناوکه‌ خورما هه‌لگرتنه‌كه‌تم له‌ لا گرانه‌ر بوو له‌وه‌ی له‌گه‌ڵیدا سوار
 بویتایه‌، ئەسما وتی: (ئهمه‌ حالم بوو) هه‌تا دوا‌ی ئەوه‌ نه‌بو به‌كر ﷺ
 خزمه‌تكارێکی بۆ ناردم خزمه‌تی ئەسپه‌كه‌ی له‌كۆڵ كردمه‌وه‌، وه‌ك ئەوه‌ وابوو
 له‌ كۆیله‌یه‌تی ئازادی كرده‌م^(۵).

(۱) دۆلچە: پێسته‌یه‌كه‌ ناوی پێ هه‌لده‌گۆزن له‌ بیر، له‌ پێسته‌ی ئازهل دروست ده‌كرێ.

(۲) فه‌رسه‌خی نزیكه‌ی (۵۵۰۰) مه‌تره‌، دوو سێ یه‌کی فه‌رسه‌خه‌كه‌ ده‌كات نزیكه‌ی (۳۵۰۰) مه‌تر.

(۳) بۆ یه‌خدانی وشتره‌كه‌ی تا ئەسما له‌ پاشكۆی خۆیدا سوار بکات.

(۴) وا‌ته‌ دهمزانی پ‌قی هه‌لده‌ستا و زۆر پێی ناخۆش بوو من کارێکی وا بکه‌م.

(۵) وا‌ته‌: به‌و خزمه‌تکاره‌ بۆی ناردم و ئەركی خزمه‌ت كردنی ئەسپه‌كه‌ی له‌سه‌رم لا برد، ئەوه‌نده‌م پێ خۆش بوو
 وه‌ك ئەوه‌ وابوو كۆیله‌ بوبم و ئەبو به‌كر ئازادی كرده‌م وا بوو لام.

۵۲۲۵- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ عِنْدَ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَأَرْسَلَتْ إِحْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ بِصَحْفَةٍ فِيهَا طَعَامٌ، فَضَرَبَتِ الَّتِي النَّبِيُّ ﷺ فِي بَيْتِهَا يَدَ الْخَادِمِ، فَسَقَطَتِ الصَّحْفَةُ فَأَنْفَلَقَتْ، فَجَمَعَ النَّبِيُّ ﷺ فَلَقَّ الصَّحْفَةَ، ثُمَّ جَعَلَ يَجْمَعُ فِيهَا الطَّعَامَ الَّذِي كَانَ فِي الصَّحْفَةِ وَيَقُولُ: «غَارَتْ أُمُكُمْ»، ثُمَّ حَبَسَ الْخَادِمَ حَتَّى أَتَى بِصَحْفَةٍ مِنْ عِنْدِ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا، فَدَفَعَ الصَّحْفَةَ الصَّحِيحَةَ إِلَى الَّتِي كَسَرَتْ صَحْفَتَهَا، وَأَمَسَكَ الْمَكْسُورَةَ فِي بَيْتِ الَّتِي كَسَرَتْ^(۱).

۵۲۲۵- نه نهس ﷺ ده لای په کیک له خیزانه کانی بوو، ئینجا په کیک له دایکانی باوهر داران (به خزمه تکاریکدا) قاپیک ی نارد که خوراکي تیدا بوو، جا نهو خیزانه ی که پیغه مبهه ﷺ له مالی بوو کیشای به دهستی خزمه تکاره که دا و قاپه که کهوت و قلیشی برد (لهت بوو)، پیغه مبهه ریش ﷺ پارچه کانی لکانده وه به یه که وه و نهو خوراکه ی بیشر تیدا بوو کویکرده وه و کردیه وه ناوی و دهیغه رموو: ((دایکتان غیره گرتوویه تی و رقی هه لساوه))، پاشان خزمه تکاره که ی هیشته وه هه تا قاپیک هیئرا له لایه نهو خیزانه وه ی که پیغه مبهه ﷺ له مالی بوو، نهو سا قاپه ساغه که ی دا بهو کهجه (خزمه تکاره) ی قاپه که ی شکینرا، وه قاپه شکاوه که شی هیشته وه له مالی نهو خیزانه ی قاپه که ی شکاند.

۵۲۲۶- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ عُثَيْدٍ اللَّهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «دَخَلْتُ الْجَنَّةَ - أَوْ: أَتَيْتُ الْجَنَّةَ - فَأَبْصَرْتُ قَصْرًا فَقُلْتُ: لِمَنْ هَذَا؟ قَالُوا: لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. فَأَرَدْتُ أَنْ أَدْخُلَهُ فَلَمْ يَمْنَعْنِي إِلَّا عِلْمِي بِغَيْرَتِكَ». قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَيِّ أَنتَ وَأُمِّي يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَوْعَلَيْكَ آغَارُ؟!^(۲).

(۱) پروانه: ۲۴۸۱.

(۲) پروانه: ۳۶۷۹.

۵۲۲۶- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ له پیغه مبهروه ده ﷺ دهگیریته وه که
 فهرموویه تی: ((له خه ودا خوُم دی ^(۱) چوومه بهههشته وه - یان هاتمه
 بهههشته وه - وه کوْشکیکم دی، وتم: نه مه هی کییه؟ وتیان: کوْشکی عومه ری
 کوری خه تتابه ﷺ ئینجا ویستم برۆمه ناویه وه، جا هیچ شتیک ریگرم نه بوو
 جگه له وه دی دهمزانی تو (عومه ر) غیره دهنگری و بیّت ناخۆشه))، عومه ری
 کوری خه تتابیش ﷺ وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به دایک و باوکمه وه به
 فیدات بم، بو تو پیّم ناخۆش بیّت و غیره بکه م؟!.

۱۰۹- بابُ غَیْرَةِ النِّسَاءِ وَوَجَدِهِنَّ

۵۲۲۸- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو أَسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَعْلَمُ إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً، وَإِذَا كُنْتُ عَلَى غَضَبِي». قَالَتْ: فَقُلْتُ: مِنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: «أَمَّا إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً فَإِنَّكَ تَقُولِينَ: لَا وَرَبَّ مُحَمَّدٍ، وَإِذَا كُنْتُ غَضَبِي قُلْتُ: لَا وَرَبَّ إِبْرَاهِيمَ». قَالَتْ: قُلْتُ: أَجَلْ، وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَهْجُرُ إِلَّا أَسْمَكَ ^(۲).

۱۰۹- باسی (حوکمی) غیره کردن و تور بوونی ئافره تان ^(۳)

۵۲۲۸- هیشام له باوکیه وه دهگیریته وه که عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ
 فهرمووی پیّم: ((بیگومان من دهمزانه که ی تو لیّم رازیت و که ی لیّم تورّه
 بیت؟)) عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وتی: له کوپوه نه وه نه زانیت؟ فهرمووی: ((به وه دهمزانه

(۱) له فهرمووده ی: (۳۶۷۹) ی بوخاریدا نه م زیاده ی له که له.

(۲) پروانه: ۶۰۷۸.

(۳) له میرده کانیا.

کاتی لیم رازی بیت ئه‌وه ده‌ئیت: نا به په‌رومردگاری موحه‌مه‌د، وه کاتی لیم توره دمبیت ده‌ئیت: نا به په‌رومردگاری ئیراهیم (ع)، عائیشه (ع) وتی: منیش وتم: به‌ئێ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) وایه، به‌س ناوت ناهینم.

۵۲۲۹- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا النُّضْرُ، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: مَا غُرْتُ عَلَى امْرَأَةٍ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَمَا غُرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ، لِكَثْرَةِ ذِكْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِيَّاهَا وَثَنَائِهِ عَلَيْهَا، وَقَدْ أُوجِيَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُبَشِّرَهَا بِبَيْتٍ لَهَا فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ^(۱).

۵۲۲۹- عائیشه (ع) ده‌گیرێته‌وه ده‌ئێ: ئه‌وه‌نده‌ غیره‌م به‌رانبه‌ر به‌ خه‌دیجه (ع) هه‌بوو به‌رانبه‌ر هه‌ج ژنیکێ پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) غیره‌م نه‌بوو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) زۆر ناوی ده‌هینا و ستایشی ده‌کرد، وه بیگومان پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) نیگای بۆ کرابوو، که مزده‌ی بی بدات که کۆشکی هه‌یه‌ له‌ به‌هه‌شتدا له‌ مرواری ناو بۆش.

۱۱- بَابُ ذَبِّ الرَّجُلِ عَنِ ابْنَتِهِ فِي الْغَيْرَةِ وَالْإِنْصَافِ

۵۲۳۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ: «إِنَّ بَنِي هِشَامِ بْنِ الْمُغِيرَةِ اسْتَأْذَنُوا فِي أَنْ يُنْكِحُوا ابْنَتَهُمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، فَلَا آذَنُ، ثُمَّ لَا آذَنُ، ثُمَّ لَا آذَنُ، إِلَّا أَنْ يُرِيدَ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يُطْلَقَ ابْنَتِي وَيُنْكَحَ ابْنَتَهُمْ، فَإِنَّمَا هِيَ بَضْعَةٌ مِنِّي، يُرِيدُنِي مَا أَرَابَهَا وَيُؤْذِنُنِي مَا أَذَاهَا». هَكَذَا قَالَ^(۲).

(۱) پروانه: ۳۸۱۶.

(۲) پروانه: ۹۳۶.

۱۱۰- باسی پیاو له‌سەر کچه‌که‌ی بکاته‌وه له (دوور خستنه‌وه‌ی) رق هه‌ستان لێی و دادپه‌روه‌ی به‌رانبه‌ری

۵۲۳۰- مه‌یسوهری کوری مه‌خرمه ع ده‌لی: گویم له پێغه‌مبه‌ری خوا ع بوو له‌سەر دوانگه‌ ده‌یفه‌رموو: ((به‌راستی نه‌وه‌ی هیشامی کوری موغیره‌ مؤله‌تیا له من خواستوه‌، دهرباره‌ی نه‌وه‌ی کچه‌که‌یان ماره‌ بکه‌ن له‌ عه‌لی کوری نه‌بی تالیب ع نه‌وا من ڕێگه‌ ناده‌م، پاشان من ڕێگه‌ ناده‌م، پاشان من ڕێگه‌ ناده‌م (پێیان)، مه‌گه‌ر عه‌لی کوری نه‌بی تالیب بیه‌وئ کچه‌که‌ی من (فاتیمه‌) ته‌لاق بدات وکچه‌که‌ی نه‌وان ماره‌ بکات، چونکه‌ بێگومان فاتیمه‌ پارچه‌یه‌که‌ له‌ من، نه‌وه‌ی نه‌و پێی ناخۆش بیت منیش پێم ناخۆشه‌ و نه‌وه‌ی نازاری نه‌و بدات نازاری منیش دهدات)).

۱۱۱- باب: يَقِلُّ الرَّجَالُ وَيَكْثُرُ النِّسَاءُ

وَقَالَ أَبُو مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ص: «وَتَرَى الرَّجُلَ الْوَاحِدَ يَتَّبَعُهُ أَرْبَعُونَ امْرَأَةً، يُلْدَنَ بِهِ مِنْ قِلَّةِ الرِّجَالِ وَكَثْرَةِ النِّسَاءِ».

۵۲۳۱- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ع قَالَ: لَأُحَدِّثَنَّكُمْ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ص لَا يُحَدِّثُكُمْ بِهِ أَحَدٌ غَيْرِي، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ، وَيَكْثُرَ الْجَهْلُ، وَيَكْثُرَ الزَّنا، وَيَكْثُرَ شُرْبُ الْخَمْرِ، وَيَقِلُّ الرِّجَالُ، وَيَكْثُرُ النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ لِخَمْسِينَ امْرَأَةً الْقَيْمُ الْوَاحِدُ»^(۱).

۱۱۱- باسیک: (له‌ ناخر زه‌ماندا) پیاوان که‌م ده‌بن و ژنان زۆر ده‌بن

ئهبو مووسا ع له‌ پێغه‌مبه‌رموه ص ده‌گیرێته‌وه‌ ده‌لی: ده‌فه‌رمووی: ((وه‌ ده‌بینی یه‌ك پیاو چل ژن شوینی ده‌که‌ون هانای بو‌ ده‌بن، له‌به‌ر که‌می پیاو و زۆری ئافه‌رتان)).

۵۲۳۱- ئه‌نه‌سی کورێ مالیک ﷺ ده‌ئێ: فه‌رموودمیه‌کتان بۆ ده‌گیرمه‌وه که له پێغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیستوو ده‌جگه له من هیچ که‌سیک ئه‌و فه‌رموودمیه‌تان بۆ ناگیرپه‌ته‌وه، له پێغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیست دمیفه‌رموو: ((بێگومان له نیشانه‌کانی نزیک بوونه‌وه‌ی رۆژی دوا‌یی ئه‌وه‌یه: زانست و زانیاری هه‌لده‌گیرێ و نامینێ، نه‌زانیش بلاو ده‌بێته‌وه، و داوین پیسی زۆر ده‌بێت، وه عاره‌ق خواردنه‌وه زۆر ده‌بێت، پیاوان که‌م ده‌بنه‌وه ئافه‌ره‌تان زۆر ده‌بن، هه‌تا په‌نجا ئافه‌رت یه‌ک سه‌ره‌پرشتیار پیاویان ده‌بێت)).

۱۱۲- باب: لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا ذُو مَحْرَمٍ، وَالْدُخُولُ عَلَى الْمَغِيبَةِ
۵۲۳۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالْدُخُولَ عَلَى النِّسَاءِ». فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَرَأَيْتَ الْحَمُو؟ قَالَ: «الْحَمُّ الْمَوْتُ».

۱۱۲- باسیک: پیاو به‌ ته‌نها له‌گه‌ل ئافه‌ره‌تێکدا نه‌بێت
مه‌گه‌ر مه‌حره‌می بیت، وه نابێ بچنه ژووره‌وه بۆ لای
ئافه‌ره‌تی مێردی له‌ مال نه‌بێت

۵۲۳۲- عوقبه‌ی کورێ عامیر ﷺ له پێغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ ده‌گیرپه‌ته‌وه که فه‌رمووی: ((خوتان بپاریزن له‌ چوونه ژووره‌وه بۆ لای ژنان (به‌ته‌نها بوون له‌گه‌لیان))، ئینجا پیاویکی ئه‌نصارێ وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌والمان به‌رێ سه‌باره‌ت به‌ (حَمُّ)^(۱)؟ فه‌رمووی: (حَمُّ) مرده‌^(۲).

(۱) الحمو: واته: برای مێرد یا مامی و برزای و که‌سی نزیکێ مێردی ژنه‌که پیاو بیت.
(۲) واته: که‌سیک به‌ریت له‌وه باشه‌ر که به‌ ته‌نیا له‌گه‌ل ئافه‌ره‌تێکی نامه‌هرمدا به‌یینه‌وه.

۵۲۳۳- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا عَمْرُو، عَنْ أَبِي مَعْبُدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يَخْلُونُ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ». فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَةً وَانْتَبْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا. قَالَ: «ارْجِعْ فَحُجِّ مَعَ امْرَأَتِكَ»^(۱).

۵۲۳۳- ئیبنو عەبباس (ڕ.ه) له پێغه‌مبەر‌هوه ﷺ گێڕایه‌وه که فه‌رمووی: ((با پیاویک ته‌نها له‌گه‌ڵ ئا‌فرمه‌تیکدا نه‌بیت (نامه‌هرمه‌ پێی)، مه‌گه‌ر (ئا‌فرمه‌که‌) له‌گه‌ڵ مه‌هرمه‌یکدا بیت))، ئینجا پیاویک هه‌ستا وتی: ئه‌ی پێغه‌مبهری خوا ﷺ ژنه‌که‌م چوو‌ه بو‌و هه‌ج منیش له‌و غه‌زا و له‌و غه‌زا ناوم نوسراوه (برۆم)، فه‌رمووی: ((بگه‌ڕێ‌ره‌وه‌ له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌تدا هه‌ج بکه‌)).

۱۱۳- بَابُ مَا يَجُوزُ أَنْ يَخْلُوَ الرَّجُلُ بِالْمَرْأَةِ عِنْدَ النَّاسِ

۵۲۳۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَخَلَا بِهَا، فَقَالَ: «وَاللَّهِ إِنْ كُنَّ لَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ»^(۲).

۱۱۳- باسی ئه‌وه‌ی که دروسته‌ پیاویک^(۳) له‌گه‌ڵ

ئا‌فرمه‌تیک ته‌نیا بیت به‌لای خه‌لکه‌وه^(۴)

۵۲۳۴- ئه‌نه‌سی کورێ مالیک (ڕ.ه) ده‌لی: ئا‌فرمه‌تیکێ ئه‌نصاری هات بو‌و خزمه‌تی پێغه‌مبهر ﷺ جا له‌گه‌ڵ ئا‌فرمه‌ته‌که‌دا به‌ ته‌نیا بوو‌یه‌وه‌ و فه‌رمووی: ((وه‌للّاه‌ی به‌دئنیاییه‌وه‌ ئیوه‌ی ئه‌نصاری له‌ هه‌موو که‌س خۆشه‌ویسترن لام)).

(۱) پروانه: ۱۸۶۲.

(۲) پروانه: ۳۷۸۶.

(۳) که ئه‌مین و جێی متمانه‌ بیت.

(۴) واته: پیاو و ئا‌فرمه‌ته‌که‌ که‌میک جیا ببنه‌وه‌ له‌ خه‌لکه‌که‌ به‌لام چاویان لێیان و زۆر دوور نین له‌ خه‌لکه‌که‌وه‌ بو‌و پرسیار و شتاتیکی پێویست و تابه‌ت جیا ببنه‌وه‌.

۱۱۴- بَابُ مَا يُنْهَى مِنْ دُخُولِ الْمُتَشَبِّهِينَ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْمَرْأَةِ

۵۲۳۵- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ عِنْدَهَا وَفِي الْبَيْتِ مُحَنَّتٌ، فَقَالَ الْمُحَنَّتُ لِأَخِي أُمِّ سَلَمَةَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ: إِنْ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الطَّائِفَ عَدَا أَدْلُكَ عَلَى ابْنَةِ غِيلَانَ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَدْخُلَنَّ هَذَا عَلَيْكُنَّ»^(۱).

۱۱۴- باسی ئه وهی ریگری کراوه چوونی پیاوانی ژنانی^(۲) بو نا ئافره تان

۵۲۳۵- زهینه بی کچی ئوممو سه له مه وتی: ئوممو سه له مه ﷺ ده گیریتته وه که پیغه مبهری ﷺ لابوو پیاویکی ژنانیش له مالدئا بوو، ئینجا پیاوه ژنانیه که وتی: به برای ئوممو سه له مه که عه بدوللای کوری ئه بی ئومه بییه یه ﷺ نه گهر سبهینی پشت به خوا تانیفتان بو نازاد کرا، کچه که ی غه یلانت نیشان ددهم، چونکه بیگومان نهو کچه که بهرمو پرووت دیت جوار لویه^(۳) که پشتیش هه لده کات هه شت لویه^(۴)، بویه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((ریکه مه دهن نه م کابرا بیته لاتان)).

۱۱۵- بَابُ نَظَرِ الْمَرْأَةِ إِلَى الْحَبَشِ وَنَحْوِهِمْ مِنْ غَيْرِ رِبَاةٍ

۵۲۳۶- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، عَنْ عِيسَى، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبَشَةِ

(۱) پروانه: ۴۳۲۴.

(۲) پیاوی خوی به ژنانی بچوینن.

(۳) مه بهستی ئه وه یه که کچی شوخ و شەنگ و گهرم و نه رمه، له پێشه وه نه رم و نۆله لۆچی سکی له پێشه وه چوارن له پشته وه ههر لۆچی ده بن به دوان که ده کاته هه شت لۆچ.

(۴) مه بهستی ئه وه یه که کچی شوخ و شەنگ و گهرم و نه رمه، له پێشه وه نه رم و نۆله و لۆچی سکی له پێشه وه چوارن، له پشته وه ههر لۆچی ده بن به دووان که ده کاته هه شت لۆچ.

يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ، حَتَّى أَكُونَ أَنَا الَّذِي أَسْأَمُ، فَأَقْدُرُوا قَدَرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثَةِ السَّنِّ الْحَرِيصَةِ عَلَى اللَّهِ^(۱).

۱۱۰- باسی ئافرهت سهیری حه به ششی رهش پیست و شتی لهو جوړه بکات به بټ گومانی خراپ پټ بردن

۵۲۳۶- عائشه رضی اللہ عنہا دهلی: پیغه مبهرم ﷺ دی پشته ماله کهی کردبووه بهرده بوم، منیش سهیری حه به شیه کانم دهکرد له مزگه وتدا یاریان دهکرد به شیرو قه لغانه گانیان، نهومنده سهیرم کردن ههتا بو خوم تاقه تم نهما له سهیرگردنیان، بویه پیویست ریژ بگرن له کچیکی تازه پیگه شتووی منالکار که حهز له گاته و یارییه.

۱۱۱- بابُ خُرُوجِ النِّسَاءِ لِحَوَائِجِهِنَّ

۵۲۳۷- حَدَّثَنَا قُرُوبُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَرَجْتُ سَوْدَةَ بِنْتُ زَمْعَةَ لَيْلًا قَرَأَهَا عُمَرُ فَعَرَفَهَا فَقَالَ: إِنَّكَ وَاللَّهِ يَا سَوْدَةُ مَا تَخْفَيْنَ عَلَيْنَا، فَرَجَعْتُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، وَهُوَ فِي حُجْرَتِي يَتَعَشَّى، وَإِنْ فِي يَدِهِ لَعَرْفًا، فَأُنْزِلَ عَلَيْهِ فَرَفَعَ عَنْهُ وَهُوَ يَقُولُ: «قَدْ أَذِنَ لَكُنَّ أَنْ تَخْرُجْنَ لِحَوَائِجِكُنَّ»^(۲).

۱۱۱- باسی ئافرهتان بو پنداویستی خویان له مال برۆنه دهرهوه^(۳)

۵۲۳۷- عائشه رضی اللہ عنہا دهلی: سهودهی کچی زهمعه رضی اللہ عنہا به شهو له مال روشته دهرهوه، جا عومهر ﷺ بینی و ناسیهوه و پټی وت: نهی سهوده وه للاهی

(۱) بروانه: ۴۵۴.

(۲) بروانه: ۱۴۶.

(۳) دروسته و ریگه یان پندراوه.

به دنیاییه وه تۆ شاره وه و نه ناسراو نیت لامان، نه ویش گه رایه وه بۆلای
 پیغه مبه ره و ﷺ نه وهی بۆ گپ رایه وه که له ژووره کهی مندا بوو نانێ ئیواره ی
 ده خوارد و ئیسقانیکی به دهسته وه بوو، جا نیگای بۆ هات که نیگای بۆ
 هاتنه کهی کو تایی هات له و کاته دا ده یفه رموو: ((بیگومان و به دنیاییه وه
 پیگه تان پی دراوه که له مال برۆنه دهره وه بۆ پیویستی خۆتان)).

۱۱۷- بَابُ اسْتِئْذَانِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا فِي الْخُرُوجِ إِلَى الْمَسْجِدِ وَغَيْرِهِ

۵۲۳۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ
 النَّبِيِّ ﷺ: «إِذَا اسْتَأْذَنْتِ امْرَأَةٌ أَحَدَكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا»^(۱).

۱۱۷- باسی مۆله ت خواستنی ژن له میرده کهی بۆ دهرچوون له مال بۆ مزگه وت و شتی تر (ی پیویست)

۵۲۳۸- سالی م له باوکیه وه ﷺ ده گپ رته وه، نه ویش له پیغه مبه ره وه ﷺ
 ده گپ رته وه که فه رموو یه تی: ((نه گهر خیزانی که سیکتان موله تی خواست (بۆ
 رۆشتن) بۆ مزگه وت نه وه با ریگری لی نه کات)).

۱۱۸- بَابُ مَا يَحِلُّ مِنَ الدُّخُولِ وَالنَّظَرِ إِلَى النِّسَاءِ فِي الرِّضَاعِ

۵۲۳۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ
 عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ جَاءَ عَمِّي مِنَ الرِّضَاعَةِ فَاسْتَأْذَنَ عَلَيَّ فَأَبَيْتُ أَنْ آذَنَ لَهُ حَتَّى أَسْأَلَ
 رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: «إِنَّهُ عَمُّكَ فَأَذْنِي لَهُ» قَالَتْ

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا أَرْضَعْتَنِي الْمَرْأَةَ وَلَمْ يُرْضِعْنِي الرَّجُلُ. قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّهُ عَمُّكَ فَلْيَلِجْ عَلَيْكَ». قَالَتْ عَائِشَةُ وَذَلِكَ بَعْدَ أَنْ ضُرِبَ عَلَيْنَا الْحِجَابُ. قَالَتْ عَائِشَةُ: يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ الْوِلَادَةِ^(۱).

۱۱۸- باسی چوونه ژووره‌وه بۆ مالی ئافره‌تان و سه‌یر کردنیان دروسته له کاتی (بوونی) شیر خواردندا^(۲)

۵۲۳۹- عوروه له باوکیه‌وه ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له عایشه ﷺ ده‌گیرێته‌وه که نه‌و ده‌لی: مامه‌م له رێگه‌ی شیر خواردنه‌وه هات و مۆله‌تی خواست بێت بۆ ژووره‌وه بۆ لام، منیش رازی نه‌بووم که مۆله‌تی بده‌م هه‌تا پرسیار نه‌که‌م له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هات و پرسیارێ نه‌وهم لێ کرد، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ببگومان نه‌وه مامته بۆیه مۆله‌تی بده‌))، عایشه وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ببگومان ژنه‌که‌ی شیرێ به‌ من داوه و پیاوه‌که شیرێ به‌من نه‌داوه، وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((دئنیابه نه‌و مامی تۆیه، که‌واته با بێته ژووره‌وه بۆمالت))، عایشه وتی: ئه‌مه‌ش پاش نه‌وه بوو حه‌جاب له‌سه‌رمان پێویست کرابوو، هه‌ر عایشه ده‌لی: نه‌وه‌ی به‌ له‌ دایک بوون حه‌رام ده‌بێت (ده‌بێته مه‌حرمه) به‌ شیر خواردنیش حه‌رام ده‌بێت (و ده‌بێته مه‌حرمه).

۱۱۹- باب: لَا تُبَاشِرُ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةُ فَتَنْعَتَهَا لِزَوْجِهَا

۵۲۴۰- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تُبَاشِرِ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةُ فَتَنْعَتَهَا لِزَوْجِهَا، كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا»^(۱).

(۱) بروانه: ۲۶۴۴.

(۲) واته: دروسته بۆ پیاویک ب‌رواته ژووره‌وه بۆ مالی ئافره‌تیک که شیرێ داوه پتی واته دایکی شیریه‌تی.

۱۱۹- باسیک: ژن نابیت دهست بدات له ژنیکی تر (و سهیری بکات)، جا به وردی باسی شیوهی لهش و لاری ئافره ته که بکات بو میرده کهی

۵۲۴۰- عهبدووللای کوری مهسعوود رحمه الله دهلی: پیغه مبهه رحمه الله فهرمووی: ((با ژن دهست نه دات له ژنیکی تر (و سهیری نه کات)، ئینجا باسی بکات بو میرده کهی وهک نهوهی (میرده کهی) ژنه که له پیش جاوی بیت و سهیری بکات)).

۵۲۴۱- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، قَالَ: حَدَّثَنِي شَقِيقٌ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تُبَاشِرِ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةَ فَتَنْعَتَهَا لِزَوْجِهَا كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا»^(۱).

۵۲۴۱- شه فقیق دهلی: له عهبدووللام رحمه الله بیست وتی: پیغه مبهه رحمه الله فهرمووی: ((با ژن دهست نه دات له ژنیکی تر (و سهیری نه کات)، ئینجا باسی بکات بو میرده کهی وهک نهوهی (میرده کهی) ژنه که له پیش جاوی بیت و سهیری بکات)).

۱۲۰- بَابُ قَوْلِ الرَّجُلِ لِأُطُوقَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى نِسَانِي

۵۲۴۲- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَدَّادٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: «قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ رحمه الله لِأُطُوقَنَّ اللَّيْلَةَ مِائَةَ امْرَأَةٍ، تَلِدُ كُلُّ امْرَأَةٍ غُلَامًا، يُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ: قُلْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَلَمْ يَقُلْ وَنَسِيَ، فَأَطَافَ بِهِنَّ، وَلَمْ تَلِدْ مِنْهُنَّ إِلَّا امْرَأَةً نِصْفَ إِنْسَانٍ». قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمْ يَحْنُثْ، وَكَانَ أَرْجَى لِحَاجَتِهِ»^(۲).

(۱) پروانه: ۵۲۴۱.

(۲) پروانه: ۵۲۴۰.

(۳) پروانه: ۳۴۳۴.

۱۲۰- باسی و تهی ئەو پیاوهری بڵا سویند به خوا ئەم شەو بەسەر هەموو ژنەکانمدا دەسورێمەوه (سەرچییان لەگەڵ دەکەم)

۵۲۴۲- ئەبو هورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: سولەیمانی کۆری داوود رضی اللہ عنہ فەرمووی: سویند بێ ئەمشەو بەدنیاییه‌وه دەسورێمەوه بەسەر سەد ژندا (سەرچییان لەگەڵ دەکەم) هەر یەکەیان کۆریکی ببیت لە رپی خوادا بجەنگیت، ئەنجا فریشتەکه پێی فەرموو: بلی ئەگەر خوا ویستی لەسەر بوو، بەلام ئەو نەبوت و لەبیری چوو، ئینجا بەسەر هەموویاندا سوپایه‌وه (سەرچیی لەگەڵ کردن)، هیچ ژنیکیان منداڵی نەبوو جگە لە ژنیکیان لەتە منداڵیکی بوو، پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((ئەگەر بیوتایه: (إِنْ شَاءَ اللَّهُ) ئەگەر خوا بیهوی، سویندەکهی نەدەکەوت، زۆرتر جیی ئومید بوو بۆ پیوستیه‌کهی)) ^(۱).

۱۲۱- باب: لَا يَطْرُقُ أَهْلُهُ لَيْلًا إِذَا أَطَالَ الْغَيْبَةَ، مَخَافَةَ أَنْ يُخَوَّنَهُمْ أَوْ يَلْتَمِسَ عَثَرَاتِهِمْ

۵۲۴۳- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا مُحَارِبُ بْنُ دَثَّارٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم يَكْرَهُ أَنْ يَأْتِيَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ طُرُوقًا ^(۲).

(۱) که بێته‌جی و خوا بۆی بکردایه.

(۲) پروانه: ۴۴۳.

۱۲۱- باسیک: له ناکاودا شهو خۆی نهکات به مالدای بۆلای هاوسهری، ئه‌گهر له مال نه‌بوونی درێژهی کیشابوو له ترسی ئه‌وهی به‌خیانتکارییان بزانیان به شوین ناته‌واوی هه‌له‌کانیدا بگهریت

۵۲۴۳- جابیری کوری عه‌بدوللا ؓ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ لای نابه‌سه‌ند بوو که
پیاو شهو له ناکاودا خۆی بکات به مالدای بۆ لای هاوسهری^(۱).

۵۲۴۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا عَاصِمُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ
جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَطَالَ أَحَدُكُمْ الْغَيْبَةَ فَلَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا».

۵۲۴۴- عه‌بدوللا ؓ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئه‌گهر که‌سیکتان له ماله‌وه
نه‌بوونی درێژهی کیشا، ئه‌وه با شهو له ناکاودا خۆی نه‌کات به‌مالدای بۆ لای ژنه‌که‌ی)).

۱۲۲- بابُ طَلَبِ الْوَلَدِ

۵۲۴۵- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، عَنْ هُشَيْمٍ، عَنْ سَيَّارٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ
ﷺ فِي غَزْوَةٍ، فَلَمَّا قَفَلْنَا تَعَجَّلْتُ عَلَى بَعِيرٍ قَطُوفٍ فَلَحِقَنِي رَاكِبٌ مِنْ خَلْفِي، فَالْتَفْتُ فَإِذَا أَنَا
بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَا يُعْجِلُكَ». قُلْتُ إِنِّي حَدِيثٌ عَهْدٌ بِعُورٍ. قَالَ: «فَكِرًا تَزَوَّجْتَ أَمْ نَيْبًا».
قُلْتُ بَلْ نَيْبًا. قَالَ: «فَهَلَّا جَارِيَةٌ تُلَاعِبُهَا وَتُلَاعِبُكَ». قَالَ: فَلَمَّا قَدِمْنَا ذَهَبْنَا لِنَدْخُلَ فَقَالَ:
«أَمْهِلُوا حَتَّى تَدْخُلُوا لَيْلًا - أَيْ عِشَاءً - لِكَيْ تَمْتَسِطَ الشَّعْثَةُ وَتَسْتَجِدَّ الْمُغِيْبَةُ». قَالَ: وَحَدَّثَنِي
الثَّقَفُ أَنَّهُ قَالَ فِي هَذَا الْحَدِيثِ «الْكَيْسَ الْكَيْسَ يَا جَابِرُ». يَعْنِي الْوَلَدَ^(۲).

(۱) به‌بن ناگاداری و خۆی ئاماده کردنی ژنه‌که بۆ می‌رده‌که‌ی ئه‌گهر پیاوکه که ماوه‌یه‌کی زۆر له مال نه‌بوو بوو.

(۲) پروانه: ۴۴۳.

۱۲۲- باسی (پیاو) مه بهستی مندالبوون بیت^(۱)

۵۲۴۵- جابر دهلی: ﷺ من له غهزایه کدا له خزمهتی پیغه مبهری خوادا ﷺ بووم، ئینجا کاتی که گهراینه وه من به سوار و شتریکی ته مه له وه بووم په له م دهکرد، جا سواریک له دوامه وه پیم گه یشت منیش لام کرده وه دهبینم پیغه مبهری خوایه ﷺ فهرمووی: ((په لهی چیه؟)) وتم: من تازه ژنم هیناوه، فهرمووی: ((کچت هیناوه یان بیومزن؟)) وتم: (کچم نه هیناوه) به لکو بیومزنم هیناوه، فهرمووی: ((ئهی بو کچیکت نه هیناوه یاری له گه ل بکهیت و یاریت له گه ل بکات))، وتی: جا کاتی گه یشتین (نزیك بوینه وه) ویستمان برۆینه ناو شار پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((په له مه کهن تا به شهو - واته عیسا - برۆنه ناو مه دینه، تا ئه و ئافرتهی قزی بزو ئالۆسکاوه قزی دابیئی، ئه و ئافرتهش میردی له مال نه بوو بهری بتاشی (و خو ی ریک و پیک بکات))).

(هوشه یم) وتی: که سیکی متمانه پیکراو بوی گیرامه وه که له م فهرمووده دا (پیغه مبهر ﷺ) فهرمووی: ((ئهی جابر سه رجیی بکه سه رجیی بکه^(۲)))، (ئیمامی بوخاری دهلی: مه بهستی به (الکئیس) داوای مندا له.

۵۲۴۶- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَيَّارٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا دَخَلْتَ لَيْلًا فَلَا تَدْخُلْ عَلَى أَهْلِكَ حَتَّى تَسْتَجِدَّ الْمُغِيبَةَ وَتَمْسِطَ الشَّعْثَةَ». قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَعَلَيْكَ بِالْكَئِيسِ الْكَئِيسِ». تَابَعَهُ عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ وَهْبٍ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْكَئِيسِ^(۳).

(۱) به سه ر جیی له گه ل هاوسه ریدا.

(۲) یان: ئاگادار به له نه توانینی سه رجیی.

(۳) پروانه: ۴۴۳.

۵۲۴۶- جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((نه‌گه‌ر به‌ شه‌و رۆشتیه‌وه مه‌رۆ بۆ لای خیزانت، هه‌تا ژنی میرد له‌ ماله‌وه نه‌بوو به‌ری نه‌تاشی و قژی بژ و ئالۆسکاوی شانه‌ نه‌کات (و خۆی ریک و بیک و جوان نه‌کات))، جابیر ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ده‌ی مه‌به‌ستت مندال بیت (به‌سه‌رجیت)، جا مه‌به‌ستت مندال بیت)).

عه‌بدوللا له‌ وه‌به‌وه ئه‌ویش له‌ جابیره‌وه ﷺ گیراویه‌تیه‌وه له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ له: (الکيس)دا پالېشتی گیرانه‌وه‌که‌ی شه‌عی ده‌کات.

۱۲۳- بَابُ: تَسْتَحِدُّ الْمُغِيبَةَ وَتَمْتَشِطُ الشَّعْثَةَ

۵۲۴۷- حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي غَزْوَةٍ، فَلَمَّا قَفَلْنَا كُنَّا قَرِيبًا مِنَ الْمَدِينَةِ تَعَجَّلْتُ عَلَى بَعِيرٍ لِي قُطُوفٍ، فَلَحَقَنِي رَاكِبٌ مِنْ خَلْفِي فَتَخَسَّ بَعِيرِي بِعَنْزَةٍ كَانَتْ مَعَهُ، فَسَارَ بَعِيرِي كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْتَ مِنَ الْإِبِلِ، فَالْتَفَمْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِعُورٍ. قَالَ: «أَتَزَوَّجْتُ». قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: «أَبْكَرًا أَمْ تَيْبًا». قَالَ قُلْتُ بَلْ تَيْبًا. قَالَ: «فَهَلَّا بِكَرًّا ثَلَاثَهَا وَتَلَاْعَبُكَ». قَالَ: فَلَمَّا قَدِمْنَا دَهَبْنَا لِنَدْخُلَ، فَقَالَ: «أُمِهُلُوا حَتَّى تَدْخُلُوا لَيْلًا - أَيْ عِشَاءً - لِكَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعْثَةَ، وَتَسْتَحِدَّ الْمُغِيبَةَ»^(۱).

۱۲۳- باسیک: ئه‌و ژنه‌ی میردی له‌ ماله‌وه نه‌بوو مووی له‌شی

لابات قژی بژ و ئالۆسکاویشی شانه‌ بکات و داییتنی^(۳)

۵۲۴۷- جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌لی: ئیمه‌ له‌ غه‌زایه‌کدا له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا ﷺ بووین، جا کاتی گه‌راینه‌وه ئیمه‌ نزیکي مه‌دینه‌ بووینه‌وه،

(۱) پروانه: ۴۴۳.

(۲) خۆی جوان و رازاوه‌ بکات بۆ میرده‌که‌ی ده‌ست بێنی به‌ خۆیدا.

من په‌له‌م دم‌کرد به سوار و شترێکی ته‌مه‌له‌وه که هی خۆم بوو، جا سوارێک به دوامه‌وه بوو پێم گه‌یشت به دارێکی درێژ که به ده‌ستیه‌وه بوو ژندی و شترمه‌که‌م، ئیتر و شترمه‌که‌م به جوانترین رۆشتنێک که و شترت بینیبی ب‌پروات ده‌ستی به رۆشتن کرد، منیش لام کرده‌وه ده‌بینم پێغه‌مبه‌ری خوايه ﷺ، منیش وتم: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ من تازه ژنم هیناوه، فه‌رمووی: ((نایا ژنت هیناوه؟)) وتم: به‌ئێ، فه‌رمووی: ((کچه یان بیومژنه؟)) ده‌ئێ: وتم (کچ نییه) به‌لکو بیومژنه، فه‌رمووی: ((ئه‌ی بۆ کچیکت نه‌هینا یاری له‌گه‌ل بکه‌یت و یاریت له‌گه‌ل بکات))، ده‌ئێ: جا کاتی گه‌شتینه (نزیک مه‌دینه) ویستمان بچینه ناویه‌وه فه‌رمووی: ((په‌له مه‌که‌ن هه‌تا به شه‌و- واته‌عیشا - بچینه ناویه‌وه، تا قز و بزو ئالۆسکاو قزی دابینێ، ئه‌و ژنه‌ش می‌ردی له ماله‌وه نه‌بووه مووی له‌شی لاببات)).

۱۲۴- باب: ﴿وَلَا يُدْرِكُ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِعُورَلِهِنَّ﴾ ﴿٣١﴾ إلی قوله ﴿لَمْ

يُظْهَرُوا عَلَى عَوْرَتِ النَّسَاءِ﴾ ﴿٣٢﴾ النور

۵۲۴۸- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ اخْتَلَفَ النَّاسُ بِأَيِّ شَيْءٍ دُويَ جُرْحِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ، فَسَأَلُوا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيَّ، وَكَانَ مِنْ آخِرِ مَنْ بَقِيَ مِنَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ بِالْمَدِينَةِ، فَقَالَ وَمَا بَقِيَ مِنَ النَّاسِ أَحَدٌ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، كَانَتْ فَاطِمَةُ ﷺ تَغْسِلُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ، وَعَلِيٌّ يَأْتِي بِالْمَاءِ عَلَى تَرْسِهِ، فَأَخَذَ حَصِيرًا، فَحَرَّقَ فَحَشِيَ بِهِ جُرْحَهُ^(۱).

۱۲۴- باسیک: (وه جوانی خوڤان دهرنه‌خن^(۱)) بو میرده‌کانیان
 نه‌بیّت)، تا ئەم فەرمايشته‌ی خوا‌ی گه‌وره ((ئەو مندالانە‌ی)
 که ئاگایان له‌ له‌ش و عه‌وره‌تی ئافره‌تان نه‌بیّت^(۲))

۵۲۴۸- ئەبو حازیم ده‌لی: خه‌لکی رایان جیاواز بوو که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ غه‌زای ئو‌خوددا (که بریندار بوو) به‌ چ شتیک چاره‌سه‌ر گرا؟ بویه‌ پرسیاریان له‌ سه‌هلی کورپی سه‌عدی ساعیدی ﷺ کرد - که کۆتا که‌س بوو له‌ هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ مه‌دینه له‌ زیاندا مابوو- سه‌هل وتی: له‌ ناو خه‌لکیدا که‌سیک نامه‌وه له‌م زاناتر بی‌ت پی‌ی، فاتیمه ﷺ خوینه‌که‌ی دهمو‌ری که به‌ رووخساریه‌وه بوو، عه‌لیش ﷺ له‌ قه‌لغانه‌که‌یدا ئاوی ده‌هینا، ئینجا حه‌سریک هینرا و سوتینرا و خرایه ناو برینه‌که‌یه‌وه.

۱۲۵- باب: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَرْغَبُوا الْحُلُمَ﴾ النور

۵۲۴۹- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا سَأَلَهُ رَجُلٌ شَهِدَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْعِيدَ أَضْحَى أَوْ فِطْرًا قَالَ: نَعَمْ لَوْلَا مَكَانِي مِنْهُ مَا شَهِدْتُهُ - يَعْنِي مِنْ صِغَرِهِ - قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى ثُمَّ خَطَبَ، وَلَمْ يَذْكُرْ أَذَانًا وَلَا إِقَامَةً، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَّرَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، فَرَأَيْتُهُنَّ يَهْوِينَ إِلَى آذَانِهِنَّ وَحُلُوقِهِنَّ يَدْفَعْنَ إِلَى بِلَالٍ، ثُمَّ ارْتَفَعَ هُوَ وَبِلَالٌ إِلَى بَيْتِهِ^(۳).

(۱) زیاد له‌وه‌ی که دهر ده‌که‌و‌یت.

(۲) بالغ نه‌بووبن.

(۳) پروانه: ۹۸.

۱۲۵- باسیک: (وه منداله کانتان که هیشتا بالغ نه بوون)

۵۲۴۹- عه بدوره حمانی کوری عابیس دهلی: گویم لی بوو پیاویک پرسپاری له ئیبنو عه عباس رضی الله عنه کرد وتی: له خزمهت پیغه مبهری خوا رضی الله عنه نامادهی نویژی جه ژنی قوربان یان رهمه زان بوویت؟ وتی: به لی، نه گهر له بهر پلهم نه بوایه لای پیغه مبهر رضی الله عنه نامادهی نه ده بووم - واته له بهر مندالی - ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه جووه دهره وه (له مه دینه) جا نویژی کرد پاشان وتاریدا، باسی بانگ و قامه تی نه کرد، له پاشان رۆشت بو لای ئافره تان و ئامۆزگاری کردن و پهندی دادن و فه رمانی پیکردن به مال به خشین، جا ئافره تانم بینی ده ستیان دهبرد بو گوئییه کانیان و مل و گهر دنیان (گواره و ملوانکه کانیان) فری دها بو بیلال رضی الله عنه، له پاشان پیغه مبهر رضی الله عنه و بیلال گهرانه وه بو مالی پیغه مبهر رضی الله عنه.

۱۲۶- بابُ قولِ الرَّجُلِ لِمَا حَبَّهِ هَلْ أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ؟ وَ طَعَنَ الرَّجُلُ

ابْنَتَهُ فِي الْخَاصِرَةِ عِنْدَ الْعِتَابِ

۵۲۵۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ عَاتَبَنِي أَبُو بَكْرٍ وَجَعَلَ يَطْعُنُنِي بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي فَلَا يَمْنَعُنِي مِنَ التَّحَرُّكِ إِلَّا مَكَانُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَأْسُهُ عَلَى فَخِذِي ^(۱).

۱۲۶- باسی پیاو به هاوړیکه ی بلآ: ئەم شو سەر جیی تان کرد^(۱)؟ له کاتی سەر زه نشدا پیاو توند بکوئیته که مەری کچه که ی

۵۲۵۰- عەبدوڕەحمانی کۆری قاسیم له باوکیه وه دهگیرێته وه نهویش له
عائیشه وه ﷺ دهئێ: ئەبو بهکر ﷺ سەر زه نشتی کردم زوو زووش دهستی
دمیکوتایه که له کهم، جا ته نیا پیگرم له جولان له بهر ریزی پیغه مبهری خوا ﷺ
بوو، که سهری له سهر پانم بوو.

(۱) پرسیار له پیاوه که دهکات که له گه‌ل ژنه کهیدا پیکه وه خهوتوون سەر جییان کردوه له گه‌ل به کتری.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٦٨- کتاب الطلاق

به ناوی خواوی به خشندهی میهره بان

٦٨- پهراوی ته لاق^(۱)

١- باب قولُ الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِمَدَّتِهِنَّ

وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ ۖ﴾ الطلاق

﴿أَحْصَيْتُهُ ۝١٢﴾ يس، حَفِظْنَاهُ وَعَدَدْنَاهُ، وَطَلَّقُ السُّنَّةِ أَنْ يُطَلِّقَهَا طَاهِرًا مِنْ غَيْرِ

جَمَاعٍ، وَيُشْهَدُ شَاهِدَيْنِ

٥٢٥١- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَسَأَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَسُولَ

اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مُرْهُ فَلْيَرَا جَعَهَا، ثُمَّ لِيُمْسِكْهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ

تَحِيضُ، ثُمَّ تَطْهُرَ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ أَمْسَكَ بَعْدُ، وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ قَبْلَ أَنْ يَمْسَ، فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي

أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ»^(٢).

(١) ته لاق: واته به ره لا کردنی ژن له لایه ن پیاوه که یه وه.

(٢) پروانه: ٤٩٠٨.

۱- باسی ئەم فەرمايشتهى خواى بهرز و بَلَد: (ئەى
پيغەمبەر ﷺ) (بە ئوممەتەكەت بَلَد) ھەر كاتى ويستان
ژنانتان تەلاق بدەن با لە كاتى عیددەياندا^(۱) تەلاقیان
بدەن، وەعیددە (ى ژنەكانتان) بە وردى بژميرن)

﴿أَحْصَيْتَهُ ۝۱۲﴾: لەبەرمان كردو و ژماردوومانە، تەلاقى سوننەت: ئەومىه
پیاو ژنەكەى لە كاتى پاکیتیدا كە سەرجیى لەگەڵدا نەكردبى تەلاق بدات، وە
دوو شایەتى كردبى بە شایەت لەسەر تەلاق دانەكە.

۵۲۵۱- نافع دەگیرپتەو لە عەبدوڵلای كورپی عومەرەو ﷺ كە عەبدوڵلای لە
سەردەمى پيغەمبەرى خوادا ﷺ ژنەكەى خۆى تەلاقدا لە كاتیکدا لەحەیزدا بوو،
ئینجا عومەرى كورپی خەتتاب ﷺ لەو بارەیهو پرسىارى لە پيغەمبەرى خوا ﷺ
كرد، پيغەمبەرى خواش ﷺ فەرمووی: ((فەرمانى پى بكە با ژنەكەى بگيرپتەو
بۆ لای خۆى، پاشان لای خۆى رايگرى و بيهيليتەو تا پاك دەبیتەو، پاشان
دەكەویتە حەیزەو پاشان پاك دەبیتەو، ئینجا پاش ئەو ئەگەر وىستى با
رايگرى، یان ئەگەر وىستى با تەلاقى بدات پيش ئەو سەرجیى لەگەڵ بكات،
ئەو ئەو عیددەیه كە خوا فەرمانى پيكردووە كە ژنى پى تەلاق بدرى)).

۲- باب: إِذَا طَلَّقَ الْحَائِضُ يُعْتَدُ بِذَلِكَ الطَّلَاقِ

۵۲۵۲- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ
عُمَرَ، قَالَ: طَلَّقَ ابْنُ عُمَرَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَذَكَرَ عُمَرُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «لِيُرَاجِعَهَا».

(۱) ئەو كاتەى لە حەیز پاك بوونەتەو و لەگەڵیان دروست نەبوون.

قُلْتُ: تُحْتَسَبُ؟ قَالَ: «فَمَهْ». وَعَنْ قَتَادَةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: «مُرُهُ قَلْبًا جَعَهَا». قُلْتُ: تُحْتَسَبُ؟ قَالَ: "أَرَأَيْتَ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحَمَقَ؟" ^(۱).

۲- باسیک: ئه گهر ئافره تی چه یزدار ته لاق درا ئه و ته لاقه به ته لاق داده نریت

۵۲۵۲- ئینوسیرین ده لئ: له ئیبنو عومهرم رضی اللہ عنہ بیست وتی: ئیبنو عومهر ئنه که ی ته لاق دا له چه یزدا بوو، ئینجا عومهر بو پیغه مبهری رضی اللہ عنہ باس کرد، ئه ویش فهرمووی: ((با بگپریته وه)) (ئینو سیرین ده لئ): وتم: ئه و ته لاقه به ته لاق دانرا؟ (ئیبنو عومهر) وتی: ئه ی چییه ئه گهر به ته لاق دانه نراوه؟ ^(۲).
 وهقه تاده ده گپریته وه له یونسی کوری جوبهیره وه ئه ویش له ئیبنو عومهر وه رضی اللہ عنہ ده لئ: (پنغه مبهر رضی اللہ عنہ) فهرمووی: (فهرمانی پی بکه با بگپریته وه بولای خوئی)، وتم: ئه و ته لاقه به ته لاق داده نریت؟ وتی: پیم بلئ ئه گهر مروؤ نه توانئ فهرزی به جئ بیئ و که ریتی بکات به جئ نه هیئ؟ (بو ئه وه ئه بی به بیانوو بوی؟).

۵۲۵۳ - وَقَالَ أَبُو مَعْمَرٍ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: حُسِبَتْ عَلَيَّ بِتَطْلِيقَةٍ ^(۳).

۵۲۵۳- سه عیدی کوری جوبهیر له ئیبنو عومهر وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه ده لئ: به ته لاقیک دانرا له سهرم.

(۱) پروانه: ۴۹۰۸.

(۲) یان واز بیته گومانی تیدا نییه ته لاقه که ی که وتوه.

(۳) پروانه: ۴۹۰۸.

۳- بابُ مَنْ طَلَّقَ، وَهَلْ يُوَاجِهُ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ بِالطَّلَاقِ؟

۵۲۵۴- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: سَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ أَيُّ: أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ اسْتَعَادَتْ مِنْهُ؟ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ ابْنَةَ الْجَوْنِ لَهَا أُدْخِلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَدَنَا مِنْهَا، قَالَتْ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَقَالَ لَهَا «لَقَدْ عَذَبَ بِعَظِيمٍ، الْحَقِي بِأَهْلِكَ». قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: رَوَاهُ حَجَّاجُ بْنُ أَبِي مَنِيعٍ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ الزُّهْرِيَّ، أَنَّ عُرْوَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ.

۳- باسی که سیک ژنه که ی ته لاق بدات (دروسته)، وه ئایا

پیاو روو له خیزانه که ی بکات بو ته لاق دانئ^(۱)؟

۵۲۵۴- نه وزاعی ده ئی: پرسیارم له زوهری کرد کام له خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ په نای به خوا گرت له پیغه مبه ر ﷺ؟ وتی: عوروه له عانیشه وه ﷺ بو ی گیرامه وه که که که ی جهون برایه ژووره وه بو پیغه مبه ری خوا ﷺ، لی ی نزیک بویه وه و نافرمته که وتی: په نا ده گرم به خوا له تو، پیغه مبه ریش ﷺ پی ی فهرموو: ((به راستی په نات به زاتیکی گه وره گرتوو، بگه پریره وه بو لای که س و کارت)).

نه بو عه بدوللا (ئیما می بوخاری) ده ئی: چه ججایی کو ری نه بی مه نیع له با پیره وه و له زوهریه وه گیراویه تیه وه که عوروه بو ی گیراویه وه که عانیشه ﷺ وتی: (ئیتر فهرمووده که دینی).

۵۲۵۵- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ غَسِيلٍ، عَنْ حَمْرَةَ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ، عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ حَتَّى انْطَلَقْنَا إِلَى حَائِطٍ يُقَالُ لَهُ: الشَّوْطُ، حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى

(۱) واته نابن به بیانوو بو ی که ته لاقه که ی به ته لاق بو دانه نریت، واته پیو یسته یا نا بو نه وه ی ته لاقه که بکه وی.

حَاطِطَيْنِ، فَجَلَسْنَا بَيْنَهُمَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «اجْلِسُوا هَا هُنَا». وَدَخَلَ وَقَدْ أُتِيَ بِالْجَوْنِيَّةِ، فَأُنْزِلَتْ فِي بَيْتٍ فِي نَخْلٍ فِي بَيْتِ أُمَيْمَةَ بِنْتِ النُّعْمَانِ بْنِ شَرَّاحِيلَ وَمَعَهَا دَايَتُهَا حَاضِنَةٌ لَهَا، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ ﷺ قَالَ: «هَبِي نَفْسِكَ لِي». قَالَتْ: وَهَلْ تَهَبُ الْمَلِكَةَ نَفْسَهَا لِلْسُّوْقَةِ. قَالَ: فَأَهْوَى يَدَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَيْهَا لِتَسْكُنَ، فَقَالَتْ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَقَالَ: «قَدْ عُدْتُ مِعَاذٍ». ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا، فَقَالَ: «يَا أَبَا أُسَيْدٍ، اكْشَهَا رَازِقَتَيْنِ، وَالْحِفْهَا بِأَهْلِهَا»^(۱).

۵۲۵۵- ئەبو ئوسەید ﷺ دەلی: لە خزمەت پێغەمبەردا ﷺ دەرچووین بەرەو لای باخیک^(۲) پێی دەوترا (الشُّوْطُ)، (رۆشتن) تا گەشتە لای دوو باخ لە نیوانیاندا دانیشتین، پێغەمبەرش ﷺ فەرمووی: ((نا لێردا دانیشن))، پێغەمبەر ﷺ جوووە ژوورەو (بۆ ناو باخەکە)، بێگومان کچە جەونیەکە هینرابوو لە ماڵیک لە ناو باخە خورماکە دانرابوو کەمالی ئومەیمە کچی نوعمانی کۆری شەراحیل بوو، مامانەکەشی^(۳) لەگەڵدا بوو- مامانی خۆی- جا کاتی پێغەمبەر ﷺ رۆشتە ژوورەو بۆ لای فەرمووی: ((خۆتە پێ بێخە))، وتی: چۆن شازادە خۆی دیمەخشیته پیاویکی بازارێ؟ دەلی: پێغەمبەر ﷺ دەستی برد تا دەست بخاتە سەر شانی تا هێور بێتەو، نافرمتەکە وتی: پەنا دەگرم بە خوا لە تۆ، پێغەمبەرش ﷺ فەرمووی: ((پەنات بە زاتی گرت کە شایەنی پەنا بۆ بردنە))، پاشان پێغەمبەر ﷺ هاتە دەرەو بۆ لامان و فەرمووی: ((ئەو ئەبو ئوسەید دوو کراسی رازقییە بۆ بکە و بێبەرەو بۆ کەس و کاری)).

۵۲۵۶- ۵۲۵۷- وَقَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ الْوَلِيدِ النَّيْسَابُورِيُّ: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلٍ، عَنْ أَبِيهِ وَأَبِي أُسَيْدٍ قَالَا: تَزَوَّجَ النَّبِيُّ ﷺ أُمَيْمَةَ بِنْتِ شَرَّاحِيلَ، فَلَمَّا أُدْخِلَتْ عَلَيْهِ

(۱) پروانە: ۵۲۵۷.

(۲) حائط: بە باخیک دەلێن چوار دەوری بە دیوار بۆ کرا بێت.

(۳) ئیبنو حەجەر بە داوەن مانای کردووە (فیح الباری: ۴۴۸/۱۲).

بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا، فَكَانَهَا كَرِهَتْ ذَلِكَ، فَأَمَرَ أَبَا أُسَيْدٍ أَنْ يُجَهِّزَهَا وَيَكْسُوَهَا تَوْبَتَيْنِ رَازِقَتَيْنِ^(۱).

۵۲۵۶-۵۲۵۷- عه‌بباسی کوری سه‌هل له باوکی و نه‌بی ئوسه‌یده‌وه ده‌گیرێته‌وه هه‌ردووکیان وتیان: پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئومه‌یمه‌ی کچی شه‌راحیلی ماره‌ کرد، جا کاتی هینایانه‌ ژووره‌وه بو پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ستی بو برد، وه‌ك ئا‌فرمه‌که‌ پێی ناخو‌ش بێت وا بوو، بۆیه‌ پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمانی به‌نه‌بو ئوسه‌ید کرد که ناماده‌ی بکات بیباته‌وه بو که‌س و کاری، وه‌ دوو کراسی رازقه‌یه‌ی بو بکات.

م/۵۲۵۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ حَمْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، وَعَنْ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلٍ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ بِهَذَا^(۲).

۵۲۵۷- (ئیمامی بوخاری ده‌لی:)عه‌بدو‌ل‌لای کوری موحه‌مه‌د بو‌ی گیراینه‌وه وتی: ئیبراهیمی کوری نه‌بولومزیر بو‌ی گیراینه‌وه وتی: عه‌بدو‌ره‌حامی کوری حه‌مزه بو‌ی گیراینه‌وه له باوکیه‌وه، وه‌ له‌عه‌بباسی کوری سه‌هلی کوری سه‌عه‌ده‌وه که له باوکیه‌وه ئه‌م فه‌رمووده‌ی گیراوه‌ته‌وه.

۵۲۵۸- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ حَدَّثَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي غَلَابٍ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ. فَقَالَ: تَعْرِفُ ابْنَ عُمَرَ؟ إِنَّ ابْنَ عُمَرَ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَأَتَى عُمَرَ النَّبِيُّ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَأَمَرَهُ أَنْ يُرَاجِعَهَا، فَإِذَا طَهَّرَتْ فَأَرَادَ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقَهَا. قُلْتُ: فَهَلْ عَدَّ ذَلِكَ طَلَاقًا؟ قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحَمَقَ^(۳).

(۱) پروانه: ۵۲۵۵.

(۲) پروانه: ۵۶۳۷.

(۳) پروانه: ۴۹۰۸.

۵۲۵۸- ئەبوغەللاب كە یونسى كۆرى جوبهیره وتى: به ئیبنو عومەرم ﷺ وت: بیاویك ژنهكهى ته لاق بدات له چهیزدا بئیت؟ وتى: ئیبنو عومەر دهناسى؟ بئگومان ئیبنو عومەر ژنهكهى ته لاقدا له چهیزدا بوو، ئینجا عومەر رۆشت بۆ خزمهتى پيغه مېهر ﷺ ئەوهى بۆباس كرد، پيغه مېهریش ﷺ فهرمانى پيكرد بوو كە ژنهكهى بگيریتتهوه، جا كە پاك بوويهوه ويستى ته لاقى بدات با ته لاقى بدات، وتم: ئايا ئەوهى به ته لاق دانا له سهرت؟ وتى: پيغم بلئى: ئەگەر مرووف نه توانئ فهرز به جئ بهيئى و كهريئى بكات؟ (ئەوه نابئ به بيانوو بۆئ؟).

۴- بابُ مَنْ أَجَازَ طَلَّاقَ الثَّلَاثِ

لقوله تعالى ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَنٍ﴾ (البقرة). وَقَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ فِي مَرِيضٍ طَلَّقَ: لَا أَرَى أَنْ تَرَبَّ مَبْتُوتُهُ. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: تَرَبُّهُ. وَقَالَ ابْنُ سُبْرَمَةَ: تَزَوُّجٌ إِذَا انْقَضَتِ الْعِدَّةُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ مَاتَ الزَّوْجُ الْآخَرُ؟ فَرَجَعَ عَنْ ذَلِكَ.

۴- باسى ئەو كه سهى ته لاقى سن به سئى به لاوه دروسته

به به لگهى ئەم فهرمايشتهى خواى بهرز و بلند: (ته لاقىك) كه بردنه وهى له دواوه بئیت) دوو جاره، دواى ئەوه راگرتنه به خوشى يا به بهره لا كردن به باشى). ئیبنو زوبهیر ﷺ دهربارهى نه خوشيک ژنهكهى ته لاق بدات دهئى: رام وا نيه ژنه به يه كجارى ته لاق دراوهكهى ^(۱) ميرات ببات. شهعبى دهئى: ميراتى لئى دمبات. ئیبنو شوبرومه دهئى: ئەو ژنه بهو جوړهى باس كرا ته لاق درابئ، ئەگەر ماوهى چاوهروانى تهواو بوو دمتوانئ شوو بكات؟ (شهعبى دهئى): بهئى، ئیبنو

(۱) كه ته لاقى سن به سئى دابئت يان وتبئتى: (أنتِ الطالق البتة) واته: تۆ به يه كجارى ته لاقى كهوتبئ.

شوبرومه دهلی: پیم بلی^(۱) نه گهر میرده که ی تری مرد؟ نیر شه عی له راکه ی
خوی گه رایه وه و په شیمان بوویه وه.

۵۲۵۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عُومَيْرَ الْعَجَلَانِيَّ جَاءَ إِلَى عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَاصِمُ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُونَهُ، أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ سَلِ لِي يَا عَاصِمُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلَ عَاصِمٌ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسَائِلَ وَعَابَهَا، حَتَّى كَبُرَ عَلَى عَاصِمٍ مَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا رَجَعَ عَاصِمٌ إِلَى أَهْلِهِ جَاءَ عُومَيْرٌ فَقَالَ: يَا عَاصِمُ، مَاذَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ فَقَالَ عَاصِمٌ: لَمْ تَأْتِنِي بِخَيْرٍ، قَدْ كَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسْأَلَةَ الَّتِي سَأَلْتُهُ عَنْهَا. قَالَ عُومَيْرٌ: وَاللَّهِ لَا أَنْتَهِيَ حَتَّى أَسْأَلَهُ عَنْهَا فَأَقْبَلَ عُومَيْرٌ حَتَّى أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَسَطَ النَّاسِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُونَهُ، أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ فِيكَ وَفِي صَاحِبَتِكَ فَادْهَبْ فَأْتِ بِهَا». قَالَ سَهْلٌ: فَتَلَاعَنَّا وَأَنَا مَعَ النَّاسِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا فَرَعَا قَالَ عُومَيْرٌ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أَمْسَكْتُهَا، فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتْ تِلْكَ سُنَّةُ الْمُتَلَاعِنِينَ^(۲).

۵۲۵۹- ئیبنو شیهاب ده گپریته وه که سه علی کورپی سه عد ساعیدی ﷺ بوی
گیرایه وه، که عومیری عهجلانی ﷺ هات بولای عاصیمی کورپی عهیدی
نه نصاری ﷺ و بی و ت: نه ی عاصیم، پیم بلی پیاونیک له گهل ژنه کهیدا پیاونیک
ببینیت^(۳) بیکوزیت، نیوه دهیکوزنه وه یان چی بکات؟ نه ی عاصیم پرسیری

(۱) کاتی میرده نه خوشه که ی ته لاقیدا ته لاقه که ی کهوت، نه ی نه گهر ژنه که شوو و میرده پیشووه نه خوشه که ی
مرد ئایا ژنه که میراتی لی ده بات.

(۲) پروانه: ۴۲۳.

(۳) زینا بکات له گهل ژنه کهیدا

ئەمەم لە پێغه‌مبەری خوا ﷺ بۆ بکه، عاصیمیش ئەو پرسیاردی لە پێغه‌مبەری خوا ﷺ کرد، پێغه‌مبەری خوا ﷺ ئەو جوړه باسانە پێ ناخۆش بوو بە ناشیرینی دانا بوو، (بە جوړی) هەتا عاصیم ئەوەی لە پێغه‌مبەری خوا ﷺ بیستبوو بە لایەوه قورس و ناخۆش بوو، جا کاتێ عاصیم گەرایەوه بۆ لای کەس و کاری عومیمیر هات وتی: ئەی عاصیم پێغه‌مبەری خوا ﷺ چی پێ وتیت؟ عاصیمیش وتی: شتیکی چاکی پێ نهوتەم، بە راستی پێغه‌مبەری خوا ﷺ ئەو بابەتی من پرسیارم لە بارمیه‌وه کرد لای ناپه‌سه‌ند بوو، عومیمیر وتی: سویند به‌خوا وازی لی ناهینم تا له‌بارمیه‌وه پرسیاری لی نه‌که‌م، ئینجا عومیمیر هات هەتا هاتە خزمەتی پێغه‌مبەری خوا ﷺ که له ناوهراستی خه‌لکه‌که‌دا بوو وتی: ئەی پێغه‌مبەری خوا ﷺ پیم بلێ پیاویک له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌یدا پیاویک ببینی بیکوژیت، ده‌یکوژنه‌وه یان چی و چۆن بکات؟ پێغه‌مبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((بێگومان خودا دەربارەدی تۆ و هاوسەرکه‌ت قورئانی دابه‌زاندوووه، ده‌ی برۆ (هاوسەرکه‌ت) به‌ینه‌))، سه‌هل ده‌لی: جا من له‌گه‌ڵ خه‌لکه‌که‌دا له‌ خزمه‌ت پێغه‌مبەری خوادا ﷺ بووین که هه‌ردووکیان^(۱) نه‌فره‌متکاریان کرد (به‌رانبه‌ر به‌یه‌گه‌تری)، جا که لی بوونه‌وه عومیمیر وتی: پێغه‌مبەری خوا ﷺ درۆم بۆه‌لبه‌ستوووه نه‌گه‌ر به‌یه‌لمه‌وه لای خۆم^(۲)، بۆیه سی ته‌لاقه‌ی دا پیش نه‌وه‌ی پێغه‌مبەری خوا ﷺ فەرمانی پێ کات)، ئیبنو شیهاب ده‌لی: ئیتر ئەوه بوویه باو و نه‌ریتی نه‌فره‌متکاری ژن و می‌رد.

۵۲۶۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ امْرَأَةً رِفَاعَةَ الْقُرْظِيِّ جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ

(۱) خۆی و ژنه‌که‌ی.

(۲) ئەگەر به‌ ژنی خۆمی بزانه‌م له‌گه‌لیدا بژیم لام بمینته‌وه.

اللَّهُ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ رِفَاعَةَ طَلَّقَنِي فَبَتَّ طَلَاقِي، وَإِنِّي نَكَحْتُ بَعْدَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ الزَّيْبِرِ الْقُرْطِيَّ، وَإِنَّمَا مَعَهُ مِثْلُ الْهُدْبَةِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَعَلَّكَ تُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَيَّ رِفَاعَةَ؟ لَا، حَتَّى يَذُوقَ عُسَيْلَتَكَ وَتَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ»^(۱).

۵۲۶۰- نىبنو شىهاب ده‌ئى: عوروەى كورپى زوبه‌ير بوى گىپرامه‌وه كه عانىشه ﷺ بوى گىپرايه‌وه كه ژنه‌كه‌ى رىفاعه‌ى قورمەزى هاته خزمه‌تى پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ وتى: ئەى پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بىگومان رىفاعه ته‌لاقى دام به‌يه‌كجارىش ته‌لاقى دام، منىش له پاش ئەو شووم كرد به عەبدورەحمانى كورپى زوبه‌يرى قورمەزى، بىگومان زەكه‌رى ئەو (عەبدورەحمان) وهك ريشالى قوماش وایه، پىغه‌مبه‌رى خواش ﷺ فەرمووی: ((وا دياره ده‌ته‌وى بگه‌پىته‌وه بو لای رىفاعه؟ نابى هەتا ئەو (عەبدورەحمان) شیرینی و لەزه‌تى تۆ نه‌چه‌زى و تۆش شیرینی و لەزه‌تى ئەو نه‌چه‌زى)).

۵۲۶۱- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَجُلًا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا، فَتَزَوَّجَتْ، فَطَلَّقَ، فَسَلَّ النَّبِيُّ ﷺ: أَتَحِلُّ لِلأَوَّلِ؟ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَذُوقَ عُسَيْلَتَهَا كَمَا ذَاقَ الْأَوَّلُ»^(۲).

۵۲۶۱- عانىشه ﷺ ده‌گىپىته‌وه كه پياوى سى به سى ژنه‌كه‌ى ته‌لاقدا، پاشان شووى كرد جا (مىرده‌كه‌ى) ته‌لاقى دا، نىنجا پرسىار له پىغه‌مبه‌ر ﷺ كرا ئايا بو مىردى يه‌كه‌مى حەلال دەبیت؟ فەرمووی: ((نه‌خىر تا مىرده‌كه‌ى شیرینی و لەزه‌تى ژنه‌كه نه‌چه‌زى، وهك چۆن مىردى يه‌كه‌مى جه‌ستوو‌يه‌تى)).

(۱) پروانه: ۲۶۳۹.

(۲) پروانه: ۲۶۳۹.

۵- بابُ مِنْ خَيْرِ نِسَاءِهِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿يَتَأْتِيَ النَّبِيَّ قُلٌ لَّا زَوْجَ لَكَ إِن كُنْتَنَ تُرِيدُكَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْتَ أُمِّتُكَ وَأُسْرُخُكَ سَرَلًا جَمِيلًا﴾ (٢٨) الْأَحْزَاب.

۵۲۶۲- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: خَيْرَتَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَاخْتَرْنَا اللَّهَ وَرَسُولَهُ، فَلَمْ يَعُدْ ذَلِكَ عَلَيْنَا شَيْئًا^(١).

۵- باسی که سیك (پیغه مبهەر ﷺ) که ژنه کانی سهرپشک کردوه^(٢)

وه باسی ئەم فهرمایشتهی خوای بهرز و بلند: (ئەهی پیغه مبهەر ﷺ) به خیزانه کانت بلی ئەگەر ئیوه ژیا نی دنیا و رازاوهی ئەوتان دهوی، دهی هه مووتان و مرن موته تان^(٣) پی بدهم، وه ته لاق تان بدهم به ته لاق دانیکی چاک و بی زیان).

۵۲۶۲- عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: بَيْغَةُ مَبْهَرِي خَوَاتِمِ سَهْرَبَشِكِي كَرْدِينِ نَيْمَشِ خَوَاتِمِ بَيْغَةُ مَبْهَرِهِ كَيْمَانِ هَلْبَزَارِدِ، هُوَ هَلْبَزَارِدُنْهُ بِي هِيَجْ لِه سَهْرَمَانِ حَسَابِ نَهْ كَرَا^(٤).

۵۲۶۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَامِرٌ، عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْخَيْرَةِ، فَقَالَتْ: خَيْرَتَا النَّبِيِّ ﷺ، أَفَكَانَ طَلَاقًا؟ قَالَ مَسْرُوقٌ: لَا أَبَالِي أَخَيْرَتُهَا وَاحِدَةً أَوْ مِائَةً بَعْدَ أَنْ تَخْتَارَنِي^(٥).

(١) پروانه: ۵۲۶۳.

(٢) له نیتوان هه لباردن ژیا نی دنیا یان هه لباردن خودا و پیغه مبهره که یدا ﷺ.

(٣) موته باره و شت و مه کیکه ده درپته نافرتهی ته لاق دراو.

(٤) واته: به ته لاق دانه نرا له سه رمان.

(٥) پروانه: ۲۵۶۳.

۵۲۶۳- مه‌سروقی ده‌لی: د‌مبار‌دی سه‌ریشک کردن پرسیارم له عانیشه ﷺ کرد
ئه‌ویش وتی: ب‌یغه‌م‌ب‌م‌ر ﷺ سه‌ریشکی کردین ده‌ی ئایا ئه‌وه ته‌لاق دان بوو^(۱)؟
مه‌سروقی وتی: گ‌رنگ نیه به‌لامه‌وه جارێک یان سه‌د جار ژنه‌که‌م سه‌ریشک که‌م،
دوا ئه‌وه منی هه‌لب‌زارد.

۱- باب: إِذَا قَالَ: قَارَقْتُكَ أَوْ سَرَّخْتُكَ أَوْ الْخَلِيَّةُ أَوْ الْبَرِيَّةُ أَوْ مَا عُنِيَ بِهِ الطَّلَاقُ، قَهْوٌ عَلَى نِيَّتِهِ

وَقَوْلُ اللَّهِ ﷻ: ﴿وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ (١٦) الْأَحْزَاب. وَقَالَ: ﴿وَأَسْرَحَكُنَّ سَرَاحًا
جَمِيلًا﴾ (٢٨) الْأَحْزَاب، وَقَالَ: ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكُ مَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحُ بِإِحْسَنِ﴾ (٣٣)
الْبَقَرَةُ. وَقَالَ: ﴿أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ (٢) الطَّلَاق. وَقَالَتْ عَائِشَةُ قَدْ عَلِمَ النَّبِيُّ ﷺ أَنَّ
أَبُوَيَّ لَمْ يَكُونَا يَأْمُرَانِي بِفِرَاقِهِ.

۱- باسیک^(۱): ئه‌گ‌ر (پیاو به ژنه‌که‌ی) ب‌لی: جیام
کردیت‌ه‌وه، به‌ره‌لام کردیت، یان م‌یردت نییه، ژنی لی
جیا بو‌وه، یان ه‌ر وشه‌یه‌ک مه‌به‌ست پ‌یی ته‌لاق بیت^(۳)
ئ‌وه له‌سه‌ر نیه‌ت و نیازه‌که‌یه‌تی^(۴) وه باسی ئ‌هم
فه‌رمایشته‌ی خوا ﷺ: (وه به‌ره‌لایان که‌ن به‌

(۱) واته: ته‌لاق دان نییه، به ته‌لاق دانان‌ر‌یت.

(۲) که ناراسته‌خ‌ۆ وشه‌ی ته‌لاق ده‌گون‌ج‌ێ ته‌لاق ب‌ێ و ده‌ش‌گون‌ج‌ێ ته‌لاق نه‌ب‌ێ نیازی د‌ل ده‌یکاته ته‌لاق یان
پ‌یچه‌وانه‌که‌ی.

(۳) راسته‌وخ‌ۆ ته‌لاق نه‌گ‌ه‌به‌ن‌یت.

(۴) واته: ئ‌ه‌گ‌ر مه‌به‌ستی به‌و وشه‌یه ته‌لاق بوو، ئ‌ه‌وه ته‌لاق‌ه‌که‌ی ده‌که‌وت‌ێ ئ‌ه‌گ‌ر مه‌به‌ستی ته‌لاق نه‌بوو ناکه‌وت‌ێ.

به ره لاکردنیکی^(۱) جوان و باش)، وه فهرمووی: (وه
ته لاقتان بدهم به ته لاق دانیکی چاک و بی زیان)، وه
دهم فهرمووی: (دوا ئه وه دوو جار ته لاقدان راگرتنه به
خۆشی یان به لاکردنه به باشی)، وه دهم فهرمووی: (یان
لییان جیا ببنه وه به باشی)

عائیشه رضی اللہ عنہا دهلی: به دلنیاییه وه پیغه مبه رضی اللہ عنہ دهیزانی که باوک و دایکم هه رگیز
فه رمانم پی ناکهن به جیا بوونه وه لهو (پیغه مبه رضی اللہ عنہ).

۷- بَابُ مَنْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتِ عَلَيَّ حَرَامٌ

وَقَالَ الْحَسَنُ: نَيْتُهُ. وَقَالَ أَهْلُ الْعِلْمِ: إِذَا طَلَّقَ ثَلَاثًا فَقَدْ حَرَمَتْ عَلَيْهِ. فَسَمَوْهُ حَرَامًا
بِالطَّلَاقِ وَالْفِرَاقِ، وَلَيْسَ هَذَا كَالَّذِي يُحْرَمُ الطَّعَامُ؛ لَأَنَّهُ لَا يُقَالُ لِبَطْنِ حَرَامٍ، وَيُقَالُ
لِلْمُطَلَّقَةِ حَرَامٌ، وَقَالَ فِي الطَّلَاقِ ثَلَاثًا: لَا تَحِلُّ لَهُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ.

۷- باسی که سیک به ژنه که ی بلای: تو له من حهرام بی

حه سهن (ی به صری) دهلی: به گویره ی نه ته که یه تی، وه زانایان ده لێن: نه گهر پیاو
ژنه که ی سی ته لاقه ی بدات ئه وه بیگومان ژنه که ی لی حهرام دمبیت، به حهرام
ناویان بردووه، نه گهر به وشه (الطَّلَاق) یان (الْفِرَاق) ته لاقی بدات، ئه مه وهك ئه وه
نییه خواردن له خوی هه دهغه بکات، چونکه خواردنی هه لال پی ناوتری حهرام،
به لام به ژنی ته لاق دراو دهوتری حهرام، وه (خوا) له ته لاقی سی به سیدا
دهم فهرمووی: بو میرده که ی هه لال نابی تا شوو نه کات به پیاویکی تر جگه لهو.

(۱) واته: ته لاقیان بدهن به ته لاق دانیکی جوان و باش.

۵۲۶۴- وَقَالَ اللَّيْثُ عَنْ نَافِعٍ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا سُنِلَ عَمَّنْ طَلَّقَ ثَلَاثًا، قَالَ: لَوْ طَلَّقْتَ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَنِي بِهِذَا، فَإِنْ طَلَّقْتَهَا ثَلَاثًا حُرِّمْتَ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَكَ^(۱).

۵۲۶۴- لهیس له نافیعه وه دهگیرته وه و دهلی: ئیبنو عومەر ﷺ هه میسه نه گهر پرسیری لی بکرایه دهربارهی که سیک سی ته لاقهی ژنه کهی دابیت دمیوت: نه گهر جاری یا دوو جار ژنه کهی ته لاق دابیت نه وه بیگومان پیغه مبهەر ﷺ فهرمانی به وه پیکردم (ژنه کهم بهینمه وه بولای خوّم)، به لام نه گهر سیههم ته لاقی بدمیت^(۲) لیت هه رام ده بیت، هه تا شوو نه کات به میردیکی تر که جگه له تو (بووت هه لال نابیت).

۵۲۶۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ، فَتَزَوَّجَتْ زَوْجًا غَيْرَهُ فَطَلَّقَهَا، وَكَانَتْ مَعَهُ مِثْلُ الْهُدْبَةِ فَلَمْ تَصِلْ مِنْهُ إِلَى شَيْءٍ تُرِيدُهُ، فَلَمْ يَلْبُثْ أَنْ طَلَّقَهَا، فَأَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ زَوْجِي طَلَّقَنِي، وَإِنِّي تَزَوَّجْتُ زَوْجًا غَيْرَهُ فَدَخَلَ بِي، وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُ إِلَّا مِثْلُ الْهُدْبَةِ فَلَمْ يَقْرَبْنِي إِلَّا هَنَةً وَاحِدَةً، لَمْ يَصِلْ مِنِّي إِلَى شَيْءٍ، فَأَجِلْ لِرَوْجِي الْأَوَّلِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَحْلِينَ لِرَوْجِكَ الْأَوَّلِ حَتَّى يَذُوقَ الْآخَرَ غُسْلَتَكَ، وَتَذُوقِي غُسْلَتَهُ»^(۳).

۵۲۶۵- عائشه ﷺ دهلی: پیاویک ژنه کهی ته لاقدا، ئینجا شووی کرد به پیاویکی تر جگه له نه وه (ی پيشوو)، نه ویش ته لاقیدا، چووکی وهک ریشالی قوماش وابوو، بویه به وه نه گهشت له میرده کهی دمیویست، ئیتر زوری نه خایاند ته لاقی دا، جا ژنه که هاته خزمه تی پیغه مبهەر و ﷺ وتی: نهی پیغه مبهیری خوا ﷺ بیگومان میرده کهم ته لاقی دام، منیش شووم کرد به پیاویکی تر، جا هاته لام

(۱) پروانه: ۴۹۰۸.

(۲) یان به جاری هه سن ته لاقه کهی بدهیت.

(۳) پروانه: ۲۶۳۹.

ئوهوى پى بوو وهك ريشالى پۇشاك بوو، بۇيه تهنه يهك جار له گه لم دروست بووه، ئيتير هيچى پى نه كرا له گه ل من، ئايا بۇ ميڤرده يه كه مه كه م حه لال دهم؟ پيغه مبهري خواش ﷺ فه رموى: ((حه لال نابيت بۇ ميڤردى يه كه مت هه تا ئه و ميڤرده تريس ههنگوين و له زمى تو نه چه ژيت و توش ههنگوين و له زهتى ئه و نه چه ژيت)).

۸- باب: ﴿لَا تَحْرِمُوا مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ﴾ التحريم

۵۲۶۶- حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ صَبَّاحٍ، سَمِعَ الرَّبِيعَ بْنَ نَافِعٍ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِذَا حَرَّمَ امْرَأَتُهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ. وَقَالَ: ﴿لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (النِّسَاءُ: ۵۸).

۸- باسيك: ((ئهى پيغه مبهري ﷺ)) بۇچى شتيك له خوت حرام ده كه يت كه خوا بوى حه لال كردوويت

۵۲۶۶- يه علالى كورى كه كيم له سه عىدى كورى جوبه يره وه ده گيرپته وه كه بوى گيراو ته وه كه ئه و له ئيبنو عه عباسى ﷺ بيستوو و توويه تى: نه گهر پياو ژنه كه له خوى حرام بكات هيچ نيه. وه وتى: (له پيغه مبهري خوادا ﷺ سه رمه شق و پيشه وايه تى بۇ ئيوه هه يه).

۵۲۶۷- حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ صَبَّاحٍ، حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: زَعَمَ عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ عُبَيْدَ بْنَ عُمَيْرٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَكُتُّ عِنْدَ زَيْنَبِ ابْنَتِهِ

جَحْشٍ، وَيَشْرَبُ عِنْدَهَا عَسَلًا، فَتَوَاصَيْتُ أَنَا وَحَفْصَةُ أَنَّ أَتَيْنَا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ ﷺ فَلْتَقُلْ: إِنِّي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرٍ، أَكَلْتَ مَغَافِيرَ؟ فَدَخَلَ عَلَى إِحْدَاهُمَا فَقَالَ لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: «لَا، بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ ابْنَةِ جَحْشٍ وَلَنْ أَعُودَ لَهُ». فَنَزَلَتْ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ﴾ (١) ﴿التَّحْرِيمِ، إِلَى﴾ (٢) ﴿إِنْ نُوْبًا إِلَى اللَّهِ﴾ (٣) ﴿التَّحْرِيمِ، لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ﴾ (٤) وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى

بَعْضِ أَزْوَاجِهِ ﴿التَّحْرِيمِ، لِقَوْلِهِ «بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا»﴾ (٥).

٥٢٦٧- عائیشه ؓ دهگیرپته وه که پیغه مبهەر ؓ لای زهینه بی کچی جه حش دهمایه وه، لای ئەو شهربه تی ههنگوینی دهخواردوه، بۆیه من و حهفصه ریکه وتین که پیغه مبهەر ؓ هات بۆ لای ههراکامان پیی بلی: من بۆنی مه غافیر (٢) له تو ههست پی دهکم، مه غافیرت خواردوه؟ نینجا پیغه مبهەر ؓ چوووه لای یه کیکیان ئەو قسه ی پی وت، پیغه مبهریش ؓ فهرمووی: ((نهم خواردوووه، لای زینه بی کچی جه حش شهربه تی ههنگوینم خواردوته وه، ئیتر ههراکیز بۆی ناگه پریمه وه (ناپخۆمه وه))، به وهو یه وه نهم نایه ته دابه زی: (ئهی پیغه مبهەر ؓ بۆچی شتی که له خۆت حه رام ده کهیت که خوا بۆی حه لال کردوویت)، تا نهم جیگایه (ئه گهر ههردووکتان ته وبه بکه ن و بگه پرینه وه بۆلای خوا (جیی خویه تی))، به عائیشه و حهفصه دمه فرمووی، (وه کاتی که پیغه مبهەر ؓ به نهینی لای هه ندی له زنهکانی قسه یه کی درکاند) مه بهستی نهم فهرموودمیه بوو: ((به لکو شهربه تی ههنگوینم خواردوووه)).

(١) پروانه: ٤٩١٢.

(٢) که تیره یا جهویه کی شیر ی بۆن ناخۆشه.

۵۲۶۸- حَدَّثَنَا قُرُوبُهُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ الْعَسَلَ وَالْحُلُوءَ، وَكَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنَ الْعَصْرِ دَخَلَ عَلَى نِسَائِهِ، فَيَذْنُو مِنْ إِحْدَاهُنَّ، فَيَدْخُلُ عَلَى حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ، فَاحْتَبَسَ أَكْثَرَ مَا كَانَ يَحْتَبِسُ، فَعِزْتُ فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ، فَقِيلَ لِي: أَهَدَتْ لَهَا امْرَأَةً مِنْ قَوْمِهَا عَكَّةَ مِنْ عَسَلٍ، فَسَقَتِ النَّبِيَّ ﷺ مِنْهُ شَرْبَةً، فَقُلْتُ: أَمَا وَاللَّهِ لَنَحْتَالَنَّ لَهُ. فَقُلْتُ لِسُودَةَ بِنْتِ زَمْعَةَ: إِنَّهُ سَيَذْنُو مِنْكَ، فَإِذَا دَنَا مِنْكَ فَقُولِي: أَكَلْتُ مَعَاظِيرَ؟ فَإِنَّهُ سَيَقُولُ لَكَ لَا. فَقُولِي لَهُ: مَا هَذِهِ الرِّيحُ الَّتِي أَجِدُ مِنْكَ؟ فَإِنَّهُ سَيَقُولُ لَكَ: سَقَتْنِي حَفْصَةُ شَرْبَةَ عَسَلٍ، فَقُولِي لَهُ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ. وَسَأَقُولُ ذَلِكَ، وَقُولِي أَنْتِ يَا صَفِيَّةُ ذَلِكَ. قَالَتْ تَقُولُ سَوْدَةُ: قَوْلَ اللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ قَامَ عَلَى الْبَابِ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَبَادِيَهُ بِمَا أَمَرْتَنِي بِهِ فَرَقًا مِنْكَ، فَلَمَّا دَنَا مِنْهَا قَالَتْ لَهُ سَوْدَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكَلْتُ مَعَاظِيرَ؟ قَالَ: «لَا». قَالَتْ: فَمَا هَذِهِ الرِّيحُ الَّتِي أَجِدُ مِنْكَ. قَالَ: «سَقَتْنِي حَفْصَةُ شَرْبَةَ عَسَلٍ». فَقَالَتْ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ فَلَمَّا دَارَ إِلَيَّ قُلْتُ لَهُ نَحْوَ ذَلِكَ، فَلَمَّا دَارَ إِلَيَّ صَفِيَّةُ قَالَتْ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَلَمَّا دَارَ إِلَيَّ حَفْصَةُ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا أَسْقِيكَ مِنْهُ؟ قَالَ: «لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ». قَالَتْ: تَقُولُ سَوْدَةُ، وَاللَّهِ لَقَدْ حَرَمْتَاهُ. قُلْتُ لَهَا: اسْكُتِي^(۱).

۵۲۶۸- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ چه‌زی له هه‌نگوین و چه‌لوا ده‌کرد، هه‌میشه که له نوێزی عه‌سر ده‌گه‌رايه‌وه ده‌پروشت بوو لای ژنه‌کانی له یه‌کیان نزیک ده‌بوویه‌وه^(۲)، ئینجا پ‌وشته لای چه‌فصه‌ی گچی عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زیاتر لای مایه‌وه له‌وه‌ی که لای ده‌مایه‌وه، پ‌یم ناخ‌و‌ش بوو^(۳)، منیش له‌و بارمه‌وه په‌رسیارم کرد، پ‌یم وت‌را ژنیکی خ‌زمی خ‌وی هیزمه‌ک هه‌نگوینی به‌ دیاری بوو هینابوو، چه‌فصه‌ش شه‌ربه‌تی هه‌نگوینی دا به‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ، منیش

(۱) بروانه: ۴۹۱۲.

(۲) ماچی ده‌کرد یا یاری له‌گه‌ل ده‌کرد.

(۳) په‌م هه‌ستا.

وتم: وه‌للاهی دمبئ فیلئکی لی بکهین، به سودهی کچی زمعه‌م وت: به دئنیاییه‌وه پیغه‌مبه‌ر ﷺ لیئت نزیک دمبئته‌وه^(۱)، جا نه‌گهر لیئت نزیک بوویه‌وه پئی بلی: مه‌غافیرت خواردوو؟ جا بیگومان نه‌ویش به تو ده‌لی: نه‌خیر (نهم خواردوو) ئینجا پئی بلی: ئه‌ی نهم بۆنه چییه من هه‌ستی پی ده‌که‌م لیئت؟ جا به‌دئنیاییه‌وه نه‌ویش ده‌فه‌رمووی پئیت: حه‌فصه هه‌ندی شه‌ربه‌تی هه‌نگوینی دامی خواردمه‌وه، نه‌وسا پئی بلی: هه‌نگه‌که‌ی به‌داری عورفوته‌وه نیشتوته‌وه^(۲) منیش وا نه‌لیم پئی، ئه‌ی صه‌فیه تۆش وا بلی. عائیشه ﷺ وتی: ^(۳) سوده ده‌لی: جا سویند به خوا که پیغه‌مبه‌ر ﷺ گه‌یشه‌ دهرگاکه‌م له ترسی تو ویستم ههر له‌ویدا ئه‌وی که تو پئیت وتم عهرزی بکه‌م، جا کاتی لیی نزیک بوویه‌وه سوده عهرزی کرد وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌غافیرت خواردوو؟ فه‌رمووی: ((نه‌خیر))، وتی: ئه‌ی نهم بۆنه ناخۆشه چییه من هه‌ستی پی ده‌که‌م له تو؟ فه‌رمووی: ((حه‌فصه شه‌ربه‌تی هه‌نگوینی داومی (خواردوو مه‌ته‌وه)))، سوده وتی: هه‌نگه‌که‌ی به‌داری عورفوته‌وه نیشتوته‌وه، ئینجا که گه‌رایه‌وه بۆ لای منیش وه‌ک قسه‌که‌ی نه‌وم پی وت، نه‌نجا که گه‌رایه‌وه بۆ لای صه‌فیه‌ش هه‌مان شتی پی وتبوو، ئینجا کاتی گه‌رایه‌وه بۆ لای حه‌فصه وتبووی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ منیش له‌و هه‌نگوینه‌ت بده‌می؟ فه‌رمووی: ((نه‌خیر پیویستم پئی نییه))، سه‌وده وتی: وه‌للاهی به‌دئنیاییه‌وه لی‌مان حه‌رام کرد، (عائیشه ده‌لی: و تم کچی بی‌دمنگ به.

(۱) یاری و ده‌ستبازیت له‌گه‌ل بکات.

(۲) گه‌ل و گولی نه‌و دهری مژیوه که مه‌غافیر دهرده‌دات وه‌ک که‌تیره.

(۳) دوا نه‌وه‌ی وامان کرد.

۹- باب: لا طلاق قبل النكاح

لَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عَدْوٍ تَعُدُّوهنَّ فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ (۱) الأحزاب.

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا جَعَلَ اللَّهُ الطَّلَاقَ بَعْدَ النِّكَاحِ. وَيُرْوَى فِي ذَلِكَ عَنْ عَلِيٍّ، وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَعُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، وَأَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، وَأَبَانَ بْنَ عُثْمَانَ، وَعَلِيَّ بْنَ حُسَيْنٍ، وَشَرِيحٍ، وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، وَالْقَاسِمِ، وَسَالِمٍ، وَطَاوُسٍ، وَالْحَسَنِ، وَعِكْرِمَةَ، وَعَطَاءً، وَعَامِرَ بْنَ سَعْدٍ، وَجَابِرَ بْنَ زَيْدٍ، وَنَافِعَ بْنَ جُبَيْرٍ، وَمُحَمَّدَ بْنَ كَعْبٍ، وَسُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ، وَمُجَاهِدٍ، وَالْقَاسِمِ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَعَمْرُو بْنَ هَرَمٍ، وَالشَّعْبِيَّ أَنَّهَا لَا تَطْلُقُ.

۹- باسیک: پیش ماره کردنی ژن ته لاقی نییه^(۱)

به به لگه ی ئه م فه رمایشته ی خوای بهرز و بلند: (ئه ی ئه وان ه ی که با وهرتان ه ی ناوه، کات ی ئا فره تانی ئی ماندارنتان ماره کرد له پاشان له پیش ئه وه ی بچه لایان ته لاق تان دان، ئه وه له سهریان نییه بو ئی وه ه یج عیددمیه ک هه ل ژمیرن، که واته ماته یان^(۲) بده نی، وه ته لاقیان بدهن به ته لاق دان یکی جوان و پیا وانه).

ئیب نو عه بباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لی: خوای گه وهر ته لاق ی پاش ژن ماره کردن دانا وه، وه لهو بارمیه وه (که ته لاق پاش ژن ماره کردنه) له عه لییه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا گێ پر درا و ته وه، وه له سه عیدی کور ی موسه ییه ب و عورو ه ی کور ی زوبه یر و ئه بی به کری کور ی عه بدوره حمان و عوبه یدو ل لای کور ی عه بدو ل لای کور ی عوتبه و ئه بان ی کور ی عوسمان و عه لی کور ی حوسه ین و سورم یج و سه عیدی کور ی جوبه یر و قاسیم

(۱) وه ته لاق ناکه وێ، چونکه ته لاق دانی ئا فره تی بێ گانه ه یج نییه و ه یج حوکم یکی له سه ر دانا مه زرێ.

(۲) پۆشاک و نۆین بو دلخۆشیان.

و سالییم و تاووس و حه‌سه‌ن و عیکریمه و عه‌تاو و عامیری کورپی سه‌عد و جابیری کورپی زمید و نافع کورپی جوبه‌یر و موحه‌مه‌دی کورپی که‌عب و سوله‌یمانی کورپی یه‌سار و موجاهید و قاسیمی کورپی عه‌بدو‌ره‌حمان و عه‌مری کورپی هه‌ریم و شه‌عی، هه‌موویان ده‌لّین: ژن ته‌لاق نادری (پیش ماره کردنی).

۱۰- باب: إِذَا قَالَ لِامْرَأَتِهِ وَهُوَ مُكْرَهُ: هَذِهِ أُخْتِي. قَلَّ شَيْءٌ عَلَيْهِ
قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِسَارَةَ: هَذِهِ أُخْتِي وَذَلِكَ فِي ذَاتِ اللَّهِ ﷻ».

۱۰- باسیک: ئەگەر پیاو له کاتی‌کدا ناچار بێ بەژنه‌که‌ی
بڵێ ئەمه خوشکمه ئەوه هیچی له‌سه‌ر نییه^(۱)

پێغه‌مبەر ﷺ فه‌رمووی: ((ئێبراهیم ﷺ به‌ ساره‌ی فه‌رموو ئەمه خوشکمه، ئەوه
له‌ باره‌ی خوا ﷻ هه‌میه^(۲))).

II - بابُ الطَّلَاقِ فِي الْإِغْلَاقِ

وَالْكُرْهُ وَالسُّكْرَانِ وَالْمَجْنُونِ وَأَمْرِهِمَا، وَالْغَلَطِ وَالنُّسْيَانِ فِي الطَّلَاقِ وَالشُّرْكِ وَغَيْرِهِ، لِقَوْلِ
النَّبِيِّ ﷺ: «الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَلِكُلِّ أَمْرٍ مَا نَوَى». وَتَلَا الشَّعْبِيُّ ﴿لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ
أَخْطَأْنَا﴾ (٢٨١) الْبَقَرَةَ، وَمَا لَا يَجُوزُ مَنْ إِقْرَارِ الْمُؤَسَّسِ. وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِلَّذِي أَقْرَأَ عَلَى
نَفْسِهِ: «أَبِكَ جُنُونٌ؟». وَقَالَ عَلِيٌّ ؑ: بَقَرَةُ حَمَزَةٍ حَوَاصِرَ شَارِقِي، فَطَفِقَ النَّبِيُّ ﷺ يُلَوِّمُ

(۱) نه ته‌لاقی ده‌که‌وێ نه به (ظهار) داده‌نریت.

(۲) واته: له‌ ئایینی خوا ساره خوشکی ئێبراهیمه ﷺ، چونکه هه‌ر ئەو دووانه له‌و کاته‌دا موسوڵمان بوون.

حَمْرَةَ، فَإِذَا حَمْرُهُ قَدْ مَلَ مُحَمَّرَةً عَيْنَاهُ، ثُمَّ قَالَ حَمْرُهُ: هَلْ أَنْتُمْ إِلَّا عَبِيدُ لَأَيٍّ؟ فَعَرَفَ النَّبِيُّ ﷺ أَنَّهُ قَدْ مَلَ، فَخَرَجَ وَخَرَجْنَا مَعَهُ، وَقَالَ عُمَانُ: لَيْسَ لِمَجْنُونٍ وَلَا لِسَكْرَانٍ طَلَّاقٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنه: طَلَّاقُ السَّكْرَانِ وَالْمُسْتَكْرِهَ لَيْسَ بِجَائِزٍ. وَقَالَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ: لَا يَجُوزُ طَلَّاقُ الْمُوسُوسِ. وَقَالَ عَطَاءٌ: إِذَا بَدَأَ بِالطَّلَاقِ فَلَهُ شَرْطُهُ. وَقَالَ نَافِعٌ: طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ الْبَتَّةَ إِنْ خَرَجَتْ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: إِنْ خَرَجَتْ فَقَدْ بُتَّتْ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ تَخْرُجْ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ فِيمَنْ قَالَ لَامْرَأَتِهِ: إِنْ لَمْ أَفْعَلْ كَذَا وَكَذَا فَاْمُرْأَتِي طَالِقٌ ثَلَاثًا يُسْتَلَّ عَمَّا قَالَ، وَعَقَّدَ عَلَيْهِ قَلْبُهُ، حِينَ حَلَفَ بِتِلْكَ الْيَمِينِ، فَإِنْ سَمِيَ أَجَلًا أَرَادَهُ وَعَقَّدَ عَلَيْهِ قَلْبُهُ حِينَ حَلَفَ، جُعِلَ ذَلِكَ فِي دِينِهِ وَأَمَانَتِهِ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: إِنْ قَالَ لَا حَاجَةَ لِي فِيكَ. نِيَّتُهُ، وَطَلَّاقٌ كُلُّ قَوْمٍ يَلْسَانِهِمْ. وَقَالَ قَتَادَةُ: إِذَا قَالَ: إِذَا حَمَلْتُ فَأَنْتِ طَالِقٌ. ثَلَاثًا، يَغْشَاهَا عِنْدَ كُلِّ طَهْرٍ مَرَّةً، فَإِنْ اسْتَبَانَ حَمَلُهَا فَقَدْ بَانَ. وَقَالَ الْحَسَنُ: إِذَا قَالَ لَهَا: الْحَقِي بِأَهْلِكَ. نِيَّتُهُ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ الطَّلَاقُ عَنْ وَطَرٍ، وَالْعَتَاقُ مَا أُريدَ بِهِ وَجْهُ اللَّهِ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: إِنْ قَالَ: مَا أَنْتِ بِاْمُرْأَتِي. نِيَّتُهُ، وَإِنْ نَوَى طَلَاقًا فَهُوَ مَا نَوَى. وَقَالَ عَلِيُّ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ الْقَلَمَ رُفِعَ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُفِيقَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يُدْرِكَ، وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ؟ وَقَالَ عَلِيُّ رضي الله عنه: وَكُلُّ الطَّلَاقِ جَائِزٌ إِلَّا طَلَّاقَ الْمُعْتُوهِ وَقَالَ قَتَادَةُ: إِذَا طَلَّقَ فِي نَفْسِهِ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ

II- باسی ته لاقدان له کاتی زۆر لیکردندا^(۱)

وه (حوکمی) زۆر لیکراو (وه حوکمی) سه رخووش و شیت و کار ههردووکیان^(۲)،
(وه حوکمی) ههله و له بیرچوون له ته لاقدان و هاوبهش داناندا^(۳) وه جگه له

(۱) حوکمی ته لاقه که ده که ووی یا نا؟.

(۲) وهک بهک وان یان جیاوازن.

(۳) واته: حوکمی هاوبهش دانان یان به ههله له بیر چوون.

هاوبه‌ش دانان، به به‌لگه‌ی ئەم فەرمووده‌ی پی‌غهمبەر ﷺ ((هه‌موو کرده‌وه‌کان به‌یوه‌ستن به‌ نیه‌ت و نیازی د‌له‌وه، هه‌رکه‌سێش چ نیه‌تێکی هه‌بی ئەوه‌ی بۆ دهنوسرێت)).

شعبی ئەم ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ (۳۸) واته: (په‌روهر‌دگار) لی‌مان مه‌گره‌ نه‌گه‌ر (کرده‌وه‌یه‌کی پی‌ویستمان) له‌ بیر چوو یا به‌هه‌له‌ گونا‌هێ‌کمان کرد). وه‌ (پروون کردنه‌وه‌ی) ئەوه‌ی که‌ دان پێ‌دانانی که‌سێ‌ک راپ‌ا بیت دروست نییه‌. وه‌ پی‌غهمبەر ﷺ فەرمووی به‌و که‌سه‌ی که‌ دانی نا به‌ تاوانه‌که‌یدا ((نایا تۆ شیتیت؟)). وه‌ عه‌لی ؑ وتی: هه‌مزه‌ که‌له‌که‌ی هه‌ردوو می‌ وش‌ره‌ پیره‌که‌می هه‌لد‌رپ‌بوو، پی‌غهمب‌ه‌ریش ﷺ ده‌ستی کرد به‌ سه‌ر‌زم‌ن‌شتی هه‌مزه‌، هه‌مزه‌ش مه‌ست بوو ئەوه‌نده‌ سه‌رخ‌وش بوو هه‌ردوو چاوی سوور بوو بوون، له‌ پاشان هه‌مزه‌ وتی: ئیوه‌ کو‌یله‌ی باو‌کم نین؟ ئیتر پی‌غهمبەر ﷺ زانی و د‌ن‌یا بوو که‌ مه‌ست و سه‌رخ‌وشه‌، بۆیه‌ له‌ ماله‌که‌ هاته‌ د‌مه‌روه‌ و ئیمه‌ له‌گه‌ل‌یا هاتینه‌ د‌مه‌روه‌. عوسمان ؑ ده‌ل‌ی: شیت و سه‌رخ‌وش ته‌لاقیان نییه‌^(۱). ئیبنو عه‌بباس ؑ ده‌ل‌ی: ته‌لاق‌ی سه‌رخ‌وش و زۆر لی‌ک‌راو دروست نییه‌. عوقبه‌ی کور‌ی عام‌یر ده‌ل‌ی: ته‌لاق‌ی که‌سێ‌ک راپ‌ا بیت دروست نییه‌ و ناکه‌و‌ی، عه‌تا ده‌ل‌ی: نه‌گه‌ر که‌سێ‌ک به‌ وت‌نی ته‌لاقه‌که‌ ده‌ستی پ‌ی کرد، ئەوه‌ مه‌رج‌ی خ‌وی بۆ هه‌یه‌^(۲).

نافیع ده‌ل‌ی: بیاو‌یک ته‌لاق‌ی یه‌که‌جاری ژنه‌که‌ی دا نه‌گه‌ر له‌ مال‌ ب‌رواته‌ د‌مه‌روه‌، ئیبنو عوم‌ه‌ر ؑ ده‌ل‌ی: نه‌گه‌ر ر‌ۆ‌شته‌ د‌مه‌روه‌ ئەوه‌ ته‌لاق‌ی به‌ یه‌که‌جاری ده‌که‌و‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌ر‌ۆ‌شته‌ د‌مه‌روه‌ ه‌یج نییه‌ و ته‌لاق‌ی ناکه‌و‌ی.

(۱) واته: ته‌لاق‌یان ناکه‌و‌ی چونکه‌ له‌و حاله‌ته‌دا خاوه‌ن ته‌لاق‌ نین.

(۲) واته: ده‌توانی مه‌رجه‌که‌ی ب‌ل‌ی با د‌وا وت‌نی وش‌ه‌ی ته‌لاقه‌که‌ش بیت، بۆ نم‌ونه‌ ب‌ل‌ی به‌ ژنه‌که‌ی: ته‌لاق‌ت که‌وت‌ی، ئینجا ب‌ل‌ی: نه‌گه‌ر له‌ مال‌ ب‌ر‌ۆ‌یته‌ ده‌ره‌وه‌.

زوهري دمبرارهي كه سيك كه بلي: نه گهر نه وه و نه وه نه كرد نه وه نه كه م سى ته لاقه ي كه وتبى: پرسيار له و كه سه دهكرت جى وتوه كاتى نه و ته لاقه ي خواردوه و مهبهست و نيههتي جى بووه، جا نه گهر كات و ماوهيهكى وت كه مهبهست و نيههتي دلى نه وه بوو كاتى ته لاق خواردنهكهى، حهواله ي دين و نه مانه ي خوى دهكرى^(۱).

ئىبراهيم دهلى: نه گهر كه سيك وتى: (به نه كهى) من پيوستم به تو نيهه، نه و به پى نيههتهكهيهتى، وه ته لاق خواردنى ههر گهلى به زمانى خويهتى^(۲).
فهتاده دهلى: نه گهر پياو به نه كهى بلى: نه گهر سكت بوو نه وه سى ته لاقهت كه وتبى، له ههر پاكيتهكهدا يهكجار سهرجيى له گهل نه كهى بكات، جا نه گهر دمركهوت سكى بووه نه وه بيگومان ته لاقى دهكهويت به يهكجاري له پياوهكهى جيا دمبيتوه.

حهسن دهلى: نه گهر پياو به نه كهى وت: بروره وه بو مالى باوكت يا كهس و كارت به پى نيههت و مهبهست يهتى^(۳).

ئىبنو عهباس رضي الله عنه دهلى: ته لاقدان له كاتى پيوست بووندا دمدرت، نازادكردنى كويلهش نه وهيه له بهر رمزاهه ندى خوا نه نجام بدرى^(۴).

زوهري دهلى: نه گهر پياو بلى: توهاوسهري من نيت به پى نيههتهكهيهتى، نه گهر نيههت و نيازى ته لاق بوو (بهوتهيهى)، نه وه به گويره ي نيههتهكهيهتى^(۵).

(۱) به و جوهرى نيههتي بوو داده نرى، به لام حهواله ي لاي خوا دهكرى راست ده كا يا نا.

(۲) واته ههر گهلىكى غهيره عه ره ب وشهيهك له ناوياندا بو ته لاق به كار بيت ههر كات كه سيكيان به كاري هينا، نه وه به ته لاق داده نرىت.

(۳) واته: نيههت ته لاق بوو ته لاقه، نيههتي ته لاق نه بوو ته لاق نيهه.

(۴) واته هه موو كات سونهته و چا كه به پيچهوانه ي ته لاقدان ته نها له كاتى پيوستدا ده بن بدرى.

(۵) واته: ته لاقه.

عهلی دهلی: ئایا دهمزانی قه لهم له سه ر نووسینی تاوان له سه ر سی که س
 هه لگراوه: له سه ر شیت هه تا جاک دهبیته وه، وه له سه ر مندا ل تا بیدمگا و بالغ
 دهبیت، وه له سه ر خه وتوو هه تا له خه وه هه لدمستیت^(۱). وه عه لی دهلی:
 هه موو ته لاقیک دروسته جگه له ته لاقدان ی شیتولکه.

۵۲۶۹- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ زُرَّارَةَ بْنِ أَوْقٍ، عَنْ أَبِي
 هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ
 تَعْمَلْ أَوْ تَتَكَلَّمْ». قَالَ قَتَادَةُ: إِذَا طَلَّقَ فِي نَفْسِهِ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ^(۲).

۲۵۶۹-ئەبو ھورەیرە رە لە پیغەمبەرە وە دەگیرپیتە وە که ھەرموو یەتی:
 ((بێگومان خوا جاپووشی کردووە لە ئومەتە لە شتێک لە دلی خۆیدا بیلێ^(۳) تا
 نەیکات (بە کردار)، یا نەیلێ (بە زمان)).

قەتادە دەلی: ئەگەر کەسێک لە دلی خۆیدا ژنە کە ی ته لاق بدات ئەو هه یه هه یه
 (و به ته لاق دانانریت).

۵۲۷۰- حَدَّثَنَا أَصْبَغُ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ،
 عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَسْلَمَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ
 عَنْهُ، فَتَنَحَّى لِشِقْهِ الَّذِي أَعْرَضَ فَشَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ، فَدَعَاهُ فَقَالَ: «هَلْ بِكَ
 جُنُونٌ؟ هَلْ أَحْصَيْتَ؟». قَالَ: نَعَمْ. فَأَمَرَ بِهِ أَنْ يُرْجَمَ بِالْمُصَلَّى، فَلَمَّا أَدْلَقَتْهُ الْحِجَارَةُ جَمَرَ
 حَتَّى أَدْرَكَ بِالْحَرَّةِ فَقُتِلَ^(۴).

(۱) ئیبن و عەبباس دەلی: ئافەرەتییکی شیتیان هینا بو خزمەت عومەر زینای کردبوو سکی پر بوو ویستی پەجمی
 بکات، عه لی ئەو قسه یه ی کرد (إرشاد الساري: ۳۵/۱۲).

(۲) پروانه: ۲۵۲۸.

(۳) بیت به دلیدا یان بیر ی لێ بکاته وه.

(۴) پروانه: ۵۲۷۲، ۶۸۱۴، ۶۸۱۶، ۶۸۲۰، ۶۸۳۶، ۷۱۶۸.

۵۲۷۰- جابیر رضی الله عنه دهگێرپتهوه که پیاوی له هۆزی نهسلهم هاته خزمهتی پێغه مبه صلی الله علیه و آله له کاتی کدا له مزگهوتدا بوو وتی: که بێگومان نهو زینای کردوه، پێغه مبه ریش صلی الله علیه و آله پرووی لی و مرگێرا، ئینجا پیاوه که رۆشت بو نهو پرووی که پرووی لی و مرگێراو چوار جار شایهتی دا له سهر خۆی (که زینای کردوه)، پێغه مبه ریش صلی الله علیه و آله بانگی کرد و ههرمووی: ((ئایا تۆ شیئتیت؟ ئایا ژنت هیئاوه؟)) وتی: به ئی (ژنم هیئاوه)، ئینجا ههرمانی کرد پێی که له نوێزگه بهرد باران بکریت، جا که بهردهکان لیی دها و (نازاری پێ گهشت) به په له راپکرد، ههتا له بهرده لانه رهشه که (ی دهرهوهی مه دینه) گهشتن پێی و کوژرا.

۵۲۷۱- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ مِنْ أَسْلَمَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَتَنَادَاهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْأَخَرَ قَدْ زَنَى -يَعْنِي نَفْسَهُ- فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَتَنَحَّى لِشِقِّ وَجْهِهِ الَّذِي أَعْرَضَ قَبْلَهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْأَخَرَ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ عَنْهُ: فَتَنَحَّى لِشِقِّ وَجْهِهِ الَّذِي أَعْرَضَ قَبْلَهُ فَقَالَ لَهُ ذَلِكَ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، فَتَنَحَّى لَهُ الرَّابِعَةَ، فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَزْبَعَ شَهَادَاتٍ دَعَاهُ فَقَالَ: «هَلْ بِكَ جُنُونٌ؟». قَالَ لَا. فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: «اذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ». وَكَانَ قَدْ أُحْصِنَ^(۱).

۵۲۷۱- نه بو هورپه ره رضی الله عنه وتی: پیاویک له هۆزی نهسلهم هات بو خزمهتی پێغه مبه صلی الله علیه و آله، له کاتی کدا پێغه مبه صلی الله علیه و آله له مزگهوتدا بوو، جا بانگی کرد و وتی: نهی پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله نه م دواکه وتوو - مه بهستی خۆی بوو- زینای کردوه، پێغه مبه صلی الله علیه و آله پرووی لی و مرگێرا، ئینجا پیاوه که رۆشت بو نهو لایه پرووی لی کردبوو، وتی نهی پێغه مبه ری خوا بێگومان نه م دواکه وتوو زینای کردوه،

پنځه مبه ریش ﷺ پووی لی و مرگپړا، جا پیاو ده که پوشته به رده م نه و لایه وهی که پووی لی و مرگپړا بوو، نه و قسه یه ی پی و ته وه، جار یکی تر پووی لی و مرگپړا، پیاو ده که ش هر چوو یه وه به رده می بوو به چوار جار، جا کاتی چوار جار شایه تی دا له سر خو ی (که زینای کردوه)، بانگی کرد و هه رمووی: ((نایا تو شیتیت؟)) وتی: نه خیر، نینجا پنځه مبه ر ﷺ هه رمووی: ((بیهن به رد بارانی که ن))، بیگومان پیشر ژنی هی نا بوو.

۵۲۷۲ - وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ: كُنْتُ فِي مَن رَجَمَهُ، فَرَجَمَتْهُ بِالْمُصَلَّى بِالْمَدِينَةِ، فَلَمَّا أَذْلَقَتْهُ الْحِجَارَةُ جَمَزَ حَتَّى أَذْرَكْتَاهُ بِالْحَرَّةِ، فَرَجَمَتْهُ حَتَّى مَاتَ^(۱).

۵۲۷۲- جابری کوری عه بدوللای نه نصاری ﷺ ده لی: من لهو که سانه بووم که به رد بارانی کرد، جا به رد بارانمان کرد له نویزگی مه دینه، نینجا کاتی به رده کانی به رکه وت (و نازاری دا)، به په له رای کرد (شوینی که وتین)، هه تا له به رده لانه ره شه که (ی مه دینه) گرتمان هه و به رد بارانمان کرد هه تا مرد.

۱۲- بَابُ الْخُلْعِ، وَكَيْفَ الطَّلَاقُ فِيهِ؟

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُعِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ (۳۳) إِلَى قَوْلِهِ: ﴿الظَّالِمُونَ﴾ (۳۴) البقرة: وَأَجَازَ عُمَرُ، الْخُلْعَ دُونَ السُّلْطَانِ وَأَجَازَ عُثْمَانُ، الْخُلْعَ دُونَ عِقَاصِ رَأْسِهَا وَقَالَ طَاوُسٌ: ﴿إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُعِيمَا

حُدُودَ اللَّهِ ﴿٣٣٩﴾ الْبَقَرَةُ: فِيمَا فِيمَا افْتَرَضَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ فِي الْعِشْرَةِ وَالصُّحْبَةِ، وَلَمْ يَقُلْ قَوْلَ السُّفَهَاءِ: لَا يَحِلُّ. حَتَّى تَقُولَ: لَا أَعْتَسِلُ لَكَ مِنْ جَنَابَةٍ.

۱۲- باسی خولع^(۱)، وه ته لاقدان به خولع چۆنه؟

وه باسی ئەم فەرمايشتهى خواى بهرز و بلند: (دروست نيهه بۆ ئيوه كه هيجيك لهو شتانهى كه پيتان داوون لىيان بيهه نهوه مهگهر ههردوو لا بترسن (لهوهى) كه سنورى خوا رانهگرن)، تا دهگاته ئەم فەرمايشته (سته مكاران).

عومهر ﷺ ريگهى به خولع كردن داوه بهبى مؤلهتى پيشهواى باومرپاران^(۲).
عوسمان ريگهى به خولع كردن دا، با نهو شتهش ئافههتهكه دهيدات به پياوهكه كه متر بيت له بهتيك كه هزى سهري پى دهبهستيت^(۳).

وه تاووس دهبارهى ئەم ئايهته: (مهگهر ههردوو لا بترسن لهوهى كه سنورى خوا رانهگرن)، وتى: لهوهدا كه بۆ ههر يهكهيان پيوست بووه لهسهه بهرانبهركهى له تيكهلى و ههلسوكهوت^(۴)، نهو قسهى نهكردوه كه قسهى نهفامهكانه كه دهلئين: خولع دروست نيهه بۆى ههتا ژنهكه نهلى: خووم ناشوم له لهش گرانى بههوى تووه^(۵).

۵۲۷۳- حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ جَمِيلٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ

(۱) خولع: نهوهيه ژن داوا بكات ميتردهكهى ته لاقى بدات و ژنهكه واز له ههموو مارهيهكهى يان ههنديكى بهيتيت، يان پياو ژنهكهى ته لاقى بدات بهو مهرجهى واز له مارهيهكهى يان ههنديكى بهيتيت و ژنهكهش پازى بيت.

(۲) واته: مؤلهتى پيشهوا يا نوينه رهكاني ناوى، بهبى ئامادهى پيشهوا مؤلهتى دروست دهكرى.

(۳) يان تهوقه بهك به زمانى نه مروى خوومان.

(۴) ئەمه قسهى كورپى تاووسه نهك تاووس.

(۵) واته له گهلى ناخهوى و سهرجى له گه لدا ناكات.

مَا أَعْتَبَ عَلَيْهِ فِي خُلُقِي وَلَا دِينِي، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَرُدُّنَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ». قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اقْبَلِ الْحَدِيثَ وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقَةً»^(۱).

۵۲۷۳- ئیبنو عهباس ؓ وتی: ژنه که ی سابیتی کوری قهیس هاته خزمه تی پیځه مبه ر ﷺ وتی: نه ی پیځه مبه ری خوا ﷺ من هیج گله ییه کم لی نییه له باره ی ره وشت و ئایینه وه^(۲)، به لام من کافر بوونم له ئیسلامدا پی ناخو شه^(۳)، ئینجا پیځه مبه ری خوا ﷺ فه رمووی: ((نایا باخه که ی بو ده گپ رپ ته وه؟))^(۴) ژنه که وتی: به ئی، پیځه مبه ری خوا ﷺ فه رمووی به سابیت: ((باخه که و مرگړه و یه که ته لاق ی بده)).

۵۲۷۴- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ الْوَاسِطِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ خَالِدِ الْحَدَّاءِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، أَنَّ أُخْتَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَهْدَا، وَقَالَ: «تَرُدُّنَ حَدِيثَهُ؟». قَالَتْ: نَعَمْ. فَرَدَّتْهَا، وَأَمَرَهُ يَطْلُقْهَا. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَطَلَّقَهَا^(۵).

۵۲۷۴- خالیدی چه زرا له عیکریمه وه ده گپ رپ ته وه که نافر مه ته که خوشکی عه بدو لای کوری ئوبه یی بوو له م فه رمو وده یه دا، پیځه مبه ر ﷺ فه رمووی پیی: ((باخه که ی بو ده گپ رپ ته وه؟)) وتی: به ئی، ئینجا باخه که ی گپ رپ ته وه و پیځه مبه ر ﷺ فه رمانی به پیا وه که کرد که ته لاق ی بدات.

(۱) پروانه: ۵۲۷۴، ۵۲۷۵، ۵۲۷۶، ۵۲۷۷.

(۲) به لام زور ناشرینه.

(۳) واته: ده ترسیت نه که ر لی جیا نه بیته وه کافر ببیت، له ئیسلام ده رچیت.

(۴) که له ماره ییدا پیی داویت.

(۵) پروانه: ۵۲۷۳.

ئىبراهيمى كورپى ته همان گىرايه وه له خالیده وه ئه ویش له عىكریمه وه، له پىغه مبه ره وه ﷺ گىرايه وه كه فهرمووی: ((ته لاقى بده)).

۵۲۷۵ - وَعَنِ ابْنِ أَبِي قَتَيْبَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ ثَابِتَ بْنِ قَيْسٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَا أَعْتُبُ عَلَى ثَابِتٍ فِي دِينٍ وَلَا خُلُقٍ، وَلَكِنِّي لَا أُطِيقُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «فَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟». قَالَتْ: نَعَمْ^(۱).

۵۲۷۵- عىكریمه له ئىبنو عه عباسه وه ﷺ گىرايه وه كه نه و وتی: ژنى سابیتی كورپى فهیس ﷺ هات بو خزمه تی پىغه مبه رى خوا ﷺ وتی: نه ی پىغه مبه رى خوا ﷺ من هىچ گله ییه كم له سابیت نیه له رووی ره وشت و ئایینه وه، به لام من ناتوانم له گه لى بژیم، پىغه مبه رى خواش ﷺ فهرمووی: ((ده ی باخه كه ی بو ده گىرپته وه؟)) ژنه كه وتی: به لى.

۵۲۷۶ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ الْمَخَرَّمِيُّ، حَدَّثَنَا قُرَادُ أَبُو نُوحٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ ثَابِتَ بْنِ قَيْسٍ بِنِ شَمَّاسٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَنْقِمُ عَلَى ثَابِتٍ فِي دِينٍ وَلَا خُلُقٍ، إِلَّا أَنِّي أَخَافُ الْكُفْرَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟». فَقَالَتْ: نَعَمْ. فَرَدَّتْ عَلَيْهِ، وَأَمَرَهُ فَفَارَقَهَا^(۲).

۵۲۷۶- ئىبنو عه عباس ﷺ ده لى: ژنه كه ی سابیتی كورپى فهیسی شماس ﷺ هات بو خزمه تی پىغه مبه رى خوا ﷺ وتی: نه ی پىغه مبه رى خوا ﷺ من هىچ گله ییه كم له سابیت نیه له رووی ئایین و ره وشته وه، جگه له وه ی من ده ترسم له كافر بوون، پىغه مبه رى خواش ﷺ فهرمووی: ((ده ی باخه كه ی بو

(۱) پروانه: ۵۲۷۳.

(۲) پروانه: ۵۲۷۳.

ده‌گیریتیه‌وه؟)) ژنه‌که‌ش وتی: به‌ئی، جا باخه‌که‌ی بو گیراپیه‌وه ئیت‌ر فه‌رمانی به سابیت کرد و ته‌لاقی دا و لئی حیا بوویه‌وه.

۵۲۷۷- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أُيُوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ أَنَّ جَمِيلَةَ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ^(۱).

۵۲۷۷- (ئیمامی بوخاری ده‌ئی): سولیمان بوئی گیراپینه‌وه وتی: حه‌مما‌د بوئی گیراپینه‌وه له نه‌یوبه‌وه نه‌ویش له عیکریمه‌وه که جه‌میله‌وه، ئیت‌ر فه‌رمووده‌که‌ی (به‌ته‌واوی) باس کرد و گیراپیه‌وه.

۱۳- بَابُ الشَّقَاقِ، وَهَلْ يُشِيرُ بِالْخُلْعِ عِنْدَ الضَّرُورَةِ؟

وَقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا﴾^(۲) إِلَى قَوْلِهِ ﴿حَايِرًا﴾^(۳) النِّسَاء.

۵۲۷۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ بَنِي الْمُغِيرَةِ اسْتَأْذَنُوا فِي أَنْ يَنْكِحَ عَلِيٌّ ابْنَتَهُمْ، فَلَا آذَنُ»^(۴).

۱۳- باسی نا‌کوکی^(۳)، وه ئایا (دادوه)^(۴) ئاماژه به خولع

ده‌کات له کاتی پێویستدا

وه نه‌م فه‌رمایشته‌ی خوای به‌رز و بلند: (وه نه‌گهر له تیک‌چوونی نێوان (ژن و می‌رد) ترسان، نه‌وه ناوب‌ژیوانیک له خزمی پیاوه‌که و ناوب‌ژیوانیک له خزمی ئا‌فرمه‌که بنێرن)، تا ده‌گاته نه‌م فه‌رمایشته (ئا‌گاداره).

(۱) پروانه: ۵۲۷۳.

(۲) پروانه: ۹۳۶.

(۳) ئایا ئازاوه‌ی نێوان ژن و پیاو.

(۴) یان ناوب‌ژیوان یان سه‌رپه‌رشتیار له‌کاتی پێویستدا.

٥٢٧٨- میسوری کوری مه خپرمه ﷺ وتی: له پیڅه مبهرم ﷺ بیست فهرمووی: ((بیگومان بهنی موغیره مؤله تیان لی خواستم دهر باره دی نه وه دی که عه لی کچه که یان ماره بکات، منیش مؤله ت ناده م)).

١٤- باب: لَا يَكُونُ بَيْعُ الْأَمَةِ طَلَاقًا

٥٢٧٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ رِبْعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: كَانَ فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثُ سُنَنٍ، إِحْدَى السُّنَنِ أَنَّهَا أُعْتِقَتْ، فَخِيرَتْ فِي زَوْجِهَا. وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ». وَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالْبُرْمَةُ تَقُورُ بِلَحْمٍ، فَقَرَّبَ إِلَيْهِ خُبْزٌ وَأُذْمٌ مِنْ أُدَمِ الْبَيْتِ، فَقَالَ: «أَلَمْ أَرِ الْبُرْمَةَ فِيهَا لَحْمٌ؟». قَالُوا: بَلَى، وَلَكِنْ ذَلِكَ لَحْمٌ تُصَدَّقُ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ، وَأَنْتَ لَا تَأْكُلُ الصَّدَقَةَ. قَالَ: «عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَلَنَا هَدِيَّةٌ»^(١).

١٤- باسیک: فروشتنی که نیزهک (ی شوو کردوو) نابیته ته لاقدان

٥٢٧٩- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا خیزانی پیڅه مبهرم ﷺ وتی: له بهریردا سی سوننه ت هه بوو: په کیک له سونه ته کهان نه وه بوو که نازاد کرا سه باره ت به میړده که ی سه ریشک کرا، وه پیڅه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((خاومنداریتی بو نه وه که سه یه (کوږله که ی) نازاد کردوه))، وه پیڅه مبهری خوا ﷺ پوښته ژووره وه و قابله مبهیه کی پر له گوشت کو لی ددها، ئینجا نان و پیڅوری له پیڅوری مال ه وه لی نزیک کرایه وه، پیڅه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((نه ی قابله مبه که م نه دی گوشتی تیا بوو؟)) وتیان: به لی، به لام نه وه گوشتی خیره هینراوه بو بهریره و توش زهکات و خیر ناخویت، فهرمووی: ((نه وه گوشته بو نه وه (بهریره) زهکاته بو ئیمه دیاری یه)).

١٥- بَابُ خِيَارِ الْأَمَةِ تَحْتَ الْعَبْدِ

٥٢٨٠- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ وَهَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: رَأَيْتُهُ عَبْدًا يَعْنِي: زَوْجَ بَرِيرَةَ^(١).

١٥- باسی سه‌رپشک کردنی که نیزه‌ک (که نازاد ببت و)

مێرده‌که‌ی کۆیله بێت

٥٢٨٠- عیكریمه له ئیبنو عه‌بباسه‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه و ده‌لێ: بینیم کۆیله بوو. مه‌به‌ستی: مێردی به‌ریره بوو.

٥٢٨١- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: ذَاكَ مُغِيثٌ عَبْدُ بَنِي فُلَانٍ - يَعْنِي زَوْجَ بَرِيرَةَ - كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَتَّبَعُهَا فِي سِكَكِ الْمَدِينَةِ، يَبْكِي عَلَيْهَا^(٢).

٥٢٨١- ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌لێ: نه‌و پیاوه موغیسه به‌نده‌ی به‌نی فلانه - مه‌به‌ستی مێرده‌که‌ی به‌ریرمه - ده‌لێی به‌ پێش چاومه‌ومیه سه‌یری ده‌که‌م شوین به‌ریره ده‌که‌وت به‌ کۆلانه‌کانی مه‌دینه‌دا ده‌گه‌ریا بۆی.

٥٢٨٢- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: كَانَ زَوْجَ بَرِيرَةَ عَبْدًا أَسْوَدَ يُقَالُ لَهُ: مُغِيثٌ، عَبْدًا لِبَنِي فُلَانٍ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَطُوفُ وَرَاءَهَا فِي سِكَكِ الْمَدِينَةِ^(٣).

(١) پروانه: ٥٢٨١، ٥٢٨٢، ٥٢٨٣.

(٢) پروانه: ٥٢٨٠.

(٣) پروانه: ٥٢٨٠.

۵۲۸۲- ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌لێ: می‌ردی به‌ریره کۆیله‌یه‌کی ڤه‌ش پێست بوو پێی ده‌وترا موغیس، کۆیله‌ی به‌نی فلان بوو، ده‌لێی به‌پیش چاومه‌وه‌یه و سه‌یری ده‌که‌م به‌ دوا‌ی به‌ریردا به‌کۆلانه‌کانی مه‌دینه‌دا ده‌سوراپه‌وه‌.

۱۶- بَابُ شَقَاةِ النَّبِيِّ ﷺ فِي زَوْجِ بَرِيرَةَ

۵۲۸۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ زَوْجَ بَرِيرَةَ كَانَ عَبْدًا يُقَالُ لَهُ: مُغِيثٌ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَطُوفُ خَلْفَهَا يَبْكِي، وَدُمُوعُهُ تَسِيلُ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِعَبَّاسٍ: «يَا عَبَّاسُ، أَلَا تَعْجَبُ مِنْ حُبِّ مُغِيثِ بَرِيرَةَ، وَمِنْ بُغْضِ بَرِيرَةَ مُغِيثًا؟». فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ رَاجَعْتِهِ». قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: «إِنَّمَا أَنَا أَشْفَعُ». قَالَتْ: لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ.^(۱)

۱۶- باسی تکی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رباره‌ی می‌ردی به‌ریره

۵۲۸۳- ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌گیرێته‌وه‌ که می‌ردی به‌ریره کۆیله‌یه‌ک بوو پێ ده‌وترا موغیس، ده‌لێی به‌ پیش چاومه‌وه‌یه سه‌یری ده‌که‌م به‌ دوا‌ی به‌ریردا ده‌سوراپه‌وه‌ و ده‌گیا و فرمیسک به‌ ریشیدا ده‌هاته‌ خواره‌وه‌، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ به‌عه‌بباسی فه‌رموو: ((ئه‌ی عه‌بباس ئایا سه‌رت سوپنامینی له‌ خوشه‌ویستی موغیس بۆ به‌ریره و له‌ ڤه‌ق لی‌بونه‌وه‌ی به‌ریره بۆ موغیس؟)) بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو: ((به‌ریره)) (خۆزگه‌ بگه‌رپه‌ته‌وه‌ بۆ لای)، به‌ریره وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانم پێ ده‌که‌یت؟ فه‌رموو: ((بێگومان من تکه‌ ده‌که‌م))، به‌ریره وتی: من هیج پێویسته‌که‌م پێی نییه‌.

١٧- باب

٥٢٨٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، أَنَّ عَائِشَةَ أَرَادَتْ أَنْ تَشْتَرِيَ بَرِيرَةَ، فَأَبَى مَوَالِيهَا إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطُوا الْوَلَاءَ، فَذَكَرَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «اشْتَرِيهَا وَأَعْتِقِيهَا، فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ». وَأَبَى النَّبِيُّ ﷺ بِلَحْمٍ فَقِيلَ: إِنَّ هَذَا مَا تُصَدِّقُ عَلَى بَرِيرَةَ، فَقَالَ: «هُوَ لَهَا صَدَقَةٌ، وَلَنَا هَدِيَّةٌ». حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ وَزَادَ: فَخُيِّرَتْ مِنْ زَوْجِهَا^(١).

١٧- باسیک

٥٢٨٤- نه سوود ده گيرپته وه كه عائشه ؓ وىستى بهريره بکړى، به لام خاومنه گانې رازى نه بوون مه گهر بهو مهرجهى خاومندارپتیه کهى بو نه وان بىت، عائشه ؓ نه وهى بو پيغه مېهر گپړاپه وه فهرمووى (به عائشه): ((بهريره) بکړه و نازادى بکه، چونکه به دلناییه وه خاومندارپتۍ بو نهو که سیه کویله کهى نازاد کردوه))، وه گوشتیک هینرا بو پيغه مېهر ﷺ جا پى وترا بيگومان نه م گوشته نه ومیه وهک زمکات دراوه به بهريره، پيغه مېهریش ﷺ فهرمووى: ((نهو گوشته بو بهريره زمکات و بو نیمه ديارپیه)).

(نیمامى بوخارى ده لى): نادم بوى گپړاپنه وه وتى: شوعبهى بوى گپړاپنه وه و نه مې بوى زياد کردوه جا بهريره سهرپشک گرا دهر باره مى رده کهى^(٢).

(١) پروانه: ٤٥٦.

(٢) له گه لى ده مي پته وه يان لى په شيمان ده پته وه.

۱۸- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ ﷻ: وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنَ وَلَا أَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ حَتَّىٰ

مِنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْبَدْتُمْ ۚ ﴿٣١﴾ البقرة

۵۲۸۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا سُئِلَ عَنْ نِكَاحِ النَّصْرَانِيَّةِ وَالْيَهُودِيَّةِ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْمُشْرِكَاتِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، وَلَا أَعْلَمُ مِنَ الْإِسْرَاقِ شَيْئًا أَكْبَرَ مِنْ أَنْ تَقُولَ الْمَرْأَةُ رَبُّهَا عِيسَى، وَهُوَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ.

۱۸- باسی ئەم فەرمايشتهى خوا ﷻ: (ژنانى هاوبه‌شى

پهيدا كهر ماره مه‌كه‌ن تا بپروا ده‌يێن، كه‌نيزه‌كيكى

بپروا‌دار باشته‌ له ژنه (ئازاديكى) هاوبه‌ش په‌يدا كهر و با

هاوبه‌ش په‌يدا كهره‌كه سه‌رساميشى كردب)

۵۲۸۵- نافع ده‌لى: ده‌گيرپه‌ته‌وه كه ئه‌بنو عومەر ؓ هه‌ميشه كه پرسيارى لى بکرايه دهرباره‌ى ماره کردنى ئافرمته‌ى گاور و جوله‌كه، ده‌يوت: بېگومان خوا ماره‌کردنى ئافرمته‌ هاوبه‌ش دانه‌ره‌كانى حه‌رام کردوه له‌سه‌ر پياوانى باومر‌دار^(۱)، من له هاوبه‌شدانه‌ريدا هه‌چ شتيك نازانم له‌وه گه‌ورمه‌تر بېت كه ئافرمته‌ بليت: عيسا ؑ په‌رومردگاريه‌تى، له کاتيکدا نه‌و به‌نده‌يه‌ك له به‌نده‌كانى خواى گه‌وره‌.

۱۹- بَابُ نِكَاحٍ مَنْ أَسْلَمَ مِنَ الْمُشْرِكَاتِ وَعِدَّتِهِنَّ

۵۲۸۶- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، وَقَالَ عَطَاءٌ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: كَانَ الْمُشْرِكُونَ عَلَى مَنْرَلَتَيْنِ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ وَالْمُؤْمِنِينَ: كَانُوا مُشْرِكِي أَهْلِ حَرَبٍ

يُقَاتِلُهُمْ وَيُقَاتِلُونَهُ، وَمُشْرِكِي أَهْلِ عَهْدٍ لَا يُقَاتِلُهُمْ وَلَا يُقَاتِلُونَهُ، وَكَانَ إِذَا هَاجَرَتِ امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ لَمْ تُخْطَبْ حَتَّى تَحِيضَ وَتَطْهَرَ، فَإِذَا طَهَرَتْ حَلَّ لَهَا النِّكَاحُ، فَإِنْ هَاجَرَ زَوْجُهَا قَبْلَ أَنْ تَنْكِحَ رُدَّتْ إِلَيْهِ، وَإِنْ هَاجَرَ عَبْدٌ مِنْهُمْ أَوْ أَمَةٌ فَهَمَّا حُرَّانِ وَلَهُمَا مَا لِلْمُهَاجِرِينَ. ثُمَّ ذَكَرَ مِنْ أَهْلِ الْعَهْدِ مِثْلَ حَدِيثِ مُجَاهِدٍ: وَإِنْ هَاجَرَ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ لِلْمُشْرِكِينَ أَهْلَ الْعَهْدِ لَمْ يَرُدُّوا، وَرُدَّتْ أُمَّانُهُمْ.

۱۹- باسی (حوکمی) ماره کردنی ئەو ژنه هاوبه‌ش دانهرانه‌ی

مسوڵمان بوون و حوکمی چاوه‌روانی ئەو ئافره‌تانه^(۱)

۵۲۸۶- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەلی: هاوبه‌ش دانهران دوو پله و جوړ بوون به‌لای پیغه‌مبەر و ﷺ باومردارانه‌وه (یه‌که‌میان) ئەو هاوبه‌ش دانهرانه‌ی له جه‌نگ دا بوون (له دژی مسوڵمانان)، پیغه‌مبەر ﷺ جه‌نگی له دزی ده‌کردن و ئەوانیش جه‌نگیان له دزی ده‌کرد. (دوو‌هه‌میان) ئەو هاوبه‌ش دانهرانه‌ی خاومن په‌یمان بوون (له‌گه‌ل مسوڵمانان)، پیغه‌مبەر ﷺ جه‌نگی له دزیان نه‌ده‌کرد ئەوانیش جه‌نگیان له دزی (پیغه‌مبەر و ﷺ مسوڵمانان نه‌ده‌کرد)، ئە‌گه‌ر زُنْیْک له لای هاوبه‌ش دانهره جه‌نگیه‌کانه‌وه کوچی بکردایه (بو مه‌دینه)، خوازیبئی نه‌ده‌کرا هه‌تا نه‌که‌وتایه‌ته‌هه‌یزموه و پاک نه‌بوایه‌ته‌وه، جا که پاک ده‌بوویه‌وه بو‌ی دروست بوو شوو بکات، جا ئە‌گه‌ر می‌ردمه‌کشی کوچی بکردایه پێش نه‌وه ژنه‌که‌ی شوو بکات وه ماره بکریت، دمه‌رایه‌وه به می‌ردمه‌که‌ی، هه‌رومه‌ها ئە‌گه‌ر کوپله‌یه‌ک له لای (هاوبه‌ش دانهره‌گان) یا که‌نیزمه‌کی‌کیان کوچی بکردایه، نه‌وه بی‌گومان هه‌ردووکیان ئازاد بوون، وه هه‌رجی بو کوچه‌به‌ران هه‌بوو بو

(۱) ماوه‌که‌ی چه‌نده که ده‌بیت چاوه‌روان بن.

ههردووکیان ههبوو^(۱)، پاشان باسی (هاوبهش دانهرانی) خاوهن پهیمانی کرد وهک
 نهوهی له ههرموودهکهی موحاهیددا هاتووه، (که نهمهیه) وه نهگهر کۆیلهیهک
 یان کهنیزهکیکی هاوبهش دانهرانی خاوهن پهیمان کۆچی کرد ناگه پرنیتهوه،
 بهئکو نرخهکانیان دهگه پرنیتهوه.

۵۲۸۷ - وَقَالَ عَطَاءٌ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: كَانَتْ قَرِيبَةُ بِنْتُ أَبِي أُمَيَّةَ عِنْدَ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ
 فَتَزَوَّجَهَا مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، وَكَانَتْ أُمُّ الْحَكَمِ ابْنَةُ أَبِي سُفْيَانَ تَحْتَ عِيَّازِ
 بْنِ عَنَمٍ الْفِهْرِيِّ فَطَلَّقَهَا، فَتَزَوَّجَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ التَّقْفِيُّ.

۵۲۸۷- نیبنو عه عباس ﷺ دهلی: قه ریه به فورمیه^(۲) - ی کچی نه بی ئومهیه
 هاوسهری عومهری کوری خهتتاب ﷺ بوو ته لاقی دا، پاشان موعاویه ی کوری
 نه بو سوفیان ماره ی کرد، وه ئومو له که می کچی نه بو سوفیان هاوسهری
 عیازی کوری غهنمی فیهری بوو ته لاقی دا، عه بدوللای کوری عوسمانی سهقه فی
 ماره ی کرد.

۲۰- بَابُ: إِذَا أَسْلَمَتِ الْمُشْرِكَةُ أَوْ النَّصْرَانِيَّةُ تَحْتَ الذَّمِّ أَوْ الْحَرْبِ

وَقَالَ عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: إِذَا أَسْلَمَتِ النَّصْرَانِيَّةُ قَبْلَ زَوْجِهَا بِسَاعَةٍ
 حَرَمَتْ عَلَيْهِ. وَقَالَ دَاوُدُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الصَّانِعِ: سُئِلَ عَطَاءٌ عَنِ امْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِ الْعَهْدِ أَسْلَمَتْ ثُمَّ
 أَسْلَمَ زَوْجُهَا فِي الْعِدَّةِ، أَهِيَ امْرَأَتُهُ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَشَاءَ هِيَ بَيْنَ كَاحٍ جَدِيدٍ وَصَدَاقٍ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ:
 إِذَا أَسْلَمَ فِي الْعِدَّةِ يَتَزَوَّجُهَا. وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿لَا هُنَّ حِلٌّ لَكُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ (۱۰) الممتحنة. وَقَالَ

(۱) کۆیله و کهنیزهک نازاد بن ههر مافیکیش بۆ کۆچهر نازادهکان هه بێت بۆ ئهوانیش ههیه.

(۲) ناوی ئافرهتیکه: قورهیه راسته زۆربهی گێره په وهکانی بوخاری وایان خوتندۆتهوه. که نه بو دهرۆ ئیبن
 عه ساکیر وایان گیراوه تهوه.

الْحَسَنُ وَقَتَادَةُ فِي مَجُوسِيَّيْنِ أَسْلَمَا: هُمَا عَلَى نِكَاحِهِمَا، وَإِذَا سَبَقَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ وَأَبَى الْآخَرُ بَانَثَ، لَا سَبِيلَ لَهُ عَلَيْهَا. وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: امْرَأَةٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ جَاءَتْ إِلَى الْمُسْلِمِينَ، أَيْعَاوُضُ زَوْجَهَا مِنْهَا، لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَمَا أَنفَقُوا﴾ (١٠) ❁ الممتحنة.

قَالَ: لَا، إِنَّمَا كَانَ ذَاكَ بَيْنَ النَّبِيِّ ﷺ وَبَيْنَ أَهْلِ الْعَهْدِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: هَذَا كُلُّهُ فِي صَلَاحِ بَيْنِ النَّبِيِّ ﷺ وَبَيْنَ قُرَيْشٍ.

۲۰- باسیک: تھگہر ژنیکی بٲپرست یا گاور مسولمان بوو

ژنی پیاوئیکي زیممی^(۸) یان کافرئیکي جهنگی بوو^(۹)

عبدالولاریس دهگپرتهوه له خالیدهوه له عیکریمهوه نهویش له ئیبنو عهباسهوه ﷺ دهلی: نهگهر ژنیکی گاور سهعاتیک^(۳) پئیش میردهکهی مسولمان بوو، ژنهکه له بیاوکه حهرام دهیت.

داوود له ئیبراهیمی زمرهنگهروه دهگیرپته وه دهلی: پرسیار کرا له عهتا دمربارهی ژنیک پمیمان لهگهڵ کراو بیّت و مسوّلان بیّت، پاشان له ماوهی عیددهکهیدا میردهکشی مسوّلان بیّت، ئایا ههر ژنیهتی؟ قهتا وتی: نهخیر (ژنی نییه) مهگهر ژنهکه بیهوی بیته ژنی به مارهکردنکی تازه و مارهیهکی تازه.

مواجهید دهلی: نه‌گهر پیاوکه له عیددهی ژنه‌که‌دا مسولمان بوو ماره‌ی ده‌کاته‌وه، خوی به‌رز و بلند دمه‌رموی: (نه‌ئو ئا‌فرمتانه‌ بو‌ئو می‌رده‌ بی‌ بروایانه‌ حه‌لا‌ئن، وه‌ نه‌ئو می‌ردانه‌ش بو‌ئو ئا‌فرمتانه‌ حه‌لا‌ئن)^(٦).

(۱) پیاوئیکی گاور یا جوله که یه پهیمانی له گه لدا کراوه سه رانه ده دات به ده ولته ئیسلامی له بهرانه به پاراستنی گیان و مال و ناموسی. (نهلمونجید به کوردی: ۱۳۶/۲).

(۲) ییش نه وهی یاوه که موسولمان بیی حوکمی جیه؟.

(۳) ماوهیهک یان ساتیک.

(۴) واته: نه‌گهر تهو ئافره‌تانه کوچیان کرد بو می‌رده‌کانیان حه‌ل‌ال‌نین، به پیچه‌وانه‌شه‌وه که‌واته ده‌بی نه‌گهر می‌رده‌کانیان کوچیان کرد ماره بکرتنه‌وه له به‌کری.

حه سەن و هه تاده دمه بهی (ژن و میردی) ههردووکیان ناگر په رست بن و بیکه وه مسوڵمان ببن ده لێن: نه وه له سهر ماره کردنه که ی پیشویان به رده وام ده بن، به لام نه گهر یه کیکیان پیش هاوړنیه که ی مسوڵمان بوو نه وه ی که یان مسوڵمان نه بوو، لیک جیا بوونه ته وه، وه بو پیا وه که دروست نییه نافرم ته که ببیته وه به ژنی.

نیب نو جو رمیج ده لێ: به عه تام وت: ژنیکی بت په رست هات بو لای مسوڵمانان، نایا می رده که ی قه ره بووی پی دمه ری له بری ژنه که ی به به لگه ی نه م هه رمایسته ی خوی به رز و بلند: (وه نه وه ی (می رده کان) خه رچیان کرد وه بیان دمه وه)؟ عه تا وتی: نه خیر بیگومان نه وه^(۱) له نیوان پیغه مبه ر و ﷺ نه وانه دا بو وه په یمانیان له گه ل کرا وه (له گا ور و جوله که). مو جا هید ده لێ: نه وه هه مووی له ریکه که وتی نیوان پیغه مبه ر و ﷺ هه رمیشدا بو وه.

۵۲۸۸- حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عَقِيلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: كَانَتْ الْمُؤْمِنَاتُ إِذَا هَاجَزْنَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَمْتَحِنُهُنَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ﴾ (۱) الممتحنة. إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَنْ أَقَرَّ بِهَذَا الشَّرْطِ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ فَقَدْ أَقَرَّ بِالْمُحَنَةِ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَقْرَزَ بِذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِنَّ قَالَ لَهُنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «انْطَلِقْنَ فَقَدْ بَايَعْتُنَّ». لَا وَاللَّهِ مَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ، غَيْرَ أَنَّهُ بَايَعَهُنَّ بِالْكَلامِ، وَاللَّهِ مَا أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى النِّسَاءِ إِلَّا بِمَا أَمَرَهُ اللَّهُ يَقُولُ لَهُنَّ إِذَا أَخَذَ عَلَيْهِنَّ: «قَدْ بَايَعْتُنَّ». كَلَامًا^(۲).

(۱) قه ره بوو بدریته وه به می ردی ژنه کۆچه ره کان.

(۲) پروانه: ۲۷۱۳.

٥٢٨٨- عورده‌ی کوری زوبه‌یر ده‌گیرِ پته‌وه که عائیشه‌ی (علی‌ها‌س‌ل‌م) خیزانی پیغه‌مبه‌ر (علی‌ه‌س‌ل‌م) وتی: ئافرمتانی باومردار کاتی کۆجیان بگردایه بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (علی‌ه‌س‌ل‌م) به‌م فه‌رمایسته‌ی خوی به‌رز و بلند تاقی ده‌کرنه‌وه: (ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باومردان هیناوه، ئه‌گه‌ر ئافرمتانی باومردار هاتن بو لاتان به‌کۆچکه‌ری تاقیبیان بکه‌نه‌وه) تا کۆتایی ئایه‌ته‌که، عائیشه (علی‌ها‌س‌ل‌م) ده‌لی: جا هه‌رکام له ئافرمتانی باومردار دانی بنایه به‌و مه‌رجه‌دا ئه‌و دانی ناوه به‌ تاقی کردنه‌وه‌که‌دا، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (علی‌ه‌س‌ل‌م) ئه‌گه‌ر به‌ وته‌یان دانیان بنایه به‌و مه‌رجه‌دا، ئه‌وسا پیغه‌مبه‌ری خوا (علی‌ه‌س‌ل‌م) دمیغه‌رموو پییان: ((به‌رۆن ئه‌ی ژنان بی‌گومان په‌یمانم لی وهرگرتن))، نا سویند به‌ خوا هه‌رگیز ده‌ستی پیغه‌مبه‌ر (علی‌ه‌س‌ل‌م) به‌ر ده‌ستی ژنی‌ک نه‌که‌وتوو ه‌ج‌ه له‌وه‌ی به‌ قسه‌ په‌یمانی لی وهرده‌گرتن، وه سویند به‌ خوا پیغه‌مبه‌ری خوا (علی‌ه‌س‌ل‌م) و‌ری نه‌گرت له ئافرمتان ه‌ج‌ه له‌وه‌ی فه‌رمانی پیکرد که په‌یمانی له ژنان وهرده‌گرت به‌فرمووی پییان: ((به‌راستی په‌یمانم لی وهرگرتن)) به‌ وته، (بی ئه‌وه‌ی ده‌ست بخاته ناو ده‌ستانه‌وه).

۳۱- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿لِلَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ سِوَاهِمُ رُبُعَ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ﴾ ﴿٣١﴾ إِلَى

قَوْلُهُ ﴿سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (٢٢٧) البقرة. ﴿فَإِنْ فَأَمُّوْا﴾ (٢٢٨) البقرة: رَجَعُوا.

۲۱- باسی ئەم فەرمایشتەى خواى بەرز و بلند: (بۆ ئەوانەى سویند دەخۆن لەگەڵ ژنەکانیان دروست نەبن مۆلەتى چوار مانگ چاوەروانیان ھەبە)، تا دەگاتە ئەم فەرمایشتە ((خوا) بیسەر و زانایە) ﴿فَإِنْ مَّا مَرَّ﴾ ئەگەر گەرانەو پەشیمان بوونەو.

۵۲۸۹- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ حُمَيْدِ الطَّوِيلِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: آتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ نِسَائِهِ، وَكَانَتْ انْفَكَّت رِجْلُهُ، فَأَقَامَ فِي مَشْرَبَةٍ لَهُ تِسْعًا وَعِشْرِينَ، ثُمَّ نَزَلَ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، آلَيْتَ شَهْرًا. فَقَالَ: «الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ»^(۱).

۵۲۸۹- نه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سویندی خوارد (مانگیك) له‌گه‌ل ژنه‌کانی دروست نه‌بیت، له‌و کاته‌دا قاجی^(۲) له‌ جی چوو بوو، بویه له ژووریکی خوی بیست و نوو پوژ دانیشت و مایه‌وه پاشان دابه‌زی، عه‌رزبان کرد ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سویندت خوارد مانگیك له‌گه‌ل ژنه‌کانت دروست نه‌بیت، فه‌رمووی: ((ئهم مانگه‌ بیست و نوو پوژه)).

۵۲۹۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ يَقُولُ فِي الْإِيلَاءِ الَّذِي سَمَّى اللَّهُ: لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدَ الْأَجَلِ إِلَّا أَنْ يُسِكَ بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يَعْزَمَ بِالطَّلَاقِ، كَمَا أَمَرَ اللَّهُ ﷻ.

۵۲۹۰- نافیع ده‌گپ‌په‌ته‌وه که ئیبنو عومه‌ر ﷺ دهرباره‌ی ئه‌و ئیلائه‌ی خوا (له‌ قورئاندا) باسی کردوه ده‌یوت: پاش ته‌واو بوونی کاته‌که‌ی بۆکه‌س دروست نییه مه‌گه‌ر به‌ باشی ژنه‌که به‌یته‌وه^(۳)، یان بریارێ ته‌لاق و جیابوونه‌وه بدات به‌و شیوه‌ی خوا ﷻ فه‌رمانی پیکردوه.

۵۲۹۱- وَقَالَ لِي إِسْمَاعِيلُ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ إِذَا مَضَتْ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ يُوقَفَ حَتَّى يُطَلَّقَ، وَلَا يَقْعُ عَلَيْهِ الطَّلَاقُ حَتَّى يُطَلَّقَ. وَيُذَكَّرُ ذَلِكَ عَنْ عُثْمَانَ وَعَلِيٍّ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ وَعَائِشَةَ وَاثْنَيْ عَشَرَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ.

(۱) پروانه: ۳۷۸.

(۲) له‌ ریوايه‌تیکێ ترده‌ ئه‌ئێ: (لاقی).

(۳) ژبانی ژن و میردایه‌تی له‌گه‌لدا بکات ده‌ست بگرێ پێیه‌وه.

۵۲۹۱- نافع له ئیبنو عومەر ﷺ ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: ئەگەر چوار رۆژ (بەسەر نیلاکه‌یدا) تێبەری راده‌گیرێ تا ته‌لاقی دهدا، (یان ده‌گیرێته‌وه‌و بەشیمان ده‌بیته‌وه)، وه ته‌لاقیشی ناکه‌وێ هه‌تا (ژنه‌که‌ی) ته‌لاق نه‌دات، وه ئەم راگرتنه‌ گیرداروته‌وه له عوسمان و عه‌لی و ئەبی دهرداو و عائیشه و دوازه‌ بیاو ﷺ له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌روه ﷺ.

۲۲- بَابُ حُكْمِ الْمَقْذُودِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ

وَقَالَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ: إِذَا فَقِدَ فِي الصَّفِّ عِنْدَ الْقِتَالِ تَرَبُّصُ امْرَأَتِهِ سَنَةً. وَاشْتَرَى ابْنُ مَسْعُودٍ جَارِيَةً وَالتَّمَسَ صَاحِبَهَا سَنَةً فَلَمْ يَجِدْهُ وَفَقِدَ، فَأَخَذَ يُعْطِي الدَّرْهَمَ وَالذَّرْهَمَيْنِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ عَن فُلَانٍ وَعَلَيَّ. وَقَالَ هَكَذَا فَافْعَلُوا بِاللُّقْطَةِ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ فِي الْأَسِيرِ يُعْلَمُ مَكَانُهُ: لَا تَتَزَوَّجُ امْرَأَتُهُ، وَلَا يُقَسِّمُ مَالَهُ، فَإِذَا انْقَطَعَ خَبَرُهُ فَسُنَّتُهُ سَنَةُ الْمَقْذُودِ.

۲۲- باسی حوکمی ون بوو و بێ سەر و شوین^(۱)

ده‌باره‌ی خێزانی و سامانی

ئیبنو موسه‌یه‌ب ده‌لی: ئەگەر بیاو له‌ ریزی جه‌نگدا ون بێت ژنه‌که‌ی سالتیک چاوه‌روانی ده‌کات^(۲).

ئیبنو مه‌سعوود ﷺ که‌نیزه‌کی^(۳) کړی، سالتیک به‌ شوین خاوه‌نی که‌نیزه‌که‌که‌دا گه‌راو نه‌یدۆزییه‌وه، جا دمستی کرد به‌ به‌خشینی دره‌مه‌یک و دوو دره‌م و ده‌یوت: خوايه‌ ئەمه‌ له‌ باتی فلان که‌س (ئەگەر به‌یدا بوو ئەوه) له‌سەر خۆمه‌^(۴)، وه‌ وتی: مائی دۆزراوه‌ ناومه‌ای لی بکه‌ن.

(۱) پیاوێگ بێ سەر و شوین بێت یان ئاژه‌تیک ون بێت.

(۲) دوا ئەوه عیدده‌ ده‌ژمێری شوو ده‌کات.

(۳) ونبووی و بێ خاوه‌نی کړی. واته‌: کردییه‌ مأل له‌سەر خۆی به‌ نرخیک.

(۴) پاره‌که‌ی ده‌ده‌مه‌وه.

وه زوهری دمبراره‌ی دیل که جیگا که‌ی بزانی‌ت ده‌لی: ژنه که‌ی شوو ناکات و ماله که‌ی دابه‌ش ناکریت، به‌لام نه‌گهر ده‌نگو باسی نه‌ما نه‌وه حوکم و پئی و شوینی وه‌ک حوکم و پئی و شوینی بی‌سه‌ر و شوینه.

۵۲۹۲- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ يَزِيدَ -مَوْلَى الْمُتَنَبِّعِ- أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سِئِلَ عَنْ ضَالَّةِ الْغَنَمِ، فَقَالَ: «خُذْهَا، فَإِنَّمَا هِيَ لَكَ، أَوْ لِأَخِيكَ، أَوْ لِلذُّبِّ». وَسِئِلَ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ، فَغَضِبَ وَاحْمَرَّتْ وَجْنَتَاهُ، وَقَالَ: «مَا لَكَ وَلَهَا؟ مَعَهَا الْحِدَاءُ وَالسَّقَاءُ، تَشْرَبُ الْمَاءَ، وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا». وَسِئِلَ عَنِ اللُّقْطَةِ، فَقَالَ: «اعْرِفْ وِكَاءَهَا وَعِفَاصَهَا، وَعَرِّفْهَا سَنَّهُ، فَإِنْ جَاءَ مَنْ يَعْرِفُهَا، وَإِلَّا فَاخْطُلْهَا بِمَالِكَ». قَالَ سُفْيَانُ: فَلَقِيتُ رَبِيعَةَ بِنَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ -قَالَ سُفْيَانُ وَلَمْ أَحْفَظْ عَنْهُ شَيْئًا غَيْرَ هَذَا- فَقُلْتُ: أَرَأَيْتَ حَدِيثَ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُتَنَبِّعِ فِي أَمْرِ الضَّالَّةِ، هُوَ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ يَحْيَى: وَيَقُولُ رَبِيعَةُ: عَنْ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُتَنَبِّعِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ. قَالَ سُفْيَانُ: فَلَقِيتُ رَبِيعَةَ فَقُلْتُ لَهُ^(۱).

۵۲۹۲- سوفیان له یه‌حای کورپی سه‌عیده‌وه ده‌گیریت‌ه‌وه له یه‌زیده‌وه که نازادکراوی مونبه‌عیسه- ده‌گیریت‌ه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پرسیری لی کرا دمبراره‌ی مه‌ری ونبوو، نه‌ویش فه‌رمووی: ((بیبه‌ره‌وه چونکه بی‌گومان نه‌وه مه‌ره بو‌ تو‌یه یا بو‌ براه‌ته یا بو‌ گورگه‌))، وه پرسیری لی کرا دمبراره‌ی وشتری ونبوو، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ (نه‌ومنده) تور‌ه بو‌وه‌ردوو کولمی سور بو‌ویه‌وه و فه‌رمووی: ((تو‌ چیت‌ه به‌سه‌ریه‌وه؟ پی‌لاوی خو‌ی و جه‌ومنه‌ ناوی خو‌یی بی‌یه خو‌ی ناو ده‌خواته‌وه و گه‌لای دره‌خت ده‌خوات (وازی لی بی‌نه) هه‌تا خاومنه‌که‌ی پی‌ی ده‌گات^(۲)))، وه پرسیری لی کرا دمبراره‌ی شتی ونبوو پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ

(۱) پروانه: ۹۱.

(۲) ده‌یدوژیت‌ه‌وه.

فهرمووی: ((بزانه زار بین^(۱) و توره که ی چۆنه، وه سالتیک جاری بۆ بده، جا نه گهر که سیک هات ناو نیشانه کانی بزانی (بیدرموه)، نه گهر نا نه وه تیکه لاوی مائی خۆت بکه)).

سوفیان دهلی: نینجا گه یشتم به رهبیعه ی کوری عه بدوره حمان - سوفیان دهلی: جگه لهم فهرموودمیه هیچم لی نه بیستوو - پیم وت: هه وائلم بدمری دهرباری فهرموودمیه یه زیدی نازادکراوی مونبه عیس دهرباری نازه لی ون بوو، نایا له یه زیدی کوری خالیدهومیه؟ وتی: به لی، یه حیا وتی: رهبیعه دهلی: له یه زیدی نازاد کراوی مونبه عیس له زمیدی کوری خالیدهوه، سوفیان وتی: به رهبیعه گه شتم و نهوهم پی وت.

۲۳- بابُ الظَّهَارِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَدِّلُكَ فِي زَوْجِهَا ۖ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿فَاطْعَامُ سِتِّينَ مَسْكِينًا﴾ ۖ الْمَجَادَلَةُ. وَقَالَ لِي إِسْمَاعِيلُ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ أَنَّهُ سَأَلَ ابْنَ شِهَابٍ، عَنْ ظَهَارِ الْعَبْدِ، فَقَالَ: نَحْوُ ظَهَارِ الْحُرِّ. وَقَالَ مَالِكٌ: وَصِيَامُ الْعَبْدِ شَهْرَانِ. وَقَالَ الْحَسَنُ بْنُ الْحُرِّ: ظَهَارُ الْحُرِّ وَالْعَبْدِ مِنَ الْحُرَّةِ وَالْأَمَةِ سَوَاءٌ. وَقَالَ عِكْرَمَةُ: إِنْ ظَاهَرَ مِنْ أَمَتِهِ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ، إِمَّا الظَّهَارُ مِنَ النِّسَاءِ، وَفِي الْعَرَبِيَّةِ لِمَا قَالُوا أَيْ فِيمَا قَالُوا، وَفِي بَعْضِ مَا قَالُوا، وَهَذَا أَوَّلِي؛ لِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَدُلَّ عَلَى الْمُنْكَرِ وَقَوْلِ الزُّورِ.

۲۳- باسی زیهار

وه باسی ئەم فهرمایشته ی خوای بهرز و بلند: (بهراستی خوا وته ی نهو ژنه ی بیست که له باره ی میرده که یه وه گفتوگو ی له گهل نه کردی)، تا ئەم فهرمایشته ی

(۱) زاربین: نهو په ته یه ده می توره که که ی پی به ستراوه.

خوای گه وره: (ئه گهر یه کیک نهیتوانی (دوو مانگ بهرۆزوو بیت)، نهوا با نانی شهست هه ژار بدات)).

(ئیمامی بوخاری دهلی) ئیسماعیل پئی وتم: مالیک بوی گپرامه وه که خوای پرسپاری له ئیبنو شیهاب کردوه دهربارهی زیهاری کوپله، ئیبنو شیهاب وتی: وهک زیهاری که سیکی نازاد وایه، مالیکیش دهلی: رۆزووی کوپلهش دوو مانگه^(۱). ههسهنی کوپی حور دهلی: زیهار کردنی^(۲) که سیکی نازاد و کوپلهیهک له ژنیکی نازاد و که نیزهک یه کسانه^(۳).

عیکریمه دهلی: ئه گهر پیاویکی نازاد زیهاری کرد له گهل که نیزهی خویدا نهو هیچ نییه^(۴)، بیگومان زیهاری پیاوی نازاد له گهل ژنی نازاد دهکری^(۵)، وه له زمانی عهرمبیدا: (لِمَا قَالُوا) واته: (فِيمَا قَالُوا)^(۶) وه له ههندی رپوایهتی بوخاریدا (مَا قَالُوا)^(۷) گپردراومه وه، نهوه راستر و له پیشتره ((لِمَا قَالُوا) له حیاتی (فِيمَا قَالُوا) بیت) چونکه خوا خراپه و شایهتی درۆ نیشانی خهک نادات^(۸).

۲۴- بَابُ الْإِشَارَةِ فِي الطَّلَاقِ وَالْأُصُولِ

وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يُعَذَّبُ اللَّهُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ وَلَكِنْ يُعَذَّبُ بِهَذَا». فَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ^(۱). وَقَالَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ: أَشَارَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَيَّ أَيْ خُذِ النِّصْفَ^(۲). وَقَالَتْ أَسْمَاءُ: صَلَّى

(۱) واته: رۆژه که شی وهک رۆزوو گرتنی که سیکی نازاد وایه.

(۲) زیهار: نهوهی پیاو به ژنی خوای بلن تو بو من وهک پشتی دایکه وایت، یان بچوینیت به دایکی یان ههر ئافره تیکی مه حهرمی خوای.

(۳) واته: جیاوازیان نییه.

(۴) به زیهار داده نریت.

(۵) به لام که نیزهک ژن نییه که نیزه که.

(۶) مه بهستی پین (لام) له شوینی پیتی (فا) به کار هاتوه.

(۷) پیتی لامی پتیه نییه.

(۸) ئه گهر بهو شیوهیه وتمان ته فسیر نهکری وای لی دی.

(۹) پروانه: ۱۳۰۴.

(۱۰) پروانه: ۴۵۷.

النَّبِيُّ ﷺ فِي الْكُسُوفِ، فَقُلْتُ لِعَائِشَةَ: مَا شَأْنُ النَّاسِ؟ وَهِيَ تُصَلِّي، فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا إِلَى الشَّمْسِ، فَقُلْتُ آيَةً؟ فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا أَنْ نَعَمْ^(۱). وَقَالَ أَنَسٌ: أَوْمَأَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ إِلَى أَبِي بَكْرٍ أَنْ يَتَقَدَّمَ^(۲).

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ أَوْمَأَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ: لَا حَرَجَ^(۳). وَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي الصَّيْدِ لِلْمُحْرِمِ: «أَحَدٌ مِنْكُمْ أَمْرُهُ أَنْ يَحْمِلَ عَلَيْهَا أَوْ أَشَارَ إِلَيْهَا؟». قَالُوا: لَا. قَالَ: «فَكُلُّوا»^(۴).

۲۴- باسی ئاماژ له ته لاق و کار و باره کاندای

ئیبینو عومەر ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: ((خوا به فرمیسی چاو سزا ی کهس) نادات، به لام به مه سزا دهدات)) جا (پیغه مبهەر ﷺ) ئاماژه ی کرد بو زمانی خو ی.

که عبی کوری مالیک ﷺ وتی: پیغه مبهەر ﷺ ئاماژه ی بو کردم، واته: نیوه ی و مرگه^(۵).

ئه سما ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ له خورگیراندا نو یژی کرد، منیش وتم به عائیشه له کاتی کدا له نو یژه که دا بوو خه لک جییانه؟ عائیشه ﷺ به سه ری ئاماژه ی کرد بو خور کرد منیش وتم: نیشانه یه که^(۶)؟ به سه ری ئاماژه ی کرد به لئ.

ئهنه س ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ به دهستی ئاماژه ی کرد بو ئه بو به کر ﷺ که پیشکه ویت^(۷). ئیبینو عه بباس ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ به دهستی ئاماژه ی کرد زیانی نییه^(۸).

(۱) پروانه: ۸۶.

(۲) پروانه: ۶۸۰.

(۳) پروانه: ۸۴.

(۴) پروانه: ۱۸۲۱.

(۵) که عبی ده لئ: قهرزیکم لای ئه بی هه دره بوو، واته ئاماژه که بو وهرگرنتی نیوه ی قهرزه که به.

(۶) خوا به نده کانی پی ده سپریت.

(۷) بو پیشنو یژی کردنی موسولمانان، پروانه فهرمووده ی: (۶۸۱) بوخاری.

ئەبو قەتادە دەئى: پىغەمبەر ﷺ دەربارەى ر‌وا کردنى كەسنىك له ئىجرامدا بىت فەرمووى: ((كەسىكتان بى وت پەلامارى بدات يان نامازەى بۆ كەرد؟)) وتيان: نەخىر، فەرمووى: ((كەواتە بىخون)).

۵۲۹۳- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرِو، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: طَافَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى بَعِيرِهِ، وَكَانَ كَلَّمَا أَتَى عَلَى الرُّكْنِ أَشَارَ إِلَيْهِ، وَكَبَّرَ^(۳).

وَقَالَتْ زَيْنَبُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فُتِحَ مِنْ رَذَمٍ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجٌ مِثْلُ هَذِهِ». وَعَقَدَ تِسْعِينَ^(۳).
۵۲۹۳- ئىبنو عەبباس ﷺ دەئى: پىغەمبەر ﷺ بە سواری وشترەكەىەو تەواپى كەرد، ھەركاتى دەگەىشتە لای سوچەكە (ى بەردە رەشەكەى تىایە) نامازەى بۆ ئەكەرد^(۴) و ئەللاھو ئەكەبەرى دەكەرد.

زەىنەب ﷺ دەئى: پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ((ئەمەرو لەبەر بەستەكەى یەئجوج و مەئجوج ئەوئەندەى ئەمەى لى كوون كراو))، بە پەنجهگانى بەنامازەى ئەوئەدى دروست كەرد^(۵).

۵۲۹۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ ﷺ: «فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا مُسْلِمٌ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَسَأَلَ اللَّهَ خَيْرًا، إِلَّا أُعْطَاهُ». وَقَالَ بِيَدِهِ، وَوَضَعَ أَمَلَتُهُ عَلَى بَطْنِ الْوُسْطَى وَالْخَنْصَرِ. قُلْنَا: يُرْهَدُهَا^(۶).

(۱) سەیری فەرموودەى: (۸۴۰) بوخارى بکە.

(۲) پروانە: ۱۶۰۷.

(۳) پروانە: ۳۴۶.

(۴) بە گوچانەكەى كە بە دەستىەو بوو.

(۵) بە پەنجه ژمارە دروست كەردن جوړىكە لە نامازە.

(۶) پروانە: ۹۳۵.

۵۲۹۴- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه ده‌ئی: ئه‌بو لقاسیم رضی الله عنه فه‌رمووی: ((له‌ رۆژی هه‌ینیدا سه‌عاتیک هه‌یه‌ هه‌ر مسوڵمانیک به‌ پێوه‌ بی‌ت نوێز بکات و داوا له‌ خوا بکات خوا (ئه‌وه‌ی داوا‌ی کات) پێی دمه‌به‌خشیت)), به‌ ده‌ستی وای کرد په‌نجه‌ گه‌وره‌ خسته‌ سه‌ر په‌نجه‌ی ناو‌م‌راست و به‌نجه‌ بجووکی، وتمان کاته‌که‌ی به‌ که‌م دانا^(۱).

۵۲۹۵- وَقَالَ الْأَوْسِيُّ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ شُعْبَةَ بْنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: عَدَا يَهُودِيٌّ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى جَارِيَةٍ، فَأَخَذَ أَوْضَاحًا كَانَتْ عَلَيْهَا وَرَضَخَ رَأْسَهَا، فَأَتَى بِهَا أَهْلَهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهِيَ فِي آخِرِ رَمَقٍ، وَقَدْ أُصِمَّتْ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَنْ قَتَلَكَ؟ فَلَانٌّ». لِيُغَيِّرَ الَّذِي قَتَلَهَا، فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا أَنْ لَا، قَالَ: فَقَالَ لِرَجُلٍ آخَرَ غَيْرِ الَّذِي قَتَلَهَا، فَأَشَارَتْ أَنْ لَا، فَقَالَ: «فَفَلَانٌّ». لِقَاتِلِهَا فَأَشَارَتْ أَنْ نَعَمْ، فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَرَضَخَ رَأْسَهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ^(۲).

۵۲۹۵- ئه‌نه‌سی کوری مالیک رضی الله عنه وتی: کابرایه‌کی جوله‌که‌ له‌ سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا ﷺ هێرشێ کرده‌ سه‌ر کچیک و هه‌ندێ خشی زیوی پێوه‌ بوو بوو بردی و سه‌ری شکاند بوو، جا که‌س و کاره‌که‌ی^(۳) هینایان بو خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ کاتی‌کدا به‌ حال گيانی تیا مابوو له‌ قسه‌ که‌وتبوو، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پێی فه‌رموو: ((کی تۆی کوشت؟ فلان که‌س بوو؟)) ناوی که‌سیکی دمه‌برد که‌ بکوژه‌که‌ نه‌بوو به‌ سه‌ری ئاماژه‌ی کرد نه‌خێر ئه‌و نه‌بووه‌، ناوی پیاویکی تری فه‌رموو جگه‌ له‌وه‌ی که‌ کوشتبووی هه‌ر به‌ سه‌ری ئاماژه‌ی کرد نه‌خێر ئه‌و نه‌بووه‌، فه‌رمووی: ((ئه‌ی فلان که‌س بوو؟)) ناوی بکوژه‌که‌ی هینا، که‌چه‌که‌ به‌ سه‌ری ئاماژه‌ی کرد که‌ به‌ئێ ئه‌و بووه‌، ئه‌وسا پێغه‌مبه‌ری خوا

(۱) واته: ئه‌و کاته‌ی داوا‌ی تیدا گیرا ده‌بی‌ت له‌ رۆژی هه‌ینیدا کاتیکی که‌مه‌.

(۲) پ‌روانه: ۲۴۱۳.

(۳) که‌س و کاری که‌چه‌که‌.

ﷺ فه‌رمانی کرد سه‌ری جوله‌که‌که‌یان خسته نیوان دوو به‌رده‌وه (کوشتیان به‌و جو‌ره‌ی کچه‌که‌ی کوشتبوو).

۵۲۹۶- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْفِتْنَةُ مِنْ هَا هُنَا». وَأَشَارَ إِلَى الْمَشْرِقِ ^(۱).

۵۲۹۶- ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم وێ: له پیغه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((نازاوه و فیتنه له‌وی‌وه‌یه))، نامازه‌ی بو‌ خو‌ره‌ه‌لات کرد.

۵۲۹۷- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ: كُنَّا فِي سَفَرٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا غَرَبَتِ الشَّمْسُ قَالَ لِرَجُلٍ: «انْزِلْ فَاجْدَحْ لِي». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمْسَيْتَ. ثُمَّ قَالَ: «انْزِلْ فَاجْدَحْ». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمْسَيْتَ إِنَّ عَلَيْنَكَ نَهَارًا. ثُمَّ قَالَ: «انْزِلْ فَاجْدَحْ». فَتَزَلَّ فَجَدَحَ لَهُ فِي الثَّالِثَةِ، فَشَرِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْمَشْرِقِ فَقَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ قَدْ أَقْبَلَ مِنْ هَا هُنَا فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ» ^(۲).

۵۲۹۷- عه‌بدو‌ل‌لای کورێ ئه‌بی ئه‌وفا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم ده‌لی: ئیمه له سه‌فه‌ری‌کدا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ بووین، جا کاتی خو‌ر ناوا بوو به‌ پیاوێکی ^(۳) فه‌رموو: ((دابه‌زه‌ خو‌اردنم بو‌ ناماده‌ بکه‌)) ^(۴)، پیاوه‌که‌ وێ: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا با ئیوارمت به‌سه‌ردا بی‌ت، له پاشان فه‌رموو: ((دابه‌زه‌ خو‌اردنم بو‌ ناماده‌ بکه‌)) وێ: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا با ئیوارمت به‌سه‌ردا بی‌ت هه‌یشتا روژه‌که‌ت ماویه‌تی،

(۱) پروانه: ۳۱۰۴.

(۲) پروانه: ۱۹۴۱.

(۳) که بیلالی هه‌به‌شی بوو.

(۴) (فاجدح) خو‌اردنم بو‌ دروست بکه‌: بریتیه له ئاردی گه‌نم یا جو له‌گه‌ل ئاو یا رو‌ن تیکه‌ل ده‌کریت و له‌سه‌ر ئاگر لێده‌نریت.

پاشان فهرمووی: دابهزه و خواردن ئاماده بکه))، ئیتر له جاری سییه مدا دابهزی و خواردنی بۆ ئاماده کرد، پیغه مبهری خواش ﷺ خواردیه وه و به دهستی ئاماژهی کرد بۆ لای خۆر هه لاته وه و فهرمووی: ((ئهگه ر شهوتان بیینی نا له ویه داهات نه وه بیگومان پۆژوه وان پۆژوو دهسکینیت)).

۵۲۹۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي عُمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ: قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدًا مِنْكُمْ نِدَاءُ بِلَالٍ - أَوْ قَالَ: أَذَانُهُ - مِنْ سَخُورِهِ، فَإِنَّمَا يُنَادِي - أَوْ قَالَ يُؤَذِّنُ - لِيَرْجِعَ قَائِمُكُمْ، وَلَيْسَ أَنْ يَقُولَ: كَأَنَّهُ يَعْنِي: الصُّبْحَ أَوْ الْفَجْرَ، وَأَظْهَرَ يَزِيدُ يَدِيهِ ثُمَّ مَدَّ إِحْدَاهُمَا مِنَ الْأُخْرَى^(۱).

۵۲۹۸- عهبدووللای کوری مهسعوود ﷺ دهلی: پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((با بانگ وتنی بیلال - یان بانگدانێ نهو - ریگری کهستان نهکات له پارشیو کردن، چونکه بهراستی نهو له شهودا بانگ دهدات - یان بانگ دهلی - تا شهونویژ گه رتان بگه ریته وه (سه ر خه وی بشکینی)، بۆ نه وه نییه بلی)) وهک مه بهستی نه وه بی: نویژی به یانی یا سپیده بووه، وه یهزید هه ر دوو دهستی (بۆسه ره وه) بهرز کرده وه^(۲)، له پاشان یهکێکیان لهوی تریان درێژتر کرد^(۳).

۵۲۹۹- وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمَزٍ، سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُنْفِقِ كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُبَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ، مِنْ لَدُنْ تُدْيِيهِمَا إِلَى تَرَاقِيهِمَا، فَأَمَّا الْمُنْفِقُ فَلَا يُنْفِقُ شَيْئًا إِلَّا مَادَتْ عَلَى جِلْدِهِ حَتَّى تُجَنِّ بَنَانُهُ وَتَعْفُو أَثَرُهُ، وَأَمَّا الْبَخِيلُ فَلَا يُرِيدُ يُنْفِقُ إِلَّا لَزِمَتْ كُلُّ حَلَقَةٍ مَوْضِعَهَا، فَهُوَ يُوسِعُهَا فَلَا تَتَّسِعُ». وَيُشِيرُ بِإِصْبَعِهِ إِلَى حَلَقِهِ^(۴).

(۱) پروانه: ۶۲۱.

(۲) مه بهست سپیده درۆزنه.

(۳) مه بهست سپیده ی راسته.

(۴) پروانه: ۱۴۴۳.

۵۲۹۹- ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ وتی: پیغممبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((نموونهی کهسی
 رەزێل و بەخشنده وهك دوو بیاو وان که هەردووکیان دوو زریی ناسنیان
 لەبەردا بێت لە مەمکیانەوه بێت تا ددانەهی سنگیان، ئینجا بە خشندهکەیان هەر
 شتێک دهبەخشیت زریکه کیشی دیت بەسەر پێستیدا، تا (وای لی دئ)
 پەنجەکانی پی دادەپۆشیت شوین پیی (خاومنه کهی) دەسپێتەوه، بەلام رەزێل و
 پزده هەر که ویستی مائی ببەخشئ هەموو هەلقەیهکی زریهیهك دهکیت به
 شوینی خۆیهوه، جا رەزێلهکه هەر هەوئی دەدات فراوانی بکات بەلام زریکه
 فراوان نابیت))، بە دەستی نامازەهی بو گەرووی دەکرد.

۲۵- بابُ اللّٰعَانِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاحَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ﴾ النور، إِلَى قَوْلِهِ:
 ﴿إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ النور. فَإِذَا قَدَفَ الْأَخْرُسُ امْرَأَتَهُ بِكِتَابَةٍ أَوْ إِشَارَةٍ أَوْ بِإِمَاءٍ
 مَعْرُوفٍ، فَهُوَ كَالْمُتَكَلِّمِ؛ لِأَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَدْ أَجَازَ الْإِشَارَةَ فِي الْفَرَائِضِ، وَهُوَ قَوْلُ بَعْضِ أَهْلِ
 الْحِجَازِ وَأَهْلِ الْعِلْمِ، وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ تُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ
 صَبِيًّا﴾ مريم. وَقَالَ الضَّحَّاكُ: ﴿إِلَّا رَمَزًا﴾ آل عمران، إِشَارَةً. وَقَالَ بَعْضُ
 النَّاسِ: لَا حَدَّ وَلَا لِعَانَ. ثُمَّ زَعَمَ أَنَّ الطَّلَاقَ بِكِتَابٍ أَوْ إِشَارَةٍ أَوْ إِمَاءٍ جَائِزٌ، وَلَيْسَ بَيْنَ
 الطَّلَاقِ وَالْقَدْفِ فَرْقٌ، فَإِنْ قَالَ: الْقَدْفُ لَا يَكُونُ إِلَّا بِكَلَامٍ. قِيلَ لَهُ: كَذَلِكَ الطَّلَاقُ لَا يَجُوزُ
 إِلَّا بِكَلَامٍ، وَإِلَّا بَطَلَ الطَّلَاقُ وَالْقَدْفُ، وَكَذَلِكَ الْعِنْتُ، وَكَذَلِكَ الْأَصَمُّ يُلَاعِنُ. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ
 وَقَتَادَةُ: إِذَا قَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ. فَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ، تَبَيَّنَ مِنْهُ بِإِشَارَتِهِ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: الْأَخْرُسُ
 إِذَا كَتَبَ الطَّلَاقَ بِيَدِهِ لَزِمَهُ. وَقَالَ حَمَادُ: الْأَخْرُسُ وَالْأَصَمُّ إِنْ قَالَ بِرَأْسِهِ جَارَ.

۲۵- باسی نهفرین کردن

وه ئهه فهرمایشتهی خوای بهرز و بلند: (ئهو (پیاوانه‌ی) بوختان بۆ خیزانه‌کانیان ده‌که‌ن وه بیجگه له خویان هیچ شایه‌تیکیان نییه)، تا ده‌گاته ئهه فهرمایشته (ئه‌گهر می‌رده‌که‌ی له‌راست گۆیان بێت)، جا ئه‌گهر پیاوێکی لال به نووسین یا ئاماژه یا هیمایه‌ک (سه‌ری جولاند) ژنه‌که‌ی تاوانبار کرد به زینا کردن، ئه‌وه وه‌ک قسه‌که‌ر وایه، چونکه پینغه‌مبه‌ر ﷺ به بیگومان له میرات دابه‌شکردندا کاری به ئاماژه‌ی کردووه، هه‌روه‌ها ئه‌وه وته‌ی خه‌لکی حیجاز و زانایانه، وه خوای گه‌وره‌ش دمه‌فرمووی: (جا (مه‌ریه‌م) ئاماژه‌ی بۆ (منداله) کرد، (خزمه‌کانی) وتیان: چۆن قسه بکه‌ین له‌گه‌ڵ مندالێکدا که له بێشکه‌دایه؟).

زه‌حاک ده‌لی: ﴿إِلَّا رَمَزًا ۝۱۱﴾ واته: ئاماژه‌یه‌ک، وه هه‌ندی که‌س^(۱) ده‌لێن: نه‌ سزا (ی زینا) نه‌ نه‌فرین کردن (به ئاماژه‌ی لال) ناچه‌سپی، پاشان ده‌لی: بیگومان ته‌لاق به نووسین و ئاماژه و هیمایه‌ دروسته، وه له نیوان ته‌لاق و تاوانبارکردن به زینا جیاوازی نییه. جا ئه‌گهر (که‌سیک) بلی: تاوانبارکردن به‌زینا هه‌ر به وته‌ دمبیت، پپی ده‌وتریت: ته‌لاقدانیش هه‌ر به وته‌ دمبیت، نه‌گه‌رنا ته‌لاقدان و تاوانبارکردن به‌زینا پوچه‌ڵ دمبه‌وه، هه‌روه‌ها ئازاد کردنی کۆیله‌ش، هه‌روه‌ها که‌ریش نه‌فرین ده‌کات (به ئاماژه‌ بۆی بکریت و لپی تیباکات).

- شه‌عی و قه‌تاده ده‌لێن: ئه‌گهر پیاوێ وتی به ژنه‌که‌ی: تو ته‌لاق‌دراوی، نه‌نجا به په‌نجه‌کانی ئاماژه‌ی کرد به ئاماژه‌که‌ی ژنه‌که‌ی لپی جیا دمبیته‌وه. ئیبراهیم ده‌لی: ئه‌گهر لال به دمستی خوی ته‌لاق بنوسیته‌ دمبیته‌ مال له‌سه‌ری (و ده‌که‌ویت). حه‌ماد ده‌لی: لال و که‌ر به‌سه‌ر ئاماژه‌ شتیکی وت دروسته.

(۱) له زانایان.

۵۳۰۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ دُورِ الْأَنْصَارِ؟». قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «بَنُو النَّجَّارِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ بَنُو عَبْدِ الْأَسْهَلِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ بَنُو الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ بَنُو سَاعِدَةَ». ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ، فَقَبَضَ أَصَابِعَهُ، ثُمَّ بَسَطَهُنَّ كَالرَّامِي بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ: «وَفِي كُلِّ دُورِ الْأَنْصَارِ خَيْرٌ»^(۱).

۵۳۰۰- نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((نایا هه واثان پی بدهم به چاکترین مالی نه نصاری؟)) وتیان: به لئ نهی پیغه مبهری خوا ﷺ، فهرمووی: ((به نو نه جار پاشان نه وانهی دوا نه وان دین به نو عه بدولته شهه لپاشان نه وانهی دوا نه وان دین به نولحاریسی کوری خه زره ج، پاشان په نه گه کانی کرده وه وهک نه وهی شتی که له دهست دا بی و هری دات، پاشان فهرمووی: ((وه له هه موو مالیکی نه نصاریدا خیر و چاکه ههیه)).

۵۳۰۱- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ أَبُو حَازِمٍ: سَمِعْتُهُ مِنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ -صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ أَوْ كَهَاتَيْنِ». وَقَرَنَ بَيْنَ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى^(۲).

۵۳۰۱- نه بو حازیم ده لئ: له سه هلی کوری سه عدی ساعیدییم ﷺ بیست که هاوه لئ پیغه مبهری خواجه ﷺ - دهیوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((من و رۆزی دواپی وهکو نه مه و نه مه نیر دراوین)) یان ((وهک نهم دووانه))، په نه جی شایه تومان و په نه جی ناوهرستی خسته پال په گتری.

(۱) پروانه: ۳۷۸۹.

(۲) پروانه: ۴۹۳۶.

۵۳۰۲- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا جَبَلَةُ بْنُ سُحَيْمٍ، سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا». يَعْنِي: ثَلَاثِينَ، ثُمَّ قَالَ: «وَهَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا». يَعْنِي: تِسْعًا وَعِشْرِينَ، يَقُولُ مَرَّةً: ثَلَاثِينَ، وَمَرَّةً: تِسْعًا وَعِشْرِينَ^(۱).

۵۳۰۲- جەبەلە‌ی کوری سوحەیم دەلی: لە ئیبنو عومەرەم ﷺ بیست دمیوت: پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((مانگ ئاومها و ئاومها و ئاومهایه)) واتە: سی پڕۆز، پاشان فەرمووی: ((وه ئاومها و ئاومها و ئاومهایه)) واتە بیست و نو (پڕۆز)، جارێک دمیغه‌رموو: سی و جارێک بیست و نو.

۵۳۰۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ: وَأَشَارَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ نَحْوَ الْيَمَنِ: «الْإِيمَانُ هَا هُنَا -مَرَّتَيْنِ- أَلَا وَإِنَّ الْقَسْوَةَ وَغِلَظَ الْقُلُوبِ فِي الْقَدَّادِينَ حَيْثُ يَطْلُعُ قَرْنَا الشَّيْطَانِ رَيْبَعَةً وَمُضَرَّ»^(۲).

۵۳۰۳- ئەبو مەسعوود ﷺ دەلی پیغەمبەری خوا ﷺ بە دەستی ئاماژە‌ی کرد پروو بەیەمەن و فەرمووی: ((کانگای باومرە ئا لە‌ویومیە دوو جار دووبارە‌ی کردە‌وە- ئاگادار بن بێگومان دل‌پرقی و دل‌ ئەستوریش لە ناو دەنگ زلە‌کاندایە لای خاومەن پەرەگە و شترەکان، لە شوینی هەردوو شاخی شەیتان (لە‌گە‌ل‌ خۆردا) هە‌لدیت لە هۆزی پرمبیە و موزە‌ردا)).

۵۳۰۴- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا». وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى، وَفَرَجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا^(۳).

(۱) پروانه: ۱۹۰۰.

(۲) پروانه: ۳۳۰۲.

(۳) پروانه: ۶۰۰۵.

۵۳۰۴- سههل ﷺ دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((من و سهر په رشتیاری هه تیو له بهه شتدا ناومهاین))، به په نجهی شایه تومان و په نجهی ناومراستی ناماژهی کرد، توژی نیوانی خستن^(۱).

۲۶- باب: إِذَا عَرَّضَ بِنْفِي الْوَلَدِ

۵۳۰۵- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ قَزَعَةَ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وُلِدَ لِي غُلَامٌ أَسْوَدُ. فَقَالَ: «هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «مَا أَلْوَانُهَا؟». قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: «هَلْ فِيهَا مِنْ أَوْرَقٍ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «فَأَتَى ذَلِكَ؟». قَالَ: لَعَلَّهُ نَزَعَهُ عِرْقٌ. قَالَ: «فَلَعَلَّ ابْنَتَكَ هَذَا نَزَعَهُ»^(۲).

۲۶- باسیک: ئەگەر ناراسته خوۆ حاشا له کورن خۆی بکات

۵۳۰۵- ئەبو هورمیره ﷺ دهگێڕێتهوه که بیاوی هاته خزمهتی پیغه مبهەر ﷺ وتی: ئەهه پیغه مبهری خوا ﷺ ژنه کهم کورنکی رهشی بووه، پیغه مبهریش ﷺ فهرمووی: ((نایا وشترت ههیه؟)) وتی: بهلی، فهرمووی: ((رهنگیان چۆنه؟)) وتی: سوورن، فهرمووی: ((نایا رهنگ خۆله میشیان تیا به؟)) وتی: بهلی. فهرمووی: ((دهی له کوپوه هاتووه؟)) وتی: لهوانهیه رهگێ له رهگهزیان رهنگی وایی، فهرمووی: ((دهی نهو کورهی تووش لهوانهیه رهگێ بێ (له باوانیهوه هاتبێ)))).

۲۷- باب: إِخْلَافِ الْمُلَاحِنِ

۵۳۰۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ قَذَفَ امْرَأَتَهُ، فَأَخْلَفَهُمَا النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا^(۳).

(۱) له یه کتری جیا کردنهوه و بوژای خسته نیوانیان.

(۲) پروانه: ۶۸۴۷، ۷۳۱۴.

(۳) پروانه: ۴۷۴۸.

۲۷- باسی سویند دانی نه‌فرین کەر

۵۳۰۶- نافع له عه‌بدووللاوه ﷺ ده‌گیرته‌وه که بیاویکی نه‌نصاری ژنه‌که‌ی به‌زینا تاوانبار کرد، ئینجا پی‌غه‌م‌بەر ﷺ هه‌ردووکیانی سویند دا و پاشان له یه‌کتری جیا کردنه‌وه.

۲۸- باب: یَبْدَأُ الرَّجُلُ بِاللَّعَانِ

۵۳۰۷- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ أَنَّ هِلَالَ بْنَ أُمَيَّةَ قَذَفَ امْرَأَتَهُ، فَجَاءَ فَشَهِدَ، وَالنَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». ثُمَّ قَامَتْ فَشَهِدَتْ^(۱).

۲۸- باسیک: پیاوه‌که ده‌ست به نه‌فرین کردن ده‌کات (پیش ژنه‌که)

۵۳۰۷- ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌گیرته‌وه که هیلالی کوپی ئومه‌یه‌ی ژنه‌که‌ی خوی تاوانبار کرد به زینا کردن، جا هات و شایه‌تیدا، پی‌غه‌م‌بەریش ﷺ فه‌رمووی: ((به‌راستی خوا دمزانئ بی‌گومان یه‌کیکتان دروژنن، ده‌ی ئایا یه‌کیکتان ته‌وبه ده‌که‌ن؟)) پاشان ژنه‌که‌ش هه‌ستا و شایه‌تیدا.

۲۹- بابُ اللَّعَانِ وَمَنْ طَلَّقَ بَعْدَ اللَّعَانِ

۵۳۰۸- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عُوْمَرًا الْعَجْلَانِيَّ جَاءَ إِلَى عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ فَقَالَ لَهُ: يَا عَاصِمُ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَتْلُهُ فَتَقْتُلُونَهُ، أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ سَلِ لِي يَا عَاصِمُ عَنْ ذَلِكَ.

فَسَأَلَ عَاصِمٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسَائِلَ وَعَابَهَا، حَتَّى كَبَّرَ عَلَى عَاصِمٍ مَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا رَجَعَ عَاصِمٌ إِلَى أَهْلِهِ جَاءَهُ عُومِرُ فَقَالَ: يَا عَاصِمُ، مَاذَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ فَقَالَ عَاصِمٌ لِعُومِرَ: لَمْ تَأْتِنِي بِخَيْرٍ، قَدْ كَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسْأَلَةَ الَّتِي سَأَلْتُهُ عَنْهَا. فَقَالَ عُومِرُ: وَاللَّهِ لَا أَنْتَهِيَ حَتَّى أَسْأَلَهُ عَنْهَا. فَأَقْبَلَ عُومِرُ حَتَّى جَاءَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَسَطَ النَّاسِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُونَهُ أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَدْ أَنْزَلَ فِيكَ وَفِي صَاحِبَتِكَ قَاذُهْبَ قَاتٍ بِهَا». قَالَ سَهْلٌ: فَتَلَاعَنَّا وَأَنَا مَعَ النَّاسِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا فَرَعَا مِنْ تَلَاعِنِهِمَا قَالَ عُومِرُ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَمْسَكْتُهَا. فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتْ سُنَّةَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ^(۱).

۲۹- باسی نهفرین کردن، وه نهو کهسهی ژنهکههی ته لاق

دهدات پاش نهفرین کردن

۵۳۰۸- ئیبنو شیهاب دهگیرپتهوه که سههلی کورپی سهعد ساعیدی ؓ بوی گیرپایهوه، که عوویمیری عهجلانی ؓ هات بۆلای عاصیمی کورپی عهدیی نهنصاری ؓ و پئی وت: نهی عاصیم، پیم بلی پیاوینک لهگهل ژنهکهیدا پیاوینک ببینیت^(۲) بیکوژیت ئیوه دهیکوژنهوه یان چی بکات؟ نهی عاصیم دمبرارهی نهمه پرسیارم بۆ بکه له پیغهمبهری خوا ؓ، عاصیمیش نهو پرسیارهی له پیغهمبهری خوا ؓ کرد، پیغهمبهری خواش ؓ نهو جوړه باسانهی پی ناخوش بوو به ناشیرینی دانا بوو، (به جوړی) ههتا عاصیم نهوهی له پیغهمبهری خوا ؓ بیستبوو به لایهوه قورس و ناخوش بوو، جا کاتی عاصیم گهراپهوه بۆ لای کهس و

(۱) پروانه: ۴۲۳.

(۲) زینا بکات لهگهل ژنهکهیدا.

کاری، عوومیمیر هات وتی: نهی عاصیم پیغه مبهری خوا ﷺ چی پی وتیت؟ عاصیمیش به عوومیمیری وت: شتیکی چاکی پی نه وتم، به راستی پیغه مبهری خوا ﷺ نهو بابتهی من پرسیارم لی کرد له بارمیه وه به لایه وه ناپه سه ند بوو، جاعوومیمیر وتی وللاهی وازناهی نهم هه تا له بارمیه وه پرسیار لی نه که م، نه و سا عوومیمیر هات هه تا هاته خزمه تی پیغه مبهری خوا ﷺ، که له ناو مرستی خه لکه که دا بوو وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ پی م بللی پیاویک له گه ل ژنه که یدا پیاویک ببینی ئایا بیکوژیت ده یکوژنه وه، یان چی بکات؟ پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان خودا دمرباردی تو و هاوسه ره که ت قورئانی دابه زاندووه، دهی برۆ هاوسه ره که ت ببینه) سه هل ده لی: جا من له گه ل خه لکه که دا له خزمه ت پیغه مبهری خودا ﷺ بووین که هه ردووکیان ^(۱) نه فرمتکاریان کرد (به رانبهر به یه کتری)، جا که هه ردووکیان له نه فرمتکاری به که یان بوونه وه، عوومیمیر وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ درۆم بو هه لبه ستوو هه گه ر به یه یلمه وه لای خو م ^(۲)، بو یه سی ته لاقه ی دا پیش نه وه ی پیغه مبهری خوا ﷺ (فهرمانی پی بکات). ئیبنو شیهاب ده لی: ئیتر نه وه بوویه باو و نه ریتی نه فرمتکاری ژن و می رد.

۳۰- بَابُ التَّلَاعُنِ فِي الْمَسْجِدِ

۵۳۰۹- حَدَّثَنَا يَحْيَى، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ الْمُلَاعَنَةِ وَعَنِ السُّنَّةِ فِيهَا، عَنْ حَدِيثِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَخِي بَنِي سَاعِدَةَ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا،

(۱) خو ی و ژنه که ی.

(۲) نه گه ر به ژنی خو می بزائم له گه لیدا بژیم لام بمی نته وه.

أَيَقْتُلُهُ أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي شَأْنِهِ مَا ذَكَرَ فِي الْقُرْآنِ مِنْ أَمْرِ الْمُتْلَاعَيْنِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «قَدْ قَضَى اللَّهُ فِيكَ وَفِي أَمْرَاتِكَ». قَالَ: فَتَلَّعَنَا فِي الْمَسْجِدِ وَأَنَا شَاهِدٌ، فَلَمَّا فَرَعَا قَالَ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمْسَكْتُهَا. فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ فَرَعَا مِنَ التَّلَاعِنِ، فَفَارَقَهَا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «ذَاكَ تَفْرِيقُ بَيْنَ كُلِّ مُتْلَاعَيْنِ». قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتِ السُّنَّةُ بَعْدَهُمَا أَنْ يُفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتْلَاعَيْنِ، وَكَانَتْ حَامِلًا، وَكَانَ ابْنُهَا يُدْعَى لَأُمِّهِ، قَالَ: ثُمَّ جَرَتِ السُّنَّةُ فِي مِيرَاثِهَا أَنَّهَا تَرْتُهُ وَيَرِثُ مِنْهَا مَا قَرَضَ اللَّهُ لَهُ. قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ فِي هَذَا الْحَدِيثِ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنْ جَاءَتْ بِهِ أَحْمَرٌ قَصِيرًا كَأَنَّهُ وَحَرَةٌ فَلَا أَرَاهَا إِلَّا قَدْ صَدَقَتْ وَكَذَبَ عَلَيْهَا، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَسْوَدٌ أَعْيَنَ ذَا أَلْيَتَيْنِ، فَلَا أَرَاهُ إِلَّا قَدْ صَدَقَ عَلَيْهَا». فَجَاءَتْ بِهِ عَلَى الْمَكْرُوهِ مِنْ ذَلِكَ^(۱).

۳- باسی نه‌فرین کردن له مزگه‌وتدا

۵۳۰۹- ئیبنو جوریج ده‌لی: ئیبنو شیهاب دهرباره‌ی نه‌فرین کردن سوننه‌ت و باوی چۆنه‌ بۆی گیرا‌مه‌وه، له‌ فه‌رمووده‌که‌ی سه‌ه‌لی کو‌ری سه‌عد که‌ به‌نی ساعیده‌یه ﷺ گیرا‌یه‌وه که‌ بیاویکی نه‌نصاری هاته‌ خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتی: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا هه‌وا‌لم بده‌ری نه‌گه‌ر بیاویک له‌گه‌ل ژنه‌که‌یدا بیاویک ببینی (زینا بکات)، نایابیکوژی یان چی بکات؟ ئیتر خواش له‌ بارمه‌یه‌وه نه‌وه‌ی له‌ قورئاندا باس کراوه‌ بابه‌تی نه‌فرین کردنی ژن و می‌ردی دابه‌زاند، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((بیگومان خوا له‌ باری تو و ژنه‌که‌ته‌وه‌ بریاری داوه‌))، (سه‌هل) وتی: ئیتر بیاو و ژنه‌که‌ هه‌ردووکیان نه‌فرینیان به‌رانبه‌ر یه‌کتر کرد له‌ مزگه‌وتدا منیش ئاماده‌ بووم، جا که‌ ته‌واو بوون بیاوه‌که‌ وتی: نه‌ی

پښخه مبهري خوا درؤم بؤهه لبه ستووه دهستی پښوه بگرم ^(۱)، ئینجا کاتی نهفرین کردنه که ته واو بوون سی ته لاقهیدا پښ نهوهی پښخه مبهري خوا ﷺ فه رمانی پی بکات، جا لای پښخه مبهردا ﷺ لئی جیا بوویه وه، ئینجا (سه هل یا ئیبنو شیهاب) وتی: نه وه (نه ریتی) جیا بوونه وه بوو له نیوان هه موو نهفرین که ریکی بیا و ژندا.

ئىبنو جورمىچ دەلئى: ئىبنو شىھاب دەلئى: ئىتر لى دواى ئەو دوانە سوننەت وا بوو كە ھەردوو نەفرىن كەرەكە لى يەكتەر جىاكىرئەنەو، ژنەكە سكى پىر بوو (كە مندالەكەى بوو)، كوپى ژنەكە بەناوى داكىەو ەبانگ دىكرا (ئىبنو جورمىچ) دەلئى: لى پاشان سوننەت و نەرىت دىربارى مىراتى ژنەكە وابوو ژنەكە مىراتى لى كوپەكەى دىمبات و كوپەكەش مىرات لى ژنەكە (داكىى) دىمبات، ئەو ەى خوا بو كورى دانابوو لى مىرات.

ئىبنو جورەيج لە ئىبنو شىھابەو دەگىرپتەو ئەوئىش لە سەھلى كۆرى سەعدى
ساعىدىيەو دەربارەى ئەم فەرموودەيە كە پىغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: ((ئەگەر
مندالەكەى بوو سوورپكى كورنە بالابوو وەكو شەوگەرد بوو، ئەو گومانم وایە
ژنەكە راستى كرده پیاوگە درۆى بۆ هەلبەست، بەلام ئەگەر مندالەكەى بوو
چاوەكانى گەورە و پەش بوون هەردوو سمتى گەورە بوون، ئەو گومانم وایە
پیاوگە راستى كرد لەوئى پى وئ)). ئىنجا كە بووى لەو شىوئىيان بوو كە
ناخۆشە ^(٢).

(۱) وہ ک ژنی خوّم لام مینیتہ وہ.

(۲) متبرده که ی راستی کرد زینای کردیو مندالله که لهو بیاوه ده چوو تاوانبار کرا به زینا کردن له گهل ژنه که.

۳۱- بابُ قولِ النَّبِيِّ ﷺ: «لَوْ كُنْتُ رَاجِمًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ»

۵۳۱۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُقَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ ذَكَرَ التَّلَاعُنَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ عَاصِمُ بْنُ عَدِيٍّ فِي ذَلِكَ قَوْلًا، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ يَشْكُو إِلَيْهِ أَنَّهُ وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، فَقَالَ عَاصِمٌ: مَا ابْتُلِيتُ بِهَذَا إِلَّا لِقَوْلِي، فَذَهَبَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي وَجَدَ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ -وَكَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مُضْفَرًا قَلِيلَ اللَّحْمِ سَبَطَ الشَّعْرَ، وَكَانَ الَّذِي ادَّعَى عَلَيْهِ أَنَّهُ وَجَدَهُ عِنْدَ أَهْلِهِ خَذَلًا أَدَمَ كَثِيرَ اللَّحْمِ- فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اللَّهُمَّ بَيِّنْ». فَجَاءَتْ شَبِيهَا بِالرَّجُلِ الَّذِي ذَكَرَ زَوْجَهَا أَنَّهُ وَجَدَهُ، فَلَاعَنَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَهُمَا. قَالَ رَجُلٌ لِابْنِ عَبَّاسٍ فِي الْمَجْلِسِ: هِيَ الَّتِي قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ رَجَمْتُ أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ رَجَمْتُ هَذِهِ». فَقَالَ: لَا، تِلْكَ امْرَأَةٌ كَانَتْ تُظْهِرُ فِي الْإِسْلَامِ الشُّوْءَ» قَالَ أَبُو صَالِحٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ: خَذَلًا^(۱).

۳۱- باسی ئەم فەرموودهی پێغه‌مبەر ﷺ: ((ئەگەر

کە سێکم بەرد باران بکردایە بەبێ شایەت))

۵۳۱۰- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە کە لە خزمەت پێغه‌مبەردا ﷺ باسی ئەفرین کردن گرا، جا عاصیمی کۆری عەدی لەو بارمیه‌ووە قەسەیه‌کی کرد پاشان ڕۆشت، ئینجا پیاویک لە هۆزەکه‌ی هات بو‌و لای سکالای ئەو‌هی لا کرد کە ئەو لەگەڵ ژنەکه‌یدا پیاویکی بینیوه (زینای کردوه)، عاصیمیش وتی: من تەنها بە هۆی قەسەکه‌مه‌وه تووشی ئەمه‌ بووم، ئێتر عاصیم پیاوه‌که‌ی برد بو‌و خزمەتی پێغه‌مبەر و ﷺ هەواڵی ئەو‌هی دا بە پێغه‌مبەر ﷺ کە بەژنەکه‌یه‌وه بینیوه‌تی،

ئەو پیاو (مێردی ژنه‌که) ڕه‌نگ زه‌رد بووه، که‌م گوشتی ه‌ز خا‌و بوو، به‌لام ئەو پیاو‌ی تاوان‌بار ده‌کرا به‌وه‌ی له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌یدا بینه‌یه‌تی لاق نه‌ستوری ڕه‌نگ نه‌سمه‌ری گوشتن بوو، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ه‌رمووی: ((خوایه‌ ڕوونی که‌روه‌ بو‌مان))، ئینجا که‌ مندا‌له‌که‌ی بوو له‌و پیاو‌ ده‌چوو که‌ مێردی ژنه‌که‌ وتی له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌ی دیو‌یه‌تی، ئیتر پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ نیوانیاندا نه‌فرین کردنی نه‌نجامدا.

پیاو‌ی له‌ کو‌ڕه‌که‌دا به‌ ئیبنو عه‌بباسی ؓ وت: ئایا ئەو ژنه‌ ئەوه‌ بوو که‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر که‌سێکم به‌ بێ شایه‌ت به‌رد باران بکرایه‌ ئەم ژنه‌م به‌رد باران ده‌کرد))، ئیبنو عه‌بباس وتی: نه‌خێر ئەوه‌ ژنێک بوو له‌ ناوی مسو‌لماناندا به‌ ناشکرا زینای ده‌کرد (به‌لام شایه‌ت نه‌بوو له‌سه‌ری). ئەبو صالح و عه‌بدو‌للا‌ی کو‌ری یوسف ده‌لێن: (خَدَلًا) له‌ باتی (خَدَلًا)^(۱).

۳۲- بابُ صَدَاقِ الْمُلَاعَنَةِ

۵۳۱۱- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ قَذَفَ امْرَأَتَهُ فَقَالَ: فَرَّقَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ أَخَوَيْ بَنِي الْعَجْلَانِ، وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا. وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا. قَالَ أَيُّوبُ: فَقَالَ لِي عَمْرُو بْنُ زُرَّارٍ إِنَّ فِي الْحَدِيثِ شَيْئًا لَا أَرَاكَ تُحَدِّثُهُ قَالَ: قَالَ الرَّجُلُ: مَا لِي؟ قِيلَ: "لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَقَدْ دَخَلْتَ بِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَهُوَ أَبْعَدُ مِنْكَ"^(۲).

(۱) واته: له گێڕانه‌وه‌ که‌ی ئەو دوانه‌دا به: (خَدَلًا) گێڕاویانه‌ته‌وه‌ که‌ ڕیوایه‌ته‌کانی تر به: (خَدَلًا) گێڕاویانه‌ته‌وه‌.

(۲) ڕیوا‌نه: ۵۳۱۲، ۵۳۴۹، ۵۳۵۰.

۳۲- باسی (حوکمی) ماره یی ژنی نه فرین له گهل کراو

۵۳۱۱- سه عیدی کوری جوبه یر دهلی: به ئیبنو عومهرم ﷺ وت: بیاویک تاوانی زینای دایه پال ژنه که ی، ئیبنو عومهر وتی: پئغه مبه ر ﷺ ژن و بیاوه که ی^(۱) به نی عه جلانی له یهک جیاگرده وه و فهرمووی: ((خوا دهمانی بیگومان یه کیکتان دروژن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده که ن؟)) هیچ کامیان ملیان نه دا، بویه فهرمووی: ((خوا دهمانی یه کیکتان دروژن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده که ن؟)) هیچ کامیان دانیان پئدا نه نا، نهوسا فهرمووی: ((خوا دهمانی یه کیکتان دروژن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده که ن؟)) هیچیان دانیان پئدا نه نا، ئیتر جیای کردنه وه له یه گتری.

نه یوب دهلی: عه مری کوری دینار پی وتم: به راستی ئهم فهرمووده یه شتیکی تیا نابینم تۆ بیگپرته وه؟ وتی: بیاوه که وتی: نه ی مال و سامانه که م؟ وتی: پی وترا: ((مالت نییه نه گهر تۆ راست بکهیت (له وهی داوته پالی) نه وه ژنت بووه (جیا دمبته وه هه موو مارمی ده که ویت)، نه گهر درویش بکهیت نه وه خراپتر و دوورتره لیت)).

۳۳- بابُ قولِ الإمامِ للمُتَلَاعِنِينَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ كَاذِبٌ، قَهْلُ مِنْكُمْ تَائِبٌ؟

۵۳۱۲- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ، عَنِ الْمُتَلَاعِنِينَ، فَقَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِمُتَلَاعِنِينَ: «حَسَابُكُمْ عَلَى اللَّهِ

(۱) أخوی بنی عجلان: ئهمه له زمانی عه ره پیدا پی ده لئین: (باب التغلیب) واته لایهک زال ده کړی به سه ر لایه کی تر، وشه ی (أخ) بۆ برا ده بیژری به لام ژن و مێرده که ی به (أخوی) هیناوه واته: دوو برا که له بهر نه وه ی لایه نی پیاوه که زال کراوه، یان له بهر نه وه ی مسولمان برای ئیمانین، یان له بهر خزمایه تی نیوانیان که هه ردووکیان له هوژی عه جلان بوون (إرشاد الساري: ۸۷/۱۲).

أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا». قَالَ: مَا لِي؟ قَالَ: «لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا، فَهَوَّ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا، فَذَاكَ أَبْعَدُ لَكَ». قَالَ سُفْيَانُ: حَفِظْتُهُ مِنْ عَمْرٍو. وَقَالَ أَيُّوبُ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ لَاعَنَ أَمْرَأَتَهُ، فَقَالَ بِإِصْبَعَيْهِ -وَفَرَّقَ سُفْيَانُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى- فَرَّقَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ أَخَوَيْ بَنِي الْعَجْلَانِ، وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ إِنْ أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. قَالَ سُفْيَانُ: حَفِظْتُهُ مِنْ عَمْرٍو وَأَيُّوبَ كَمَا أَخْبَرْتُكَ^(۱).

۳۳- باسی پێشه‌وا به هەردوو نەفرین کەرەکه بڵێ: بێگومان یەکیکتان درۆزن دەن ئایا یەکیکتان تەوبە دەکات؟

۵۳۱۲- سه‌عیدی کۆری جوبه‌یر ده‌لی: پرسیارم له ئیبنو عومه‌ر (رضی) کرد
دەرباره‌ی ژن و می‌ردی نه‌فرین کەر، نه‌ویش وتی: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ ژن و می‌ردی
نه‌فرین کەری فەرموو: ((موحاسبه‌تان لای خودایه‌، یه‌کیکتان درۆ ده‌کات ه‌یچ
پێگه‌یه‌کت نییه‌ ژنت بێ))، پیاوه‌که‌ وتی: نه‌ی ماله‌که‌م^(۲) (پێغه‌مبه‌ر (ﷺ))
فەرمووی: ((مالت نییه‌، نه‌گەر نه‌وه‌ی پێت وتوووه‌ راست ده‌که‌یت، نه‌وه‌ ماله‌که‌ت
له‌ به‌رانبه‌ری نه‌وه‌دا بوو ژنت بووه‌ ده‌لالت بووه‌، وه‌ نه‌گەر بوه‌تانت بۆکردوه‌
نه‌وه‌ خراپه‌ترو دوورتره‌ (ه‌یچت بکه‌وی)).

سوفیان ده‌لی: نه‌م فەرمووده‌م له‌ عه‌مر بیستوووه‌، نه‌یوب ده‌لی: له‌ سه‌عیدی
کۆری جوبه‌یرم بیستوووه‌ وتی: وتم به‌ئیبنو عومه‌ر (رضی) پیاوی نه‌فرین بکات له‌
ژنه‌که‌ی، ئیبنو عومه‌ر به‌ په‌نجه‌ی ئاماژه‌ی کرد، وه‌ سوفیان ه‌ردوو په‌نجه‌ی
شایه‌تومان و ناوه‌پراستی له‌ یه‌که‌تری حیا کرده‌وه‌ - پێغه‌مبه‌ریش (ﷺ) پیاو و
ژنه‌که‌ی به‌نی عه‌جلانی له‌ یه‌که‌تری حیا کرده‌وه‌ و فەرمووی: ((بێگومان خوا

(۱) پروانه: ۵۳۱۱.

(۲) که‌ له‌ ماره‌ییدا پێم داوه‌.

دهزانئ یه‌کیکتان درؤ ده‌کات، دهی ئایا ته‌ویه که‌ریکتان تیا‌یه؟)) پیغه‌مبهر ﷺ سی جار ئهم فهرمایشته‌ی دووباره کرده‌وه، سوفیان ده‌لئ: ئهم فهرمووده‌یه‌م له عه‌مر و نه‌یوب بیستوو به‌و شیوه‌ی بۆم گیرایته‌وه.

۳۴- بابُ التَّفْرِيقِ بَيْنَ الْمُتْلَاعَيْنِ

۵۳۱۳- حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَرَّقَ بَيْنَ رَجُلٍ وَامْرَأَةٍ قَذَفَهَا، وَأَخْلَفَهُمَا^(۱).

۳۴- باسی جیا کردنه‌وه‌ی ژن و می‌ردی نه‌فرین که‌ر له یه‌کتری

۵۳۱۳- نافع ده‌لئ: ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بۆی گیرایه‌وه که پیغه‌مبهری خوا ﷺ پیاو ژنیکی له یه‌ک جیا کرده‌وه، پیاو‌که‌ ژنه‌که‌ی به‌ زینا تاوانبار‌کرد، پیغه‌مبهریش ﷺ هه‌ردووکیانی سویند دا.

۵۳۱۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: لَأَعَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَيْنَ رَجُلٍ وَامْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا^(۲).

۵۳۱۴- نافع ده‌لئ: ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیرایته‌وه وتی: پیغه‌مبهر ﷺ نه‌فرین کردنی ئه‌نجام له نیوان پیاو و ژنیکی ئه‌نصاریدا و جیای کردنه‌وه له یه‌کتری.

(۱) پروانه: ۴۷۴۸.

(۲) پروانه: ۴۷۴۸.

٣٥- باب: يَلْحَقُ الْوَلَدُ بِالْمُلَاعِنَةِ

٥٣١٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَاعَنَ بَيْنَ رَجُلٍ وَامْرَأَتِهِ، فَانْتَفَى مِنْ وَلَدِهَا، فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا، وَأَلْحَقَ الْوَلَدَ بِالْمَرْأَةِ^(١).

٣٥- باسیک: مندا له که (مندالی) ژنه نه فرین که ره که ده بیټ

٥٣١٥- ئیبنو عومەر ﷺ ده گێڕێته وه که پیغه مبهەر ﷺ نه فرین کردنی له نیوان پیاویک و ژنه کهیدا نه نجامدا، پیاو که حاشای کرد له مندالی ژنه که، پیغه مبه ریش ﷺ له په کتری جیا گردنه وه، کور کهی دا به ژنه که به کوردی نهوی دانا.

٣٦- بابُ قَوْلِ الْإِمَامِ: اللَّهُمَّ بَيِّنْ

٥٣١٦- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: ذَكَرَ الْمُتَلَاعِنَانِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ عَاصِمُ بْنُ عَدِيٍّ فِي ذَلِكَ قَوْلًا، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ، فَذَكَرَ لَهُ أَنَّهُ وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، فَقَالَ عَاصِمٌ: مَا ابْتُلِيتُ بِهَذَا الْأَمْرِ إِلَّا لِقَوْلِي. فَذَهَبَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي وَجَدَ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ -وَكَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مُصَفَّرًا قَلِيلَ اللَّحْمِ سَبَطَ الشَّعْرَ، وَكَانَ الَّذِي وَجَدَ عِنْدَ أَهْلِهِ آدَمَ خَذَلًا كَثِيرَ اللَّحْمِ جَعْدًا قَطَطًا- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ بَيِّنْ». فَوَضَعَتْ شَبِيهَا بِالرَّجُلِ الَّذِي ذَكَرَ زَوْجَهَا أَنَّهُ وَجَدَ عِنْدَهَا، فَلَاعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَهُمَا، فَقَالَ رَجُلٌ لِابْنِ عَبَّاسٍ فِي الْمَجْلِسِ: هِيَ الَّتِي قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ رَجَمْتُ أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُ هَذِهِ». فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَا، تِلْكَ امْرَأَةٌ كَانَتْ تُظْهِرُ السُّوءَ فِي الْإِسْلَامِ.

۳۶- باسی ئەم فەرمايشتهى پيغه مبهەر ﷺ (له نه فريندا): (خوايه روونی بکه يتهوه))

۵۳۱۶- ئىبنو عەبباس (رضي الله عنه) دهگيرتتهوه كه له خزمەت پيغه مبهردا ﷺ باسی ژن و پياوه نهفرين كارهكه كرا، ئينجا عاصيمي كورپى عهديى لهو بارميهوه قسهيهكى كرد، پاشان رۆشت، ئينجا پياويك له هۆزهكهى هات بۆ لای (عاصيم) بۆى گيراپهوه كه ئەو لهگهڵ ژنهكهيدا پياويكى بينويه (زينای كردوه)، عاصيميش وتی: من تهنها بههۆى قسهكه ميهوه توشى ئەم كاره بووم، ئيتـر عاصيم پياوهكهى برد بۆ خزمهتى پيغه مبهەر و ﷺ، جا ههوائى ئەوهى دا به پيغه مبهەر ﷺ كه بهژنهكهيهوه بينويهتى، ئەو پياوه (ميردى ژنهكه) رهنكى زهردى لهپ و كه م گوشتى قژ خاو بوو، بهلام ئەو پياوهى لهگهڵ ژنهكهيدا بينيبوو، رهنك ئەسمهري لاق ئەستورى قهلهوى قژ زۆر لول بوو- پيغه مبهريش ﷺ فەرمووى: ((خوايه روونی كهرهوه بۆمان))، ئينجا كه ژنهكه مندالتهكهى بوو لهو پياوه دهچوو كه ميردى ژنهكه وتى لهگهڵ ژنهكهى ديويهتى، ئيتـر پيغه مبهەر ﷺ له نيوانياندا نهفرين كردنى ئەنجامدا.

پياوئى له كۆرهكهدا به ئىبنو عەبباسى (رضي الله عنه) وت: ئايا ئەو ژنه ئەوه بوو كه پيغه مبهەر ﷺ فەرمووى: ((ئەگەر كهسيكـم به بى شايهت بهرد باران بكردايه ئەم ژنەم بهرد باران دهكرد)) ئىبنو عەبباس وتی: نهخیر ئەوه ژنيك بوو له ناوى مسوئماناندا به ئاشكرا زينای دهكرد، (بهلام شايهت نهبوو لهسهرى).

۳۷- باب: إِذَا طَلَّقَهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ تَزَوَّجَتْ بَعْدَ الْعِدَّةِ زَوْجًا غَيْرَهُ قَلَمَ يَمْسُهَا

۵۳۱۷- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ تَزَوَّجَ امْرَأَةً، ثُمَّ طَلَّقَهَا، فَتَزَوَّجَتْ آخَرَ، فَأَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَتْ لَهُ أَنَّهُ لَا يَأْتِيهَا، وَإِنَّهُ لَيْسَ مَعَهُ إِلَّا مِثْلُ هَذِهِ فَقَالَ: «لَا، حَتَّى تَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ، وَتَذُوقِي عُسَيْلَتِكَ»^(۱).

۳۷- باسیک: ئەگەر پیاوی سێ ته لاقه ی ژنه که بدات، پاشان له دوا ی تهواو بوونی عیدده ژنه که شووی کرد به پیاویکی تر و له گه ل ژنه که دروست نه بوو بوو^(۲)

۵۳۱۷- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیرپتهوه که ریفاعة هورمزی ژنیکی ماره کرد، پاشان ته لاقی دا و شووی کرد به پیاویکی تر، ئینجا ژنه که هاته خزمهتی پیغه مبه و ﷺ پپی وت: که پیاومهکی ناتوانی له گه لی دروست ببی، وه ئاله ته که ی وه ک ریشالی قوماش وایه، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((نابی ههتا ههنگوین و له زمته میرده کهت نه چیژی نه ویش ههنگوین و له زمته تو نه چیژی)).

۳۸- باب: ﴿وَالَّتِي بَيِّنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ أَرْبَتُمْ﴾ ۱ ﴿الطلاق

قَالَ مُجَاهِدٌ: إِنْ لَمْ تَعْلَمُوا يَحِضْنَ أَوْ لَا يَحِضْنَ، وَاللَّيْقَعْدَنَ عَنِ الْحَيْضِ، ﴿وَالَّتِي لَمْ يَحِضْنَ﴾ ۱ ﴿الطلاق، ﴿فَعَدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ﴾ ۲ ﴿الطلاق.

(۱) پروانه: ۲۶۳۹.

(۲) ئایا چه لال ده بیت بو میردی به که می ئەگەر میردی دووه می ته لاقی بدات؟

۳۸- باسیک: (ئهوانه ی که بێ هیوا ده بن له کهوتنه چه یزه وه له ژنانتان، ئه گهر (دهر باره ی عیده دیان) دوو دل بوون)

مواجهید ده ئی: ئه گهر نه تانزانی ئه و ژنانه ده که ونه چه یزه وه یان ناکه ونه چه یزه وه، ئه وان ه ش له چه یز چونه ته وه^(۱) و ئه وان ه شیان هیشتا نه که و توونه ته چه یزه وه^(۲) هه موویان عیده دیان سی مانگه.

۳۹- باب: ﴿وَأُولَٰئِكَ الْأَخْمَالُ أَجْلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ ۱ الطلاق

۵۳۱۸- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمَزٍ الْأَعْرَجِ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، عَنْ أُمِّهَا أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَسْلَمَ يُقَالُ لَهَا: سُبَيْعَةُ كَانَتْ تَحْتَ زَوْجِهَا، تُؤْفَى عَنْهَا وَهِيَ حُبْلَى، فَخَطَبَهَا أَبُو السَّائِلِ بْنِ بَعْكُكٍ، فَأَبَتْ أَنْ تَنْكِحَهُ، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا يَصْلُحُ أَنْ تَنْكِحِيهِ حَتَّى تَعْتَدِي آخِرَ الْأَجَلَيْنِ. فَمَكُنْتُ قَرِيبًا مِنْ عَشْرِ لَيَالٍ، ثُمَّ جَاءَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: «انْكحِي»^(۳).

۳۹- باسیک: (وه ژنانی سک پر (دوو گیان) عیده دیان ئه و کاته یه که سکه که دیان دابنن)

۵۳۱۸- عه بدوره حمان گێڕایه وه که زمینه یی کچی ئه بی سه له مه بو ی گێڕایه وه له دایکیه وه که ئوممو سه له مه ی ﷺ خیزانی پیغه مبه ره ﷺ گێڕایه وه، که ژنیک له هوژی ئه سه له م پی ده و ترا: سوبه یه ژنی میرده که ی بوو که میرده که ی مرد

(۱) له بهر پیری و ته مه ن زۆر یان ناکه ونه چه یزه وه.

(۲) له بهر مندالی و ته مه ن که میان.

(۳) پروانه: ۴۸۰۹.

ئهوسکی پر بوو، ئینجا ئه‌بو سه‌نابیلی کورپی به‌عه‌که‌ک خوازبێنی کرد، ژنه‌که‌ پازی نه‌بوو شووی پێ بکات^(۱)، (ئه‌بو سه‌نابیل) وتی: سویند به‌خوا دروست نییه‌ شووی پێ بکه‌یت تا دوورترین دوو عیدده‌که‌ نه‌ژمیری، ئینجا ژنه‌که‌ی نزیکه‌ی ده‌ رۆژ مایه‌وه‌، پاشان هات بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی پێی: ((شوو بکه‌)).

۵۳۱۹- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ، عَنْ يَزِيدَ، أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ كَتَبَ إِلَيْهِ، أَنَّ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَخْبَرَهُ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى ابْنِ الْأَرْقَمِ أَنْ يَسْأَلَ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةَ كَيْفَ أَفْتَاهَا النَّبِيُّ ﷺ؟ فَقَالَتْ: أَفْتَانِي إِذَا وَضَعْتُ أَنْ أَنْكِحَ^(۲).

۵۳۱۹- یه‌زید ده‌گیرپته‌وه‌ که ئیبنو شیهاب به‌نامه‌ بو‌ی نوسی که عه‌وبه‌یدوللای کورپی عه‌بدوللای بو‌ی گیراومه‌ته‌وه‌ له‌ باوکیه‌وه‌، که به‌ نامه‌ بو‌ ئیبنو لئه‌رقه‌می نووسیوه‌ که پرسیار له‌ سوبه‌یعه‌ی ئه‌سه‌له‌می بکات: پیغه‌مبه‌ر ﷺ چۆن فه‌توای بو‌ دا؟ سوبه‌یعه‌ش وتی: فه‌رمووی پیم که‌ی منداله‌که‌م بوو شوو بکه‌م.

۵۳۲۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ قَزَعَةَ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ أَنَّ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةَ نَفَسَتْ بَعْدَ وَقَاةٍ زَوْجَهَا بِلَيْالٍ، فَجَاءَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَاسْتَأْذَنَتْهُ أَنْ تَنْكِحَ، فَأَذِنَ لَهَا، فَتَكَحَّتْ.

۵۳۲۰- میسومری کورپی مه‌خرمه‌ ﷺ ده‌گیرپته‌وه‌ که سوبه‌یعه‌ی ئه‌سه‌له‌می ﷺ پاش مردنی می‌رده‌که‌ی به‌ جه‌ند شه‌ویک مندالی بوو^(۳)، ئه‌وسا سوبه‌یعه‌ هات بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و مو‌له‌تی لی خواست که شوو بکات، ئه‌ویش مو‌له‌تی دا و ئیتر شووی کرد.

(۱) ئه‌بو بیشری کورپی حاریسیش خوازبێنی کرد که پیاویکی گه‌نج بوو، ئه‌بو سنابیل به‌ته‌مه‌ن بوو.

(۲) پروانه: ۳۹۹۱.

(۳) (نَفَسَتْ) به‌ مندال بوون و به‌ خوینی پاش مندال بو‌نیش ده‌وتری پێشی ده‌وتریت زه‌یسانی له‌ کورده‌واریدا.

٤٠- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَرْجِعْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ ﴿البقرة

وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ فِيمَنْ تَزَوَّجَ فِي الْعِدَّةِ، فَحَاضَتْ عِنْدَهُ ثَلَاثَ حِيضٍ: بَانَتْ مِنَ الْأَوَّلِ، وَلَا تَحْتَسِبُ بِهِ لِمَنْ بَعْدَهُ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: تَحْتَسِبُ. وَهَذَا أَحَبُّ إِلَى سُفْيَانَ، يَعْنِي: قَوْلَ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ مَعْمَرٌ: يُقَالُ أَقْرَأَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا دَنَا حَيْضُهَا، وَأَقْرَأَتْ إِذَا دَنَا طُهْرُهَا، وَيُقَالُ: مَا قَرَأَتْ بِسَلَى قَطُّ، إِذَا لَمْ تَجْمَعْ وَلَدًا فِي بَطْنِهَا.

٤٠- باسی ئەم فەرمايشته‌ی خوا‌ی به‌رز و بلند: (وه ژنه ته‌لاق

دراوه‌کان دان به‌خویندا ده‌گرن تا ماوه‌ی سێ حه‌ین)^(١)

ئێبراهیم دهرباره‌ی بیاوی له‌ عیده‌دا ژنیک ماره‌ کات^(٢) ئینجا لای بیاوه‌که‌ سێ جار بکه‌ویته‌ هه‌یزه‌وه‌ له‌ می‌ردی یه‌که‌می حیا دهبیته‌وه‌ به‌ یه‌که‌جاری، وه‌ به‌ عیده‌ش دانانری بۆ می‌ردی پاش یه‌که‌م^(٣).

زوه‌ری ده‌لی: (بۆ می‌ردی دووهم) به‌ عیده‌ه‌ دادهنریت (هه‌ر چۆنیک بۆ می‌ردی یه‌که‌م دانراوه‌)، ئەمه‌یان به‌ لای سو‌هیانه‌وه‌ چاک‌تره‌ و به‌دلیه‌تی، واته‌: رایه‌که‌ی زوه‌ری.

مه‌مه‌ر ده‌لی: ده‌وتریت: (أَقْرَأَتِ الْمَرْأَةُ) ئەگه‌ر که‌وته‌نه‌ هه‌یزی نزیک بیته‌وه‌، وه‌ ده‌وتریت: (أَقْرَأَتْ) ئەگه‌ر پاکیتی نزیک بیته‌وه‌، وه‌ ده‌وتریت: (مَا قَرَأَتْ بِسَلَى قَطُّ) ئەگه‌ر هه‌رگیز سکی نه‌بی‌ت.

(١) یان سێ پاکیتی که‌ پای هه‌ندی‌ک له‌ زانایانه‌.

(٢) به‌ ماره‌ کردنیک‌ی نادروست.

(٣) می‌ردی دووهم چونکه‌ پاش سێ هه‌یز ئینجا عیده‌ی له‌ می‌ردی یه‌که‌می ته‌واو بووه‌، دروسته‌ شوو بکات له‌به‌ر ئەوه‌ی ئەو عیده‌یه‌ هه‌چ په‌یوه‌ندی به‌ می‌ردی دووهمه‌وه‌ نییه‌.

۴۱- بَابُ قِصَّةِ قَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ

وَقَوْلِهِ: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَالَّذِ هُكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾﴾ الطلاق، ﴿أَسْكَنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا تُضَارَّوهُنَّ لِضَيِّقَاتِهِنَّ وَلَا تَتَّقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ﴿٢﴾﴾ الطلاق، إِلَى قَوْلِهِ: ﴿بَعْدَ عُسْرٍ مُسْرًا ﴿٧﴾﴾ الطلاق.

۵۳۲۲-۵۳۲۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَسَلِيمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ سَمِعَهُمَا يَذْكُرَانِ، أَنَّ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ بْنَ الْعَاصِ طَلَّقَ بِنْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَكَمِ، فَأَنْتَقَلَاهَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، فَأَرْسَلَتْ عَائِشَةُ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى مَرْوَانَ -وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ-: اتَّقِ اللَّهَ وَارْزُدْهَا إِلَى بَيْتِهَا. قَالَ مَرْوَانُ فِي حَدِيثِ سُلَيْمَانَ: إِنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْحَكَمِ غَلَبَنِي. وَقَالَ الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ: أَوْ مَا بَلَغَكَ شَأْنُ قَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ؟ قَالَتْ: لَا يَصُرُّكَ أَنْ لَا تَذْكُرَ حَدِيثَ قَاطِمَةَ. فَقَالَ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ: إِنْ كَانَ بِكَ شَرٌّ فَحَسْبُكَ مَا بَيْنَ هَذَيْنِ مِنَ الشَّرِّ^(۱).

۴۱- باسی به سه رهاتی فاتیمه کی قهیس

وه باسی ئەم فەرماشتهی خۆی گه وره: (وه له خوا بترسن که په رومردگارتانه، نهو ژنانه دمرمه کهن له ماله کانی خویان (تا عیدمیان ته واو دمبیت)، نافرمتانیش با دمرنه چن (له ماله کانیان) مه گهر کاریکی خرابی ناشکرا بکهن،

(۱) پروانه: ۵۳۲۳، ۵۳۲۴، ۵۳۲۵، ۵۳۲۶، ۵۳۲۷، ۵۳۲۸.

وه ئهوانه سنوورانیکى خوايين ههر كه سيك له سنوورانى خودا دهر بچي، ئهوه بيگومان ستهمى له خوى كردوه، تو چوزانى لهوانه يه خوا دواى ئهوه كاريكى تر پيش بيني، (ژنانى ته لاق دراو) داياى بنين لهو شوينه ي كه خوستان دادمنيش به پي تواناتان، وه زيانيان پي مهگه يهنن تا تهنگيان پي هه لچنن، وه ئهگهر دووگيان بوون ئهوه خه رجيان بكيشن تا سكه كه يان دانه نين، تا دهگاته ئهم فهرمايشته ي خوا (دواى تهنگانه ناسانى دينيت)

۵۳۲۱- ۵۳۲۲- يه حياى كورپى سه عيد له قاسيمى كورپى موحه ممهد و سوله يمانى كورپى يه ساره وه گيراپه وه، كه له ههردووگيانى بيست ده يانوت: يه حياى كورپى سه عيدى كورپى عاص^(۱) ژنه كه ي ته لاقدا كه كچى عهبدوپه رحمانى كورپى حه كه م بوو، ئينجا عهبدوپه رحمان له ماله كه ي خوى گويزايه وه (برديه مالى خوى)، جا عائيشه ر عا دايكى ئيمانداران نارديه لاي مهروان (ي كورپى حه كه م) - لهو كاته دا لىپرسراوى مهدينه بوو - (پي وت): له خوا بترسه و ئهوه ژنه بگيرپه وه بو ماله كه ي خوى، مهروانىش وهك له فهرمووده كه ي سوله يماندا هاتووه وتي: بهراستى عهبدوپه رحمانى كورپى حه كه م زال بووه به سه رمدا^(۲)، قاسيمى كورپى موحه ممهد ده لي^(۳): ئايا قسه ي فاتيمه ي كچى قه يست پي گه يشتووه^(۴)؟ عائيشه ش عا وتي: هيج زيانن لي ناكه وي كه قسه له قسه ي فاتيمه بكه يت، مهروانى كورپى حه كه م وتي: ئهگهر ئه لئيت ئه وه به هوى شهر و نازاوه ي نيوان ئه وه دووانه وه (فاتيمه و ئه بو عه مردا) بووه، (ئهم شهره ش كه له نيوان يه حيا و ژنه كه يدا هه يه) بهس نيه بو تو كه له سه ر ئه وه سه رزه نشتمان نه كه ي.

(۱) ئهم يه حيايه له گه ل يه حياى سه ره تاى پشته كه جياوازن دوو كه سن نهك هه مان كه س بيت.

(۲) زال بووه به سه رمدا به گويم ناكات يان به به لگه زال بووه به سه رمدا.

(۳) واته: له فهرمووده ي قاسيمى كورپى موحه ممهد دا هاتووه مهروان وه لامي عائيشه ده داته وه و ده لي:

كه له مالى ميرده كه ي به مؤله تي پيغه مبه ر عا چوته دهر له مالى خوى.

۵۳۲۳- ۵۳۲۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: مَا لِفَاطِمَةَ، أَلَا تَتَّقِي اللَّهَ؟! يَعْنِي: فِي قَوْلِهِ: "لَا سَكُنِي وَلَا تَفَقَّه" ^(۱).

۵۳۲۳- ۵۳۲۴- عهبدوره حماني كورې قاسيم له باوكيه وه دمگيرپته وه نهویش له عائیشه وه ﷺ دهلی: فاتیمه جیهه تی له خوا ناترسی؟ واته كه دهلی جی مانه وه و خهرجی نییه (بو ژنی ته لاق دراو).

۵۳۲۵- ۵۳۲۶- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ لِعَائِشَةَ: أَلَمْ تَرَيْنِ إِلَى فُلَانَةٍ بِنْتِ الْحَكَمِ طَلَّقَهَا زَوْجَهَا الْبَتَّةَ فَخَرَجَتْ؟ فَقَالَتْ بِنْسَ مَا صَنَعْتُ. قَالَ: أَلَمْ تَسْمَعِي فِي قَوْلِ فَاطِمَةَ؟ قَالَتْ: أَمَّا إِنَّهُ لَيْسَ لَهَا خَيْرٌ فِي ذِكْرِ.

وَزَادَ ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ: عَابَتْ عَائِشَةُ أَشَدَّ الْعَيْبِ، وَقَالَتْ: إِنَّ فَاطِمَةَ كَانَتْ فِي مَكَانٍ وَحِشٍ، فَخِيفَ عَلَى نَاحِيَتِهَا، فَلِذَلِكَ أَرْخَصَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ.

۵۳۲۵- ۵۳۲۶- عهبدوره حماني كورې قاسيم له باوكيه وه گيرپه وه دهلی: عوروه كورې زوبهیر وتی به عائیشه ﷺ: نایا سهیری فلانی كچی كه كه م ناكهیت میرده كهی بهیه كجاری ته لاقی داوه له مائی خوئی چوته دهرموه، عائیشه ش ﷺ وتی: (ئو ژنه) كاریکی خرابی كردوه، (عوروه) وتی: نایا ئو فهرمووده یهت بیستووه دهربارهی وته كهی فاتیمه ^(۲) عائیشه ش وتی: جا بهراستی ئو (فاتیمه) باس كردنی ئو فهرمووده چاك نییه بوئی ^(۳).

(۱) پروانه: ۵۳۲۱، ۵۳۲۲.

(۲) كه دهلی پیغمبه ر ﷺ مؤله تی چوونه دهره وهی داوه.

(۳) چونكه له بهر حاله تیکي تابه تی پیغمبه ر ﷺ مؤله تی نهوی داوه نابن ئو باسی کاتی بی گشتینن.

ئیبنو ئەبى زیناد له هیشامهوه له باوكیهوه ئەمهى لى زیاد كردوه: عائشه زۆر بهتوندى رەخنەى گرت، (فاتیمه) وتى: بێگومان فاتیمه له جیگایهكى تهنها و مهترسیداردا بوو ترس هه‌بوو له‌ده‌ورو به‌ره‌كه‌ى، بۆیه پێغه‌م‌به‌ر ﷺ مۆله‌تیدا بگۆیزێتیه‌وه.

٤٢- بَابُ الْمُطَلَقَةِ إِذَا خُشِيَ عَلَيْهَا فِي مَسْكَنِ زَوْجِهَا أَنْ يُقْتَحَمَ عَلَيْهَا، أَوْ تَبْذَوْ عَلَى أَهْلِهَا بِقَاحِشَةٍ

٥٣٢٨-٥٣٢٧- وَحَدَّثَنِي جِبَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ أَتَتْ ذَلِكَ عَلَى فَاطِمَةَ^(١).

٤٢- باسى ژنى ته‌لاق‌دراو له مالى مێرده‌كه‌یدا بێت مه‌ترسى له‌سه‌ر بى هێرشى بك‌ریته‌ سه‌رى یان ژنه‌كه‌ قسه‌ى ناشرین به‌ كه‌س و كارى خۆى یان مێرده‌كه‌ى بلى^(٢)

٥٣٢٨-٥٣٢٧- عوروه ده‌گێزێته‌وه كه‌ عائشه ؓ له‌سه‌ر ئەو وته^(٣) رەخنەى له‌ فاتیمه‌ گرت و سه‌رزه‌نشتى كرد.

٤٣- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا يَحِلُّ لهنَّ أَنْ يَكُنَّ مَأْكُوفَاتٍ فِي أَزْوَاجِهِنَّ﴾ ۖ الْبَقَرَةُ

مِنْ الْحَيْضِ وَالْحَبْلِ.
٥٣٢٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ ؓ قَالَتْ: لَمَّا أَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَنْفِرَ، إِذَا صَفِيَّةُ عَلَى بَابِ خَبَائِهَا كَتِيبَةً، فَقَالَ

(١) بروه: ٥٣٢١، ٥٣٢٢.

(٢) ئەوه دروسته له مالى مێرده‌كه‌ى بگۆیزێته‌وه بۆ شوێنێكى تر.

(٣) كه‌ وتبووى ژنى ته‌لاق‌دراو جن مانه‌وه و نه‌فه‌قه‌ى نیه.

لَهَا: «عَقَرِي - أَوْ حَلَقِي - إِنَّكِ لَحَابِسَتُنَا أَكُنْتَ أَقْضَتِ يَوْمَ النَّحْرِ؟». قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: «فَأَنْفِرِي إِذَا»^(۱).

۴۳- باسی ئهم فهرمایشتهی خوامی بهرز و بلند: (دروستی نییه بو ئهو (ژن) انه ئهوهی خودا له منالدا نیاندا دروستی کردوه (له) حمیز یان منداڵ، بیشارنهوه له حمیز و سک و منداڵ.

۵۳۲۹- عائشه رضی اللہ عنہا دهلی: (له حه جی مائاوایدا) کاتی پیغه مبهری خوا ﷺ ویستی له مهککه درچیته^(۲)، له پر صفیهی دی له بهر دمرگای چادره کهیدا به غه مباری فهرمووی پیی: ((لهش به باری)) یان ((زار به ئازار بی، بیگومان تو دهمان هیلیته وه، ئایا روژی جهژن ته وافی نیفازمت کرد؟)) صفیه وتی: به لی، فهرمووی: ((که واته درچو و بکه ریروه)).

۴۴ — باب: ﴿وَبُعُولَهُنَّ أَحَقُّ بِرِزْقِهِنَّ﴾ البقرة

أَي: فِي الْعِدَّةِ، وَكَيْفَ يُرَاجِعُ الْمَرْأَةُ إِذَا طَلَّقَهَا وَاحِدَةً أَوْ ثِنْتَيْنِ؟
۵۳۳۰- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: زَوْجٌ مَعْقِلٌ أُخْتُهُ، فَطَلَّقَهَا تَطْلِيقَةً^(۳).

۴۴- باسیک: (وه میردهکانیان شایستهن به گێرانهوه یان)

واته: له عیددهدا، وه ژن چون دهیتریته وه ئه گهر پیاوه کهی ته لاقیک یان دووانی دابیت؟
۵۳۳۰- هه سه من ده لی: مه عقیل خوشکه کهی دا به شوو، ئینجا (میرده کهی ئه بو لبه داخ) یه که ته لاقی دا.

(۱) پروانه: ۲۹۶.

(۲) دواى ئه نجامدانى هه ج

(۳) پروانه: ۴۵۲۹.

۵۳۳۱- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ، أَنَّ مَعْقِلَ بْنَ يَسَارٍ كَانَتْ أُخْتُهُ تَحْتَ رَجُلٍ فَطَلَّقَهَا، ثُمَّ خَلَى عَنْهَا حَتَّى انْقَضَتْ عِدَّتُهَا، ثُمَّ خَطَبَهَا، فَحَمِيَ مَعْقِلٌ مِنْ ذَلِكَ أَنفًا فَقَالَ: خَلَى عَنْهَا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهَا، ثُمَّ يَخْطُبُهَا فَحَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَنْ أَجْلَهُنَّ فَلَا تَمْضُلُوهُنَّ﴾ (۳) البقرة، إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، فَدَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَرَأَ عَلَيْهِ، فَتَرَكَ الْحَمِيَّةَ وَاسْتَقَادَ لِأَمْرِ اللَّهِ (۱).

۵۳۳۱- حه‌سه‌ن ده‌گیرپه‌ته‌وه که مه‌عقیلی کوری یه‌سار ﷺ خوشکیکی هه‌بوو زنی پیاویک بوو، نینجا ته‌لاهیدا پاشان وازی لی هی‌نا هه‌تا عیدده‌ی به‌سه‌ر چوو، پاشان خوازیب‌نی کرده‌وه، مه‌عقیلیش کاره‌که‌ی نه‌کرد له‌به‌ر رق هه‌لسان و خو به‌گه‌وره‌گرتن وتی: وازی لی هی‌نا له‌کاتیکیدا (ده‌یتوانی بیباته‌وه) ده‌سه‌لاتی هه‌بوو به‌سه‌ریدا له‌پاش نه‌و خوازیب‌نی ده‌کات، نیت مه‌عقیل ر‌یگر بوو له‌نیوان پیاوه‌که و ئافه‌رمه‌که‌دا، به‌و هویه‌وه خوا نه‌م نایه‌ته‌ی دابه‌زاند: (کاتیک زنتان ته‌لاق دا و عیدده‌یان ته‌واو بوو نیت فه‌ده‌غه‌یان (به‌رگریان) مه‌که‌ن) تا کو‌تایی نایه‌ته‌که، جا پ‌نغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌عقیلی بانگ کرد و نه‌م نایه‌ته‌ی بو خوینده‌وه، مه‌عقیلیش وازی له‌ده‌مارگریه‌که‌ی هی‌نا و گه‌ردن که‌ج بوو بو فه‌رمانه‌که‌ی خوا.

۵۳۳۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ طَلَّقَ امْرَأَةً لَهُ وَهِيَ حَائِضٌ تَطْلِيْقَةً وَاحِدَةً، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُرَاجِعَهَا، ثُمَّ يُمْسِكُهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ تَحِيضَ عِنْدَهُ حَيْضَةً أُخْرَى، ثُمَّ يُمْهِّلُهَا حَتَّى تَطْهُرَ مِنْ حَيْضِهَا، فَإِنْ أَرَادَ أَنْ يُطْلِقَهَا فَلْيُطْلِقْهَا حِينَ تَطْهُرُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُجَامِعَهَا، فَبَلَغَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُطْلَقَ لَهَا النِّسَاءُ. وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ إِذَا سُئِلَ عَنْ ذَلِكَ قَالَ لِأَحَدِهِمْ: إِنْ كُنْتَ طَلَقْتَهَا ثَلَاثًا فَقَدْ حَرَمْتَ عَلَيْكَ، حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ. وَرَأَى فِيهِ غَيْرُهُ عَنِ اللَّيْثِ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: لَوْ طَلَقْتُ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَنِي بِهَذَا (۲).

(۱) پروانه: ۴۵۲۹.

(۲) پروانه: ۴۹۰۸.

۵۳۳۲- نافع دهگیرتهوه له عهبدوولای کورپی عومهری کورپی خهتتابهوه ﴿﴾
 يَهْكَ تَهْلَاقِي زَنْهَكَه‌ی دَا لَه كَاتِيكْدَا لَه حَه‌یَزْدَا بُوو، ئَه‌نَجَا پِيْغَه‌مبَه‌رِي خَوَا ﴿﴾
 فِه‌رَه‌مَانِي پِيْ كَرْد زَنْهَكَه‌ی بَغِيْرِيْتَه‌وه بُو لَای خَوِي، پَاشَان لَای خَوِي بِيْهِيْلِيْتَه‌وه
 هَه‌تَا پَاك دَه‌بِيْتَه‌وه، پَاشَان لَای خَوِي بُو جَارِيكِي تَر دَه‌كَه‌وِيْتَه حَه‌یَزَه‌وه و پَاشَان
 لَای خَوِي رَايْگَرِي هَه‌تَا پَاك دَه‌بِيْتَه‌وه، دَوَاي ئَه‌وه جَارِيكِي تَر دَه‌كَه‌وِيْتَه
 حَه‌یَزِيكِي تَرَه‌وه، لَه پَاشَان لِي بُوَه‌سْتِي تَا پَاك دَه‌بِيْتَه‌وه لَه حَه‌یَزَه‌كَه‌ی، جَا
 ئَه‌گَه‌ر وِيَسْتِي تَه‌لَاقِي بَدَات بَا تَه‌لَاقِي بَدَات، كَاتِي پَاك بُووِيَه‌وه پِيْش ئَه‌وه‌ی
 لَه‌گَه‌لِي دَرُوسْت بِيْت، ئَه‌وه ئَه‌و عِيْدَه‌يَه‌یه كَه خَوَا فِه‌رَمَانِي پِيْكَرْدَه نَافَه‌رَتِي
 لَه‌سَه‌ر تَه‌لَاق بَدَرِي، وَه عَه‌دُوْلَآ هَه‌ر كَات پَرَسِيَارِي لِي بَكْرَايَه لَه‌و بَارَمِيَه‌وه بَه
 يَه‌كِيكِيَانِي دَه‌وت: ئَه‌گَه‌ر تُو سِيْ بَه سِيْ تَه‌لَاقِي بَدَمِيْت، ئَه‌وه بِيْگُومَان لِيْت
 حَه‌رَام بُووه هَه‌تَا شُوو نَه‌كَات بَه پِيَاوِيكِي تَر جَكَه لَه مِيْرَدَه‌كَه‌ی خَوِي.
 وَه جَكَه لَه قُوْتَه‌يَه‌یه لَه لَه‌يَسَه‌وه گِيْرَاوِيَه‌تِيَه‌وه دَه‌لِي: نافع بُوِي گِيْرَاوَمَه‌وه
 دَه‌لِي: ئِيْبِنُو عَوْمَه‌ر ﴿﴾ ئَه‌مَه‌ی لَه فِه‌رَمُوودَه‌كَه زِيَاد كَرْدَه وَتِي: ئَه‌گَه‌ر پِيَاو
 جَارِيك يَان دُوو جَار زَنْهَكَه‌ی تَه‌لَاق بَدَات (بُوِي هَه‌يَه بِيْگِيْرِيْتَه‌وه)، چُونَكَه
 بِيْگُومَان پِيْغَه‌مبَه‌ر ﴿﴾ فِه‌رَمَانِي پِيْكَرْدُووم بَه‌وه.

۴۵- بَابُ مُرَاجَعَةِ الْخَائِضِ

۵۳۳۳- حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ، حَدَّثَنِي يُونُسُ
 بْنُ جُبَيْرٍ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ: فَقَالَ: طَلَّقَ ابْنُ عُمَرَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَسَأَلَ عُمَرُ النَّبِيَّ
 ﷺ فَأَمَرَهُ أَنْ يُرَاجِعَهَا، ثُمَّ يُطَلِّقَ مِنْ قُبْلِ عِدَّتِهَا، قُلْتُ: فَتَعْتَدُ بِتِلْكَ التَّطْلِيقَةِ؟ قَالَ:
 أَرَأَيْتَ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحَمَقَ.

٤٥- باسی گێرانهوهی ژن له چهیزدا^(١)

٥٣٣٣- یونسی کوری جوبهیر دهلی: پرسیارم له ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ کرد نهویش وتی: ئیبنو عومەر ژنهکهی ته لاقدا له کاتیگدا له چهیزدا بوو، جا عومەر پرسیاری له پیغه مبهیر رضی اللہ عنہ کرد نهویش فهرمانی کرد ژنهکهی بگێریتهوه بو لای خووی، پاشان ته لاقی بدات له سهرمتای عیددمکهیهوه، وتم: نهو ته لاق دانه به ته لاق دادمنری؟ وتی: نهگهر مروڤ نه توانی فهرزی به جی بیئی وکهریتی بکات (به جی نه هیئی^(٢)).

٤٦- باب: تُحَدُّ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: لَا أَرَى أَنْ تَقْرَبَ الصَّيِّئَةَ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا الطَّيِّبُ؛ لِأَنَّ عَلَيْهَا الْعِدَّةَ. حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ هَذِهِ الْأَحَادِيثَ الثَّلَاثَةَ. ٥٣٣٤ - قَالَتْ زَيْنَبُ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ حِينَ تُوُفِّيَ أَبُوهَا أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ، فَدَعَتْ أُمَّ حَبِيبَةَ بِطَيْبٍ فِيهِ صُفْرَةٌ - خَلُوقٌ أَوْ غَيْرُهُ - فَدَهَنْتُ مِنْهُ جَارِيَةً، ثُمَّ مَسَّتْ بِعَارِضِيهَا، ثُمَّ قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِي بِالطَّيِّبِ مِنْ حَاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحَدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(٣).

(١) نهگهر ته لاقدانهکهی به به کجاری و به تهواوی له به کتری جیا نه بووبنهوه، واته ته لاقهکهی (پجعی) بیئت.

(٢) نهوه نه بیته بیانو بوئی تا ته لاقهکهی نه کهوئی؟ واته ته لاقهکهی ده کهویتی.

(٣) پروانه: ١٢٨٠.

۶۱- باسیک: ژنت میړدی مردبټ چوار مانگ و ده رۆژ ته عزت ده گرت

زوهري ده لئ: ږام نيبه كه كچولهي ژني ميړد مردوو نزيكي بوني خوش
كه وښته وه، چونكه نهو كچولش له سهره يه تي ته عزت بار بيت.
نافيع له زهينه بي كچي نه بي سه له موه ده گيرتته وه كه نهو (زهينه ب) نه م سئ
فهرمووده ي بؤ (نافيع) گيرايه وه^(۱).

۵۳۳۴- زينب ده لئ: چوومه زووره وه بؤ لای نوممو حبيبهي ﷺ خيزاني پيغه مبهري ﷺ
كاتي نه بو سوفيانی كوري حهرب باوكي مرد بوو، نينجا نوممو حبيبهي داواي بونيكی
خوشی كرد زمعه فراني - خه لوقي يان جورتي تر- تيا بوو، جا لهو بونه خوشه كچيكي
بي بون خوش كرد و پيدا سوي، له پاشان دای له لای جابنه كانی خوی پاشان وتي:
سویند به خوا من هيچ پيوستم به بوني خوش له خودان نيبه، تهنه له بهر نه وه
بوو كه له پيغه مبهري خوام ﷺ بيستوه دميه فرموو: ((دروست نيبه بؤ نافرمتيك باومري
به خوا و به رۆزی دواي هه بيت ته عزت بگري بؤ هيچ مردويهك له سئ رۆژ زياتر
جگه له ميړد چوار مانگ و ده رۆژ (ته عزيه ي بؤ ده گري)) .

۵۳۳۵- قَالَتْ زَيْنَبُ: قَدْ خَلْتُ عَلَى زَيْنَبِ ابْنَةِ جَحْشٍ حِينَ تُؤْفَى أَخُوَهَا، قَدَعَتْ بِطِيبٍ
فَمَسَّتْ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَتْ: أَمَا وَاللَّهِ مَا لِي بِالطِّيبِ مِنْ حَاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
يَقُولُ عَلَى الْمَنْبَرِ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُجِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثِ
لَيَالٍ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۲).

(۱) فهرمووده ي به كه م زهينه ب له نوممو حبيبهي ده گيرتته وه له پهراوی جه نائيز باس ته عزتباري نافرته بؤ
غيري ميړدی خوی، به ژماره (۱۲۸۰)، وه فهرمووده ي دووه میان نافيع له زهينه به وه ده گيرتته وه له پهراوی
جه نائيز باس ته عزتباري نافرته بؤ غيري ميړدی خوی، به ژماره (۱۲۸۲). فهرمووده ي سيه ميس نه م
فهرمووده ي نيره به به ژماره: (۵۳۳۴).

(۲) پروانه: ۱۲۸۲.

۵۳۳۵- زمینهب ^(۱) دهلی: وه چووم بو لای زمینهبی کچی جه حش کاتی براکهی مرد، داوای بونی خوش کرد و ههندیکی دا له خووی، پاشان وتی: جا سویند به خوا من هیچ پیویستییه کم به بونی خووی نییه، تهنها نهوه نهبی له پیغه مبهری خوام ﷺ بیستوو له سهر دوانگه دهیغه رموو: ((دروست نییه بو هیچ نافرمتیک که باوهری به خوا و به پوژی دواپی بیی بو هیچ مردوویهک تهعزی بار بیی له سی پوژ زیاتر، مهگهر بو میردی چوار مانگ و ده پوژ (تهعزیه ی بو دهگیر)) .

۵۳۳۶ - قَالَتْ زَيْنَبُ: وَسَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ تَقُولُ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا وَقَدْ اشْتَكَّتْ عَيْنَهَا، أَفَتَكْضُلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا». مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا كُلَّ ذَلِكَ يَقُولُ: "لَا"، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا هِيَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ، وَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ» ^(۲).

۵۳۳۶- زمینهب دهلی: وه له ئوممو سه له مههم ﷺ بیست دهیوت: نافرمتیک هات بو خزمهتی پیغه مبهری خوا ﷺ وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ کچه که م میرده کهی مردوو، بیگومان چاوی ئیش دهکات ئایا چاوی برهزیت؟ پیغه مبهری خواش ﷺ دوو جار یا سی جار فهرموو: ((نهخیر))، هه موو جار ی دهیغه رموو: ((نهخیر))، له پاشان پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموو: ((بیگومان عیدده چوار مانگ و ده پوژ، بهراستی چاران یهکی له ئیوه له سهردهمی نهفامیدا دوا تهواو بوونی سالتیک پشقله کهی فری دهدا)).

۵۳۳۷ - قَالَ حُمَيْدٌ: فَقُلْتُ لَزَيْنَبُ: وَمَا تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ؟ فَقَالَتْ زَيْنَبُ كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا دَخَلَتْ حِفْشًا، وَلَيْسَتْ شَرَّ ثِيَابِهَا، وَلَمْ تَمَسَّ طِبَاطًا حَتَّى تَمُرَّ

(۱) زهینهی کچی نه بو سه له مهیه.

(۲) پروانه: ۵۳۳۸، ۵۷۰۶.

بِهَا سَنَّهُ، ثُمَّ تُؤَقِّي بِدَابَّةٍ حِمَارٍ أَوْ شَاةٍ أَوْ طَائِرٍ فَتَفْتَضُ بِهِ، فَقَلَمًا تَفْتَضُ بِشَيْءٍ إِلَّا مَاتَ، ثُمَّ تَخْرُجُ فَتُعْطَى بَعْرَةً فَتَرْمِي، ثُمَّ تَرَاوِجُ بَعْدَ مَا شَاءَتْ مِنْ طِيبٍ أَوْ غَيْرِهِ. سُئِلَ مَالِكٌ مَا تَفْتَضُ بِهِ قَالَ تَمْسَحُ بِهِ جِلْدَهَا^(۱).

۵۳۳۷- حومه‌ید وتی: به زهینه‌بم وت: مه‌به‌ستی چی بوو له دواى ته‌واو بوونی سالتیک پشقله‌که‌ی فری دهدا؟ (زهینه‌ب) وتی: له سه‌رده‌می نه‌فامیدا نه‌گهر ژن میرده‌که‌ی بمردایه ده‌جوویه زنجیکی (پیس و پوخلی) بجووکه‌وه، وه خرابترین پوشاکی له‌بهر ده‌کرد، بوئی خووشی به‌کار نه‌ده‌هینا تا سالتیک، ئینجا گیانداریک ده‌هینرا گویدریژ بوايه یا مهر یا بالنده و ده‌یهینا به‌دامین و پیشی خویدا، که‌مجار نه‌و شته‌ی نه‌و خوئی پی ده‌سری نه‌ده‌مرد، ئینجا له زنجه‌که‌ی ده‌هاته ده‌روه، پشقلیک ده‌درایه ده‌ستی و نه‌ویش فرپی دهدا و پاشان دواى نه‌وه ده‌گه‌رایه‌وه به ئارهمزووی (خوئی خوئی ده‌شورد و) بوئی خووشی له خوئی دهدا. وه پرسیار له مالیک کرا ﷺ مانای (تَفْتَضُ بِهِ) چییه؟ وتی: ژنه‌که ده‌یهینی به پیستیدا.

۴۷- بَابُ الْكُحْلِ لِلْحَادَّةِ

۵۳۳۸- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ زَيْتَبِ ابْنَةِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّهَا، أَنَّ امْرَأَةً تُوُقِّي زَوْجَهَا فَخَشُوا عَلَى عَيْنَيْهَا، فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَاسْتَأْذَنُوهُ فِي الْكُحْلِ، فَقَالَ: «لَا تَكْحَلْ، قَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ مَكْتُةً فِي شَرِّ أَحْلَاسِهَا - أَوْ شَرِّ بَيْتِهَا -، فَإِذَا كَانَ حَوْلَ قَمَرٍ كَلْبٌ رَمَتْ بِبَعْرَةٍ، فَلَا حَتَّى تَمُضِيَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۲).

(۱) پروانه: ۱۴۸۹.

(۲) پروانه: ۵۳۳۶.

۴۷- باسی (حوکمی به کار هینانی) کل بو ئافرهتی ته عزت بار

۵۳۳۸- زمینه بی کچی ئوممو سه له مه له دایکیه وه دهگیرپته وه که ئافرهتیک میرده که ی مرد له چاوهکانی ترسان^(۱)، بویه هاتنه خزمهتی پیغه مبهری خوا و ﷺ داوای موله تیان لی کرد به کل چاوی بره زن، ئه ویش فهرمووی: ((نابی چاوی به کل بره زیت، بیگومان جاران یه گیک له ئیوه له خرابترین پو شاکیدا یان خرابترین مال و شوینیدا- ده مایه وه جا که سالتیک ته واو بوو سه گیک بره و شتایه (به لایدا) پشقلیکی بو فری دهدات، که واته نابی چاوی بره زئی هه تا چوار مانگ و ده رۆژ تیده په ری (ئه نجا بوی دروسته)).

۵۳۳۹ - وَ سَمِعْتُ زَيْنَبَ ابْنَةَ أُمِّ سَلَمَةَ تَحَدُّثُ عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا يَجِلُّ لِمَرْأَةٍ مُسْلِمَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحْدِثَ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجِهَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۲).

۵۳۳۹- وه زمینه بی کچی ئوممی سه له مه له ئوممی حه بیبه وه ﷺ دهگیرپته وه که پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((دروست نییه بونافرهتیک مسولمان باومری به خوا و به رۆژی دوا یی هه بیت له سی رۆژ زیاتر ته عزیه بار بیت، مه گهر بو میردی (دروسته) چوار مانگ و ده رۆژ (ته عزیه بار بی)).

۵۳۴۰ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرٌ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، قَالَتْ أُمُّ عَطِيَّةَ: نَهَيْتُ أَنْ تُحْدِثَ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثٍ إِلَّا بِزَوْجٍ^(۳).

۵۳۴۰- موحه ممه دی کوری سیرین ده لی: ئوممو عه تیبه ﷺ وتی: فه دهغه کرا لیمان له سی رۆژ زیاتر ته عزیه بگرین مه گهر بو میرد (چوار مانگ و ده رۆژ).

(۱) کز بیت یا کویر بیت.

(۲) پروانه: ۱۲۸۰.

(۳) پروانه: ۱۲۸۰.

٤٨- بَابُ الْقُسْطِ لِلْحَادَّةِ عِنْدَ الطَّهْرِ

٥٣٤١- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ حَفْصَةَ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: كُنَّا نُنْهَى أَنْ نُحِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجِ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا نَكْتَحِلَ، وَلَا نَطْيَبَ، وَلَا نَلْبَسَ ثَوْبًا مَضْبُوعًا، إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ، وَقَدْ رُخِّصَ لَنَا عِنْدَ الطَّهْرِ إِذَا اغْتَسَلْتَ إِحْدَانَا مِنْ مَحِيضِهَا فِي بُبْدَةٍ مِنْ كُسْتٍ أَطْفَارٍ، وَكُنَّا نُنْهَى عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ^(١).

قال أبو عبد الله: والقُسْطُ، والكُسْتُ مثل الكافور والقافور. بُبْدَةٌ: قِطْعَةٌ

٤٨- باسی ژنی ته عزیه بار بوغورد و بوئی خوښ به کار

بَيْنَ لِه كَاتِي پاك بوونه و هدا

٥٣٤١- حه فسه له نوممو عه تیه وه دهگیرته وه دهلی: نيمه ی نافرمتان بهرگری دهگرین سی رۆژ زیاتر ته عزیه باربین بو مردوو، جگه له میرد که چوار مانگ و ده رۆژ ته عزیمار دمبووین، چاومان نه ده پرشت، وه بوئی خوشمان له خومان نه ده دا، وه جلی رهنگ کراومان له بهر نه ده کرد، مه گهر جوړه پوښاکیکي یه مه نه، وه بیگومان ریگه دراین له کاتی پاکبوونه و هدا نه گهر یه کیتمان غوسلی بی نویژی بکر دایه هه ندی له بوئوخوشی (أَطْفَار)^(٢) به کار بهینایه، وه نیمه فهدمه گه کرابووین له شوینکه وتنی جهنازه ی مردووان.

نه بو عه بدوللا (نیمای بوخاری) دهلی: (القُسْطُ) له گهل (الكُسْتُ) یه کیکن وهك (الكافور) له گهل (القافور)^(٣). وه (بُبْدَةٌ) واته: پارچه یه ك.

(١) پروانه: ٣١٣.

(٢) (أَطْفَار): شاریکه له که ناره کانی یه مه ن، بۆن خوشه که به ناوی نهو شاره وه ناو نراوه چونکه له وێوه دههیترا.

پروانه: إرشاد الساری، ١٢/١١٢.

(٣) واته: نهو دوو وشه به (القُسْطُ) له گهل (الكُسْتُ) یه ک مانایان هه به پیتی قاف له جتی کاف به کار هاتوو وهك: (الكافور) له گهل (القافور) کاف له جتی قاف به کار هاتوو، ههر هه مان ماناشی هه به.

۴۹- باب: تَلْبَسُ الْحَادَّةُ ثِيَابَ الْعَصَبِ

۵۳۴۲- حَدَّثَنَا الْقُضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ حَفْصَةَ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحِدَّ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ، فَإِنَّهَا لَا تَكْتَحِلُ وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَضْبُوعًا إِلَّا تَوْبَ عَصَبٍ»^(۱).

۴۹- باسیک: ئافره تی ته عزیه بار پۆشاکی عهصب^(۱) له بهر دهکات

۵۳۴۲- ئوممو عهتییه ﷺ دهلی: پیغه مبهه ﷺ فهرمووی: ((دروست نییه بۆ ئافرهتیکی مسولمان باومهری به خوا و به پوژی دواپی هه بیته له سی پوژ زیاتر ته عزیه بار بیته مه گهر بۆ میردی، جا بیگومان نابێ چاو بهرژیت و نابێ پۆشاکی رهنگراو بهپۆشیت، جگه له پۆشاکی عهصبه)).

۵۳۴۳- وَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا حَفْصَةُ، حَدَّثَنِي أُمُّ عَطِيَّةٍ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ: «وَلَا تَمَسَّ طَبِيًّا إِلَّا أَذَى طُهْرَهَا إِذَا طَهَرَتْ، تُبْذَرُ مِنْ قُسْطٍ وَأَظْفَارٍ»^(۲).

۵۳۴۳- وه (موحه ممه دی کوری عهبدوللای) نه نصاری^(۴) دهلی: هیشام بۆی گێرپاینه وه وتی: حه فسه بۆی گێرپاینه وه وتی: ئوممو عهتییه ﷺ بۆی گێرپاینه وه وتی: پیغه مبهه ﷺ رێگری کرد^(۵) و فهرمووی: ((زنی ته عزیه بار) بۆنی خۆش له خۆی نه دات مه گهر نزکی پاک بوونه وهی، که پاک بوویه وه که میک له بوغورد و (بۆنی) نه زفار^(۶) (به کار بیئێ)).

(۱) پروانه: ۳۱۳.

(۲) پۆشاکیکی یه مهنیه وتراوه پۆشاکیکی رهش و سپیه. پروانه: ارشاد الساری: ۱۱۲/۱۲.

(۳) پروانه: ۳۱۳.

(۴) ئەم مامۆستایه که ناسراوه به نه نصاری مامۆستای بوخاری بووه.

(۵) ئەو شتهی رێگری لێ کرد باسی نه کردوه، چونکه ئەم فهرمووده وهک به شیک بیته له فهرمووده که ی پێشوو وایه.

(۶) (قُسط و أظفار): دوو جوړ بۆنی خۆش و بوغوردن.

۵۰- باب: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ إلی قوله:

﴿يَمَا تَعْمَلُونَ خَيْرٌ﴾ البقرة

۵۳۴۴- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، حَدَّثَنَا شَيْبُلٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ البقرة. قَالَ: كَانَتْ هَذِهِ الْعِدَّةُ تَعْتَدُ عِنْدَ أَهْلِ زَوْجِهَا وَاجِبًا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ﴾ البقرة. قَالَ: جَعَلَ اللَّهُ لَهَا تَمَامَ السَّنَةِ سَبْعَةَ أَشْهُرٍ وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَصِيَّةً، إِنْ شَاءَتْ سَكَنَتْ فِي وَصِيَّتِهَا، وَإِنْ شَاءَتْ خَرَجَتْ، وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ البقرة. فَالْعِدَّةُ كَمَا هِيَ، وَاجِبٌ عَلَيْهَا. زَعَمَ ذَلِكَ عَنْ مُجَاهِدٍ. وَقَالَ عَطَاءٌ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ نَسَخَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عِدَّتَهَا عِنْدَ أَهْلِهَا، فَتَعْتَدُ حَيْثُ شَاءَتْ، وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ البقرة. وَقَالَ عَطَاءٌ: إِنْ شَاءَتْ اعْتَدَتْ عِنْدَ أَهْلِهَا، وَسَكَنَتْ فِي وَصِيَّتِهَا، وَإِنْ شَاءَتْ خَرَجَتْ لِقَوْلِ اللَّهِ: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ﴾ البقرة. قَالَ عَطَاءٌ: ثُمَّ جَاءَ الْمِيرَاثُ فَنَسَخَ السُّكْنَى، فَتَعْتَدُ حَيْثُ شَاءَتْ، وَلَا سُكْنَى لَهَا^(۱).

۵۰- باسیک: (ئەو پیاوانەى که دەمرن لە ئیو و هاوسەران جی دەهیلن) تا ئەم فەرمايشته (ئاگاداره بهوهى که دهیکهن)

۵۳۴۴- ئیبنو ئەبو نەجیح لەموجاهیدووه دەگیرێتەووه دەربارەى ئەم ئایەتە (ئەو پیاوانەى که دەمرن لە ئیو و هاوسەران به جی دەهیلن)، وتی: مەبەست پێى ئەو عیددەیهیه که ئافەرته که لای کەس و کاری می‌درده‌گه‌ی به‌سهرى ده‌بات واجبه، ئینجا خوای گه‌وره ئەم ئایەتەى دابه‌زاند: (ئەو پیاوانەى که دەمرن لە ئیو و ژنانى هاوسەر به‌جی دەهیلن (خوا فەرمانى کردووه) به وه‌سیه‌ت کردن بۆ ژنه‌کانیان تا سالتیک به‌خێو بکری، بێ ئەوه‌ی دەربرکړن (له مالى می‌ردیان)، ئینجا ئەگەر خۆیان چوونه دمره‌وه نیت هێچ گوناھتان له‌سەر نییه، (ئەى کەس و کاری می‌رد) له‌وه‌ی که ئەو ژنانه دهیکهن دەربارەى خۆیان به‌باشی، وتی: خوا ته‌واوکردنى سالتیکى بۆ ئەو ئافەرته داناووه حه‌وت مانگ و بیست شه‌و به وه‌سیه‌ت کردن بۆیان، (له‌گه‌ل جوار مانگ و ده شه‌و به‌فهرز عیدده بکیشن، ئەگەر ئافەرته (می‌رد مردوووه‌که وىستى تا کو‌تایى وه‌سیه‌ته‌که‌ی داده‌نیشی، ئەگه‌ریش وىستى دەرپوات و دانانیشی، ئەوه‌ش مەبەست و مانای ئەو فەرمايشته‌ى خوای به‌رز و بلند: (بێ ئەوه‌ی دەربرکړن له مالى می‌ردیان، ئینجا ئەگەر خۆیان چوونه دمره‌وه نیت هێچ گوناھتان له‌سەر نییه)، جا عیدده‌که (که جوار مانگ و ده شه‌وه) فەرزه له‌سهرى وه‌ك خۆی. (شېلى ده‌لى: ئیبنو ئەبى نەجیح) ئەو قسه‌یه‌ى له موجاهیدووه ده‌گیرێتەووه^(۱).

وه عه‌تاش ده‌لى: ئیبنو عه‌بباس رضی اللہ عنہما ده‌لى: ئەم ئایەتە مانه‌وه‌ی عیدده‌ی ئافه‌رت (ی می‌رد مردوو)ى له مالى کەس و کاری خودى ئافه‌رتە‌که نه‌سخ کردۆته‌وه،

(۱) وا دیاره موجهید پێى وا نییه ئەو ئایەتە نه‌سخ بو بێته‌وه (إرشاد الساری: ۱۰/۶۸)

کهواو بوو ماوهی عیددهکهی لهههر شوینیک بیهوی دهمینتهوه، وه بهلگهی نهسخهکesh نههم فهرمایشتهی خوایه: ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾^(۱) عهتا دهلی: نهگهر ئافرتهکه ویستی لای کهس و کاری میردهکهی عیدده بهسهر دمبات و له مائی میردهکهی نیشتهجی دمی و دهمینتهوه، که له و مسیهتی (میردهکهیدا) بوی کراوه، وه نهگهر ئافرتهکه ویستی (له مائی میردهکهی) دهرپاته دهرهوه، به بهلگهی نههم فهرمایشتهی خوی گهوره: (نیر ئیوه کهس و کاری میردهکه گوناھتان لهسه نییه لهوهی که (نهو ئافرمتانه) دمیکن)، عهتا دهلی: پاشان میرات هات و دابهزی^(۲) جا مافی نیشتهجی بوون (ی ئافرتهکه و مانهوهی لای کهس و کاری میردهکهی) سراهوه، (بهلام وهسپتهکه ههر ماوه)، بویه ئافرمت عیدده بهسهر دمبات لهو شوینهی خوی ویستی، بهلام مافی شوینی مانهوهی نییه.

۵۳۴۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، حَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ ابْنَةِ أَبِي سُفْيَانَ، لَمَّا جَاءَهَا نَعِيُّ أَبِيهَا دَعَتْ بِطَبِيبٍ، فَمَسَحَتْ ذِرَاعَيْهَا وَقَالَتْ: مَا لِي بِالطَّبِيبِ مِنْ حَاجَةٍ، لَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تَحْدُ عَلَى مِيتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۳).

۵۳۴۵- زمینهبی کچی ئوممی سهلهمه له ئوممی حه بیبهی کچی نه بو سوفیانهوه ﴿﴾ دهگیرپتهوه دهلی: کاتی ههوالی مردنی باوکی بو هات داوای بونی خوشی کرد و هیئای به ههردوو بالیدا و وتی: من هیچ پیویستیهکم به بونی خوش

(۱) به بی ئهوهی دهر بکرین (له مائی میردیان)

(۲) مه بهستی دابه زینی نههم ئایه ته به ﴿وَلَهُنَّ أَرْبَعٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَارِثُ إِنَّمَا تَرَكَتْنِ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ﴾ ﴿النساء﴾

(۳) پروانه: ۱۲۸۰.

نییه، له‌بهر ئه‌وه نه‌بوایه که له پیغه‌مبهرم ﷺ بیستوو ده‌یفه‌رمووی:
 ((دروست نییه بۆ ژنی باوم‌پ به‌خوا و به‌پوژی دوایی هه‌بیت زیاد له‌سی پوژ
 ته‌عزیه بگرت بۆ هیچ مردووێه‌ک، جگه له‌مێرد چوار مانگ و ده‌پوژ
 (دروسته ته‌عزیه‌ی بۆ بگرت)) .

۵۱- بابُ مَهْرِ الْبَغِيِّ وَالنِّكَاحِ الْقَاسِدِ

وَقَالَ الْحَسَنُ: إِذَا تَزَوَّجَ مُحَرَّمَةً وَهُوَ لَا يَشْعُرُ فُرْقَ بَيْنَهُمَا، وَلَهَا مَا أَخَذَتْ، وَلَيْسَ لَهَا غَيْرُهُ. ثُمَّ
 قَالَ بَعْدُ: لَهَا صَدَاقُهَا.

۵۳۴۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ،
 عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَخُلُوانِ الْكَاهِنِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ^(۱).

۵۱- باسی (حوکمی) ماره‌یی ئافره‌تی زیناکار و (ماره‌یی)

ماره‌کردنی نارها

حه‌سه‌ن ده‌لی: ئه‌گه‌ر پیاو ئافره‌تێک که‌ هه‌رامه‌ بۆی ماره‌ی بکات، پیاوه‌که‌
 نه‌زانێ و هه‌ست نه‌کات جیا ده‌کرینه‌وه له‌یه‌کتری، ژنه‌که‌ ئه‌وه‌ی له‌ ماره‌ییدا
 وه‌ری گرتوووه‌ مائیتی، جگه له‌وه هه‌یچی تری ناکه‌وێ، پاشان دواتر (حه‌سه‌ن)
 ده‌لی: ماره‌یی هاوشیوه‌ی خۆی ده‌که‌وێ.

۵۳۴۶- نَهَى مَسْعُودٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَهْلِي: بِبَيْعِهِ مَبْعَرٌ ﷺ نَرُخَى سَهْگَ وَ پَارَه‌ی فَالْجِي (له‌
 به‌رانبه‌ری فالگرتنه‌وه‌که‌یدا)، وه‌ کرێ و که‌سابه‌تی ئافره‌تی داوێن پیسی
 قه‌ده‌غه‌ کرده‌.

۵۳۴۷- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْوَاشِمَةَ، وَالْمُسْتَوْشِمَةَ، وَآكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ، وَنَهَى عَنْ مَنِّ الْكَلْبِ، وَكَسْبِ الْبَغِيِّ، وَلَعَنَ الْمُصَوِّرِينَ^(۱).

۵۳۴۷- عهونی کورپی نه بی جوحه یفه له باوکیه وه ﷺ ده گیریته وه ده لی؛ پیغه مبه ر ﷺ نه فرینی کردوه له ناهرتهی خال کوت و ناهرتهی خال بو کوترا و سوو خوړ و سوو دهر، وه ریگری کردوه له نرخه سهگ و کهسابهتی ناهرتهی داوین بیس، وه نه فرینی کردوه له وینه کیش.

۵۳۴۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَحَادَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ كَسْبِ الْإِمَاءِ^(۲).

۵۳۴۸- نه بو هوهریه ر ﷺ پیغه مبه ر ﷺ کری و کهسابهتی که نیه کی فه دهغه کردوه.

۵۲- بَابُ الْمَهْرِ لِلْمَدْخُولِ عَلَيْهَا، وَكَيْفَ الدُّخُولُ، أَوْ طَلَّقَهَا قَبْلَ

الدُّخُولِ وَالْمَسِيَسِ

۵۳۴۹- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ قَذَفَ امْرَأَتَهُ، فَقَالَ: فَرَّقَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ أَخَوَيْ بَنِي الْعَجْلَانِ وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا، فَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا، فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا. قَالَ أَيُّوبُ: فَقَالَ لِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ: فِي الْحَدِيثِ شَيْءٌ لَا أَرَاكَ تُحَدِّثُهُ قَالَ: قَالَ الرَّجُلُ: مَالِي؟ قَالَ: «لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَقَدْ دَخَلْتَ بِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَهُوَ أَبْعَدُ مِنْكَ»^(۳).

(۱) پروانه: ۲۰۸۶.

(۲) پروانه: ۲۲۸۳.

(۳) پروانه: ۵۳۱۱.

۵۲- باسی (حوکمی) مارهیی ئافرهتی له گه لدا دروست بوو، درووست بوون چۆن دهسهلمیّت؟ یا پیاو ئافرهتهکهی ته لاق دا پیش دروست بوون له گه لای یان به رکهو تن و دهست لیّدانی

۵۲۴۹- سه عیدی کوری جوبهیر ده لای: به ئیبنو عومهر رضی الله عنه وت: بیاوئک تاوانی
زینای دایه پال ژنه کهی، ئیبنو عومهر وتی: پیغه مبه رضی الله عنه ژن و پیاو ده کهی^(۱)
به نی عهجلانی له یهک جیا کرده وه و فهرمووی: ((خوا دهزانی که بیگومان
یه کیکتان دروژنن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده کهن؟)) هیچ کامیان ملیان نه دا و
فهرمووی: ((خوا دهزانی یه کیکتان دروژنن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده کهن؟))
هیچ کامیان دانیان پیدای نه نا، وه فهرمووی: ((خوا دهزانی که بیگومان یه کیکتان
دروژنن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده کهن؟)) هیچیان دانیان پیدای نه نا، ئیتر جیای
کردنه وه له یه کتری.

ئه یوب ده لای: عه مری کوری دینار پی وت: ئه م فهرمووده یه شتیکی تیایه نابینم
تۆ بیگپرته وه؟ وتی: پیاو ده که وتی: ئه ی مال و سامانه که م؟ وتی: پی وترا:
((مالت نییه ئه گهر تۆ راست بکهیت (له وهی داوته پالی)، ئه وه ژنت بووه
(جیاده بیته وه و هه موو مارهییه کهی ده که ویت)، ئه گهر درویش بکهیت ئه وه
خراپتر و دوورتره لیت)).

(۱) اخوی بنی عجلان: ئه مه له زمانی عه ره بیدا پی ده لاین: (باب التغلیب) واته لایهک زال ده کړی به سه ر
لایه کی تر، وشه (اخ) بۆ برا ده بیژری به لام ژن و میرده کهی به (اخوی) هیناوه، واته دوو برا که له بهر ئه وهی
لایه نی پیاو ده که زال کراوه یان له بهر ئه وهی موسولمان برای ئیمانین یان له بهر خزمایه تی ئیوانیان، که
هه ردووکیان له هۆزی عهجلان بوون (ارشاد الساری: ۸۷/۱۲)

٥٣- بَابُ الْمُتَعَةِ لِلَّتِي لَمْ يُفْرَضْ لَهَا

لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ﴾ ﴿٣٣﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ﴿٣٤﴾ الْبَقْرَةَ. وَقَوْلِهِ ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ﴿٣٥﴾ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ. لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣٦﴾ الْبَقْرَةَ. وَلَمْ يَذْكُرِ النَّبِيُّ ﷺ فِي الْمُلَاعَنَةِ مُتْعَةً حِينَ طَلَّقَهَا زَوْجَهَا.

٥٣٥٠- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِلْمُتَلَاعِنِينَ: «حِسَابُكُمَا عَلَى اللَّهِ، أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا لِي؟ قَالَ: «لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا، فَهَوَ مَا اسْتَخْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا، فَذَاكَ أَنْعَدُ وَأَنْعَدُ لَكَ مِنْهَا»^(١).

۵۳- پاسی به هر مه‌ند کردن^(۷) (پیویسته) بۆ ئه و ژنه‌ی

ماره‌ی یۆ دانەنراوه

به به‌لگه‌ی ئەم فەرمايشته‌ی خوا ﷺ: (گوناھتان لەسەر نىيە ئەگەر ژانانىك ته‌لاق بدمن كه هيشتا نه‌چوو بيه لايان)، تا ئەم فەرمايشته (بېگومان خوا بىنايه به‌وه‌ى كه دمىكەن)، وه ئەم فەرمايشته‌ی خوا: (بۆ ته‌لاق دراوان هه‌يه (به‌سەر مێرده‌كانىانه‌وه) به‌رهرمه‌ند كردن به‌ باشى ئەوه پيوسته‌ له‌سەر پارێزكاران، ئاوا خوا ئايه‌ته‌كانى خويتان بۆ ڤوون ده‌كاته‌وه تاي تى بگهن و ژيربن).

وه پىغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ باسى نه‌فرين كردندا باسى موعه‌ى نه‌فه‌رموو كاتى مێرده‌كه‌ى ته‌لاقى دا.

(۱) پروانه: ۵۳۱۱.

(۲) (مُنْعَةً): مالتکه ساو دهدات به ژن کاتې ته لاقې دهدات نه گهر مارهې بۀ دانه نراتت.

۵۳۵۰- سه عیدی کورپی جوبهیر له ئیبنو عومره وه رضی اللہ عنہ دهگیریته وه که پیغه مبه رضی اللہ عنہ به زن و میردی نهفرین کهری فهرموو: ((موحاسه بهتان لای خودایه، یه کیکتان درو دهکات، هیچ ریگه یه کت نییه ژنت بی^(۱)))، پیاوه که وتی: ئه ی مالله کهم^(۲)؟ (پیغه مبه رضی اللہ عنہ) فهرموو: ((مالت نیه، نه گهر نه وه پیت وتوو، راست ده کهیت نه وه مالله کهت له بهرانبهری نه ودا بووه خیزان وحه لالت بووه، وه نه گهر بوه تانت بوو کردوه نه وه دوورتره توی دوورتر خستوته وه لیی (که هیچت بکهوی)))).

(۱) به پیاوه که ی فهرموو که میردی ئافره ته که بوو.

(۲) که له ماره ییدا پیم داوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۹- کتابُ النفقاتِ

به ناوی خواوی به خشنده می مه ره بان

۶۹- په راوی خه رجیه کان

۱- بابُ فضلِ النِّقَّةِ عَلَى الْأَهْلِ

﴿وَسَأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْمَرْءُ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ (۳۱۹) فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴿۳۲۰﴾ الْبَقْرَةَ. وَقَالَ الْحَسَنُ: الْعَفْوُ: الْفَضْلُ.

۵۳۵۱- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيَّ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ -قُلْتُ: عَنِ النَّبِيِّ؟ فَقَالَ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَنْفَقَ الْمُسْلِمُ نَفَقَةً عَلَى أَهْلِهِ وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا، كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً»^(۱).

۱- باسی گه ورهیی خه رجی کیشانی ژن و مندال

(وه پرسپارت لی دهگه ن چی ببه خشن بلی: نه وهی لی تان زیاده، ناو ها خودا به لگه کان پروون دهکاته وه بو تان تا بیر بکه نه وه له کاری دونیا و دوا رۆژدا).
حه سه ن ده لی: (العفو): زیادهیه.

۵۳۵۱- عه بدوللای کوری په زیدی نه نصاری له نه بی مه سهوودی نه نصاریه وه ﷺ ده گپ رپته وه ده لی: وتم (به نه بو مسعوود) له پیغه مبه ره وه ﷺ ده گپ رپته وه؟

وتی: له پیغه مبه ره وه ﷺ ده یگێر مه وه فه رموو یه تی: ((ئه گهر مسوئمان
خه رجیه ك بوخیزانه گه ی بکیشی (هه رجه ند پیویسته له سه ری)، وه نه م
مه به ستی ره زامه ندی خوا بی، به خیر بو ی ده نو سه ری)).

۵۳۵۲- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ
أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَنْفَقَ يَا ابْنَ آدَمَ أَنْفَقَ عَلَيْكَ»^(۱).

۵۳۵۲- نه بو هور په ره ﷺ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموو یه تی: ((خوا
فه رموو یه تی: نه ی نه وه ی ئاده م ببه خشه منیش پی ت ده به خشه)).

۵۳۵۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ قَزَعَةَ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ، عَنْ أَبِي
هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ
الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ»^(۲).

۵۳۵۳- نه بو هور په ره ﷺ ده لی: پیغه مبه ره ﷺ فه رموو ی: ((مشوور خو ری بیوه زن
و هه زار وه کو خه بات گێر وایه له ری خوا، یان وه کو شه نو یژکار ی شه و، وه
رۆژوه وانی رۆژوو وایه)).

۵۳۵۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ سَعْدِ
رَضِيَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي وَأَنَا مَرِيضٌ مِمَّكَ، فَقُلْتُ: لِي مَالٌ، أُوصِي بِمَالِي كُلِّهِ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ:
فَالشُّطْرُ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَالْثُلُثُ؟ قَالَ: «الْثُلُثُ، وَالْثُلُثُ كَثِيرٌ، أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ
تَدَعَهُمْ عَالَةً، يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ فِي أَيْدِيهِمْ، وَمَهُمَا أَنْفَقْتَ فَهُوَ لَكَ صَدَقَةٌ حَتَّى اللَّقْمَةُ تَرْفَعُهَا فِي فِي
أَمْرَاتِكَ، وَلَعَلَّ اللَّهَ يَرْفَعَكَ، يَنْتَفِعَ بِكَ نَاسٌ وَيَصْرُ بِكَ آخِرُونَ»^(۳).

(۱) پروانه: ۶۸۴.

(۲) پروانه: ۶۰۶، ۶۰۷.

(۳) پروانه: ۵۶.

۵۳۵۴- عامیری کوری سه عد له سه عده وه ﷺ ده گیر پته وه ده لی؛ من له مه که که دان نه خوش بووم پیغه مبه ر ﷺ سهر دانی کردم، عه رزم کرد: من مال و سامانم هه یه وه سیمت بکه م گشت ماله که م بکری به خیر؟ فهر مووی: ((نه خیر)) وتم: نه ی نیوه ی؟ فهر مووی: ((نه خیر)) وتم: ده ی سی یه کی؟ فهر مووی: ((سی یه ک باشه هیشتا سی یه کیش زوره، چونکه تو میراتگره کانت به ده و له مهن دی به جی بیلی چاکتره له وه ی که جیان دیلی هه ژاربن، ده ست له خه لگی پان بکه نه وه و سوال بکه ن، هه ر چه ندی مال ببه خشیت نه وه بیگومان خیر و چاکه یه بو ت، هه تا نه و پاروه ی به رزی ده که یته وه ده یخه یته ده می هاوسه رکه ته وه، نومید ده که م خوا پله ت به رز بکاته وه، خه لکانیک سوود مهن د ببن لی ت ^(۱) وه که سانی کیش زهر مر مهن د ببن به ه و ته وه ^(۲))).

۲- بابُ وَجُوبِ النَّقَّةِ عَلَى الْإِهْلِ وَالْعِيَالِ

۵۳۵۵- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ مَا تَرَكَ غَنًى، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ». تَقُولُ الْمَرْأَةُ: إِمَّا أَنْ تُطْعِمَنِي وَإِمَّا أَنْ تُطَلِّقَنِي. وَيَقُولُ الْعَبْدُ: أَطْعِمْنِي وَاسْتَعْمِلْنِي. وَيَقُولُ الْإِبْنُ: أَطْعِمْنِي، إِلَى مَنْ تَدْعُنِي؟ فَقَالُوا: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: لَا، هَذَا مِنْ كَيْسِ أَبِي هُرَيْرَةَ ^(۳).

(۱) که موسولمان و باوه دارن.

(۲) که بئ باوه و کافرن.

(۳) پروانه: ۱۴۳۶.

۲- باسی خهرجی کیشانی ژن و مندال پتویسته

۵۳۵۵- ئەبو صالح دەلی: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ بۆی گێڕامەووە وتی: پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((چاکترین و گەورەترین مال بەخشین ئەوێه دەوڵەمەندی بمینی^(۱)، وە دەستی سەرەووە چاکتر لە دەستی ژێرەو، لەو کەسانەووە دەست پێ بکە بە خێویان دەکەیت)).

ژن دەلی: یان خۆراکم بدمری یان تەلاقم بدە، کوێلەش دەلی: خۆراکم بدمری و کارم پێ بکە، کوپیش دەلی: خۆراکم پێ بدە بۆ کێم بەجی دیلی؟ وتیان: ئەو ئەبو ھورەیرە ئەمەت^(۲) لە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیستوووە؟ وتی: نەخیر ئەمە لە ژیری و ھۆشمەندی ئەبو ھورەیرەوێه رضی اللہ عنہ.

۵۳۵۶- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفْرِ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدِ بْنِ مُسَافِرٍ، عَنْ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ»^(۳).

۵۳۵۶- ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە کە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((چاکترین مال بەخشین ئەوێه لەسەر دەوڵەمەندی بێت و بکری، وە لەوانەووە دەست پێ بکە بە خێویان دەکەیت)).

۳- بابُ حَبْسِ الرَّجُلِ قُوْتَ سَنَةِ عَلَى أَهْلِهِ، وَكَيْفَ نَفَقَاتِ الْعِيَالِ؟

۵۳۵۷- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ: قَالَ لِي مَعْمَرٌ: قَالَ لِي النَّوْرِيُّ: هَلْ سَمِعْتَ فِي الرَّجُلِ يَجْمَعُ لِأَهْلِهِ قُوْتَ سَنَتِهِمْ أَوْ بَعْضِ السَّنَةِ؟ قَالَ مَعْمَرٌ:

(۱) خێرکەرەکە واتە: ئەوێهەندە نەبەخشیت ھەزار بکەوێ.

(۲) لەبەشی ژن دەلی تا کۆتایی وتەکە.

(۳) پروانە: ۱۴۲۶.

فَلَمْ يَخْضُرْنِي، ثُمَّ ذَكَرْتُ حَدِيثًا حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ الزُّهْرِيُّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ، عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَبِيعُ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ، وَيَخِيسُ لِأَهْلِهِ قُوتَ سَنَتِهِمْ^(۱).

۳- باسی (دروسته) پیاو خه‌رجی و بزێوی سالیکی بو ژن و مندالی دانیت، وه خه‌رجیه‌کانی خیزان و کهس و کار چۆن بیت؟

۵۳۵۷- ئیبنوعویه‌ینه وتی: مه‌عمر بی وتم: سه‌وری پیی وتم: بیستوته دهرباره‌ی پیاوی بزێوی سالیکی خیزانی یان به‌شیکی ساله‌که کو بکاته‌وه (و داینی)؟ مه‌عمر وتی: هیچم له بیر نه‌بوو، پاشان فه‌رمووده‌یه‌کم بیرکه‌وته‌وه که ئیبنو شیهابی زوه‌ری بو‌ی گیرایه‌وه له مالیکی کوری نه‌وسه‌وه له عومه‌ره‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ گیرایه‌وه، که پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خورمای باخه‌کانی به‌نی نه‌زیری ده‌فروشت، خوراک و بزێوی سالیکی خیزانه‌کانی لی دادمنا.

۵۳۵۸- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَقِيلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَوْسٍ بْنِ الْحَدَثَانِ، وَكَانَ مُحَمَّدُ بْنُ جُبَيْرٍ بْنُ مُطْعِمٍ ذَكَرَ لِي ذِكْرًا مِنْ حَدِيثِهِ، فَأَنْطَلَقْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ مَالِكُ: أَنْطَلَقْتُ حَتَّى أَدْخُلَ عَلَى عُمَرَ، إِذْ أَتَاهُ حَاجِبُهُ يَرْفَا، فَقَالَ: هَلْ لَكَ فِي عُثْمَانَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ وَالزُّبَيْرِ وَسَعْدٍ يَسْتَأْذِنُونَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَأَذِنَ لَهُمْ قَالَ: فَدَخَلُوا وَسَلَّمُوا فَجَلَسُوا، ثُمَّ لَبِثَ يَرْفَا قَلِيلًا، فَقَالَ لِعُمَرَ: هَلْ لَكَ فِي عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَأَذِنَ لَهُمَا، فَلَمَّا دَخَلَا سَلَّمَا وَجَلَسَا، فَقَالَ عَبَّاسٌ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَفْضَ بَيْنِي وَبَيْنَ هَذَا. فَقَالَ الرَّهْطُ -عُثْمَانُ وَأَصْحَابُهُ-: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَفْضَ بَيْنَهُمَا، وَأَرْحَ أَحَدُهُمَا مِنَ الْآخَرِ. فَقَالَ عُمَرُ: اتَّيَدُوا، أَنْشُدْكُمْ بِاللَّهِ الَّذِي بِهِ تَقُومُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ، هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تُورَثُ، مَا تَرَكْنَا صَدَقَةً؟». يُرِيدُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفْسَهُ. قَالَ الرَّهْطُ قَدْ قَالَ ذَلِكَ. فَأَقْبَلَ عُمَرُ عَلَى عَلِيٍّ

وَعَبَّاسٍ فَقَالَ: أُنْشِدُكُمَا بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمَانِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ ذَلِكَ؟ قَالَا: قَدْ قَالَ ذَلِكَ. قَالَ عُمَرُ: فَإِنِّي أُحَدِّثُكُم عَنْ هَذَا الْأَمْرِ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ خَصَّ رَسُولَهُ ﷺ فِي هَذَا الْمَالِ بِشَيْءٍ لَمْ يُعْطِهِ أَحَدًا غَيْرُهُ، قَالَ اللَّهُ: ﴿وَمَا آفَاةُ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿٦١﴾ الحشر. فَكَانَتْ هَذِهِ خَالِصَةً لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَاللَّهُ مَا اخْتَارَهَا دُونَكُمْ، وَلَا اسْتَأْثَرَ بِهَا عَلَيْكُمْ، لَقَدْ أَعْطَاكُمْوهَا وَبَثَّهَا فِيكُمْ، حَتَّى بَقِيَ مِنْهَا هَذَا الْمَالُ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُنْفِقُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً سَتَيْهِمْ مِنْ هَذَا الْمَالِ، ثُمَّ يَأْخُذُ مَا بَقِيَ، فَيَجْعَلُهُ مَجْعَلَ مَالِ اللَّهِ، فَعَمِلَ بِذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَيَاتَهُ، أُنْشِدُكُم بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ ذَلِكَ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ لِعَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ: أُنْشِدُكُمَا بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمَانِ ذَلِكَ؟ قَالَا: نَعَمْ. ثُمَّ تَوَقَّى اللَّهُ نَبِيَّهُ ﷺ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَقَبَضَهَا أَبُو بَكْرٍ يَعْمَلُ فِيهَا مِمَّا عَمِلَ بِهِ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَأَنْتُمَا حِينَئِذٍ -وَأَقْبَلَ عَلَى عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ- تَزْعُمَانِ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَذَا وَكَذَا، وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّهُ فِيهَا صَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ، ثُمَّ تَوَقَّى اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ، فَقُلْتُ: أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ، فَقَبَضْتُهَا سَتَيْنِ أَعْمَلُ فِيهَا مِمَّا عَمِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ جِئْتُمَانِي وَكَلِمَتُكُمَا وَاحِدَةٌ وَأَمْرُكُمَا جَمِيعٌ، جِئْتَنِي تَسْأَلْنِي نَصِيكَ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ، وَأَتَى هَذَا يَسْأَلُنِي نَصِيبَ امْرَأَتِهِ مِنْ أَبِيهَا، فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتُمَا دَفَعْتُهِ إِلَيْكُمَا عَلَى أَنْ عَلَيْكُمَا عَهْدُ اللَّهِ وَمِيثَاقُهُ لَتَعْمَلَانِ فِيهَا مِمَّا عَمِلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَمِمَّا عَمِلَ بِهِ فِيهَا أَبُو بَكْرٍ، وَمِمَّا عَمِلْتُ بِهِ فِيهَا، مِنْذُ وَلَيْتُهَا، وَإِلَّا فَلَا تُكَلِّمَانِي فِيهَا، فَقُلْتُمَا: ادْفَعْهَا إِلَيْنَا بِذَلِكَ. فَدَفَعْتُهَا إِلَيْكُمَا بِذَلِكَ، أُنْشِدُكُم بِاللَّهِ هَلْ دَفَعْتُهَا إِلَيْهِمَا بِذَلِكَ؟ فَقَالَ الرَّهْطُ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَقْبَلَ عَلَى عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ فَقَالَ: أُنْشِدُكُمَا بِاللَّهِ هَلْ دَفَعْتُهَا إِلَيْكُمَا بِذَلِكَ؟ قَالَا: نَعَمْ. قَالَ أَفْتَلْتُمَسَانِ مِنِّي قَضَاءَ غَيْرِ ذَلِكَ؟ فَوَالَّذِي يَأْذِنُهُ تَقُومُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ لَا أَقْضِي فِيهَا قَضَاءَ غَيْرِ ذَلِكَ، حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، فَإِنْ عَجَزْتُمَا عَنْهَا فَادْفَعَاهَا فَاأَكْفِيكُمَاهَا^(١).

۵۳۵۸- ئیبنو شیهاب ده‌ئێ: مالیکی کورپی نه‌وسی کورپی حه‌ده‌سان بۆی گێڕامه‌وه‌، وه‌ موحه‌مه‌دی کورپی جوبه‌یری کورپی موته‌یمیش باسی نه‌و فه‌رمووده‌ی (مالیکی کورپی نه‌وسی) بۆ کردم، منیش پۆشتم هه‌تا پۆشتمه‌ لای مالیکی کورپی نه‌وس و پرسیاری نه‌و فه‌رمووده‌یه‌م لێ کرد، مالیکیش وتی: پۆشتم هه‌تا چوووه‌ ژووروه‌وه‌ بۆ لای عومه‌ر رضی اللہ عنہ، له‌و کاته‌دا یه‌رفه‌ئێ دهرگاوانی هات بۆلای عومه‌ر رضی اللہ عنہ وتی: ئایا دمه‌ه‌وئ عوسمان و عه‌بدوره‌حمان و زوبه‌یر و سه‌عد رضی اللہ عنہم بێنه‌ (ژووروه‌وه‌) داوای مۆله‌تت لێ ده‌که‌ن؟ وتی: به‌ئێ مۆله‌تیان بده‌ (با بێنه‌ ژووروه‌وه‌) ده‌ئێ: ئینجا هاتنه‌ ژووروه‌وه‌ سه‌لامیان کرد و دانیشتن، پاشان یه‌رفه‌ئیش که‌میکی پێچوو، وتی به‌ عومه‌ر رضی اللہ عنہ: ئایا دمه‌ه‌وئ عه‌بباس و عه‌لی بێنه‌ (ژووروه‌وه‌)؟ وتی: به‌ئێ، مۆله‌تی هه‌ردووکیان بده‌ (بێنه‌ ژووروه‌وه‌)، جا کاتی هه‌ردووکیان هاتنه‌ ژووروه‌وه‌ و سه‌لامیان کرد و دانیشتن، عه‌بباس رضی اللہ عنہ وتی: ئه‌ی پێشه‌وای باوه‌رپاران له‌ نیوان من و نه‌م (عه‌لی) دا بریار بده‌ و فه‌زاوت بکه‌، جا کۆمه‌له‌که‌ش- عوسمان و هاوڕێکانی- وتیان: ئه‌ی پێشه‌وای باوه‌رپاران بریار بده‌ له‌ نیوانیاندا له‌ ده‌ستی یه‌کتری رزگاریان بکه‌، عومه‌ریش وتی: له‌سه‌رخۆب تو نه‌و خوایه‌ی که‌ به‌فه‌رمانی نه‌و زه‌وی و ئاسمان راوه‌ستاوه‌، ئایا ده‌زانن که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: ((ئیمه‌ که‌له‌پورمان لێ ناگیرئ نه‌وه‌ی لی‌مان به‌جی‌ما خیره‌^(۱)))، پێغه‌مبه‌ری خوا به‌م فه‌رمووده‌ خۆی مه‌به‌سته‌؟ کۆمه‌له‌که‌ وتیان: بێگومان نه‌وه‌ی فه‌رمووه‌، نه‌وسا عومه‌ر رووی کرده‌ عه‌لی و عه‌بباس رضی اللہ عنہم وتی: سویندتان دهم به‌خوا ئایا ده‌زانن که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه‌وه‌ی فه‌رمووه‌؟ هه‌ردووکیان وتیان: بێگومان نه‌وه‌ی فه‌رمووه‌، عومه‌ر وتی: جا بێگومان من دهرباره‌ی نه‌و کاره‌ قسه‌تان بۆ ده‌که‌م، به‌راستی خوا هه‌ندئێ له‌م

(۱) بۆ به‌رژه‌وه‌ندی موس‌لمانان خه‌رج ده‌کری.

دمست کهوتهی تایبەت کردوه به پیڤه‌مبه‌روه ﷺ به‌که‌سی تری نه‌داوه، خوا دمفه‌رمووی: (ئهو) (دمست کهوتانه‌ی) که خوا سه‌ندیه‌وه بو پیڤه‌مبه‌ره‌که‌ی له مائی (به‌نی نه‌زیر) ئیوه بو به‌دمست هی‌ئانی هیچ ئه‌سپ و شتریک‌تان تاونه‌داوه، به‌ئکو خوا پیڤه‌مبه‌رانی زال ده‌کات به‌سه‌ر هه‌ر که‌سدا که بیه‌ویت، وه خوا به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا به‌دمسه‌لاته). ده‌ی ئه‌مه تایبەت بوو به پیڤه‌مبه‌ر ﷺ، سویند به‌خوا کو‌ی نه‌کردوته‌وه بو خو‌ی به‌ته‌نها ئیوه‌ی لی بی به‌ش بکات، وه تایبەتی نه‌کردوه به‌خو‌ی جگه له ئیوه، بی‌گومان داویتی به‌ئی‌وه‌ش و دابه‌شی کردوه به‌سه‌رتاندا، هه‌تا ئا ئه‌م سامانه‌ی لی ماوته‌وه، جا پیڤه‌مبه‌ری خوا خه‌رجی و بژیوی سالیکی خاوخیزانی له‌م هه‌ینه‌ بوو، پاشان ئه‌ومشی ده‌مایه‌وه به‌مال و سامانی خوای دادنا (له به‌رژه‌ومندی گشتیدا خه‌رجی ده‌کرد)، جا پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌م جو‌ره‌ی ده‌کرد تا له ژياندا بوو، سویندتان دده‌م به‌خوا ئه‌مه ده‌زانن؟ وتیان: به‌لی (ده‌یزانین). پاشان به‌عه‌لی و عه‌بباسی وت: سویندتان دده‌م به‌خوا ئی‌وه‌ش هه‌ردووکتان ئه‌مه ده‌زانن؟ (هه‌ردووکیان وتیان: به‌لی^(۱)) عومه‌ر وتی: پاشان خوا پیڤه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ برده‌وه بو لای خو‌ی، جا ئه‌بو به‌کر وتی: میراتگری پیڤه‌مبه‌ری خوام ﷺ نی‌تر ئه‌بو به‌کر ئهو مائی (هه‌ینه‌ی) و مرگرت، و به‌و جو‌ره‌ی لی ده‌کرد که پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ لی ده‌کرد (که له‌ژیانیدا) - جا رووی کرده عه‌لی و عه‌بباس- وتی: وه ئیوه هه‌ردووکتان له‌و رۆژگارهدا ده‌تانوت ئه‌بو به‌کر وا و وایه، خواش ده‌زانن که بی‌گومان ئه‌بو به‌کر ده‌رباره‌ی ئهو سامانه‌ راستگو و به‌چاکی و سه‌ر راستانه شوین هه‌ق که‌وتبو، پاشان خوا ئه‌بو به‌گری ﷺ برده‌وه و مرد، منیش وتم: من له جیی پیڤه‌مبه‌ری خوا و ﷺ ئه‌بو به‌گرم ﷺ دوو سال له دمسه‌لاتی خو‌م وهرم گرت،

(۱) له گێڕانه‌وه‌ی عه‌قیل له ئین شیهابه‌وه له (کتاب الفرائض) دا هاتوه.

بەو جۆرەم لى دەکرد كە پىغەمبەرى خوا ﷺ وئەبو بەكر ﷺ دەيانكرد. پاشان
 ھەردووكتان ھاتوون بۆ لام قسەم لەگەڵدا دەكەن وە قسەى ھەردووكتان
 يەكە، كارەكەشتان پىكەومىيە و يەك كارە، تۆ (عەبباس) ھاتووى داواى
 بەشەكەت لە برازاكەى خۆت دەكەيت، ئەمەش (عەلى) ھاتووە بۆ لام بەشى
 ھاوسەرەكەى لە باوكى داوا دەكات، ئەگەر ھەز دەكەن دەمىدەمەو بە
 ھەردووكتان، بەلام مەرج بى لەسەر ھەردووكتان پەيمان و بەئىنى خوا بى
 لەسەرتان كە لەو سامانەدا بەو جۆرە بەكارى بىن كە پىغەمبەرى خوا ﷺ و
 ئەبو بەكر ﷺ بەكاريان ھىناو، وە بەجۆرەى من بەكارم ھىنا لەومتەى
 كراومتە گەرەى مسوئلمانان، ئەگەر نا قسەم لەگەڵ مەكەن (لەو بارمىەو)
 ئىوھش ھەردووكتان، وتیان: بەو جۆرە بیدەرەو پەيمان. منیش بەو جۆرە
 دامەتەو پەيتان، (بە كۆمەلەكەى عوسمان و ھاوړىكانى وت): سوپىندتان ئەدەم
 بەخوا ئايا بەو جۆرە داومتەو بەھەردووكتان؟ كۆمەلەكەش وتیان: بەلى
 وابوو، دەلى: ئىنجا رپوى كرده عەلى و عەبباس ﷺ وتى: سوپىندتان ئەدەم
 بەخوا ئايا بەو جۆرە داومتەو بە ھەردووكتان؟ ھەردووكتان وتیان: بەلى،
 عومەر وتى: دەى جگە لەمە برپارىكى تەرتان لە من دەوى؟ جا سوپىند بەو
 خودايەى كە ئاسمان و زەوى بەفەرمانى ئەو راوستاوە، ھىچ برپارىكى تيا نادەم
 جگە لەمە، ھەتا قىامەت بەرپا دەبىت، جا ئەگەر نەتان توانى بەو شىوہى وتم
 جى بەجىى بكەن (و دەبىتە كىشەتان)، ئەوسا بىگىرپنەو بۆ لاى خۆم، بىگومان
 خۆم لە جىاتى ھەردووكتان ئەو كارە دەكەم.

۴- باب: وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَالْوَالِدَتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِ
الرَّضَاعَةَ﴾ ﴿٣٣﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿يَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ﴿٣٣﴾ البقرة. وَقَالَ: ﴿وَحَمْلُهُ، وَفِصَالُهُ، ثَلَاثُونَ
شَهْرًا﴾ ﴿١٥﴾ الْأَحْقَاف. وَقَالَ تَعَالَى: ﴿وَإِنْ تَعَاَسَرْتُمَ فَمَتْرُضِعْ لَهُ أُخْرَى﴾ ﴿٦﴾ لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن
سَعَتِهِ. وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ ﴿٧﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿بَعْدَ عَشْرَيْ بَرْسًا﴾ ﴿٧﴾ الطلاق.
وَقَالَ يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: نَهَى اللَّهُ أَنْ تُضَارَّ الْوَالِدَةُ بِوَلَدِهَا، وَذَلِكَ أَنْ تَقُولَ الْوَالِدَةُ: لَسْتُ مُرْضِعَتَهُ.
وَهِيَ أَمْلَأُ لَهُ غِذَاءً، وَأَشْفَقُ عَلَيْهِ، وَأَرْفُقُ بِهِ مِنْ غَيْرِهَا، فَلَيْسَ لَهَا أَنْ تَأْتِيَ بَعْدَ أَنْ يُعْطِيَهَا مِنْ
نَفْسِهِ مَا جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَلَيْسَ لِلْمَوْلُودِ لَهُ أَنْ يُضَارَّ بِوَلَدِهِ وَالِدَتُهُ، فَيَمْنَعَهَا أَنْ تُرْضِعَهُ ضَرَارًا لَهَا
إِلَى غَيْرِهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَسْتَرْضِعَا عَنْ طِيبِ نَفْسِ الْوَالِدِ وَالْوَالِدَةِ، ﴿فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ
مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ ﴿١٥﴾ أَنْ تَسْتَرْضِعُوهُمَا أُولَدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ﴿٣٣﴾ البقرة

بَعْدَ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ، ﴿فِصَالُهُ﴾ ﴿الْأَحْقَاف: فِطَامُهُ.

۴- باسیک: وه خوای بهرز و بلند فەرمووێهتی: (دایکان
شیر دەدەن بە منداڵەکانیان دوو سالی تەواو، ئەمە بو
کەسیکە کە بیهوێت شیرێ تەواو بدات)، تا دەگاتە ئەم
فەرمايشتهی خوا (وه) (خوا) بینایه بهوهی کە دهیکەن)

وه خوا دمفەرموئ: (دووگیان بوون (ی دایک) بپییهوه و له شیر برپێنهوهی سی
مانگه)، وه خوای گهواره دمفەرموئ (وه نهگەر تەنگیتان کرد^(۱)) ئەوه با ئافەرمتیکی
تر شیرێ بدات، با دەوڵەمەند بە پێی دەوڵەمەندی نهفەقه بدات، وه هەر کەسیک
کەم دەست و هەزار بوو)، تا دەگاتە ئەم فەرمايشته: (دوای تەنگانه ئاسانی دهبیئت).

(۱) نه سازان له کرێکه دا.

یونس له زوهریهوه دهگیرپتهوه و دهلی: خوای بهرز و بلند قهدهغهی کردوه کهدایک زیان بگهیهنیت به مندالهکهی، نهوهش کهدایکهکه بلی: من شیر ی پی نادم له کاتیکدا شیر ی نهو چاکترین خوراکه بو مندالهکهی، وه بهسۆز و دلسۆزتره به مندالهکهی له ههر ژنیکی تر، بویه نهو دایکه رهوا نییه بو ی پازی نهبیت (شیری پی بدات)، دوا ی نهوهی باوکهکه نهومندهی خوا پی داوه کرپی پی بدات، ههروهها باوکی مندالهکهی بو ی نییه بههوی مندالهکهییهوه زیان بهدایکی مندالهکهی بگهیهنیت، ریگه نهادات شیر بدات بهمندالهکهی زیانی پی بگهیهنیت بهو کاره، بیهوی ژنیکی تر شیر ی بداتی، ژن و پیاو گوناهیان ناگات به رهمانهندی ههردووکیان دایهه و شیردیریکی بو بگرن، (جا نهگهر ههردووکیان (ژن و پیاوهکه) ویستیان (مندالهکهی) له شیر برپنهوه^(۱)، به رهمانهندی و پاویری ههردوو لایان نهوه گوناهتان ناگات). پاش نهوهی نهو له شیر برپنهوه به رهمانهندی و پاویری ههردوو لایان بیت. (نیمامی بوخاری دهلی: ﴿فِصَالُهُ﴾: برپنهوهی له شیر.

۵- بَابُ نَفَقَةِ الْمَرَأَةِ إِذَا غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا، وَنَفَقَةِ الْوَلَدِ

۵۳۵۹- حَدَّثَنَا ابْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتْ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ مَسِيكٌ، فَهَلْ عَلَيَّ حَرَجٌ أَنْ أَطْعِمَ مِنَ الَّذِي لَهُ عِيَالَتَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا بِالْمَعْرُوفِ»^(۲).

(۱) له پيش دوو سآلهكه.

(۲) پروانه: ۲۲۱۱.

۵- باسی خهرجی ژن ئەگەر میردهکهی له جیگایهکی دوور بوو له ژنهکهی، ههروهها خهرجی مندالهکانیشی^(۱)

۵۳۵۹- عائشه رضی الله عنها دهلی: هیندی کچی عوتبه هات وتی: ئەهی پیغهمبهری خوا ﷺ، بهراستی ئەبو سوهیان پیاویکی پزده و پزله، دهی ئایا گوناخم لهسهره لهو مالهی هی ئەوه خوراک بدهم به ژن و مندالهکانی؟ فهرمووی: ((نهخیر بییان مهده مهگەر بهپی پیویست و به پی عورف و عادمت)).

۵۳۶۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ كَسْبِ زَوْجِهَا عَنْ غَيْرِ أَمْرِ فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِهِ»^(۲).

۵۳۶۰- ههمام دهلی: له ئەبو هوپمیرهم رضی الله عنه بیست له پیغهمبهروه ﷺ گیرایهوه که فهرموویهتی: ((ئەگەر ئافەرت بهبی فهرومانی میردهکهی لهوهی میردهکهی پهیدای کردوه ببهخشیت، ئەوه نیوهی پاداشتهکهی بو میردهکهیه^(۳))).

۶- بَابُ عَمَلِ الْمَرْأَةِ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا

۵۳۶۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَكَمُ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، حَدَّثَنَا عَلِيُّ، أَنَّ فَاطِمَةَ رضی الله عنها أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ تَشْكُو إِلَيْهِ مَا تَلَقَّى فِي يَدِهَا مِنَ الرَّحَى - وَبَلَغَهَا أَنَّهُ جَاءَهُ رَقِيقٌ - فَلَمْ تُصَادِفْهُ، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِعَائِشَةَ، فَلَمَّا جَاءَ أَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ، قَالَ: فَجَاءَنَا وَقَدْ أَخَذْنَا مَصَاجِعَنَا، فَذَهَبْنَا نَقُومُ، فَقَالَ: «عَلَى مَكَانِكُمَا». فَجَاءَ فَقَعَدَ بَيْنِي وَبَيْنَهَا حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ قَدَمَيْهِ عَلَى بَطْنِي، فَقَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمَا عَلَى خَيْرٍ مِمَّا سَأَلْتُمَا، إِذَا

(۱) واته: پیویسته ههه خهرجی ژنهکهی وه ههه خهرجی مندالهکانی بدات .

(۲) پروانه: ۲۰۶۶.

(۳) نیوهکهی کهشی بو ئافهتهکهیه.

أَخَذْتُمَا مَصَاجِعَكُمَا - أَوْ أَوَيْتُمَا إِلَى فِرَاشِكُمَا - فَسَبَّحَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَاحْمَدَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَا أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ، فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمَا مِنْ خَادِمٍ^(۱).

۱- باسی ئیش و کار کردنی ژن له مالی میرده کهیدا

۵۳۶۱- ئیبنو ئەبی لەیلا دەلی: عەلی بۆی گێڕاینەووە کە فاتیمە ﷺ هاتە خزمەتی پیغەمبەر ﷺ و سکاڵای ماندوو بوونی دەستی کرد بەهۆی (ئیشکردن بە) دەستار، وە هەوایی پێ گەشتبوو کە پیغەمبەر ﷺ چەند کۆیلە و کەنیزەکیکی بۆ هاتبوو- (ئینجا فاتیمەیش رۆشت)، بەلام پیغەمبەری ﷺ دەست نەگەوت، بۆیە ئەو (داواوەی) بۆ عائیشە باس کرد، ئینجا کە پیغەمبەر ﷺ هاتەووە. عائیشە ﷺ هەوایی پێدا، (عەلی) دەلی: جا پیغەمبەر ﷺ هات بۆ لامان لە کاتیکیدا لەسەر جیگاگانمان راکشابووین، ویستمان هەستینەووە فەرمووی: ((لە شوینی خۆتان مەجوێن)) ئینجا لە نیوان من فاتیمەدا دانیشت (بە جوێ) هەتا هەستم بەساردی پێی کرد بەسەر سنگمەووە، وە فەرمووی: ((ئایا شتیکتان فێربکەم چاکتر لەوەی هەردووکتان داواتان کردووە؟ کاتی رۆشتنە سەر جیگای نووستنەگەتان هەردووکتان سی و سی جار بێن (سبحان الله) و سی و سی جار بێن (الحمد لله) و سی و چوار جار بێن (الله أكبر)، بەراستی ئەووە لە خزمەتکار چاکترە بۆ هەردووکتان)).

۷- بَابُ خَادِمِ الْمَرْأَةِ

۵۳۶۲- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي يَزِيدَ، سَمِعَ مُجَاهِدًا: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي لَيْلَى يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّ فَاطِمَةَ ﷺ أَتَتْ

النَّبِيِّ ﷺ تَسْأَلُهُ خَادِمًا، فَقَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ مَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ مِنْهُ، تُسَبِّحِينَ اللَّهَ عِنْدَ مَنَامِكَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدِينَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتُكَبِّرِينَ اللَّهَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ». - ثُمَّ قَالَ سُفْيَانُ: إِحْذَاهُنَّ أَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ - فَمَا تَرَكْتُهَا بَعْدُ قِيلَ: وَلَا لَيْلَةً صِفِينَ؟ قَالَ: وَلَا لَيْلَةً صِفِينَ^(۱).

۷- باسی (حوکمی) خزمه تکاری ژن^(۲)

۵۳۶۲- موحاهید دهلی: له عهبدوره حماني کورې له یلام بیست له عهلی کورې نه بی تالیبه وه ﷺ دهیگر پریه وه، که فاتیمة ﷺ چوو خزمه تی پیغه مبه ر ﷺ داوای خزمه تکاری لی کرد، نه ویش فهرمووی: ((ثایا هه وائت بده می به وهی باشره بو تو له خزمه تکار؟ له کاتی خه وتندا سی و سی جار (سبحان الله) بکه و سی و سی جار (الحمد لله) بکه و سی و سی و چوار جار (الله اکبر) بکه)).
پاشان سوفیان وتی: یه کیکیان^(۳) سی و چوار بوو- (عهلی دهلی): جا له و کاته تا ئیستا هیستا وازم لی نه هیناوه^(۴)، پی و ترا: له شهوی صیفینیشدا؟ وتی: له شهوی صیفینیشدا هه ر خویندمه وه و وازم لی نه هیناوه.

۸- بَابُ خِدْمَةِ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ

۵۳۶۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عَتَبَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصْنَعُ فِي الْبَيْتِ؟ قَالَتْ: كَانَ فِي مِهْنَةِ أَهْلِهِ، فَإِذَا سَمِعَ الْأَذَانَ خَرَجَ^(۵).

(۱) پروانه: ۳۱۱۳.

(۲) ثایا پیویسته پیاو خزمه تکار بو ژنی بگریت یان نا؟.

(۳) له زیکره کان.

(۴) هه ر بهرده وام ده یان ئیم.

(۵) پروانه: ۶۷۶.

۸- باسی خزمهت کردنی پیاو له ناو مال و مندالی خویدا (دروسته)^(۱)

۵۳۶۳- نه سوهدی کوری یه زید دهلی؛ پرسیارم له عایشه رضی الله عنها کرد پیغه مبه رضی الله عنها له ماله وه چ نیش و کاریک دمکات؛ عایشه وتی: پیغه مبه رضی الله عنها خهریکی کار و خزمهتی خیزانه کهی دهبی، به لام که گوئی له بانگ بوو له مال دمرده چی (بو مزگهوت).

۹- باب: إِذَا لَمْ يُنْفِقِ الرَّجُلُ قَلَمَرَاةً أَنْ تَأْخُذَ بِغَيْرِ عِلْمِهِ مَا يَكْفِيهَا وَوَلَدَهَا بِالْمَعْرُوفِ

۵۳۶۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ هِنْدَ بِنْتَ عُتْبَةَ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ، وَلَيْسَ يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي وَوَلَدِي، إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَعْلَمُ. فَقَالَ: «خُذِي مَا يَكْفِيكِ وَوَلَدَكَ بِالْمَعْرُوفِ»^(۲).

۹- باسیک: ئەگەر پیاو خه رجی بو خیزانی نه کرد، ئەو ژنه که بۆی ههیه به پت پیویست نه وهندهی بهشی خۆی و منداله کهی بکات له مالی میرده کهی بیات، به بی ئاگاداری ئەو

۵۳۶۴- عایشه رضی الله عنها دهگیرپته وه که هیندی کچی عوتبه رضی الله عنها وتی: ئەهی پیغه مبه رضی الله عنها خوا رضی الله عنها به راستی نه بو سوفیان پیاویکی رمزیله، نه وهندهم ناداتی که بهشی خۆم و منداله کهم بکات، جگه له وهی که خۆم به دزیوه له مالی ئەو دهبهم و ئەو نازانی، پیغه مبه ریش رضی الله عنها فهرمووی: ((نه وهنده ببه بهشی خۆت و منداله کهت بکات به پتی پیویست)).

(۱) نیش کاری خۆی بکات له ماله وه یان هاوکاری ژن و منداله کانی بکات کاری جوان و پهوا به.

(۲) پروانه: ۲۲۱۱.

۱۰- بَابُ حِفْظِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا فِي ذَاتِ يَدِهِ وَالنَّفَقَةِ

۵۳۶۵- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا ابْنُ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ، وَأَبُو الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «خَيْرُ نِسَاءٍ رَكِبْنَ الْإِبِلَ نِسَاءُ قُرَيْشٍ - وَقَالَ الْآخَرُ: صَالِحُ نِسَاءٍ قُرَيْشٍ - أَخْنَاهُ عَلَى وَلَدٍ فِي صَغَرِهِ، وَأَرْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ فِي ذَاتِ يَدِهِ». وَيُذَكَّرُ عَنْ مُعَاوِيَةَ وَابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۱۰- باسی پارێزگاری ژن له مال و سامان و خه رجبی میرده که ی

۵۳۶۵- ئەبو هورمیرە ﷺ دەگێڕێتەوه که پێغه مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئافه‌رماتانی قورمیش چاکترین ئافه‌رمتن سواری و شتر بووبن - پراویه‌که‌ی تریان^(۲) ده‌لی - باشتیرینی^(۳) ئافه‌رماتانی قورمیش - دلسۆزترینی ئافه‌رماتان بۆ مندالی ساوا، وه‌ مشۆر خۆرتیرینی ئافه‌رماتان بۆ می‌رد دهرباره‌ی مال و سامانی)).
وه‌ ئەم فه‌رمووده‌یه‌ ده‌گێڕدێتەوه‌ له‌ موعاوییه‌ و ئیبنو عه‌بباسه‌وه‌ ﷺ له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ.

۱۱- بَابُ كِسْوَةِ الْمَرْأَةِ بِالْمَعْرُوفِ

۵۳۶۶- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مَيْسَرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ وَهْبٍ، عَنْ عَلِيٍّ ﷺ قَالَ: آتَى إِلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ حُلَّةً سِرَاءَ فَلَبِسْتُهَا، فَرَأَيْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ، فَشَقَّقْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي^(۴).

(۱) پروانه: ۳۴۳۴.

(۲) ئەم فه‌رمووده‌یه‌ سو‌فیان له‌ دوو که‌سه‌وه‌ گێڕایه‌تی‌وه‌، ئیبنو تاووس له‌ باوکی‌وه‌، له‌ گه‌ل ئەبو زیناد له‌ ئه‌عه‌ره‌جه‌وه‌، ئەوه‌ی له‌سه‌ره‌وه‌ وترا و پراویه‌که‌ی تریان مه‌به‌ست گێڕانه‌وه‌که‌ی ئەبو زه‌ناده‌.

(۳) له‌ پێشدا به‌ (خه‌ر نساء قریش) گێڕاویانه‌ته‌وه‌ به‌لام ئەبو زیناد به‌ (صالح النساء قریش) گێڕاویه‌تی‌وه‌.

(۴) پروانه: ۲۶۱۴.

II- باسی جل و بهرگی ژن به پیتی پیویست و با و نه ریت^(۱)

۵۳۶۶- عه لی ﷺ ده لی: پیغه مبه ر ﷺ پو شاکیکی خهت خهت که ئاوریشمی تیکه ن بوو به دیار بو ناردم، منیش له بهرم کرد (که دی له بهرمدا) تورهمیم له دم و چاویدا بینی، بویه منیش له تم کرد له نیوان ئافرمتانی مالمومماندا، (دابەشم کرد وهك سهرپووش).

II- بَابُ عَوْنِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا فِي وَلَدِهِ

۵۳۶۷- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: هَلَكَ أَبِي وَتَرَكَ سَبْعَ بَنَاتٍ - أَوْ تِسْعَ بَنَاتٍ - فَتَزَوَّجْتُ امْرَأَةً ثَيِّبًا، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَزَوَّجْتَ يَا جَابِرُ؟» فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: «يَكْرًا أَمْ ثَيِّبًا». قُلْتُ: بَلْ ثَيِّبًا. قَالَ: «فَهَلَّا جَارِيَةً تُلَاعِبُهَا وَتُلَاعِبُكَ، وَتُضَاحِكُهَا وَتُضَاحِكُكَ!». قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ هَلَكَ وَتَرَكَ بَنَاتٍ، وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ أَجِئَهُنَّ مِثْلَهُنَّ، فَتَزَوَّجْتُ امْرَأَةً تَقُومُ عَلَيْهِنَّ وَتُصْلِحُهُنَّ. فَقَالَ: «بَارَكَ اللَّهُ لَكَ». أَوْ قَالَ خَيْرًا^(۲).

II- باسی سوننه ته ژن هاوکاری میرد بکات له (کاروباری) مندالیدا

۵۳۶۷- عه مر له جابری کوری عه بدوللاوه ﷺ ده گپ ریته وه ده لی: باو کم مرد و چهوت کج - یان نو کج - ی لی به جیما، منیش ئافرمتیکی پیومژنم ماره کرد، پیغه مبه ری خواش ﷺ فهرمووی پیم: ((جابر ژنت هیناوه؟)) وتم: به لی، فهرمووی: ((کج یان بیومژنت هیناوه؟)) وتم: (کچم نه هینا) به لگو بیومژنم هینا، فهرمووی: ((نه ی بوکچیکت نه هینا یاری له گه ل بکهیت و یاریت له گه ن

(۱) له سهر پیاو پیویسته بو ی بکات.

(۲) پروانه: ۴۴۳.

بکات، له گه ئی پێبکه نی و له گه ئت پێبکه نی؟)) ده ئی عه رزم کرد عه بدو لا (ی باوکم) مرد و چهند کچیکی لی به جیما، منیش پیم ناخوش بوو کچیکی وهک خویمان بینم، بویه ئافهرم تیکم هیئا سه ره رشتیان بکات و نیش و کاریان به چاکی بکات، پێغه مبه ر ﷺ فه رمووی: ((خوا فه ر و به ره که تی تیخات بو ت))، یا ((وته ی چاکی فه رمو و)).

۱۳- بابُ نَفَقَةِ الْمُسْرِ عَلَى أَهْلِهِ

۵۳۶۸- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ: هَلَكْتُ. قَالَ: «وَلِمَ؟». قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى أَهْلِي فِي رَمَضَانَ. قَالَ: «فَاعْتِقْ رَقَبَةً». قَالَ: لَيْسَ عِنْدِي. قَالَ: «فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ». قَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ. قَالَ: «فَأَطْعِمْ سِتِينَ مِسْكِينًا». قَالَ: لَا أَجِدُ. فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِعَرَقٍ فِيهِ مَرٌّ، فَقَالَ: «أَيْنَ السَّائِلُ؟». قَالَ: هَا أَنَا ذَا. قَالَ: «تَصَدَّقْ بِهَذَا». قَالَ: عَلَى أَحْوَجَ مِنَّا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟! فَوَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلٌ يَبْتَ أَحْوَجَ مِنَّا. فَضَحِكَ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى بَدَتْ أَنْيَابُهُ قَالَ: «فَأَنْتُمْ إِذَا»^(۱).

۱۳- باسی پیاوی نه دار و هه ژار نه فه که ی ژن و مندالی بدات

۵۳۶۸- ئەبو هورەیره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده ئی: پیاویک هاته خزمه تی پێغه مبه ر ﷺ وتی: تیاچووم فه رمووی: ((چی بووه؟)) وتی: له رده مه زاندا له گه ل ژنه کهم دروست بووم، فه رمووی: ((ده ی کوپله یه ک ئازاد بکه))، وتی: کوپله م نییه، فه رمووی: ((ده ی دوو مانگ له سه ر یه ک به رۆزوو به))، وتی: ناتوانم، فه رمووی: ((ده ی خواردنی شه ست هه ژار بده))، وتی: نیمه، ئینجا سه به ته یه ک هیئا بو

پێغه‌مبەر ﷺ خورمای تیا بوو، فهرمووی: ((کوا پرسیارکه‌ره‌که؟)) وتی: ئا ئه‌مه‌تام. فهرمووی: ((ئه‌مه‌ بکه به خیر))، وتی: ئه‌ی پێغه‌مبهری خوا ﷺ بیده‌م به هه‌زارتر له‌ خو‌مان؟ ده‌ی سویند به‌و زاته‌ی تو‌ی به‌ هه‌ق ناردوو له‌ نیوان ئه‌و دوو به‌رده‌لانه‌ ڕه‌شه‌ی مه‌دینه‌دا مالێکی تیا نییه‌ له‌ ئێمه‌ هه‌زارتر و نه‌دارتر بێت، پێغه‌مبهریش ﷺ پێکه‌نی هه‌تا دانه‌کانی پێشه‌وه‌ی دهرکه‌وتن و فهرمووی: ((که‌واته‌ ئێوه‌ (شیاو‌ترن)))).

۱۴- باب: ﴿وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ﴾ البقرة

وه‌ل ع‌ل‌ی المر‌أة م‌ن‌ه‌ ش‌ی‌ء؟ ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ﴾ (٧٦) ع‌ل‌ی

قوله: ﴿صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (٧٦) النحل

۵۳۶۹- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا وَهْبٌ، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ لِي مِنْ أَجْرِ فِي بَنِي أَبِي سَلَمَةَ أَنْ أَنْفَقَ عَلَيْهِمْ، وَلَسْتُ بِتَارِكِهِمْ هَكَذَا وَهَكَذَا، إِنَّمَا هُمْ بَنِي؟ قَالَ: «نَعَمْ، لَكَ أَجْرٌ مَا أَنْفَقْتَ عَلَيْهِمْ»^(۱).

۱۴- باسیک: (له‌سه‌ر که‌له‌پوور گره‌ وێنه‌ی ئه‌وه‌ی

(له‌سه‌ر باوک بوو))

وه‌ ئایا هه‌یجێک له‌و خه‌رجیه‌ له‌سه‌ر ژنه‌که‌یه‌؟ (وه‌ خوا نموونه‌ی هه‌یناو‌مه‌وه‌ به‌ دوو پیاو په‌کێکیان لائی زگماکیه‌)، تا ده‌گاته‌ ئه‌م فهرماشته‌ی خوا (رێگه‌یه‌کی راست).

۵۳۶۹- زمینه‌بی کچی نه‌بو سه‌له‌مه له نومی سه‌له‌مه‌وه ﴿﴾ دمگیرپته‌وه ده‌ئی: وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﴿﴾ نایا من پاداشتم هه‌یه دهرباردی کورانی نه‌بی سه‌له‌مه که خهرجیان بکیشم، ودمن ههر ناومه‌ها و ناومه‌ها وازیان لی ناهینم هه‌زاربن، بیگومان نه‌وان کورپی خو‌من؟ فهرمووی: ((به‌ئی پاداشتی نه‌ومت هه‌یه نه‌هه‌فه‌هه و خهرجیان‌ت کی‌شاهه)).

۵۳۷۰- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ ؓ: قَالَتْ هِنْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ، فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ أَنْ أَخْذَ مِنْ مَالِهِ مَا يَكْفِينِي وَبَنِي؟ قَالَ: «خُذِي بِالْمَعْرُوفِ»^(۱).

۵۳۷۰- عانیشه ﴿﴾ ده‌ئی: هیند وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﴿﴾ به‌راستی نه‌بو سوفیان بیاویکی رژد و رمزیله، هیج گونا‌حیکم له‌سه‌ره نه‌ومنده‌ی پی‌ویستی خو‌م و منداله‌که‌م له ماله‌که‌ی ببه‌م به دزییه‌وه؟ فهرمووی: ((به نه‌ندازه‌ی پی‌ویستیت بیبه)).

۱۵- بَابُ: قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ «مَنْ تَرَكَ كَلًّا أَوْ ضِيَاعًا قَالِيٍّ»

۵۳۷۱- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُؤْتِي بِالرَّجُلِ الْمَتَوَقَّى عَلَيْهِ الدِّينُ، فَيَسْأَلُ «هَلْ تَرَكَ لِدِينِهِ فَضْلًا؟». فَإِنْ خُذْتُ أَنَّهُ تَرَكَ وَفَاءً صَلَّى، وَإِلَّا قَالَ لِلْمُسْلِمِينَ: «صَلُّوا عَلَيَّ صَاحِبِكُمْ». فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْمُتَوَحَّ قَالَ: «أَنَا أَوَّلُ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ تَوَقَّى مِنْ الْمُؤْمِنِينَ فَتَرَكَ دِينًا فَعَلَيَّ قَضَاؤُهُ، وَمَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِوَرِثَتِهِ»^(۲).

(۱) پروانه: ۲۲۱۱.

(۲) پروانه: ۲۲۹۸.

۱۵- باسیک: ئەم فەرموودهی پێغه‌مبەر ﷺ: ((هەر کەسیک قەرزی یا مندال و کەسی بێ سەرپەرشتی له دواى خۆى به جێ هێشت ئەوه له‌سەر منه))^(۱)

۵۳۷۱- ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوه کە پیاویکی مردووی قەرزار دههینرا بۆ خزمه‌تى پێغه‌مبهرى خوا ﷺ پرسىارى ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: ((ئایا بۆ دانه‌وه‌ى قهرزه‌که‌ى زیاده مالىكى^(۲) به‌جێ هێشتوو؟)) جا ئەگەر بوترايه به‌شى بژاردنى قهرزه‌که‌ى به‌جێ هێشتوو نوێزى له‌سەر ده‌کرد، ئەگەر نا به‌مسولمانه‌كانى ده‌فه‌رموو: ((نوێز بکه‌ن له‌سەر هاوڕیکه‌تان))، ئینجا کاتى خوا دمست که‌وتى جه‌نگ و مالى زۆرى پى به‌خشى، فەرمووی: ((من له پێشترم بۆ باوم‌پداران له خودى خویان بۆ خویان، ئەنجا هەر کەس له باوم‌پداران مرد و قهرزى له‌دوا خوى به‌جێ هێشتبوو، ئەوه‌دانه‌وه‌ى قهرزه‌که‌ى له‌سەر منه، وه هەر باوم‌پدارىك سامانى لى به‌جیما ئەوه بۆ میراتگره‌كانیه‌تى)).

۱۶- بابُ الْمَرَاضِ مِنَ الْمَوَالِيَّاتِ وَغَيْرِهَا

۵۳۷۲- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، انْكِحْ أُخْتِي ابْنَةَ أَبِي سُفْيَانَ. قَالَ: «وَتُحِبِّينَ ذَلِكَ؟». قُلْتُ: نَعَمْ، لَسْتُ لَكَ مُخْلِيةً، وَأَحَبُّ مَنْ سَارَكَنِي فِي الْخَيْرِ أُخْتِي. فَقَالَ: «إِنَّ ذَلِكَ لَا يَحِلُّ لِي». فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَوَاللَّهِ إِنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تَنْكِحَ دُرَّةَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ. فَقَالَ: «ابْنَةُ أُمِّ سَلَمَةَ؟». فَقُلْتُ: نَعَمْ.

(۱) دانه‌وه‌ى قهرزه‌که‌ى و سەرپەرشتى مندال و نه‌خۆشه‌که‌ى.

(۲) له‌ پێویستی کفن و دفنه‌که‌ى زیاد بێت.

قَالَ: "قَوْلَ اللَّهِ لَوْ لَمْ تَكُنْ رَبِّبَتِي فِي حَجْرِي مَا حَلَّتْ لِي، إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَا سَلَمَةَ ثُوَيْبَةُ، فَلَا تَعْرِضَنَّ عَلَيَّ بَنَاتِكُنَّ وَلَا أَخَوَاتِكُنَّ".
وَقَالَ شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: قَالَ عُرْوَةُ: ثُوَيْبَةُ أَعْتَقَهَا أَبُو لَهَبٍ^(۱).

۱۶- باسی دایه ن له ژنانی غهیره عه ره ب و ژنانی تر بن

۵۳۷۲- نیبنو شیهاب ده لئ: عوروه بو ی ده گپرامه وه که زمینیه بی کچی نه بی سه له مه بو ی گپرایه وه، که ئوممو حه بیبه ی (ﷺ) خیزانی پیغه مبه ر (ﷺ) ده لئ وتم: نه ی پیغه مبه ری خوا خوشکه که م که کچی نه بی سوفیانه ماره بکه. پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمووی: ((ئه وکارمت پی خوشه؟)) منیش وتم به لئ: من به ته نها هاوسه رت نیم^(۲) وه خوشه و یسترین که سیك هاو به شم بیت له چاکه دا خوشکه که مه، پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمووی: ((بیگومان نه وه (ماره کردنی) دروست نییه بو من)) منیش وتم: نه ی پیغه مبه ری خوا، ده ی سویند به خوا ئیمه له نیوان خوماندا ده لئین تو دته وئ دوری کچی نه بی سه له مه ماره بکه ییت، فه رمووی: ((کچی ئوممی سه له مه؟)) وتم: به لئ، فه رمووی: ((ده ی سویند به خوا نه و کچه نه گهر کوئه به سستیشم نه بوایه له مالی خومدا حه لال نه بوو بو م، بیگومان نه و کچه ی ئوممو سه له مه)) کچی برای شیریمه، سویدیه شیر ی داوه به من و نه بی سه له مه، که و ابو و (له مه ولا) کج و خوشکه کانتانم بو پیشنیار مه که ن)).

شوعه یب له زوهریه وه گپراویه تیه وه وتی: عوروه وتی: سویدیه نه بو له هه ب ئازادی کردوه.

(۱) پروانه: ۵۱۰۱.

(۲) واته: هه وئیه هه یه خوی به ته نها نییه که هاوسه ری نه وه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۰- کتابُ الأَطْعَمَةِ

به ناوی خواي به خشندهی میهره بان

۷۰- پهراوی خواردهمه نیه کان

۱- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ (۵۷) البقرة. وَقَوْلُهُ: ﴿أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ﴾ (۶۷) البقرة. ﴿كُلُوا مِنْ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ (۵۷) المؤمنون.

۵۷۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَطْعَمُوا الْجَائِعَ، وَعَوَّدُوا الْمَرِيضَ، وَفُكُّوا الْعَانِيَّ». قَالَ سُفْيَانُ: وَالْعَانِي: الْأَسِيرُ^(۱).

۱- باسی ئەم فەرمايشتهی خواي بهرز و بلند: (له و خواردنه پاک و
حه لآلانه بخۆن که کردوو مانه به رۆزیتان)، وه ئەم فەرمايشتهی خواي
گه وره: (له پاکترینی ئەوهی پهیدا تان کردوه بهختی بکهن)، وه ئەم
فەرمايشتهش: (له خۆراکی پاک و هه لآل بخۆن وه کرده وهی چاک بکهن،
چونکه به راستی من به وهی ئیوه دهیکه ن ئاگادارم)

۵۷۳- ئەبو موسای ئەشعەری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَه پێغه مبه ره وه ﷺ دهگیرێته وه که
فهرموویهتی: ((خواردن بدهن به برسی، وه سهردانی نهخۆش بکهن، وه دیل
نازاد بکهن))، سوفیان دهلی: (الْعَانِي) واته: دیل، یه خسیر.

٥٣٧٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْ طَعَامٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ حَتَّى قُبِضَ.

٥٣٧٤- نه بو هورمپره ﷺ دهلي: خاوخيزاني موحه ممد ﷺ سي رور (له سر يهك) تير نه بوون له خواردن تا پيغه مبر ﷺ وفاتي كرد و گياني كيشرا.

٥٣٧٥- وَعَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَصَابَنِي جَهْدٌ شَدِيدٌ، فَلَقِيتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، فَاسْتَفْرَأْتُهُ آيَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، فَدَخَلَ دَارَهُ وَفَتَحَهَا عَلَيَّ، فَمَشَيْتُ غَيْرَ بَعِيدٍ، فَخَرَرْتُ لِرُجُوعِي مِنَ الْجَهْدِ وَالْجُوعِ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِي فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ». فَقُلْتُ: لَبَيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. فَأَخَذَ بِيَدِي فَأَقَامَنِي، وَعَرَفَ الَّذِي بِي فَأَنْطَلَقَ بِي إِلَى رَحْلِهِ، فَأَمَرَ لِي بِعُسٍّ مِنْ لَبَنٍ، فَشَرِبْتُ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: «عُدْ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ». فَعُدْتُ فَشَرِبْتُ، ثُمَّ قَالَ: «عُدْ». فَعُدْتُ فَشَرِبْتُ حَتَّى اسْتَوَى بَطْنِي فَصَارَ كَالْقِدْحِ. قَالَ: فَلَقِيتُ عُمَرَ وَذَكَرْتُ لَهُ الَّذِي كَانَ مِنْ أَمْرِي وَقُلْتُ لَهُ: تَوَلَّى اللَّهُ ذَلِكَ مَنْ كَانَ أَحَقُّ بِهِ مِنْكَ يَا عُمَرُ، وَاللَّهِ لَقَدْ اسْتَفْرَأْتُكَ الْآيَةَ وَلَأَنَا أَقْرَأُ لَهَا مِنْكَ. قَالَ عُمَرُ: وَاللَّهِ لَأَنْ أَكُونَ أَدْخَلْتُكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَكُونَ لِي مِثْلُ حُمْرِ النَّعَمِ^(١).

۵۳۷۵- ئەبو ھورمىرە رضى الله عنه دەلى: (لە بىرسانا) زۆر ناپرەھەت بووم، جا بە عومەرى كۆپى خەتتاب گەشىتم رضى الله عنه داوام لى کرد ئايەتەيىكم لە قورئانەكەى خوا بۆ بخوینى، ئەویش چوئە ژوورمەو بۆ مائەوہ ئايەتەكەى بۆ خویندەمەوہ، منیش كەمى پۇشىتم لە كەم ھىزى و بىرسانا كەوتەم بەدەما، يەكسەر پىغەمبەرى خوا ﷺ بىنى بەسەرمەوہ وەستابوو فەرمووى: ((ئەى ئەبو ھورمىرە)) وەتەم: گوپرايەتەم ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ خۇش نودى تۆم دەوى، دەستى گرتەم و ھەلى ساندەمەوہ و زانى زۆر بىرسىمە بىردىمەوہ بۆ مالى خۆى فەرمانى کرد

جامیکی گه‌وره شیریان بۆ هینام، منیش لیّم خواردده‌وه، پاشان فه‌رمووی: ((ئهبو هورمه‌په دووباره‌ی که‌روه))^(۱) منیش دووباره لیّم خواردده‌وه، پاشان فه‌رمووی: ((دووباره‌ی که‌روه))، جاریکی تریش خواردمه‌وه هه‌تا ورگم رېك بویه‌وه وه‌ک تیر، ئهبو هورمه‌په ده‌لی: ئینجا گه‌یشتم به‌ عومهر ﷺ ئه‌وه‌ی که‌ روویدا لیّم بۆم گێپایه‌وه پیّم وت: ئه‌ی عومهر خوا ئه‌وه‌ی دایه‌ ده‌ست که‌سیک که‌ له‌ توّ شیاو‌تره‌ به‌و کاره‌، سویند به‌ خوا من داوای خویندنی ئایه‌تیکم لی کردی به‌ دنیاییه‌وه من له‌ توّ چاکتر دمخوینده‌وه، عومهر وتی: سویند به‌خوا ئه‌گهر به‌ بردیتایه‌ ماله‌وه لام خۆشه‌ویستر بوو له‌وه‌ی وینه‌ی وشرانی سوورم ببوایه‌.

۲- بابُ التَّسْمِيَةِ عَلَى الطَّعَامِ وَالْأَكْلِ بِالْيَمِينِ

۵۳۷۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، قَالَ الْوَلِيدُ بْنُ كَثِيرٍ: أَخْبَرَنِي أَنَّهُ سَمِعَ وَهْبَ بْنَ كَيْسَانَ أَنَّهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ أَبِي سَلَمَةَ يَقُولُ: كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّخْفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا غُلَامُ، سَمِّ اللَّهَ، وَكُلْ يَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ». فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ.

۲- باسی ناوی خوا هینان له‌سه‌ر خواردن و به‌ ده‌ستی راست خواردن

۵۳۷۶- عه‌مری کورێ سه‌له‌مه ﷺ ده‌لی: من می‌رد مندالیک بووم له‌ مالی پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ، وه‌ هه‌میشه‌ ده‌ستم به‌ملا و لای قابی خواردنه‌که‌دا درێژ ده‌کرد، بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی پیّم: ((ئه‌ی غولامه‌که‌: ناوی خوا بی‌نه‌و به‌ ده‌ستی راست نان بخۆ و له‌به‌ر ده‌می خۆته‌وه‌ بخۆ))، پاش ئه‌وه‌ ئیتر به‌رده‌وام نان خواردنم به‌و شیوه‌یه‌ بوو.

(۱) واته‌: جاریکی تر لی بخۆره‌وه‌.

۳- بابُ الْأَكْلِ مِمَّا يَلِيهِ

وَقَالَ أَنَسٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «ادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلْيَأْكُلْ كُلُّ رَجُلٍ مِمَّا يَلِيهِ»^(۱).
 ۵۳۷۷- حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَلْحَلَةَ الدِّيلِيِّ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ -وَهُوَ: ابْنُ أُمِّ سَلَمَةَ- زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: أَكَلْتُ يَوْمًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ طَعَامًا، فَجَعَلْتُ أَكُلُ مِنْ نَوَاجِي الصُّحُفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلْ مِمَّا يَلِيكَ»^(۲).

۳- باسی نان خواردن له بهردهمی خویهوه

ئه نهس ﷺ دهلی: پیغه مبهه ﷺ فهرمووی: ((له نان خواردندا) ناوی خوا بیئن و هه ره کهس له بهردهمی خویهوه نان بخوات)).
 ۵۳۷۷- عومهری کوری ئه بی سه له مه که کوری ئومی سه له مه ی خیزانی پیغه مبهه ﷺ - دهلی: پوژی له خزمهت پیغه مبهه ی خوادا ﷺ خواردنم خوارد، جا دهستم کرد به خواردن له ملا و لای قاپه که وه پیغه مبهه ی خواش ﷺ فهرمووی پیم: ((له بهردهمی خوته وه بخو)).

۵۳۷۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ أَبِي نُعَيْمٍ قَالَ: أُنِّي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِطَعَامٍ وَمَعَهُ رَبِيبُهُ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، فَقَالَ: «سَمِّ اللَّهَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ»^(۳).
 ۵۳۷۸- ومه بی کوری که یسانی کوری ئه بو نوعه یم وتی: خواردنیک هینرا بو پیغه مبهه ی خوا ﷺ کوله به سه که ی که عومهری کوری ئه بی سه له مه یه له که ئیدا بو، فهرمووی پیی: ((بسم الله بکه و له بهردهم خوته وه بخو)).

(۱) پروانه: ۵۱۶۳.

(۲) پروانه: ۵۳۷۶.

(۳) پروانه: ۵۳۷۶.

۴- بابُ مَنْ تَتَّبَعَ حَوَالِي الْقِصَّةِ مَعَ صَاحِبِهِ، إِذَا لَمْ يَعْرِفْ مِنْهُ كَرَاهِيَةً

۵۳۷۹- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: إِنَّ خِيَاطًا دَعَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِيَطْعَامَ صَنْعَهُ - قَالَ أَنَسُ: - فَذَهَبْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَأَيْتُهُ يَتَّبَعُ الدُّبَاءَ مِنْ حَوَالِي الْقِصَّةِ - قَالَ: - فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّ الدُّبَاءَ مِنْ يَوْمِئِذٍ^(۱).

۴- باسی که سیکی ئەملا و لای قاپه که بگهرت له گهل هاوریکه ی ئەگەر بزانت پیتی ناخۆش نییه

۵۳۷۹- ئیسحاقى كورى ئەبى تەلحە دەلى: ئەنەسى كورى مالىك ﷺ دەلى: بىگومان بەرگ دوورىەك پىغەمبەرى خواى ﷺ بانگ كرد بو خواردنىك كه دروستى كردبوو، (ئیسحاق دەلى:) ئەنەس وتى: منیش له خزمەت پىغەمبەردا ﷺ رۆشتم، جا پىغەمبەرم ﷺ دى شوین كوله كه كه دهكهوت له مەلا و لای قاپه كه وه، ئەنەس دەلى: لەو رۆژموه بەردەوام حەزم لە كوله كه یه.

۵- بابُ التَّيْمَنِ فِي الْأَكْلِ وَغَيْرِهِ

قَالَ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ: قَالَ لِيَ النَّبِيُّ ﷺ: "كُلْ بِيَمِينِكَ".

۵۳۸۰- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ التَّيْمَنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي طَهْوَرِهِ وَتَنَعْلِهِ وَتَرَجُلِهِ. وَكَانَ قَالَ بِوَاسِطٍ قَبْلَ هَذَا: فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ^(۲).

(۱) پروانه: ۲۰۹۲.

(۲) پروانه: ۱۶۸.

۵- باسی دهستی راست به‌کارهینان له خواردن و شتی تردا عومهری کوری ئەبو سه‌له‌مه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی پی‌م: ((به‌دهستی راست خواردن بخۆ)).

۵۳۸۰- عایشه ؓ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه (به‌کارهینانی) لای راستی پی
خۆش بوو ئەوه‌نده‌ی له توانیدا بوایه، له خۆ شو‌ردن و پیل‌او له پی کردن و ق‌ز
داهیناندا. (وه ئەشعه‌س) پی‌شتر له واسیت گیرایه‌وه و وتی: له هه‌موو کار و
باریکیدا^(۱).

۶- بَابُ هُنْ أَكَلَ حَتَّى شَبِعَ

۵۳۸۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ أَبُو طَلْحَةَ لَأُمِّ سُلَيْمٍ: لَقَدْ سَمِعْتُ صَوْتَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ضَعِيفًا أَعْرِفُ فِيهِ الْجُوعَ، فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟ فَأَخْرَجَتْ أَقْرَاصًا مِنْ شَعِيرٍ، ثُمَّ أَخْرَجَتْ خِمَارًا لَهَا فَلَفَّتِ الْخُبْزَ بِبَعْضِهِ، ثُمَّ دَسَّتْهُ تَحْتَ ثَوْبِي وَرَدَّتْنِي بِبَعْضِهِ، ثُمَّ أَرْسَلَتْنِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. قَالَ: فَذَهَبْتُ بِهِ فَوَجَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ النَّاسُ، فَقُمْتُ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَرَسَلَكْ أَبُو طَلْحَةَ؟». فَقُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: «بِطَعَامٍ؟». قَالَ: فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِمَنْ مَعَهُ: «قُومُوا». فَأَنْطَلَقَ وَأَنْطَلَقْتُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ حَتَّى جِئْتُ أَبَا طَلْحَةَ، فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: يَا أُمُّ سُلَيْمٍ، قَدْ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالنَّاسِ، وَلَيْسَ عِنْدَنَا مِنَ الطَّعَامِ مَا نُطْعِمُهُمْ. فَقَالَتِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَأَنْطَلَقَ أَبُو طَلْحَةَ حَتَّى لَقِيَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَأَقْبَلَ أَبُو طَلْحَةَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى دَخَلَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هَلُمِّي يَا أُمُّ سُلَيْمٍ مَا عِنْدَكَ». فَأَتَتْ بِذَلِكَ الْخُبْزِ، فَأَمَرَ بِهِ فَقُتَّ، وَعَصَرَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ عُمَّةً لَهَا فَأَدَمَتْهُ، ثُمَّ قَالَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ، ثُمَّ قَالَ: «إِنِّدُنْ لِعَشْرَةٍ». فَأَذِنَ

(۱) پتی خۆش بوو لای راستی پی‌ش خات.

لَهُمْ، فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ قَالَ: «اِنَّكَ لِعَشْرَةٍ». فَأَذِنَ لَهُمْ، فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ قَالَ: «اِنَّكَ لِعَشْرَةٍ». فَأَذِنَ لَهُمْ فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ أَذِنَ لِعَشْرَةٍ، فَأَكَلَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ وَشَبِعُوا، وَالْقَوْمُ مَثْنَوْنَ رَجُلًا^(۱).

۱- باسی که سیکی بخوات تا تیر ده بیت

۵۳۸۱- ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دەلی: ئەبو تەلحە بە ئوممو سولەیمی ﷺ وت: بەراستی گویم لەدەنگی پیغەمبەری خوا ﷺ بوو نزم و هیواش بوو، برسی بوونیم تێیدا خوێندەو و هەست پێکرد، جا ئایا هیچ شتیکت لایە؟ ئەنجا (ئوممو سولەیم) چەند کولێرەیهکی جووی دەرھینا، پاشان سەرپۆشیکی خوێ هینا، وەبەشیکی پێجا بە کولێرەکانەو، پاشان لەبن بالەدا شارەدیو، وە بە بەشەکی تری سەرپۆشەکی پێجای پیمەو، پاشان ناردمی بوو خزمەتی پیغەمبەری خوا ﷺ، (ئەنەس) دەلی: منیش کولێرەکانم برد و پیغەمبەرم ﷺ بینی لە مزگەوت و چەند کەسیکی لەگەڵدا بوو، منیش لایاندا وەستام، پیغەمبەری خواش ﷺ بەمنی فەرموو: ((ئەبو تەلحە نارەوویەتی؟)) وتم: بەلی: فەرموو: ((خواردنی پێدا نارەووی؟)) وتم: بەلی: ئەنجا پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموو بەوانە لەگەڵدا بوون: ((هەستن))، جا پیغەمبەر (لە مزگەوت) دەرچوو منیش لە پێشیانەو بەپەلە هاتم هەتا گەشتمە لای ئەبو تەلحە ﷺ هەواڵەکم پێدا، ئەبو تەلحەش ﷺ وتی: ئەی ئوممو سولەیم بەراستی پیغەمبەری خوا ﷺ خەلگەکی هینا، ئیمەش خواردنمان نییە پێیان بەدین، ئەویش وتی: خوا و پیغەمبەرەکی چاکتری لی دزانن، ئەنجا ئەبو تەلحە دەرچوو هەتا بەخزمەت پیغەمبەری خوا ﷺ گەشت، ئەوسا پیغەمبەری خوا و ﷺ ئەبو تەلحە پێکەو هاتنە ژوورەو، ئەنجا

پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمووى: ((ئاده‌ى ئوممو سوله‌يم چيت هه‌يه بيه‌ينه))، ئوممو سوله‌يميش نه‌و كوليرانه‌ى هينا، نه‌نجا پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمانى كرد و كوليره‌كان وردكران، ئوممو سوله‌يميش هيزه‌يه‌كى هه‌بوو (كه روڤى تيدا‌بوو) گوشى و تيكه‌لى كرد له‌گه‌ل ورده نانه‌كه‌دا، پاشان پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ نه‌وه‌ى خوا ويستى بيفه‌رمووى (له بسم الله الرحمن الرحيم و دو‌عاى فه‌ر و به‌ره‌كه‌ت) فه‌رمووى، پاشان فه‌رمووى: ((مۆلەت به ده كهس بده (بینه ژوو‌ره‌وه))، نه‌و‌يش مۆلەتى دان، نه‌نجا نانيان خوارد تا تير بوون، پاشان روشتنه دهره‌وه، پاشان فه‌رمووى: ((مۆلەت به ده كهس بده))، نه‌و‌يش مۆلەتى دان جا نانيان خوارد و تيربوون، پاشان روشتنه دهره‌وه، پاشان فه‌رمووى: ((مۆلەت به ده كهس بده))، نه‌و‌يش مۆلەتى دان جا نانيان خوارد و تيربوون، پاشان روشتنه دهره‌وه، پاشان مۆلەتى ده كهسى تريدا، نيت‌ر هه‌موو خه‌لكه‌كه خواردن‌يان خوارد و تيربوون، خه‌لكه‌كه‌ش هه‌شتا بياو بوون.

۵۳۸۲- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: وَحَدَّثَ أَبُو عُرْمَانَ أَيْضًا، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثَلَاثِينَ وَمِائَةً، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هَلْ مَعَ أَحَدٍ مِنْكُمْ طَعَامٌ؟». فَإِذَا مَعَ رَجُلٍ صَاعٌ مِنْ طَعَامٍ أَوْ نَحْوُهُ، فَعُجِنَ، ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ مُشْرِكٌ مُشْعَانٌ طَوِيلٌ يَغْنَمُ يَسُوقُهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: "أَبِيعْ أُمَّ عَطِيَّةٍ؟" أَوْ قَالَ: "هَبْهَ". قَالَ: لَا، بَلْ يَبِيعُ. قَالَ: فَاشْتَرَى مِنْهُ شَاةً فَصْنَعَتْ، فَأَمَرَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ بِسَوَادِ الْبُطْنِ يُشَوَّى، وَإِنَّمِ اللَّهُ مَا مِنَ الثَّلَاثِينَ وَمِائَةٍ إِلَّا قَدْ حَزَّ لَهُ حُرَّةٌ مِنْ سَوَادِ بَطْنِهَا، إِنْ كَانَ شَاهِدًا أَعْطَاهَا إِيَّاهُ، وَإِنْ كَانَ غَائِبًا خَبَأَهَا لَهُ، ثُمَّ جَعَلَ فِيهَا قَصْعَتَيْنِ، فَأَكَلْنَا أَجْمَعُونَ وَشَبِعْنَا، وَفَضَلَ فِي الْقَصْعَتَيْنِ، فَحَمَلْتُهُ عَلَى الْبَعِيرِ. أَوْ كَمَا قَالَ ^(۱).

۵۳۸۲- عه‌بدوره‌حمانی کورپی ئه‌بو به‌کر ﷺ ده‌لئ: ئیمه سی سهد و سی که‌س له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ بووین، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا که‌سێک له‌ئیه‌ خوراکێ پییه؟)) دهبینین پیاویک مه‌نئ یان نزیکه‌ی ئه‌و ئه‌ندازمه‌ی ئاردی پییه، ئینجا (کرایه‌ هه‌ویر) و شیلرا، پاشان پیاویکی بته‌رستی درێژی قز ئالسکاوێ چهند مه‌رپکی دابووێه به‌ر ده‌یبردن، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی پئی: ((به‌فرۆشتن ده‌یفرۆشیت یان پیمان دهمه‌یت؟)) یان فه‌رمووی: ((یان ده‌یبه‌خشیت؟)) (پیاوه‌که) وتی: نه‌خیر (پیتان ناده‌م و نایبه‌خشم) به‌لکو ده‌یفرۆشم، (عه‌بدوره‌حمان) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ریش مه‌رپکی لی کړی، جا سه‌ر برا ئینجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمانی کرد ناو سکه‌که‌ی^(۱) برژینریت، سویند به‌ خوا هه‌ر یه‌ک له‌و سهد و سی که‌سه پیغه‌مبه‌ر ﷺ پارچه‌یه‌ک له‌ ناو سکه‌که‌ی بو بپی (و پیندا)، جا ئه‌گه‌ر ناماده‌ بوو ده‌یدایه ئه‌گه‌ر ناماده‌ش نه‌بویه بو هه‌لده‌گرت، پاشان گوشتی مه‌ره‌که‌ی کرده‌ دوو ته‌شته‌وه هه‌موومان خواردمان و تیر بووین، هه‌ندیکیش له‌ دوو ته‌شته‌که‌دا مایه‌وه له‌ وشتریکم بار کرد، یا وته‌یه‌کی له‌و جوړه‌ی وت.

۵۳۸۳- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا وَهْبٌ، حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: تُوِّفِيَ النَّبِيُّ ﷺ حِينَ شَبِعْنَا مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ، التَّمْرِ وَالْمَاءِ^(۲).

۵۳۸۳- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌فاتی کرد کاتێ تیر بووین له‌ دوو ره‌شه‌که: که‌ خورما و ئاوه^(۳).

(۱) جگه‌ره‌که‌ی یان هه‌موو ناوسکه‌که‌ی جگه‌ر و سی و گورچه‌ی و دل.

(۲) پروانه: ۵۴۴۲.

(۳) به‌ دوو جوړ مانا ده‌کړ: ۱- تیر نه‌بووین له‌ خورما له‌گه‌ل ئاودا تا وه‌فاتی کرد. ۲- پيش وه‌فاتی و کاتیکیش وه‌فاتی کرد تیر بووین له‌ خورما له‌گه‌ل ئاودا.

۷- باب: ﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ﴾ ﴿إِلَى قَوْلِهِ﴾ ﴿لَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ﴿النَّورِ﴾

۵۳۸۴- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ: سَمِعْتُ بُشَيْرَ بْنَ يَسَّارٍ يَقُولُ: حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى خَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصُّهْبَاءِ - قَالَ يَحْيَى: وَهِيَ مِنْ خَيْبَرَ عَلَى رَوْحَةٍ - دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيقٍ، فَلَكَّنَاهُ فَأَكَلْنَا مِنْهُ، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَمَضَمَضَ وَمَضَمَضْنَا، فَصَلَّى بِنَا الْمَغْرِبَ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. قَالَ سُفْيَانُ: سَمِعْتُهُ مِنْهُ عَوْدًا وَبَدَأًا^(۱).

۷- باسیک: (کویر گوناھی له سه ر نییه)، تا ده گاته ئهم فه رمایشته می خوا (به لکو ئه قلتان بخه نه کار و بیر بکه نه وه)

۵۳۸۴- سوهیدی کوری نوعمان ﷺ وتی: له خزمه تی پیغه مبهری خوا دا ﷺ دمرچووین بو خه بیه ر جا که گه یشتینه سه هبا- یه حیا ده لی: سه هبا به نه ندازه ی تافیکی ئیواره^(۲) به پیاده رۆشتن له خه بیه ره وه دووره - پیغه مبهری خوا ﷺ داوای خوراکێ کرد جا ته نها قاوت^(۳) هینرا، ئیمه جویمان و لیمان خوارد، پاشان پیغه مبه ر ﷺ داوای ناوی کرد ناوی له ده می رادا ئیمه ش ئاومان له دهممان رادا، ئینجا نوپژی مه غریبی بو کردین و ده ست نوپژی نه گرت. سوفیان ده لی: ئهم فه رمووده میم له (یه حیا ی کوری سه عیده وه) بیستووه له سه رمتاوه تا کو تاییی.

(۱) پروانه: ۲۰۹.

(۲) له پاش نیوه رۆ تا خۆر ئاوا بوون به پت رۆشتن.

(۳) السويق: قاوت، هه لئا، خواردنیکه له ئاردی گهنم یا جو دروست ده کری له گه ل ئاو.

۸- بابُ الْخُبْزِ الْمُرَقَّقِ وَالْأَكْلِ عَلَى الْخَوَانِ وَالسُّفْرَةِ

۵۳۸۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِتَانٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَنَسٍ وَعِنْدَهُ خَبَازٌ لَهُ فَقَالَ: مَا أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ خُبْزًا مُرَقَّقًا وَلَا شَاءَ مَسْمُوطَةً حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ^(۱).

۸- باسی نانی تهنک کراو، وه نان خواردن له سهر میز و سفره

۵۳۸۵- قهتاده دهلی: نیمه لای نه نهس ﷺ بووین، نانه وایه کی لابوو تایهت بوو به خوئی، (نه نهس) وتی: پیغه مبهه ﷺ تا گه شته خزمه تی خوا (وهفاتی کرد) نانی تهنک و مهه ناو مروتکراوی^(۲) به پیسته وه برزاوی نه خواردوو.

۵۳۸۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يُونُسَ -قَالَ عَلِيٌّ: هُوَ الْإِسْكَافُ- عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: مَا عَلِمْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَكَلَ عَلَى سُكْرَجَةٍ قَطُّ، وَلَا خُبْزٍ لَهُ مُرَقَّقٌ قَطُّ، وَلَا أَكَلَ عَلَى خَوَانٍ. قِيلَ لِقَتَادَةَ: فَعَلَى مَا كَانُوا يَأْكُلُونَ؟ قَالَ: عَلَى السُّفْرِ^(۳).

۵۳۸۶- قهتاده دهلی: نه نهس ﷺ دهلی: ناگادار نیم پیغه مبهه ﷺ هه رگیز له قاپ و دهوری بچوو کدا^(۴) خواردنی خوارد بییت، وه هه رگیز نانی تهنکی بو نه کراوه و له سهر میز نانی نه خواردوو، به قهتاده وترا نهی له سهر چی نانیاں ده خوارد، قهتاده وتی: سفره.

۵۳۸۷- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، أَخْبَرَنِي حُمَيْدٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا يَقُولُ: قَامَ النَّبِيُّ ﷺ يَتْبَنِي بِصَفِيَّةَ، فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى وَلِيْمَتِهِ، أَمَرَ بِالْأَنْطَاعِ فَبُسِطَتْ، فَأَلْقَى عَلَيْهَا التَّمْرَ وَالْأَقِطَ وَالسَّمْنَ. وَقَالَ عَمْرُو، عَنْ أَنَسٍ: بَنَى بِهَا النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ صَنَعَ حِنْسًا فِي نِطْعٍ^(۱).

(۱) پروانه: ۵۴۲۱، ۶۴۵۷.

(۲) پیاوی دهوله مه ند به رخ و کارژوله یان بو ناوه پرووت ده کرد و ده بخوارد، پیغه مبهه ﷺ شتی وای نه خواردوو.

(۳) پروانه: ۵۴۱۵، ۶۴۵۰.

(۴) قاپ و دهوری بچووک بیخوری تیده کریت یان ترشیات و شتی وای تیده کریت.

۵۳۸۷- ئه نه س ﷺ ده لئ: پيځه مبه ر ﷺ هه ستا به گواسته نه وهی بوون به زاوا به صه فیه، منیش مسولمانانم بانگ کرد بو نانی شاییه که ی، فه رمانی کرد سفره یه کی چه رم داخرا، ئینجا خورما و که شک و روڤن گرایه سه ر سفره که. عه مر ده گپړته وه له ئه نه سه وه ﷺ ده لئ: له پيشا پيځه مبه ر ﷺ بوو به زاوا^(۳) و پاشان خورما و روڤی به که شکی کوتراو دروستکرا له ناو سفره یه کی چه رمیندا.

۵۳۸۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ وَعَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ قَالَ: كَانَ أَهْلُ الشَّامِ يُعَيِّرُونَ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَقُولُونَ: يَا ابْنَ ذَاتِ النُّطَاقَيْنِ. فَقَالَتْ لَهُ أَسْمَاءُ: يَا بُنَيَّ، إِنَّهُمْ يُعَيِّرُونَكَ بِالنُّطَاقَيْنِ، هَلْ تَذَرِي مَا كَانَ النُّطَاقَانِ؟ إِنَّمَا كَانَ نِطَاقِي شَقَقْتُهُ نِصْفَيْنِ، فَأَوَكَيْتُ قَرْبَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِأَحَدِهِمَا، وَجَعَلْتُ فِي سَفَرَتِهِ آخَرَ. قَالَ: فَكَانَ أَهْلُ الشَّامِ إِذَا عَيَّرُوهُ بِالنُّطَاقَيْنِ يَقُولُ: إِيهَا وَالْإِلَهَ، تِلْكَ شَكَاةٌ ظَاهِرٌ عَنْكَ عَارَهَا^(۴).

۵۳۸۸- وهه بی کور ی که یسان ده لئ: جاران خه لکی شام توانج و تانه یان له ئیبنو زوبه یر ددها و ده یان وت: ئه ی کور ی ژنه دوو پشتوینه که، جا ئه سماش^(۴) به عه بدوللای ده وت: کور ی خوڤم ئه وان تانه و ته شه رت لی دده دن به دوو پشتوین، نایا دهمانی دوو پشتوینه که چی بوون؟ بیگومان پشتوینه که ی خوڤم بوو کردم به دوو له ته وه، به یه کیکیان دهمی جه وه نه که ی پيځه مبه ری خوا م ﷺ به ست، له ته که ی که شیان خوڤاکی سه فه رکه ی پيځه مبه رم ﷺ کرده ناوی. وهه ب ده لئ: ئینجا هه ر کات ی خه لکی شام تانه و توانجیان لی بدایه به دوو پشتوین عه بدوللای ده یوت: راست ده کن سویند به خوا ئه و وته ناشرینه ی به ده نگی به رز ده یلین، تانه و ته شه رکه ی دووره له تو و تو ناگریته وه.

(۱) پروانه: ۳۷۱.

(۲) صه فیه ی بو کوئزرا بووه.

(۳) پروانه: ۲۹۷۹.

(۴) که دایکی عه بدوللای کور ی زوبه یر بوو ﷺ.

۵۳۸۹- حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ أُمَّ حَفْصَةَ بِنْتَ الْحَارِثِ بْنِ حَزْنٍ -حَالَةَ ابْنِ عَبَّاسٍ- أَهَدَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ سَمْنًا وَأَقِطًا وَأَضْبًا، فَدَعَا بِهِنَّ، فَأَكِلْنَ عَلَى مَائِدَتِهِ، وَتَرَكَهُنَّ النَّبِيُّ ﷺ كَالْمُتَّقَدِّرِ لَهُنَّ، وَلَوْ كُنَّ حَرَامًا مَا أَكَلْنَ عَلَى مَائِدَةِ النَّبِيِّ ﷺ وَلَا أَمَرَ بِأَكْلِهِنَّ^(۱).

۵۳۸۹- ئیبنو عەبباس (رض) دەگێڕێتەووە کە ئوممی حوڤهیدی کچی حاریسی کوری حەزن -کە پوری ئیبنو عەبباسە- پۆن و کەشک و چەند بزن مژمیەکی بەدیاری نارد بۆ پێغهەمبەر (ﷺ)، بە بزن مژەکان دەعویتی کەسانیکی کرد، ئینجا لەسەر سفرە پێغهەمبەر (ﷺ) خوران، بەلام پێغهەمبەر (ﷺ) خۆی نەبخوارد وەک بیزیان لی بکاتەو، خۆ ئەگەر ئەو بزن مژانە حەرام بوونایە لەسەر سفرە پێغهەمبەر (ﷺ) نەدەخوران و فەرمانی نەدەکرد بە خواردنیان.

۹- بَابُ السَّوِيْقِ

۵۳۹۰- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ النُّعْمَانِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُمْ كَانُوا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ بِالصُّهْبَاءِ -وَهِيَ عَلَى رَوْحَةٍ مِنْ حَبِيرٍ- فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ، فَدَعَا بِطَعَامٍ فَلَمْ يَجِدْهُ إِلَّا سَوِيْقًا، فَلَاكَ مِنْهُ، فَلَكُنَّا مَعَهُ، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَمَضْمَضَ، ثُمَّ صَلَّى وَصَلَّيْنَا، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۲).

۹- باسی قاوهت یا حەلوا^(۳)

۵۳۹۰- بوشهیری کوری یەسار لە سویدی کوری نوعمانهووە (رض) دەگێڕێتەووە، کە نوعمان بۆی گێڕایەووە وتی: ئەوان لە صەهبا لە خزمەتی پێغهەمبەر (ﷺ) بوون - کە

(۱) پروانه: ۳۷۱.

(۲) پروانه: ۲۰۹.

(۳) السويق: خواردنیکە لە ئاردی گەنم یا جو دروست دەکری.

تاقه‌ رۆژی رینگا له‌ خه‌یه‌ره‌وه‌ دووره‌ - کاتی نوێژ بوو بوو پیغه‌مبه‌ریش ﷺ داوای خواردنی کرد، جگه‌له‌ قاوت هه‌جیان پێ نه‌بوو، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ کردیه‌ ده‌می و لی خوارد و ئیمه‌ش لیمان خوارد، له‌ پاشان داوای ئاوی کرد و له‌ ده‌می رادا، پاشان نوێژی کرد ئیمه‌ش له‌گه‌لیدا نوێژمان کرد و ده‌ست نوێژی نه‌گرته‌وه‌.

۱۰- باب: مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْكُلُ حَتَّى يُسَمَّى لَهُ قِيْلٌ مَا هُوَ

۵۳۹۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ أَبُو الْحَسَنِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو أَمَامَةَ بْنُ سَهْلٍ بْنُ حُنَيْفٍ الْأَنْصَارِيُّ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ -الَّذِي يُقَالُ لَهُ: سَيْفُ اللَّهِ- أَخْبَرَهُ أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى مَيْمُونَةَ -وَهِيَ خَالَتُهُ وَخَالَهٗ ابْنُ عَبَّاسٍ- فَوَجَدَ عِنْدَهَا صَبًا مَحْنُودًا، قَدِمَتْ بِهِ اخْتَهَا حُقَيْدَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ مِنْ نَجْدٍ، فَقَدِمَتْ الصَّبَّ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَ قَلَمًا يُقَدَّمُ يَدَهُ لِبَطْعَامٍ حَتَّى يُحَدَّثَ بِهِ وَيُسَمَّى لَهُ، فَأَهْوَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ إِلَى الصَّبِّ، فَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنَ النِّسْوَةِ الْحُضُورِ: أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا قَدَّمْتَنَ لَهُ، هُوَ الصَّبُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ عَنِ الصَّبِّ، فَقَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ: أَحْرَامُ الصَّبِّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ». قَالَ خَالِدٌ: فَاجْتَرَرْتُهُ فَأَكَلْتُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْظُرُ إِلَيَّ^(۱).

۱۰- باسیک: ئەوهی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ خواردنیکی نه‌ده‌خوارد تا

ناوه‌که‌ی پێنه‌وترایه‌ و نه‌یزانیایه‌ ئەو خواردنه‌ چیه‌

۵۳۹۱- ئەبو ئومامه‌ی کورێ سه‌هلی کورێ حونه‌یفی ئەنصارێ ده‌گێڕێته‌وه‌، که‌ ئه‌بنو عه‌به‌باس ؓ بۆی گێڕایه‌وه‌ که‌ خالیدی کورێ وه‌لید- که‌ پێی ده‌وترا: شمشیری خوا - بۆی

گپراییه وه که نهو له خزمه تی پیغه مبهری خوادا ﷺ چوون بو مائی مهیموونه^(۱) - که پوری نهو (خالد) و ئیبنو عهباس بوو له دایکیه وه- بزن مژهیه کی برژاوی له لای بیینی، که حوفه یده کی حاریسی خوشکی له نهجده وه بوئی هینا بوو، ئینجا مهیموونه بزن مژهه کی خسته بهرده می پیغه مبهری خوا ﷺ، که به دهگمه ن خواردنیکی بخرایه ته بهردهم ههتا باسی بو نه گرایه و ناوی نه هینرایه بوئی، پیغه مبهری خواش ﷺ دهستی برد بو بزن مژهه، یهکی لهو ئافره تانه ی که له ویدا ئاماده بوون وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ ناگدار بکه ن بهوه ی که بو تان داناوه، وتیان: خواردنه که بزن مژهیه نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ، پیغه مبهری خواش ﷺ دهستی کیشایه وه له بزن مژهه، ئینجا خالیدی کوری وه لید وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ بو بزن مژهه حه رامه؟ فه رمووی: ((نه خیر به لام له خاکی قه ومه که ی مندا نه بووه، بویه ده بیینی دلم ناچیته سه ری))، خالد وتی: له تم کرد و خواردم، پیغه مبهری خواش ﷺ سهیری ده کردم^(۲).

II - باب: طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ

۵۳۹۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ. وَحَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ، وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ».

II - باسیک: خواردنی یهک کهس بهشی دوو کهس دهکات

۵۳۹۲- ئەبو هوریره رە ﷺ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: ((خواردنی دوو کهس بهشی سی کهس دهکات، وه خواردنی سی کهس بهشی چوار کهس دهکات)).

(۱) که هاوسه ری پیغه مبهره ﷺ، وه پوری خالد و ئیبن عهباسی شه ﷺ.

(۲) ئەم زیاده ی ههیه (وه رێگری لێ نه کردم).

۱۲- بَابُ: الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ

۵۳۹۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ وَاقِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ نَافِعٍ قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يَأْكُلُ حَتَّى يُؤْتَى بِمُسْكِينٍ يَأْكُلُ مَعَهُ، فَأَدْخَلْتُ رَجُلًا يَأْكُلُ مَعَهُ فَأَكَلَ كَثِيرًا، فَقَالَ: يَا نَافِعُ، لَا تَدْخُلْ هَذَا عَلَيَّ، سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۱).

۱۲- باسیک: باومردار له یهک ریخۆلهوه خواردن دهخوات

۵۳۹۳- نافع دهلێ: ئیبنو عومەر ﷺ خواردنی نه دهخوارد ههتا ههزاریک نه هیئرایه له گه لیدا بخوات، ئینجا بیاویک هیئرایه ژوورهوه خواردن بخوات له گه لیدا، بیاومکه زۆری خوارد، (ئیبنو عومەر) وتی: ئه ی نافع ئیتر ئهم بیاوه مه هیئنه ژوورهوه بۆ لام، له پیغه مبهرم ﷺ بیستوه فهرمووی: ((باومردار له یهک ریخۆلهوه خواردن دهخوات، به لام کافر له جهوت ریخۆلهوه خواردن دهخوات)).

۱۳- بَابُ: الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ

فِيهِ أَبُو هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

۵۳۹۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُهُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَإِنَّ الْكَافِرَ -أَوِ الْمُنَافِقَ، فَلَا أَذْرِي أَيُّهُمَا قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ- يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۲). وَقَالَ ابْنُ بُكَيْرٍ: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ.

(۱) پروانه: ۵۳۹۴، ۵۳۹۵.

(۲) پروانه: ۵۳۹۳.

۱۳- باسیک: باوه پردار له یهک ریخۆله وه خواردن دهخوات لهم باسه دا فهرمووده ی ئه بو هوریه ره ههیه له پێغه مبهروه ﷺ گیراویه تیه وه^(۱).

۵۳۹۴- موحه ممه دی کوری سهلام وتی: عه بده بۆی گیراینه وه له عوبه یدوللا وه له نافعیه وه، له ئیبنو عومه ره وه ﷺ دهگیریتیه وه دهئێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان باوه پردار له یهک ریخۆله وه خواردن دهخوات، بیگومان بی باوه پر- یان دوو پروو نازانم عوبه یدوللا کامیانی وت- له جهوت ریخۆله وه خواردن دهخوات)).

(به م پرشتهیهش فهرمووده که گیردراوته وه)، ئیبنو بوکهیر وتی: مالیک بۆی گیراینه وه له نافعیه وه نهویش له ئیبنو عومه ره وه، له پێغه مبهروه ﷺ وینه ی فهرمووده که ی پیشووی گیراوته وه.

۵۳۹۵- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو قَالَ: كَانَ أَبُو نَهَيْكٍ رَجُلًا أَكُولًا، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْكَافِرَ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ». فَقَالَ: فَأَنَا أَوْ مِنْ بِلِلِّهِ وَرَسُولِهِ^(۲).

۵۳۹۵- سوفیان له عه مره وه گیراویه تیه وه وتی: ئه بو نههیک پیاویکی زۆر خۆر بوو، بۆیه ئیبنو عومه ر ﷺ پێی وت: بیگومان پێغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ((به راستی بی باوه پر له جهوت ریخۆله وه خواردن دهخوات))، جا (ئه بو نههیک) وتی: منیش باوه پر م ههیه به خوا و پێغه مبهره که ی.

(۱) نه م فهرمووده به موسلیم گیراویه تیه وه • (إرشاد الساري: ۱۶۲/۱۲).

(۲) پروانه: ۵۳۹۳.

۵۳۹۶- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَأْكُلُ الْمُسْلِمُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۱).

۵۳۹۶- ئەمرەج لە ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕێتەوە دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فرمووی: ((مسولمان لە یەک رێخۆڵەوه خواردن دەخوات، بەلام کافر لە حەوت رێخۆڵەوه خواردن دەخوات)).

۵۳۹۷- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا كَثِيرًا، فَأَسْلَمَ فَكَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا قَلِيلًا، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۲).

۵۳۹۷- ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕێتەوە کە پیاویک زۆری دەخوارد، ئینجا مسولمان بوو کەمی دەخوارد، جا ئەوە باس کرا بۆ پێغەمبەر ﷺ، ئەویش فرمووی: ((بەراستی باومردار لە یەک رێخۆڵەوه خواردن دەخوات، بەلام بێ باومر لە حەوت رێخۆڵەوه خواردن دەخوات)).

۱۴- بَابُ الْأَكْلِ مُتَّكِنًا

۵۳۹۸- حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ، سَمِعْتُ أَبَا جُحَيْفَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا أَكُلُ مُتَّكِنًا»^(۳).

۱۴- باسی جوکمی نان خواردن به شان دادانهوه^(۴)

۵۳۹۸- عەلی کورپی ئەقەمەر دەلی: لە ئەبو جوحەیفەم رضي الله عنه بێست دەیوت: پێغەمبەری خوا ﷺ فرمووی: ((من بەشان دادانهوه خواردن ناخۆم)).

(۱) پروانه: ۵۳۹۳، ۵۳۹۷.

(۲) پروانه: ۵۳۹۶.

(۳) پروانه: ۵۳۹۹.

(۴) مُتَّكِنٌ: بە چەند جوړی مانا کراوه: لەسەر لایەکی شانی دادابن پاست یان چەپ، یان بە جوړی دانیشتبێ کە زۆر بخوات، یان دانیشتن لەسەر شتیکی نەرم، کە سیک وا دادەنیشیت کە زۆر بخوات.

۵۳۹۹- حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ، عَنْ أَبِي جَحِيفَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ لِرَجُلٍ عِنْدَهُ: «لَا أَكُلُ وَأَنَا مُتَّكِئٌ»^(۱).

۵۳۹۹- عه لی کوری نه قهمر له نه بو جوحه یفه وه ﷺ ده گیر پته وه و ده لی؛ من له خزمه تی پیغه مبهری خوادا ﷺ بووم، به بیایو یکی فه رموو که له خزمه تیدا بوو: ((خواردن ناخووم له کاتی کدا من دانیشتووم))^(۲).

۱۵- بَابُ الشُّوَاءِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيزٍ﴾ ﷻ هود: أَي: مَشْوِيٌّ.

۵۴۰۰- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِضَبٍّ مَشْوِيٍّ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ لِيَأْكُلَ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُ ضَبٌّ. فَأَمْسَكَ يَدَهُ، فَقَالَ خَالِدٌ: أَحْرَامٌ هُوَ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنَّهُ لَا يَكُونُ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ». فَأَكَلَ خَالِدٌ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْظُرُ^(۳). قَالَ مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ: بِضَبٍّ مَحْنُودٍ^(۴).

۱۵- باسی خواردنی برزاو (دروسته)

وه باسی نه م فه رمایشته ی خوی بهرز و بلند: (ئیراهیم ﷺ) گویره که یه کی برزاو هینا)

﴿حَنِيزٍ﴾ ﷻ هود، واته: برزاو.

(۱) پروانه: ۵۳۸۹.

(۲) به جوژی زور بخوات یان شانی دادا بن.

(۳) پروانه: ۵۳۹۱.

(۴) پروانه: ۵۵۳۷.

۵۴۰۰- ثیبو عه بیاس له خالیدی کوری وه لیده وه ﷺ ده گپ رته وه ده لی: بزن مژهیه کی برزایان هینا بو پتیه مبه ر ﷺ جا دهستی بو برد لی بخوات، عه رزیان کرد نهو برزاهو بزن مژهیه، بویه دهستی کیشایه وه، خالیدیش عه رزی کرد نایا بزن مژه حه رامه؟ فه رمووی: ((نه خیر به لام له خاکی فه ومه که ی مندا نه بووه، بویه ده بینی دلم ناجیته سه ری))، ئینجا خالید خواردی و پتیه مبه ری خوا ﷺ سهیری ده کرد.

مالیک له ثیبو شیهابه وه گپ راویه تیه وه که به: (بَضْبٌ مَخْنُودٌ) هیناویه تی له حیاتی: (بَضْبٌ مَشْوِيٌّ) (که مانای هه ردوو گپ رانه وه که واته: بزن مژهیه کی برزاهو).

۱۶- بَابُ الْخَزِيرَةِ

وَقَالَ النَّضْرُ: الْخَزِيرَةُ مِنَ النُّحَالَةِ، وَالْحَرِيرَةُ مِنَ اللَّبَنِ.

۵۴۰۱- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عَقِيلٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَحْمُودُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ، أَنَّ عِثْبَانَ بْنَ مَالِكٍ -وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ- أَنَّهُ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَنْكَرْتُ بَصْرِي وَأَنَا أَصْلِي لِقَوْمِي، فَإِذَا كَانَتِ الْأَمْطَارُ سَالَ الْوَادِي الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ، لَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ آتِيَ مَسْجِدَهُمْ فَأُصَلِّيَ لَهُمْ، فَوَدِدْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّكَ تَأْتِي فَتُصَلِّيَ فِي بَيْتِي، فَأَتَّخِذُهُ مُصَلًّى. فَقَالَ: «سَأَفْعَلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». قَالَ عِثْبَانُ: فَعَدَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ حِينَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ، فَاسْتَأْذَنَ النَّبِيُّ ﷺ فَأَذِنْتُ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى دَخَلَ الْبَيْتَ، ثُمَّ قَالَ لِي: «أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أَصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ؟». فَأَشْرَفْتُ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ الْبَيْتِ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَكَبَّرَ، فَصَفَفْنَا، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، وَحَبَسْنَاهُ عَلَى خَزِيرٍ صَنَعْنَاهُ، فَثَابَ فِي الْبَيْتِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الدَّارِ دَوُو عَدَدٍ فَاجْتَمَعُوا، فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ: أَيْنَ مَالِكُ بْنُ الدُّخَشَنِ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ ذَلِكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تَقُلْ، أَلَا تَرَاهُ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. يُرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَ

اللَّهُ؟». قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: قُلْنَا: فَإِنَّا نَرَىٰ وَجْهَهُ وَتَصِيحَتُهُ إِلَى الْمُنَافِقِينَ. فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَتَّبِعِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ». قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: ثُمَّ سَأَلْتُ الْحُصَيْنَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيَّ -أَحَدَ بَنِي سَالِمٍ، وَكَانَ مِنْ سَرَاتِهِمْ- عَنْ حَدِيثٍ مَحْمُودٍ، فَصَدَّقَهُ^(١).

١٦- باسی خه زیره^(٣)

(نَضْر) ده لئ: خه زیره له سوس (دروست ده کړئ)، حه ریرهش له شیر (دروست ده کړئ).

٥٤٠١- ئیبنو شیهاب ده لئ: مه حمودی کورې رهمبعی نه نصاری بوی گیرامه وه: که عیتبانی کورې مالیک - که له هاوه لانی پیغه مبه ر بوو ﷺ، وه لهو که سانه بوو که به شداری جهنگی به دری کرد بوو له نه نصاریه کان - ده لئ: ئه و رپوشته خزمه تی پیغه مبه ری خوا ﷺ وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ بینینی چاوم خراپ بووه و من پېشنوئیزی ده که م بۆ هۆزه که م، جا نه گهر باران بباریت ئه و شیوه ی له نیوان من و ئه وان دایه لافاوی هه لدهستی، ئیتر من ناتوانم برۆم بۆ مرگه وته که یان و نوئیزیان بۆ بکه م، بویه پیم خوشه ئه ی پیغه مبه ری خوا که بهاتی تیه و له ماله که مدا نوئیزت بکر دایه و منیش (جیگا که م) بکر دایه به شوین نوئیز، ده لئ: پیغه مبه ریش فهرمووی پیی: ((به ویستی خوا به زووی ئه و کاره م ده که م))، عیتبان ده لئ: کاتی خۆر به رز بوو بوویه وه پیغه مبه ری خوا ﷺ و ئه بوبکر هاتن و پیغه مبه ری خوا ﷺ مۆله تی هاتنه ژوورمه دی خواست، منیش مۆله تم دا و دانه نیشت هه تا هاته ژوورمه وه، پاشان فهرمووی: ((حه ز ده که یت له

(١) پروانه: ٤٢٤.

(٢) خواردنیکه له گوشتی وردکراو له ئاودا ده کولتیریت که کۆلا ئاردی ده کړیت به سهردا، نه گهر گوشتی تیا نه بوو نه وه عه صیده یه، به چه ند جوړی تر مانا کراوه (سهیری فتح الباری بکه: ٦٧٨/١٢).

چ جیگایه کی ماله که تدا نویژ بکه م))، دهلی: منیش ناماژم کرد بو جیگایه که له ماله که دا، پیغه مبه ریش ﷺ ههستا و (الله اکبر) ی کرد و ئیمهش له دوايه وه ههستاین و ریز بووین و دوو رکات نویژی کرد، پاشان سهلامی دایه وه، دهلی: خواردنی کمان بو دروست کردبوو بویه هیستمانه وه، وه له مالیاندا چهند بیایوکی خزمی خوین کووو بوونه وه، ئهجا یه کیکیان وتی: مالیکی کوری دوخه شین له کوئییه؟ یان کوری دوخه شین له کوئییه؟ یه کیکی تریان وتی: ئه و مالیکه دوورپوه و خوا و پیغه مبه ره که ی خوش ناوی، پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: ((قسه ی وا مه لی، نابینی ده لی: لا إله إلا الله مه به سستی پی رمزانه نی خوایه؟)) وتی: خوا و پیغه مبه ره که ی دمرانن، وتی: جا بیگومان ئیمه ده بینن پرووی و دلسوزی بو ناپاکانه. پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان خوا ئه وه ی بلی: لا إله إلا الله مه به سستی پی رمزانه ندی خوا بی، خوا قه ده غه ی دهکات له چوونه جه هه نه م)).

ئیبو شیهاب ده لی: پرسیارم له حوصهینی کوری موحه مبه دی ئه نصاری کرد. که یه کیکه له به نی سالی م وه له پیاهه گه وه ره و سه روکه کانیانه. دهرباره ی فهرمووده که ی مه حمودی کوری رمبیع، ئه ویش گیرانه وه که ی پشت راست کرده وه.

١٧- بابُ الْاِقْطِ

وَقَالَ حُمَيْدٌ: سَمِعْتُ أَنَسًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: بَنَى النَّبِيُّ ﷺ بِصَفِيَّةَ، فَأَلْقَى التَّمْرَ وَالْأَقِطَ وَالسَّمْنَ. وَقَالَ عَمْرُو بْنُ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسٍ: صَنَعَ النَّبِيُّ ﷺ حَيْسًا.

۵۴۰۲- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي يَسْرِ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَهْدَتْ خَالَتِي إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم ضَبَابًا وَأَقِطًا وَلَبَنًا، فَوَضَعَ الضَّبُّ عَلَى مَائِدَتِهِ، فَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُوضَعْ، وَشَرِبَ اللَّبَنَ، وَأَكَلَ الْأَقِطَ^(۱).

۱۷- باسی کهشک

حومهیدی دهلی: له ئه نه سه م صلی اللہ علیہ وسلم بیست وتی: پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم که صه فیه ی گواسته وه (نانی شاییه که ی) هندی خورما و کهشک و رونی کرده سهر (سفره یه کی چه رمین).

عه مری کوری نه بو عه مر له ئه نه سه وه صلی اللہ علیہ وسلم گیرایه وه وتی: پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم خورما و رۆن و کهشکی کوتراوی دروست کرد (بۆنانی شای صه فیه)^(۲).

۵۴۰۲- ثیبنو عه بباس صلی اللہ علیہ وسلم دهلی: پورم چند بزن مژه یه ک و کهشک و شیر ی به دیاری نارد بو پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم، ئینجا بزن مژه که له سهر سفره ی پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم دانرا، جا نه گهر حه رام بوایه دانه ئه نرا، شیر ه کهشی خوارد وه و کهشکهشی خوارد.

۱۸- بابُ السَّلْقِ وَالشَّعِيرِ

۵۴۰۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: إِنْ كُنَّا لَنَفْرَحُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، كَأَنَّا لَنَا عَجُوزٌ تَأْخُذُ أَصُولَ السَّلْقِ، فَتَجْعَلُهُ فِي قَدْرِ لَهَا، فَتَجْعَلُ فِيهِ حَبَّاتٍ مِنْ شَعِيرٍ، إِذَا صَلَّيْنَا زُرْنَاهَا فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْنَا، وَكُنَّا نَفْرَحُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ، وَمَا كُنَّا نَتَعَدَّى وَلَا نَقِيلُ إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ، وَاللَّهِ مَا فِيهِ شَحْمٌ وَلَا وَدَكٌ^(۳).

(۱) پروانه: ۲۵۷۵.

(۲) پروانه فه رموده ی: ۵۴۲۵ بوخاری که دواتر دیت.

(۳) پروانه: ۹۳۸.

۱۸- باسی سلق و جو^(۱)

۵۴۰۳- سههل رضی الله عنه دهلی: ئیمه دلخوش دهبوین به رۆزی ههینی، پیرمژنیك له ناوماندا بوو لاسکی سلقهکانی ههڵدهکێشا و دمیکرده قابله مهیه کهوه، پاشان ههندی جۆشی تی دهکرد، ئههنا که نوێزی ههینیمان بکردایه سهردانی ئهو پیرمژنه مان دهکرد، ئهویش ئهو خواردنه ی (که لیینابوو) دهیهینا بۆمان، جا له بهر ئهوه هه موومان به (هاتنی) رۆزی ههینی دلخوش دهبوین، وه ئیمه خواردنی نیومرۆمان نه دهخوارد و نیومرۆ خهومان نه دهکرد، مه گهر پاش نوێزی ههینی، وه لّاهی ئهو خواردنه نه پیوو نه چهوری تیدا نه بوو.

۱۹- بابُ النَّهْسِ وَانْتِشَالِ اللَّحْمِ

۵۴۰۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه قَالَ: تَعَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَيْفَا ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۲).

۱۹- باسی قه پکردن به گوشتی کدا که به ئیسقانه وهیه، وه دهرهینانی گوشت له شله دا پیش کولانی

۵۴۰۴- ئیبنو عه عباس رضی الله عنه دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله به قه پ گوشتی شان و دهستی خوارد، پاشان ههستا و نوێزی کرد و دهست نوێزی نه گرته وه.

۵۴۰۵ - وَعَنْ أَيُّوبَ وَعَاصِمٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: انْتَشَلَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله عَرَقًا مِنْ قَدْرِ فَأَكَلَ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۱).

(۱) پیکه وه له گه ل ئاودا خواردنیکى لى دروست ده کړی، پیکه وه ده کولنیزین.

(۲) پروانه: ۲۰۷.

۵۴۰۵- ئیبنو عهیباس رضی اللہ عنہ دهلی: پیغه مبه رضی اللہ عنہ پارچه ئیسقانیکی له مه نهجه لکه دهرهینا و گوشته کهی خوارد (که به نیسقانه کهوه بوو)، پاشان نویژی کرد و دهست نویژی نه گرت هوه.

۲۰- بَابُ تَعْرِقِ الْعَضُدِ

۵۴۰۶- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ الْمَدَنِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَ مَكَّةَ ^(۲).

۲۰- باسی کرانه وه و خواردنی گوشتی دهستی ئازهل به قهپ و ددان

۵۴۰۶- عهبدوللای کوری ئه بی هه تاده له باوکیه وه ﷺ دهگیرته وه دهلی: له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ دهرچووین (له مه دینه) پروو به مه کهه.

۵۴۰۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ السَّلَمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ يَوْمًا جَالِسًا مَعَ رِجَالٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فِي مَنْزِلٍ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَازِلٌ أَمَامَنَا، وَالْقَوْمُ مُحْرَمُونَ وَأَنَا غَيْرُ مُحْرِمٍ فَأَبْصَرُوا حِمَارًا وَخَشِيًا وَأَنَا مَشْغُولٌ أَخْصِفُ نَعْلِي، فَلَمْ يُؤْذِنُونِي لَهُ، وَأَحْبَبُوا لَوْ أَنِّي أَبْصَرْتُهُ، فَالْتَفْتُ فَأَبْصَرْتُهُ، فَقُمْتُ إِلَى الْفَرَسِ فَأَسْرَجْتُهُ، ثُمَّ رَكِبْتُ وَنَسِيتُ السَّوْطَ وَالرُّمْحَ، فَقُلْتُ لَهُمْ: نَاولُونِي السَّوْطَ وَالرُّمْحَ. فَقَالُوا: لَا وَاللَّهِ لَا نُعِينُكَ عَلَيْهِ بِشَيْءٍ. فَغَضِبْتُ فَتَزَلْتُ فَأَخَذْتُهُمَا، ثُمَّ رَكِبْتُ فَسَدَدْتُ عَلَى الْحِمَارِ فَعَقَرْتُهُ، ثُمَّ جِئْتُ بِهِ وَقَدْ مَاتَ، فَوَقَّعُوا فِيهِ

(۱) پروانه: ۲۰۷.

(۲) پروانه: ۱۸۲۱.

يَاكُلُونَهُ، ثُمَّ إِنَّهُمْ شَكُّوا فِي أَكْلِهِمْ إِيَّاهُ وَهُمْ حُرْمٌ، قَرَحْنَا وَحَبَّأْتُ الْعَصْدَ مَعِيَ، فَأَذْرَكُنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلْنَاهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: «مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟». فَنَاقَلْنَاهُ الْعَصْدَ فَأَكَلَهَا حَتَّى تَعَرَّفَهَا، وَهُوَ مُخْرِمٌ. قَالَ ابْنُ جَعْفَرٍ: وَحَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ مِثْلَهُ^(۱).

۵۴۰۷- عهبدوللای کوری نه بی قهتاده ی سهله می له باوکیه وه ﷺ گپراه وه که نهو وتی: من رۆژیکیان له گهل پیاوانیک له هاوه لانی پیغه مبهردا ﷺ له جیگایه کدا له رینگای مه کهکه دانیشتبووین (بو پشوودان)، پیغه مبهری خواش ﷺ له پیش نیمه وه لایدا بوو دابه زیبوو، خه لکه هه موو ئیحرامیان پۆشیبوو، به لام من ئیحرامم نه پۆشیبوو، ئینجا نه وان که ره وه حشیه کیان بینی لهو کاته دا من سه رقان بووم پیلآوه کهم دهدوریه وه، نه وانیش ناگاداریان نه کردم لی، وه چه زیان دمکرد که من بمدیایه، له پر لام کرده وه یه کسه ر بینیم رۆشتم بو لای نه سپه کهم و زمینم کرد، پاشان سورا بووم و قه مچی ورمه کهم له بیر چوو، بویه پیم وتن: نهو قه مچی ورمه بدمنه دمستم، نه وانیش وتیان: نه خیر وه للاهی به هیچ شتیک یارمه تیت ناده من بو راوکردنی، منیش رقم هه ستا و دابه زیم و هه ردووکیانم^(۲) هه لگرت، پاشان سوار نه سپه که بووم، هیرشم برد بو که ره وه حشیه که و بریندارم کرد (یان کوشتم)، پاشان جووم هی نام گیانی تیا نه مابوو مردبوو، جا هاوړپکانم په لاماریان دا و دمستیان کرد به خواردنی، له پاشان گومانیان بو پهیدا بوو درمبارهی خواردنی گوشتی نهو که ره، که نه وان له ئیحرامدان، ئیتر رۆشتین من دمستیکم له گهل خۆم شاردبووه (هه لمگرتبوو)، ئینجا به خزمه تی پیغه مبهری خوا ﷺ گهشتین و پرسیارمان کرد لهو بارمیه وه،

(۱) پروانه: ۱۸۲۱.

(۲) قه مچی و رمه که.

ئەویش فەرمووی: ((هەچیکتان پێیه له گوشتەکهی؟)) منیش دەسه ته کهم دایه، ئەویش خواردی هەتا پێشه کهشی به قەب کراندهوه، له کاتی کدا له ئیحرامدا بوو. ئیبنو جەعفەر دهلی^(۱): زهیدی کوری ئەسڵه بۆی گیرامهوه له عهتای کوری یهسارهوه له ئەبی هەتاده رضی الله عنه، وێنە فەرمووده که ی پێشووی گیرایهوه.

۲۱- بابُ قَطْعِ اللَّحْمِ بِالسَّكِينِ

۵۴۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ، أَنَّ أَبَاهُ عَمْرُو بْنُ أُمَيَّةَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ يَحْتَزُّ مِنْ كَتِفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، قَدْعِي إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَاهَا وَالسَّكِينِ الَّتِي يَحْتَزُّ بِهَا، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۲).

۲۱- باسی گوشت لهت کردن به چهقۆ

۵۴۰۸- جەعفەری کوری عەمری کوری ئومەییە دەگیرێتەوه، که عەمری کوری ئومەییە باوکی رضی الله عنه بۆی گیرایهوه که پێغه مبهری صلی الله علیه و آله دیوه به چهقۆ گوشتی له شانی مهڕێ دهکردهوه، (گوشتەکه) له دەستی پیروزیدا بوو، جا بانگ درا بۆ نوێژ، نیتەر گوشت و ئەو چهقۆی فریدا که گوشتەکه ی پێ دمهبری و لهت دهکرد، له پاشان ههستا و نوێژی کرد و دهستنوێژی نهگرتەوه.

۲۲- بابُ مَا عَابَ النَّبِيُّ ﷺ طَعَامًا

۵۴۰۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: مَا عَابَ النَّبِيُّ ﷺ طَعَامًا قَطُّ، إِلَّا اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ^(۱).

(۱) ئەم رشتە به دهرواتهوه سه ر پشته که ی پێشو.

(۲) پروانه: ۲۰۸.

۲۲- باسیک: پیغمه مبه‌ر ﷺ هیچ خواردنیکی عه‌ی‌دار نه‌کردوه

۵۴۰۹- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه ده‌لی: پیغمه مبه‌ر ﷺ هه‌رگیز هیچ خواردنیکی عه‌ی‌دار نه‌کردوه، نه‌گه‌ر چه‌زی لی بکردایه ده‌ی‌خوارد، نه‌گه‌ر چه‌زی لی نه‌کردایه نه‌یده‌خوارد و وازی لی ده‌هینا.

۲۳- بابُ النَّفْخِ فِي الشَّعِيرِ

۵۴۱۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَسَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ أَنَّهُ سَأَلَ سَهْلًا: هَلْ رَأَيْتُمْ فِي زَمَانِ النَّبِيِّ ﷺ النَّفْخَ قَالَ: لَا. فَقُلْتُ فَهَلْ كُنْتُمْ تَنَحْلُونَ الشَّعِيرَ؟ قَالَ: لَا. وَلَكِنْ كُنَّا نَنْفُخُهُ^(۱).

۲۳- باسی فوو کردن له (تویکلای) جو

۵۴۱۰- ئه‌بو غه‌سسان وتی: ئه‌بو حازیم بو‌ی گپ‌رامه‌وه که ئه‌و پرساری له سه‌هل رضی الله عنه کرد وتی: ئایا له سه‌رده‌می پیغمه مبه‌ردا ﷺ نانی ته‌نکی تیریتان بینیه‌وه؟ وتی: نه‌خیر، وتم: ئیوه (ناردی) جوتان دمبیزایه‌وه؟ وتی: نه‌خیر، به‌لام فووومان لی نه‌کرد^(۲).

۲۴- بابُ مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَصْحَابُهُ يَأْكُلُونَ

۵۴۱۱- حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبَّاسِ الْجَرِيرِيِّ، عَنْ أَبِي عُمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَسَمَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا بَيْنَ أَصْحَابِهِ مَرًّا، فَأَعْطَى كُلَّ إِنْسَانٍ

(۱) پروانه: ۳۵۶۳.

(۲) پروانه: ۵۴۱۳.

(۳) تا تویکل و پووشه‌کی پروات فووومان لن ده‌کرد و ده‌ماندا به‌بادا.

سَبْعَ مَرَّاتٍ، فَأَعْطَانِي سَبْعَ مَرَّاتٍ إِحْدَاهُنَّ حَشَقَةً، فَلَمْ يَكُنْ فِيهِنَّ مَرَّةٌ أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْهَا، شَدَّتْ فِي مَضَاغِي ^(۱).

۲۴- باسی ئه وهی پیغه مبه‌ر ﷺ و هاوه لانی دهیان خوارد

۵۴۱۱- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه ده‌لی: رۆژیکیان پیغه مبه‌ری خوا ﷺ خورمای دابه‌ش کرد له نیوان هاوه‌لانیدا، هه‌ر که‌سیکیان چه‌وت دمک خورمای دابه‌، چه‌وت خورماشی دا به‌من دانه‌یه‌کیان وشکه‌لا بوو، هیچ خورمایه‌کیان تیا نه‌بوو له‌وه‌یان به‌لامه‌وه‌ چاکتر و خوشتر بێت، جیر بوو دهنوسا به‌خریمه‌وه ^(۲).

۵۴۱۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ سَعْدٍ قَالَ: رَأَيْتُنِي سَابِعَ سَبْعَةٍ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ مَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا وَرَقُ الْحَبَلَةِ - أَوْ الْحَبَلَةِ - حَتَّى يَضَعَ أَحَدُنَا مَا تَضَعُ الشَّاةُ، ثُمَّ أَصْبَحَتْ بَنُو أَسَدٍ تُعَزِّرُنِي عَلَى الْإِسْلَامِ، خَسِرْتُ إِذَا وَضَلَ سَعْيِي ^(۳).

۵۴۱۲- قه‌یس له‌ سه‌عه‌مه‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه ده‌لی: خۆم دیوه چه‌وته‌مینی ئه‌و چه‌وت که‌سه‌ بووم له‌ خزمه‌ت پیغه مبه‌ردا ﷺ بووین (غه‌زامان ده‌کرد)، جگه‌ له‌ گه‌لای حوبله‌- یان چه‌به‌له‌ ^(۴) - هیچ خۆراکیکمان نه‌بوو، (به‌جۆریکمان لێ هات) هه‌تا هه‌ر یه‌که‌مان وه‌ک مه‌ر و ئازهل پشقی داده‌نا ^(۵)، پاشان به‌نو ئه‌سه‌د وایان لیها‌توو له‌ باره‌ی ئیسلامه‌وه‌ ره‌خنه‌م لێ ده‌گرن، که‌واته‌ من خه‌سارمه‌ت مه‌ند بووم و هه‌موو کۆششم به‌زایه‌ چوو.

(۱) پ‌روانه: ۵۴۴۱، ۵۴۴۱م.

(۲) یان له‌ ج‌ویندا سه‌خت بوو بۆم.

(۳) پ‌روانه: ۳۷۲۸.

(۴) حوبله‌ و چه‌به‌له‌ به‌ری پ‌روه‌کیکه‌ وه‌کو لوبیا وایه‌، هه‌ندیک ده‌لێن گه‌لای دار و پ‌روه‌کیکی د‌رکاویه‌.

(۵) له‌ باتی پیسی به‌هۆی گه‌لا و گیا خواردنه‌وه‌.

۵۴۱۳- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ فَقُلْتُ: هَلْ أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّقِيَّ؟ فَقَالَ سَهْلٌ: مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّقِيَّ مِنْ حِينَ ابْتَعَثَهُ اللَّهُ حَتَّى قَبِضَهُ اللَّهُ. قَالَ: فَقُلْتُ: هَلْ كَانَتْ لَكُمْ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَنَاحِلُ؟ قَالَ: مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُنْخَلًا مِنْ حِينَ ابْتَعَثَهُ اللَّهُ حَتَّى قَبِضَهُ. قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَأْكُلُونَ الشَّعِيرَ غَيْرَ مَنْخُولٍ؟ قَالَ: كُنَّا نَطْحُهُ وَنَنْفُخُهُ، فَيَطِيرُ مَا طَارَ، وَمَا بَقِيَ تَرَيْنَاهُ فَأَكَلْنَاهُ^(۱).

۵۴۱۳- ئه‌بو حازیم ده‌لی: له سه‌هلی کوری سه‌عدم ﷺ پرسى وتم: ئایا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نانێ (ناردی) بیژراوه‌ی خواردوو؟ سه‌هلیش وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌و کاته‌وه‌ی خوا ناردوو یه‌تی تا بر دیه‌وه‌ بۆلای خۆی نانێ (ناردی) بیژراوه‌ی نه‌دیوه‌، وتی: جا وتم: ئایا له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ هیله‌کتان هه‌بوو؟ وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌و کاته‌وه‌ی خوا ناردوو یه‌تی تا بر دیه‌وه‌ بۆلای خۆی هیله‌کی نه‌دیوه‌، ده‌لی: وتم: چۆن (ناردی) جو‌ی نه‌بیژراوتان ده‌خوارد؟ وتی: ده‌مان هاری و فومان لێ ده‌کرد^(۲) ئه‌وه‌ی ده‌رو‌ی ده‌رو‌ی، ئه‌ومشی ده‌مایه‌وه‌ به‌ ئاو ته‌رمان ده‌کرد و ده‌مان خوارد.

۵۴۱۴- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّهُ مَرَّ بِقَوْمٍ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ شَاةٌ مَضْلِيَّةٌ، فَدَعَا فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الدُّنْيَا وَلَمْ يَشْبَعْ مِنَ الْخُبْزِ الشَّعِيرِ.

۵۴۱۴- سه‌عیدی مه‌قبوری له‌ ئه‌بو ئه‌بو هورمه‌یره‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه: که ئه‌و (ئه‌بو هورمه‌یره‌) به‌لای چه‌ند که‌سیکه‌دا تیبه‌ری، مه‌ریکی برزاویان له‌ به‌رده‌مدا بوو، جا بانگیان کرد، به‌لام ئه‌و رازی نه‌بوو که بیخوات، وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ دنیا ده‌رچوو له‌ نانێ جو‌ تیری نه‌خوارد.

(۱) پروانه: ۵۴۱۰.

(۲) واته: به‌ فوو ده‌ماندا به‌ بادا.

۵۴۱۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا مُعَاذٌ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يُونُسَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: مَا أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى خَوَانٍ، وَلَا فِي سُكْرَجَةٍ، وَلَا خُبْزَ لَهُ مَرْقَقٌ. قُلْتُ لِقَتَادَةَ: عَلَى مَا يَأْكُلُونَ قَالَ: عَلَى السُّفْرِ^(۱).

۵۴۱۵- نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبهەر ﷺ نه له سهەر میز نانی خواردوو نه له قاپ و دهوری بچوو کدا، نه نانی ته نکى بوکراوه. (یونس ده لی) وتم به قه تاده: له سهەر چی نانیان ده خوارد؟ وتی: له سهەر سفره.

۵۴۱۶- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْذُ قَدِمَ الْمَدِينَةَ مِنْ طَعَامِ الْبُرِّ ثَلَاثَ لَيَالٍ تَبَاعًا، حَتَّى قُبِضَ^(۲).

۵۴۱۶- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: له و کاته وهی پیغه مبهەر ﷺ هاتوووه بو مه دینه تا گیانی کیشرا، موحه ممه د و خیزانه کانی سی شه و له سهەر یه ک له نانی گهنم تیریان نه خواردوو.

۲۵- بَابُ التَّلْبِينَةِ

۵۴۱۷- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ مِنْ أَهْلِهَا فَاجْتَمَعَ لِذَلِكَ النِّسَاءُ ثُمَّ تَفَرَّقْنَ إِلَّا أَهْلَهَا وَخَاصَّتَهَا، أَمَرَتْ بِبُرْمَةٍ مِنْ تَلْبِينَةٍ فَطَبَخَتْ، ثُمَّ صَنَعَ نَرِيدٌ فَصَبَّتِ التَّلْبِينََةَ عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَتْ: كُلْنَ مِنْهَا: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «التَّلْبِينَةُ مَجْمَعٌ لِفَوَادِ الْمَرِيضِ، تَذْهَبُ بِبَعْضِ الْحُزَنِ»^(۳).

(۱) پروانه: ۵۳۸۶.

(۲) پروانه: ۶۴۵۴.

(۳) پروانه: ۵۶۸۹، ۵۶۹۰.

۲۵- باسی شۆربای تهلبینه^(۱)

۵۴۱۷- عائیشه رضی الله عنها خیزانی پیغمه مبه ﷺ کاتی که سیکی له خزمانی (عائیشه) بمر دایه و ژنان بو (تهعزیه و سه ره خوشی) نه و مردوو کۆده بوونه وه، پاشان بلاوهمیان لی دهکرد - جگه له کهس و خزمه نزیکه کانی -، عائیشه رضی الله عنها فه رمانی دهکرد مه نجه لیک شۆربای تهلبینه لی دهنرا و پاشان نان ورد دهکرا و شۆربا تهلبینه که ی دهکرا به سه ردا، پاشان عائیشه دمیوت (به ژنه کان): هه مووتان لی بخۆن، چونکه به دلنیا ییه وه له پیغمه مبه ری خوام ﷺ بیستوو ده یفه رموو: ((شۆربای تهلبینه نارامی به دلی نه خوش دهدات و هه ندی خه م و په ژارمهش لاده بات و نایه یلیت)).

۲۶- بابُ الثَّرِيدِ

۵۴۱۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ الْجَمَلِيِّ، عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "كَمَلٌ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ، وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ، وَفَضْلٌ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ"^(۲).

۲۶- باسی تریت^(۳)

۵۴۱۸- نه بو مووسای نه شعهری ﷺ له پیغمه مبه ری خواوه ﷺ گیرایه وه که فه رموویه تی: ((زۆر له پیاوان کامل و تهواو بوون^(۴)، به لام له ژناندا ته نه ا

(۱) (التلبينه): شۆربایه که له ئارد یان که به ک و شیر دروست ده کرت، هه ندی ک جار هه نگوینی تی ده کرت، نه و کاته ی که هه نگوینی تی کرا پی ده و تریت هه لوا (پروانه: إرشاد الساري: ۱۷۹/۱۲)، المونجید به کوردی: ۴/ ۴۰، قاموسی رسته: ۴/ ۲۳۳۸ (۲) پروانه: ۳۴۱۱.

(۳) الثريد، نان ورد ده کرت و ئاوی گوشت یان ئاوو گوشته که پنه وه ده کرتی به سه ر نانه وردکراوه که دا. پروانه: إرشاد الساري: ۱۷۹/۱۲.

(۴) تهواو کامل واته هه رچی سیفات ی جوان و پیویست بیت بو پیاوان یان بو ئافره تان تیاندا هه یه.

مه‌ریه‌می کچی عیمران و ئاسیه‌ی ژنی فیرعه‌ون کامل و ته‌واو بوون، وه بیگومان فه‌زل و گه‌وره‌یی عایشه به‌سه‌ر ژنانی تردا وه‌ک فه‌زل و گه‌وره‌یی تریت^(۱) وایه به چاو خۆراکه‌کانی تره‌وه)).

۵۴۱۹- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي طَوَّالَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "فَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النَّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ"^(۲).

۵۴۱۹-ئهنه‌س ﷺ له پښغه‌مبه‌روه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((فه‌زل و گه‌وره‌ی عایشه به‌سه‌ر ژنانی تردا، وه‌ک جیاوازی و چاکی تریته^(۳) به‌سه‌ر هه‌موو خواردنه‌کانی تردا)).

۵۴۲۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ سَمِعَ أَبَا حَاتِمٍ الْأَشْهَلِ بْنَ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى غُلَامٍ لَهُ حَيَاطٌ، فَقَدَمَ إِلَيْهِ قَصْعَةً فِيهَا ثَرِيدٌ -قَالَ:- وَأَقْبَلَ عَلَى عَمَلِهِ -قَالَ:- فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَّبِعُ الدُّبَاءَ -قَالَ:- فَجَعَلْتُ أَتَّبَعُهُ فَاصْعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ -قَالَ:- فَمَا زِلْتُ بَعْدُ أَحِبُّ الدُّبَاءَ^(۴).

۵۴۲۰-ئهنه‌س ﷺ ده‌لی: له خزمه‌ت پښغه‌مبه‌ردا ﷺ چووین بو لای غولامیکی به‌رگ دوور، که غولامی پښغه‌مبه‌ر ﷺ بوو، جا هاپیکی له به‌رده‌م پښغه‌مبه‌ردا ﷺ دانا که تریتی^(۵) تیا‌بوو، (ئهنه‌س) ده‌لی: غولامه‌که چوو به‌ده‌م کاره‌که‌یه‌وه ده‌لی: جا پښغه‌مبه‌ر ﷺ به دوا‌ی کوله‌که‌دا ده‌گه‌را، (ئهنه‌س) ده‌لی: منیش به شوین کوله‌که‌کادا ده‌گه‌رام و دهم‌خسته به‌رده‌م‌یه‌وه، (ئهنه‌س) ده‌لی: ئیت‌ر له‌وه کاته به دواوه هه‌میشه چه‌زم له کوله‌که‌یه.

(۱) (ثرید): نانی تێگوشراو، به‌لام هه‌ندێ ده‌لێن به گوشته‌وه بیت ئه‌نجا پیتی ده‌لێن (ثرید).

(۲) پروانه: ۳۷۷۰.

(۳) الث‌رید، واته تێگوشراوی ناوی گوشت یان ورده نان به ناوی گوشت و گوشته‌وه.

(۴) پروانه: ۲۰۹۲.

(۵) بریتی بوو له نانی تێگوشراو له‌گه‌ل گوشت و کوله‌که‌ی وشک‌کراو.

۲۷- بَابُ الشَّاةِ الْمَسْمُوطَةِ وَالْكَتِفِ وَالْجَنْبِ

۵۴۲۱- حَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا هَمَامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: كُنَّا نَأْتِي أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضي الله عنه وَخَبَّازُهُ قَائِمًا، قَالَ: كُلُوا، فَمَا أَعْلَمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم رَأَى رَغِيفًا مُرَقَّقًا حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ، وَلَا رَأَى شَاةً سَمِيطًا بِعَيْنِهِ قَطُّ^(۱).

۲۷- باسی مهری برژاو و دهست و په راسو

۵۴۲۱- هه تاده دهلی: ئیمه دهجووین بۆلای نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه نانکه ره که ی لایدا و مستابوو، نه نه س وتی: بخون من ئاگادار نیم پیغه مبه صلى الله عليه وسلم نانیکى ته نک و نه رمی بینیبیت هه تا گه یشته وه به خزمه تی خوا، وه هه رگیز مهریکی نه بینیه وه به چاوی خوئی به ناوی گهرم خوریه که ی لابرایی و به ساقی برژینرایی^(۲).

۵۴۲۲- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ الصَّمْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَحْتَزُّ مِنْ كَتِفِ شَاةٍ، فَأَكَلَ مِنْهَا، فَدَعَا إِلَى الصَّلَاةِ فَقَامَ فَطَرَحَ السُّكَّيْنِ، فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۳).

۵۴۲۲- هه مری کوری نومه ییه ی زه مری له باوکیه وه صلى الله عليه وسلم دهگیریته وه دهلی: پیغه مبه ری خوام صلى الله عليه وسلم دیت له گوشتی شانی مهریکی دمه ری (به چه قو) و لیی خوارد^(۴)، ئینجا بانگی نوێژ درا، ئیت پیغه مبه صلى الله عليه وسلم هه ستا چه قو که ی هریدا و نوێژی کرد و دهست نوێژی نه گرته وه.

(۱) پروانه: ۵۳۸۵.

(۲) وه نه یخواردوه.

(۳) پروانه: ۲۰۸.

(۴) چونکه برژاو بوو.

٢٨- بَابُ مَا كَانَ السَّلَفُ يَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِهِمْ وَأَسْقَارِهِمْ مِنَ الطَّعَامِ وَاللَّحْمِ وَغَيْرِهِ

وَقَالَتْ عَائِشَةُ وَأَسْمَاءُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: صَنَعْنَا لِلنَّبِيِّ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا سُفْرَةً.

٥٤٢٣- حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: أَنْتَهِيَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تُوَكَّلَ لِحُومِ الْأَصَاغِيِّ فَوْقَ ثَلَاثٍ؟ قَالَتْ: مَا فَعَلَهُ إِلَّا فِي عَامٍ جَاعَ النَّاسُ فِيهِ، فَأَرَادَ أَنْ يُطْعِمَ الْعَنِيَّ الْفَقِيرَ، وَإِنْ كُنَّا لَتَرْفَعُ الْكُرَاعَ فَنَأْكُلُهُ بَعْدَ خَمْسَ عَشْرَةَ. قِيلَ: مَا اضْطَرَّكُمْ إِلَيْهِ؟ فَضَحِكْتُ قَالَتْ: مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْ خُبْزٍ بُرَّ مَادُومٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ. وَقَالَ ابْنُ كَثِيرٍ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَابِسٍ بِهَذَا ^(١).

٢٨- باسی ئه وهی پیشینان ^(١) پاشه که وتیان ده کرد له خوراک و گوشت و شتی تر له مال و سه فه ره کانیا ندا

-عائیشه و ئەسما رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده ئین: ئیمه خواردنی سه فه ره مان بو پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا و ئەبو به کر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا دروست کرد ^(٢).

٥٤٢٣-عه بدوره حمانی کوری عابیس له باوکیه وه ده گیرپه ته وه ده ئی: به عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وت: ئایا پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا هه ده ده ی کردوه که گوشتی قوربانی له سی رۆژ زیاتر بخوریت؟ وتی: ئه وه ی نه کردوه ته نها له و سائه دا نه بییت که خه لکی تیا برسی بوون، ویستی ده و ئه مه نه ده کان خوراک بدن به هه ژاره کان لولا ق و قوله پی ئاژه ئمان هه ل ده گرت و له دوا ی بازده رۆژ ده مان خوارد، وتی: چی نا چاری

(١) پروانه: ٥٤٣٨، ٥٥٧٠، ٦٦٨٧.

(٢) له سه حابه و شوین که وتوانیان.

(٣) کاتی کۆچیان کرد بو مه دینه.

خواردنی نه‌وه‌ی ده‌کردن؟ عائیشه‌ش رضی الله عنها بێکه‌نی وتی: خیزانی موحه‌مه‌د صلی الله علیه و آله سی رۆژ له‌سه‌ر یه‌ك تێر نه‌بوون له‌ نان و پێخۆر، هه‌تا پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله گه‌یشه‌ خزمه‌تی خوای گه‌وره‌.

ئیبنو كه‌سیر ده‌لی: سو‌هیان بو‌ی گیراینه‌وه‌ وتی: عه‌بدوره‌حمانی كۆری عابیس نه‌م هه‌رموودمیه‌ی بو‌ گیراینه‌وه‌.

۵۴۲۴- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنَّا نَتَزَوَّدُ لِحَوْمِ الْهَدْيِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله إِلَى الْمَدِينَةِ. تَابَعَهُ مُحَمَّدٌ، عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ. وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَقَالَ: حَتَّى جِئْنَا الْمَدِينَةَ؟ قَالَ: لَا^(۱).

۵۴۲۴- جابیر رضی الله عنه ده‌لی: ئیمه‌ له‌ سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا صلی الله علیه و آله تویشوو‌مان له‌ گوشتی قوربانی هه‌له‌دگرت بو‌مه‌دینه‌.

موحه‌مه‌د له‌ ئیبنو عوبینه‌وه‌ گیراویه‌تیه‌وه‌ و پالېستی گیرانه‌وه‌که‌ی عه‌بدو‌للا‌ی کردوه‌.

ئیبنو جو‌ره‌یج ده‌لی: وتم به‌ عه‌تا ئایا (جابر) وتی: هه‌تا ده‌جووینه‌وه‌ مه‌دینه‌؟ وتی: نه‌خیر نه‌یوتوو‌ه‌.

۲۹- باب الْحَيْسِ

۵۴۲۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَمْرِو - بْنِ أَبِي عَمْرِو مَوْلَى الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَنْطَلٍ - أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَأَبِي طَلْحَةَ: «الْتَمِسْ غُلَامًا مِنْ غِلْمَانِكُمْ يَخْدُمُنِي». فَخَرَجَ بِي أَبُو طَلْحَةَ، يَزِدُّنِي وَرَاءَهُ، فَكُنْتُ أَخْدُمُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كُلَّمَا نَزَلَ، فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدِّينِ، وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ». فَلَمْ أَزَلْ أَخْدُمُهُ

حَتَّى أَقْبَلْنَا مِنْ خَيْبَرَ، وَأَقْبَلَ بِصَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ قَدْ حَارَهَا، فَكُنْتُ أَرَاهُ يُحَوِّي وَرَاءَهُ
بِعَبَاءَةٍ - أَوْ بِكَسَاءٍ - ثُمَّ يُرْدِفُهَا وَرَاءَهُ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالصُّهْبَاءِ صَنَعَ حَيْسًا فِي نِطْعٍ، ثُمَّ
أَرْسَلَنِي فَدَعَوْتُ رَجُلًا فَأَكَلُوا، وَكَانَ ذَلِكَ بِنَاءَهُ بِهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ حَتَّى إِذَا بَدَأَ لَهُ أَحَدٌ قَالَ:
«هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ». فَلَمَّا أَشْرَفَ عَلَى الْمَدِينَةِ قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ جَبَلَيْهَا
مِثْلَ مَا حَرَّمَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي مُدَّهِمْ وَصَاعِهِمْ»^(۱).

۲۹- باسی خورما و رۆن به کهشکی کوتراوهوه

۵۴۲۵-ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ به ئەبو تەلحەى
فەرموو: ((بگهڕێ له ناو میرد مندالە کانتاندا میرد مندالیکم بۆ پەیدا بکە
خزمەت کاریم بکات))، ئەبو تەلحەش منی له پاشکۆ خۆیدا سوارکرد و دەرچوو،
ئێتر من بەردەستی و خزمەتی پیغه مبهری خوا ﷺ دەکرد، هەر کاتی دابەزیایە
و لایبدا، جامن گویم لیبوو زۆر دەیفەرموو: ((خوایە من پەنا دەگرم بە تۆ له
خەم و پەژارە و نەتوانین و تەمەلی و رژدیی و ترسنۆکی و کەلهکەبوونی قەرز
و زالبوونی پیاوان (بەسەرمدا)))^(۲)، جا بەردەوام خزمەتم دەکرد هەتا له
خەبەر گهراینهوه، وه صفیهی کچی حویهی له گەل خۆی هینا که
هەلبێژاردبوو^(۳)، ئینجا دەمبینی عابیهک یا پشته مالیکی به دەوری کوبه‌ری
و شتەرکەدا پێچابوو^(۴)، پاشان له پاشکۆی خۆیهوه سواری دەکرد، (هاتین) تا
گەشتینه صه‌با خورما و رۆنیک به‌که‌شکی کوتراوی دروست کرد له‌سەر
سفره‌یه‌کی چه‌رم (داینا)، پاشان ناردمی و پیاوانیکم بانگ کرد و خواردیان،

(۱) پروانه: ۳۷۱.

(۲) بەداواکردنی قەرزه‌که لێم.

(۳) له ده‌سته‌که‌وه‌کانی خه‌بهر.

(۴) بۆ ئەوه‌ی ئەوه‌ی سواری ده‌بێت له‌که‌وتن بپاریزی و له‌ پال پتوه‌دانیشی پشوو بدات.

ئەوێ گواستنه‌وه‌ی سه‌فیه‌ی و نانی شاییه‌که‌ی بوو، پاشان هات تا کێوی ئو خودی
لێوه‌ی دهرکه‌وت فه‌رمووی: ((ئەوێ کێویکه‌ی ئیمه‌ی خوش ده‌وی و ئیمه‌ش ئه‌ومان
خوش ده‌وی))، جا که مه‌دینه‌ی لێوه‌ی دهرکه‌وت فه‌رمووی: ((خوایه من نیوانی
هه‌ردوو شاخه‌که‌ی قه‌ده‌غه‌ ده‌که‌م و هه‌ک ئه‌وه‌ی ئیبراهیم ﷺ مه‌که‌که‌ی قه‌ده‌غه‌
کرد، خوایه فه‌ر و به‌ره‌که‌ت به‌خه‌ره‌ موود و صاعیانه‌وه))^(۱).

۳- بابُ الْأَكْلِ فِي إِنْاءٍ مُّقَضَّضٍ

۵۴۲۶- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سَيْفُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا يَقُولُ:
حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي لَيْلَى أَنَّهُمْ كَانُوا عِنْدَ حُدَيْفَةَ فَاسْتَسْقَى، فَسَقَاهُ مَجُوسِيٌّ،
فَلَمَّا وَضَعَ الْقَدَحَ فِي يَدِهِ رَمَاهُ بِهِ وَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي نَهَيْتُهُ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ -كَأَنَّهُ يَقُولُ: لَمْ
أَفْعَلْ هَذَا- وَلَكِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدَّبِجَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي
أَنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِي صَحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ»^(۲).

۳- باسی (حوکمی) خواردن له قاپ و قاچاگی زیواوی^(۳)

۵۴۲۶- موجاهید ده‌لی: عه‌بدوهره‌حمانی کورێ ئه‌بی له‌یلا بۆی گێڕامه‌وه‌ که ئه‌وان
لای حوزمیفه‌ ﷺ بوون، جا داوای ناوی خواردنه‌وه‌ی کرد، ئینجا ئاگرپه‌رستیک
ئاوه‌که‌ی بۆهینا، جا کاتی جامه‌که‌ی دایه‌ی ده‌ستی (حوزمیفه‌) جامه‌که‌ی هاوێشت
بۆ ئاگرپه‌رسته‌که‌^(۴) ئه‌گه‌ر جارێ یا دوو جار پێگری ئه‌مه‌م لێ نه‌کردایه‌ -وه‌کو

(۱) مود و ساع دوو ده‌فته‌ی پێوانه‌ن که خۆراک و شتی تریان پێ پێواوه‌.

(۲) پڕوانه‌: ۵۶۳۲، ۵۶۳۳، ۵۸۳۱، ۵۸۳۷.

(۳) واته‌: ده‌فریک پینه‌ کرابێ به‌ زیو یان زیوی تیکه‌لاو بێت یان پووکه‌شی زیو بێت.

(۴) شکا وه‌ک له‌ سه‌حیحی موسلیم دا هاتووه‌.

بَلَّيْتُ دَهْلَى: وام نه ده کرد- به لکو له پیغه مبهرم ﷺ بیستوو ده ده یفه رموو: ((پوشاکی ئاووریشم و دیباج^(۱) له بهر مه کهن، وه له قاپ و قاجاگی زیر و زیودا مه خو نه وه، وه له قاپ و قاجاگی زیو (زیر) دا خواردن مه خو ن، چونکه بیگومان له دونیادا بو نه وانه^(۲)، وه له دوا روژدا بو ئیمهیه)).

۳۱- بَابُ ذِكْرِ الطَّعَامِ

۵۴۲۷- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْأَنْزَجَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ، وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الثَّمَرَةِ، لَا رِيحَ لَهَا وَطَعْمُهَا حُلُوٌّ، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الرِّيحَانَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ، لَيْسَ لَهَا رِيحٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ"^(۳).

۳۱- باسی ناو هیئانی خواردن

۵۴۲۷- نه نه سی کوری مالیک له نه بو موسای نه شعهریه وه ﷺ ده گپریته وه ده لى: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((نموونه ی نهو که سه ی قورئان ده خوینیت (و کار ی پی دهکات) وهک ترنج^(۴) وایه، تامی خو شه و بونیشی خو شه، وه نهو باومر داره ی قورئان ناخوینیت وهک خورمان وایه، تامی خو شه و بونی نییه، وه نموونه ی نهو دوو رووه ی قورئان ده خوینیت وهک ریحانه وایه، بونی خو شه و تامی تاله، وه نموونه ی نهو ناپاکه ی قورئان ناخوینیت، وهک گوژالکه وایه بونی نییه و تامیشی تاله)).

(۱) دیباج: جوړیکه له ئاووریشم.

(۲) بن باوه ران.

(۳) پروانه: ۵۰۲۰.

(۴) الْأَنْزَجَةُ: دره ختی ترنج، بهری ترنج (دره ختی که له په گه زی لیمویه) (المونجید به کوردی: ۳۳/۱).

۵۴۲۸- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «فَضَّلَ عَائِشَةُ عَلَى النَّسَاءِ كَفَضَّلَ الرَّيْدُ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ»^(۱).

۵۴۲۸- نه‌نه‌س ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ ده‌گی‌ریت‌هوه که فه‌رموو‌یه‌تی: ((فه‌زل و گه‌وره‌ی عایشه ﷺ به‌سه‌ر ژنانی تردا، وه‌ک جیاوازی و چاکی تریته^(۲) به‌سه‌ر هه‌موو خواردنه‌کانی تردا)).

۵۴۲۹- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ سُمَى، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ؛ يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ تَوَمَّهُ وَطَعَامَهُ، فَإِذَا قَضَى نَهْمَتَهُ مِنْ وَجْهِهِ فَلْيُعْجَلْ إِلَى أَهْلِهِ»^(۳).

۵۴۲۹- نه‌بو هورمه‌یه ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ ده‌گی‌ریت‌هوه فه‌رموو‌یه‌تی: (سه‌فه‌ر پارچه‌یه‌که له سزا و نازار، ریگری خواردن و خواردنه‌وه و نووستن ده‌کات له هه‌ر کامتان، بۆیه هه‌ر کاتی مه‌به‌ست و پی‌ویستی که‌سیکتان جیبه‌جی بوو با په‌له‌ بکات له گه‌رانه‌وه بۆ لای که‌سوکاری).

۳۲- بَابُ الْأُذْمِ

۵۴۳۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ رَبِيعَةَ أَنَّهُ سَمِعَ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ: كَانَ فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثُ سِنِينَ، أَرَادَتْ عَائِشَةُ أَنْ تَشْتَرِيَهَا فَتُعْتِقَهَا، فَقَالَ أَهْلُهَا: وَلَنَا الْوَلَاءُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «لَوْ شِئْتَ شَرَطْتِيهِ لَهُمْ، فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ». قَالَ: وَأُعْتِقْتُ فَخُيِّرْتُ فِي أَنْ تَقِرَّ تَحْتَ زَوْجِهَا أَوْ تُفَارِقَهُ، وَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ

(۱) بروانه: ۳۷۷۰.

(۲) الرّيد، واته تېگوش‌راوی ناوی گۆشت یان ورده نان به ناوی گۆشت و گۆشته‌وه.

(۳) بروانه: ۱۸۰۴.

ﷺ يَوْمًا بَيْنَتْ عَائِشَةُ وَعَلَى النَّارِ بُرْمَةٌ تَفُورُ، فَدَعَا بِالْغَدَاءِ فَأَتَى بِخُبْزٍ وَأُدْمٍ مِنْ أَدَمِ الْبَيْتِ فَقَالَ: «أَلَمْ أَرَّ لَحْمًا؟». قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَكِنَّهُ لَحْمٌ تُصَدَّقُ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ، فَأَهْدَتْهُ لَنَا. فَقَالَ: «هُوَ صَدَقَةٌ عَلَيْهَا، وَهَدِيَّةٌ لَنَا»^(١).

٣٢- باسی پیخۆر^(٢)

٥٤٣٠- قاسیمی کوری موحه مهده دهلی: له بهریردا سی سوننهت هه بوو: عائشه ؓ ویستی بیکریت و نازادی کات، به لام خاومنه کهی وتی: سه ره رهشتیاری بو ئیمه بیت، عائشهش نه وهی بو پیغه مبهری خوا ﷺ باس کرد، نه ویش فهرمووی: ((نه گهر ویستت نهو مهرجه یان بو دابن، چونکه بیگومان سه ره رهشتیاری بو نهو که سه یه نازادی ده کات))، (قاسیم) دهلی: (سوننهتی دووهم) وه نازاد کراو سه ره شک کرا له نیوان نه وهی لای میرده کهی بمینیتته وه یان لی جیابیتته وه، وه (سوننهتی سی یه) پیغه مبهری خوا ﷺ رۆژیک جووه ژوورمه بو مالی عائشه ؓ قابله مهیه که به سه ر ناگرمه بوو دمکولاً، پیغه مبه ریش ﷺ داوای خواردنی کرد، جا نان و پیخۆرکیان بو هیئا لهو پیخۆره ی لهو مالهدا بوو، نه ویش فهرمووی پییان: ((گۆشتم نه بینی؟)) عه رزیان کرد، به لی نه ی پیغه مبهری خوا (گۆشت هه بوو به لام گۆشتیک بوو کرابوو به خیر بو به ریره ﷺ نه ویش به دیاری هیئای بو ئیمه، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((گۆشته که بو نهو خیر و سه دهقه یه بو ئیمهش دیاری)).

٣٣- بابُ الْخُلُوءِ وَالْعَسَلِ

٥٤٣١- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، عَنْ أَبِي أَسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ ؓ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ الْخُلُوءَ وَالْعَسَلَ^(١).

(١) پروانه: ٤٥٦.

(٢) پیخۆر: بهو خواردنه دهوتریت به نانه وه ده خوریت.

۳۳- باسی (ناو هینانی) حه لّوا و ههنگوین

۵۴۳۱- عایشه رضی اللہ عنہا دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ حهزی له حه لّوا و ههنگوین بوو.

۵۴۳۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي الْفُذَيْكِ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذَلْبٍ، عَنِ الْمُقْبَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: كُنْتُ أَلْزِمُ النَّبِيَّ ﷺ لِيَشْبَعَ بَطْنِي حِينَ لَا أَكُلُ الْخَمِيرَ، وَلَا أَلْبَسُ الْحَرِيرَ، وَلَا يَخْدُمُنِي فُلَانٌ وَلَا فُلَانَةٌ، وَأَلْصِقُ بَطْنِي بِالْحَضْبَاءِ، وَأَسْتَفْرِئُ الرَّجُلَ الْإِيَّةَ وَهِيَ مَعِيَ كَيْ يَنْقَلِبَ بِي فَيُطْعِمَنِي، وَخَيْرُ النَّاسِ لِلْمَسَاكِينِ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، يَنْقَلِبُ بِنَا فَيُطْعِمُنَا مَا كَانَ فِي بَيْتِهِ، حَتَّى إِنْ كَانَ لَيُخْرِجُ إِلَيْنَا الْعُكَّةَ لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ، فَتَشْتَقُّهَا فَتَلْعَقُ مَا فِيهَا^(۱).

۵۴۳۲- (سه عیدی) مهقبوری دهگیریته وه له نه بو نه بو هوردهیره وه ﷺ دهلی: من به نانه زگ له پیغه مبهری خوا ﷺ حیا نه دمبوومه وه، ههتا نانی هه لاتووم نه دهخوارد، جل و بهرگی ئاوریشم له بهر نه دهکرد، فلان کوپله و فلان که نیزهك خزمه تیان نه دهکردم، له برسا بهردم به زگمه وه ده بهست، خویندنه وهی ئایه تیکم له یه کیك داوا نه کرد که خوشم نه و ئایه ته م دزانی و لام بوو، بو نه وهی (بزانی برسیمه وه) بمباته وه ماله وه شتیکم دمرخوارد بدا، (کهسیان نه یان برده مه وه بو ماله وه)، جه عفه ری کوری نه بو تالیب ﷺ له هه مووان چاکتر بوو بو هه ژاران، نه یبردینه وه ماله وه چی له ماله که یاندا هه بوایه دمرخواردی نه داین، ههتا هه ندی جار هیزمیهك که هیج رونی تیانه مابوو بوئی نه هینانین، بوئی پارچه پارچه نه کردین نه وهی پیومه بوو نه مان لسته وه.

(۱) پروانه: ۴۹۱۲.

(۲) پروانه: ۳۷۰۸.

۳۴- بابُ الدُّبَاءِ

۵۴۳۳- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى مَوْلًى لَهُ حَيَّاطًا، فَأَتَى بِدُبَّاءٍ، فَجَعَلَ يَأْكُلُهُ، فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّهُ مُنْذُ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْكُلُهُ^(۱).

۳۴- باسی کوله که

۵۴۳۳- نه نهس ﷺ دهگیر پته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ نازاد کراویکی بهرگدرووی هه بوو روشت بو لای، جا کوله که ی بوهینا و نهویش دهستی به خواردنی کرد، نیتر لهو کاته وه پیغه مبهری خوام ﷺ بینووه دهیخوارد هه میسه چه زم له کوله که یه.

۳۵- بابُ الرَّجُلِ يَتَكَفَّفُ الطَّعَامَ لِإِخْوَانِهِ

۵۴۳۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: كَانَ مِنَ الْأَنْصَارِ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: أَبُو شُعَيْبٍ، وَكَانَ لَهُ غُلَامٌ لَحَامٌ، فَقَالَ: اصْنَعْ لِي طَعَامًا أَذْغُو رَسُولَ اللَّهِ ﷺ خَامِسَ خَمْسَةٍ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَامِسَ خَمْسَةٍ، فَتَبِعَهُمْ رَجُلٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّكَ دَعَوْتَنَا خَامِسَ خَمْسَةٍ، وَهَذَا رَجُلٌ قَدْ تَبِعَنَا، فَإِنْ شِئْتَ أَذْنُتْ لَهُ، وَإِنْ شِئْتَ تَرَكْتَهُ». قَالَ: بَلْ أَذْنُتْ لَهُ.

۳۵- باسی که سیک بهزه حمهت خواردن بو براکانی دروستکات

۵۴۳۴- نه بو مهسعوودی نه نصاری ﷺ وتی: له ناو نه نصاریه کانه دا پیاویک هه بوو پیی دهوترا: نه بو شوعه یب غولامیکی گوشت فروشی هه بوو، پیی وت:

خواردنیکم بۆ دروست بکه (دهمه‌وی) پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌عوت بکه‌م که یه‌کیکه له پینج که‌سه‌که، ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوی ﷺ ده‌عوت کرد که یه‌کیک بوو له پینج که‌سه‌که، جا پیاویک دویان که‌وت، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((بیگومان تۆ ئیمه‌ت ده‌عوت کردوه که پینج که‌سین، ئەم پیاوه‌ش دوامان که‌وتووه، جا نه‌گه‌ر ده‌ته‌وی پێگه‌ی پێ بده، وه نه‌گه‌ر ده‌ته‌وی پێگه‌ی مه‌ده‌))، وتی: به‌لکو پێگه‌ی ده‌ده‌م.

۳۶- بابُ مَنْ أَضَافَ رَجُلًا إِلَى طَعَامٍ، وَأَقْبَلَ هُوَ عَلَى عَمَلِهِ

۵۴۳۵- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ، سَمِعَ النَّضْرَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ثُمَامَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى غُلَامٍ لَهُ خِيَاطٌ، فَأَتَاهُ بِقُصْعَةٍ فِيهَا طَعَامٌ وَعَلَيْهِ دُبَاءٌ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَّبِعُ الدُّبَاءَ: -قَالَ- فَلَمَّا رَأَيْتُ ذَلِكَ جَعَلْتُ أَجْمَعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ -قَالَ-: فَأَقْبَلَ الْغُلَامُ عَلَى عَمَلِهِ. قَالَ أَنَسٌ: لَا أَرَأَى أَحَبَّ الدُّبَاءِ بَعْدَ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَنَعَ مَا صَنَعَ^(۱).

۳۶- باسی که‌سیک می‌وانداری پیاوی بکات بۆ خواردنیک و خۆی ب‌روات به‌ده‌م ئیش و کاره‌که‌یه‌وه

۵۴۳۵- ئەه‌نه‌س ﷺ وتی: من می‌رد مندالیک بووم له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌رویشتم، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ غولامیک به‌رگدرووی هه‌بوو چوو بۆلای، ئەو له‌گه‌نیک هینا خۆراکی تیا بوو کوله‌که‌شی له‌سه‌ر بوو، ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌دوای کوله‌که‌که‌دا ده‌گه‌را، ده‌لی: جا که ئەه‌وم دی ده‌ستم کرد به کو‌کردنه‌وه‌ی له به‌رده‌میدا، (ئه‌نه‌س) ده‌لی: غولامه‌که‌ش روشت بۆ سه‌ر

کارمه که ی، نه نه س وتی: دوا ی نه وه ی پیغه مبهری خوام ﷺ دی بهو جوړه ی کرد، هه میسه چه زم له کوله که بوو.

۳۷- باب المَرَق

۵۴۳۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ أَنَّ حَيَّاطًا دَعَا النَّبِيَّ ﷺ لِبَطْعَامٍ صَنَعَهُ، فَذَهَبْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَرَّبْتُ خُبْزَ شَعِيرٍ وَمَرَقًا فِيهِ دُبَّاءٌ وَقَدِيدٌ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَتَتَبَعُ الدُّبَّاءَ مِنْ حَوَالِي الْقُصْعَةِ، فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّ الدُّبَّاءَ بَعْدَ يَوْمَيْهِ^(۱).

۳۷- باسی شله^(۲)

۵۴۳۶- نه نه سی کوری مالیک ﷺ دهگیرپته وه که بهرگدروویه ک پیغه مبهری ﷺ بانگ کرد بو سهر خواردنیک که دروستی کردبوو، منیش له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ رۆشتم، جا نان ی جو و شله یه ک که کوله که و گوشتی وردکراوی تیاوو هیئای (بو پیغه مبهر ﷺ)، نینجا پیغه مبهرم ﷺ دی له هه موو لایه کی له گه نه که دا بو کوله که دهگه را، نیتر لهو رۆژه به دواوه هه میسه چه زم له کوله که یه.

۳۸- باب القَدِيدِ

۵۴۳۷- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَتَى مَرَقَةً فِيهَا دُبَّاءٌ وَقَدِيدٌ، فَرَأَيْتُهُ يَتَتَبَعُ الدُّبَّاءَ يَأْكُلُهَا^(۳).

(۱) پروانه: ۲۰۹۲.

(۲) واته خواردنیک شله بیت.

(۳) پروانه: ۲۰۹۲.

٣٨- باسی گوشتی توێ کرابی له بهر خۆر وشک کراو^(١)

٥٤٣٧- نه نهس ﷺ ده لئ: پیغه مبهرم ﷺ بینى شلهیه کی بو هیئرا کوله که و پله گوشتی وشک کراوه ی تیابوو، جا پیغه مبهرم ﷺ بینى ده گه را به دواى کوله که کاندای ده یخواردن.

٥٤٣٨- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ ﷺ قَالَتْ: مَا فَعَلَهُ إِلَّا فِي عَامِ جَاعَ النَّاسُ، أَرَادَ أَنْ يُطْعِمَ الْغَنِيَّ الْفَقِيرَ، وَإِنْ كُنَّا لَنَرْفَعُ الْكُرَاعَ بَعْدَ خَمْسَ عَشْرَةَ، وَمَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْ خُبْزٍ بَرٍّ مَادُومَ ثَلَاثًا^(٢).

٥٤٣٨- عایشه ﷺ ده لئ: (پیغه مبهرم ﷺ) ته نهها لهو ساله دا قه دهغه ی کرد (له سی رۆژ زیاتر گوشتی قوربانى نه خوریت)، که خه لکی برسیان بوو، ویستی دهوله مهنده کان خوراک بدهن به ههزاره کان، وه نیمه لولاق و قۆله پی نازه لمان هه لده گرت بو پاش پازده رۆژ (ده مان خوارد)، وه خیزانی موحه ممه د ﷺ سی رۆژ له سه ر یه ک تیریان نه خواردوو له نانی گهنم به پیخۆره وه.

٣٩- بابُ مَنْ نَاوَلَ أَوْ قَدَّمَ إِلَى صَاحِبِهِ عَلَى الْمَائِدَةِ شَيْئًا

وَقَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: لَا بَأْسَ أَنْ يُتَاوَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَلَا يُتَاوَلَ مِنْ هَذِهِ الْمَائِدَةِ إِلَى مَائِدَةٍ أُخْرَى.

٥٤٣٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: إِنَّ خَيَّاطًا دَعَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِيَطْعَامَ صَنْعَهُ - قَالَ أَنَسُ -: فَذَهَبْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ وَمَرْقًا

(١) به وگوشته دهوتریت که به باری درێژیدا توێ ده کرێ و خوێی پیا ده کریت له بهر خۆر وشک ده کریتته وه.

(٢) پروانه: ٥٤٣٣.

فِيهِ دُبَاءٌ وَقَدِيدٌ - قَالَ أَنَسٌ: - فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَتَّبِعُ الدُّبَاءَ مِنْ حَوْلِ الصَّحْفَةِ، فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّ الدُّبَاءَ مِنْ يَوْمِئِذٍ^(۱). وَقَالَ مُّامَّةٌ، عَنْ أَنَسٍ: فَجَعَلْتُ أَجْمَعُ الدُّبَاءَ بَيْنَ يَدَيْهِ^(۲).

۳۹- باسی که سیک خواردنیک له سهر سفره که یه بیدات به هاوریکه یان پیشکەشی کات (دروسته)

- (نیمای بوخاری) دهلی: عه بدوئلاى کورى موبارهک دهلی: قهینا کات که سیکیان خوارک بدات به که سیکیان^(۳)، به لام نابى لهم سفره بدرى به که سى له سهر نهو سفره ی که یه.

۵۴۳۹- نه نه سى کورى مالیک ﷺ دهلی: بهرگدروویهک پیغه مبهرى ﷺ بانگ کرد بو سهر خواردنیک که دروستى کردبوو، نه نه س دهلی: منیش له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ پوشتم بو نهو نان خواردنه، نینجا نانی جو و شله یه که کوله که و گوشتى وردکراوى تیاوو هینای بو پیغه مبهرى خوا ﷺ، نه نه س دهلی: جا پیغه مبهرم ﷺ دى له هه موو لایه کی له گانه که دا بو کوله که که دهگه را، نیتر لهو روزه به دواوه هه میسه حهزم له کوله که یه.

- سومامه له نه نه سه وه ﷺ گیراویه وه وتی: جا منیش دهستم کرد به کوکردنه وه ی کوله که کان بو ی له بهرده میدا.

۴۰- بَابُ الرُّطْبِ بِالْقِثَاءِ

۵۴۴۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَأْكُلُ الرُّطْبَ بِالْقِثَاءِ^(۴).

(۱) پروانه: ۲۰۹۲.

(۲) پروانه: ۵۴۳۵.

(۳) نه گهر له سهر یهک سفره یا میزی نان خواردن بوون.

(۴) پروانه: ۲۰۴۷، ۵۴۴۹.

۴۰- باسی (خواردنی) فهریکه خورما^(۱) به ترۆزییه وه

۵۴۴۰- عهبدوللای کورێ جه عفه ری کورێ ئه بی تالیب علیه السلام ده لێ: پیغه مبه ری خوام علیه السلام بی نی فهریکه ی خورمای ده خوارد به ترۆزییه وه.

۴۱- باب

۵۴۴۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبَّاسِ الْجَرِيرِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ: تَصَيَّفْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ سَبْعًا، فَكَانَ هُوَ وَامْرَأَتُهُ وَخَادِمُهُ يَحْتَقِبُونَ اللَّيْلَ أَثْلَاثًا، يُصَلِّي هَذَا، ثُمَّ يُوقِظُ هَذَا، وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَيْنَ أَصْحَابِهِ مَرًّا، فَأَصَابَنِي سَبْعَ مَرَّاتٍ إِحْدَاهُنَّ حَشَقَةً^(۱).

۴۱- باسیک

۵۴۴۱- ئه بو عوسمان ده لێ: جهوت (شه و روژ) میوانی ئه بو هورمیره علیه السلام بووم، جا خوی و هاوسهره که ی و خزمه تکاره که ی به نوره و به شوین یه کتریدا شهویان کردبوویه سی به شهوه، ئه م سییه کی شه و نوێزی ده کرد، پاشان ئه ویان له خه و هه لدهسان (تا نوێزه که ی بکات)، وه گویم لیبوو دمیوت: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم له نیوان هاوه لانییدا خورمای دابهش کرد، منیش جهوت خورمام بهرکهوت یه کیکیان خراپ و وشکه ل بوو.

۵۴۴۱م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكْرِيَاءَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: قَسَمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بَيْنَنَا مَرًّا، فَأَصَابَنِي مِنْهُ خَمْسُ أَرْبَعٍ مَرَّاتٍ وَحَشَقَةً، ثُمَّ رَأَيْتُ الْحَشَقَةَ هِيَ أَشَدُّهُنَّ لِضُرْسِي^(۱).

(۱) بهو خورما به ده لێن تازه پیگه یشتوو و به له زهت و خوشه.

(۲) پروانه: ۵۴۱۱.

۵۴۴۱-م- ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم لە نیوانماندا خورمای دابەش کرد، جا من پێنج خورمام بەرکەوت: جوار خورما و وشکەلێک، پاشان وشکەلەکەم دی زۆر جێر بوو دەنوسا بەخریمەوه.

۴۲- بابُ الرُّطْبِ وَالتَّمْرِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَهَزَىٰ إِلَيْكَ بِجَنَاحِ الْخَلَّةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا﴾ ﴿٥٥﴾ مريم.
 ۵۴۴۲-م- وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورِ ابْنِ صَفِيَّةَ: حَدَّثَنِي أُمِّي، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: تُوِّفِيَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَقَدْ شَبِعْنَا مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ: التَّمْرَ، وَالْمَاءَ ^(۲).

۴۲- باسی فەریکە خورما و خورما ^(۳)

وه باسی ئەم فەرمایشتەى خوای بەرز و بلند: (قەدى ئەو دارخورمايەش بو لای خۆت ڕاوەشێنە، خورمای تازە پێ گەییووت بەسەردا دەباری) ^(۴).
 ۵۴۴۲-م- عَائِشَةُ رضی اللہ عنہا دەلی: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ومفاتى کرد لەو کاتەدا ئیعمە تیرمان خواردبوو لە دوو ڕەشکە: خورما و ناو ^(۵).

۵۴۴۳-م- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ بِالْمَدِينَةِ

(۱) پروانە: ۵۴۱۱.

(۲) پروانە: ۵۳۸۳.

(۳) خورما ئەگەر تازە پێگەبشتوو بێت پێی دەلێن: (رُطْب) ئەگەر تازە نەبێت پێی دەلێن: (تمر).

(۴) ئەو خوای گەورە بە مەریەمی کچی عیمران دەفەرموی.

(۵) لە ژبانی پیغەمبەردا صلی اللہ علیہ وسلم کاتی خەبەر نازاد کرا سێ سالی پێش وفاتی، دوو ڕەشکە لە بابی تغلیبە ناوی

خورماکە کە ڕەشە ڕاوە بەسەر ناوەکەشدا.

يَهُودِيٍّ، وَكَانَ يُسَلِّفُنِي فِي مَمَرِي إِلَى الْجَدَادِ، وَكَانَتْ لِحَابِرِ الْأَرْضِ الَّتِي بِطَرِيقِ رُومَةَ فَجَلَسْتُ، فَخَلَا عَامًا، فَجَاءَنِي الْيَهُودِيُّ عِنْدَ الْجَدَادِ، وَلَمْ أَجِدْ مِنْهَا شَيْئًا، فَجَعَلْتُ أَسْتَنْظِرُهُ إِلَى قَابِلٍ قِيَّامِي، فَأَخْبَرَ بِذَلِكَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: «امْشُوا نَسْتَنْظِرُ لِحَابِرِ مَنْ الْيَهُودِيُّ». فَجَاءُونِي فِي تَخْلِيٍّ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ يُكَلِّمُ الْيَهُودِيَّ، فَيَقُولُ: أَبَا الْقَاسِمِ، لَا أَنْظِرُهُ. فَلَمَّا رَأَى النَّبِيُّ ﷺ قَامَ فَطَافَ فِي النَّخْلِ، ثُمَّ جَاءَهُ فَكَلَّمَهُ قَائِي، فَقُمْتُ فَجِئْتُ بِقَلِيلِ رُطَبٍ فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ ﷺ، فَأَكَلَ.

ثُمَّ قَالَ: «أَيْنَ عَرِيْشِكَ يَا جَابِرُ؟». فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «افْرُشْ لِي فِيهِ». فَفَرَشْتُهُ، فَدَخَلَ فَرَقَدَ، ثُمَّ اسْتَيْقَظَ فَجِئْتُهُ بِقَبْضَةٍ أُخْرَى فَأَكَلَ مِنْهَا، ثُمَّ قَامَ فَكَلَّمَ الْيَهُودِيَّ، قَائِي عَلَيْهِ، فَقَامَ فِي الرُّطَابِ فِي النَّخْلِ الثَّانِيَةِ ثُمَّ قَالَ: «يَا جَابِرُ، جُدْ وَأَقْضِ». فَوَقَّفَ فِي الْجَدَادِ، فَجَدَدْتُ مِنْهَا مَا قَضَيْتُهُ وَقَصَلْتُ مِنْهُ، فَخَرَجْتُ حَتَّى جِئْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَبَشَّرْتُهُ، فَقَالَ: «أَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ». عُرُوشُ وَعَرِيْشٌ: بِنَاءٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: ﴿مَعْرُوسَتٍ﴾ (١١١) الْأَنْعَامُ: مَا يُعْرَشُ مِنْ الْكُرُومِ وَغَيْرِ ذَلِكَ، يُقَالُ: عُرُوشَهَا: أَبْنَيْتُهَا

٥٤٤٣- جابیر کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: له مه دینه بیایوکی جولہ کھی لی بوو سه له می دهمای بو خورماکه م تا کاتی رنین و لیگردنه وهی، وه جابیر زهوی باخه کھی له سهر پی (بیری) پروومه بوو، باخه که (نهو ساله) بهری نه گرت، بویه سه له مدانه که سالی دواکهوت، پیاهو جولہ که کهش له کاتی خورما رنین هات بو لام (داوای خورمای کرد)، منیش هیچم لی نه پرنیوو، بویه داوام لی کرد مؤلهم بدات تا سالی داهاتوو رازی نه بوو، نیر نهو باسه گهیه نرا به پیغه مبه ر ﷺ، نهویش به هاوه لانی فهرموو: ((با پروین داوای دواخستن بکهین بو جابیر له جووله که که))، نینجا هه موویان هاتن بو لام له باخه که مدا و پیغه مبه ر ﷺ دهستی کرد به قسه کردن له گهل پیاهو جووله که که دا، جووله که کهش دهیوت: نهبو لقاسیم مؤلتهی ناده م، جا که پیغه مبه ر ﷺ زانی حاله که وایه، هه ستا به ناو

به خه کهدا گهرا، پاشان هاته وه بو لای (جوله که که) و قسه ی له گهل کرده وه، به لام رازی نه بوو، منیش هه ستام که می خورمای تازه پیگه پیووم هیئا و له بهرده می پیغه مبهردا ﷺ دامنا و خواردی، پاشان فهرمووی: ((ئهی جابیر که پره کهت له کوئ دایه؟)) منیش پیم وت (و نیشانمدا) فهرمووی: ((له ویدا شتیکم بو رابخه))، منیش بۆم راخت، ئه ویش رۆشته ژیری و خهوت، پاشان له خه وه ستا، ئه م جار هه ششتیکی تر خورمای تازه م بو هیئا و لئی خوارد، پاشان هه ستا و له گهل پیاو جوله که که قسه ی کرده وه هه ر رازی نه بوو، ئینجا بو جاری دووم به ناوی خورما تازه پیگه پیوهمکاندا گهرا و پاشان فهرمووی: ((ئهی جابیر باخه که برنه و قه رزه کهت بدمروه))، (پیغه مبهردا ﷺ) خوشی له شوینی خورما رنراوه کهدا وه ستا، ئیتر ئه وه منده خورما م له باخه که کرده وه قه رزه که م پی دایه وه، ئه وه منده ی تریشی لی زیاد بوو، جا رۆشتم هه تا جوومه خزمه تی پیغه مبهردی خوا ﷺ و مژده م پید، ئه ویش فهرمووی: ((شایه تی دده م که من پیغه مبهردی خوا)).

هه ر کام له: (عُرُوشْ) و (عَرِيشْ) واته: که پر و هه ر زاله. ئیبنو عه بباس ﷺ ده لی: ﴿مَعْرُوشَتٍ﴾: ئه ویه که ده کری بو میو دره ختی تر له که پر و هه ر زاله، ده وتریت: (عُرُوشَهَا) که پر و هه ر زاله ی میو.

٤٣- بابُ أَكْلِ الْجُمَارِ

٥٤٤٤- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: حَدَّثَنِي مُجَاهِدٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ جُلُوسٌ إِذْ أَتَى بِجُمَارٍ نَخْلَةٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ لَمَا بَرَكَتُهُ كَبَرَكَةِ الْمُسْلِمِ». فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَعْنِي: النَّخْلَةَ، فَأَرَدْتُ

أَنْ أَقُولَ هِيَ النَّخْلَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ التَفَتُ فَإِذَا أَنَا عَاشِرُ عَشْرَةٍ أَنَا أَحَدُهُمْ فَسَكْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هِيَ النَّخْلَةُ»^(۱).

۴۳- باسی خواردنی کرۆکی بنی دار خوردهما

۵۴۴۴-عه بدوللای کوری عومهر ﷺ وتی: له کاتیڤدا ئیمه له خزمهتی پیغه مبهردا ﷺ دانیشتبووین کرۆکی بنی دار خورمای بو هیئرا، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((بیگومان له ناو درهخته کاندای درهختیک ههیه فهر و بهر دهگهتی وهک فهر و بهر دهگهتی مسوئمان وایه))، منیش گومانم برد که مه بهستی دار خورمایه، بویه ویستم بلیم: نهی پیغه مبهری خوا درهختی دار خورمایه، پاشان لام کردهوه من که سیک بووم لهو ده که سه من له هه موویان ته مه من که متر بوو، بویه بیدهنگ بووم، ئینجا پیغه مبهردا ﷺ فهرمووی: ((درهختی دار خورمایه)).

۴۴- بابُ الْعَجْوَةِ

۵۴۴۵- حَدَّثَنَا جُمُعَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ، أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ أَخْبَرَنَا عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَصَبَّحَ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعَ مَرَّاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ سُمْ وَلَا سِحْرٌ»^(۲).

۴۴- باسی (فهر زلی) خورمای عه جوه^(۳)

۵۴۴۵- عامیر کوری سهعد له باوکیه وه ﷺ دهگیریته وه دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((ههر که سی هه مو رۆژیک به پانیان به سکی خالی جهوت دهنگ خورمای عه جوه بخوات، لهو رۆژمدا نه ژمهر و نه جادو و سحر زیانی پی ناگهیه نیئت)).

(۱) بروانه: ۶۱.

(۲) بروانه: ۵۷۶۸، ۵۷۶۹، ۵۷۷۹.

(۳) به سهر خورماکانی تردا.

۴۵- بابُ الْقِرَانِ فِي التَّمْرِ

۵۴۴۶- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا جَبَلَةُ بْنُ سُحَيْمٍ قَالَ: أَصَابَنَا عَامٌ سَنَةٍ مَعَ ابْنِ الرُّبَيْعِ، رَزَقَنَا مَمْرًا، فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَمُرُّ بِنَا -وَنَحْنُ نَأْكُلُ- وَيَقُولُ: لَا تُقَارِنُوا، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنِ الْقِرَانِ. ثُمَّ يَقُولُ: إِلَّا أَنْ يَسْتَأْذِنَ الرَّجُلُ أَخَاهُ. قَالَ شُعْبَةُ: الْإِذْنُ مِنْ قَوْلِ ابْنِ عُمَرَ^(۱).

۴۵ - باسی (حوکمی خواردنی) خورما دوو پیکه وه

۵۴۴۶- شوعبه دهلی: جه به لهی کورپی سوحهیم ﷺ بوی گیرپینه وه و وتی: له گهل عهبدوللای کورپی زوبه یردا ﷺ بووین، سالتیکی گرانی و قات وقریمان تووش بوو، (عهبدوللای) خورمای پی داین، عهبدوللای کورپی عومه ریش ﷺ به لاماندا تیپه ری. له و کاته دا (خورمامان) دهخوارد - دهیوت: دوو دوو (خورما) پیکه وه مهخون، چونکه بیگومان پیغه مبه ر ﷺ ریگری کردوه له خواردنی خورما دوو دوو پیکه وه، له پاشان دهیوت: مه گهر که سیک داوای مؤلّهت له براهی بکات (ئه ویش مؤلّهتی بدات).

شوعبه وتی: باسی مؤلّهت و مرگرتنه که وتهی عهبدوللای کورپی عومه ره ﷺ.

۴۶- بابُ الْقِتَاءِ

۵۴۴۷- حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرٍ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَأْكُلُ الرُّطَبَ بِالْقِتَاءِ^(۲).

(۱) پروانه: ۲۴۵۵.

(۲) پروانه: ۵۴۴۰.

۴۶- باسی (خواردنی) ترۆزی

۵۴۴۷- عهبدوڵلای کوری جهعفر رحمه الله دهلی: پیغمه مبهری خوام رحمه الله بینی فهریکه خورمای دهخوارد به ترۆزییه وه.

۴۷- بابُ بَرَکَةِ النَّخْلِ

۵۴۴۸- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ زُبَيْدٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ رحمه الله قَالَ: "مِنْ الشَّجَرِ شَجَرَةٌ تَكُونُ مِثْلَ الْمُسْلِمِ، وَهِيَ النَّخْلَةُ"^(۱).

۴۷- باسی فهر و بهره کهتی دار خورما

۵۴۴۸- موحاهید دهلی: له عهبدوڵلای کوری عومه رهم رحمه الله بیست له پیغمه مبهره وه رحمه الله گیرایه وه که فهرموویه تی: ((له درهخته کاندای درهختیک ههیه وهکو مسولمان وایه نهویش دار خورمایه)).

۴۸- بابُ جَمْعِ اللَّوْنَيْنِ أَوْ الطَّعَامَيْنِ بِمَرَّةٍ

۵۴۴۹- حَدَّثَنَا ابْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رحمه الله قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ رحمه الله يَأْكُلُ الرُّطَبَ بِالْقِتَاءِ^(۲).

۴۸- باسی (حوکمی خواردنی) دوو جوړ (میوه) یان دوو جوړ خواردن له یهک کاتدا

۵۴۴۹- عهبدوڵلای کوری جهعفر رحمه الله دهلی: پیغمه مبهری خوام رحمه الله بینی فهریکهی خورمای دهخوارد به ترۆزییه وه.

(۱) پروانه: ۶۱.

(۲) پروانه: ۵۴۴۰.

۴۹- بَابُ مَنْ أَدْخَلَ الضِّيْقَانَ عَشْرَةَ عَشْرَةَ، وَالْجُلُوسِ عَلَى الطَّعَامِ عَشْرَةَ عَشْرَةَ

۵۴۵۰- حَدَّثَنَا الصَّلْتُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ الْجَعْدِ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أَنَسٍ. وَعَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ. وَعَنْ سِنَانٍ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ- أُمَّهُ- عَمَدَتْ إِلَى مَدٍّ مِنْ شَعِيرٍ، جَشَّتُهُ وَجَعَلَتْ مِنْهُ خَطِيفَةً، وَعَصَرَتْ عُكَّةً عِنْدَهَا، ثُمَّ بَعَثَتْنِي إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَتَيْتُهُ -وَهُوَ فِي أَصْحَابِهِ- فَدَعَوْتُهُ، قَالَ: «وَمَنْ مَعِي». فَجِئْتُ فَقُلْتُ: إِنَّهُ يَقُولُ: "وَمَنْ مَعِي"، فَخَرَجَ إِلَيْهِ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ صَنَعْتُهُ أُمُّ سُلَيْمٍ. فَدَخَلَ فَجِئَ بِهِ وَقَالَ: «أَدْخِلْ عَلَيَّ عَشْرَةَ». فَدَخَلُوا فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ قَالَ: «أَدْخِلْ عَلَيَّ عَشْرَةَ». فَدَخَلُوا فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ قَالَ: «أَدْخِلْ عَلَيَّ عَشْرَةَ». حَتَّى عَدَّ أَرْبَعِينَ، ثُمَّ أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ قَامَ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ؛ هَلْ نَقَصَ مِنْهَا شَيْءٌ! ^(۱)

۴۹- باسی که‌سیک می‌وانه‌کان ده که‌س ده که‌س بکاته

ژوو‌ره‌وه، وه باسی دانیشتن له‌سەر خواردن ده که‌س ده که‌س

۵۴۵۰- ئەنەس ^(۲) ﷺ - دە‌گیرێتە‌وه که ئوممو سوله‌یم - ی دایکی - چوو مشتێ جووی هاری و کردی به‌برویش و به‌لوی ^(۳) لی دروست کرد، وه هیزمه‌یه‌کی روونی لابوو گووشی (و روئه‌که‌ی کرد به په‌لوه‌که‌دا)، پاشان ناردمی بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، منیش چوو مه خزمه‌تی‌له‌و کاته له‌ناو هاوه‌لانی‌دا بوو- بانگم کرد فەرمووی: ((ئه‌وانه‌ش له‌گه‌لم دان بێن؟)) منیش هاتمه‌وه و وتم: (به دایکم) ئەو دم‌فهرمووی: ((ئه‌وانه‌ش له‌گه‌لمدا بێن؟)) ئەبو ته‌لحه هاته دمه‌روه بو لای وتی: ئەی پیغه‌مبه‌ری خوا بی‌گومان ئەوه خواردنی‌که ئوممو سوله‌یم دروستی

(۱) پروانه: ۴۲۲.

(۲) ئەم فەرمووده‌یه بوخاری به سێ رشته له ئەنه‌سه‌وه گیراوه‌تی‌ه‌وه.

(۳) په‌لو: شیر ناردی به‌سه‌ردا ده‌کرتی و ده‌کوڵێزێت به په‌نجه یا به که‌وچک ده‌خورێت، وه‌ک مه‌حه‌له‌بی وابه.

کردوه^(۱)، پیڤه‌مبه‌ر ﷺ چوووه ژووره‌وه و خواردنه‌که‌ی هینا و فه‌رمووی: ((ده که‌سم بۆ بنیره ژووره‌وه))، جا چوونه ژووره‌وه و نانیاں خوارد هه‌تا تی‌ربوون، پاشان فه‌رمووی: ((ده که‌سم بۆ بنیره ژووره‌وه))، ئه‌وانیش چوونه ژووره‌وه و نانیاں خوارد هه‌تا تی‌ربوون، پاشان فه‌رمووی: ((ده که‌سم بۆ بنیره ژووره‌وه))، هه‌تا چلی ژمارد له پاشان پیڤه‌مبه‌ر ﷺ نانی خوارد له پاشان هه‌ئسا، منیش ته‌ماشام ده‌کرد ئایا خواردنه‌که هه‌یج لی که‌م بو‌ته‌وه.

۵۰- بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ التَّوْمِ وَالْبُقُولِ

فِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۴۵۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: قِيلَ لَأَنْتَ مَا سَمِعْتَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ فِي التَّوْمِ؟ فَقَالَ: «مَنْ أَكَلَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا»^(۲).

۵۰- با‌سی ئه‌وه‌ی به‌ناپه‌سه‌ند داده‌نری له‌ سیر و

سه‌زه‌وات (ی بۆن ناخۆش)

-له‌و بارمه‌وه ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فه‌رموودمه‌یه‌ک له‌ پیڤه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرپته‌وه. ۵۴۵۱-عه‌بدوله‌عزیز ده‌ئی: به‌ ئه‌نه‌س ﷺ وترا: له‌ پیڤه‌مبه‌ر ﷺ چیت بیستوو ده‌رباره‌ی سیر؟ (ئه‌ویش وتی: (فه‌رموویه‌تی: ((هه‌ر که‌سی‌ک خواردی ئه‌وه‌ با‌ نزیک‌ی مزگه‌وته‌که‌مان نه‌که‌و‌پته‌وه)).

(۱) خۆی به‌ته‌نها دروستی کردوه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌م بوو.

(۲) پ‌روانه: ۸۵۶.

۵۴۵۲- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أَبُو صَفْوَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءٌ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ زَعَمَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا، أَوْ "لِيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا"^(۱).

۵۴۵۲- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: پیغه مبهەر ﷺ فهرموویه تی: ((ههه کهسیک سیر یان پیازی خوارد با دوور بگری لیمان))، یان ((با دوور بگری له مرزگه وته که مان)).

۵۱- بَابُ الْكَبَاثِ، وَهُوَ ثَمَرُ الزَّارَكِ

۵۴۵۳- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُفَيْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَرَّ الظُّهْرَانِ نَجْنِي الْكَبَاثَ، فَقَالَ: «عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ، فَإِنَّهُ أَيْطَبُ». فَقَالَ: أَكُنْتَ تَزْعَى الْعَنَمَ؟ قَالَ: «نَعَمْ، وَهَلْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا رَعَاهَا»^(۲).

۵۱- باسیک که باس که بهری داری ئهراکه

۵۴۵۳- جابیر کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: ئیمه له: (مَرَّ الظُّهْرَانِ) لدا له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ بووین که باسمان دهپنی، (پیغه مبهریش) فهرمووی: ((په شه که ی برنن، چونکه به پرستی نه وهی به لزهتر و خوشتره))، (جابیر به پیغه مبهەر ﷺ) دهلی: ئایا تو مهپت له و مهپاندوو؟ فهرمووی: ((بهلی، ئایا پیغه مبهری ههیه شوانی مهپری نه کردیی؟)).

(۱) پروانه: ۸۵۴.

(۲) پروانه: ۳۴۰۶.

۵۲- بَابُ الْمَضْمَضَةِ بَعْدَ الطَّعَامِ

۵۴۵۴- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ النُّعْمَانِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى حَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصَّهْبَاءِ دَعَا بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيقٍ، فَأَكَلْنَا، فَقَامَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَتَمَضَّمَضَ وَمَضْمَضَنَا^(۱).

۵۲- باسی ئاو له ده‌م رادان پاش خۆراک (خواردن)

۵۴۵۴- سوهیده‌ی کوری نوعمان رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: له خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌دا پرۆشتین بو‌ خه‌یبه‌ر، جا کاتی که له سه‌هبا بووین (پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ) دا‌وای خۆراکی کرد ته‌نها قاومتی هی‌نرا، جا خو‌اردمان، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ستا بو‌ نویژکردن و ئاوی له ده‌می رادا و ئیمه‌ش ئاومان له ده‌مان رادا.

۵۴۵۵- قَالَ يَحْيَى: سَمِعْتُ بُشَيْرًا يَقُولُ: حَدَّثَنَا سُوَيْدٌ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى حَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصَّهْبَاءِ - قَالَ يَحْيَى: وَهِيَ مِنْ حَيْبَرَ عَلَى رَوْحَةٍ - دَعَا بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيقٍ، فَلَكْنَاهُ فَأَكَلْنَا مَعَهُ، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ، فَمَضَّمَضَ وَمَضْمَضَنَا مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّى بِنَا الْمَغْرِبَ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. وَقَالَ سُفْيَانُ: كَأَنَّكَ تَسْمَعُهُ مِنْ يَحْيَى^(۲).

۵۴۵۵- یه‌حیا ده‌لی: له بوشه‌یرم بیست ده‌یوت: سوهید بو‌ی ده‌گی‌راینه‌وه و وتی: له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ پرۆشتین بو‌ خه‌یبه‌ر، جا کاتی که‌یشته‌نه سه‌هبا- یه‌حیا ده‌لی: سه‌هبا نیو پرۆژه ری‌گایه‌ک له خه‌یبه‌ره‌وه دووره - پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ دا‌وای خۆراکی کرد، ته‌نها قاومت هی‌نرا، ئیمه‌ش کردمانه ده‌مانه‌وه و خو‌اردمان له گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ، پاشان دا‌وای ئاوی کرد و ئاوی له ده‌می رادا،

(۱) پروانه: ۲۰۹.

(۲) پروانه: ۲۰۹.

ئیمهش لهگه ئیدا ئاومان له دههمان رادا، پاشان پێشنویژی مهعریبی بو کردین ودهست نویژی نهگرتهوه.

سوفیان (به عهلی کوری مه دینی) وت: ده ئێتی خۆت له یه حیات بیستوهه^(۱).

۵۳- بابُ لَعِقِ الْأَصَابِعِ وَمَصَّهَا قَبْلَ أَنْ تُمَسَّحَ بِالْمُنْدِيلِ

۵۴۵۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَمْسَحُ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعَقَهَا».

۵۳- باسی لیستنهوهی پهنجهکان و مژینیان پیش

ئهوهی به دهسته سر بسر دیت

۵۴۵۶- ئیبنو عهباس (رضی الله عنه) دهگێڕێتهوه که پێغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((ئهگهر کهسێکتان نانی خوارد با دهستی نهسڕێ ههتا دهلیسێتهوه، یان بوی دهلیسێتهوه)).

۵۴- بابُ الْمُنْدِيلِ

۵۴۵۷- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنِ الْوُضْءِ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ، فَقَالَ: لَا، قَدْ كُنَّا زَمَانَ النَّبِيِّ ﷺ لَا نَجِدُ مِثْلَ ذَلِكَ مِنَ الطَّعَامِ إِلَّا قَلِيلًا، فَإِذَا نَحْنُ وَجَدْنَاهُ لَمْ يَكُنْ لَنَا مَنَادِيلُ، إِلَّا أَكْفَمْنَا وَسَوَاعِدَنَا وَأَقْدَامَنَا، ثُمَّ نُصَلِّي وَلَا نَتَوَضَّأُ.

(۱) مهبهستی سوفیان ئهوه بوو که ئهوهنده ئهوه فهرموودهی به ههمان دهق گێراوهتهوه بو عهلی کوری مه دینی، وهک ئهوه وایه عهلی کوری مه دینی خۆی له یه حیا کوری مه عینی بیستبن. بېروانه : ارشاد الساری: ۲۰۹/۱۲.

۵۴- باسی دهسته سر

۵۴۵۷- سه عیدی کورپی حاریس له جابیری کورپی عهبدو لآوه ﷺ دهگیرپته وه که نهو (سه عید) پرسیار له جابیر کرد دمربارهی دهستنوئیز گرتنه وه لهو خواردنانهی ناگریان بهرکه وتبی (و لیئرابن)، نهویش وتی: نهخیر^(۱) بیگومان نیمه له رابردوودا له سهردهمی پیغه مبهردا ﷺ زور به کهمی نهبی نه م جوړه خواردنانه مان دهست نه ده کهوت و نه بوو، جا نه گهر خواردنیگمان دهست کهوتایه دهسته سرمان نه بوو جگه له دهست و باسک و پییه کانمان، له پاشان نوئیزمان دهکرد و دهستنوئیزمان نه ده گرتنه وه.

۵۵- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا قَرَعَ مِنْ طَعَامِهِ

۵۴۵۸- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ ثَوْرٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مُودِّعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ، رَبَّنَا».

۵۵- باسی نهوهی (نان خوړ) دهیلن که له نان

خواردنه کهمی بوویه وه

۵۴۵۸- نه بو ئومامه ﷺ دهگیرپته وه که پیغه مبهردا ﷺ هه میسه که سفره ی خواردنه کهمی هه لېگرتایه دهیغه رموو: ((سوپاسیکی زوری پاکی پیروژ بوخوا خوا ی په رومردگار مان که جیگره وهی نییه و وازی لی ناهینرئ و که سی لی بی نیاز نییه))^(۲).

(۱) دهستنوئیز گرتنه وهی ناوی و پیویست ناکات.

(۲) به م جوړهش مانا ده کړئ: (سوپاسیکی زوری پاکی پیروژ بوخوا، هه لنه گهړپته وه و برژی و بهرده وام بن وازی لن نه هینرئ بن نیازی لی نه کړئ نهی په روه ردگاری نیمه.

۵۴۵۹- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا فَرَعَ مِنْ طَعَامِهِ -وَقَالَ مَرَّةً: إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ- قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانَا وَأَزْوَانَا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مَكْفُورٍ -وَقَالَ مَرَّةً: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبَّنَا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مُودِّعٍ- وَلَا مُسْتَغْنَى، رَبَّنَا»^(۱).

۵۴۵۹- نهبو نومامه ﷺ دهگیریتته وه که پیغه مبهه ﷺ هه میسه که له نان خواردنه که ی تهواو دهبوو- جاریک وتی: کاتی سفره که ی هه لده گرت - دمیغه رموو: ((سوپاس بو نهو خودایه ی که نهومان بهسه^(۲) پراوی کردووین پوزی دمره و پوزی نادری، سوپاس کراوه و سپله یی بهران بهر ناکری))، وه جاریک فه رموی: ((سوپاس بو خوی په رومردگارمان (پوزی دمره) خوراک بیدراو نییه^(۳) واز له داواکردن لی نهانیری و بی نیازی لی ناکری نهو په رومردگارمانه)).

۵۶- باب الْأَكْلِ مَعَ الْخَادِمِ

۵۴۶۰- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدٍ -هُوَ ابْنُ زِيَادٍ- قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ خَادِمُهُ بِطَعَامِهِ، فَإِنْ لَمْ يُجْلِسْهُ مَعَهُ فَلْيَتَنَاوَلْهُ أَكْلَهُ أَوْ أَكْلَتَيْنِ، أَوْ لُقْمَةً أَوْ لُقْمَتَيْنِ، فَإِنَّهُ وَلِي حَرِّهِ وَعِلَاجُهُ»^(۴).

۵۶- باسی نان خواردن له گهل خزمه تکاردا

۵۴۶۰- نهبو هورپهړه ﷺ دهگیریتته وه له پیغه مبهه رموه ﷺ فه رموویه تی: ((نه گهر که سیک له نیوه خزمه تکاره که ی خواردنی بو هیئا، جا نه گهر له گهل خوی

(۱) پروانه: ۵۴۵۸.

(۲) یان هه موو شتیکی به تیر و ته سه لی پتداوین.

(۳) پروانه: (النهاية في غريب الحديث والأثر: ۵۴۷/۲).

(۴) پروانه: ۲۵۵۷.

داینه نیشان دمبا پاروویهك یا دوو پارووی ^(۱) پیدبات، چونکه بیگومان نهو کویلهیه ناگری بو (خواردنه که) کردوته وه، چاکی کردوه و نامادهی کردوه)).

۵۷- بَابُ الطَّاعِمِ الشَّاكِرِ مِثْلُ الصَّائِمِ الصَّابِرِ

فیه: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۷- باسیک: تیری خوش خوری ^(۲) سوپاس گوزار وهک رۆژوهوانی نارام گر وایه

لهم باسهدا فهرموودهی نهبو هورمهیره ﷺ ههیه له پیغه مبهروه وه ﷺ
دمیگیریته وه ^(۳).

۵۸- بَابُ الرَّجُلِ يُدْعَى إِلَى طَعَامٍ فَيَقُولُ: وَهَذَا مَعِيَ

وَقَالَ أَنَسٌ ﷺ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مُسْلِمٍ لَا يَتَهُمُ، فَكُلْ مِنْ طَعَامِهِ، وَاشْرَبْ مِنْ شَرَابِهِ.
۵۴۶۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، حَدَّثَنَا شَقِيقٌ،
حَدَّثَنَا أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُكْنَى أَبَا شُعَيْبٍ، وَكَانَ لَهُ غُلَامٌ
لَحَامٌ، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي أَصْحَابِهِ، فَعَرَفَ الْجُوعَ فِي وَجْهِ النَّبِيِّ ﷺ فَذَهَبَ إِلَى غُلَامِهِ
اللَّحَامَ فَقَالَ: اصْنَعْ لِي طَعَامًا يَكْفِي خَمْسَةً، لَعَلِّي أَذْعُو النَّبِيَّ ﷺ خَامِسَ خَمْسَةٍ. فَصَنَعَ

(۱) (لقمه أو لقمتين) یا (أكله أو أكلتين) بهیهک مانا دین و گێره وه کهش دوو دل بووه که کام لهو دوو پسته ووتراوه بویه ههر دووکیانی هیناوه.

(۲) دهشتوانی بلتیت: تیر خۆراک، خۆراک باش.

(۳) که نیهام نهحمه د به ژماره (۷۸۰۶) گێراویه تیه وه، تورمزش به ژماره (۲۴۸۶) و ئینو ماجهش به ژماره

(۱۷۶۴) که فهرموودهیه کی حهسه نه).

لَهُ طُعِيمًا، ثُمَّ أَتَاهُ فَدَعَاَهُ، فَتَبِعَهُمْ رَجُلٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا أَبَا شُعَيْبٍ، إِنَّ رَجُلًا تَبِعَنَا فَإِنْ شِئْتَ أَذِنْتُ لَهُ، وَإِنْ شِئْتَ تَرَكْتُهُ». قَالَ: لَا، بَلْ أَذِنْتُ لَهُ^(١).

٥٨- باسی پیاوێ بانگ بکړې بۆ نان خواردنیک (که سیک شوینی که ویت) جا بلات: ئەم که سەم له گەلدايه

ئەنەس ﷺ دەلی: ئەگەر چووێته مالی مسوڵماننیک (له دین و مالیدا) گومانی خراپی پێ نه ده بڕا، ئەوه له خواردنه کهی بخۆ و له خواردنه وه کهشی بخۆره وه.

٥٤٦١- ئەبو مه سهوودی ئەنصاری ﷺ دەلی: پیاوێکی ئەنصاری هه بوو نازناوی ئەبو شوعهیب بوو، غولامێکی گوشت فرۆشی هه بوو، (ئەبوشوعهیب) هات بۆ خزمهتی پێغه مبه ر ﷺ له کاتی کدا له ناو هاوه له کانی دا بوو، برسیتی له پروو خساری پێغه مبه ردا ﷺ خوینده وه و زانی، بۆیه رۆشت بۆ لای غولامه کهی و پێی وت: خواردنیکم بۆ دروست بکه بهشی پینج کهس بکات، به لکو پێغه مبه ر ﷺ دمه وت کهم که یه کیک له پینج که سه که ئەوه، ئەویش خواردنیکێ که می دروست کرد، پاشان (ئەبو شوعهیب) هات و (پێغه مبه ری ﷺ) دمه وت کرد، پیاوێک شوینیان که وت، پێغه مبه ریش ﷺ فه رمووی: ((ئهی ئەبو شوعهیب پیاوێک شوینمان که وتوو، جا ئەگەر دمه وێ مۆله تی بده، وه ئەگەر ویست وازی لی بی نه))، (ئەبو شوعهیب) وتی: نه خیر به لکو رێگه ی پێ دمه دم.

٥٩- باب: إِذَا حَضَرَ الْعَشَاءُ قَلَّا يَعْجَلُ عَنْ عَشَائِهِ

٥٤٦٢- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ، أَنَّ أَبَاهُ عَمْرٍو بْنَ أُمَيَّةَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ رَأَى

رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَحْتَزُّ مِنْ كَتِفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، فَدُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَاهَا وَالسَّكِينِ الَّتِي كَانَ يَحْتَزُّ بِهَا، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۱).

۵۹- باسیک: ئەگەر خواردنی ئیواره ئاماده بوو (نویژی مه غریبیش بوو) ئەوه با په له نه کات له خواردنی خواردنه کهی ئیواره ی

۵۴۶۲- جه عه فیه کورێ عه مری کورێ ئومه ییه ده گێرپته وه که عه مری کورێ ئومه ییه ی باوکی ﷺ بۆی گێرپیه وه که پێغه مبه ری ﷺ دیوه به چه قۆ گوشتی له شانی مه ریک ده کرده وه، (گوشته که) له دهستی پیروزی دابوو، جا بانگ درا بۆ نویژ، ئیتر گوشت و ئەو چه قۆی فریدا که گوشته که ی پی دمبه ری و له ت ده کرد، له پاشان هه ستا و نویژی کرد و ده ست نویژی نه گرته وه.

۵۴۶۳- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا وُضِعَ الْعِشَاءُ وَأَقِمَتِ الصَّلَاةُ فَأَبْدُوا بِالْعِشَاءِ»^(۲).

۵۴۶۳- ئەهه نه سی کورێ مالیک ﷺ له پێغه مبه ره وه ﷺ ده گێرپته وه که فه رموو یه تی: ((ئەگەر خواردنی ئیواره دانرا و نویژی ئیواره به رپا کرا (دهستی پیکرا)، ئەوه له پێشدا خواردنه که ی ئیواره بخۆن)).

۵۴۶۳م- وَعَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۳).

۵۴۶۳م- (هه مان فه رموو ده به م ڕشته ش هاتوو ده)، ئەیوب له نافیه وه له ئیبنو عومه ره وه ﷺ له پێغه مبه ره وه ﷺ هاو سی وه ی فه رموو ده که ی پێشو و گێرا و ته وه.

(۱) بر وانه: ۲۰۸.

(۲) بر وانه: ۶۷۲.

(۳) بر وانه: ۶۷۳.

۵۴۶۴- وَعَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ تَعَشَّى مَرَّةً وَهُوَ يَسْمَعُ قِرَاءَةَ الْإِمَامِ.

۵۴۶۴- نه یوب دهگیرپته وه له نافیعه وه له ئیبنو عومره وه ﴿﴾ ده ئی: جارێک نانی ئیواره ی ده خوارد، لهو کاته دا گوئی له هورنان خویندنی پێش نوێزه که بوو.

۵۴۶۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَحَضَرَ الْعِشَاءُ فَأَبْدُؤْا بِالْعِشَاءِ». قَالَ وَهَيْبٌ وَيَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ هِشَامٍ: «إِذَا وُضِعَ الْعِشَاءُ»^(۱).

۵۴۶۵- عایشه ﴿﴾ له پێغه مبه ره وه ﴿﴾ دهگیرپته وه فه رموویه تی: ((نه که ره نوێز دابه ستره خواردنی ئیواره هه ئاماده بوو، نه وه له پێشدا خواردنه که ی ئیواره به خون)). وهیب و یه حیای کوری سه عید له هیشامه وه گیراویانه ته وه به م شیوه ((نه که ره خواردنی ئیواره دانرا)).

۶۰- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ ﷻ: ﴿فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا﴾ ﴿٥٧﴾ الْأَحْزَابُ

۵۴۶۶- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ أَنَسًا قَالَ: أَنَا أَعْلَمُ النَّاسِ بِالْحِجَابِ، كَانَ أَبِي بْنُ كَعْبٍ يَسْأَلُنِي عَنْهُ، أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَرُوسًا بِرَبِيبَةِ ابْنَةِ جَحْشٍ - وَكَانَ تَزَوَّجَهَا بِالْمَدِينَةِ - فَدَعَا النَّاسَ لِلطَّعَامِ بَعْدَ ارْتِفَاعِ النَّهَارِ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَجَلَسَ مَعَهُ رِجَالٌ بَعْدَ مَا قَامَ الْقَوْمُ، حَتَّى قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَمَشَى وَمَشَيْتُ مَعَهُ، حَتَّى بَلَغَ بَابَ حُجْرَةِ عَائِشَةَ، ثُمَّ ظَنَّ أَنَّهُمْ خَرَجُوا فَرَجَعْتُ مَعَهُ، فَإِذَا هُمْ جُلُوسٌ مَكَانَهُمْ، فَرَجَعْتُ وَرَجَعْتُ مَعَهُ الثَّانِيَةَ، حَتَّى بَلَغَ بَابَ حُجْرَةِ عَائِشَةَ، فَرَجَعْتُ وَرَجَعْتُ مَعَهُ، فَإِذَا هُمْ قَدْ قَامُوا، فَضَرَبَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ سِتْرًا، وَأُنْزِلَ الْحِجَابُ^(۲).

(۱) پروانه: ۶۷۱.

(۲) پروانه: ۴۷۹۱.

۶۰- باسی ئهم فهرمایشتهی خوا ﷺ: (ئهگهر خواردنه که تان خوارد ئه وه بلاقوهی لی بکهمن)

۵۴۶۶- ئه نهس ﷺ ده ئی: من شارمزا ترین که سم به (هوی دابه زینی نایه تی) حیجاب، ئوبه یی کوری که عب لهو بارمیه وه پرسیری لی ده کردم، پیغه مبهری خوا ﷺ زمینه یی کچی جه حشی گواستبوویه وه^(۱) - له مه دینه ماره ی کردبوو گواستبوویه وه - دوا ئه وه ی خۆر بهرز بوو بوویه وه پیغه مبهری خوا ﷺ دانیش و چند پیاوئیکیش له گه ئیدا (له ماله وه) دانیشن، پاش ئه وه ی خه لکه که هه ستابوون، (مانه وه) تا پیغه مبهری خوا ﷺ هه ستا و رۆشت، منیش له خزمه تیدا رۆشتم تا گه شته بهر دمرگای ژووره که ی عائیشه ﷺ، پاشان گومانی برد که ئه و پیاوانه رۆشتوون گه پرایه وه، منیش له گه ئیدا گه پرایه وه، به لام ئه وان هه ر له شوینی خوین دانیشبوون، بۆ جاری دووهم گه پرایه وه منیش له گه ئیدا گه پرایه وه، رۆشت تا گه شته لای دمرگای ژووره که ی عائیشه ﷺ هه م گه پرایه وه، منیش له گه ئیدا گه پرایه وه، جا ئه و کاته پیاوه کان هه ستابوون ئینجا له نیوان من وخویدا په رده یه کی دادایه وه و (نایه تی) حیجاب دابه زینرا.

(۱) بووبوو بهزاوا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧١- كِتَابُ الْعَقِيقَةِ

به ناوی خواوی به خشندهی میهره بان

٧١- په راوی هه وتهم (١)

١- بَابُ تَسْمِيَةِ الْمَوْلُودِ غَدَاةً يُوَلَّدُ، لِمَنْ لَمْ يَعْقُ وَتَخْنِيكِهِ

٥٤٦٧- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو أَسَامَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي بُرَيْدٌ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه قَالَ: وُلِدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَسَمَاهُ إِبْرَاهِيمَ، فَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ، وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ وَدَفَعَهُ إِلَيَّ. وَكَانَ أَكْبَرَ وَلَدِ أَبِي مُوسَى ^(١).

١- باسی ناوانانی منداڵ کاتی له دایک ده بێت بۆ که سیکی
ناژهلای بۆ سهر نه بری، وه جووینی خورما و هیانانی به
ملاشووی منداڵه که دا

٥٤٦٧- ئه بو بورده وتی: ئه بو مووسا رضي الله عنه دهلی: کوریکمان بوو، بردم بۆ خزمهتی
پهغه مبه صلى الله عليه وسلم ناوی نا ئیبراهیم و دهنگی خورمای جووی و هیانای به مه لاشویدا،
وه دوعای فهپ و بهرکه تهی بۆ کرد و دایه وه پیم. ئه و (ئیبراهیمه) گه وره ترین
منداڵی ئه بو مووسا بوو.

(١) گوێزبانه شی پێ ده لێن.

(٢) پروانه: ٦١٩٨.

٥٤٦٨- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: أُتِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِصَبِيٍّ يُحَنِّكُهُ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَأَتْبَعَهُ الْمَاءُ ^(١).

٥٤٦٨- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: منداڵێک هێنرا بۆ پیغه‌مبەر ﷺ تا (ناوی بنیت) خورما بجوێت و بیهێنێ به مه‌لاشویدا، منداڵه‌که میزی کرد به پیغه‌مبهردا ﷺ، بۆیه ناوی کرد به شوینه‌کهیدا.

٥٤٦٩- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ مِمَّكَهَ، قَالَتْ: فَخَرَجْتُ وَأَنَا مُتَمِّمٌ، فَأَتَيْتُ الْمَدِينَةَ، فَتَزَلْتُ قُبَاءً، فَوَلَدْتُ بِقُبَاءٍ، ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ، ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ فَمَضَعَهَا، ثُمَّ تَقَلَّ فِي فِيهِ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ جَوْفَهُ رِيقُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ حَنَّكَهُ بِالتَّمْرِ، ثُمَّ دَعَا لَهُ فَبَرَكَ عَلَيْهِ، وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ، فَفَرَحُوا بِهِ فَرَحًا شَدِيدًا؛ لِأَنَّهُمْ قِيلَ لَهُمْ: إِنَّ الْيَهُودَ قَدْ سَحَرْتُكُمْ فَلَا يُولَدُ لَكُمْ ^(٢).

٥٤٦٩- ئەسمائی کچی ئەبو بەکر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لێ: که ئەو به عه‌بدوللای کورێ زوبه‌یره‌وه ﷺ سکی پر بوو وتی: جا (له مه‌که‌که) دمرجووم له کاتی‌که‌دا ماوه‌ی سه‌که‌که‌م ته‌واو کردبوو، گه‌شتمه مه‌دینه له قوبا دابه‌زیم، له قوبا منداڵم بوو، پاشان هێنام بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبەر ﷺ و خستمه کۆشیه‌وه پاشان داوای دنکه خورمایه‌کی کرد و خۆی جویی، پاشان تفی خۆی کرده ده‌می منداڵه‌که‌وه، جا یه‌که‌م شتێک چوو ده‌میه‌وه تفی پیغه‌مبهری خوا ﷺ بوو، پاشان خورماکه‌ی هێنا به مه‌لاشویدا، ئینجا دوعای بۆکرد داوای فه‌ر و به‌ره‌که‌تی خوای بۆ کرد، وه عه‌بدوللای یه‌که‌م منداڵ بوو (له مه‌دینه) له ئیسلامدا له دایک بوو. بۆیه زۆر پێی دلخۆش بوون، چونکه پێیان و‌ترابوو، بێگومان جووه‌کان جادوو‌یان لێتان کردوه ئیتر منداڵتان نابێت.

(١) پروانه: ٤٥٦.

(٢) پروانه: ٣٩٠٩.

٥٤٧٠- حَدَّثَنَا مَطَرُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ ابْنُ لَآئِي طَلْحَةَ يَشْتَكِي، فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ، فَقَبِضَ الصَّبِيَّ، فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ: مَا فَعَلَ ابْنِي؟ قَالَتْ أُمُّ سَلَيْمٍ: هُوَ أَسْكُنُ مَا كَانَ. فَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ الْعِشَاءَ فَتَعَشَّى، ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَتْ: وَارِ الصَّبِيَّ. فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو طَلْحَةَ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ: «أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا». فَوَلَدَتْ غُلَامًا، قَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ: احْفَظْهُ حَتَّى تَأْتِيَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ. فَأَتَى بِهِ النَّبِيُّ ﷺ وَأَرْسَلَتْ مَعَهُ بَتَمَرَاتٍ، فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «أَمَعَهُ شَيْءٌ؟». قَالُوا: نَعَمْ، مَمَرَاتٌ. فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ ﷺ فَمَضَعَهَا، ثُمَّ أَخَذَ مِنْ فِيهِ فَجَعَلَهَا فِي فِي الصَّبِيِّ، وَحَنَكُهُ بِهِ، وَسَمَاهُ عَبْدُ اللَّهِ ^(١).

٥٤٧٠- ئەنەسی کوری مالیک رضي الله عنه دەلی: ئەبو تەلحە رضي الله عنه مندالێکی هەبوو نەخۆش بوو، ئەبو تەلحە لە مال دەرچوو (بۆ کارێک) مندالەکە مرد، جا کاتی ئەبو تەلحە گەڕایەوه وتی: کورەکەم چی لی هات؟ ئوممو سولهیم رضي الله عنه وتی: لە هەموو کات ئارامترە و نانی ئیوارە ی بۆ ئەبو تەلحە هینا و نانی خوارد، پاشان لەگەڵیشی دروست بوو، ئینجا کاتی تەواو بوو ^(٢) (ئوممو سولهیم) وتی: کورەکە بنیژر، جا کە ئەبو تەلحە پۆزی لی بوویەوه هاتە خزمەتی پیغەمبەری خوا و ﷺ هەوالەکە ی بۆگێرایەوه، ئەویش فەرمووی: ((ئەم شەو دروست بوون پێکەوه؟)) وتی: بەلی: فەرمووی: ((خوایە فەرپو بەرەمکەت بپێژنە بەسەر هەردووکیاندا))، ئوممو سولهیم کورێکی بوو، (ئەنەس دەلی) ئەبو تەلحە پێی وتم: ئاگاداری بە هەتا دمیبهیت بۆ خزمەتی پیغەمبەری خوا ﷺ، ئینجا بردی بۆ خزمەتی پیغەمبەر (ئوممو سولهیم رضي الله عنه) چەند دهنکە خورمایەکی لەگەڵ مندالەکەدا نارد، پیغەمبەریش ﷺ مندالەکە ی (لە ئەنەس) وەرگرت و فەرمووی: ((هیچی لەگەڵایە)) ^(٣)، وتیان: بەلی چەند خورمایەکە، پیغەمبەر ﷺ

(١) پڕوانە: ١٣٠١، ١٥٠٢.

(٢) لە کاری دروست و سەرچێیەکە.

(٣) مەبەستی خورما و شتی وا بوو.

خورماکانی و مرگرت و جووینی پاشان له ده‌می پیرۆزی دهره‌پنا کردی ده‌می منداله‌که‌وه و مه‌لاشوی پی شیرین کرد و ناوی نا عه‌بدوللا.
 ۵۴۷۰- (نیمای بوخاری ده‌لی): موحه‌مه‌دی کوپی موسه‌ننا بۆی گیراينه‌وه وتی: ئیبنو نه‌بی عه‌دی بۆی گیراينه‌وه له ئیبنو عه‌ونه‌وه له موحه‌مه‌ده‌وه، نه‌ویش له نه‌نه‌سه‌وه ﷺ نیت فرموده‌که ده‌هینی و ده‌گیریته‌وه^(۱).

۲- باب إِصَاطَةِ الْأَخِي عَنِ الصَّبِيِّ فِي الْحَقِيقَةِ

۵۴۷۱- حَدَّثَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: مَعَ الْغُلَامِ عَقِيقَةٌ. وَقَالَ حَجَّاجٌ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ وَقَتَادَةُ وَهَشَامٌ وَحَبِيبٌ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ سَلْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. وَقَالَ غَيْرُ وَاحِدٍ، عَنْ عَاصِمٍ وَهَشَامٍ، عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ سِيرِينَ، عَنِ الرَّبَابِ، عَنْ سَلْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. وَرَوَاهُ يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ سَلْمَانَ قَوْلَهُ^(۲).

۲- باسی تاشینی سه‌ری مندالی کوپ له کاتی ده‌وتهم بۆ کردنیدا.

۵۴۷۱- نه‌یوب له موحه‌مه‌ده‌وه ده‌گیریته‌وه نه‌ویش له سه‌لمانی کوپی عامیره‌وه ﷺ ده‌لی: مندالی کوپ (که له دایک بوو) گوێزه‌بانه کردنیکی له‌گه‌ڵ دایه^(۳).
 وه‌هه‌جج‌اج وتی: هه‌مه‌اد بۆی گیراينه‌وه وتی: نه‌یوب و قه‌تاده و هه‌شام و هه‌بیب بۆیان گیراينه‌وه له ئیبنو سیرینه‌وه نه‌ویش له سه‌لمانه‌وه ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گیرایه‌وه^(۴).
 -زیاد له که‌سیک له عاصیم و هه‌شامه‌وه گیراویانه‌ته‌وه له هه‌فصه‌ی کچی سیرینه‌وه، له ره‌بابه و نه‌ویش له سه‌لمانه‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گیراویه‌تی‌وه.

(۱) مه‌به‌ستی فرموده‌که‌ی پیشووه.

(۲) پروانه: ۵۴۷۲.

(۳) واته: ده‌بی بۆ بکریت و ئاژه‌لی بۆ سه‌ر ببردیت.

(۴) به‌م رشته‌یه‌ش فرموده‌که‌ی پیشوو گیراوه‌ته‌وه.

وه یه‌زیدی کوری ئیبراهیم له ئیبنو سیرینه‌وه گێراویه‌تیوه له سه‌لمانه‌وه، به وتهی سه‌لمان گێراویه‌تیوه^(۱).

۵۴۷۲ - وَقَالَ أَصْبَغُ: أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، حَدَّثَنَا سَلْمَانُ بْنُ عَامِرٍ الصَّبِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَعَ الْعَلَامِ عَقِيقَةٌ، فَأَهْرِيقُوا عَنْهُ دَمًا، وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى»^(۲).

۵۴۷۲-سه‌مانی کوری عامیر زمبی ﷺ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((کوپ (که له دایک ده‌بیت) ده‌وتمیکی له‌گه‌ل دایه، که‌واته خوینی (دوو مه‌ری) بۆ برژن و سه‌ری بتاشن^(۳))).

۵۴۷۲م- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا فَرْيُشُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ قَالَ: أَمَرَنِي ابْنُ سِيرِينَ أَنْ أَسْأَلَ الْحَسَنَ مِمَّنْ سَمِعَ حَدِيثَ الْعَقِيقَةِ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: مِنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ.

۵۴۷۲م- ده‌بیبی کوری شه‌ید وتی: ئیبنو سیرین فه‌رمانی پێکردم که پرسیار له ده‌سه‌ن بکه‌م فه‌رمووده‌ی ده‌وتمی له‌ کێ بیستوو؟ منیش پرسیارم لێ کرد ده‌سه‌نیش وتی: له سه‌موره‌ی کوری جونده‌بم بیستوو.

۳- بابُ الْقَرَعِ

۵۴۷۳- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا قَرَعَ وَلَا عَتِيرَةَ». وَالْقَرَعُ: أَوَّلُ النَّتَاجِ، كَانُوا يَذْبَحُونَهُ لَطَوَاعِيهِمْ، وَالْعَتِيرَةُ فِي رَجَبٍ^(۱).

(۱) واته: وتهی سه‌مانه و هی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نییه به‌م رسته‌یان.

(۲) پروانه: ۵۴۷۱.

(۳) نا‌بوختی لێ لابه‌ن.

۳- باسی فهرهع

٥٤٧٣- نه‌بو هورمه‌پره ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه که فهرموویه‌تی: ((له ئیسلامدا) نه‌فه‌ره‌ع هه‌یه، نه‌عه‌تیره^(١))).

(ئیمامی بوخاری ده‌ئی): فهره‌ع: یه‌که‌م به‌چکه‌ی ئازده‌له له سه‌رده‌می نه‌فامیدا سه‌ریان ده‌بری بو بته‌کانیان، عه‌تیره‌ش ئازده‌ئیک بوو له (ده‌رۆزی یه‌که‌می مانگی) ره‌جه‌بدا سه‌ریان ده‌بری.

٤- بابُ الْعَتِيرَةِ

٥٤٧٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: الزُّهْرِيُّ حَدَّثَنَا عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا فَرَعَ وَلَا عَتِيرَةَ». قَالَ: وَالْفَرَعُ: أَوَّلُ نِتَاجٍ كَانَ يَنْتُجُ لَهُمْ، كَانُوا يَذْبَحُونَهُ لَطَوَاغِيَّتِهِمْ، وَالْعَتِيرَةُ فِي رَجَبٍ^(٢).

٤- باسی عه‌تیره

٥٤٧٤- نه‌بو هورمه‌پره ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه که فهرموویه‌تی: ((له ئیسلامدا) نه‌فه‌ره‌ع هه‌یه، نه‌عه‌تیره^(١))).

فه‌ره‌ع: یه‌که‌م به‌چکه‌یه که‌وشتره‌که‌یان ده‌بیئت، (کافران پیش ئیسلام) سه‌ریان ده‌بری بو بت و په‌ره‌ستراوه‌کانیان، عه‌تیره‌ش له مانگی ره‌جه‌بدا سه‌ریان ده‌بری.

(١) بروانه: ٥٤٧٤.

(٢) ئیمام ئه‌حمده‌ به‌و شیوه‌ گیراویه‌تیه‌وه، وشه‌ی له ئیسلامدا زیاده‌ له گیرانه‌وه‌که‌ی بوخاری.

(٣) بروانه: ٥٤٧٤.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۲- كِتَابُ الدَّبَائِحِ وَالصَّيْدِ

به ناوی خواص به خشنده ص میهره بان

۷۲- په راوی سه ربړاومكان و راوكردن ^(۱)

۱- بَابُ التَّسْمِيَةِ عَلَى الصَّيْدِ

وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَبَّيْكُمْ اللَّهُ بِمَنْ آمَنَ مِنَ الصَّيْدِ ۖ﴾ إِلَى قَوْلِهِ:

﴿عَذَابُ أَلِيمٌ ۖ﴾ الماندة

وَقَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: ﴿أُحِلَّتْ لَكُم بَيْعَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ ۖ﴾ إِلَى

قَوْلِهِ: ﴿فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ ۖ﴾ الماندة. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ:

الْعُقُودُ الْعُهُودُ، مَا أُحِلَّ وَحُرِّمَ ﴿إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ ۖ﴾ الماندة.

الْخَنْزِيرُ. ﴿يَجْرِمَنَّكُمْ ۖ﴾ الماندة: يَحْمِلَنَّكُمْ ﴿سَنَانُ ۖ﴾

الماندة: عداوة. ﴿الْمُنْحَنَقَةُ ۖ﴾: تُخْنَقُ قَتَمُوتُ ﴿الْمَوْقُودَةُ ۖ﴾

: تُضْرَبُ بِالْخَشَبِ يُوقِدُهَا أَهْلُهَا قَتَمُوتُ ﴿وَالْمَرْدِيَّةُ ۖ﴾

الماندة. تَتَرَدَّى مِنَ الْجَبَلِ ﴿وَالنَّطِيحَةُ ۖ﴾ الماندة: تُنْطَحُ

الشَّاةُ، فَمَا أَدْرَكَتَهُ يَتَحَرَّكُ بِذَنْبِهِ أَوْ بَعِيْنِهِ قَاذِبُ وَكُلُّ

(۱) ده گونجی بوتری راوکراو واته نیچیر.

وَسَأَلْتُهُ عَنْ صَيْدِ الْكَلْبِ، فَقَالَ: «مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ، فَإِنْ أَخَذَ الْكَلْبُ ذَكَاءً، وَإِنْ وَجَدَتْ مَعَ كَلْبِكَ - أَوْ كِلَابِكَ - كَلْبًا غَيْرَهُ، فَخَشِيتَ أَنْ يَكُونَ أَخَذَهُ مَعَهُ - وَقَدْ قَتَلَهُ - فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا ذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تَذْكُرْهُ عَلَى غَيْرِهِ»^(۱).

۵۴۷۵-عه‌دی کوری حاتم رضی الله عنه وتی: پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه کرد دربار‌ه‌ی راوکردن به نیزه^(۲)، فهرمووی: ((ئه‌وه‌ی به تیزیه‌که‌ی لییدا ئه‌وه بیخۆ، ئه‌وه‌ی به پانیه‌که‌ی لییدا ئه‌وه مرداره‌وه بوه به لیدان)). وه پرسیارم لی کرد دربار‌ه‌ی راوکردن به سه‌گ، فهرمووی: ((ئه‌وه‌ی بو تۆی گرتبی^(۳) ئه‌وه بیخۆ، چونکه بی گومان (نیچیر) گرتنی سه‌گ سه‌ر‌پینی‌ه‌تی^(۴) نه‌گهر له‌گه‌ل سه‌گه‌که‌ت یان سه‌گه‌کان‌ت - سه‌گی ترت بینی و ترسای ئه‌و سه‌گه‌ی له‌گه‌ل سه‌گه‌که‌ی تۆیه نیچیره‌که‌ی گرتبی - له هه‌مان کاتدا کوشتوویه‌تی - ئه‌وه مه‌یخۆ، چونکه به‌راستی تۆ ناوی خوات له‌سه‌ر سه‌گه‌که‌ی خۆت هیئا^(۵)، وه ناوی خوات له‌سه‌ر سه‌گه‌که‌ی تر نه‌هیئاوه)).

۲- بابُ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ

وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ رضی الله عنه فِي الْمَقْتُولَةِ بِالْبُنْدُقَةِ تِلْكَ الْمَوْفُودَةُ: وَكَرِهَهُ سَالِمٌ وَالْقَاسِمُ، وَمُجَاهِدٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعَطَاءٌ وَالْحَسَنُ، وَكَرِهَ الْحَسَنُ رَمِيَ الْبُنْدُقَةِ فِي الْقُرَى وَالْأَمْصَارِ، وَلَا يَرَى بَأْسًا فِيمَا سِوَاهُ.

۵۴۷۶- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ عَدِيَّ بْنَ حَاتِمٍ رضی الله عنه قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنِ الْمِعْرَاضِ، فَقَالَ «إِذَا

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) یان په‌لار.

(۳) واته: لێی نه‌خوارد بی‌ت.

(۴) نه‌گهر لێی بخوات مه‌یخۆ، چونکه بو خۆی گرتووه بو تۆی نه‌گرتووه.

(۵) کاتی به‌ره‌لات کردوه بو گرتنی نیچیره‌که.

أَصَبَتْ بِحَدِّهِ فُكْلٌ، فَإِذَا أَصَابَ بِعَرَضِهِ فَقَتَلَ فَإِنَّهُ وَقِيدٌ، فَلَا تَأْكُلُ». فَقُلْتُ: أُرْسِلْ كَلْبِي. قَالَ «إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ وَسَمَّيْتُ، فُكْلٌ». قُلْتُ فَإِنْ أَكَلَ قَالَ: «فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّهُ لَمْ يُمْسِكْ عَلَيْكَ، إِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ». قُلْتُ: أُرْسِلْ كَلْبِي فَأَجِدْ مَعَهُ كَلْبًا آخَرَ. قَالَ: «لَا تَأْكُلْ، فَإِنَّكَ إِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ، وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى آخَرَ»^(۱).

۲- باسی راوکردن به نێزه

ئیبینو عومەر رضی اللہ عنہ دەلی: ئەو ئازەلەیی بە بوندوقە ^(۲) بکوژری ئەوا مەوقوزمیه ^(۳)، سالییم و قاسیم و موحاید و ئیبراهیم و عەتا و حەسەن دەلین: مەکروھە. حەسەنی (بەصری) دەلی: هاویشتنی بندوقە لە لادی و شارەکاندا مەکروھە ناپەسەندە، وە لە شوینی تر جگە لەوانە زیانی نییە بەلایەو. ۵۴۷۶-عەدی کورپی حاتیم رضی اللہ عنہ دەلی: پرسیارم لە پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کرد دەربارە (راو کردن) بە نێزە، ئەویش فەرمووی: ((ئەگەر بەسەرە تیزەکەیی لیتدا بیخۆ، بەلام ئەگەر بەپانیەکەیی لیتدا و کوشتی، ئەوە مرردارەووە بوو و مەبخۆ))، عەرزەم کرد سەگەکەم دەنیرم ^(۴)؟ فەرمووی: ((ئەگەر سەگەکەت ناردو ناوی خوات هینا ئەوا (نێچیرەکە) بخۆ^(۵)))، عەرزەم کرد ئەگەر لێی خوارد؟ فەرمووی: ((مەبخۆ چونکە بێگومان بۆ تۆی نەگرتوو، بەپراستی بۆ خۆی گرتوو))، عەرزەم کرد: سەگەکەم دەنیرم جا دەبینم سەگیکی تری لەگەڵ دایە؟ فەرمووی: ((مەبخۆ چونکە بەپراستی تۆ ناوی خوات لەسەر سەگەکەیی خۆت هیناوە، بەلام ناوی خوات لەسەر سەگەکەیی تر نەهیناوە)).

(۱) پروانە: ۱۷۵.

(۲) لەکۆندا لە قور گوللەیان دروست کردووە و بە کەوان هاویشتووێانە ئەو بوندوقەیه.

(۳) مەوقوزە: ئەو ئازەلەیه بە داری یان بەردی لێی بدری و مەریت گوشتی ناخوڕیت.

(۴) بۆ گرتنی نێچیر.

(۵) ئەگەر سەگی فێرە راو بوو.

۳- بَابُ مَا أَصَابَ الْمِعْرَاضُ بِعَرَضِهِ

۵۴۷۷- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعَلَّمَةَ. قَالَ: «كُلُّ مَا أَمْسَكَنَ عَلَيْكَ». قُلْتُ: وَإِنْ قَتَلَنَ؟ قَالَ: «وَإِنْ قَتَلَنَ». قُلْتُ: وَإِنَّا نَرْمِي بِالْمِعْرَاضِ. قَالَ: «كُلُّ مَا خَرَقَ، وَمَا أَصَابَ بِعَرَضِهِ فَلَا تَأْكُلُ»^(۱).

۳- باسی (حوکمی ئەو نیچیره‌ی) که نیزه‌که به باری پانیدا لی‌ی دهدات

۵۴۷۷-عه‌دی‌ی کوری حاتیم رضي الله عنه ده‌لی: وتم: ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا، نی‌مه سه‌گانی
فی‌ره راو به‌ر ده‌دینه نی‌چیر، فه‌رمووی: ((هه‌ر نی‌چیرێکیان بو‌گرتی بی‌خۆ))،
وتم: ئە‌گه‌ر نی‌چیره‌که‌شیان کوشتبوو؟ فه‌رمووی: ((ئە‌گه‌ر کوشتبووشیان)) وتم:
نی‌مه نی‌زه ده‌گرینه نی‌چیر؟ فه‌رمووی: ((ئە‌وه‌ی (به‌سه‌ره تی‌زه‌که‌ی لی‌یدا و)
کونی کرد بی‌خۆ، به‌لام ئە‌وه‌ی به‌ پانیه‌که‌ی لی‌یدا مه‌یخۆ)).

۴- بَابُ صَيْدِ الْقَوْسِ

وَقَالَ الْحَسَنُ وَإِبْرَاهِيمُ: إِذَا ضَرَبَ صَيْدًا، فَبَانَ مِنْهُ يَدٌ أَوْ رِجْلٌ، لَا تَأْكُلُ الَّذِي بَانَ مِنْهُ،
وَتَأْكُلُ سَائِرَهُ، وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: إِذَا ضَرَبْتَ عُقَّةً أَوْ وَسْطَهُ فَكُلْهُ. وَقَالَ الْأَعْمَشُ، عَنْ زَيْدٍ:
اسْتَعَصَى عَلَى رَجُلٍ مِنْ آلِ عَبْدِ اللَّهِ حِمَارٌ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَضْرِبُوهُ حَيْثُ تَيَسَّرَ، وَدَعَوْا مَا
سَقَطَ مِنْهُ، وَكُلُّوهُ.

۵۴۷۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا حَبِوَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي رَبِيعَةُ بْنُ يَزِيدَ الدَّمَشَقِيُّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ قَالَ: قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمِ أَهْلِ الْكِتَابِ، أَفَنَأْكُلُ فِي أَنْيَّتِهِمْ؟ وَبِأَرْضِ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِقَوْسِي وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلِّمٍ وَبِكَلْبِي الْمُعَلِّمِ، فَمَا يَصْلُحُ لِي؟ قَالَ: «أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاغْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا، وَمَا صَدَّتْ بِقَوْسِكَ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ، وَمَا صَدَّتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلِّمِ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ، وَمَا صَدَّتْ بِكَلْبِكَ غَيْرَ مُعَلِّمٍ فَأَذَرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ»^(۱).

ع- باسی (حوکمی) راوکردن به کهوان^(۲)

حه‌سه‌ن و ئی‌براهیم ده‌لێن: نه‌گهر که‌سیک دای له نیچیرێک و دمستیکی یان پییه‌کی په‌راند نه‌و ده‌ست و پییه‌ی په‌ریون مه‌یخۆ، به‌لام نه‌وه‌ی تری بخۆ^(۳).

ئ‌ی‌براهیم ده‌لێ: نه‌گهر له ملی نیچیره‌که‌ت دا یان ناو قه‌دی نه‌وه‌ بیخۆ.

ئه‌عه‌مه‌ش له زه‌میده‌وه‌ گ‌ی‌راپه‌وه‌ وتی: گه‌ورئ^(۴) له ئالی عه‌بدوللّ یاخی بوو بوو، عه‌بدوللّاش ﷺ فه‌رمانی پ‌یکردن ب‌ده‌ن له هه‌ر شوینیکی بۆیان کرا^(۵)، نه‌و پارچه‌ی له نیچیره‌که‌ بوویه‌وه‌ وازی لێ ب‌ینن نه‌وه‌ی تری بخۆن^(۶).

۵۴۷۸- هه‌بو سه‌عه‌له‌به‌ی خوشه‌نی ﷺ ده‌لێ: وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له خاکی خه‌لکانیک داین که خاوه‌ن په‌راوی ئاسمانین، ئایا له قاپ و هاچا‌غیاندا خواردن بخۆین؟ وه‌ له خاکیکی راوکردن داین، به‌ که‌وانه‌که‌م راو ده‌که‌م، وه‌ به‌سه‌گه‌که‌م که‌ ف‌یرم‌پ‌راو نییه‌ و به‌ سه‌گه‌که‌م که‌ ف‌یرم‌پ‌راوه‌ راو ده‌که‌م، کام له‌مانه‌

(۱) پروانه: ۴۵۸۸، ۵۴۹۶.

(۲) مه‌به‌ستی تیر و که‌وان نه‌گهر نا که‌وان به‌ته‌نها راوی پ‌ت نا‌کرئ.

(۳) جگه‌ له ده‌ست و پییه‌که‌ی.

(۴) که‌ره وه‌حشیه‌ک.

(۵) به‌ تیر یا هه‌ر شتیکی تر.

(۶) واته: نه‌گهر به‌ ل‌یدانه‌که‌ ده‌ستیکی یان رانیکی په‌ری نه‌و پارچه‌ی به‌زیندووی ل‌یی په‌ریوه‌ مه‌یخۆن نه‌وه‌ی تری بخۆن.

بۆمن دمشی و چه‌لآله؟ فهرمووی: ((نه‌وهی که باست کرد له خه‌لکه نامه‌داره‌کان نه‌گهر قاپ و قاچاگی ترتان دمسته‌کوت نه‌وا له هی نه‌واندا شت مه‌خۆن، به‌لام نه‌گهر هی ترتان دمست نه‌که‌وت نه‌وه بیان شوون و تییاندا بیخۆن، نه‌و (نیچیره)ش به که‌وانه‌که‌ت راوت کرد و ناوی خوات له‌سه‌ر هی‌نا بیخۆ، نه‌وه‌ش به‌سه‌گه هیرم‌پاوه‌که‌ت راوت کرد و ناوی خوات لی هی‌نا بوو بیخۆ، نه‌وه‌ش به‌سه‌گه فی‌ره نه‌کراوه‌که‌ت راوت کرد و به‌سه‌ر بریندا گه‌شت نه‌وه بیخۆ)).

۵- باب الْخَذْفِ وَالْبُنْدُوقَةِ

۵۴۷۹- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ رَاشِدٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَزَيْدُ بْنُ هَارُونَ -وَاللَّفْظُ لِيَزِيدَ- عَنْ كَهْمَسِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَخْذِفُ فَقَالَ لَهُ: لَا تَخْذِفْ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْخَذْفِ -أَوْ كَانَ يَكْرَهُ الْخَذْفَ- وَقَالَ: «إِنَّهُ لَا يَصَادُ بِهِ صَيْدٌ وَلَا يُنْكَى بِهِ عَدُوٌّ، وَلَكِنَّهَا قَدْ تَكْسِرُ السِّنَّ وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ». ثُمَّ رَأَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ يَخْذِفُ فَقَالَ لَهُ: أَحَدْتُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْخَذْفِ -أَوْ كَرِهَ الْخَذْفَ- وَأَنْتَ تَخْذِفُ! لَا أَكَلَمُكَ كَذَا وَكَذَا^(۱).

۵- باسی (حوکمی) په‌له پیتکه و بوندوقه^(۲) هاویشتن

۵۴۷۹-عه‌بدوللای کوری بورمیده گیراویه‌تیه‌وه له عه‌بدوللای کوری موغه‌فه‌له‌وه ﷺ که پیاویکی بینی په‌له‌پیتکه‌ی دمه‌قاند، عه‌بدوللای پیی وت: په‌له پیتکه مه‌هاوێژه چونکه پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌له پیتکه هاوێزتی قه‌دمه‌غه کردوه‌یان په‌له پیتکه هاوێزتی لا نا په‌سه‌ندبوو- وه فهرموویه‌تی:

(۱) پروانه: ۴۸۴۱.

(۲) بوندوقه قور خرده‌کریت و وشک ده‌کریته‌وه و ده‌هاوێری.

((بئگومان نه نیچیری پی راو دهکری نه دوژمنی پی کۆلهوار و بریندار دهکریت، بهلام هندی جار ددان دهشکینی و چاو کوپر دهکات)).

پاشان دوا نه وهش بینی کابرا پهله بیتکه دهاوژی، بویه پی وت: فهرمووده پیغه مبهری خوات ﷺ بو دهگیرمه وه که پهله بیتکه هاویشتنی هه دهغه کردوه - یان پهله بیتکه هاویشتنی لا ناپه سهند بووه -، توهه پهله بیتکه دهاوژی ! نه وهند و نه وهنده ماوه قسه ت له گه لدا ناکه م.

۱- بابُ هَنِ افْتَنَى كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبٍ صَيِّدٍ اَوْ مَاشِيَةٍ

۵۴۸۰- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبٍ مَاشِيَةٍ اَوْ ضَارِيَةٍ، نَقَصَ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ عَمَلِهِ قِيرَاطَانِ»^(۱).

۱- باسی که سیک سه گیک راگریت سه گی راو و سه گی

ناژهل و ران نه بی

۵۴۸۰- ئیبنو عومەر رضي الله عنه له پیغه مبهروه ﷺ دهگیرته وه که فهرموویه تی: ((هه رکه سیک سه گیک راگریت، سه گی (پاسه وانی) ناژهل و مالات نه بی، یان (سه گی که سانیکی) راهاتوو به راو نه بی، هه موو رۆژیک دوو قیرات له (پاداشتی) کرده و دهکانی که م ده بیته وه)).

۵۴۸۱- حَدَّثَنَا الْمَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمًا يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلَبَ ضَارٍ لَصِيدٍ أَوْ كَلَبَ مَاشِيَةٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ كُلِّ يَوْمٍ قِرَاطَانٍ»^(۱).

۵۴۸۱-عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌ئێ: له بی‌غه‌مبه‌رم ﷺ بیست دمیفه‌رموو: ((هەر که‌سێک سه‌گێک راگیریت جگه‌ له سه‌گی راهاتوو بو‌ راو یان سه‌گی (پاسه‌وانی) نازهل و مالات، نه‌وه بی‌گومان هه‌موو رۆژێک دوو قیرات له پاداشتی که‌م دمبیته‌وه)).

۵۴۸۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلَبَ مَاشِيَةٍ أَوْ ضَارٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلِّ يَوْمٍ قِرَاطَانٍ»^(۲).

۵۴۸۲-عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌ئێ: بی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو یه‌تی: ((هەر که‌سێک سه‌گێک راگیریت جگه‌ له سه‌گی (پاسه‌وانی) نازهل یان سه‌گی راهاتوو به‌راو، هه‌موو رۆژێک دوو قیرات له (پاداشتی) کرده‌مه‌کانی که‌م دمبیته‌وه)).

۷- بَابُ إِذَا أَكَلَ الْكَلْبُ

وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ

مُكَلِّينَ ﴿١﴾ الْمَائِدَةِ

(۱) پروانه: ۵۴۸۰.

(۲) پروانه: ۵۴۸۰.

الصَّوَانِدُ وَالْكُؤَاسِبُ. ﴿أَجْرَحُوا﴾ (۱۱) الجاثية. اکتسبوا. ﴿تَعْلَمُوهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ﴾ (۱۲) المائدة، إلى قوله: ﴿سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ (۱۳) المائدة. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: إِنْ أَكَلَ الْكَلْبُ فَقَدْ أَفْسَدَهُ، إِمَّا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ، وَاللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿تَعْلَمُوهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ﴾ (۱۴) المائدة. فَتَضَرَّبَ وَتَعَلَّمَ حَتَّى يَتَرَكَ. وَكَرِهَهُ ابْنُ عُمَرَ. وَقَالَ عَطَاءٌ: إِنْ شَرِبَ الدَّمَ وَلَمْ يَأْكُلْ، فَكُلْ.

۵۴۸۳- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ بَيَانَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قُلْتُ: إِنَّا قَوْمٌ نَصِيدُ بِهَذِهِ الْكِلَابِ. فَقَالَ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كِلَابُكَ الْمُعَلَّمَةُ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ، فَكُلْ مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ، وَإِنْ قَتَلَنْ، إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِمَّا أَمْسَكَهُ عَلَى نَفْسِهِ، وَإِنْ خَالَطَهَا كِلَابٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلُ» (۱۵).

۷- باسیک: نه گهر سهگ (له نیچیری) خوارد (۳)

وه باسی نهه فهرمایشتهی خوای بهرز و بلنده: (نهی موحه ممهه ﷺ) پرسپارت لی دمهکن چی هه لال کراوه بویان؟ بلئ: هه موو خوړاکه پاکهکان وه (نیچیری) نهو بالنده و تانجی و سهگه راوکه رانهی که فیتری راوتان کردوون هه لال کراوه بویان). ﴿الْجَوَارِحُ مُكَلِّينَ﴾ (۱۶) بالندهی راوکه و سهگانی راوکه. ﴿أَجْرَحُوا﴾ (۱۷) کردوویانه.

(فیتری راویان دمهکن له وهی خوا فیتری کردوون، ده بخوون له وانهی بویان دمهگرن)، تا دمهگاته نهه فهرمایشته خوای گه وره: (لیپرسینه وهی خیریه).

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) خواردنی نهو نیچیره هه رانه.

ئیبینو عه‌بباس رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: ئەگەر سه‌گ له‌ نی‌چیره‌که‌ی خوارد ئەوه‌ بی‌گومان خراپی کردوه‌^(۱)، بی‌گومان بو‌ خۆیی گرتوووه‌، خ‌وای گه‌وره‌ش دمه‌رم‌و‌ی: (فی‌ری‌ راویان ب‌که‌ن له‌وه‌ی خوا‌ فی‌ری کردوون)، ئینجا له‌ سه‌گه‌که‌ دمه‌ریت و‌ فی‌ر ده‌گرئ هه‌تا واز دینئ (له‌ خواردنی نی‌چیر).

به‌لای ئیبینو عومه‌ره‌وه‌ رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ئەو نی‌چیره‌ی لی‌ خوراوه‌ خواردنی ناپه‌سه‌نده‌. عه‌تا ده‌لی: ئەگەر سه‌گه‌که‌ هه‌رخوینی نی‌چیره‌که‌ی خوارد و‌ گوشتی نه‌خوارد ئەوه‌ بی‌خۆ.

۵۴۸۳- عه‌دی کوری حاتیم رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: په‌سیارم له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی‌الله‌تعالی‌علیه‌و‌آله‌و‌س‌لم‌ کرد وتم: ئیمه‌ گه‌لی‌کین به‌ ئا ئەم سه‌گانه‌ راو ده‌که‌ین، پی‌غه‌مبه‌ریش صلی‌الله‌تعالی‌علیه‌و‌آله‌و‌س‌لم‌ فه‌رم‌و‌ی: ((ئەگەر سه‌گه‌ فی‌ره‌ راوه‌کانت به‌ردایه‌ نی‌چیره‌که‌، وه‌ ناوی خوات هینا، ئەوه‌ هه‌ر نی‌چیری‌کیان گرت بو‌تان بی‌خۆن بابیشی کوژن، مه‌گەر سه‌گه‌که‌ لی‌ بخوات، چونکه‌ به‌راستی من ده‌ترسم که‌ بو‌ خۆی گرتبی، وه‌ ئەگەر سه‌گی تری جگه‌ له‌ خ‌ویان تی‌که‌لیان بوو ئەوه‌ مه‌ی‌خۆن)).

۸- بَابُ الصَّيْدِ إِذَا غَابَ عَنْهُ يَوْمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً

۵۴۸۴- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضی‌الله‌تعالی‌عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی‌الله‌تعالی‌علیه‌و‌آله‌و‌س‌لم‌ قَالَ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ وَسَمَيْتَ فَأَمْسَكَ وَقَتَلَ، فَكُلْ، وَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ، وَإِذَا خَالَطَ كِلَابًا لَمْ يُذَكِّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهَا فَأَمْسَكْنَ وَقَتَلْنَ، فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَيُّهَا قَتَلَ، وَإِنْ رَمَيْتَ الصَّيْدَ فَوَجَدْتَهُ بَعْدَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ، لَيْسَ بِهِ إِلَّا أَثَرُ سَهْمِكَ، فَكُلْ، وَإِنْ وَقَعَ فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ»^(۲).

(۱) دروست نی‌یه‌ خاوه‌نی سه‌گه‌که‌ بی‌خوات.

(۲) به‌روانه: ۱۷۵.

۸- باسی (حوکمی) نیچیر نه‌گهر دوو یان سی رۆژ له پاوچی ون بوو بوو

۵۴۸۴- عه‌دی کوری خاتیم ﷺ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((نه‌گهر سه‌گه‌که‌ت نارد و ناوی خوات هێنا و نیچیره‌که‌ی گوشت، بیخۆ، وه‌ نه‌گهر لێی خوارد مه‌بخۆ، چونکه‌ بێگومان بۆ خۆی گرتووه‌، وه‌ نه‌گهر (سه‌گه‌که‌ت) تێکه‌لی چه‌ند سه‌گیکی تر بوو که ناوی خوایان له‌سه‌ر نه‌هێنرابوو، وه‌ نیچیریان گرت و گوشتیان نه‌وه مه‌بخۆن، چونکه‌ تۆ نازانیت کامیان گوشتوویه‌تی ^(۱)، وه‌ نه‌گهر تیرت گرته‌ نیچیرێک و دوا‌ی رۆژێک یان دوو رۆژ دۆزیته‌وه‌ ته‌نها شوینه‌واری تیره‌که‌ی تۆی پێوه‌ بوو نه‌وه مه‌بخۆ، به‌لام نه‌گهر که‌وتبوویه‌ ناو ناوه‌وه‌ نه‌وه مه‌بخۆ)).

۵۴۸۵ - وَقَالَ عَبْدُ الْأَعْلَى: عَنْ دَاوُدَ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَدِيٍّ أَنَّهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: يَرْمِي الصَّيْدَ فَيَقْتَفِرُ أَثَرَهُ الْيَوْمَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ، ثُمَّ يَجِدُهُ مَيِّتًا وَفِيهِ سَهْمُهُ. قَالَ: «يَأْكُلُ إِنْ شَاءَ» ^(۲).

۵۴۸۵-عه‌بدولنه‌علا له داوودمه‌وه ده‌گیرێته‌وه نه‌ویش له عامیره‌وه له عه‌دیه‌وه ﷺ گیراویه‌تیه‌وه، که عه‌رزی پێغه‌مبه‌ری ﷺ کردوه: تیری ده‌گریته‌ نیچیری دوو رۆژ یان سی رۆژ به‌شوینیدا ده‌گه‌رێ، پاشان به‌مردووی ده‌یدۆزیته‌وه تیره‌که‌ی خۆی پێوه‌یه‌، (فه‌رمووی: ((نه‌گهر چه‌زی کرد بیخوات)).

۹- باب: إِذَا وَجَدَ مَعَ الصَّيْدِ كَلْبًا آخَرَ

۵۴۸۶- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَدِيٍّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أُرْسِلَ كَلْبِي وَأُسْمِيَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ وَسَمَّيْتَ

(۱) سه‌گه‌که‌ی خۆت گوشتوویه‌تی و چه‌لآل بیت یان سه‌گه‌کانی تر و چه‌رام بیت.

(۲) پروانه: ۱۷۵.

فَأَخَذَ فَقَتَلَ فَأَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ». قُلْتُ: إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي أَجِدُ مَعَهُ كَلْبًا آخَرَ، لَا أَدْرِي أَيُّهُمَا أَخَذَهُ. فَقَالَ: «لَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا سَمَيْتُ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ». وَسَأَلْتُهُ عَنْ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ، فَقَالَ: «إِذَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ قَتَلْ، وَإِذَا أَصَبْتَ بِعَرْضِهِ فَقَتَلَ، فَإِنَّهُ - وَقِيدٌ فَلَا تَأْكُلْ»^(۱).

۹- باسیک: ئەگەر (راوکردن) له گه‌ل نیچیره که‌دا سه‌گیکێ تری^(۲) بینی

۵۴۸۶- عه‌دی کوری حاتیم ؑ وتی: وتم ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ؑ من سه‌گه‌که‌ی خۆم به‌ره‌لا ده‌که‌م (نیچیرێک) و ناوی خ‌وای لی دینم، پیغه‌مبه‌ریش ؑ فه‌رمووی: (ئە‌گەر سه‌گه‌که‌ی خۆت نارد و ناوی خ‌وات لی هینا و نیچیره‌که‌ی گرت و کوشتی (لی) خ‌وارد ئە‌وه مه‌یخۆ، چونکه به‌راستی ئە‌وه بو‌ خ‌وی گرت‌وه))، وتم: من سه‌گه‌که‌م ده‌نیرم سه‌گیکێ تری له‌گه‌لدا ده‌بینم، نازانم کامیان نیچیره‌که‌ی گرت‌وه، پیغه‌مبه‌ریش ؑ فه‌رمووی: ((مه‌یخۆ چونکه بی‌گومان تۆ ناوی خ‌وات له سه‌گه‌که‌ی خۆت هیناوه و ناوی خ‌وات له سه‌گی تر نه‌هیناوه))، وه پرسیارم لی کرد ده‌رباره‌ی راوی نیزه، فه‌رمووی: ((ئە‌گەر به تیزیه‌که‌ی لیت دا ئە‌وه بیخۆ، به‌لام ئە‌گەر به پانیه‌که‌ی لیت دا و کوشتی، ئە‌وه بی‌گومان مرده‌وه بو‌ه و مه‌یخۆ)).

۱۰- بَابُ مَا جَاءَ فِي التَّصِيدِ

۵۴۸۷- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنِي ابْنُ فَضِيلٍ، عَنْ بَيَانَ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ ؑ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: إِنَّا قَوْمٌ نَتَّصِدُ بِهَذِهِ الْكِلَابِ. فَقَالَ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كِلَابُكَ

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) جگه له سه‌گه‌که‌ی خ‌وی.

الْمُعَلَّمَةُ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ، فَكُلْ مِمَّا أَمْسَكَنَ عَلَيْكَ، إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِثْمًا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ، وَإِنْ خَالَطَهَا كَلْبٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلْ»^(۱).

۱۰- باسی ئه‌وه‌ی هاتوو‌ه دهر باره‌ی سه‌رقال بوون به‌راوه‌وه کردنی به‌پیشه و که‌سابه‌ت

۵۴۸۷- عه‌دی کور‌ی حاتیم ؑ ده‌لی: پرسیارم له پی‌غه‌مبه‌ری خوا ؑ کرد وتم: ئیمه که‌لیکین به نا ئه‌م سه‌گانه راو ده‌که‌ین، پی‌غه‌مبه‌ریش ؑ فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر سه‌گه‌که فه‌ره راوه‌کانت به‌ردایه نی‌چیره‌که، وه ناوی خوات هی‌نا، جا هه‌ر نی‌چیره‌کیان گرت بو‌تان بی‌خون، مه‌گه‌ر سه‌گه‌که لی‌ی بخوات، چون‌که به‌راستی من ده‌ترسم که بو‌ خو‌ی گرت‌بی، وه ئه‌گه‌ر سه‌گی تر جگه له خو‌یان تی‌که‌لیان بوو، ئه‌وه مه‌ی‌خون)).

۵۴۸۸- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ حَيَّوَةَ. وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَيَّوَةَ بْنِ شُرَيْحٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَبِيعَةَ بْنَ يَزِيدَ الدَّمَشَقِيَّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو إِدْرِيسَ عَائِدُ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا تَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِيَّ ؑ يَقُولُ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمِ أَهْلِ الْكِتَابِ، نَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ، وَأَرْضُ صَيْدٍ أَصِيدُ بِقَوْسِي، وَأَصِيدُ بِكَلْبِي الْمُعَلَّمِ وَالَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمًا، فَأَخْبِرَنِي مَا الَّذِي يَحِلُّ لَنَا مِنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: «أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكَ بِأَرْضِ قَوْمِ أَهْلِ الْكِتَابِ، تَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ، فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَ أَنْبَتِهِمْ فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَأَغْسِلُوهَا ثُمَّ كُلُوا فِيهَا، وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكَ بِأَرْضِ صَيْدٍ، فَمَا صَدَتْ بِقَوْسِكَ فَأَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ، ثُمَّ كُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلَّمِ فَأَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ ثُمَّ كُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ الَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمًا فَأَذْكُرْ ذَكَاتَهُ، فَكُلْ»^(۲).

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) پروانه: ۵۴۷۸.

۵۴۸۸- ئه بو سه عله بی خوشه نی ﷺ ده لی: هاتمه خزمه تی پیغه مبه ری خوا ﷺ، وتم ئه ی پیغه مبه ری خوا ئیمه له خاکی خه لکانیک داین که نامه دارن، له قاپ و قاچاغاندا شت ده خوین، وه له خاکی راوکردن داین به که وانه کهم راو ده کهم، وه به سه که فیره راوه کهم وه به و سه کهشیان فیره راو نییه (راوده کهم)، جا ناگادارم بکه کامه یان هه لاله بو مان له وانه؟ نه ویش فهرمووی ((درباره ی نه وه ی که باست کرد ئیوه له خاکی خه لکانیک نامه داردان و له قاپ و قاچاگی نه وانه شت ده خوین، جا نه گهر قاپ و قاچاگی ترتان ده ست کهوت جگه له قاپ و قاچاگی نه وان، نه وه له قاپ و قاچاغاندا شت مه خوین، به لام نه گهر هی ترتان ده ست نه کهوت نه وه قاپ و قاچاگه که یان بشوین پاشان تیاندا بخوین، دمرباره ی نه وه ش کهوا له خاکی راودان: نه و نیچیره ی که به که وانه کهت پیکات و ناوی خوای له سهر بینه و پاشان بیخو، نه وه ش که به سه که فیره راوه کهت ده یگریت و راوی ده کهیت، ناوی خوای له سهر بینه و پاشان بیخو، نه وه ش که به سه که فیره راونه کهراوه کهت ده یگریت، جا نه گهر فریای سه ربیره یی کهوتی نه وه بیخو)).

۵۴۸۹- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: أَنْفَجْنَا أَرْبَابًا مِمَّا الظَّهْرَانِ، فَسَعَوْا عَلَيْهَا حَتَّى لَغَبُوا، فَسَعَيْتُ عَلَيْهَا حَتَّى أَخَذْتُهَا، فَجِئْتُ بِهَا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ، فَبَعَثَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِوَرِكَيْهَا أَوْ فَخَذَيْهَا، فَقَبِلَهُ^(۱).

۵۴۸۹- ئه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: له مه ری زه هرا که رویشکیما هه لسان و رایان کرد به شوینیدا تا ماندوو بوون، ئینجا منیش رام کرد به شوینیدا هه تا گرتم وهینام بو نه بو ته لحه ﷺ، نه بو ته لحه ش نه رمه گوشتی رانیکی یان هه ردوو رانه که ی نارد بو پیغه مبه ر ﷺ، نه ویش وریگرت.

۵۴۹۰- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ -مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ- عَنْ نَافِعٍ -مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِبَعْضِ طَرِيقِ مَكَّةَ تَخَلَّفَ مَعَ أَصْحَابٍ لَهُ مُحْرِمِينَ. وَهُوَ غَيْرُ مُحْرِمٍ، فَرَأَى جِمَارًا وَحْشِيًّا، فَاسْتَوَى عَلَى فَرَسِهِ، ثُمَّ سَأَلَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَنَاولُوهُ سَوْطًا، فَأَبَوْا، فَسَأَلَهُمْ رُحْمَهُ، فَأَبَوْا فَأَخَذَهُ ثُمَّ شَدَّ عَلَى الْجِمَارِ فَقَتَلَهُ، فَأَكَلَ مِنْهُ بَعْضُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبَى بَعْضُهُمْ، فَلَمَّا أَدْرَكُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَأَلُوهُ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: «إِنَّمَا هِيَ طُعْمَةٌ أَطْعَمَكُمُوهَا اللَّهُ»^(۱).

۵۴۹۰- نافعی -ئازادکراوی نه‌بو فه‌تاده- ﷺ له نه‌بو فه‌تاده ده‌گیریتیه‌وه که نه‌و له خزمه‌تی پی‌یغه‌مبه‌ری خوا‌دا ﷺ بوو (ده‌روشتن)، تا کاتی له رپ‌گه‌ی مه‌که‌دا بوون له‌گه‌ل چ‌ه‌ند هاو‌رپ‌یه‌کید‌ا دواکه‌وتن که‌له‌ئ‌یحرام‌دا بوون، به‌لام نه‌بو فه‌تاده ئ‌یحرام‌ی نه‌به‌ست‌بوو، جا نه‌بو فه‌تاده که‌ریکی وه‌حشی بی‌نی و سواری نه‌سه‌به‌که‌ی بوو، پاشان داوای له‌ هاو‌رپ‌یکانی کرد که‌فه‌م‌جیه‌که‌ی بده‌نی به‌لام نه‌یان دایه، وه‌ داوای ر‌مه‌که‌ی لی کردن هر نه‌یان دایه، ئ‌ینجا خو‌ی هه‌لیگ‌رت و پاشان ه‌یرش بو که‌ره‌که‌ برد و کوشتی، نه‌وسا هه‌ندی له‌ هاو‌ه‌لانی پی‌یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ گوشته‌که‌یان خوا‌رد و هه‌ندی‌کی‌شیان نه‌یان خوا‌رد، جا کاتی گه‌شتن به‌ پی‌یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بر‌سیاری نه‌و کارمیان لی کرد، نه‌و‌یش فه‌رمو‌وی: ((بی‌گومان خو‌راگ‌یکه‌ خوا‌ دهر‌خوا‌ردی ئ‌یوه‌ی داوه)).

۵۴۹۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ مِثْلَهُ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: «هَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهِ شَيْءٌ؟»^(۲).

۵۴۹۱-زمیدی کو‌ری نه‌سه‌لم له‌ عه‌تای کو‌ری یه‌ساره‌وه گ‌یراویه‌تیه‌وه، له‌ نه‌بی فه‌تاده‌وه ﷺ و‌ینه‌ی فه‌رمو‌وده‌که‌ی پی‌شو‌وی گ‌یراوه‌ته‌وه، ته‌نها نه‌وه نه‌بی ده‌فه‌رمو‌ی: ((نایا له‌ گوشته‌که‌ی ه‌یچ‌تان پی‌یه‌؟)).

(۱) بر‌وا‌نه: ۱۸۲۱.

(۲) بر‌وا‌نه: ۱۸۲۱.

II - بَابُ النَّصِيْدِ عَلَى الْجِبَالِ

۵۴۹۲- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنَا عَمْرُو، أَنَّ أَبَا النَّضْرِ حَدَّثَهُ عَنْ نَافِعٍ -مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ- وَأَبِي صَالِحٍ -مَوْلَى النَّوَّامَةِ- سَمِعْتُ أَبَا قَتَادَةَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَهُمْ مُحْرِمُونَ، وَأَنَا رَجُلٌ حِلٌّ عَلَى قَرَسٍ، وَكُنْتُ رَقَاءً عَلَى الْجِبَالِ، فَبَيْنَا أَنَا عَلَى ذَلِكَ إِذْ رَأَيْتُ النَّاسَ مُتَشَوِّفِينَ لِسَيِّءٍ، فَذَهَبْتُ أَنْظُرُ فَإِذَا هُوَ حِمَارٌ وَحْشٍ، فَقُلْتُ لَهُمْ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: لَا نَدْرِي. قُلْتُ: هُوَ حِمَارٌ وَحْشِيٌّ. فَقَالُوا: هُوَ مَا رَأَيْتَ. وَكُنْتُ نَسِيتُ سَوَاطِي، فَقُلْتُ لَهُمْ: نَاوِلُونِي سَوَاطِي. فَقَالُوا: لَا نَعِينُكَ عَلَيْهِ. فَزَلْتُ فَأَخَذْتُهُ، ثُمَّ صَرَبْتُ فِي أَثَرِهِ، فَلَمْ يَكُنْ إِلَّا ذَاكَ، حَتَّى عَقَرْتُهُ، فَأَتَيْتُ إِلَيْهِمْ فَقُلْتُ لَهُمْ: قُومُوا فَاحْتَمِلُوا. قَالُوا: لَا مَمْسُهُ. فَحَمَلْتُهُ حَتَّى جِئْتُهُمْ بِهِ، فَأَبَى بَعْضُهُمْ، وَأَكَلَ بَعْضُهُمْ، فَقُلْتُ: أَنَا أَسْتَوْقِفُ لَكُمْ النَّبِيَّ ﷺ، فَأَدْرَكْتُهُ فَحَدَّثْتُهُ الْحَدِيثَ، فَقَالَ لِي: «أَبْقَى مَعَكُمْ شَيْءٌ مِنْهُ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: «كُلُوا، فَهُوَ طَعْمٌ أَطْعَمَكُمُوهَا اللَّهُ»^(۱).

II - باسی سه‌رقال بوون به راوهوه له شاخه‌کاندا

۵۴۹۲- نه‌بو هه‌تاده ﷺ ده‌لی: من له خرمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ بووم له نیوان مه‌ککه و مه‌دینه‌دا، نه‌وان ئی‌حرامیان دابه‌ستبوو، منیش پیاوێک بووم به‌سواری نه‌سپیکه‌وه ئی‌حرامم نه‌به‌ستبوو، وه من زۆر به‌شاخدا سه‌رده‌که‌وتم، جا له کاتی‌که‌دا من له‌و حاله‌ته‌دا بووم له‌ پر خه‌لکه‌که‌م بینى سه‌یری شتیکیان ده‌کرد، منیش رۆشتم سه‌یر بکه‌م بینیم که‌ره وه‌حشیه‌که، پێم وتن نه‌مه جیهه؟ وتیان: نازانین، وه‌تم که‌ری وه‌حشییه، وتیان: نه‌وه‌یه که دیوته من هه‌م‌جیه‌که‌م له‌ بیر چوو بوو، بۆیه پێم وتن: هه‌م‌جیه‌که‌م پێ بدن، وتیان: یارمه‌تیت ناده‌ین

بۆ ئەو کاره، نێتر خۆم دابه‌زیم هه‌مجیه‌که‌م هه‌لگرت پاشان شوینی (که‌ره وه‌حشیه‌که) که‌وتیم، جا نه‌وه‌نده‌ی نه‌برد تا برینه‌دارم کرد و هاته‌وه‌ بۆ لایان و پێم وتن هه‌ستن هه‌لیبگرن، وتیان: ده‌ستی لێ نادمین، بۆیه‌ خۆم هه‌لگرت هه‌تا هێنایم بۆ لایان، جا هه‌ندیکیان نه‌یان خوارد و هه‌ندیکیان خواردیان، منیش وتم: داوا ده‌که‌م له‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ که‌ بوه‌ستیت تا ئێوه‌ (پرسیاری لێ بکه‌ن)، جا پێی که‌شتم و باسه‌که‌م بۆ گێرايه‌وه‌، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی پێم: ((بیخۆن ئەوه‌ خۆراکیکه‌ خوا دهرخواردی ئێوه‌ی داوه‌)).

۱۲- بابُ قَوْلِهِ ﷺ: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ﴾ المائدة

وَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: صَيْدُهُ مَا اضْطَيْدَ، ﴿وَطَعَامُهُ﴾ (۱۱) ﴿المائدة﴾ مَا رَمَى بِهِ. وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الطَّائِفِي حَلَالٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: طَعَامُهُ: مَيْتَتُهُ إِلَّا مَا قَذَرَتْ مِنْهَا، وَالْجَرِيُّ لَا تَأْكُلُهُ الْيَهُودُ وَنَحْنُ نَأْكُلُهُ. وَقَالَ شُرَيْحُ صَاحِبُ النَّبِيِّ ﷺ: كُلُّ شَيْءٍ فِي الْبَحْرِ مَذْبُوحٌ. وَقَالَ عَطَاءٌ: أَمَّا الطَّيْرُ فَأَرَى أَنْ يَذْبَحَهُ. وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: صَيْدُ الْأَنْهَارِ وَقِلَابِ السَّيْلِ أَصِيدُ بَحْرٍ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ. ثُمَّ تَلَا: ﴿هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٍ سَائِغٌ شَرَابُهُ﴾ (۱۲) ﴿فاطر﴾، وَهَذَا مِلْحٌ أَجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا (۱۳) ﴿فاطر﴾. وَرَكِبَ الْحَسَنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى سَرَجٍ مِنْ جُلُودِ كِلَابِ الْمَاءِ. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: لَوْ أَنَّ أَهْلِي أَكَلُوا الصَّفَادِعَ لَأَطَعَمْتُهُمْ. وَلَمْ يَرَ الْحَسَنُ بِالسَّلْحَفَةِ بَأْسًا. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كُلُّ مَنْ صَيْدَ الْبَحْرِ نَصْرَانِيٌّ أَوْ يَهُودِيٌّ أَوْ مَجُوسِيٌّ. وَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ فِي الْمَرِيِّ: ذَبَحَ الْخَمَرُ النَّيْتَانُ وَالشَّمْسُ.

۱۲- باسی ئهم فهرمايشته‌ی خوا ﷺ: (راو (ی نیجیری) ده‌ریا حه‌لآل کراوه بو‌تان)

-عومەر ﷺ ده‌ئێ: (صیدُه): نیجیری ده‌ریا ئه‌ومیه که راو بکری. ﴿وَعَامُهُ﴾ (۱۱) ﷺ
المائدة: ئه‌وه‌ی که ده‌ریا بیخاته لاوه^(۱). ئه‌بو به‌کر ﷺ ده‌ئێ: ئه‌و گیانداره‌ی له
ده‌ریادا ده‌مرئ و سه‌ر ئاو ده‌که‌وئ حه‌لآله. ئیبنو عه‌بباس ﷺ خوارده‌مه‌نی
ده‌ریا مرداره‌وه بووه‌که‌یه‌تی جگه له‌وه‌ی بی‌زی لی ده‌که‌یته‌وه. مارماسی^(۲)
جووله‌که نا‌یخۆن به‌لام ئیمه ده‌یخۆین. شورمیح هاوه‌ئێ پیغه‌مبه‌ره ﷺ ده‌ئێ:
هه‌رچی له ده‌ریا دایه به‌سه‌ر‌پراو داده‌نریت. عه‌تا ده‌ئێ: ده‌رباره‌ی با‌لنده‌ی ناو
ده‌ریا ئه‌وه من پام وایه که مرو‌ف سه‌ری به‌ریت. ئیبنو جورمیح ده‌ئێ: به‌عه‌تام
وت: نیجیر و گیانداره‌ی ناو ئاوی رووباره و گو‌لاوی لافاو به‌گیانداره‌ی ده‌ریا
داده‌نریت و (حه‌لآله)؟ وتی: به‌ئێ، پاشان ئهم ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿هَذَا عَذَبٌ فَرَأَتْ سَائِغٌ
شَرَابُهُ﴾ (۱۲) ﷺ فاطر^(۳). ﴿وَهَذَا مَلَحٌ أَجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا﴾ (۱۳) ﷺ فاطر^(۴).

-وه حه‌سه‌ن (ی کو‌ری عه‌لی) ﷺ سواری زینی نه‌رمه زین بوو که له پیستی
سه‌گی ئاوی بووه.

-شه‌عی ده‌ئێ: ئه‌گه‌ر مال و مندالم قوربا‌قیان بخواردایه پیم دهمان که بیخۆن.

-حه‌سه‌نی (به‌صری) لای وانیه خواردنی کیسه‌ل هیچ خراپه‌یه‌کی تیابێ.

-ئیبنو عه‌بباس ﷺ راو کراوی ده‌ریا بخۆ، که گا‌ور یا جووله‌که یا ئاگر په‌رمست
پا‌وی کردبیت.

(۱) ده‌ریا فری داته ده‌ره‌وه‌ی ده‌ریاکه له کاتی شه‌پۆلدا.

(۲) یان سه‌ر و قنگ باریک و ناو قه‌د ئه‌ستور.

(۳) ئه‌مه‌یان سازگار و شیرینه و خواردنه‌وه‌ی ئاسانه.

(۴) ئه‌ویان سو‌تر و تال و تفته و له هه‌ردووکیان گوشتی ته‌ر و تازه ده‌خۆن.

ئهبو دهردا ﷺ ده‌لێ: (المُرِّي): كه بریتیه له سه‌ربرینی عاره‌ق به ماسی و خۆر^(۱) (خواردنی دروسته).

۵۴۹۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا ﷺ يَقُولُ: غَزَوْنَا جَيْشَ الْخَبَطِ، وَأَمَرَ أَبُو عُبَيْدَةَ، فَجُعْنَا جُوعًا شَدِيدًا، فَأَلْقَى الْبَحْرُ حُوتًا مِثْنًا لَمْ يَرِ مِثْلُهُ يُقَالُ لَهُ: الْعَنْبَرُ، فَأَكَلْنَا مِنْهُ نِصْفَ شَهْرٍ، فَأَخَذَ أَبُو عُبَيْدَةَ عَظْمًا مِنْ عِظَامِهِ، فَمَرَّ الرَّاکِبُ تَحْتَهُ^(۲).

۵۴۹۳- عه‌مر ده‌لێ: ئهو له جابیری ﷺ بیست دمیوت: له‌گه‌ل له‌شکری خه‌به‌تدا جووم بۆ غه‌زا و ئهبو عوبه‌یده ﷺ کرایه‌ گه‌وره و لی‌پرسراو، ئینجا برستییه‌کی سه‌ختمان تووش بوو، وه‌ دهریا نه‌هه‌نگی‌کی مردووی فری دایه‌ که‌ناری دهریا‌که وینه‌ی ئهو له‌ گه‌ورمی دا نه‌بیرابوو، پێی ده‌وترا: عه‌نبه‌ر، نیو مانگ لی‌مان خوارد، ئهبو عوبه‌یده ئیسکی‌کی له‌ ئیسکه‌کانی هه‌لگرت^(۳)، سوار به‌ ولاخه‌که‌یه‌وه به‌ ژیریدا دهرۆشت.

۵۴۹۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: بَعَثَنَا النَّبِيُّ ﷺ ثَلَاثَمِائَةِ رَاكِبٍ وَأَمِيرَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ نَزَّضَ عِيرًا لِقُرَيْشٍ، فَأَصَابَنَا جُوعٌ شَدِيدٌ حَتَّى أَكَلْنَا الْخَبَطَ، فَسَمِيَ جَيْشَ الْخَبَطِ، وَأَلْقَى الْبَحْرُ حُوتًا يُقَالُ لَهُ: الْعَنْبَرُ، فَأَكَلْنَا نِصْفَ شَهْرٍ وَادَّهَنَا يَوْدَكِهِ حَتَّى صَلَحَتْ أَجْسَامُنَا. قَالَ: فَأَخَذَ أَبُو عُبَيْدَةَ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَنَضَبَهُ، فَمَرَّ الرَّاکِبُ تَحْتَهُ، وَكَانَ فِيْنَا رَجُلٌ فَلَمَّا اشْتَدَّ الْجُوعُ نَحَرَ ثَلَاثَ جَرَائِرَ، ثُمَّ ثَلَاثَ جَرَائِرَ، ثُمَّ نَهَاهُ أَبُو عُبَيْدَةَ^(۴).

(۱) خواردنیکه ماسی خویی پێوه ده‌کریت ده‌خریته ناو عاره‌قه‌وه و له‌به‌ر خۆر داده‌نریت، ئهو عاره‌قه‌که سه‌ر ده‌بریت و پاکی ده‌کاته‌وه خواردنی دروسته.

(۲) پ‌روانه: ۲۴۸۳.

(۳) له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کی تردا ده‌لێ: دوو ئیسکی به‌ به‌رزی دانا سوار به‌ ولاخه‌وه به‌ژیریاندا دهرۆشت.

(۴) پ‌روانه: ۲۴۸۳.

۵۴۹۴-عه‌مر ده‌لئ: له جابیرم ﷺ بیست ده‌یوت: ئیمه سی سهد سوار بووین پیغه‌مبه‌ر ﷺ ناردینی ئەبو عوبه‌یده سه‌رکرده‌مان بوو، چاودێری کاروانیکێ قورەیش بکه‌ین، ئینجا برسیتی‌ه‌کی سه‌ختمان تووش بوو (و واما‌ن لی هات) هه‌تا گه‌لای دارمان ده‌خوارد، له‌به‌ر ئەوه له‌شکره‌که ناوبرا به له‌شکری گه‌لای وهریو، دهریا نه‌هه‌نگیکێ فری‌دایه که‌ناری دهریا پئی ده‌وترا: عه‌نبه‌ر، نیو مانگ لیما خوارد و به‌ پیو و چه‌وری‌ه‌کی خۆمان هه‌نوی، هه‌تا له‌شمان چاک بو‌یه‌وه، ده‌لئ: ئەبو عوبه‌یده په‌راسویه‌ک له په‌راسووه‌کانی هینا و به‌به‌رزى داینا، سوار به‌ولا‌خه‌وه ده‌روشت به ژیریدا. پیاوی‌کمان تیا بوو، کاتێ برسیتی زۆری بو هینان سی می ووشتی سه‌ربرى، له پاشان سی می ووشتی تر سه‌ربرى، پاشان ئەبو عوبه‌یده رینگری لی کرد (هی تر سه‌ر بریت).

۱۳- بابُ الْجَرَادِ

۵۴۹۵- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي يَعْقُوبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي أَوْفَى ﷺ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ سَبْعَ غَزَوَاتٍ -أَوْ سِتًّا- كُنَّا نَأْكُلُ مَعَهُ الْجَرَادَ. قَالَ سُفْيَانُ وَأَبُو عَوَانَةَ وَإِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي يَعْقُوبٍ، عَنْ ابْنِ أَبِي أَوْفَى: سَبْعَ غَزَوَاتٍ.

۱۳- باسی کولله (خواردنی دروسته)

۵۴۹۵- ئەبو یه‌عفور وتی: له ئیبنو ئەبی ئەوفام ﷺ بیست وتی: له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا ﷺ چه‌وت غه‌زامان کرد یا شه‌ش، ئیمه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا ﷺ کولله‌مان ده‌خوارد.

سوفیان و ئەبو عه‌وانه و ئیسرائیل گێراویانه‌ته‌وه له ئەبی یه‌عفوره‌وه، ئەویش له ئیبنو ئەبی ئەوفاه ﷺ ئەم فه‌رمووده‌ی گێراوته‌وه.

۱۴- بابُ آنیَةِ الْمَجُوسِ وَالْمِیْتَةِ

۵۴۹۶- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ حَيَوَةَ بْنِ شُرَيْحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي رَبِيعَةُ بْنُ زَيْدٍ الدَّمَشَقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيُّ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَتَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ، وَبِأَرْضِ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِقَوْسِي، وَأَصِيدُ بِكَلْبِي الْمُعَلَّمِ، وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكَ بِأَرْضِ أَهْلِ كِتَابٍ، فَلَا تَأْكُلُوا فِي أَنْبَتِهِمْ، إِلَّا أَنْ لَا تَجِدُوا بُدًّا، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا بُدًّا فَاعْسِلُوهَا وَكُلُوا، وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكُمْ بِأَرْضِ صَيْدٍ، فَمَا صَدَتْ بِقَوْسِكَ، فَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ وَكُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلَّمِ فَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ وَكُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ الَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمٍ فَادْكُرْتَ ذَكَاتَهُ، فَكُلْهُ»^(۱).

۱۴- باسی (حوکمی به‌کاره‌ینانی) قاپ و قاچاغی

ئاگر په‌ره‌ست و (حوکمی) مرداره‌وه بوو

۵۴۹۶- ئەبو سه‌عله‌بی خو‌شه‌نی ﷺ ده‌لی: هاتمه خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتم: ئەهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ئی‌مه له خاکی خه‌لکانی‌ک داین که نامه‌دارن، له قاپ و قاچاگیاندا شت ده‌خو‌ین، وه له خاکی راوکردن داین به‌که‌وانه‌که‌م راو ده‌که‌م، وه به‌سه‌گه‌ فی‌ره‌ راو ده‌که‌م راو ده‌که‌م، وه به‌و سه‌گه‌شیان فی‌ره‌ راو نی‌یه (راو ده‌که‌م)، ئەویش فه‌رمووی: ((دهرباره‌ی ئەوه‌ی که باست کرد ئی‌وه له خاکی خه‌لکانی‌کی نامه‌داردان و له قاپ و قاچاگی ئەواندا شت ده‌خو‌ن، جا ئەگه‌ر قاپ و قاچاگی ترتان ده‌ست که‌وت جگه‌له قاپ و قاچاگی ئەوان، ئەوه له قاپ و قاچاگیاندا شت مه‌خو‌ن، به‌لام ئەگه‌ر هی ترتان ده‌ست نه‌که‌وت ئەوه قاپ و قاچاگه‌که‌یان بشو‌ن پاشان تیاندا بخو‌ن، دهرباره‌ی ئەوه‌ش که‌وا له خاکی راودان:

۵۴۹۸- حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ يَذِي الْحُلَيْفَةَ، فَأَصَابَ النَّاسَ جُوعٌ، فَأَصَبْنَا إِلَّا وَغَنَمًا -وَوَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ فِي أُخْرِيَّاتِ النَّاسِ- فَعَجِلُوا فَتَصَبُّوا الْقُدُورَ، فَدَفَعَ إِلَيْهِمُ النَّبِيُّ ﷺ فَأَمَرَ بِالْقُدُورِ فَأُكْفِفَتْ، ثُمَّ قَسَمَ فَعَدَلَ عَشْرَةَ مِنْ الْغَنَمِ بِبَعِيرٍ، فَتَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ، وَكَانَ فِي الْقَوْمِ خَيْلٌ يَسِيرُهُ فَطَلَبُوهُ فَأَعْيَاهُمْ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ اللَّهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْبَهَائِمِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا نَدَّ عَلَيْكُمْ فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا». قَالَ: وَقَالَ جَدِّي: إِنَّا لَنَرْجُو -أَوْ نَخَافُ- أَنْ نَلْقَى الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَ مَعَنَا مُدَى، أَفَنَذْبَحُ بِالْقَصَبِ؟ فَقَالَ: «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ، لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ، وَسَاخِرُكُمْ عَنْهُ، أَمَّا السِّنُّ عَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَسَةِ»^(۱).

۱۰- باسی (حوکمی) ناوی خوا هیئان له سهر ئازهلێ سهردهبردنی، وه (حوکمی) کهسیک به ئه نهقهست ناوی خوای له سهر نه هیئیت

ئیبینو عه عباس (ﷺ) دهلی: کهسیک ناو هیئانی خوای له بیرچوو (له کاتی سهربرپیندا) زیانی نییه، وه خوا (ﷺ) دمهفرموی: (لهو) (سهر پراوه) مهخوون که ناوی خوای له سهر نه هیئراوه (له کاتی سهربرپیندا)، بیگومان (خواردنی) نهوه تاوان له سنوور دمرچوونه، کهسی له بیرچوو پی ناوتریت فاسیق و له سنوور دمرچوو، وه ئه مه فرمایشتهی خوا: (وه بیگومان شهیتانهکان به نهیشت به دوستانیان دهلێن بو نهوهی موحادهله و دهمه دهمیتان له گهڵ بکهن، جا نه گهر به گویان بکهن، نهوه بیگومان له هاوبهش بریار دهران دهبن).

۵۴۹۸- عه‌بایه‌ی کور‌ی ر‌یفاعه‌ی کور‌ی ر‌افیع له‌ باب‌یره‌وه ده‌گیر‌یت‌ه‌وه که ر‌اف‌یع‌ی کور‌ی خه‌دیجه- ده‌لی: ئ‌یمه له‌ خزمه‌تی پ‌یغه‌مبه‌ردا ﷺ بووین له‌ زول‌حو‌له‌یفه، خه‌لک تووش‌ی برس‌یه‌تی بوو بوون، ئه‌نجا چه‌ند سه‌ر و‌ش‌تر و مه‌رمان ده‌سکه‌وت، ر‌اف‌یع ده‌لی: پ‌یغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ کو‌تایی له‌شکره‌که‌وه بوو، بو‌یه خه‌لکان‌یک په‌له‌یان کرد (و سه‌ریان بر‌ین) و مه‌نجه‌ئ‌یان خسته‌سه‌ر (ئاگر)، ئ‌ینجا پ‌یغه‌مبه‌ر ﷺ گه‌یه‌نرایه لایان و فه‌رمان‌ی کرد که مه‌نجه‌ئ‌ه‌کان (ق‌لب بکر‌ینه‌وه)، ئه‌وسا مه‌نجه‌ئ‌ه‌کان ق‌لب کرانه‌وه، پاشان پ‌یغه‌مبه‌ر ﷺ (و‌ش‌تر و مه‌ره‌کان‌ی) دابه‌شکرد و هه‌ر ده سه‌ر مه‌ر‌پ‌ن‌کی له‌ ج‌یی و‌ش‌تر‌یک دانا، جا و‌ش‌تر‌یک له‌و و‌ش‌ترانه یاخی بوو، وه له‌ ناو خه‌لکه‌که‌دا چه‌ند ئه‌سپ سواری‌کی که‌م هه‌بوو، ئ‌ینجا به‌دوا‌یدا ر‌ۆشتن به‌لام ماندووی کردن (و بو‌یان نه‌گیر‌یه‌وه)، ئه‌نجا پ‌یاو‌یک‌یان تیر‌یکی تیگرت خواش (به‌ه‌وی ئه‌و تیره‌وه) جو‌له‌ی لی بر‌ی و ر‌ایگرت، پاشان پ‌یغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((ب‌یگومان ئه‌م ئازده‌لانه یاخی بوونیکیان هه‌یه وه‌ک یاخی بوونی ئازده‌لی ک‌ئ‌وی، جا هه‌ر کام‌یک‌یان له‌ ده‌ستان ده‌رجوو (بو‌تان نه‌گیرا) ئا‌وای لی بکه‌ن))، عه‌بایه ده‌لی باب‌یره‌م وت‌ی: ئ‌یمه سبه‌ینی به‌ته‌مای ده‌سکه‌وت‌ین له‌ دو‌ژمنه‌وه یا ده‌ترس‌ین لی‌یان و چه‌ق‌وش‌مان پ‌ی نییه، ئایا ئه‌توان‌ین به‌ قام‌یش (ئازده‌ل) سه‌ر بر‌ین؟ فه‌رمووی: ((هه‌ر ش‌ت‌یک خو‌ینی بر‌ژ‌ین‌یت و نا‌وی خ‌وای له‌سه‌ر ه‌ین‌را ب‌ی ئه‌وه بیخ‌ۆن، نه‌ک به‌ ددان و نین‌ۆک سه‌ر بر‌ابی، له‌و باره‌شه‌وه قسه‌تان بو ده‌که‌م سه‌بارت به‌ ددان ئه‌وه ئ‌یسکیکه‌ و سه‌بارت به‌ نین‌ۆک‌یش ئه‌وه چه‌ق‌وی خه‌لکی حه‌به‌شه‌یه)).

۱۶- بَابُ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصَبِ وَالْأَزْلَامِ

۵۴۹۹- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ -يَعْنِي: ابْنَ الْمُخْتَارِ- أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ عُقَبَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ لَقِيَ زَيْدَ بْنَ

عَمْرُو بْنُ نُفَيْلٍ بِأَسْفَلِ بَلَدِجٍ، وَذَآكَ قَبْلَ أَنْ يُنْزَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْوَحْيُ، فَقَدَّمَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَفْرَةً فِيهَا لَحْمٌ، فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لَا أَكُلُ مِمَّا تَذْبَحُونَ عَلَى أَنْصَابِكُمْ، وَلَا أَكُلُ إِلَّا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ^(۱).

۱۶- باسی ئەو (ئازەل و مالاتانە) بو پەرەستراو و بته‌کان سه‌ربراو

۵۴۹۹-سالم دەگیرپتەوه که له عەبدوللای ﷺ بیست ئەویش له پیڤەمبەری خواوە ﷺ دەگیرپتەوه، که پیڤەمبەر ﷺ له خوارووی (شیوی) بەلەدەوه گەشت بەزمیدی کۆری عەمری کۆری نوفەیل، پێش ئەوه که نیگا بو پیڤەمبەری خوا ﷺ دابەزیت. ئینجا پیڤەمبەری خوا ﷺ خۆراکیکی له بەردەمیدا^(۲) دانا گوشتی تیاوو. زمیدیش لی نه‌خوارد، پاشان وتی: بێگومان من لەو گۆشتانە ناخۆم که ئێوه بو بته‌کانتانی سه‌ر دەبرن، وه من تەنها له (گوشتی) ئەو نازەلانە دەخۆم که ناوی خوای له‌سه‌ر هینراوه^(۳).

۱۷- بابُ قولِ النَّبِيِّ ﷺ: «فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللَّهِ»

۵۵۰۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ جُنْدَبِ بْنِ سُفْيَانَ الْبَجَلِيِّ قَالَ: صَحِينَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَضْحِيَّةَ ذَاتِ يَوْمٍ، فَإِذَا أَنَسَ قَدْ ذَبَحُوا صَحَايَاهُمْ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ رَأَاهُمُ النَّبِيُّ ﷺ أَنَّهُمْ قَدْ ذَبَحُوا قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيَذْبَحْ مَكَانَهَا أُخْرَى، وَمَنْ كَانَ لَمْ يَذْبَحْ حَتَّى صَلَّيْنَا فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللَّهِ»^(۴).

(۱) پروانه: ۳۸۳۶.

(۲) له گیرانه‌وه‌یه‌کی تر دا ده‌لن: خۆراکیک هینراو خرایه بەردەم پیڤەمبەر ﷺ، جیاوازی ناگەیه‌تیت، ده‌گونجی خەڵکە که خۆراکه‌یان هیناوه بو پیڤەمبەر ﷺ ئەویش خستووێه‌تی بەردەمی زەید.

(۳) له کاتی سه‌ربرپیدا.

(۴) پروانه: ۹۸۵.

۱۷- باسی ئهم فهرمووده‌یه‌ی پیغه‌مبەر ﷺ: ((با (مسولمان قوربانیه‌که‌ی) به‌ناوی خواوه سه‌ر ببریت)).

۵۵۰۰- چونده‌بی کوری سوفیانی به‌جه‌لی ﷺ ده‌لی: رۆژیکیان له خزمه‌ت پیغه‌مبهری خوادا ﷺ قوربانیه‌گمان سه‌ر بری، جا بینی که‌سانێ قوربانیه‌کانیان پیش نویژ (ی جه‌ژن) سه‌ر برپوه، پیغه‌مبهریش ﷺ فهرمووی: ((ههر که‌سیک پیش نویژ قوربانێ سه‌ر برپوه با له جیاتی ئهو (سه‌ر براوه‌) دا یه‌کیکی تر سه‌ر ببریت، ههر که‌سیش (قوربانێ) سه‌ر نه‌برپوه تا نویژ (ی جه‌ژن) مان کرد، با به‌ ناوی خواوه سه‌ری ببریت)).

۱۸- بَابُ مَا أَنْهَرَ الدَّمَ مِنَ الْقَصَبِ وَالْمَرَّةِ وَالْحَدِيدِ

۵۵۰۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، سَمِعَ ابْنَ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ يُخْبِرُ ابْنَ عُمَرَ، أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ جَارِيَةً لَهُمْ كَانَتْ تَزْعَى غَنَمًا بِسَلْعٍ، فَأَبْصَرَتْ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا مَوْتًا، فَكَسَرَتْ حَجَرًا فَدَبَحَتْهَا، فَقَالَ: لِأَهْلِهِ: لَا تَأْكُلُوا حَتَّى آتِيَ النَّبِيُّ ﷺ فَاسْأَلْهُ، -أَوْ حَتَّى أُرْسَلَ إِلَيْهِ مَنْ يَسْأَلُهُ- فَأَتَى النَّبِيُّ ﷺ أَوْ بَعَثَ إِلَيْهِ- فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِأَكْلِهَا^(۱).

۱۸- باسی ئه‌وه‌ی خوێن برژێنی له قامیش و به‌رد و ئاسنی (تیژ، سه‌ربرین پێی دروسته)^(۲)

۵۵۰۱- که‌عبی کوری مالیک بو ئیبنو عومه‌ری ﷺ گێڕایه‌وه که‌باوکی بۆی گێراوه‌ته‌وه که که‌نیزه‌یه‌کی خویان هه‌ندی مه‌ری ده‌له‌وه‌مپاند له (کێوی)

(۱) پروانه: ۲۳۰۴.

(۲) واته: ههر یه‌ک له قامیش یا دار یا به‌رد و ئاسن به‌مه‌رجێ سه‌ربرین پێیان دروسته، ئه‌وه‌نده تیژ بن خوێن له ناژه‌له‌که‌ بێن و خوێنه‌که‌ برژێت و بپوا.

سه‌لع^(۱)، جا مه‌پێکی بینی له رانه‌که‌ی خه‌ریکه به‌ریت، ئه‌ویش به‌ردیکی شکاند و پێی سه‌رپری^(۲)، جا (که‌عب) به‌ که‌س و کاره‌که‌ی وت: گو‌شته‌که‌ی مه‌خۆن هه‌تا ده‌چه‌مه‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و په‌رسیاری لی ده‌که‌م - یان تا که‌سی دهنێرمه‌ خزمه‌تی و په‌رسیاری لی بکات - جا رو‌شته‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ - یان که‌سیکی نارده‌ خزمه‌تی، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمانی کرد به‌ خواردنی.

۵۵۰۲- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ أَخْبَرَ عَبْدَ اللَّهِ، أَنَّ جَارِيَةَ لِكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ تَزْعَى غَتَمًا لَهُ بِالْجَبِيلِ الَّذِي بِالسُّوقِ وَهُوَ بِسَلْعٍ، فَأُصِيبَتْ شَاهًا، فَكَسَرَتْ حَجَرًا فَدَبَحَتْهَا، فَذَكَرُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَأَمَرَهُمْ بِأَكْلِهَا^(۳).

۵۵۰۲- عه‌بدو‌للا ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌که‌نیزه‌یه‌کی که‌عبی کو‌ری مالیک ﷺ هه‌ندی مه‌ری که‌عبی کو‌ری مالیکی ده‌له‌وه‌راند له‌و کیوه‌ بچووکه‌ی که‌ لای بازار بوو که‌ له‌ سه‌له‌، ئینجا مه‌رێک (نزیك بوو) به‌ریت، که‌نیزه‌که‌ش به‌ردیکی شکاند و سه‌ری بری پێی، باسه‌که‌یان بو پێغه‌مبه‌ر ﷺ گێڕایه‌وه‌، ئه‌ویش فه‌رمانی پێکردن به‌ خواردنی.

۵۵۰۳- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَيْسَ لَنَا مُدَى. فَقَالَ: «مَا أَنْتَهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فُكُلٌ، لَيْسَ الظُّفْرُ وَالسِّنُّ، أَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ، وَأَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ». وَنَدَّ بَعِيرٌ فَحَبَسَهُ، فَقَالَ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا فَاصْنَعُوا هَكَذَا»^(۴).

(۱) کێویکی بچووکه له مه‌دینه.

(۲) به‌رده‌که تیز بوو وه‌ک چه‌قۆ شتی ده‌بری.

(۳) پروانه: ۲۳۰۴.

(۴) پروانه: ۲۴۸۸.

۵۵۰۳-عه‌بایه‌ی کوری رافیع له باپیره‌یه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه که وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چه‌قومان بی نییه، پیغه‌مبه‌ریش فهرمووی: ((نه‌وه‌ی خوین برژینی و ناوی خوای له‌سه‌ر هینرابی نه‌وه بیخو، به‌لام (سه‌ر برینه‌که) به‌ددان و نینۆک نه‌بی‌ت، جا سه‌بارمت به‌نینۆک نه‌وه چه‌قوی حه‌به‌شیه‌کانه، سه‌بارمت به‌ددانیش نه‌وه ئیسکه، وشریک یاخی بوو خوا (به‌تیری پیاویک) وه‌ستاندی، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((بیگومان ئهم وشرانه یاخی بوونیان هه‌یه وه‌ک یاخی بوونی نازهلێ کتوی، جا هه‌ر کامیان دمه‌لاتتان به‌سه‌ریدا نه‌ما (بو‌تان نه‌گیرا) ئاوه‌ها لێی بکه‌ن)).

۱۹- بابُ ذَبِيحَةِ الْمَرْأَةِ وَالْأَمَةِ

۵۵۰۴- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ لَكْعَبٍ بَنِي مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ امْرَأَةً ذَبَحَتْ شَاةً بِحَجَرٍ، فَسَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَأَمَرَ بِأَكْلِهَا. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنَا نَافِعٌ أَنَّهُ سَمِعَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ يُخْبِرُ عَبْدَ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ جَارِيَةً لِكَعْبٍ بِهَذَا^(۱).

۱۹- باسی (حوکمی) سه‌بربرای ژن و که‌نیزه‌ک

۵۵۰۴-نا‌فیع له که‌عبی کوری مالیکه‌وه ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له باوکیه‌وه گیراویه‌تی‌ه‌وه که ئا‌فرمتیک مه‌ریکی به‌به‌رد سه‌بربری، ئینجا پرسیار له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرا له‌و بارمه‌وه، ئه‌ویش فهرمانی کرد به‌خواردنی. -له‌یس ده‌لی: نافع بوی گیراینه‌وه که نه‌و له پیاویکی نه‌نصاری بیست هه‌والی داوه به‌عه‌بدو‌للا ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گیراویه‌تی‌ه‌وه: که که‌نیزه‌یه‌کی که‌عب نیت فهرمووده‌که ده‌گیرێته‌وه.

۵۵۰۵- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ سَعْدٍ -أَوْ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ- أَخْبَرَهُ أَنَّ جَارِيَةً لِكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ كَانَتْ تَزْعَى غَنَمًا يَسْلَعُ، فَأُصِيبَتْ شَاةٌ مِنْهَا، فَأَذْرَكْنَهَا قَدْ بَحَثَهَا بِحَجَرٍ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «كُلُّوهَا».

۵۵۰۵-ئیسماعیل بو‌ی گێ‌پ‌اینه‌وه وتی: مالیک بو‌ی گێ‌پ‌اینه‌وه له نافیعه‌وه له پیاوێکی ئه‌نصاریه‌وه له مو‌عازی کو‌ری سه‌عه‌ده‌وه - یان سه‌عه‌دی کو‌ری مو‌عازه‌وه - بو‌ی گێ‌پ‌اومه‌وه، که که‌نیزمه‌کی که‌عبی کو‌ری مالیک ڕانه مه‌پێکی له سه‌لع ده‌له‌وه‌پ‌راند، ئینجا مه‌پێکیان نزیک بوو به‌مریت، که‌نیزه‌که‌کش فریای که‌وت و به به‌ردێک سه‌ری به‌ری، جا په‌رسیار له پێغه‌مبه‌ر کرا ئه‌ویش فه‌رمووی: ((بیخۆ)).

۲۰- بَابُ: لَا يُذَكَّى بِالسِّنِّ وَالْعَظْمِ وَالظُّفْرِ

۵۵۰۶- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «كُلُّ -يَعْنِي: مَا أَثْهَرَ الدَّمَ- إِلَّا السِّنُّ وَالظُّفْرُ»^(۱).

۲۰- باسیک: به ددان و ئیسک و نینۆک (ئاژه‌ل و مالات) سه‌ر نه‌به‌ردریت

۵۵۰۶-پ‌افیعی کو‌ری خه‌دیج ﷺ وتی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((بیخۆ- واته: ئه‌وه‌ی خوێن به‌رژێنیت - جگه له ددان و نینۆک)).

۲۱- بَابُ ذَبِيحَةِ الْأَعْرَابِ وَنَحْوِهِمْ

۵۵۰۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أُسَامَةُ بْنُ حَفْصِ الْمَدَنِيِّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ قَوْمًا قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ قَوْمًا يَأْتُونَنَا بِاللَّحْمِ لَا نَدْرِي أَذْكَرَ

اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَمْ لَا. فَقَالَ: «سَمُّوا عَلَيْهِ أَنْتُمْ وَكُلُّوهُ». قَالَتْ: وَكَانُوا حَدِيثِي عَهْدٍ بِالْكَفْرِ. تَابَعَهُ عَلِيٌّ، عَنِ الدَّرَاوَزْدِيِّ. وَتَابَعَهُ أَبُو خَالِدٍ وَالطَّقَاوِيُّ^(۱).

۲۱- باسی (حوکمی) سهراویم عه ره بی دهشته که ی و هاوشیوهیان

۵۵۰۷- عایشه رضی الله عنها دهگیرپته وه که کهسانیک عهرزی پیغه مبهریان رضی الله عنه کرد: بهراستی کهسانیک گوشتان بو دینن نازانین ناوی خوی له سهرا هیئراوه یان نا، پیغه مبهریش رضی الله عنه فهرمووی: ((ئیوه ناوی خوی لی بینن و بیخون)). عایشه رضی الله عنها دهلی: نه وه کهسانه ی بهینیان تازمبوو له گهل کوفردا (واته تازه مسولمان بوون). عه لی پالپشتی ئوسامه ی کوری زمید کردوه. نه وه فهرمووده ی له دهرامردیه وه گیراوه ته وه. نه بو خالیش له گهل توافیدا پالپشتی گیرانه وه که ی ئوسامه ی کوری زمیدیان کردوه.

۲۲- بَابُ ذَبَانِجِ أَهْلِ الْكِتَابِ وَشُحُومِهَا مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ وَغَيْرِهِمْ

وَقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيْبُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ

لَهُمْ ۝ الْمَائِدَةُ

وَقَالَ الرَّهْرِيُّ: لَا بَأْسَ بِذَبِيحَةِ نَصَارِيِّ الْعَرَبِ، وَإِنْ سَمِعْتَهُ يُسَمِّي لِغَيْرِ اللَّهِ فَلَا تَأْكُلْ، وَإِنْ لَمْ تَسْمَعْهُ فَقَدْ أَحَلَّهُ اللَّهُ، وَعَلِمَ كُفْرَهُمْ. وَيُذَكَّرُ عَنْ عَلِيٍّ نَحْوَهُ. وَقَالَ الْحَسَنُ وَإِبْرَاهِيمُ: لَا بَأْسَ بِذَبِيحَةِ الْأَقْلَفِ.

۲۲- باسی سه‌برپاوی نامه‌داره‌کان (حه‌لّاله)، هه‌روه‌ها پیوی سه‌برپاوی نامه‌داره جه‌نگیکان و خه‌لکانی تریش (حه‌لّاله)

وه باسی ئەم فەرماشته‌ی خۆ‌ای به‌رز و بێند: (ئەم‌پڕۆ خۆراکه پاک و خاوی‌نه‌کان هه‌لّال کراوه بۆتان، وه خۆراکی ئەوانه‌ی نامه‌یان پێ دراوه هه‌لّاله بۆتان، وه خۆراکی ئێوه‌ش هه‌لّاله بۆ ئەوان).

-زوه‌ری ده‌لی: سه‌برپاوی گاوری عه‌رمب زیانی نییه، به‌لام ئەگه‌ر گویت لێ بو ناوی غه‌یری خوا لێ هێنان له‌کاتی سه‌برپێندا ئەوه مه‌یخۆ، ئەگه‌ر گویت لێ نه‌بوو ئەوه خوا هه‌لّالی کردوه، که ئاگاداریشه به‌ بێ باوه‌رییان.
-له‌ عه‌لیشه‌وه (علیه‌ السلام) وێنه‌ی ئەو وته‌ی زوه‌ری ده‌گیرێته‌وه.
-حه‌سه‌ن و ئیبراهیم ده‌لێن: سه‌ر برپاوی خه‌ته‌نه نه‌کراو زیانی نییه و هه‌لّاله.

۵۵۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ (علیه‌ السلام) قَالَ: كُنَّا مُحَاصِرِينَ قَصْرَ خَيْبَرَ، فَرَمَى إِنْسَانٌ بِجِرَابٍ فِيهِ شَحْمٌ، فَتَزَوْتُ لَأَخْذَهُ، فَالْتَفَتْتُ فَإِذَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: طَعَامُهُمْ: ذَبَائِحُهُمْ^(۱).

۵۵۰۸- عه‌بدو‌ل‌لای کۆری موغه‌فعل (علیه‌ السلام) ده‌لی: ئێمه کۆشک و باله‌خانه‌که‌ی خه‌یبه‌رمان گه‌مارۆدا، ئەنجا که‌سێک توره‌که‌یه‌کی پێستی فرێدا که پیوی تیا بوو، منیش به‌ په‌له‌ پامکرد هه‌لیگرم، که لامکرده‌وه ده‌بینم پێغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وآله وسلم) (سه‌یرم ده‌کات) ئێتر شه‌رمم کرد له‌ پێغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وآله وسلم).

-ئێبنو عه‌باس (علیه‌ السلام) ده‌لی: (طَعَامُهُمْ) واته‌: سه‌ربرپاویان.

۲۳- بَابُ مَا نَدَّ مِنَ الْبَهَائِمِ قَهْوَ بِمَنْزِلَةِ الْوَحْشِ

وَأَجَارَهُ ابْنُ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ: مَا أَعْجَزَكَ مِنَ الْبَهَائِمِ مِمَّا فِي يَدِكَ فَهُوَ كَالصَّيْدِ، وَفِي بَعِيرٍ تَرَدَّى فِي بئرٍ مِنْ حَيْثُ قَدَرْتَ عَلَيْهِ قَدَّكَ، وَرَأَى ذَلِكَ عَلِيٌّ وَابْنُ عَمْرٍو وَعَائِشَةُ.

۲۳- باسی ئه وهی یاخی بیّت و هه ل بیّت له ئازهل و مالاتی (مالی) ئه وه وهک ئازهل و محشی وایه^(۱)

عهبدوللای کوری مهسعوود رضی اللہ عنہ ریگهی داوه (بریندار بکریّت). وه ئیبنو عهباس رضی اللہ عنہ دهلی: هه ر ئازهلکی مالی توانای بهسه ریدا نه ما (بو سهربرین) نه وه وهک نیچیری راو وایه، وه وشتریکیش کهوتبیته بیریکه وه هه رچونیک توانیت سه ری به ره. عه لی و ئیبنو عومه ر و عانیشه رضی اللہ عنہ هه ر نه و رایه یان هه یه.

۵۵۰۹- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا لَأَقْوَى الْعَدُوِّ غَدَاً، وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدَى. فَقَالَ: «اعْجَلْ - أَوْ أَرِنْ - مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ، لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ، وَسَأَحَدُكَ، أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ». وَأَصَبْنَا نَهْبَ إِبِلٍ وَغَنَمٍ فَتَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ، فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَإِذَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا شَيْءٌ فَافْعَلُوا بِهِ هَكَذَا»^(۲).

۵۵۰۹- پرافعی کوری خه دیج رضی اللہ عنہ دهلی: وتم: نه ی پیغه مبه ری خوا سه ینی ئیمه به دوژمن دهگه ین وجه قومان پی نییه، پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: ((په له بکه- یان

(۱) بو برینداری کردنی له جیاتی سهربرینی که بهسه ر برین داده نریّت.

(۲) پروانه: ۲۴۸۸.

دهستت سوک بکه- هه‌رجی خوین فیشقه بی بکات و ناوی خواشی لی هینرای بی نه‌وه
بیخو، نه‌ک به ددان و نینوک، با پیت بلیم: که ددان ئیسقانه و نینوکیش جه‌قوی
حه‌به‌شیه‌کانه))، ده‌لی: له‌و ووشتر و مه‌ر و ده‌ستکه‌وتی جه‌نگه‌ی ده‌ستمان که‌وت،
وشریکیان یاخی بوو، پیاویک تیریکی بو‌هاویش و رای گرت، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
فه‌رمووی: ((ئه‌م وشرانه هه‌یانه یاخی ده‌بی هه‌ر وه‌ک یاخی بوونی کیویه‌کان،
ئه‌گه‌ر به‌کیکیان لی‌تان یاخی بوو ئیو‌مش نا‌وی لی بکه‌ن)).

۲۴- بابُ النَّحْرِ وَالذَّبْحِ

وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ لَا ذَبْحَ وَلَا نَحْرَ إِلَّا فِي الْمَذْبَحِ وَالْمَنْحَرِ. قُلْتُ: أَيْجُزِي مَا يُذْبَحُ
أَنْ أَنْحَرَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، ذَكَرَ اللَّهُ ذَبْحَ الْبَقَرَةِ، فَإِنْ ذَبَحْتَ شَيْئًا يُنْحَرُ جَارًا، وَالنَّحْرُ أَحَبُّ إِلَيَّ،
وَالذَّبْحُ قَطْعُ الْأَوْدَاجِ. قُلْتُ: فَيَخْلَفُ الْأَوْدَاجَ حَتَّى يَقْطَعَ النَّخَاعَ؟ قَالَ: لَا إِخَالَ. وَأَخْبَرَنِي
نَافِعٌ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ نَهَى عَنِ النَّخْعِ، يَقُولُ: يَقْطَعُ مَا دُونَ الْعَظْمِ، ثُمَّ يَدَعُ حَتَّى تَمُوتَ.
وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً﴾ (١٧) ﴿الْبَقَرَةِ.
وَقَالَ: ﴿فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ (٦١) ﴿الْبَقَرَةِ. وَقَالَ سَعِيدٌ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: الذَّكَاءُ
فِي الْحَلْقِ وَاللِّبَةِ. وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ ؓ إِذَا قَطَعَ الرَّأْسَ فَلَا بَأْسَ.

۲۴- باسی سه‌بربرینی ملی ووشتر و قورگی ئازهل و مالات^(۱)

ئیبینو جورمیج له‌عه‌تاوه ده‌گی‌رته‌وه ده‌لی: سه‌بربرینی ئازهل وشر دروست
نییه، له‌هورگدا نه‌بی‌ت بو‌ ئازهل، وه‌ له‌ ملدا نه‌بی‌ت بو‌ وشر، (ئیبینو جورمیج)

(۱) (النحر) واته: سه‌بربرین له‌ ملدا لای سنگیه‌وه بو‌ چه‌یوانی مل درێژ وه‌ک وشر.. (الذبح) واته: سه‌بربرین له‌ قورگدا لای سه‌ری بو‌ چه‌یوانی مل کورت وه‌ک مه‌ر و مانگا.

ده‌لئ وٲم: ئایا دروسته ئه‌وه‌ی له‌ قورگا سه‌ر ده‌برپٲیت؟ وٲی: به‌لئ سه‌بربرینی قورگی بۆ مانگا باسکردوه‌، جا نه‌گه‌ر چه‌یوانیکت له‌ قورگیدا سه‌ربری که خۆی له‌ ملیدا سه‌ر ده‌بردرپٲ دروسته‌، به‌لام سه‌رببرینی له‌ ملیدا لام چاکتره‌. سه‌رببرینی قورگ^(۱): بریتی له‌ برینی دوو شاده‌ماره‌که‌ی لا مل، وٲم به‌ عه‌تا دروسته‌ له‌ شاده‌ماره‌کان تیپه‌ر بکه‌یت، تا چالای پٲشت ملی بری شاده‌ماره‌کان نه‌بري؟ وٲی: گومان نابهم^(۲).

نافیع بۆی گیرانه‌وه‌ که ئیبنو عومه‌ر ؓ ٲیگری لئ کردوه‌، وه‌ ده‌یوت: تاسه‌ر ئیسی ده‌برئ و وازی لئ دینئ تا ده‌مرئ.

وه‌ باسی ئهم‌ فه‌رمایشته‌ی خوای به‌رز و بلند: (وه‌ بیربکه‌نه‌وه‌ کاتیک که‌مووسا ؓ به‌ گه‌له‌که‌ی فه‌رموو بیگومان خوا فه‌رمانتان پئ دهدات که مانگایه‌ک سه‌ر بېرن)، وه‌ ده‌فه‌رموئ: (ئینجا سه‌ریان بری و خه‌ریک بوو ئه‌و (سه‌ربرینه‌) نه‌که‌ن).

سه‌عید (ی کوری جوبه‌یر) له‌ ئیبنو عه‌باسه‌وه‌ ؓ ده‌گیرپٲته‌وه‌ و ده‌لئ: سه‌ربری له‌ گه‌ردندا له‌ لای سڼکه‌وه‌ ده‌بیٲ.

ئیبنو عومه‌ر و ئیبنو عه‌باس و ئه‌نه‌س ؓ ده‌لئ: (له‌ کاتی سه‌ربریندا) ئه‌گه‌ر سه‌ری به‌ ته‌واوی جیا بکاته‌وه‌ (له‌ لاشه‌که‌ی)، ه‌یچ زیانیکی نییه‌ و چه‌لآله‌.

۵۵۱۰- حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ قَالَ: أَخْبَرْتَنِي فَاطِمَةُ بِنْتُ

الْمُنْذِرِ امْرَأَتِي: عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ ؓ قَالَتْ: نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ قَرَسًا فَأَكَلْنَاهُ^(۳).

۵۵۱۰-ئه‌سمائی کچی ئه‌بو به‌کر ؓ ده‌لئ: له‌ سه‌رده‌می پٲغه‌مبه‌ردا ؓ

ماینی‌کمان^(۱) سه‌ربری گوشته‌که‌یمان خوارد.

(۱) که بۆ ئاژه‌لی مل کورته‌.

(۲) واته‌: زیانی نییه‌ له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا ده‌لئ: ناترسم.

(۳) پروانه‌: ۵۵۱۱، ۵۵۱۲، ۵۵۱۹.

۵۵۱۱- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، سَمِعَ عَبْدَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ قَاطِمَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: ذَبَحْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَسًا وَنَحْنُ بِالْمَدِينَةِ فَأَكَلْنَاهُ^(۲).

۵۵۱۱- نه‌سمانی کچی نه‌بو به‌کر ﷺ ده‌لی: له سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ری خوادا ﷺ نه‌سپیکمان سه‌رب‌ری - له کاتی‌کدا ئیمه له مه‌دینه بووین- وه گوشته‌که‌یمان خوارد^(۳).

۵۵۱۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ قَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ، أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَسًا فَأَكَلْنَاهُ. تَابَعَهُ وَكِيعٌ وَابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ هِشَامٍ فِي النَّحْرِ^(۴).

۵۵۱۲- نه‌سمانی کچی نه‌بو به‌کر ﷺ ده‌لی: له سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ ماینیکمان^(۵) سه‌رب‌ری گوشته‌که‌یمان خوارد.

-وه‌کیع و ئیبنو عویه‌ینه له هیشام‌ه‌وه ئه‌م فه‌رمووده‌یان گیراومه‌وه و پالېستی گیرانه‌وه‌که‌ی جه‌ریریان کردوه له هی‌نانی فه‌رمووده‌که له وشه‌ی (نَحَرْنَا)دا.

۲۵- بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ الْمُثَلَّةِ وَالْمَصْبُورَةِ وَالْمُجْتَمَةِ

۵۵۱۳- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَنَسٍ عَلَى الْحَكَمِ بْنِ أَيُّوبَ، فَرَأَى غُلَمَانًا -أَوْ فِتْيَانًا- نَصَبُوا دَجَاجَةً يَرْمُونَهَا. فَقَالَ أَنَسٌ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تُصَبَّرَ الْبَهَائِمُ

(۱) فرس: به نه‌سپ و ماین ده‌وتریت و بو هه‌ردووکیان به‌کارده‌هیتیت.

(۲) پروانه: ۵۵۱۰.

(۳) جیاوازیان له به‌کاره‌یتانی وشه‌ی: (نحرنا) له‌گه‌ل (ذبحنا) که هه‌ردووکیان بو سه‌رب‌ینی نه‌سپ و ماین به‌کاره‌یتاوه.

(۴) پروانه: ۵۵۱۰.

(۵) فرس: به نه‌سپ و ماین ده‌وتریت.

۲۵- باسی ئه‌وهی ناپه‌سه‌نده (له‌ ئازهلدا) له‌ برینی ئه‌ندام و نانه‌وه به‌ نیشانه و به‌ستنه‌وهی و نانه‌وهی به‌ نیشانه (۱)

۵۵۱۳- هیشامی کوری زهید ده‌لی: له‌ گه‌ل ئه‌نه‌سدا (که باپه‌رمیه‌تی) چووینه‌ لای هه‌که‌می کوری ئه‌یوب، (ئه‌نه‌س) چه‌ند غولامیکی یا تازه‌ لاویکی- بینی مریشکیان به‌ نیشانه‌ ناوته‌وه‌ تیری تیده‌گرن، ئه‌نه‌سیش ﷺ وتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ که گیاندار به‌ نیشانه‌ بنه‌یته‌وه‌ و تیری پیوه‌ بنه‌یت.

۵۵۱۴- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَهُ يُحَدِّثُ عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، وَغُلَامٌ مِنْ بَنِي يَحْيَى رَابِطٌ دَجَاجَةٌ يَرْمِيهَا، فَمَشَى إِلَيْهَا ابْنُ عُمَرَ حَتَّى حَلَّهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ بِهَا وَبِالْغُلَامِ مَعَهُ فَقَالَ: ازْجُرُوا غُلَامَكُمْ عَنْ أَنْ يَضْرِبَ هَذَا الطَّيْرَ لِلْقَتْلِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى أَنْ تُضْرَبَ بِهِمَّةٌ أَوْ غَيْرَهَا لِلْقَتْلِ^(۲).

۵۵۱۴- سه‌عه‌دی کوری عه‌مر له‌ باوکیه‌وه‌ ده‌گیره‌ته‌وه‌ که ئه‌و لئی بیستوه‌ له‌ ئیبنو عومه‌روه‌ ﷺ ده‌گیره‌په‌وه‌ که چوو بو لای یه‌حیای کوری سه‌عید، له‌و کاته‌دا کورپکی یه‌حیا مریشکیکی به‌ ستبوویه‌وه‌ تیری تی ده‌گرت، ئیبنو عومه‌ریش رۆشت بو لای مریشکه‌که‌ و په‌ته‌که‌ی کرده‌وه‌ (پیی به‌سه‌رابوویه‌وه‌)، پاشان مریشکه‌که‌ و کورپکه‌شی هینا و هات وتی: رپگری بکه‌ن له‌ کورپکه‌تان که په‌له‌ومر به‌ نیشانه‌ بنه‌یته‌وه‌ بو کوشتن، چونکه‌ من له‌ پیغه‌مبه‌رم ﷺ بیستوه‌: رپگری کرده‌ که ئازهل و گیاندارێ تر به‌نیشانه‌ بنه‌یته‌وه‌ بو کوشتن.

(۱) ئه‌م شیوانه‌ نا په‌سه‌ند چونکه‌ ئه‌زیه‌تی تیا به‌ بو گیانداره‌که‌، وه‌ ئه‌گه‌ر به‌ یه‌کیک له‌و حاله‌تانه‌وه‌ مرد گوشتی ناخوهریت.

(۲) پروانه: ۵۵۱۵.

۵۵۱۵- حَدَّثَنَا أَبُو الثُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ فَمَرُّوا بِفَتْيَةٍ - أَوْ بِنَقَرٍ - نَصَبُوا دَجَاجَةً يَرْمُونَهَا، فَلَمَّا رَأَوْا ابْنَ عُمَرَ تَفَرَّقُوا عَنْهَا، وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: مَنْ فَعَلَ هَذَا؟ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَعَنَ مَنْ فَعَلَ هَذَا. تَابَعَهُ سُلَيْمَانُ، عَنْ شُعْبَةَ، حَدَّثَنَا الْمِنْهَالُ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ مَنْ مَثَلَ بِالْحَيَوَانِ^(۱). وَقَالَ عَدِيٌّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۵۱۵- سه عدى كورې جوبه پير دهلى: من لای عه بدوللای كورې عومهر بووم ﷺ، جا تیپه پرنین به لای چهند گهنجیكدا-یا چهند كه سیكدا - مریشکیان به نیشانه نابوووه تیریان تی دهگرت، جا كه عه بدوللای كورې عومهریان ﷺ بینى بلاوهمیان كرد و له مریشه كه كه دوور كه وتنه وه، ئیبنو عومهریش وتی: كی نه مهی كرده؟ بیگومان من له پیغه مبهرم ﷺ بیستوه نه فرینی كرده له وانیهی ئهم كاره دهكهن. سولهیمان له شوعبه وه دهگپړته وه دهلى: مینهال له سه عیده وه له ئیبنو عومهر وه گپړایه تیه وه دهلى: پیغه مبهرم ﷺ نه فرینی كرده له وه كه سهی نه ندامی گیاندار برړی به زیندووی. عه دیی له سه عیده وه دهگپړته وه نه ویش له ئیبنو عه عباسه وه ﷺ له پیغه مبهرم وه ﷺ هه مان هه رموده دهگپړته وه.

۵۵۱۶- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَهَى عَنِ الثُّهْبَةِ وَالْمُثَلَّةِ^(۲).

۵۵۱۶- عه دیی كورې سابیت دهلى: له عه بدوللای كورې په زیدی نه نصاریم ﷺ بیست گپړایه وه له پیغه مبهرم وه ﷺ كه پښگری كرد له تالان و راوړووت و شیواندنې لاشه ی مروځ لووت و گوئ برینی.

(۱) پروانه: ۵۵۱۴.

(۲) پروانه: ۴۵۶.

۲۶- بابُ الدَّجَاجِ

۵۵۱۷- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ زَهْدَمِ الْجَرْمِيِّ، عَنْ أَبِي مُوسَى -يَعْنِي: الْأَشْعَرِيَّ- قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَأْكُلُ دَجَاجًا^(۱).

۲۶- باسی (حوکمی خواردنی گوشتی) مریشک

۵۵۱۷- زهدهمی جهرمیی له نهبی موسای- واته: نهشعهری - وه دهگیریتته وه و دهلی: پیغه مبهرم ﷺ بینی مریشکی دهخوارد.

۵۵۱۸- حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ أَبِي مَيْمَةَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ زَهْدَمٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ -وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ هَذَا الْحَيِّ مِنْ جَرَمٍ إِخَاءٌ- فَأَتَيْتُ بِطَعَامٍ فِيهِ لَحْمٌ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ جَالِسٌ أَحْمَرُ فَلَمْ يَذُوقْ مِنْ طَعَامِهِ، قَالَ: اذْنُ، فَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْكُلُ مِنْهُ. قَالَ: إِنِّي رَأَيْتُهُ أَكَلَ شَيْئًا فَقَذَرْتُهُ، فَحَلَفْتُ أَنْ لَا أَكَلُهُ. فَقَالَ: اذْنُ أَخْبِرْكَ - أَوْ أَحَدْتُكَ - إِنِّي أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي نَفَرٍ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ، فَوَافَقْتُهُ وَهُوَ غَضَبَانُ، وَهُوَ يَقْسِمُ نَعْمًا مِنْ نَعَمِ الصَّدَقَةِ، فَاسْتَحْمَلْنَاهُ فَحَلَفَ أَنْ لَا يَحْمِلَنَا، قَالَ: «مَا عِنْدِي مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ». ثُمَّ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِنَهْجٍ مِنْ إِبِلٍ، فَقَالَ: «أَيْنَ الْأَشْعَرِيُّونَ؟ أَيْنَ الْأَشْعَرِيُّونَ؟». قَالَ: فَأَعْطَانَا خَمْسَ ذُودٍ غُرَّ الدَّرَى، فَلَبِثْنَا غَيْرَ بَعِيدٍ، فَقُلْتُ لِأَصْحَابِي: نَسِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمِينَهُ، فَوَاللَّهِ لَئِنْ تَغَفَّلْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَمِينَهُ لَا نُفْلِحَ أَبَدًا. فَرَجَعْنَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا اسْتَحْمَلْنَاكَ، فَحَلَفْتَ أَنْ لَا تَحْمِلَنَا، فَظَنَّنَا أَنَّكَ نَسِيتَ يَمِينَكَ. فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ حَمَلَكُمْ، إِنِّي وَاللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ - لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَتَحَلَّلْتُهَا»^(۲).

(۱) پروانه: ۳۱۳۳.

(۲) پروانه: ۴۱۳۳.

٥٥١٨-زه‌دهم ده‌لی: ئیمه لای ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ بووین - له رابردوودا له نێوان ئیمه و ئەم هۆزی جهرمدا برایه‌تی هه‌بوو- جا خواردنێکی هینرا گوشتی مریشکی تیا‌بوو، له‌ناو خه‌لکه‌که‌شدا پیاوێکی سوری تیا‌بوو دانیشتبوو، له خواردنه‌که‌ی (ئەبو موسا ﷺ) نزیک نه‌بوویه‌وه، (ئەبو موسا) وتی: نزیک به‌ره‌وه بی‌گومان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بینیه‌وه لێی خواردوو، کابرا وتی: من ئەو مریشکه‌م دیوه‌ شتیکی ده‌خوارد ئیتر قیزم لێی هاته‌وه و سویندم خوارد و که نه‌یخۆم، ئەویش (ئەبو موسا) وتی: وهره نزیک به‌ره‌وه هه‌والت ده‌ده‌می - یان بۆت ده‌گیرمه‌وه - من رۆشتمه‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ڵ چه‌ند که‌سیکی ئەشعەریدا، له‌و کاته‌ چوومه‌ خزمه‌تی زۆر تو‌ره‌ بوو هاو کات مالآت و وشتری زه‌کاتی دابه‌ش ده‌کرد، ئیمه‌ش داوای و‌لا‌خی سواریمان لی کرد، ئەویش سویندی خوارد سوارمان نه‌کات ^(١) و فهرمووی: ((هیچم (و‌لا‌خم) لانیه‌ سواریان‌تان بکه‌م))، له‌ پاشان وشتری تالانیان هینا خزمه‌تی جا فهرمووی: ((ئەشعەرییه‌کان کوان؟ ئەشعەرییه‌کان کوان؟)) ئەبو موسا وتی: جا پینج وشتری کو‌پاره به‌رزی پیداین، ئینجا که گه‌راینه‌وه زۆرمان پینه‌چوو وتم به‌هاو‌رپیکانم: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سوینده‌که‌ی له‌بیر چوو، ده‌ی سویند به‌خوا سوینده‌که‌مان نه‌خسته‌وه بیری پێغه‌مبه‌ری ﷺ هه‌رگیز سه‌رکه‌وتوو نابین، بۆیه گه‌راینه‌وه بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ وتمان: ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ئیمه‌ داوای و‌لا‌خی سواریمان له‌ تو کرد، تو‌ش سویندت خوارد که سوارمان نه‌که‌یت، جا ئیمه گومانمان برد که جه‌نابت سوینده‌که‌ت له‌ بیر چوو‌ته‌وه، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((د‌ل‌نیابن خوا ئیوه‌ی سوار کردوه، و‌ل‌لا‌هی من - ئەگه‌ر خوا بیه‌وی - هیچ سویندیک ناخۆم غه‌یر ئەو شته به‌چاکتر بزاتم، ئیلا ئەو شته‌ی چاکه‌ ده‌یکه‌م و که‌فارمه‌تی سوینده‌که‌م نه‌ده‌م)).

(١) و‌لا‌خی سواریمان نه‌داتن.

۲۷- بَابُ لُحُومِ الْخَيْلِ

۵۵۱۹- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ فَاطِمَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: نَحَرْنَا قَرَسًا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَكَلْنَاهُ^(۱).

۲۷- باسی (حوکمی) گوشتی نهسپ و مایین

۵۵۱۹- ئەسما ئەلەیکەسەڵام دەلی: لە سەردهمی پیغه مبهردا ﷺ مایینی کمان^(۲) سهربری و گوشته کهمان خوارد.

۵۵۲۰- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ، وَرَخَّصَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ^(۳).

۵۵۲۰- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ له روژی (غهزای) خه مبهردا ریگری کرد له (خواردنی) گوشتی کهری (مالی) و ریگهیدا (به) خواردنی گوشتی) نهسپ و مایین.

۲۸- بَابُ لُحُومِ الْحُمْرِ الْإِنْسِيَّةِ

فِيهِ: سَلَمَةُ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۵۲۱- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُهُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَالِمٍ وَنَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْأَهْلِيَّةِ يَوْمَ خَيْبَرَ^(۱).

(۱) بروانه: ۵۵۱۰.

(۲) فرس: به نهسپ و مایین دهوتریت.

۲۸- باسی (حه‌رامیتی خواردنی) گوشتی گویدریژی مالی

له‌م باسه‌دا فه‌رموودمیه‌ك هه‌یه كه سه‌له‌مه ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێراویه‌تی‌ه‌وه.

۵۵۲۱- ئیبنو عومه‌ر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ رۆژی (غه‌زای) خه‌یبه‌ردا گوشتی گویدریژی مالی فه‌ده‌غه‌ کرد.

۵۵۲۲- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ. تَابَعَهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ. وَقَالَ أَبُو أُسَامَةَ: عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَالِمٍ^(۱).

۵۵۲۲- عه‌بدو‌ل‌لا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ گوشتی گویدریژی مالی فه‌ده‌غه‌ کرد. عه‌بدو‌ل‌لای کوپی موباره‌ك له‌ عوبه‌یدو‌ل‌لاوه‌ له‌ نافیه‌ه‌وه‌ ئه‌م فه‌رموودمیه‌ی گێراوه‌ته‌وه‌ و پالپشتی گێرانه‌وه‌كه‌ی یه‌حیای فه‌تتانی ده‌كات. ئه‌بو‌ئوسامه‌ ده‌لی: له‌ عوبه‌یدو‌ل‌لاوه‌ له‌ سالیمه‌وه‌ فه‌رموودمكه‌ی یه‌حیا ده‌گێرێته‌وه‌.

۵۵۲۳- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ وَالْحَسَنِ ابْنَيْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِمَا، عَنْ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْمُتَعَةِ عَامَ خَيْبَرَ وَلُحُومِ حُمُرِ الْإِنْسِيَّةِ^(۲).

۵۵۲۳- عه‌لی ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ سال (غه‌زای) خه‌یبه‌ردا ماره‌برینی کاتی فه‌ده‌غه‌ کرد، هه‌روه‌ها گوشتی گویدریژی مالیشی فه‌ده‌غه‌ کرد.

(۱) پروانه: ۸۵۳.

(۲) پروانه: ۸۵۴.

۵۵۲۴- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ:

نَهَى النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ، وَرَخَّصَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ^(۱).

۵۵۲۴- جابیری کوری عه‌بدو‌للا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ روژی (غه‌زای) خه‌به‌ردا پیگری کرد له‌ (خواردنی) گوشتی که‌ری (مالی) و پیگه‌یدا (به‌ خواردنی) گوشتی نه‌سپ و مایین.

۵۵۲۵- ۵۵۲۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَدِيُّ، عَنِ الْبَرَاءِ وَابْنِ أَبِي أَوْفَى ﷺ قَالَا: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ^(۲).

۵۵۲۵- ۵۵۲۶- به‌راو و ئیبنو نه‌بی نه‌وفا ﷺ هه‌ردوو‌کیان ده‌لین: پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیگری کرد له‌ (خواردنی) گوشتی گویدریژی مالی.

۵۵۲۷- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ أَبَا إِدْرِيسَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أَبَا تَعْلَبَةَ قَالَ: حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ. تَابَعَهُ الزُّبَيْدِيُّ وَعَقِيلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ. وَقَالَ مَالِكٌ وَمَعْمَرٌ وَالْمَاجِشُونُ وَيُونُسُ وَابْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ.

۵۵۲۷- ئه‌بو سه‌عله‌به‌ه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گوشتی گویدریژی مالی هه‌رام کرد.

زوبه‌یدی و عوقه‌یل ئه‌م هه‌رمووده‌یان له‌ ئیبنو شیهابه‌وه گپ‌راو‌مه‌وه و پالپشتی گپ‌رانه‌وه‌که‌ی صالحی کوری که‌یسان ده‌که‌ن.

(۱) پروانه: ۴۳۱۹.

(۲) پروانه: ۴۲۲۱، ۳۱۵۵.

مالیک و مه عمر و ماجیشون و یونس و ئیبنو ئیسحاق هه موویان له زوهریه وه دهگێرنه وه دهلی: پیغه مبهه ﷺ هه رچی درنده ی جنگو لداره قه دهغه ی کرد.

٥٥٢٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ جَاءَهُ فَقَالَ: أَكَلْتَ الْحُمُرُ، ثُمَّ جَاءَهُ فَقَالَ: أَكَلْتَ الْحُمُرُ. ثُمَّ جَاءَهُ فَقَالَ: أَفْنَيْتَ الْحُمُرُ. فَأَمَرَ مُنَادِيًا فَنَادَى فِي النَّاسِ: إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِيكُمُ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَإِنَّهَا رِجْسٌ. فَأَكْفَيْتِ الْقُدُورَ وَإِنَّهَا لَتَفُورُ بِاللَّحْمِ^(١).

٥٥٢٨- نه نه سی کوری مالیک ﷺ دهگێرنه وه که پیغه مبهه ری خوا ﷺ که سیك هاته خزمه تی وتی: گویدرێژه کان خوران، پاشان که سیکی تر هاته خزمه تی وتی: گویدرێژه کان خوران، له پاشان که سیکی تر هاته خزمه تی وتی: گویدرێژه کان کو تاییان هات و تهواو بوون، ئینجا (پیغه مبهه ﷺ) فه رمانی کرد که سیك له ناو خه لکه که دا جار بدات و بلی: ((بیگومان خوا و پیغه مبهه که ی ﷺ رپگرتیان لی ده که ن له (خواردنی) گوشتی گویدرێژی مالی، چونکه به دلنیا ییه وه پیسه))، جا مه نه جه له کان قه لپ کرانه وه له کاتی کدا (مه نه جه له کان) کو لیان ده دا به و گوشتانه وه ی له ناویاندا بوو.

٥٥٢٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: قُلْتُ لِحَبَابِرِ بْنِ زَيْدٍ: يَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ حُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَقَالَ: قَدْ كَانَ يَقُولُ ذَلِكَ الْحَكَمُ بْنُ عَمْرِو الْغِفَارِيُّ عِنْدَنَا بِالْبَصْرَةِ، وَلَكِنْ أَبِي ذَاكَ الْبَحْرُ ابْنُ عَبَّاسٍ وَقَرَأَ: ﴿قُلْ لَا أَمْرٌ لِي بِمَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا﴾ (١٥٠) الْأَنْعَامِ.

۵۵۲۹- عه‌مر ده‌لێ: به جابیری کوری زه‌میدم وت: ده‌لێن که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ (خواردنی گوشتی) گویدریژی مائی قه‌دمغه کردوه؟ جابیریش وتی: بیگومان پیشتیش هه‌که‌می کوری عه‌مری غیفاری لای ئیمه له‌به‌صره نه‌و قسه‌ی ده‌کرد، به‌لام زانای هه‌ره‌گه‌وره ئیبنو عه‌باس پێی پازی نییه، وه (ئیبنو عه‌باس) نه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه: (نه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بلی ده‌ستم ناکه‌وی له‌وه‌ی که سروش کراوه بۆم هه‌ج حه‌رام کراویک)^(۱).

۲۹- بابُ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ

۵۵۳۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ. تَابَعَهُ يُونُسُ وَمَعْمَرُ وَابْنُ عُيَيْنَةَ وَالْمَاجِشُونُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ^(۲).

۲۹- باسی حه‌رامییتی خواردنی (گوشتی) هه‌موو درنده‌یه‌کی که‌ل‌به‌دار

۵۵۳۰- ئه‌بو ئیدریسی خه‌ولانی له ئه‌بی سه‌عه‌به‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیرێته‌وه، که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ رێگری کرد له (خواردنی گوشتی) هه‌موو درنده‌یه‌کی که‌ل‌به‌دار.

یونس و مه‌عمر و ئیبنو عویه‌ینه و ماجیشون له زوهریه‌وه گیراویانه‌ته‌وه و پالپشتی گیرانه‌وه‌که‌ی مالیک ده‌که‌ن.

(۱) نه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه وه‌ک به‌لکه بۆ وته‌که‌ی خۆی.

(۲) پروانه: ۵۷۸۰، ۵۷۸۱.

۳۰- بابُ جُلُودِ الْمَيِّتَةِ

۵۵۳۱- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ، أَنَّ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ رضي الله عنه أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ فَقَالَ: «هَلَّا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا بِهَا؟» قَالُوا: إِنَّهَا مَيِّتَةٌ. قَالَ: «إِنَّمَا حَرَّمَ أَكْلُهَا»^(۱).

۳۰- باسی (حوکمی) پیستی مرداره‌وه بووان (پیش خۆشه‌کردنی)

۵۵۳۱-ئیبینو شیهاب ده‌گێڕێته‌وه که عوبه‌یدوللای کورێ عه‌بدوللا بۆی گێڕایه‌وه که عه‌بدوللای کورێ عه‌بباس رضي الله عنه بۆی گێڕایه‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم تێپه‌ری به‌لای مه‌رێکی مرداره‌وه بوودا و فه‌رمووی: ((ئه‌وه بۆ سوودتان له‌ پیسته‌که‌ی و مرنه‌گرتووه‌؟)) وتیان: چونکه‌ مرداره‌وه بووه، فه‌رمووی: ((بیگومان خواردنی حه‌رام کراوه)).

۵۵۳۲- حَدَّثَنَا خَطَّابُ بْنُ عُثْمَانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمِيرٍ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ عَجَلَانَ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رضي الله عنه يَقُولُ: مَرَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِعَنْزٍ مَيِّتَةٍ فَقَالَ: «مَا عَلَى أَهْلِهَا لَوْ انْتَفَعُوا بِهَا بِهَا؟»^(۲).

۵۵۳۲-ئیبینو عه‌بباس رضي الله عنه ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم تێپه‌ری به‌لای بزنیکی مرداره‌وه بوودا، جا فه‌رمووی: ((خاوه‌نه‌که‌ی هه‌ج زیانیکیان له‌سه‌ر نه‌بوو نه‌گه‌ر سوودیان له‌ پیسته‌که‌ی و مرگرتایه)).

(۱) پروانه: ۱۴۹۲.

(۲) پروانه: ۱۴۹۲.

٣١- بابُ الْمِسْكِ

٥٥٣٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ بْنُ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ بْنِ عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مَكْلُومٍ يُكَلِّمُ فِي اللَّهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَكَلْمُهُ يَذْمَى، اللَّوْنُ لَوْنُ دَمٍ، وَالرَّيْحُ رِيحُ مِسْكِ»^(١).

٣١- باسی (حوکمی) میسک

٥٥٣٣- نه بو هورپهړه ﷺ دهلي: پېغه مبهري خوا ﷺ هه رمووی: ((هه ر برينداريک له رپی خوادا بريندار دهکړی له پوړی هيامه تدا ديت و برينه که ی خوينی لی ديت، رهنگه که ی رهنگی خوينه و بو نيشی بو نی میسکه)).

٥٥٣٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ بُرَيْدٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَثَلُ جَلِيسِ الصَّالِحِ وَالسَّوِّءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْدِثَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً»^(٢).

٥٥٣٤- نه بو مووسا ﷺ له پېغه مبهروه ده ﷺ دهگيرپته وه که هه رموويه تی: ((نموونه ی هاوړی و هاوده می^(٣) چاک و خراب، وهکو میسک فروش و موشه ده مه^(٤) وان، جاميسک فروش يان به شت ده دات يان لی د دهکړت، يان بو نیکی خوشی لیوه هه ست پی ده که یت^(٥)، موشه ده مه که ش: يان جله کانت ده سوتی نی ی يان بو نیکی ناخوش دیت به سه رتدا و هه ستی پی ده که یت)).

(١) پروانه: ٢٣٧.

(٢) پروانه: ٢١٠١.

(٣) جلیس: به مانای هاو نیشین واته: دوو که س که پیکه وه داده نیشن و هاوړتی په کترن.

(٤) موشه ده مه: ده مه ی ناسنګه ر، نامیریکه ناسنګه خه لوزو ناګری پښ که شده کاته وه بو سورکړدنه وه ی ناسن.

پروانه: فهره نگی خال: ٥٦٣.

(٥) بو نی خوشی دیت به سه رتدا.

۳۲- بابُ الرُّتْبِ

۵۵۳۵- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَنْفَجْنَا أَرْتَبًا وَتَحْنُ مِمَّا الظُّهْرَانِ، فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَعَبُوا، فَأَخَذْتُهَا فَجِئْتُ بِهَا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ فَدَبَّحَهَا، فَبَعَثَ بِوَرَكَيْهَا - أَوْ قَالَ بِفَخِذَيْهَا - إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَبِلَهَا^(۱).

۳۲- باسی کهرویشک^(۲)

۵۵۳۵- نه نهس ﷺ دهلی: کهرویشکیمان هه لساند و راونا له کاتیکیا ئیمه له مه‌ری زه‌هران بووین، ئینجا خه‌لکه‌که رایان کرد به دوایدا و ماندوو بوون، پاشان من (پامه کرد) و گرتم و بردم بۆ نه‌بو ته‌لحه، نه‌ویش سه‌ری بری هه‌ردوو نه‌رمه رانه‌که‌ی- یان دوو رانه‌که‌ی- نارد بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ، نه‌ویش قه‌بوئی کرد.

۳۳- بابُ الضَّبِّ

۵۵۳۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الضَّبُّ لَسْتُ أَكُلُهُ وَلَا أُحَرِّمُهُ».

۳۳- باسی بزنی مژه^(۳)

۵۵۳۶- ئیبنو عومه‌ر ﷺ دهلی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((گوشتی) بزنی مژه ناخۆم و هه‌رامیشی ناکه‌م)).

(۱) بروهه: ۲۵۷۲.

(۲) خواردنی هه‌لآله.

(۳) خواردنی هه‌لآله.

۵۵۳۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَيْتَ مَيْمُونَةَ، فَأَتَى بِضَبٍّ مَحْنُودٍ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِيَدِهِ، فَقَالَ بَعْضُ النِّسْوَةِ: أَخْبِرُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ. فَقَالُوا: هُوَ ضَبٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَفَعَ يَدَهُ، فَقُلْتُ: أَحْرَامٌ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: «لَا، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ». قَالَ خَالِدٌ: فَاجْتَرَزْتُهُ فَأَكَلْتُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْظُرُ^(۱).

۵۵۳۷- ئیبنو عه‌باس رضي الله عنه له خالیدی کوری وه‌لیدموه ﷺ ده‌گیریته‌وه که له خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌دا ﷺ چوونه مالی مه‌یموونه، جا بزن مژمه‌کی برزاو هینرا، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌ستی برد بو‌ی، جا یه‌کیک له ژنه‌کان وتی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ناگادار بکه‌ن به‌وه‌ی که ده‌یه‌و‌یت بی‌خوات، ئینجا وتیان: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا نه‌وه بزن مژمه ^(۲)، ئیتر ده‌ستی کی‌شایه‌وه (خالید ده‌لی) منیش وتم: ئایا حه‌رامه نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا؟ نه‌ویش فه‌رمووی: ((نه‌خیر (حه‌رام نییه) به‌لام له خاکی فه‌ومه‌که‌ی مندا نییه، بو‌یه ده‌بینم دل‌م ناچیته سه‌ری))، خالید وتی: منیش له‌تم کرد و خواردم پی‌غه‌مبه‌ری خواش ﷺ سه‌یری ده‌کرد.

۳۴- بَابُ إِذَا وَقَعَتِ الْقَارَةُ فِي السَّمَنِ الْجَامِدِ أَوْ الذَّائِبِ

۵۵۳۸- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْبَةَ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يُحَدِّثُهُ، عَنْ مَيْمُونَةَ أَنَّ قَارَةً وَقَعَتْ فِي سَمَنِ فَمَاتَتْ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْهَا، فَقَالَ: «الْفُوهَا وَمَا حَوْلَهَا، وَكُلُّوهُ». قِيلَ لِسُفْيَانَ: فَإِنَّ مَعْمَرًا يُحَدِّثُهُ عَنِ

(۱) پروانه: ۵۳۹۱.

(۲) که‌بۆت دانراوه بی‌خۆیت.

الرُّهْرِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. قَالَ: مَا سَمِعْتُ الرُّهْرِيَّ يَقُولُ إِلَّا عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَلَقَدْ سَمِعْتُهُ مِنْهُ مَرَّارًا^(١).

٣٤- باسیک: ئه‌گەر مشک کهوته رۆنیکێ به‌ستوو یان تواوه‌وه^(٢)

٥٥٣٨-عوبه‌یدوللای کورپی عه‌بدوللای کورپی عوتبه ده‌گیرێته‌وه که له ئیبنو عه‌باسی ﷺ بیستوو و له مه‌یمونه‌وه بۆی ده‌گیرایه‌وه: که مشکێک کهوته رۆنیکه‌وه و تۆپی (تییدا)، جا له‌م بارمه‌وه پرسیار له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرا، ئه‌ویش فه‌رمووی: ((مشکه‌که و چوار ده‌ور فری بده‌ن و رۆنه‌که بخۆن)). به‌ سوفیان وترا: بێگومان مه‌عه‌مر ئه‌م فه‌رموودمه‌یه له زوهریه‌وه ده‌گیرێته‌وه، ئه‌ویش له سه‌عیدی کورپی موسه‌یه‌یه‌به‌وه له ئه‌بی هوهرمه‌یره‌وه ﷺ. سوفیان وتی: من هه‌ر به‌م شیومه‌یه بیستووومه: زوهری ده‌لی له عوبه‌یدوللایه‌وه له ئیبنو عه‌باسه‌وه ﷺ له مه‌یمونه‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ، وه سویند به‌خوا چه‌ندین جار به‌و شیومه‌یه له زوهریم بیستوو.

٥٥٣٩- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الرُّهْرِيِّ عَنِ الدَّابَّةِ مَوْتُ فِي الزَّيْتِ وَالسَّمْنِ وَهُوَ جَامِدٌ أَوْ غَيْرُ جَامِدٍ، الْفَارَةَ أَوْ غَيْرَهَا، قَالَ: بَلَّغْنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِفَارَةٍ مَاتَتْ فِي سَمْنٍ، فَأَمَرَ بِمَا قَرُبَ مِنْهَا فَطُرِحَ، ثُمَّ أَكِلَ، عَنْ حَدِيثِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ^(٣).

٥٥٣٩-یونس له زوهریه‌وه ده‌گیرێته‌وه دمه‌باره‌ی (حوکمی) گیاندارێک به‌مریت له ناو زه‌میت و رۆندا به‌ستوو و په‌ق بیټ یان به‌ستوو نه‌بیټ، مشک یان گیاندارێکی تر بیټ، (زوهری) وتی: پێمان گه‌شتوو که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ

(١) پروانه: ٣٣٥.

(٢) حوکمی چیه و چۆنه؟.

(٣) پروانه: ٣٣٥.

فهرمانی کرد نه گهر مشک له ناو رۆن (ی به ستو) دا توپی، فهرمانی کرد مشکه که و نه وهی نزیکه لیوهی فری دراوه، پاشان رۆنه که خوراوه، نه مه له وهی فرموده ی عوبه ی دو لای کوری عه بدو لآوه (پیمان گه شتووه).

۵۵۴۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ فَأْرَةٍ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ، فَقَالَ: «الْقُوْهَا وَمَا حَوْلَهَا، وَكُلُوْهُ»^(۱).

۵۵۴۰- ئیبنو عه عباس له مهیموونه وه ﷺ دهگیریته وه دهلی: پرسیار له پیغه مبه ر ﷺ کرا دمرباره ی مشکیک بکه ویته ناو رۆنه وه، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((مشکه که و نه وه رۆنه ی به دهوری دایه فری بدن و رۆنه که بخون)).

۳۵- بَابُ الْوَسْمِ وَالْعَلَمِ فِي الصُّورَةِ

۵۵۴۱- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ حَنْظَلَةَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَرِهَ أَنْ تَعْلَمَ الصُّورَةُ. وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تُضْرَبَ. تَابَعَهُ قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا الْعَنْقَرِيُّ، عَنْ حَنْظَلَةَ وَقَالَ: تُضْرَبُ الصُّورَةُ.

۳۵- باسی داخ کردن و نیشانه دار کردن له دهموچاوی ناژه لدا (حه رانه)

۵۵۴۱- سالیم له ئیبنو عومه ره وه ﷺ دهگیریته وه که ئیبنو عومه ر لای نا په سه ند بوو ده م و چاوی ناژه ل داخ بکری و نیشانه بکری، وه ئیبنو عومه ر دهیوت: پیغه مبه ر ﷺ ریگری کردوه له وه ی بدری (له ناژه ل).

هۆته‌یه ده‌لی: عه‌نقه‌زی بۆی گێراینه‌وه له‌ هه‌نزه‌له‌وه (له‌ سالیمه‌وه له‌ ئیبنو عومه‌ره‌وه) وتی: له‌ دهم و چاوی (نازه‌ل) بدری. به‌م گێرانه‌وه پالپشتی عوبه‌یدوولای کوری مووسا ده‌کات.

۵۵۴۲- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِأَخٍ لِي يَحْكُمُهُ وَهُوَ فِي مِرْيَدٍ لَهُ، فَرَأَيْتُهُ يَسْمُ شَاهً حَسْبُهُ قَالَ: فِي آذَانِهَا^(۱).
 ۵۵۴۲-هه‌سه‌ه‌س ده‌لی: براهه‌م برد بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ نه‌وه‌ی (ناوی بنیت و) شیرینی بینیت به‌ مه‌لاشوویدا، له‌و کاته‌دا پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ شوینی موولی وشتره‌کاندا بوو که‌ هی خۆی بوو، بینیم مه‌ریکی داخ ده‌کرد.
 - (شوعه‌یب ده‌لی) وابزانم (هه‌شام وتی: (داخ کردنه‌که) له‌ گوێیه‌کانی‌اندا بوو.

۳۶- بَابُ: إِذَا أَصَابَ قَوْمٌ غَنِيمَةً قَذَبَ بَعْضُهُمْ غَنَمًا أَوْ إِبِلًا بِغَيْرِ أَمْرِ أَصْحَابِهِمْ، لَمْ تُوَكَّلْ، لِحَدِيثِ رَافِعٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

وَقَالَ طَاوُسٌ وَعِكْرِمَةُ فِي ذَبْحَةِ السَّارِقِ: اطْرَحُوهُ.
 ۵۵۴۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّا نَلْقَى الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَ مَعَنَا مُدَى. فَقَالَ: «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلُوا، مَا لَمْ يَكُنْ سِنٌّ وَلَا ظُفْرٌ، وَسَأُحَدِّثُكُمْ عَنْ ذَلِكَ، أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ». وَتَقَدَّمَ سَرَعَانُ النَّاسِ فَأَصَابُوا مِنَ الْغَنَائِمِ وَالنَّبِيُّ ﷺ فِي آخِرِ النَّاسِ، فَنَضَبُوا قُدُورًا، فَأَمَرَ بِهَا فَأُكْفِفَتْ، وَقَسَمَ بَيْنَهُمْ وَعَدَلَ بَعِيرًا بَعْشَرِ شَيْهٍ، ثُمَّ نَدَّ بَعِيرٌ مِنْ أَوَائِلِ الْقَوْمِ، وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُمْ حَيْلٌ، فَرَمَاهُ

رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ اللَّهُ. فَقَالَ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْبَهَائِمِ أَوَايِدَ كَأَوَايِدِ الْوَحْشِ، فَمَا فَعَلَ مِنْهَا هَذَا، فَأَفْعَلُوا مِثْلَ هَذَا»^(۱).

۳۶- باسیک: ئەگەر کەسانیک دەستکەوتیان گرت، ئینجا هەندیکیان بە بێ فەرمانی خاوەنەکانیان مەر و وشتریان سەربری، ناخوڕیت، بە بەلگەى ئەو فەرموودەى رافیع کە لە پیڤەمبەرەو   دەیگێڕیتەو

تاووس و عیكریمە دەربارە سەربراوی دز دەئین: فریى بدن^(۲).

۵۵۴۳- پراڤیعی گۆری خەدیج   دەئى: وتم بە پیڤەمبەر   ئیمە سبەى بە دوژمن دەگەین چەقۆمان پى نییە، ئەویش فەرمووی: ((هەرچی خوین فیشقە پى بکات و ناوی خاوی لى هینرابى بیخۆ، بە مەرچى ددان و نینۆک نەبیت، وه باسى ئەو شانەتان بۆدەکەم سەبارمت بە ددان ئیسقانه، نینۆکیش چەقۆی حەبەشەییەکانە))، جا ئەو خەلکانەى خیرا بوون پیشکەوتن و دەستکەوتیان دەستگیر بوو، پیڤەمبەریش   لە کوتایى خەلکەکەدا بوو، ئینجا مەنجه‌لیان نابووێه سەر (و گوشتى تیاوو)، پیڤەمبەر   فەرمانی کرد قەلپ کرانەو و دەست کەوتەکانى دابەش کرد لە نیوانیاندا وشتىكى بە دە سەرمەر دادەنا، پاشان وشتىك راپکرد و یاخى بوو لە لای ئەوانەى لە پیڤەمبەر بوون و ئەوان ئەسپیان پى نەبوو، جا پیاویك تىرىكى تى گرت و خوا (بەهۆى ئەوتیرەو) راپگرت، پیڤەمبەریش فەرمووی((بیگومان ئەم وشتى و ئازەلانه هەیانە یاخى دەبیت هەرۆک یاخى بوونی کتویەکان، جا هەر پەکیکیان ئاومەى کرد ئیومش نا بەو جوړەى لى بکەن)).

(۱) پروانه: ۲۴۸۸.

(۲) واتە: گوشتى ئەو سەربراوێه کە دزیك سەرى بریوێه ناخوړیت.

۳۷- بَابُ إِذَا نَدَّ بَعِيرٌ لِقَوْمٍ قَرَمَاهُ بَعْضُهُمْ بِسَهْمٍ قَتَلَهُ قَارَادَ إِصْلَاحَهُمْ قَهْوَ جَانِزُ

لِخَبَرِ رَافِعٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

۵۵۴۴- حَدَّثَنَا ابْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عُمَرُ بْنُ عُيَيْنَةَ الطَّنَافِئِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَّاسَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ فَتَدَّ بَعِيرٌ مِنَ الْإِبِلِ -قَالَ:- فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ، قَالَ: ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ لَهَا أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا». قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَكُونُ فِي الْمَغَازِي وَالْأَسْفَارِ، فَتُرِيدُ أَنْ نَذْبَحَ فَلَا تَكُونُ مُدَى. قَالَ: «أَرِنِ، مَا نَهَرَ -أَوْ أَنْهَرَ- الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ، غَيْرَ السَّنِّ وَالظُّفْرِ، فَإِنَّ السَّنَّ عَظْمٌ، وَالظُّفْرُ مُدَى الْحَبَشَةِ»^(۱).

۳۷- باسیک: ئەگەر وشتری که سانیکی یاخی بوو، جا که سیکیان تیریکی بو هاویشت و کوشتی، بهو کاره چاکهیان ویستوو، ئەوه دروسته

به به لگهی ئەو فەرموودهی رافیع که له پیغه مبهروه ﷺ دهگێرپێتهوه.

۵۵۴۴- عه بایه ی کوری ریفاعه له رافیعی کوری خه دیجی بابیری هوه دهگێرپێتهوه دهلی: ئیمه له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ بووین له سه فهریکدا، وشتریک له وشتهکان یاخی بوو، دهلی ئینجا بیاویک تیریکی تی گرت و وشکی کرد و رایگرت، دهلی: پاشان (پیغه مبهر ﷺ) فەرمووی: ((بیگومان ئەم (وشت)انه یاخی بوونیان ههیه وهک یاخی بوونی گیویهکان، جا ههر کامیان لیتان یاخی بوو ئیوش ناوهها له گه لدا بکهن))، دهلی: وتم: ئەه ی پیغه مبهری خوا ئیمه جاری وا

هه‌یه له غه‌زا و سه‌فه‌ردا ده‌بین و ده‌مانه‌وی نازه‌لێک سه‌رپرین چه‌قۆ نییه،
 فه‌رمووی: ((ده‌ستت سوک بکه نه‌وه‌ی خوین لێ بپنێ- یان فیشقه‌ی پی بکات -
 و ناوی خواشی لێ هینرابی نه‌وه‌ی بیخۆ، ددان و نینۆک نه‌بی‌ت، چونکه بیگومان
 ددان نیسقه‌نه‌ و نینۆکی‌ش چه‌قۆی حه‌به‌شه‌یه‌کان)).

۳۸- بابُ أَكْلِ الْمُضْطَرِّ

لِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ
 إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (۱۷۲) إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ
 اللَّهِ فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ﴿۱۷۳﴾ البقرة. وَقَالَ: ﴿فَمَنْ أَضْطَرَّ فِي
 مَحْصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ﴾ (۲) المائدة. وَقَوْلِهِ: ﴿فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ أَنْتُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ
 بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ (۱۱۸) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ أَنْتُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ وَقَدْ فُضِّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ
 عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا أَضْطَرَّتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ
 بِالْمُعْتَدِينَ﴾ (۱۱۹) الأنعام. ﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ
 يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا﴾ (۱۲۵) الأنعام. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مُهْرَاقًا.
 ﴿أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ﴾ (۱۲۵) إِلَى قَوْلِهِ: ﴿فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ عَفُورٌ
 رَحِيمٌ﴾ (۱۲۵) الأنعام. وَقَالَ: ﴿وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ (۸۸) المائدة، الآية.

۳۸- باسی ناچار خواردنی (مرداره‌وه بووی بۆ دروسته)

به‌به‌لگه‌ی ئەم فەرمايشته‌ی خۆی به‌رز و بلند: (ئەي ئەو که‌سانه‌ی که برواتان هیناوه، له‌و خواردمه‌نیه‌یه‌ پاکانه‌ی کردوومانه‌ به‌ رۆزیتان بخۆن، وه سوپاسی خوا بکه‌ن ئەگەر ئیوه‌ هەر ئەو دهبه‌رسته‌ن، ئەوه‌ی (که‌ خوا) قه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ لیتان ته‌نها مرداره‌وه‌ بووو خۆین (ی په‌وان) و گوشتی به‌راز و ئەوه‌ی که‌سه‌ر برا بێ به‌ناوی غه‌یری خواوه‌، ئینجا هەر که‌سێک ناچار بوو (به‌خواردنی یه‌کێک له‌مانه‌) به‌بێ یاخی بوون و دهرچوون له‌ سنوور، ئەوه‌ هیچ گوناھێکی له‌سه‌ر نییه‌).

وه‌ فەرموویه‌تی: (جا هەر که‌س ناچار بوو له‌ برسیه‌تیدا بێ ئەوه‌ی نیه‌تی گوناکه‌کردنی هه‌بێ)، وه‌ ئەم فەرمايشته‌ی خوا (ده‌بخۆن له‌و (سه‌ربراو)ه‌ی که‌ ناوی خۆی له‌سه‌ر هینراوه‌، ئەگەر ئیوه‌ به‌ نایه‌ته‌کانی خوا بروادارن، بۆچی ئیوه‌ له‌ (گوشتی) ئەو (ئاژه‌لان)ه‌ی که‌ ناوی خۆی له‌سه‌ر هینراوه‌ (له‌ کاتی سه‌ربرپندا) ناخۆن؟ که‌ بێگومان خوا ئەوه‌ی حه‌رامی کردوه‌ له‌سه‌رتان بۆتانی رپوون کردۆته‌وه‌، جگه‌ له‌وه‌ی که‌ ناچار ده‌بن بۆی (که‌ بیه‌خۆن)، به‌راستی زۆر که‌س خه‌لکی گومرا ده‌که‌ن به‌ هه‌وا و ئارم‌زووی خۆیان به‌ بێ هیچ زانیارییه‌ک (که‌ له‌ خواوه‌ وه‌رگیرایی)، بێگومان په‌روه‌ردگارت ده‌ست درێژکاران و سه‌رکه‌شان چاک ده‌ناسی).

وه‌ ده‌فه‌رموی: (ئەي موحه‌مه‌د ﷺ) بلی له‌وه‌ی که‌ سروشت کراوه‌ بۆم هیچ خۆراکێک حه‌رام کراوم ده‌ست ناکه‌وێ که‌سی (بیه‌وێ) بیه‌خوات، مه‌گه‌ر مرداره‌وه‌ بوو بێ، یا خۆینی رژی‌نراو یا گوشتی به‌راز، چونکه‌ بێگومان ئەوه‌ پیسه‌ یان سه‌ربراوێک بێ (کاتی سه‌ربرپن) ناوی غه‌یری خۆی له‌سه‌ر برایی، جا هەر که‌س ناچار بوو (که‌ ئەو حه‌رامانه‌ بخوات) زیاد له‌ پێویست نه‌خوات و

مه‌به‌ستی سنوور به‌زاندن نه‌بی، نه‌وه بیگومان په‌رومردگارت لی‌بورده‌ی میهرمانه).

ومفه‌رمووی: (جا له‌و بژیویه‌ی خوا پیی به‌خشیوون بخۆن که‌ه‌لāl و پا‌که و سوپاسی چاکه و نیعمه‌تی خوا بکه‌ن، نه‌گه‌ر ئیوه هه‌ر نه‌و ده‌به‌رستن، بیگومان (خوا) ته‌ها مرداره‌وه بوو و خوین و گوشتی به‌راز و نه‌وه‌ی (که‌ سه‌برپاوه و) ناوی غه‌یر خ‌وای لی هینراوه‌هه‌رامی کردوه لی‌تان، به‌لام هه‌ر که‌سیک ناچار بوو (له‌و هه‌رامانه‌ بخوات) بی دمست دریزی و زیاده‌ ره‌وی، نه‌وه بیگومان خوا لی‌بورده‌ی میهرمانه).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۳- کتاب الاضاحی

به ناوی خواوی به خشنده میهره بان

۷۳- پهراوی قوربانی

۱- باب سُنَّةِ الْأُضْحِيَّةِ

وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنه: هِيَ سُنَّةٌ وَمَعْرُوفٌ.

۵۵۴۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ زُبَيْدِ الْإِمَامِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ الْبَرَاءِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبْدَأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ، مَنْ فَعَلَهُ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ دَبَحَ قَبْلَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ قَدَّمَهُ لِأَهْلِهِ، لَيْسَ مِنَ النَّسْكِ فِي شَيْءٍ». فَقَامَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نَبَّارٍ -وَقَدْ دَبَحَ- فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي جَدْعَةً. فَقَالَ: «ادْبَحْهَا وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ». قَالَ مُطَرِّفٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ دَبَحَ بَعْدَ الصَّلَاةِ ثُمَّ نُسَكُهُ وَأَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ»^(۱).

۱- باسی سوننهت بوونی قوربانی

ئیبینو عومەر رضي الله عنه دهلی: قوربانی سوننهته و زانراوه (له ناو خه لکدا)^(۱).

۵۵۴۵- بهرائی کورپی عازیب رضي الله عنه دهلی: پیغمهبری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیکومان یه کهم شتیک له م رۆژهماندا که بهو دهست پی دهکهین نوێز دهکهین، پاشان دهگهړینهوه (بو

(۱) پروانه: ۹۵۱.

(۲) کهس نالئی له ئیسلامدا نییه یان دژی بوونی وهستايتتهوه.

مالهوه) و قوربانیه که سهر دمپرین، جا ههر کهس (بهو جوړه) کرد، نهوه بیگومان سوننه تی ئیمه ی جی به جی کردوه، ههر که سیش پش (نوئزی جهژن) سهری برپی. نهوه بیگومان گوشتیکه و داویتی به خیزانه که ی خو، هیچ به یوهندی به قوربانیه وه نییه))، نهوسا نه بو بورده ی کوری نیار هه ستایه سهرپی - که نازده که ی سهربری بوو- وتی: بیگومان من چتیریکم هه یه (له مهریک چاکره)^(۱)، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((سهری بره، له پاش تو بو هیچ کهس دروست نییه)).

موتهریف له عامیره وه دهگیرته وه نهویش له بهرانه و ﷺ ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((ههر کهس پاش نوئزی جهژن قوربانی سهربری، نهوه سهربرینه که ی ته واوه و سوننه تی مسوئمانانی پیکاوه و به جی هیناوه)).

۵۵۴۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَإِنَّمَا ذَبَحَ لِنَفْسِهِ، وَمَنْ ذَبَحَ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَدْ تَمَّ نُسُكُهُ وَأَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ»^(۲).

۵۵۴۶- نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((ههر که سیک پش نوئز (ی جهژن) قوربانیه که ی سهربری، نهوه بیگومان بوخوی سهربریوه، ههر که سیکش دوای نوئز (ی جهژن) سهری برپی، نهوه بیگومان قوربانیه که ی ته واوه، وه سوننه تی مسوئمانانی به جیهنا و پیکاویتی)).

۲- بَابُ قِسْمَةِ الْإِمَامِ الْأَخَاذِيِّ بَيْنَ النَّاسِ

۵۵۴۷- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ بَعْجَةَ الْجُهَنِيِّ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ: قَسَمَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ أَصْحَابِهِ صَحَابًا، فَصَارَتْ لِعُقْبَةَ جَذْعَةٌ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، صَارَتْ جَذْعَةٌ. فَقَالَ: «ضَحُّ بِهَا»^(۱).

(۱) نهوه ی نیوان دوو قهوسه که له گیرانه وه یه کی تردا له بوخاریدا هاتوه به ژماره (۹۶۷).

(۲) پروانه: ۹۵۴.

۲- باسی پیشهوا بو خۆی^(۱) قوربانیه کانیه کان دابهش بکات له نیوان خه لکیدا

۵۵۴۷- به عجهی جوهه نی له عوقبهی کوری عامیری جوهه نییه وه ﷺ دهگیرپته وه و ده ئی: پیغه مبهری ﷺ له نیوان هاوه لانیدا چهند نازه ئیکی قوربانی دابهش کرد، جا چتیریک بوو بهشی عوقبه، (عوقبه ده ئی) منیش وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا چتیریک بهر من که وتوو؟ فهرمووی: (بیکهره قوربانی)).

۳- بابُ الْأُضْحِيَّةِ لِلْمُسَافِرِ وَالنِّسَاءِ

۵۵۴۸- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهَا وَحَاصَتْ بِسَرَفٍ قَبْلَ أَنْ تَدْخُلَ مَكَّةَ وَهِيَ تَبْكِي، فَقَالَ: «مَا لَكَ؟ أَنْفَسْتِ؟». قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: «إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ، فَأَقْضِي مَا يَقْضِي الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ». فَلَمَّا كُنَّا مِمَّنَى أُتِيتُ بِلَحْمٍ بَقَرٍ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: صَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ أَزْوَاجِهِ بِالْبَقَرِ^(۲).

۳- باسی (حوکمی) قوربانی بو ریبوار و ژنان

۵۵۴۸- عهبدوهره حمانی کوری قاسیم له باوکیه وه دهگیرپته وه نهویش له عائیشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیرپته وه، که پیغه مبهر ﷺ چوو بو لای - له سه ریف که وتبوویه چه یزه وه پیش ئه وه بپرواته ناو مهککه له و کاته دا دهگریا، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی پی: ((که وتوویته چه یزه وه؟)) وتی: به ئی،

(۱) بروانه: ۳۳۰۰.

(۲) یان به فهرمانی ئه و دابهش کریت، وه له فهرمووده که د ده بیزیت.

(۳) بروانه: ۲۹۴.

فهرمووی: ((بێگومان ئەمە شتیکیە خوا بۆ ئافەرتانی داناوە، جا حاجی چی دەکات تۆش بیکە تەنھا تەوافی کەعبە مەکە))، ئینجا کاتی کە لە مینا بووین، گوشتی مانگایان بۆ هینام، منیش وتم: ئەمە چیه؟ وتیان: پێغەمبەری خوا ﷺ مانگای کردووە بە قوربانی بۆ خێزانەکانی))^(۱).

ع- بابُ مَا يُشْتَهَى مِنَ اللَّحْمِ يَوْمَ النَّحْرِ

۵۵۴۹- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُثَيْمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ: «مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيُعِدْ». فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذَا يَوْمٌ يُشْتَهَى فِيهِ اللَّحْمُ -وَذَكَرَ حِرَانَهُ- وَعِنْدِي جَدَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ شَائِي لَحْمٍ. فَرَخَّصَ لَهُ فِي ذَلِكَ، فَلَا أَذْرِي أَلْبَلَعَتِ الرُّخْصَةَ مِنْ سِوَاهُ أَمْ لَا، ثُمَّ انْكَفَأَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى كَبْشَيْنِ فَذَبَحَهُمَا، وَقَامَ النَّاسُ إِلَى غَنِيمَةٍ فَتَوَزَّعُوا. أَوْ قَالَ: فَتَجَزَّعُوا^(۲).

ع- باسی ئەو گوشتە لە رۆژی جەژنی قورباندا بەزی لێ بکە

۵۵۴۹- ئەنەسێ کورپی مالیک ﷺ دەلی: پێغەمبەر ﷺ لە رۆژی جەژنی قوربانیدا فهرمووی: ((هەر کەسێک پێش نوێژ (ی جەژن) نازەلی سەربریوه بە دووبارە بکاتەوه))^(۳)، بیاویک هەستایهوه و وتی: ئەو پێغەمبەری خوا بەراستی ئەمرو پۆژیکیە بەز لە گوشت دەکری- وە باسی (بپیوستی) دراوسێکانی کرد، جتیریکم هەیه لەدوو مەری گوشتن چاکترە، ئیتەر پێغەمبەر ﷺ مۆلەتی ئەوهی دا^(۴).

(۱) واتە بەمۆلەتی خێزانەکانی چونکە نابێ قوربانی بکەیت بۆ کەسێک ئاگادار نەبێت، ئەو قسەی عائیشە ﷺ و ناگەینێت کە ئەو ڕێگەی نەداوە پێغەمبەر ﷺ قوربانی بۆ بکات، بەلکو نەیزانیوه قوربانیه کە ی هی کێیه.

(۲) پڕوانە: ۹۵۴.

(۳) نازە لێکی تر سەر بپێت.

(۴) چێرە کە بکات بەقوربانی کە لە بەرەتدا نابێ و دروست نیە قوربانی کردن بە چێر چونکە تەمەنی کەمە.

جانازانم ئەم رینگه پیدانه گه‌شتۆته خه‌لکی تر جگه له‌و یا نا، پاشان پیغه‌مبه‌ر
 ﷺ گه‌راپه‌وه بو‌ لای دوو به‌رانه‌که و سه‌ری ب‌پ‌ین، خه‌لکیش رو‌شتن بو‌ لای
 مه‌رپکی ب‌چووک و به‌پشک له‌ نیوانیاندا به‌شیان کرد، یان وتی: دابه‌شیان کرد له
 نیوانیاندا^(۱)

۵- بابُ مَنْ قَالَ: الْأَضْحَى يَوْمَ النَّحْرِ

۵۵۵۰- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي
 بَكْرَةَ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الزَّمَانُ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا، مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ، ثَلَاثٌ مُتَوَالِيَاتٌ: ذُو الْقَعْدَةِ
 وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمَحَرَّمِ، وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ، أَيُّ شَهْرٍ هَذَا». قُلْنَا: اللَّهُ
 وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيَسْمِيهِ بغيرِ اسْمِهِ، قَالَ: «أَلَيْسَ ذَا الْحِجَّةِ؟». قُلْنَا: بَلَى.
 قَالَ: «أَيُّ بَلَدٍ هَذَا؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيَسْمِيهِ بغيرِ
 اسْمِهِ، قَالَ: «أَلَيْسَ الْبُلْدَةُ؟». قُلْنَا: بَلَى. قَالَ: «فَأَيُّ يَوْمٍ هَذَا؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ،
 فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيَسْمِيهِ بغيرِ اسْمِهِ، قَالَ: «أَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ؟». قُلْنَا: بَلَى. قَالَ:
 «فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ - قَالَ مُحَمَّدٌ: وَأَخْسِبُهُ قَالَ: وَأَعْرَاضَكُمْ - عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحَرَمَةِ
 يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ، وَتَتَلَقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ، أَلَا فَلَا
 تَرْجِعُوا بَعْدِي ضَلَالًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ، أَلَا لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فَلَعَلَّ بَعْضَ
 مَنْ يَبْلُغُهُ أَنْ يَكُونَ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضٍ مَنْ سَمِعَهُ - وَكَانَ مُحَمَّدٌ إِذَا ذَكَرَهُ قَالَ: صَدَقَ
 النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ قَالَ: - أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟ أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟»^(۲).

(۱) ئەو دوو ووشه‌یه: (فَتَوَزَّعُوا) (فَتَجَزَّعُوا) هه‌ردوکیان به‌مانای دابه‌شکردنیه‌تی به‌ پشک به‌زیندووێ نه‌ک
 به‌سه‌ر‌پ‌راوی.

(۲) پ‌روانه: ۶۷.

0- باسی ئه و که سه ی که ده لئ: قوربانی کردن ته نها له رۆژی (یه که می) جه ژن دایه

000- ئه بو به کره ﷺ له پیغه مبه ره وه ﷺ ده گیریت ته وه فه رمووی: ((بیگومان
چه رخ و زه مانه سوپا وه ته وه سه ر ئه و شیوه می خۆی له و رۆژدا که خوا
ناسمانه کان و زه وی دروست کرد، ساڵ دوانزه مانگه، چواریان مانگی هه رامن^(۱)
سیانیان به دوای یه گتردا دین، (که نه مانه ن): زولقه عده و زولحیجه و موچه په رم و
په جه بی موزمه که له نیوان جومادی دووه م و شه عبان دایه، ئه م مانگه چ
مانگیکه؟)) وتمان خوا و پیغه مبه ره که ی زاناترن، جا بیدهن گ بوو هه تا
گومانمان وابوو به ناویکی تر جگه له ناوه که ی خۆی ناوی دهبات، فه رمووی:
((ئایا زولحیجه نییه؟)) وتمان به لئ، فه رمووی: ((ئه ی ئه مه چ شاریکیه؟)) وتمان
خوا و پیغه مبه ره که ی زاناترن، ئه نجا بیدهن گ بوو تاوامان زانی که به ناویکی تر
ناوی دهبات جگه له ناوه که ی خۆی، فه رمووی: ئایا شاره که (ی مه که که نییه؟))،
وتمان: به لئ، فه رمووی: ((ئه م رۆژه چ رۆژیکه؟)) وتمان: خوا و پیغه مبه ره که ی
زاناترن، جا بیدهن گ بوو هه تا گومانمان وابوو که ناوی دهبات به غه یری
ناوه که ی خۆی، فه رمووی: ((ئه مرۆ جه ژنی قوربان نییه؟)) وتمان: به لئ،
فه رمووی: ((جا بیگومان خوینتان و ماڵ و سامانتان)).

موحه مه د وتی: وابزانم فه مووی: ناموستان- له یه گتر هه رامه وه ک هه رامیتی
ئه م رۆژمه تان له م شارتانه دا، وه له م مانگه تاندا، بیگومان (له قیامه تدا) ده گه نه وه
به په روه ردگارتان و په رسیاری کرده وه گانتان لئ ده کات، بیدارن پاش (مردنی) من
گومرا مه بنه وه، هه ندیکتان بدن له گه ردنی هه ندیکتان، بیداربن ئه وه ی
ناماده یه بیگه یه نی به وه ی لی ره نییه، چونکه له وانه یه هه ندیک له وانه ی پی

(۱) پێژگێراون و هه رامه نابن جه نگیان تیا به کریت.

دهگهیه نریت باشر هه ئی بگری و لی تیگات له هه ندی لهوانه ی که بیستویه تی - وه موحه مه د (ی کوری سیرین) که نه م فه رمووده ی باس بکرايه دهیوت: موحه مه د (ﷺ) راستی فه رموو- له پاشان پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ((نایا پیم راگه یاندن؟ نایا پیم راگه یاندن؟)).

۱- بابُ الْأَضْحَى وَالْمَنْحَرِ بِالْمُصَلَّى

۵۵۵۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَنْحَرُ فِي الْمَنْحَرِ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: يَعْنِي مَنْحَرَ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۱- باسی قوربانی کردن و شوینی سهر برینی له نوێرگه دهییت

۵۵۵۱- عوبه یدوللا ده ئی: نافیع ده ئی: عه بدوللا ی (کوری عومه ر) ﷺ هه میسه له و جیگای قوربانی تیدا سهر ده بر درا قوربانی سهر ده بر ی. عه بدوللا نه ئی: مه به ستی نه و جیگایه بوو پیغه مبه ر ﷺ قوربانی تیدا سهر ده بر ی (له نوێرگه).

۵۵۵۲- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ قَرْقَدٍ، عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَذْبَحُ وَيَنْحَرُ بِالْمُصَلَّى^(۲).

۵۵۵۲- نافیع ده گێر پته وه که نیبنو عومه ر ﷺ بو ی گێرايه وه و وتی: پیغه مبه ری خوا ﷺ هه میسه له نوێرگه ناژه ل و وشتری سهر ده بر ی.

(۱) پروانه: ۹۸۲.

(۲) پروانه: ۹۸۲.

۷- بابٌ فِي أَضْحِيَّةِ النَّبِيِّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، وَيُذَكَّرُ: سَمِينِينَ وَقَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ بْنَ سَهْلٍ قَالَ: كُنَّا نُسَمِّنُ الْأَضْحِيَّةَ بِالْمَدِينَةِ، وَكَانَ الْمُسْلِمُونَ يُسَمِّنُونَ.

۵۵۵۳- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ؓ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُضْحِي بِكَبْشَيْنِ وَأَنَا أَضْحِي بِكَبْشَيْنِ^(۱).

۷- باسیک: دهر باره‌ی قوربانی کردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌دوو به‌رانی شاخدار، وه ده‌وتریت: دوو به‌رانی قه‌له‌و بوون

یه‌حیا‌ی کوری سه‌عید ده‌لی: له نه‌بو ئومامه‌ی کوری سه‌هلم بیست وتی: ئیمه له مه‌دینه‌دا قوربانیمان قه‌له‌و ده‌کرد، وه جاران مسو‌لمانانیش قوربانیه‌کانیان قه‌له‌و ده‌کرد.

۵۵۵۳- نه‌نه‌سی کوری مالیک ؓ ده‌لی: جاران پیغه‌مبه‌ر ﷺ دوو به‌رانی ده‌کرده قوربانی و منیش به‌دوو به‌ران قوربانی ده‌که‌م.

۵۵۵۴- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ انْكَفَأَ إِلَى كَبْشَيْنِ أَقْرَبَيْنِ أَمْلَحَيْنِ فَذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ.

تَابَعَهُ وَهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ. وَقَالَ إِسْمَاعِيلُ وَحَاتِمُ بْنُ وَرْدَانَ عَنْ أَيُّوبَ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ^(۲).

۵۵۵۴- نه‌بو قیلابه له نه‌نه‌سی کوری مالیکه‌وه ؓ ده‌گیریته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گه‌رایه‌وه بو‌لای دوو به‌رانی شاخدار‌ی ڕه‌ش و سه‌ی ڕه‌نگ، وه به‌ده‌ستی خو‌ی هه‌ردوو‌کیانی سه‌ره‌بری.

(۱) پروانه: ۵۵۵۴، ۵۵۵۸، ۵۵۶۴، ۵۵۶۵، ۷۳۹۹.

(۲) پروانه: ۵۵۵۳.

وهیب له نه‌یوبه‌وه نه‌م فه‌رمووده‌ی گێراومه‌وه و پالپشتی گێراونه‌وه‌که‌ی عه‌بدوره‌حمانی کردوه.

نیسماعیل و حاتیمی کوری و مردان له نه‌یوبه‌وه ده‌لێن و گێراویانه‌ته‌وه نه‌ویش له ئیبنو سیرینه‌وه له نه‌نه‌سه‌وه ﷺ گێراویه‌تی‌ه‌وه^(۱).

۵۵۵۵- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَعْطَاهُ غَنَمًا يَفْسِمُهَا عَلَى صَحَابَتِهِ صَحَابًا، فَبَقِيَ عَتُودٌ فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «صَحَّ أَنْتَ بِهِ»^(۲).

۵۵۵۵- نه‌بول‌خه‌یر له عوقبه‌ی کوری عامیره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ رانی‌ک مه‌ری پێدا تا دابه‌شی کات به‌سه‌ر هاوه‌لانی‌دا وه‌ک قوربانی، ئینجا جتیری‌ک مایه‌وه و عوقبه بو پیغه‌مبه‌ری ﷺ باس کرد، نه‌ویش فه‌رمووی: ((تۆ خو‌ت بیکه به قوربانی)).

۸- بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ لِأَبِي بُرْدَةَ: «ضَحَّ بِالْجَذَعِ مِنَ الْمَعْرِ،

وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ»

۵۵۵۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُطَرِّفٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ ﷺ قَالَ: ضَحَّى خَالٌ لِي يُقَالُ لَهُ: أَبُو بُرْدَةَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «شَأْنُكَ لَحْمٌ». فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ عِنْدِي دَاجِنًا جَذَعَةً مِنَ الْمَعْرِ. قَالَ: «اذْبَحْهَا وَلَنْ تَصْلَحَ لِعَيْرِكَ». ثُمَّ قَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَإِنَّمَا يَذْبَحُ لِنَفْسِهِ، وَمَنْ ذَبَحَ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَدْ تَمَّ نُسُكُهُ، وَأَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ»^(۳).

(۱) مه‌به‌ست گێراونه‌وه‌ی هه‌مان فه‌رمووده‌ی: ۵۵۵۴ به‌لام به‌م رێگه و رسته‌یه.

(۲) پروانه: ۲۳۰۰.

(۳) پروانه: ۹۵۱.

تَابَعَهُ عُبَيْدَةُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ وَإِبْرَاهِيمَ. وَتَابَعَهُ وَكِيعٌ، عَنْ حُرَيْثٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ. وَقَالَ عَاصِمٌ وَدَاوُدُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ: عِنْدِي عَتَاقُ لَبْنٍ. وَقَالَ زُبَيْدٌ وَفِرَاسٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ: عِنْدِي جَدْعَةٌ. وَقَالَ أَبُو الْأَحْوَصِ: حَدَّثَنَا مَنصُورٌ: عَتَاقُ جَدْعَةٌ. وَقَالَ ابْنُ عَوْنٍ: عَتَاقُ جَدْعٌ، عَتَاقُ لَبْنٍ.

۸- باسی ئەم فەرموودەى پيغەمبەر ﷺ بە ئەبى
بوردەى فەرموو: ((چتيرە بزنەكە سەرپرە بۆ قوربانى^(۱))
وہ لە پاش تۆ بۆ كەسى تر دروست نىيە))

۰۰۰۶- بهرانی گوری عزیز ﷺ دهلی: خالیکم که پیی دهوترا: نهبو بورده پیش نویزی جهژن قوربانیه که ی سهربری بوو، پیغهمبهری خواش ﷺ فهرمووی پیی: ((مهره کهت مهری گوشته^(۷))), نهویش وتی: نهی پیغهمبهری خوا ﷺ بیگومان چتیره بزنیکی دابه سته م هیه له ماله وه، پیغهمبهر ﷺ فهرمووی: ((هر کهس پیش نویژ (ی جهژن) نازهل سهر برپیت، نهوه بیگومان بو خوی سهر برپوه، هر کهس پیش پاش نویژ (ی جهژن) نازهل سهر برپیت، نهوه بیگومان قوربانیه که ی تهواوه و سونه تی مسولمانانی حیبه جی کردوه)).

عوبه یده له شعی و ئیراهیمه وه گیراویه تیه وه و پالپشتی موته ریفی کردوه له گیرانه وه که یدا.

و ده کعب له حوریه سه وه ئه ویش له شه عبی یه وه گیارویه ته وه و پالپشتی
گیارانه وه که ی موته ریفی کرد وه.

عاصيم و داوود له شه عبي يه وه گيړاويانه ته وه: چتر يکم هه يه تازه بر اوته وه له شير.

(۱) قوریانی بکه به چتیره بزنیک.

(۲) واته: به قوریانی دانانریت.

ئەبو لئەحووس دەلی: مەنصور بووی گێڕاینەوه وتی: گیسکیك، چتیریکم ههیه. ئیبنو عهون وتی: گیسکیك، چتیریک، گیسکیکی تازه له شیر براوه.

۵۵۵۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: ذَبَحَ أَبُو بُرْدَةَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «أَبْدِلْهَا». قَالَ: لَيْسَ عِنْدِي إِلَّا جَذَعَةٌ - قَالَ شُعْبَةُ: وَأَخْسِبُهُ قَالَ: - هِيَ خَيْرٌ مِنْ مُسِنَّةٍ قَالَ: «اجْعَلْهَا مَكَانَهَا، وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ»^(۱).

۵۵۵۷-بەرا ﷺ دەلی: ئەبو بورده پێش نوێژ (ی جهژن) قوربانی سەربری، پیغه‌مبەریش ﷺ پێی فەرموو: ((یەکیکی تر له حیاتی سەربریە))، وتی: تەنھا چتیریکم ههیه، شوعبه وتی: وابزانم وتی: له بزنی و مەر چاکتره، فەرمووی: ((بیخه‌ره جیئ ئەو، له پاش تۆ بو کەسی تر دروست نییه)).

۹- بَابُ مَنْ ذَبَحَ الزَّاحِيَّ بِيَدِهِ

۵۵۵۸- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ، فَرَأَيْتُهُ وَاضِعًا قَدَمَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا يُسَمِّي وَيُكَبِّرُ، فَذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ^(۲).

۹- باسی ئەو کەسە قوربانییەکان بە دەستی خۆی سەربری

۵۵۵۸-ئەنەس ﷺ وتی: پیغه‌مبەر ﷺ دوو به‌رانی رهش و سپی کردە قوربانی، جا بینیم قاجی نابووێه سەر لاملیان ناوی خوای هینا و ئەللا‌هو ئەکبەری کرد و هەردووگیانی بە دەستی خۆی سەربری.

(۱) پروانه: ۹۵۱.

(۲) پروانه: ۵۵۵۳.

١٠- بَابُ مَنْ ذَبَحَ اضْحِيَّةَ غَيْرِهِ

وَأَعَانَ رَجُلٌ ابْنَ عُمَرَ فِي بَدَنَتِهِ. وَأَمَرَ أَبُو مُوسَى بَنَاتِهِ أَنْ يُضَحَّيْنَ بِأَيْدِيهِنَّ.
 ٥٥٥٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَرَفٍ وَأَنَا أَبْكِي، فَقَالَ: «مَا لَكَ؟ أَنْفَسْتِ؟». قُلْتُ:
 نَعَمْ. قَالَ: «هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ، أَقْضِي مَا يَقْضِي الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي
 بِالْبَيْتِ». وَضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ نِسَائِهِ بِالْبَقَرِ^(١).

١٠- باسی که سیک قوربانى که سیکی تر سهر ببریت

-پیاویک هاوکاری ئیبنو عومهری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ کرد له سهربرینی و شتره کهیدا^(٢).
 -ئه بو موسا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرمانی به کهچهکانی کرد که به دهستی خویان قوربانیهکانیان
 سهربری.

٥٥٥٩- عهبدوهرهمانی کوری قاسیم له باوکیهوه دهگیریتهوه نهویش له
 عائیشهوه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیریتهوه دهلی: پیغهمبهر ﷺ هات بو لام - له سهریف لهو
 کاته دا من دهگریام - پیغهمبهریش ﷺ فهرمووی: ((جیهه کهوتوووته
 چهیزهوه؟)) وتم: بهلی، فهرمووی: ((بیگومان نه مه شتیکه خوا بو نافرمانی
 داناوه، جا حاجی چی دهکات توش بیکه تهنهها تهوافی کهعبه مهکه))، وه
 پیغهمبهری خوا ﷺ مانگای کردوه به قوربانى بو خیزانهکانی))^(٣).

(١) پروانه: ٢٩٤.

(٢) که لهمینا سهری بری وه ک قوربانى.

(٣) واته: بهمولتهی خیزانهکانی، چونکه نابن قوربانى بکهیت بو کهسیک ناگادار نه بیت، نهو قسهی عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا
 واناگهینیت که نهو رنکهی نه داوه پیغهمبهر ﷺ قوربانى بو بکات، به لکو نهیزانیوه قوربانیه که هی کییه.

II - بَابُ الذَّبْحِ بَعْدَ الصَّلَاةِ

۵۵۶۰- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي زَيْدٌ قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ، عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فَقَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبْدَأُ مِنْ يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ، ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ، فَمَنْ فَعَلَ هَذَا فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ نَحَرَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ يُقَدَّمُهُ لِأَهْلِهِ، لَيْسَ مِنَ النَّسْكِ فِي شَيْءٍ». فَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دَبَحْتُ قَبْلَ أَنْ أُصَلِّيَ، وَعِنْدِي جَذَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُسْنَةٍ. فَقَالَ: «اجْعَلْهَا مَكَانَهَا، وَلَنْ تَجْزِيَ - أَوْ تُوفِيَ - عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ»^(۱).

II - باسی (کاتی قوربانی) سهربرین دوا نویژ (ی جهژنه)

۵۵۶۰- به‌راو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بیست فهرمووی: ((بیگومان یه‌که‌م شتی‌ک له‌م رۆژه‌ماندا که به‌و ده‌ست بی ده‌که‌ین نویژ ده‌که‌ین، پاشان ده‌که‌رینه‌وه (بۆ ماله‌وه) و قوربانی سهر ده‌برین، جا ههر که‌س (به‌و جو‌ره‌ی) کرد، نه‌وه بیگومان سوننه‌تی ئیمه‌ی حی به‌جی کردوه، ههر که‌سیش پیش (نویژی جه‌ژن) سهری بری‌بی، نه‌وه بیگومان گوشتی‌که و داویتی به‌خیزانه‌که‌ی خو‌ی و هیج په‌یومندی به‌ قوربانی‌وه نییه‌))، نه‌بو بورده وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ من ئازده‌که‌م سهربری پیش نه‌وه‌ی نویژ بکه‌م، به‌لام جتیری‌کم هه‌یه له مه‌رێک چاک‌تره، پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فهرمووی: ((بیخه‌ره جی‌گای نه‌و و سهری به‌ره و له پاش تو بۆ هیج که‌س دروست نییه‌)).

II - بَابُ مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ أَعَادَ

۵۵۶۱- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيُعِدْ». فَقَالَ رَجُلٌ: هَذَا يَوْمٌ يُشْتَهَى فِيهِ

اللَّحْمَ - وَذَكَرَ مِنْ جِرَانِهِ، فَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ عَذْرَهُ - وَعِنْدِي جَدْعَةٌ خَيْرٌ مِنْ شَاتَيْنِ. فَرَخَّصَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَلَا أَذْرِي بَلَغَتِ الرُّخْصَةَ أَمْ لَا، ثُمَّ انْكَفَأَ إِلَى كَبْشَيْنِ - يَعْنِي: فَذَبَحَهُمَا - ثُمَّ انْكَفَأَ النَّاسُ إِلَى غَنِيمَةٍ فَذَبَحُوهَا^(۱).

۱۲- باسی هەر کهسیک پیش نوێژ (ی جهژن)

قوربانیه که ی سهربری ده بۆ دووباره ی بکاتهوه

۵۵۶۱- نه نهس ﷺ له پیغه مبههر ﷺ گیرایه وه فهرمووی: ((هەر کهسیک پیش نوێژ (ی جهژن قوربانی) سهربری وه بادووباره ی کاته وه))، پیاویکیش وتی: ئه مه رهۆژیکه ههز له گوشت دهرکت- باسی بپووستی دراوسێکانی کرد وهك ئه وه ی که پیغه مبههر ﷺ بیانوو ده که ی قبول کرد بیت، (وتی): چتیریکم ههیه له دوو مهر چاکتره، ئیتر پیغه مبههریش ﷺ مۆله تی دا، جا نازانم مۆله ته که که گهشتوو به خه لکی که یا نا؟ پاشان پیغه مبههر ﷺ گیرایه وه بۆ لای دوو بهرانه که و- واته: ههردووکیانی سهربری- پاشان خه لک گه رانه وه بۆ لای مه رپکی بچووک و سهریان بری.

۵۵۶۲- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ قَيْسٍ، سَمِعْتُ جُنْدَبَ بْنَ سُفْيَانَ الْبَجَلِيَّ قَالَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ فَقَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيُعَذِّ مَكَانَهَا أُخْرَى، وَمَنْ لَمْ يَذْبَحْ فَلْيَذْبَحْ»^(۲).

۵۵۶۲- چوندمبی کوری سوھیانی به جهلیی ﷺ ده لۆ: پیغه مبههرم ﷺ دی له رهۆژی جهژنی قورباندا فهرمووی: ((هەر کهسیک قوربانی سهر بری پیش ئه وه ی نوێژی جهژن بکات، ئه وه با له جبۆ ئه و قوربانیه دووباره قوربانیه که سهر بری، ههر کهسیکیش سهری نه بری وه با سهری بری ت)).

(۱) پروانه: ۹۵۴.

(۲) پروانه: ۹۸۵.

۵۵۶۳- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ فِرَاسٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، فَقَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا، فَلَا يَذْبَحُ حَتَّى يَنْصَرِفَ». فَقَامَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نَبَارٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَعَلْتُ. فَقَالَ: «هُوَ شَيْءٌ عَجَلْتُهُ». قَالَ: فَإِنَّ عِنْدِي جَدَّةً هِيَ خَيْرٌ مِنْ مُسْنَتَيْنِ، آذُبُحَهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، ثُمَّ لَا تَجْزِي عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ». قَالَ عَامِرٌ: هِيَ خَيْرٌ نَسِيكَتِهِ^(۱).

۵۵۶۳-بە‌را ﷺ دە‌ئێ: پ‌و‌زێکیان پێ‌غه‌مبەر ﷺ نو‌ی‌زی کرد ئێ‌نجا فه‌رمو‌وی: ((هه‌ر که‌سێ‌ک وه‌ک ئه‌م نو‌ی‌ژه‌ی ئێ‌مه‌ بکات و پ‌وو بکاته پ‌وو‌گه‌ی ئێ‌مه‌ و ق‌وربان‌ی سه‌ر نه‌ب‌رێت هه‌تا (له‌ نو‌ی‌زی جه‌ژن) ده‌گه‌رێته‌وه‌)), جا ئه‌بو بو‌رده‌ی ک‌ور‌ی نی‌ار ﷺ هه‌سته‌یه‌وه‌ و وتی: ئه‌ی پێ‌غه‌مبهری خوا من سه‌رم ب‌ری‌وه‌، فه‌رمو‌وی: ((ئه‌وه‌ شتی‌که‌ که‌ پێ‌شت خست‌وه‌ (بۆ خ‌یزانه‌که‌ت))، وتی: چ‌تیرێ‌کم هه‌یه‌ له‌ دوو مه‌ر چاک‌تره‌ سه‌ری ب‌ی‌رم؟ فه‌رمو‌وی: ((به‌‌ئێ‌ پاشان له‌ د‌وای تۆ بۆ که‌سی که‌ در‌وست نی‌یه‌)), عام‌یر ده‌‌ئێ: چ‌تیره‌که‌ چاک‌ترین‌ی دوو ق‌وربان‌یه‌که‌ی بوو^(۲).

۱۳- بَابُ وَضْعِ الْقَدَمِ عَلَى صَفْحَةِ الذَّبِيحَةِ

۵۵۶۴- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصْحِي بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صَفْحَتِهِمَا، وَيَذْبَحُهُمَا بِيَدِهِ^(۳).

۱۳- با‌سی پ‌ت‌ خستنه‌ سه‌ر مل‌ی (ئه‌و ق‌وربان‌یه‌ی) که‌ سه‌ر ده‌ب‌رد‌رێت

۵۵۶۴-ئ‌ه‌نه‌س ﷺ ده‌گ‌یر‌پ‌ته‌وه‌ که‌ پێ‌غه‌مبەر ﷺ دوو به‌ران‌ی ره‌ش و سه‌ی شاخ‌دار‌ی ده‌کر‌ده‌ ق‌وربان‌ی، قا‌چی خسته‌ سه‌ر لامل‌ی هه‌ردووکیان، وه‌ به‌ده‌ستی خ‌و‌ی سه‌ری ب‌ر‌ین.

(۱) پ‌روانه: ۹۵۱.

(۲) واته: چ‌تیره‌که‌ له‌ ج‌یا‌تی مه‌ره‌که‌ی یه‌که‌م سه‌ری ب‌ری له‌وه‌ی که‌ پێ‌ش‌تر سه‌ری ب‌ری‌وو چاک‌تر بوو.

(۳) پ‌روانه: ۵۵۵۳.

۱۴- بَابُ التَّكْبِيرِ عِنْدَ الذَّبْحِ

۵۵۶۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صَفَاحِهِمَا^(۱).

۱۴- باسی ئەللاھو ئەکبەر کردن له کاتی سەرپرینی (قوربانیدا)

۵۵۶۵- ئەنەس رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە کە پیغمبەر ﷺ دووبەرانی ڕەش و سپی شاخدارى کردە قوربانى، بەدەستى خۆى سەرى پرین، ناوی خواى هیئا و ئەللاھو ئەکبەرى کرد و قاچى خستە سەر ملیان.

۱۵- بَابُ إِذَا بَعَثَ بِهَدِيَّةٍ لِيُذْبَحَ لَمْ يَحْرُمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ

۵۵۶۶- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ أَنَّهُ أَقَى عَائِشَةَ، فَقَالَ لَهَا: يَا أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ رَجُلًا يَبْعَثُ بِالْهَدْيِ إِلَى الْكَعْبَةِ، وَيَجْلِسُ فِي الْمِصْرِ، فَيُوصِي أَنْ تُقْلَدَ بَدَنَتُهُ، فَلَا يَزَالُ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمَ مُحْرِمًا حَتَّى يَجْلُ النَّاسُ. قَالَ: فَسَمِعْتُ تَصْفِيْقَهَا مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ فَقَالَتْ: لَقَدْ كُنْتُ أَقْتُلُ فَلَانِدَ هَذَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَيَبْعَثُ هَدِيَّةً إِلَى الْكَعْبَةِ، فَمَا يَحْرُمُ عَلَيْهِ مِمَّا حَلَّ لِلرِّجَالِ مِنْ أَهْلِهِ، حَتَّى يَرْجِعَ النَّاسُ^(۲).

۱۵- باسی ئەگەر کەسیک ئازەلى دیاری نارد (له مهککه)

سەربردیت، هیچ شتیکی لى حەرام نابیت

۵۵۶۶- مەسروق دەلى: چوو بو خزمەت عائیشە رضی اللہ عنہا پى وى: ئەى دایكى باومرداران پیاویك ئازەلى دیاری دەنیریت بو کەعبە و خۆى له شارهکەى خۆى

(۱) پروانه: ۵۵۵۳.

(۲) پروانه: ۱۶۹۶.

دانیشت، ئینجا وهسیهت دهکات وشتره‌که‌ی گوڵهن بکریته ملی (دیاری بکریته)، جا به‌رده‌وام له‌و رۆژدوه له ئیحرام دایه هه‌تا خه‌لکی ئیحرام دهمکینن، (مه‌سروق) وتی: له پشت به‌رده‌که‌وه گویم له چه‌پله‌ی عانیسه بوو وتی: سویند به‌خوا خۆم په‌تی گوڵه‌نگه‌کانی نازهل و شتری دیاری پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ نه‌هونیوه و ئینجا نازه‌له دیارییه‌کانی دمنارد بو که‌عبه، وه هیچ شتیکی لی حه‌رام نه‌ده‌بوو له‌و شتانه‌ی بو بیوانی خیزانه‌که‌ی جه‌لال بوو، هه‌تا خه‌لک ده‌که‌رانه‌وه (له جه‌ج).

۱۶- بابُ مَا يُؤْكَلُ مِنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ وَمَا يُتَزَوَّدُ مِنْهَا

۵۵۶۷- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: كُنَّا نَتَزَوَّدُ لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى الْمَدِينَةِ، وَقَالَ غَيْرُ مَرَّةٍ: لُحُومَ الْهَدْيِ^(۱).

۱۶- باسی ئه‌وه‌ی لی‌ی ده‌خوریت له‌ گوشتی

قوربانیه‌کان و ئه‌وه‌ی به‌ تویشوو لی‌ی هه‌ل‌ده‌گیریت

۵۵۶۷- عه‌تا ده‌لی: له جابری کورپی عه‌بدووللام ﷺ بیست وتی: ئیمه له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر ﷺ گوشتی قوربانیمان به‌ تویشوو هه‌ل‌ده‌گرت تا مه‌دینه، (عه‌لی کورپی عه‌بدووللام ده‌لی: سوفیان) زیاد له جارێک وتووێه‌تی: گوشتی نازه‌لی دیاری که‌عبه.

۵۵۶۸- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، أَنَّ ابْنَ خَبَّابٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ يُحَدِّثُ أَنَّهُ كَانَ غَائِبًا، فَقَدِمَ فَقَدَّمَ إِلَيْهِ لَحْمٌ. قَالَ: وَهَذَا

مِنْ لَحْمٍ صَحَائِيًّا. فَقَالَ: أَخْرُوهُ، لَا أَذُوقُهُ. قَالَ: ثُمَّ قُمْتُ فَخَرَجْتُ حَتَّى آتَى أَخِي أَبَا قَتَادَةَ - وَكَانَ أَخَاهُ لِأُمِّهِ، وَكَانَ بَدْرِيًّا - فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ حَدَّثَ بَعْدَكَ أَمْرٌ^(۱).

۵۵۶۸- قاسیم ده‌لی: ئیبنو خەبەب بۆی گێڕایەوه کە لە ئەبو سەعیدی رضی اللہ عنہ بیستوووە دەگێڕایەوه کە لە ماله‌وه نەبوو هاتۆتەوه، ئینجا گۆشتیکی بۆ هینرا، (کەسەکە) وتی: ئەمە لە گۆشتی قوربانییەکانمانە، ئەبو سەعید وتی: دووری خەنەوه تامی ناکەم، (ئەبو سەعیدی) وتی: پاشان هەستام چوووە دەرەوه هەتا برۆم بۆ لای ئەبو قەتادە بڕام - کەبرای بوو لە دایکەوه و لە بەشداریی بەدر بوو- جا ئەو باسەم بۆ ئەبو قەتادە کرد، ئەویش وتی: بێگومان پاش تۆ کاریکی تر ڕووی داوه^(۲).

۵۵۶۹- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي عُبَيْدٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ صَحَى مِنْكُمْ فَلَا يُصْبِحَنَّ بَعْدَ ثَالِثَةٍ وَفِي بَيْتِهِ مِنْهُ شَيْءٌ». فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، نَفْعَلُ كَمَا فَعَلْنَا عَامَ الْمَاضِي؟ قَالَ: «كُلُّوا وَأَطْعِمُوا وَادْخُرُوا، فَإِنَّ ذَلِكَ الْعَامَ كَانَ بِالنَّاسِ جَهْدٌ فَأَرَدْتُ أَنْ تُعِينُوا فِيهَا».

۵۵۶۹- سەله‌می کورێ ئەکوع رضی اللہ عنہ ده‌لی: پێغه‌مبەر ﷺ فەرمووی هەرکە سێکتان قوربانی کرد، نابێ دواى سێ ڕۆژ لە مالدیدا هیچ لەو قوربانییە بمانێتەوه))، جا کە سالی داهاوو هات وتیان: ئەو پێغه‌مبەری خوا سالی رابردوو چۆنمان کرد (ئەمسالیش) هەروا بکەین؟ فەرمووی ((بخۆن و دەرخواردی خەلکی بدەن و باشکەوتیشی بکەن، چونکە ئەو سالە^(۳) خەلکی برسی بوون، بۆیە ویستم یارمەتی خەلکی تیا بکەن)).

(۱) ڕوانە: ۳۹۹۷.

(۲) کە ئەوێ هەڵۆه‌شاندەوه کە نابێ لەپاش سێ ڕۆژ گۆشتی قوربانی بخوریت، بەلکو ئیستا درووستە.

(۳) سالی پێشوو.

۵۵۷۰- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَخِي، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: الضَّحِيَّةُ كُنَّا مُلَّحٌ مِنْهُ، فَتَقَدَّمُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ، فَقَالَ: «لَا تَأْكُلُوا إِلَّا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ». وَلَيْسَتْ بِعَزِيمَةٍ، وَلَكِنْ أَرَادَ أَنْ يُطْعَمَ مِنْهُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

۵۵۷۰- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: نایمه گوشتی قوربانی هه‌ندیکیمان خوی پیا ده‌کرد له مه‌دینه ده‌مان خسته خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، نه‌ویش فه‌رمووی ((مه‌یخون جگه له سی رۆژ))، نه‌و فه‌رمانه بو‌حه‌رامی نییه، به‌لکو ویستی له‌و (گوشته) دمرخواری خه‌لک بدری، خواش زاناتره.

۵۵۷۱- حَدَّثَنَا حِبَّانُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عُبَيْدٍ -مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ- أَنَّهُ شَهِدَ الْعِيدَ يَوْمَ الْأَضْحَى مَعَ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَهَاكُمْ عَنْ صِيَامِ هَذَيْنِ الْعِيدَيْنِ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَيَوْمَ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَيَوْمَ تَأْكُلُونَ نُسُكَكُمْ^(۲).

۵۵۷۱-ئه‌بو عوبه‌یدی- نازادکراوی نیبنو نه‌زه‌هر- ده‌گیرپته‌وه له‌گه‌ل عومه‌ری کوری خه‌تتا‌بدا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ئاماده‌ی جه‌ژن بوو له رۆژی قورباندا، عومه‌ر نو‌یژی کرد پیش وتاره‌که، پاشان وتاری دا بو‌ خه‌لکه‌که و وتی: نه‌ی خه‌لکینه بی‌گومان پی‌غه‌مبه‌ری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا به‌دلنیا‌یی‌وه ری‌گری لی کردوون له رۆژوو گرتن له‌م دوو جه‌ژنه‌دا، جا به‌کیکیان رۆژی رۆژوو شکاندانه له رۆژوو‌ه‌که‌تاندا، نه‌وه‌ی که‌شیان رۆژی‌که قوربانی‌یه‌که‌تان ده‌خون.

(۱) بروانه: ۵۴۲۳.

(۲) بروانه: ۱۹۹۰.

۵۵۷۲ - قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: ثُمَّ شَهِدْتُ مَعَ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ فَكَانَ ذَلِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ هَذَا يَوْمٌ قَدْ اجْتَمَعَ لَكُمْ فِيهِ عِيدَانِ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْتَظِرَ الْجُمُعَةَ مِنْ أَهْلِ الْعَوَالِي فَلْيَنْتَظِرْ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْجِعَ فَقَدْ أَذِنْتُ لَهُ.

۵۵۷۲-ئەبو عوبەیدە دەلی: پاشان لەگەڵ عوسمانی کورێ عەففاندا ﷺ ئامادەى جەژن بووم، جا ئەو جەژنە پۆزى هەینی بوو، ئینجا نوێزى کرد پێش وتاردان، پاشان وتارى دا و وتی: ئەى خەلکینە بێگومان ئەمە پۆزیکە دوو جەژنى تیا کوێتەوه بوۆتان، جا هەر کەس لە خەلکى عووالى دمیەوئ چاومروانى نوێزى هەینی بکات با چاومروان بیت، هەر کەسیش دمیەوئ بگەریتەوه، ئەوه بێگومان من مۆلەتى ئەو کەسەم داوه.

۵۵۷۳ - قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: ثُمَّ شَهِدْتُهُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَاكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا لَحُومَ نُسُكِكُمْ فَوْقَ ثَلَاثٍ. وَعَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ نَحْوَهُ.

۵۵۷۳-ئەبو عوبەیدە دەلی: پاشان لەگەڵ عەلى کورێ ئەبو تالیب ﷺ ئامادەى جەژن بووم، پێش وتار نوێزى کرد پاشان وتارى دا بۆ خەلکى وتی: بێگومان پێغەمبەرى خوا ﷺ پێگەری لى کردوون گوشتى قوربانیه‌کانتان بخۆن لەپاش سێ پۆز.

مەعمەر لە زوهرى یەوه دەگێریتەوه ئەویش لە ئەبى عوبەیدەوه وێنەى فەرموودەى پێشوو دەگێریتەوه.

۵۵۷۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ، أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَمِّهِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ﷺ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

ﷺ: «كُلُوا مِنَ الْأَضَاجِي ثَلَاثًا». وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَأْكُلُ بِالزَّيْتِ حِينَ يَنْفِرُ مِنْ مَنَى، مِنْ أَجْلِ لُحُومِ الْهَدْيِ.

۵۵۷۴-سالم گێراپه‌وه له عه‌بدوڵڵای کورپی عومهر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((سی رۆژ (له گوشتی) قوربانیه‌کان بخۆن))، عه‌بدوڵڵا نانی ده‌خوارد به‌زمیته‌وه کاتی له مینا ده‌رۆشتن له‌به‌ر نه‌وه‌ی له گوشتی قوربانی نه‌خوات.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۴- کتابُ الأَشْرَبَةِ

به ناوی خواي به خشنده می میهره بان

۷۴- په راوی خوار د نه و مکان

وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ

عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٩٠﴾ المائدة

۱- باسی ئەم فەرمايشته می خواي بهرز و بلند: (ئەمى ئەوانەمى
برواتان هیناوه، بێگومان ئارهق و قوماړ و ئەو بهردانەمى که
کراون به بت و ئەو پارچه دارانەمى (که به کارئەهتیرین بو دیاری
کردنى بهش و چاره نووس) ئەوانه پیس، وه له کرده و می
شهیتانن، که واته دوور که ونه و لی تا رزگار بن)

۵۵۷۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا، ثُمَّ لَمْ يَتُبْ مِنْهَا، حُرِمَهَا فِي الْآخِرَةِ».

۵۵۷۵- عه بدوللای کوری عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا دهگیریتە وه که پیغه مبهری خوا ﷺ
فهرمووی: ((هەر که سیک له دنیا دا ئارهق بخواته وه، پاشان ته و بهی لی نه کات، له
دواړوژدا بیهش ده بیت لی)).

۵۵۷۶- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَتَى لَيْلَةَ أُسْرِي بِهِ بِإِيلِيَاءَ بِقَدَحَيْنِ مِنْ خَمْرٍ، وَلَبَنٍ، فَنَظَرَ إِلَيْهِمَا، ثُمَّ أَخَذَ اللَّبَنَ، فَقَالَ جَبْرِيلُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَذَاكَ لِلْفِطْرَةِ، وَلَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ غَوَتْ أُمَّتُكَ. تَابَعَهُ مَعْمَرٌ وَابْنُ الْهَادِ وَعُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ وَالزُّبَيْدِيُّ عَنِ الزُّهْرِيِّ ^(۱).

۵۵۷۶- ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم ئەو شەوێ شەو ڕەوی پێکرا لە ئیلیا (بەیتولوقەدیسە) وە دوو جامی بۆ ھینرا یەکیان عارەق و ئەوێ تریان شیر بوو، پێغەمبەریش صلى الله عليه وسلم سەیری ھەردووکیانی کرد پاشان شیرەکیانی ھەلگرت، جیبریل عليه السلام فەرمووی سوپاس بۆ خوا کە ڕێنموونی کردی بۆ سروشتی (ئیسلامەتی)، ئەگەر عارەقە کەت ھەلگرتایە ئوممەتە کەت سەرلێشێوا و لاڕی دەبوون.

مەعمەر و ئیبنو لەھاد و عوسمانی کورێ عومەر و زوبەیدی ئەم فەرموودەیان گیراوەتەو لە زوھرییەو، وە پالێشتی گیرانەو کە ی شوعەیب دەکات.

۵۵۷۷- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدِيثًا لَا يُحَدِّثُكُمْ بِهِ غَيْرِي قَالَ: «مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يَظْهَرَ الْجَهْلُ، وَيَقِلَّ الْعِلْمُ، وَيَظْهَرَ الزَّنا، وَتُشْرَبَ الْخَمْرُ، وَيَقِلَّ الرَّجَالُ، وَيَكْثُرُ النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ لِخَمْسِينَ امْرَأَةً قِيَمُهُنَّ رَجُلٌ وَاحِدٌ» ^(۲).

۵۵۷۷- ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: فەرموودەیکەم لە پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم بیستووێ جگە لە من کەسی تر بۆتان ناگیرێتەو، فەرمووی: ((لە نیشانەکانی نزیک بوونەوێ ڕۆژی دوازی ئەوێ: نەزانی دەرەکەوێ و بلاو دەبیێتەو و زانست و

(۱) پروانە: ۳۳۹۴.

(۲) پروانە: ۸۰.

زان‌یاری که‌م ده‌بیته‌وه، وه داوین پیسی به ئاشکرا ده‌کری، وه عاره‌ق ده‌خوریته‌وه، پیاوان که‌م ده‌بنه‌وه، ئافرم‌تان زۆر ده‌بنه‌وه (به‌هۆی ئاشووب و شهر و شو‌رمه‌وه)، هه‌تا وای لیدی که‌ په‌نجا ئافرم‌ت یه‌ک سه‌ره‌پرشتیاری پیاویان ده‌بی!!).

۵۵۷۸- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَابْنَ الْمُسَيْبِ يَقُولَانِ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرِبُ الْخَمَرُ حِينَ يَشْرِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ». قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يُحَدِّثُهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ثُمَّ يَقُولُ: كَانَ أَبُو بَكْرٍ يُلْحِقُ مَعَهُنَّ: «وَلَا يَنْتَهَبُ نَهْبَهُ ذَاتَ شَرَفٍ، يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ أَبْصَارَهُمْ فِيهَا حِينَ يَنْتَهَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ»^(۱).

۵۵۷۸- ئەبو هورەپرە رضي الله عنه ده‌ئێ: پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: ((داوین پیس داوین پیسی ناکات له کاتی داوین پیسیه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت، (عاره‌ق خو‌ر) عاره‌ق ناخواته‌وه و له کاتی عاره‌ق خواردنه‌وه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت، وه دز دزی ناکات و له کاتی دزی کردنه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت))، ئیبنو شیهاب ده‌ئێ: عه‌بدوله‌لیکی کو‌ری ئەبو به‌گری کو‌ری عه‌بد‌ر‌ه‌حمانی کو‌ری حاریسی کو‌ری هیشام ده‌ئێ: ئەبو به‌کر له ئەبو هورەپرەوه بۆی ده‌گێ‌ر‌ایه‌وه و پاشان ده‌یوت: ئەبو به‌کر ئەم ر‌سته‌شی له‌گه‌ڵ فه‌رمووده‌که‌ ده‌هینا: ((وه ه‌یج (تالان‌چیه‌ک) تالان‌یکی به‌نرخ ناکات که‌ خه‌لکی جاویان تی‌پ‌ریوه و سه‌یری ده‌که‌ن، له کاتی تالان‌کردنه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت)).

۲- باب: الْخَمْرُ مِنَ الْعَنْبِ

۵۵۷۹- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَبَّاحٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ -هُوَ ابْنُ مِغْوَلٍ- عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: لَقَدْ حُرِّمَتِ الْخَمْرُ، وَمَا بِالْمَدِينَةِ مِنْهَا شَيْءٌ^(۱).

۲- باسیک: ئارهق له ترییه^(۲)

۵۵۷۹- نافع له ئیبنو عومره وه رضي الله عنه دهگپرته وه دهلی: سویند به خوا ئارهق حهرام کراوه لهو کاته دا له مه دینه هیج ئارهقی^(۳) تیا نه بوو.

۵۵۸۰- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا أَبُو شَهَابٍ عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنْ ثَابِتِ الْبُنَاتِيِّ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: حُرِّمَتْ عَلَيْنَا الْخَمْرُ حِينَ حُرِّمَتْ، وَمَا نَجِدُ -يَعْنِي: بِالْمَدِينَةِ- خَمْرَ الْأَعْنَابِ إِلَّا قَلِيلًا، وَعَامَّةُ خَمْرِنَا الْبُسْرُ وَالتَّمْرُ^(۴).

۵۵۸۰- ئه نه نس رضي الله عنه دهلی: کاتی ئارهمقان له سه ره حهرام کرا، له کاتی کدا بوو، ئارهقی تریمان دهست نه ده که وت- واته له مه دینه دا- به که می نه بیت (دروست کردنی) زۆربه ی ئارهمقان فه ریکه خورما و^(۵) خورما بوو.

۵۵۸۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ أَبِي حَيَّانَ، حَدَّثَنَا عَامِرٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه: قَامَ عُمَرُ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: أَمَّا بَعْدُ، نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ: الْعَنْبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالْخَمْرُ مَا حَامَرَ الْعَقْلَ^(۶).

(۱) پروانه: ۴۶۱۶.

(۲) واته: له تری دروست ده کریت.

(۳) تری تیا نه بوو.

(۴) پروانه: ۲۴۶۴.

(۵) فه ریکه خورما خورما به که هیشتا پینه که شتوو، به لام خورما به خورمای وشک بان تازه نه بیت دهوتریت.

(۶) پروانه: ۴۶۱۹.

٥٥٨١- عهبدوئلائی کورپی عومهر ﷺ دهلی: له عومهرم ﷺ بیست لهسه ر دوانگهی پیغه مبه ر ﷺ وهستا بوو دمیوت: نه مه و پاشان نهی خه لکینه بیگومان حه رام بوونی عاره ق دابه زیوه که ئه ویش له پینج (شت دروست ده کری): له ترئ و خورما و ههنگوین و گهنم و جو، وه عاره ق ئه و میه عه قل داپوشیت و نه یه یلی.

٣- بابُ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهَيْبٍ مِنَ الْبُسْرِ وَالنَّمْرِ

٥٥٨٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: كُنْتُ أَسْقِي أَبَا عُبَيْدَةَ وَأَبَا طَلْحَةَ وَأَبِيَّ بْنَ كَعْبٍ مِنْ فُضِيخٍ زَهُوٍ وَمَرَّ فَجَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ: إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ. فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: قُمْ يَا أَنَسُ فَأَهْرِقْهَا. فَأَهْرِقْتُهَا^(١).

٣- باسیک: حه رام بوونی ئاره ق دابه زی له کاتی کدا ئاره ق له فه ریکه خورما و خورما بوو

٥٥٨٢- ئه نه سی کورپی مالیک ﷺ دهلی: من ئاره قم ده گپرا بو ئه بو عوبه یده و ئه بو ته لحه و ئوبه یی کورپی که عب ﷺ که دروست کرابوو له فه ریکه خورما و خورما، ئینجا که سیک هات بو لایان وتی: بیگومان به دلنیا ییه وه ئاره ق حه رام کرا، ئه بو ته لحه ش وتی: ئه نه س ههسته و بیرپژره، منیش ئاره قه که م رشت.

٥٥٨٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا عَلَى الْحَيِّ أَسْقِيهِمْ -عُمُومَتِي وَأَنَا أَصْغَرُهُمْ- الْفُضِيخَ، فَقِيلَ: حُرِّمَتِ الْخَمْرُ. فَقَالُوا: أَكْفَيْتُهَا.

فَكَفَّأُهَا. قُلْتُ لِأَنْسٍ: مَا شَرَابُهُمْ؟ قَالَ: رُطْبٌ وَبُسْرٌ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَنْسٍ: وَكَانَتْ خَمْرُهُمْ. فَلَمْ يُنْكِرْ أَنْسٌ. وَحَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِي أَنَّهُ سَمِعَ أَنْسًا يَقُولُ: كَانَتْ خَمْرُهُمْ يَوْمَئِذٍ^(۱).

۵۵۸۳- موعته میر له باوکیه وه دهگیرپته وه دهلی: له نه نه سم ﷺ بیست وتی: من به سهر کو مه لی خه لکه وه ومستا بووم- مامه کانم بوون من له هه موویان ته مه نه که متر بوو- نارمقی (دروست کراو) له فهریکه خورما بۆ دهگیران و پیم ددان، جا و ترا نارمقی حه رام کرا، نه وانیش^(۲) وتیان: نارمقه که برپژه منیش پرستم، (سولهیمان دهلی): وتم به نه نه س: خواردنه وه بیان له چی بوو؟ وتی (عارمقی) خورمای تازه و فهریکه خورما بوو، جا نه بو به کری کوری نه نه س وتی: نه وه نارمقیان بوو. نه نه سیش وته که ی نه بو به کری رهد نه کرده وه، (وه سولهیمان دهلی): یه کیك له هاوړپکانم بوی گیرامه وه که له نه نه سی ﷺ بیستوه دمیوت: له و رۆژگاردها نارمقی نه وان بوو^(۳)

۵۵۸۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا يُونُسُ أَبُو مَعَشَرَ الْبَرَاءُ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ أَنْسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ: أَنَّ الْخَمْرَ حَرَّمَ، وَالْخَمْرُ يَوْمَئِذٍ الْبُسْرُ وَالْتَّمَرُ^(۴).

۵۵۸۴- سه عیدی کوری عوبه یدوللا دهلی: نه بو به کری کوری عه بدوللا بوی گیرامه وه که نه نه سی کوری مالیک ﷺ بوی گیراونه ته وه که بیگومان نارمقی حه رام کرا، نارمقیش له و رۆژگاردها له فهریکه خورما و خورما (دروست دهکرا).

(۱) پروانه: ۲۴۶۴.

(۲) مامه کانم.

(۳) واته: عاره قیان له خورمای تازه و فهریکه خورما دروست ده کردو عاره قی نه وان له وه بوو.

(۴) پروانه: ۲۴۶۴.

۴- بَابُ الْخَمْرِ مِنَ الْعَسَلِ وَهُوَ الْبِتْعُ

وَقَالَ مَعْنُ: سَأَلْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ عَنِ الْفُقَاعِ فَقَالَ: إِذَا لَمْ يُسْكِرْ فَلَا بَأْسَ. وَقَالَ ابْنُ الدَّرَّازِ دِي: سَأَلْنَا عَنْهُ فَقَالُوا: لَا يُسْكِرُ، لَا بَأْسَ بِهِ.

۵۵۸۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْبِتْعِ، فَقَالَ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ»^(۱).

۴- باسیک: ئاره ق له ههنگوین (دروست دهکرت) که بیتعه^(۲)

- مهعن دهلی: پرسیارم له مالیکی کوری ئه نهس کرد
 دهربارهی فوققاع^(۳)، مالیکیش وتی: ئه گهر خه لک
 سه رخوش نه کات زیانی نییه.

ئیبنو دمرامردی دهلی: دهربارهی فوققاع پرسیارمان کرد وتیان: خه لک
 سه رخوش ناکات قهیناکت زیانی نییه.

۵۵۸۶- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْبِتْعِ - وَهُوَ نَبِيدُ الْعَسَلِ، وَكَانَ أَهْلُ الْيَمَنِ يَشْرُبُونَهُ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ»^(۴).

۵۵۸۶- ئه بو سه له مهی کوری عه بدوره حمان دهگیرپته وه که عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی:
 دهربارهی بیتع- که شهراپی ههنگوینه و خه لکی یه مهن دهیخونه وه- پرسیار له

(۱) پروانه: ۲۴۲.

(۲) به شیوهی دهربرینی یه مهنی به ههنگوین دهلین: بیتع.

(۳) فوققان: خواردنه وه که له میوژ دروست دهکرت.

(۴) پروانه: ۲۴۲.

په یخه مبهری خوا ﷺ کرا، په یخه مبه ریش ﷺ فه رمووی ((هه ر خواردنه و مبه ک
(خه لک) سه رخوش کات، نه وه بنگومان چه رامه)).

۵۵۸۷ - وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا تَنْتَبِذُوا فِي
الدُّبَاءِ، وَلَا فِي الْمَرْقَتِ». وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُلْحِقُ مَعَهَا الْحَنْتَمَ وَالنَّقِيرَ.

۵۵۸۷- له زوهریه وه گپ دراوته وه و توویه تی: نه نه سی کوپی مالیک ﷺ بوی
گیرامه وه که په یخه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: (خوشاو له کوله که ی هه لکولراو و
کوپه ی قیر و زهفت تیهه لسواو دا دروست مه که ن).

نه بو هورپه رپه ﷺ کوپه ی (له قور دروست کراو) و دمفری هه لکولراو له بنکی
دار خورما خراونه ته پال نه و دووانه ی پیشوو^(۱).

۵- بَابُ مَا جَاءَ فِيهِ أَنَّ الْخَمْرَ مَا خَاصَرَ الْعَقْلَ مِنَ الشَّرَابِ

۵۵۸۸- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ أَبِي حَيَّانَ التِّيمِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ
ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: خَطَبَ عُمَرُ عَلَى مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ،
وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: الْعَنْبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْخَمْرُ مَا خَاصَرَ
الْعَقْلَ، وَثَلَاثَ وَدِدْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمْ يُفَارِقْنَا حَتَّى يَنْعَهَذَا إِلَيْنَا عَهْدًا: الْجَدُّ، وَالْكَلَالَةُ،
وَأَبْوَابُ مِنَ أَبْوَابِ الرِّبَا. قَالَ: قُلْتُ: يَا أَبَا عُمَرُو، فَشَيْءٌ يُصْنَعُ بِالسُّنْدِ مِنَ الرُّزْ؟ قَالَ: ذَاكَ
لَمْ يَكُنْ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ. أَوْ قَالَ: عَلَى عَهْدِ عُمَرَ. وَقَالَ حَجَّاجٌ، عَنْ حَمَادٍ، عَنْ أَبِي
حَيَّانَ: مَكَانَ الْعَنْبِ: الرَّيِّبُ^(۲).

(۱) کوله که ی هه لکولراو و کوپه ی قیر و زهفت تیهه لسواو.

(۲) پروانه: ۴۶۱۹.

0- باسی ئه وهی هاتوو ده باره ی ئاره ق ئه وهیه ئه قل و ژیری ناهیلێ له خواردنه و مکان

۵۵۸۸- ئه بو حه ییانی ته می له شه عبیه وه ده گیرێته وه ئه ویش له ئیبنو عومره وه ﷺ ده لێ: عومر له سه ر دوانگه که ی پیغه مبه ری خوا ﷺ وتاری دا و وتی: بیگومان حه رام بوونی ئاره ق دابه زیوه، که له پینج شت (دروست ده کری): تری و خورما و گهنم و جو و ههنگوین، ئاره ق ئه وه عه قل داپوشی و نه یه یلی، وه سی بابه ت هه بوون ئاواته خوازبووم که پیغه مبه ری خوا ﷺ لیما حیا نه بوایه ته وه (وهفاتی نه کردایه) تابو مانی روون بکردایه ته وه: با پیره ^(۱) که لاله ^(۲) چه ند با سیک له با سه کانی سوو، (ئه بو حه ییان ده لێ) وتم: ئه بو عه مر ^(۳): خواردنه وه مه ک هه یه له سیندا له چه لئوک دروست ده کریت؟ وتی: ئه وه له سه رده می پیغه مبه ر ﷺ دا نه بووه، یان وتی: له سه رده می عومه ردا ﷺ نه بووه.

حه ججاج ده لێ: له حه ماده وه له ئه بی حه ییا نه وه له جیگای: تری وتی: میوژ.

۵۵۸۹- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ قَالَ: الْخَمْرُ يُصْنَعُ مِنْ خَمْسَةٍ: مِنَ الزَّبِيبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالْعَسَلِ ^(۴).

۵۵۸۹- ئیبنو عومه ر له عومه ره وه ﷺ ده گیرێته وه ده لێ: ئاره ق له پینج شت دروست ده کری: له میوژ و خورما و گهنم و جو و ههنگوین.

(۱) با پیره: ئایه برا بیتهش دهکات له میرات یان به پیچه وانه وهیه یان له ئیوانیاندا دابهش ده بیت.

(۲) که لاله: واته که سیک هری نه مندال نه دایک و باوکی نه بیت تونها خوشک و برای هه بیت.

(۳) ئه بو عه مر نازناوی شه عبی به.

(۴) پروانه: ۴۶۱۹.

۶- بابُ مَا جَاءَ فِيْمَنْ يَسْتَحِلُّ (الْخَمْرَ) وَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ

۵۵۹۰ - وَقَالَ هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ: حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، حَدَّثَنَا عَطِيَّةُ بْنُ قَيْسٍ الْكِلَابِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ غَنَمٍ الْأَشْعَرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عَامِرٍ - أَوْ أَبُو مَالِكٍ - الْأَشْعَرِيُّ - وَاللَّهُ مَا كَذَّبَنِي - سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحَرَ وَالْحَرِيرَ وَالْخَمَرَ وَالْمَعَارِفَ، وَلَيَنْزِلَنَّ أَقْوَامٌ إِلَى جَنْبِ عِلْمٍ يَرْوُحُ عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ، يَأْتِيهِمْ - يَعْنِي: الْفَقِيرَ - لِحَاجَةٍ فَيَقُولُوا: ارْجِعْ إِلَيْنَا غَدًا. فَيَبْيِئُهُمُ اللَّهُ وَيَضَعُ الْعِلْمَ، وَيَمْسَحُ آخَرِينَ قِرْدَةً وَخَنَازِيرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

۶- باسی ئه وهی هاتوو (له هه رشه) ده رباره ی ئه و که سه ی ئه ره ق حه لال ده کات، به ناویکی تر جگه له ناوی خۆی ناوی ده بات

۵۵۹۰- عه بدوره حمانی کوری غه نمی ئه شعهری ده ئی: ئه بو عامیریان
ئه بو مالیک ئه شعهری بوی گیرامه وه و سویند به خوا دروی له گلا
نه کردووم، له پیغه مبه ری ﷺ بیستوو ده یفه رموو: ((له ئوممه تی من
کوومه لانیك دهن زینا و هاویشم و مه ی و ئامیره کانی موسیقا حه لال
ده که ن، کوومه لانیك له لای شاخیکی به رزدا نیشته جی دهن و
(شوانه که یان) ئیواران رانه که یان ده باته وه بویان^(۱)

که سیك - مه به ستی هه زاره - بو پیویسته یك دیت بو لایان، ئه وانیش پیی ده ئین:
سه به ینی و مره وه بو لامان، خوی گه وره شه و له ناویان ده بات، چیا که ش ده که ویت
(به سه ریاندا)، ئه وانیه ی که شیومیان ده کاته مه یمون و به راز تا رۆژی قیامت)).

(۱) له له وه پاندنی رۆژ بویان ده باته وه بو دۆشین و حه وانه وه.

۷- بَابُ الْإِتْبَادِ فِي الْأَوْعِيَةِ وَالنَّوْرِ

۵۵۹۱- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَهْلًا يَقُولُ: أَنَّ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ قَدَعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي عُرْسِهِ، فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ خَادِمَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ، قَالَتْ: أَتَذَرُونَ مَا سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعْتُ لَهُ ثَمَرَاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي تَوْرِ^(۱).

۷- باسی حوکمی خوشاو دروست کردن له دهفر و قاپی بهردیندا^(۲)

۵۵۹۱ سههل دهلی: نهبو ئوسهیدی ساعیدی ﷺ هات و پیغه مبهری خوی ﷺ دهعومت کرد له شاییه کهیدا، جا هاوسه رمکهی- که لهو کاته دا بووک بوو- خزمه تکاریان بوو، (سههل) وتی: دهمانی نهو بووکه چ خواردنه ومیهکی دا به پیغه مبهر ﷺ بیخواته وه؟ له شهودا هه ندی خورمای کردبوویه ئاوده وه بوی له دهفریکی بهردیندا.

۸- بَابُ تَرْخِيسِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْأَوْعِيَةِ وَالظُّرُوفِ بَعْدَ النَّهْيِ

۵۵۹۲- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ جَابِرٍ ﷺ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الظُّرُوفِ، فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ: إِنَّهُ لَا بُدَّ لَنَا مِنْهَا. قَالَ: «فَلَا إِذَا». وَقَالَ خَلِيفَةُ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ بِهَذَا.

۵۵۹۲ م/ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بِهَذَا، وَقَالَ فِيهِ: لَمَّا نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْأَوْعِيَةِ.

(۱) بروانه: ۵۱۷۶.

(۲) یان قاپی مس یان قاپی دروستکراو له دار.

۸- باسى ريگه دانى پيغه مېهر ﷺ (به خوشاو كردن) له چەند دهمر و زهر فيكدا پاش نه وه پيشتر ريگرى لى كړد بوو

۵۵۹۲- جابر ؓ دهلى: پيغه مېهرى خوا ﷺ ريگرى كړد بوو (له خوشاو دروست كردن) له هندی زهر و دمفردا، نينجا نه نصاريه كان وتيان: نيمه ناچارين و پيوستمان پيانه، پيغه مېهرش ﷺ فهرمووى: ((كه واته ريگرى لى ناكړى)).
خليفه دهلى: يه حياى كورې سه عيد بوى گيړاينه وه و وتى: سوفيان بوى گيړاينه وه له مهنصوره وه له سالىمى كورې نه بى جه عده وه، نه م فهرمووده بوى گيړاينه وه.
۵۵۹۲- عهبدوللاى كورې موحه ممد بوى گيړاينه وه وتى: سوفيان نه م فهرمووده بوى گيړاينه وه، وه له م فهرمووده دهلى: كاتى پيغه مېهر ﷺ ريگرى كرد (له خوشاو كردن) له دمفردا.

۵۵۹۳- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي مُسْلِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي عِيَّاضٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ؓ قَالَ: لَمَّا نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْأَسْقِيَةِ، قِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: لَيْسَ كُلُّ النَّاسِ يَجِدُ سِقَاءً. فَرَخَّصَ لَهُمْ فِي الْجَرِّ غَيْرِ الْمُرْقَتِ.

۵۵۹۳- عهبدوللاى كورې عهمر ؓ دهلى: كاتى پيغه مېهر ﷺ ريگرى كرد (له خوشاو شهربهت كردن) له جه و منده دا، به پيغه مېهر ﷺ وترا: هه موو خه لك جه و منده يان نيبه، بويه ريگه دان (به خوشاو كردن) له هه موو كوپه يه كدا جگه له كوپه ي هير و زهفت تي هه لساو.

۵۵۹۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَلِيٍّ ؓ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الدَّبَاءِ وَالْمُرْقَتِ. حَدَّثَنَا عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ بِهِذَا.

۵۵۹۴- ده‌لی: پیغه‌مبەر ﷺ (خوشاوکردنی) له ناو کوله‌که و کوپه‌ی قیر و زمفت تیهه‌ئسواوی قه‌ده‌ده‌گه کرد.

(نیمامی بوخاری ده‌لی: عوسمان بو‌ی گیراینه‌وه وتی: جهریر بو‌ی گیراینه‌وه له نه‌عمه‌شه‌وه نه‌م فهرمووده‌ی پیشووی بو‌ی گیراینه‌وه.

۵۵۹۵- حَدَّثَنِي عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: قُلْتُ لِلْأَسْوَدِ: هَلْ سَأَلْتَ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ عَمَّا يُكْرَهُ أَنْ يُنْتَبَذَ فِيهِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، عَمَّا نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُنْتَبَذَ فِيهِ؟ قَالَتْ: نَهَانَا فِي ذَلِكَ - أَهْلَ الْبَيْتِ - أَنْ نُنْتَبَذَ فِي الدُّبَاءِ وَالْمَرْقَتِ. قُلْتُ: أَمَا ذَكَرْتَ الْجَرَّ وَالْحَنْتَمَ؟ قَالَ: إِنَّمَا أَحَدْتُكَ مَا سَمِعْتُ، أَفَأَحَدْتُ مَا لَمْ أَسْمَعْ؟

۵۵۹۵- ئیبراهیم ده‌لی: به نه‌سوهم وت: ئایا پرسپارت له عائیشه‌ی دایکی باومرداران ﷺ کرد دمرباره‌ی نه‌و شتانه‌ی که ناپه‌سه‌نده خوشاو شه‌ربه‌تیان تیا بکری؟ نه‌ویش وتی: به‌لی وتم: نه‌ی دایکی باومرداران پیغه‌مبەر ﷺ چ شتیکی قه‌ده‌ده‌گه کردوه که خوشاوی تیا بکری؟ عائیشه‌ش ﷺ وتی: له‌و بارمیه‌وه - ئیمه‌ی مال و مندالی - پێگری لی کردین که خوشاو بکه‌ین له کوله‌که و کوپه‌ی قیر و زمفت تیهه‌ئسواو، (ئیبراهیم ده‌لی) وتم: نه‌ی باسی کوپه (ی له‌قورومو دروست کراو) و دمفری هه‌لکو‌ئراو له بنکی دار خورمای نه‌کرد؟ (ئه‌سود) وتی: بێگومان من نه‌ومت بو‌ی ده‌گیرمه‌وه که بیستومه، ئایا نه‌ومت بو‌ی بگێرمه‌وه که نه‌مبیستوه؟

۵۵۹۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا الشَّيْبَانِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى ﷺ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْجَرِّ الْأَخْضَرِ. قُلْتُ: أَنْشَرَبُ فِي الْأَبْيَضِ؟ قَالَ: لَا.

۵۵۹۶- شه یبانی دهلی: له عهبدوللای کوری نه بی نه وفام ﷺ بیست وتی: پیغه مبهەر ﷺ (خوشاو کردنی) له کوپهی سه وزدا قه دمهغه کرد، وتم: نهی له کوپهی سپیدا ناو بخوینه وه؟ (عهبدوللای) وتی: نه خیر.

۹- بَابُ نَقِيعِ التَّمْرِ مَا لَمْ يُسْكِرْ

۵۵۹۷- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ، أَنَّ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ دَعَا النَّبِيَّ ﷺ لِعُرْسِهِ، فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ خَادِمَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَهِيَ الْعُرُوسُ. فَقَالَتْ: مَا تَذَرُونَ مَا أَنْقَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعْتُ لَهُ مَرَّاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي تَوْرٍ^(۱).

۹- باسی (دروسته خواردنه وهی) خوشاوی خورما

بهمه رجی (مروش) سه رخوش نه کات

۵۵۹۷- سه هلی کوری سه عد ﷺ دهیگیر پته وه: که نه بو نوسهیدی ساعیدی ﷺ پیغه مبهری خوا ﷺ دمعوت کرد بوشایبه که یی، جا هاوسه ده که ی که له و کاته دا بووک بوو- خزمه تکاریان بوو (نوممو نوسهید) وتی: دمران چ خواردنه و میه کم دا به پیغه مبهەر ﷺ بیخواته وه؟ له شهودا هه ندی خورمام کرد بوویه ناو وه بو ی له دمه ریکی به ردیندا.

۱۰- بَابُ الْبَاقِ، وَمَنْ نَهَى عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ مِنَ الْأَشْرِبَةِ

وَرَأَى عُمَرُ وَأَبُو عُبَيْدَةَ وَمَعَاذُ ﷺ شُرْبَ الطَّلَاءِ عَلَى الثَّلْثِ. وَشَرِبَ الْبَرَاءُ وَأَبُو جَحْفَةَ ﷺ عَلَى النُّصْفِ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: اشْرَبَ الْعَصِيرَ مَا دَامَ طَرِيًّا. وَقَالَ عُمَرُ ﷺ: وَجَدْتُ مِنْ عُبَيْدِ اللَّهِ رِيحَ شَرَابٍ، وَأَنَا سَائِلٌ عَنْهُ، فَإِنْ كَانَ يُسْكِرُ جَلَدْتُهُ.

۱۰- باسی شهربه تی ترئ که من بکوئینریت، وه باسی ئهو که سهی هه موو سهرخووش که ریکی قهدهغه کردوه له خواردنه وه کان

عومەر و ئه بو عوبه یده و موعاز ﷺ رایان وایه خواردنه وهی شهربه تی ترئ
(کوئینرابوو) نیوهی مابویه وه سییه کی مابیت دروسته بخوریته وه.

بهراو و ئه بو جوحه یفه ﷺ شهربه تی ترئ یان خواردوته وه که (کوئینرابوی
و) نیوهی مابیته وه.

عومەر ﷺ: ههستم به بۆنی ئارهق کرد له عوبه یدوللاوه، وه من پرسباری
ده کهم له باره ی ئه و خواردنه ومیه وه، جا ئه گهر مروّف سهرخووش بکات شه لاقی
شهراب خواردنه وهی لی ددهم^(۱).

۵۵۹۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الْجَوَيْرِيَةِ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ
الْبَاقِ،

فَقَالَ: سَبَقَ مُحَمَّدٌ ﷺ الْبَاقِ فَمَا أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ. قَالَ: الشَّرَابُ الْحَلَالُ الطَّيِّبُ. قَالَ:
لَيْسَ بَعْدَ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ إِلَّا الْحَرَامُ الْخَبِيثُ.

۵۵۹۸- ئه بو لجومیریه ده لی: پرسبارم له ئیبنو عه عباس ﷺ کرد دهرباره ی
بازه ق^(۲) ئیبنو عه عباس وتی: موحه ممه د ﷺ پيش بازه ق بووه، بویه ههر
خواردنه ومیه ک مروّف سهرخووش کات ئه وه بیگومان هه رame، (ئه بو جووه یریه)
وتی: (بازه ق) خواردنه ومیه کی هه لالی پاکه؟ ئیبنو عه عباس ﷺ وتی: له پاش
هه لالی پاک هیج نییه جگه له هه رami پیس.

(۱) پرسباری لی کردو زانی سهرخووشکهره بویه شه لاقی لی دا.

(۲) بازه ق: شهربه تی تریه که من کولای بن.

۵۵۹۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ الْحُلُوءَ وَالْعَسَلَ^(۱).

۵۵۹۹- عوروه له باوکییه وه ئه ویش له عائیشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیرته وه و دهلی؛ پیغه مبر ﷺ حهزی له حه لوا و ههنگوین بووه)).

II- بَابُ مَنْ رَأَى أَنْ لَا يَخْلُطَ الْبُسْرَ وَالتَّمْرَ إِذَا كَانَ مُسْكِرًا، وَأَنْ لَا يَجْعَلَ إِدَامَيْنِ فِي إِدَامٍ

۵۶۰۰- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنِّي لَأَسْقِي أَبَا طَلْحَةَ وَأَبَا دُجَانَةَ وَسُهَيْلَ ابْنَ الْبَيْضَاءِ خَلِيطَ بُسْرٍ وَمَرٍ إِذْ حُرِّمَتِ الْخَمْرُ، فَقَدَفْتُهَا وَأَنَا سَاقِيهِمْ وَأَصْغَرُهُمْ، وَإِنَّا نَعُدُّهَا يَوْمَئِذٍ الْخَمْرَ. وَقَالَ عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، سَمِعَ أَنَسًا^(۲).

II- باسی ئه وهی رای وایه فهریکه خورما و خورما تیکه ل نه کرین ئه گهر (تیکه ل کردنه که یان) سه رخوش که ربیت، وه دوو پیخوړ نه کرین به یه که پیخوړ^(۳)

۵۶۰۰- ئه نه س رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دهلی: من ئارهم دهگیرا بو ئه بو ته بو ته لحه و ته بو دوجانه و سوهیلی کوری بهیزا (که بریتی بوو له) تیکه ل کراوی فهریکه خورما و خورما، کاتی حه رام کرا، جا منیش هریم دا، من ئارهم بو دهگیران و له هه مووشیان ته مه نه که متر بوو، وه نیمه له و روژگارهدا ئه وه مان به ئارده ق دادهدا.

(۱) پروانه: ۴۹۱۲.

(۲) پروانه: ۲۴۶۴.

(۳) وه ک تیکه ل کردنی خورماو میوژ هوکاره که شی له وانه یه به تیکه ل کردنیان بینه سه رخوشکه ر.

عهمری کورپی حاریس دهلی: قهتاده بوی گیراینه وه که (نهم فهرموودهی) له نه نهس بیستووه.

۵۶۰۱- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الزَّبِيبِ وَالتَّمْرِ وَالْبُسْرِ وَالرُّطْبِ.

۵۶۰۱- جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دهلی: پیغه مبهەر ﷺ ریگری کردوه (له تیکه لکردنی) خورما و میوژ، وه (تیکه لکردنی) فهریکه خورما و خورما.

۵۶۰۲- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُجْمَعَ بَيْنَ التَّمْرِ وَالزَّهْوِ، وَالتَّمْرِ وَالزَّبِيبِ، وَلْيُتْبَذَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى حِدَةٍ.

۵۶۰۲- عهبدووللای کورپی قهتاده له باوکییه وه دمگیریتته وه دهلی: پیغه مبهەر ﷺ ریگری کردوه له فهریکه خورما و خورما پیکه وه کو بکریته وه، ههروه ها خورما و میوژ، کهواته با ههر یه که بیان به تهنه ها خوشاو و شهر به تی لی دروست بکری.

۱۲- بَابُ شَرْبِ اللَّبَنِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿بَيْنَ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ﴾ ﴿٦٦﴾ النحل

۵۶۰۳- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةً أُسْرِيَ بِهِ بِقَدَحٍ لَبَنٍ وَقَدَحٍ خَمْرٍ^(۱).

۱۲- باسی خواردنه و شی (دروسته)

وه باسی ئەم فەرمايشتهی خواى بهرز و. بڵند: (له نيوان سروان و خويندا شيرى پاكى بپخهوشى دهوان ههيه بۆ نوشرانى).

۵۶۰۳- ئەبو هورميرە رضي الله عنه دهلى: ئەو شهووى كه پيغه مبهري خوا ﷺ شهوړموى پيكر، جامى شير و جامى ئارمقى بۆ هيئرا.

۵۶۰۴- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، سَمِعَ سُفْيَانَ، أَخْبَرَنَا سَالِمٌ أَبُو النَّضْرِ أَنَّهُ سَمِعَ عُمَيْرًا -مَوْلَى أُمِّ الْفَضْلِ- يُحَدِّثُ عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ قَالَتْ: شَكَ النَّاسُ فِي صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ بِإِنَاءٍ فِيهِ لَبَنٌ فَشَرِبَ. فَكَانَ سُفْيَانُ رُجْمًا قَالَ: شَكَ النَّاسُ فِي صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ أُمُّ الْفَضْلِ. فَإِذَا وَقَفَ عَلَيْهِ قَالَ: هُوَ عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ (۱).

۵۶۰۴- ساليم ئەبو نهزى دهلى: له عومهيرى -خازاد كراوى ئوممو لفهزلى رضي الله عنه- بىست له ئوممى لفهزلهوه دىگىرايهوه كه وتى: له رۆزى عهرفهه دا خهلكى گومانيان ههبوو له بهرۆزوو بوونى پيغه مبهري خوا ﷺ، منيش جاميكم بۆ نارد كه شيرى تيا بوو، پيغه مبهريش ﷺ لى خواردوووه.

جا سوفيان ههندى جار دميوت: (۲) له رۆزى عهرفهه دا خهلكى بهگومان بوون له بهرۆزوو بوونى پيغه مبهري خوا ﷺ، ئوممو لفهزليش (جامى شيرى) بۆ نارد. ئەگەر سوفيان له سهر فهرمووده كه بوهستايه و بهمورسه لى بيهيئايه (پرسيارى لى بكردايه) دميوت: ئەم فهرمووده م له ئوممو لفهزلهوه گىراوتهوه (۳)

(۱) پروانه: ۱۶۵۸.

(۲) فهرمووده كەى بهم جوړه دهگىرايهوه.

(۳) واته: ههندى جار سوفيان فهرمووده كەى به مورسه لى دهگىرايهوه، واته: ناوى ئوممو لفهزلى نه دههيتا، بهلام كه پرسيارى لى بكرايه دميوت ئوممولفهزلى گىراويهتیهوه.

۵۶۰۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ وَأَبِي سَفْيَانَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ اللَّهِ قَالَ: جَاءَ أَبُو حُمَيْدٍ بِقَدَحٍ مِنْ لَبَنٍ مِنَ النَّقِيعِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا حَمَرَتُهُ، وَلَوْ أَنَّ تَعَرَّضَ عَلَيْهِ عُودًا»^(۱).

۵۶۰۵- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: نه بو حومهید له نه فیه وه^(۲) جامی شیر هینا، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی پی: ((بو دات نه پو شیوه با داریکیش بوایه له سهری داتنایه)).

۵۶۰۶- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا صَالِحٍ يَذْكُرُ - أَرَاهُ - عَنْ جَابِرٍ ﷺ قَالَ: جَاءَ أَبُو حُمَيْدٍ -رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ- مِنَ النَّقِيعِ بِإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَلَا حَمَرَتُهُ، وَلَوْ أَنَّ تَعَرَّضَ عَلَيْهِ عُودًا». وَحَدَّثَنِي أَبُو سَفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا^(۳).

۵۶۰۶- جابیر ﷺ دهلی: نه بو حومهید که پیاویکی نه نصاری بوو له نه فیه وه به جامی شیر وه هات بو خزمه تی پیغه مبهر ﷺ، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((بو جامه که دانه پو شیوه با داریکیش بوایه له سهری داتنایه)).

(نه عمه ش دهلی: نه بو سوفیان له جابیره وه ﷺ نه ویش له پیغه مبهر وه ﷺ نه فهرمووده ی بو گیرامه وه.

۵۶۰۷- حَدَّثَنِي مَحْمُودٌ، أَخْبَرَنَا النَّضْرُ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ ﷺ قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ مَكَّةَ وَأَبُو بَكْرٍ مَعَهُ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: مَرَزْنَا بِرَاعٍ وَقَدْ عَطِشَ

(۱) پروانه: ۵۶۰۶.

(۲) نه قیغ: شوته که (۲۸) سی و هشت کیلو متر له مه دینه وه دووره له شیوی عقیق که ده که وینه نه وه سهری نه و ریگابه ی پیغه مبهر ﷺ له کوچا پیدایا هات بو مه دینه له خواره وه ی مه دینه.

(۳) پروانه: ۵۶۰۵.

رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ: فَحَلَبْتُ كُتْبَةً مِنْ لَبَنٍ فِي قَدَحٍ، فَشَرِبْتُ حَتَّى رَضِيتُ، وَأَتَانَا سُرَاقَةُ بْنُ جُعْشُمٍ عَلَى فَرَسٍ، فَدَعَا عَلَيْهِ، فَطَلَبَ إِلَيْهِ سُرَاقَةُ أَنْ لَا يَدْعُو عَلَيْهِ، وَأَنْ يَرْجِعَ، فَفَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ^(۱).

۵۶۰۷- ئه‌بو ئیسحاق ده‌لی: له به‌رائم ﷺ بیست وتی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ هات بۆ مه‌دینه و ئه‌بو به‌کریشی ﷺ له‌گه‌ڵدا بوو، ئه‌بو به‌کر ﷺ وتی: به‌لای شوانیکدا رۆشتین له‌و کاته‌دا پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ تینوی بوو، پ‌ری جامی شیرم دۆشییه‌ جامیکه‌وه، جا پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌نده‌ی لی خوارده‌وه، تا زانییم تیر بوو، سوراچه‌ی گو‌ری جوعشوم به‌سواری نه‌سپیکه‌وه هات بۆمان^(۲) (پێغه‌مبه‌ر ﷺ) دوعای لی کرد، سوراچه‌ش داوای لی کرد تا دوعای لی نه‌کات و سوراچه‌ بگه‌رپته‌وه، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ دوعای لی نه‌کرد (و ئه‌ویش گه‌راپه‌وه).

۵۶۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «نِعَمَ الصَّدَقَةُ، اللَّفْحَةُ الصَّفِيُّ مِنْحَةً، وَالشَّاءُ الصَّفِيُّ مِنْحَةً، تَغْدُو بِإِنَاءٍ، وَتَرَوْحُ بِآخَرٍ»^(۳).

۵۶۰۸- ئه‌بو هورمیره‌ ﷺ ده‌گێرپته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((چه‌ند چاکه‌ پێدانی و شترێکی شیرای تازه زاو به‌که‌سیک بۆ شیر و ماسته‌که‌ی زۆر کارێکی چاکه‌، هه‌روهما مه‌رپکی چاکی شیرا به‌یانیان و ئیواران جامی شیر ده‌به‌خشیت به‌و که‌سه‌ (ی پێی به‌خسراوه‌) ((.

(۱) پروانه: ۲۴۳۹.

(۲) به‌نیازی ئه‌وه‌ هه‌مانکۆژیت به‌هه‌یوای پاداشته‌ گه‌وره‌ی قوره‌یشی ده‌سه‌کوه‌یت که ده‌یدا به‌هه‌رکه‌سه‌ی ئێمه‌ بکۆژێ.

(۳) پروانه: ۲۶۲۹.

هشام و سه‌عید و هه‌ممام له هه‌تاده‌وه دمگیرنه‌وه نه‌ویش له نه‌نه‌سی کوری مالیکه‌وه دمگیرنه‌وه، نه‌ویش له مالیکی کوری سه‌عه‌سه‌وه ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ نه‌م هه‌رمووده دمگیرنه‌وه، دهرباره‌ی رووباره‌کان وه‌ک هه‌رمووده‌که‌ی شو‌عه‌به له هه‌تاده‌وه، به‌لام باسی سی‌ جامه‌که‌یان نه‌کردوه.

۱۳- بابُ اسْتِغْذَابِ الْمَاءِ

۵۶۱۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ أَنْصَارِيٍّ بِالْمَدِينَةِ مَالًا مِنْ نَخْلٍ، وَكَانَ أَحَبَّ مَالِهِ إِلَيْهِ بَيْرَحَاءُ، وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَ الْمَسْجِدِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ. قَالَ أَنَسُ: فَلَمَّا نَزَلَتْ: ﴿لَنْ نَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا حُبَبْتُمْ﴾ (۱۲) آل عمران. قَامَ أَبُو طَلْحَةَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ ﴿لَنْ نَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا حُبَبْتُمْ﴾ (۱۳) آل عمران. وَإِنْ أَحَبَّ مَالِي إِلَيَّ بَيْرَحَاءُ، وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلَّهِ أَرْجُو بَرَهَا وَدُخْرَهَا عِنْدَ اللَّهِ، فَضَعَهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ حَيْثُ أَرَاكَ اللَّهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بَخِ ذَلِكَ مَالٍ رَايَحٍ - أَوْ رَايَحٍ، شَكَّ عَبْدُ اللَّهِ - وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْأَقْرَبِينَ». فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: أَفْعَلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقَارِبِهِ وَفِي بَنِي عَمِّهِ. وَقَالَ إِسْمَاعِيلُ وَيَحْيَى بْنُ يَحْيَى: "رَايَحٌ" (۱۴).

۱۳- باسی داوا‌ی ئاوی شیرین کردن

۵۶۱۱- نه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌ئی: نه‌بو ته‌لحه له ناو نه‌نصاریه‌کاندا له مه‌دینه له هه‌موو باخی دار خورمای زیاتر بوو، وه باخی به‌یروحا له هه‌موو ماله‌کانی لای خو‌شه‌ویستر بوو، که به‌رانبه‌ر مزگه‌وت بوو، وه پیغه‌مبه‌ری خوا

ﷺ هه‌میشه دهرۆشته ناوییه‌وه و له‌و ئاوه شیرین و سازگاری تێیدا بوو ده‌یخوارده‌وه، ئه‌نه‌س ده‌لی: جا کاتی ئه‌م ئایه‌ت دابه‌زی: (ئێوه ناگه‌ن خێر و چاگه‌ ده‌ستگیرتان نابێ تا هه‌ندێ له‌و مال و سامانه‌ی که‌ خوێستان ده‌وی به‌ختی نه‌که‌ن)، ئه‌بو ته‌لحه‌ هه‌ستا (و پۆشت بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ) و وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا بیگومان خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی: (به‌چاگه‌ ناگه‌ن تا هه‌ندێ له‌و ماله‌ی خوێستان ده‌وی نه‌یبه‌خشن)، وه‌ به‌راستی خوێشه‌ویستین ماله‌ی من به‌لامه‌وه‌ به‌یروحه‌یه، ئه‌وه‌ خێربێ له‌ پێی خوادا هیوای چاگه‌ و پاداشتی لای خوی لی ده‌که‌م، جا ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا تۆ خۆت خوا چۆنت پێ ده‌لی له‌ویدا داینی، ئه‌نه‌س: ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((به‌خوا ئه‌وه‌ ماله‌یکی پر قازانج و خێره‌ یان ماله‌یکه‌ قازانجه‌که‌ ده‌ست خاومه‌که‌ی ده‌که‌ویت، عه‌بدوڵلا گومانی بردووه‌ بیگومان ئه‌وه‌ی ووت بیستم و به‌راستی من پام وایه‌ بیکه‌یه‌ته‌ خێر چاگه‌ بۆ خزمه‌کانت))، ئه‌بو ته‌لحه‌ش وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا که‌واته‌ وای لی ده‌که‌م، جا ئه‌بو ته‌لحه‌ له‌ نیوان خزم و ئامۆزاکانیدا به‌شی کرد. وه‌ ئیسماعیل و یه‌حیای کوری یه‌حیا به‌ ((رایخ)) گیراویانه‌ته‌وه‌ له‌جیاتی ((رایخ)).

١٤- بابُ شَوْبِ اللَّبَنِ بِالْمَاءِ

٥٦١٢- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ؓ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ شَرِبَ لَبَنًا وَأَقَى دَارَهُ، فَحَلَبْتُ شَاةً، فَشُبْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْبُرِّ، فَتَنَاوَلَ الْقَدَحَ فَشَرِبَ، وَعَنْ يَسَارِهِ أَبُو بَكْرٍ وَعَنْ يَمِينِهِ أُعْرَابِيٌّ، فَأَعْطَى الْأَعْرَابِيَّ فَضْلَهُ، ثُمَّ قَالَ: «الْأَيُّمَنَ فَلَايَمَنَ»^(١).

١٤- باسی تیکه لکردنی شیر له گهل ئاو

٥٦١٢- زوهری دهلی: نه نه سی کوری مالیک ﷺ بوی گیرامه وه که پیغه مبهری خوی ﷺ بینی شیریکی خوارده وه و هات بو مالی نه نه س، منیش مه پیکم بو دوشی له (ناوی) بیره کهم تیکه ل کرد^(١) بو پیغه مبهری خوا ﷺ، ئینجا پیغه مبهر ﷺ جامه کهی^(٢) وهرگرت و خوارده وه، وه نه بو به کر ﷺ لای چه بیه وه بوو لای راستیشیه وه عهرمبیکی دهشته کی بوو، ئینجا نه وی له خوی زیاد بوو دای به عهرمه دهشته کییه که، پاشان فهرمووی ((لای راست (پیشخن) ئینجا لای راست)).

٥٦١٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ، حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَمَعَهُ صَاحِبٌ لَهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَتَّةٍ، وَإِلَّا كَرَعْنَا». قَالَ: وَالرَّجُلُ يُحَوِّلُ الْمَاءَ فِي حَائِطِهِ قَالَ: فَقَالَ الرَّجُلُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، عِنْدِي مَاءٌ بَائِثٌ فَاَنْطَلِقُ إِلَى الْعَرِيشِ. قَالَ: فَاَنْطَلِقْ بِهِمَا، فَسَكَبَ فِي قَدَحٍ، ثُمَّ حَلَبَ عَلَيْهِ مِنْ دَاجِنٍ لَهُ قَالَ: فَشَرِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ شَرَبَ الرَّجُلُ الَّذِي جَاءَ مَعَهُ^(٣).

٥٦١٣- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دهگیریتیه وه که پیغه مبهر ﷺ چوو وه مالی پیاویکی نه نصاری و هاوه لیک له خزمه تی دا بوو، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی (به خاوهن ماله که): نه گهر ئاوت لایه شهو که لهو کونه دا مابیتیه وه بماندری، نه گهر نییه دهم ده خهینه ناو ئاوه که و دهیخوینه وه))، (جابیری دهلی: خاوهن

(١) واته: له ناوی بیره کهم تیکه ل به شیره که کرد.

(٢) که شیر تیکه لاکراو به ناو تیا بوو.

(٣) پروانه: ٥٦٢١.

ماله که ناوی باغی خورماکه‌ی دمدیرا و دمگواسته‌وه، ده‌ئی: پیاوکه وتی: نه‌ی پیغهمبهری خوا ع، ناوی شه‌و ماوهم لایه، جه‌نابت برۆ بۆ ژیر که‌پره‌که، ئینجا له خزمه‌تی هه‌ردووکیاندا^(۱) رۆشت تا بردنیه ژیر که‌پره‌که، جا ناوی کرده جامیکه‌وه پاشان به‌سه‌ر ئاوکه‌دا ئازهلێکی مائی بۆ دۆشین، ده‌ئی: ئینجا پیغهمبهری خوا ع نۆشی کرد له دوا‌ی نه‌و نه‌و پیاوهم که له خزمه‌تیدا هاتبوو خواردیه‌وه و نۆشی کرد.

١٥- بَابُ شَرَابِ الْحُلُوءِ وَالْعَسَلِ

وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: لَا يَحِلُّ شُرْبُ بَوْلِ النَّاسِ لِشِدَّةِ تَنْزِيلٍ؛ لِأَنَّهُ رِجْسٌ. قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿أَحِلُّ لَكُمْ الْطَّيِّبُ

﴿٥٦١٤﴾ الْمَائِدَةِ، وَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ فِي السَّكْرِ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَكُمْ فِيمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ.

٥٦١٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْجِبُهُ الْحُلُوءُ وَالْعَسَلُ^(٢).

۱۰- باسی خواردنه‌وهی شیرین و (خواردنه‌وهی) هه‌نگوین

زوهرى دەلئى: دروست نىيە مىزى مروۇف بخورىتەوہ لەبەر سەختىەك بەسەر مروۇفا دىت چونكە پيسە، خواى بەرز و بلىند دمفەرمووى: (هەموو خۇراكە پاكەكانتان بۇ حەللان كراوہ).

ئىبنو مەسعوود ر.ھ. دەربارەى ئارەق دەلئى: بىگومان خوا چارەسەرى ئىوہى لە شتىكدا دانەناوہ كە حەرام كراوہ لەسەرتان.

۵۶۱۴- عائىشە ر.ھ. دەلئى: بىغەمبەر ﷺ ھەزى لە حەلوا و ھەنگوین بوو.))

(۱) پیغمبر و ﷺ هاوریکه یدا.

(۲) یروانه: ۴۹۱۲.

١٦- بَابُ الشُّرْبِ قَائِمًا

٥٦١٥- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنِ النَّزَّالِ قَالَ: أَتَى عَلِيٌّ ﷺ عَلَى بَابِ الرَّحْبَةِ، فَشَرِبَ قَائِمًا فَقَالَ: إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُ أَحَدُهُمْ أَنْ يَشْرَبَ وَهُوَ قَائِمٌ، وَإِنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَعَلَ كَمَا رَأَيْتُمُونِي فَعَلْتُ^(١).

١٦- باسی (حوکمی) خواردنه وه به پیوه

٥٦١٥- نه ززال دهلی: عهلی ﷺ هاته لای دهرگای چهوشه (ی مزگهوتی کوفه) و به پیوه ناوی خواردنه وه، ئینجا وتی: بیگومان کهسانیک به لایانه وه ناپه سهنده کهسیکیان به پیوه ناو بخواتنه وه، وه به راستی من پیغه مبهرم ﷺ دیوه وای کرد، وهک نه وهی منتان دی کردم.

٥٦١٦- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مَيْسَرَةَ، سَمِعْتُ النَّزَّالَ بْنَ سَبْرَةَ يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ ﷺ أَنَّهُ صَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ قَعَدَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ فِي رَحَبَةِ الْكُوفَةِ حَتَّى حَضَرَتْ صَلَاةُ الْعَصْرِ، ثُمَّ أَتَى مَاءً، فَشَرِبَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ -وَذَكَرَ رَأْسَهُ وَرِجْلَيْهِ- ثُمَّ قَامَ فَشَرِبَ فَضْلَهُ وَهُوَ قَائِمٌ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُونَ الشُّرْبَ قَائِمًا، وَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُ^(٢).

٥٦١٦- نه ززالی کورپی سهبره: دهگپرته وه له عهلیه وه ﷺ که نوپزی نیوه پروی کرد، پاشان له مزگهوتی گه وره کوفه دا دانیشت بو (گوپگرتن له) پیویستی خهک تا نوپزی عهسر، پاشان ناویکیان هیئا و خواردنییه وه و پرووخسار و دهسته گانی شورد.

(١) پروانه: ٥٦١٦.

(٢) پروانه: ٥٦١٥.

باسی سه‌ری و پییه‌کانیشی کرد - پاشان هه‌ستا و نه‌و ناوه لئی زیادیوو خواردیه‌وه، له پاشان فهرمووی: بێگومان کهسانیک ناو خواردنه‌وه‌ی به پیوهمیان لا ناپه‌سه‌نده، وه به‌راستی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌و جوړه‌ی کرد من کردم.

٥٦١٧- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ الْأَحْوَلِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: شَرِبَ النَّبِيُّ ﷺ قَائِمًا مِنْ زَمَزَمَ^(١).

٥٦١٧-ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌پیوه له ناوی زه‌مه‌زی خواردنه‌وه.

١٧- بَابُ مَنْ شَرِبَ وَهُوَ وَاقِفٌ عَلَى بَعِيرِهِ

٥٦١٨- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو النَّضْرِ، عَنْ عُمَيْرٍ - مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ - عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ بِنْتِ الْحَارِثِ أَنَّهَا أُرْسِلَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِقَدَحٍ لَبَنٍ وَهُوَ وَاقِفٌ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ، فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَشَرِبَهُ. زَادَ مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ: عَلَى بَعِيرِهِ^(٢).

١٧- باسی (حوکمی) که‌سیک له کاتیکیا به‌سه‌ر

و‌شته‌که‌یه‌وه خواردنه‌وه بخواته‌وه

٥٦١٨- عومه‌یری نازاد کراوی ئیبنو عه‌بباس له ئوممو لفه‌زلی کچی حاریس ﷺ ده‌گیریتیه‌وه، که جامی شیرى نارد بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ له کاتیکیا له ئیواره‌ی عه‌ره‌فه‌دا راوه‌ستابوو، به‌ده‌ستی جامه‌ شیرکه‌ی وه‌رگرت و خواردیه‌وه. مالیک (له‌ گیرانه‌وه‌ی نه‌م فهرموودمه‌دا) نه‌م زیاده‌ی هی‌ناوه: له‌سه‌ر و‌شته‌که‌ی (وه‌ستا بوو).

(١) پروانه: ١٦٣٧.

(٢) پروانه: ١٦٥٨.

١٨- باب: الْيَمَنَ قَالَ يَمَنَ فِي الشُّرْبِ

٥٦١٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى بَلَبَنٍ قَدْ شِيبَ مِمَّا، وَعَنْ يَمِينِهِ أَعْرَابِيٌّ وَعَنْ شِمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، فَشَرِبَ، ثُمَّ أَعْطَى الْأَعْرَابِيَّ، وَقَالَ: «الْيَمَنَ الْيَمَنَ»^(١).

١٨- باسیک: لای راسته وه دهست پیبکه تا کو تایى له خواردنه وهى (ئاو و شتنى له و جو ره)

٥٦١٩- نه نه مەسی کورى مالیک رضي الله عنه دهگێڕێته وه که شیریک تیکه له به ئاوگرا بوو، هینرا بۆ پیغه مبهرى خوا ﷺ عهرمبیکى دهستهکى لای راستیه وه بوو، نه بو بهگريش ﷺ لای چه بیه وه بوو، ئینجا خۆى لى خواردنه وه، پاشان دای به عهرمه دهستهکیه که و فهرمووی: ((لای راسته وه دهست پیبکه تا کو تایى)).

١٩- باب: هَلْ يَسْتَأْذِنُ الرَّجُلُ مَنْ عَنْ يَمِينِهِ فِي الشُّرْبِ لِيُعْطِيَ الْأَكْبَرَ؟

٥٦٢٠- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى بِشَرَابٍ فَشَرِبَ مِنْهُ، وَعَنْ يَمِينِهِ غُلَامٌ وَعَنْ يَسَارِهِ الْأَشْيَاحُ، فَقَالَ لِلْغُلَامِ: «أَتَأْذُنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ هَؤُلَاءِ؟». فَقَالَ الْغُلَامُ: وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا أُؤْثِرُ بِنَصِيبِي مِنْكَ أَحَدًا. قَالَ: فَتَلَّه رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي يَدِهِ^(٢).

(١) پروانه: ٢٣٥٢.

(٢) پروانه: ٢٣٥١.

١٩- باسیک: ئایا که سیک له خواردنه و هدا مؤلەت بخوازی له که سیکی لای راستیه و ه بو ئه وهی خواردنه و که بدات به گه وره تر له و؟

٥٦٢٠- سه هلی کوری سه عد ﷺ ده گیرێته و ده که پیغه مبهری خوا ﷺ خواردنه و مبه کی بو هینرا و لی خواردنه و، میر مندالیک لای راستیه و بو، چەند پیاویکی به ته مەنیش لای چه پیه و بوون، جا به میر منداله که ی فەرموو: ((پێگەم پێ دە دەیت که (خواردنه و که) بدهمه نا ئه وانه؟ میر منداله که ش وتی: وه لاهی ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به شی خۆم له پاشماوه ی تو به کهس ناده م و پیشی ناخه م به سه ر خۆمدا، ده ئی: پیغه مبهری خواش ﷺ جامه که ی دایه دهستی)).

٢٠- بابُ الْكَرْعِ فِي الْحَوْضِ

٥٦٢١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَمَعَهُ صَاحِبٌ لَهُ، فَسَلَّمَ النَّبِيُّ ﷺ وَصَاحِبُهُ، فَقَرَدَ الرَّجُلُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا أَبَا أَنْتَ وَأُمِّي. وَهِيَ سَاعَةٌ حَارَّةٌ، وَهُوَ يُحَوِّلُ فِي حَائِطٍ لَهُ -يَعْنِي: الْمَاءَ- فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ فِي شَنَّةٍ وَإِلَّا كَرَعْنَا». وَالرَّجُلُ يُحَوِّلُ الْمَاءَ فِي حَائِطٍ، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عِنْدِي مَاءٌ بَاتَ فِي شَنَّةٍ. فَأَنْطَلَقَ إِلَى الْعَرِيشِ فَسَكَبَ فِي قَدَحٍ مَاءً، ثُمَّ حَلَبَ عَلَيْهِ مِنْ دَاجِنٍ لَهُ، فَشَرِبَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ أَعَادَ، فَشَرِبَ الرَّجُلُ الَّذِي جَاءَ مَعَهُ^(١).

٢٠- باسی ئاو خواردنه وه به دهم خستنه حهوزه وه

٥٦٢١- جابیری کوری عهبدوﻻ ﷺ دهگیرپته وه که پیغه مبهەر ﷺ چوو وه مالی پیاوئیکی نه نصاری و هاوه ئیک له خزمهتی دا بوو، پیغه مبهەر و ﷺ هاوه له کهی سه لامیان لی کرد، پیاوه کهش وه لای دانه وه و وتی: ئهی پیغه مبهیری خوا ﷺ به دایک و باکه وه به هوربانت بم. کاته که زۆر گهرم بوو، ئاوی باخی خورما کهی ده دیرا و ده گواسته وه- واته ئاوی ده دیرا- پیغه مبهیریش ﷺ فهرمووی: ((به خاومن ماله که) نه گهر ئاوت لایه شهو لهو کونه دا مابپته وه بماندیری، نه گهر نییه دهم ده خهینه ناو ئاوه که و دهیخوینه وه))، (جابیر) ده لی: پیاوه کهش ئاوی به ناو باخی خورما یه کدا ده دیرا و ده گواسته وه، پیاوه کهش وتی: ئهی پیغه مبهیری خوا ﷺ ئاوم لایه شهو مابپته وه له کونه دا، جه نابت برۆ بو ژیر که پره که، جا ئاوی کرده جامیکه وه پاشان شیري ئازده لیکی له ماله وه بووی بو دوشین به سهر ئاوه که دا، نینجا پیغه مبهیری خوا ﷺ نۆشی کرد، پاشان دووبار هی نایه وه، جا ئه و پیاوهش که له خزمه تیدا هاتبوو خواردیه وه و نۆشی کرد.

٢١- بَابُ خِدْمَةِ الصَّغَارِ الْكِبَارِ

٥٦٢٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا عَلَى الْحَيِّ أَشْقِيهِمْ -عُمُومَتِي وَأَنَا أَصْغَرُهُمْ- الْفَضِيخَ، فَقِيلَ: حُرِّمَتِ الْخَمْرُ. فَقَالُوا: أَكْفَيْهَا. فَكَفَأْنَا. قُلْتُ لَأَنَسٍ: مَا شَرَابُهُمْ؟ قَالَ: رُطْبٌ وَبُسْرٌ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَنَسٍ: وَكَانَتْ خَمْرُهُمْ. فَلَمْ يُنْكِرْ أَنَسٌ.

وَحَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِي أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا يَقُولُ: كَانَتْ خَمْرُهُمْ يَوْمَئِذٍ^(١).

٢١- باسی بچووک و کهم ته مهن خزمه تی گه وره و به ته مهن بکات

٥٦٢٢- موخته میر له باوکیه وه دهگیرته وه دهلی: له نه نه سم ﷺ بیست وتی: من به سهر کومه لی خه لکه وه وه ستابووم که مامه کانم بوو من له هه موویان ته مهنم که متر بوو - نارمقی (دروست کراو) له فهریکه خورماب بو دهگیران و پیم دمدان، جا و ترا نارمقی حهرام کرا، نه وانیش^(١) وتیان: نارمقه که برژه نیمه ش پشتمان، (سولهیمان دهلی) وتم به نه نه س: خواردنه و میان چی بوو؟ وتی: (عارمقی) خورمای تازه و فهریکه خورما بوو، نه بو به کری کوری نه نه سیش وتی: نه وه نارمقیان بوو، نه نه سیش وته که ی نه بو به کری رهد نه کرده وه، (وه سولهیمان دهلی): هه ندی له هاوړیکانم بویان گیرامه وه که له نه نه سی ﷺ بیستوه دهیوت: له و رۆژگاره نارمقی نه وان بوو.

٢٢- بابُ تَغْطِیَةِ الْإِنَاءِ

٥٦٢٣- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ - أَوْ أَمْسَيْتُمْ - فَكُفُّوا صَبِيَانَكُمْ، فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ تَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ، فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ فَخَلُّوهُمْ، فَأَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ بَابًا مُغْلَقًا، وَأَوْكُوا قَرَبَكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَخَمَّرُوا آيَتَكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلَوْ أَنْ تَعْرُضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا، وَأَطْفِئُوا مَصَابِيحَكُمْ»^(٢).

(١) مامه کانی نه نه س.

(٢) پروانه: ٣٢٨٠.

٢٢- باسی داپۆشیننی دهفر

٥٦٢٣- جابیری کوری عهبدوللا ؓ دهلی: پیغه مبهری خوا ؓ فهرمووی نه گهر تاریکای شهو داهات -یان نیوارمتان به سهردا هات- نهوسا منداله کانتان قه دهغه بکهن (له رۆشته دهره وه)، چونکه بیگومان شهیتانه کان لهو کاته دا بلاو دهنه وه، جا که سهعاتی له شهو تیبهری وازیان لیبینن (برۆنه دهره وه)، دمرگاکانیش داخه ن و ناوی خوا بیینن^(١)، چونکه بهراستی شهیتان دمرگای داخراو ناکاته وه، وه دهمی کونده و مهشکه کانتان ببهستن و ناوی خوا بیینن و دمهفره کانتان داپۆشن و یادی خوا بکهن، با شتیکیشان رایه ل کردبی به سهریدا، چراکانیشان بکوژینه وه).

٥٦٢٤- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَطْفِئُوا الْمَصَابِيحَ إِذَا رَقَدْتُمْ، وَغَلِّقُوا الْأَبْوَابَ، وَأَوْكُوا الْأَسْقِيَةَ، وَخَمَّرُوا الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ - وَأَحْسِبْهُ قَالَ: - وَلَوْ يَعُودُ تَعْرُضُهُ عَلَيْهِ»^(٢).

٥٦٢٤- جابیر ؓ دهگیرپته وه که پیغه مبهری خوا ؓ فهرمووی: ((کاتی خهوتن چراکانتان بکوژینه وه، دمرگاکانیش داخه ن، دهمی کونده و مهشکه کان ببهستن، خواردن و خواردنه وه داپۆشن، وایزانم فهرمووی با به چیلکه به کیش بیت بیخه یته له سهری)).

٢٣- بابُ اخْتِنَاتِ الْأَسْقِيَةِ

٥٦٢٥- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؓ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ اخْتِنَاتِ الْأَسْقِيَةِ. يَعْنِي: أَنْ تُكْسَرَ أَفْوَاهُهَا فَيُشْرَبَ مِنْهَا^(١).

(١) یان یادی خوا بکهن.

(٢) پروانه: ٣٢٨٠.

٢٣- باسی سه‌ره‌وه‌خوارکردنه‌وه‌ی کونده

٥٦٢٥- ئه‌بو سه‌عیدی خودری رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه ریگری کرد له دهم به‌ره و خوارکردنه‌وه‌ی کونه، واته: سه‌ره‌وه‌خوار بکریته‌وه له دهم‌که‌یه‌وه ئاو بخوریته‌وه.

٥٦٢٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَى عَنِ اخْتِنَابِ الْأَسْقِيَةِ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَالَ مَعْمَرٌ أَوْ غَيْرُهُ: هُوَ الشَّرْبُ مِنْ أَفْوَاهِهَا^(١).

٥٦٢٦- ئه‌بو سه‌عیدی خودری رضی الله عنه ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیست ریگری کرد له دهم به‌ره و خوارکردنه‌وه‌ی کونده، عه‌بدو‌للاً وتی: مه‌مه‌ر یان که‌سیکی تر جگه‌له ئه‌و وتی: بریتییه له‌ئاو خواردنه‌وه له دهمی کونده (ی دهم به‌ره و خوار کراو).

٢٤- بَابُ الشَّرْبِ مِنْ قَبْلِ السَّقَاءِ

٥٦٢٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ: قَالَ لَنَا عِكْرِمَةُ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشْيَاءَ قَصَارٍ حَدَّثَنَا بِهَا أَبُو هُرَيْرَةَ؟ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الشَّرْبِ مِنْ قِمِّ الْقِرْبَةِ - أَوْ السَّقَاءِ - وَأَنْ يَمْنَعَ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشْبَهُ فِي دَارِهِ^(٢).

٢٤- باسی خواردنه‌وه له دهمی کونده و جه‌وه‌نه‌وه

٥٦٢٧- ئه‌بیوب ده‌لی: عیکریمه پیی وتین: ئایا هه‌والتان بده‌می به‌جه‌ن هه‌والیکی کورت که ئه‌بو هوهرمه‌ره رضی الله عنه بو‌ی گیراوینه‌ته‌وه؟ (وتی): پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ

(١) پروانه: ٥٦٢٦.

(٢) پروانه: ٥٦٢٥.

(٣) پروانه: ٢٤٦٣.

رێگری کردوه له وهی مروڤ له دهمی کوندهیا جه و منه وه- ئاو بخواته وه، ههروهها
رێگری کردوه له وهی دراوسی رێگه نه دات دراوسی که ی دار بخاته سهه دیواره که ی.

٥٦٢٨- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُشْرَبَ مِنْ فِي السَّقَاءِ ^(١).

٥٦٢٨- ئه بو هورمیره رضي الله عنه دهلی: پێغه مبهه ﷺ رێگری کردوه له خواردنه وه له
دهمی کونده و جه و منه وه.

٥٦٢٩- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه: قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الشُّرْبِ مِنْ فِي السَّقَاءِ.

٥٦٢٩- ئیبنو عه عباس رضي الله عنه دهلی: پێغه مبهه ﷺ رێگری کردوه له خواردنه وه
له دهمی جه و منه و کونه وه.

٢٥- بَابُ النَّهْيِ عَنِ التَّنَفُّسِ فِي الْإِنَاءِ

٥٦٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ، وَإِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا
يَمَسِّحُ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا مَسَّحَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَمَسَّحُ بِيَمِينِهِ» ^(٢).

٢٥- باسی رێگری کردن هه ناسه دان له دهفر (ی خواردنه وه) دا

٥٦٣٠- عه بدوللای کوری نه بی فه تاده له باوکیه وه ﷺ دهگێرێته وه دهلی: پێغه مبهه ﷺ
خوا ﷺ فه رمووی: ((نه گهر که سیکتان خواردنه وهی خواردنه وه، نه وه با هه ناسه نه دات له

(١) پروانه: ٢٤٦٣.

(٢) پروانه: ١٥٣.

دهفرد که ددا، وه نه گهر که سیکتان میزی کرد، با به دهستی راستی چووکی پاک نه کاته وه، وه نه گهر که سیکتان خوئی پاک کرده وه، با به دهستی راستی خوئی پاک نه کاته وه)).

٢٦- بَابُ الشُّرْبِ بِنَفْسَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ

٥٦٣١- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ وَأَبُو نُعَيْمٍ قَالَا: حَدَّثَنَا عَزْرَةُ بْنُ ثَابِتٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُهَاسِمَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كَانَ أَنَسٌ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَتَنَفَّسُ ثَلَاثًا.

٢٦- باسی خواردنه وه به دوو جار یان سێ جار ههنا سه دان

٥٦٣١- عه زه ره کوری سابیت وتی: سومامه ی کوری عه بدوللا بوی گپرامه وه وتی: ئه نه س ﷺ له دهفردی خواردنه وه دوا دوو جار یان سێ جار ههنا سه ی دهدا و دهیوت: که پیغه مبه ری خوا ﷺ سێ جار ههنا سه ی دهدا (له کاتی خواردنه وه دوا).

٢٧- بَابُ الشُّرْبِ فِي آيَةِ الذَّهَبِ

٥٦٣٢- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: كَانَ حُذَيْفَةُ بِالْمَدَائِنِ فَاسْتَسْقَى، فَأَتَاهُ دِهْقَانٌ بِقَدَحٍ فِضَّةٍ، فَرَمَاهُ بِهِ فَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَزِمِهِ إِلَّا أَنِّي نَهَيْتُهُ فَلَمْ يَنْتَهُ، وَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَانَا عَنِ الْحَرِيرِ وَالذَّبْيَاجِ وَالشُّرْبِ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَقَالَ: «هُنَّ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ»^(١).

٢٧- باسی خواردنه وه له دهفردی ئالتووندا

٥٦٣٢- ئه یب نو نه بی له یلا ده لئ: حوزمیفه ﷺ له مه دائین بوو داوا ی ناوی خواردنه وه ی کرد، کو یخایه ک^(٢) له دهفردی زیودا ناوی بو هینا، حوزمیفه ش

(١) بروانه: ٥٤٢٦.

(٢) یان گه وه ره ی نه وه خه لکه ئاگر په رسته ی له ویدا بوون له مه دائین.

جامه‌که‌ی تیگرت و وتی: من بویه تیمگرت چونکه جاریکی تر پیرگرم لی کردوه هر وازی نههینا، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ ناوریسم و دیباج خواردنه‌وه له‌دمفری ئالتوون و زیودا لیی هه‌دهغه کردووین و هه‌رموویه‌تی: ((ئه‌وانه بو ئه‌وانه (کافران) له دنیا، وه ئه‌وانه له دواړوژدا بو ئیومه)).

٢٨- بابُ آئِيَةِ الْفِضَّةِ

٥٦٣٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ حُدَيْفَةَ ذَكَرَ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ: «لَا تَشْرَبُوا فِي آئِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَالذِّبْيَاجَ، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ»^(١).

٢٨- باسی (حوکمی به‌کاره‌ینانی) ده‌فری زیو

٥٦٣٣- ئیبنو ئەبی لەیلا دەلی: له‌گه‌ل حوزمیفه ﷺ دمرجووین (بو‌جی‌گایه‌ک له عیراق) و باسی پیغه‌مبه‌ری ﷺ کرد که هه‌رموویه‌تی: ((له ده‌فری ئالتوون و زیودا مه‌خۆنه‌وه، ناوریسم و دیباج مه‌پۆشن، چونکه بی‌گومان له دنیا‌دا بو ئه‌وانه (بی‌باوه‌ران)، وه له دواړوژدا بو ئیومه)).

٥٦٣٤- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الصَّدِيقِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ -رَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الَّذِي يَشْرَبُ فِي إِنَاءِ الْفِضَّةِ إِمَّا يُجْرَجُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ».

٥٦٣٤- ئوممو سه‌له‌مه‌ی ﷺ خیزانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌رمووی: ((ئه‌و که‌سه‌ی له ده‌فری زیودا خواردنه‌وه بخواته‌وه، بی‌گومان ناگری دۆزه‌خ له ناو سکی‌دا قووته‌ قووتی دیت)).

٥٦٣٥- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدٍ بْنِ مُقَرَّرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ، أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِنْرَارِ الْمُقْسِمِ، وَنَهَانَا عَنْ خَوَاتِيمِ الذَّهَبِ، وَعَنِ الشُّرْبِ فِي الْفِضَّةِ - أَوْ قَالَ: آتِيَةِ الْفِضَّةِ - وَعَنِ الْمَيَاطِرِ، وَالْقَسِيِّ، وَعَنِ لُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالذِّيَبَاجِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ ^(١).

٥٦٣٥- به پرائی کوری عازیب ؓ ده لئ: پښغه مبهری خوا ؓ هه رمانی پیکردین به چهوت شت، چهوت شتیشی لی هه دهغه کردین، هه رمانی پیکردین به سه ردانی کردنی نه خووش و شوینکه وتنی تهرم، هه رکهس پزمی وتی (الحمد لله) پیی بللی (یرحمک الله)، به دهم دهموته وه چون و زور سه لام له یه کتری کردن و یارمه تی دانی سته م لیکراو، نه خستنی (سویندی) سویند خوړ. وه هه دهغه لی کردین له نه نگوستیله ی ثالثون و له خوار د نه وه له زیودا- یان هه رمووی: له دهمفری زیودا-، له سوارگه ی ^(٢) ناوری شم، وه له هه سسی ^(٣)، وه له بهر کردنی ناوری شم و دیباج ^(٤) و ناوری شمی نه ستوری هه دهغه کردین.

٢٩- بَابُ الشُّرْبِ فِي الْقَدَاحِ

٥٦٣٦- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سَالِمِ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ عُمَيْرٍ - مَوْلَى أُمِّ الْقُضَلِ - عَنْ أُمِّ الْقُضَلِ أَنَّهُمْ شَكُّوا فِي صَوْمِ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَبُعِثَ إِلَيْهِ بِقَدَحٍ مِنْ لَبَنٍ فَشَرِبَهُ ^(٥).

(١) پروانه: ١٢٣٩.

(٢) سه رزینیکی ناوری شمه ناواخنی لوکه یاخوری به له سه ر زینی نه سپ و مایین داده ندرتی جوانی و نهرم و شلی ده خریته سه رزینی ولاخه که.

(٣) هه سسی: قوماشیکی که تانه و ناوری شمی تیکه له.

(٤) دیباج: جوړیکه له ناوری شم.

(٥) پروانه: ١٦٥٨.

٢٩- باسی (شیر) خواردنه وه له جامدا (دروسته)

٥٦٣٦- نوممو لفهزل ﷺ دهگیرپته وه که نهوان له رۆژی عهرمهدها له بهر رۆزوو بوونی پیغه مبهەر ﷺ به گومان بوون، بویه جامی شیرى بو نیردرا، پیغه مبهریش ﷺ خواردییه وه.

٣٠- بابُ الشُّرْبِ فِي قَدَمِ النَّبِيِّ ﷺ وَأَنِيتِهِ

وَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ - واسمه عامر - قَالَ لِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: أَلَا أَسْقِيكَ فِي قَدَحِ شَرَبِ النَّبِيِّ ﷺ فِيهِ؟
٥٦٣٧- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَسَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ ﷺ قَالَ: ذَكَرَ لِلنَّبِيِّ ﷺ امْرَأَةٌ مِنَ الْعَرَبِ، فَأَمَرَ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ أَنْ يُرْسَلَ إِلَيْهَا، فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا، فَقَدِمَتْ فَتَزَلَّتْ فِي أَجْمِ بَنِي سَاعِدَةَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى جَاءَهَا فَدَخَلَ عَلَيْهَا، فَإِذَا امْرَأَةٌ مُنَكَّسَةٌ رَأْسَهَا، فَلَمَّا كَلَّمَهَا النَّبِيُّ ﷺ قَالَتْ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَقَالَ: «قَدْ أَعَذْتُكَ مِنِّي». فَقَالُوا لَهَا: أَتَدْرِينَ مَنْ هَذَا؟ قَالَتْ: لَا. قَالُوا: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَاءَ لِيَخْطُبَكَ. قَالَتْ: كُنْتُ أَنَا أَشْقَى مِنْ ذَلِكَ. فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمئِذٍ حَتَّى جَلَسَ فِي سَقِيفَةِ بَنِي سَاعِدَةَ هُوَ وَأَصْحَابُهُ، ثُمَّ قَالَ «اسْقِنَا يَا سَهْلُ». فَخَرَجْتُ لَهُمْ بِهَذَا الْقَدَحِ فَأَسْقَيْتُهُمْ فِيهِ، فَأَخْرَجَ لَنَا سَهْلٌ ذَلِكَ الْقَدَحَ فَشَرِبْنَا مِنْهُ. قَالَ: ثُمَّ اسْتَوْهَبَهُ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بَعْدَ ذَلِكَ، فَوَهَبَهُ لَهُ^(١).

٣٠- باسی خواردنه وه له جام و دهفری پیغه مبهردا ﷺ

ئهو بوورده دهلی: عهبدوولای کوری سهلام ﷺ پیی وتم: نایا ناوی خواردنه و مهت بدهمی له جامیکدا که پیغه مبهەر ﷺ ناوی تیدا خواردوته وه؟

٥٦٣٧-ئەبو حازیم لە سەهلی کۆری سەعدەووە ﷺ دەگیرێتەووە دەلی: ژنیکی عەرەب باسکرا بۆ پیڤه‌مبەر ﷺ، پیڤه‌مبەریش ﷺ فەرمانی کرد بەئەبو ئوسەیدی ساعیدی کەسێک بنێرێ بۆ لای ژنەکە، ئەویش کەسێکی نارد بۆ لای ژنەکە، هات لە کۆشکی بەنی ساعیدەدا دا بەزی، پیڤه‌مبەریش ﷺ رۆشت تا گەشتە لای، ئینجا چوووە ژوورەووە بۆ لای بینی ژنیکی سەری داخستوو، جا کاتی پیڤه‌مبەر ﷺ قەسە لەگەڵدا کرد وتی: پەنا دەگرم بەخوا لە تۆ! پیڤه‌مبەریش ﷺ فەرمووی: ((بێگومان پەنام دای بەخوا لە من))، جا وتیان بەژنەکە: ئەزانی ئەووە کێ بوو؟ وتی: نەخێر، وتیان ئەووە پیڤه‌مبەری خوا ﷺ بوو هاتبوو خوازبێنی تۆ بکات، وتی: من خۆم ئەووە بەدەبەخترم^(١)، ئینجا پیڤه‌مبەر ﷺ لەو رۆژەدا رۆشت هەتا لە ساباته‌کە‌ی بەنی ساعیدە خۆی و هاو‌ه‌لانی دانیشتن، لە پاشان فەرمووی: ((ئە‌ی سەهل خواردنە‌و‌میە‌ک‌مان بە‌دری بیخۆینە‌و‌، (سەهل وتی: منیش ئە‌و جامە‌م بۆ دەر‌هینان و ناوم بێ‌دان تیایدا، (ئە‌بو حازیم دە‌لی) جا سەهل ئە‌و جامە‌ی بۆ دەر‌هینان ناومان بێ‌ خواردە‌و‌، (ئە‌بو حازیم) دە‌لی: لە پاشان عومە‌ری کۆری عە‌بدولعە‌زیز دوا‌ی ئە‌ووە داوا‌ی لە سەهل کرد ئە‌و جامە‌ی بێ‌ بە‌خشیت، سە‌هل‌یش بێ‌ی بە‌خشی.

٥٦٣٨- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُدْرِكٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَّانَةَ، عَنْ عَاصِمِ الْأَحْوَلِ قَالَ: رَأَيْتُ قَدَحَ النَّبِيِّ ﷺ عِنْدَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ -وَكَانَ قَدْ انْصَدَعَ فَسَلَسَلَهُ بِفِضَّةٍ- قَالَ: وَهُوَ قَدَحٌ جَبْدٌ عَرِيضٌ مِنْ نُضَارٍ. قَالَ: قَالَ أَنَسُ: لَقَدْ سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي هَذَا الْقَدَحِ أَكْثَرَ مِنْ كَذَا وَكَذَا^(٢).

(١) کە ئەو بەهرەم لە کيس خۆمدا، تاوانی ئەو نەبوو دەبو پێیان بوتایە بۆچی بۆ کێ هێراوەتە ئەو جێگایە؟

(٢) بڕوانە: ٣١٠٩.

٥٦٣٨- عاصیمی نه حوول دهلی: جامه که ی پیغه مبهرم ﷺ لای نه نه سی کوری مالیک ﷺ بینی که پیشر درزی برد بوو، (پیغه مبهر ﷺ یان نه نه س) به ته لیکی زیو قایمی کرد بوو، (عاصیم) دهلی: نهو جامه جامیکی چاکی پان بوو له داری جه وهر بوو، (عاصیم) دهلی: نه نه س ﷺ وتی: سویند به خوا به دنیاییه وه بهم جامه له نه و منده و نه و منده جار زیاتر خواردنه وهم تیدا داوه به پیغه مبهری خوا ﷺ.

٣١- بَابُ شُرْبِ الْبَرَكَةِ وَالْمَاءِ الْمُبَارَكِ

٥٦٣٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: حَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ هَذَا الْحَدِيثَ قَالَ: قَدْ رَأَيْتُنِي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَقَدْ حَضَرَتِ الْعَصْرُ، وَلَيْسَ مَعَنَا مَاءٌ غَيْرَ فَضْلَةٍ فَجَعَلَ فِي إِنَاءٍ، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِهِ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهِ وَفَرَجَ أَصَابِعَهُ ثُمَّ قَالَ: «حَيَّ عَلَى أَهْلِ الْوُضُوءِ، الْبَرَكَةُ مِنَ اللَّهِ». فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَتَفَجَّرُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ، فَتَوَضَّأَ النَّاسُ وَشَرِبُوا، فَجَعَلْتُ لَا أَلُو مَا جَعَلْتُ فِي بَطْنِي مِنْهُ، فَعَلِمْتُ أَنَّهُ بَرَكَةٌ. قُلْتُ لِحَبِيبٍ: كَمْ كُنْتُمْ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: أَلْفًا وَأَرْبَعِمِائَةٍ. تَابَعَهُ عَمْرُو، عَنْ جَابِرٍ. وَقَالَ حُصَيْنٌ وَعَمْرُو بْنُ مُرَّةٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ جَابِرٍ: خَمْسَ عَشْرَةَ مِائَةً. وَتَابَعَهُ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، عَنْ جَابِرٍ^(١).

٣١- باسی خواردنه وهی ناو، وه ناوی به فهر و بهره کهت

٥٦٣٩- سالیمی کوری نه بی سهعد له جابیری کوری عهبدو للاوه نه فهرمووده دهگیرپته وه دهلی: خوم بینی له خزمهت پیغه مبهر ﷺ دا نوپزی عهسر بوو بوو، ناومان پینه بوو جگه که میك ناو که مابوویه وه، نهو ناوه کرایه دهفریکه وه

و برا بۆ پیغه مبه‌ر ﷺ، نه‌ویش دهستی خسته ناو ده‌فره‌که و په‌نجه‌کانی له
یه‌گتری جیا کرده‌وه، له پاشان فه‌رمووی: ((هه‌ر که‌س دوستنویژ ده‌گری بابیت
فه‌ر و به‌ره‌که‌ت له خواومه‌))، (جابیر ده‌ئی:؛) سویند به‌خوا به‌راستی بینیم
ئاوه‌که له نیوانی په‌نجه‌کانییه‌وه هه‌لده‌قولا، ئینجا خه‌لکه‌که ده‌ست نویژیان
گرت و ئاویان خوارده‌وه، جا ده‌ستم به ئاو خواردنه‌وه کرد و در‌یغیم نه‌کرد
چه‌ندی لی بخۆمه‌وه و بیکه‌مه ورگمه‌وه، چونکه زانیم به فه‌ر و به‌ره‌که‌ته.
(سالم ده‌ئی:؛) به جابیرم وت: لهو رۆژهدا ئیوه چه‌ند که‌س بوون؟ وتی: هه‌زار
و چوارسه‌د که‌س بووین، عه‌مر له جابیره‌وه ئه‌م فه‌رمووده ده‌گیرپته‌وه و
پالپشتی گیرانه‌وه‌که‌ی سالم ده‌کات.
- حوصه‌ین و عه‌مری کوری مورپ له سالمه‌وه ده‌گیرپنه‌وه نه‌ویش له جابیره‌وه
ده‌ئی: هه‌زار و پینج سه‌د که‌س بووین.
- سه‌عیدی کوری مه‌سه‌یه‌ب له جابیره‌وه ده‌گیرپته‌وه و پالپشتی گیرانه‌وه‌که‌ی
سالم ده‌کات.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧٥- کتابُ المَرَضِ

به ناوی خوامی به خشنده می مه ره بان

٧٥- په راوی نه خوشه کان

١- بابُ مَا جَاءَ فِي كَفَّارَةِ الْمَرَضِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ...﴾ النساء

٥٦٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُصِيبَةٍ تُصِيبُ الْمُسْلِمَ إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا عَنْهُ، حَتَّى الشُّوْكَهَ يُشَاكُهَا».

١- باسی ئه وهی ده رباره می که فالتی نه خوشی هاتوو

وه باسی ئهم فهرماشتهی خوامی بهرز و بلند: (هه ر که سیک خراپه یه ک بکات پاداشتی دمدریته وه).

٥٦٤٠- عوروهی کورپی زوبهیر دهگیریتته وه که عائیشهی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا خیزانی پیغه مبه ر ﷺ دهلی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: ((هیج موسیبه تیک نییه که تووشی مسولمان ببیت و خوا بهو موسیبه ته گوناهیکی نه به خستیت، هه تا درکیکیش بچه قیت پیایدا (گوناهیکی لادمبات)).

٥٦٤١-٥٦٤٢- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرِو، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَلْهَلَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٌّ حَتَّى الشُّوْكَةِ يُشَاكُّهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ".

٥٦٤١-٥٦٤٢- نهبو سهعیدی خودری و نهبو هورمیره ﷺ له پیغمهبرهوه ﷺ دهگیرنهوه که ههرموویهتی: ((هیچ مسؤلمانیک نییه کهماندوو بونی یان نهخویشی یان غهه و خهفهتی^(١) یان دلتهنگیهکی توش ببی، ههتا درکی که بهجهقیته بهشوینیکیدا، ئیلا خوا به هوایانهوه له گوناهاهکانی خوش دهبیته)).

٥٦٤٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سَعْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَالْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ، تُقَيِّئُهَا الرِّيحُ مَرَّةً، وَتَعْدِلُهَا مَرَّةً، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ كَالْأَرْزَةِ لَا تَزَالُ حَتَّى يَكُونَ أَنْجَعُفَهَا مَرَّةً وَاحِدَةً». وَقَالَ زَكْرِيَاءُ: حَدَّثَنِي سَعْدٌ، حَدَّثَنَا ابْنُ كَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ كَعْبٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٥٦٤٣- عهبدوللای کوری کهعب له باوکییهوه ﷺ دهگیریتیهوه نهویش له پیغمهبرهوه ﷺ دهگیریتیهوه که ههرموویهتی: ((نموونهی باوهدردار وهک قهرسیلی سهوزی کشتوکال وایه، جارئ با لاری دهکاتهوه وجارئ راستی دهکاتهوه، وه نموونهی دووړووش وهک داری سنو بهری بههیز و هایم وایه، (با نایجولئین) هیچی تووش نابئ تا بهجارئ له بیخ دی (یان دهشکیتیهوه)).

زهکهریا دهئ: سهعد بوی گیرامهوه وتی ئیبنو کهعب (نهم ههرموودهی) بوگیرپینهوه له کهعبی باوکییهوه له پیغمهبرهوه ﷺ.

(١) لهسهه شتی رابردوو یان شتن که بترسن لهمهولا توشی بیته.

٥٦٤٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ مِنْ بَنِي عَامِرٍ بْنِ لُؤَيٍّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ مِنْ حَيْثُ أَتَتْهَا الرِّيحُ كَفَأَتْهَا، فَإِذَا اعْتَدَلَتْ تَكَفَأُ بِالْبَلَاءِ، وَالْفَاجِرُ كَالْأَرْزَةِ صَمَاءً مُعْتَدِلَةً، حَتَّى يَقْصِمَهَا اللَّهُ إِذَا شَاءَ» ^(١).

٥٦٤٤-هه بو هورمهیره رضي الله عنه دهلي: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرمووی: ((نموونه ی باومردار وهك قهرسیلی سهوزی كشتوكال وایه، له ههر لایه كه وه بای بو بیت لاری دهكاته وه، نینجا كه پرست بوویه وه به لا و ناخوشی لاری دهكاته وه، كه سی خرابه کاریش وهك دار سنه و بهر وایه به هیز و قایم و راسته، تا کاتی خوا ویستی دهیشکینی)).

٥٦٤٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ يَسَارٍ أَبَا الْخُبَابِ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ».

٥٦٤٥-هه بو هورمهیره رضي الله عنه دهلي: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرمووی: ((ههر كه سیک خوا چاکه ی بوی بوئی به لا و نارحه ته تووش دمی)).

٢- بَابُ شِدَّةِ الْمَرَضِ

٥٦٤٦- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ حَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ عَلَيْهِ الْوَجَعُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.

٢- باسی (ئەوهی دەر بارەهی) سەختی نەخۆشی (هاتوو له پاداشت)

٥٦٤٦- عائیشە رضی اللہ عنہا دەلی: کەسم نەدیووە بەقەدەر پێغەمبەری خوا ﷺ ئیش و نازاری سەخت بوو بێت.

٥٦٤٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي مَرَضِهِ - وَهُوَ يُوعَكُ وَغَا شَدِيدًا - وَقُلْتُ: إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَغَا شَدِيدًا، قُلْتُ: إِنَّ ذَاكَ بَأَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. قَالَ: «أَجَلٌ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى إِلَّا حَاتَّ اللَّهُ عَنْهُ خَطَايَاهُ، كَمَا تَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ»^(١).

٥٦٤٧- عائیشە رضی اللہ عنہا دەلی: چوووە سەردانی پێغەمبەر ﷺ لە نەخۆشییەکیدا- لەو کاتەدا تايەکی سەختی لی هاتبوو- وتم: بەراستی تۆ تايەکی سەختی لی هاتوو، وتم: بێگومان ئەووە لەبەر ئەوەیە تۆ دوو بەران بەر پاداشت هەیە؟ فەرمووی: ((بەلی هەر مسوڵمانێک نازار و ئەزیەتی تووش ببێت گوناھەکانی دەومریت، وەك چۆن گەلای دار دەومریت (لە پایزدا))).

٣- باب: أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءَ الْأَنْبِيَاءِ، ثُمَّ الْأَوَّلُ قَالَ

٥٦٤٨- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يُوعَكُ - فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ تُوعَكُ وَغَا شَدِيدًا. قَالَ: «أَجَلٌ، إِنِّي أُوَعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ». قُلْتُ: ذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. قَالَ: «أَجَلٌ، ذَلِكَ كَذَلِكَ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى - شَوْكَةٌ فَمَا فَوْقَهَا - إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ بِهَا سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تَحْطُ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا»^(٢).

(١) پڕوانە: ٥٦٤٨، ٥٦٦٠، ٥٦٦١، ٥٦٦٧.

(٢) پڕوانە: ٥٦٤٧.

٣- باسیک: سهخترین کهس به لایان توش ببیت

پێغه مبه رانن، پاشان کت چاکتره دواى ئه و کت چاکتره^(١)

٥٦٤٨- عه بدوللا ﷺ ده لئى: جوومه خزمه تى پێغه مبه رى خوا ﷺ - له و کاته دا تا دايد هگرت- منيش وتم: نهى پێغه مبه رى خوا ﷺ به راستى تۆ تايه کى سهخت دمتگریت؟ فه رمووى: ((به لئى، به راستى من تا دام دهگرئ به نه ندازه دى دوو کهس له ئيوه تا داتان بگرئ))، وتم: نه وه له بهر نه وميه تۆ دوو پاداشت هه ببیت؟ فه رمووى: ((به لئى نه وه وايه، هه ر مسوئمانیک ئازاریکی توش ببیت - دړک پيا جونیک ببیت يان له و که ورمتر و زیاتر ببیت- ئیلا خوا به هویه وه له گونا هه کانی خو ش دمبیت، (هه لده ورمیت) وه ک چۆن که لای درهخت ده ورمیت (له پایزدا)) .

٤- بابُ وُجُوبِ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ

٥٦٤٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَّانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَطْعِمُوا الْجَائِعَ، وَعُودُوا الْمَرِيضَ، وَفُكُّوا الْعَانِي»^(٢).

٤- باسی سهردانکردنی نهخۆش واجبه

٥٦٤٩- نه بو مووسای نه شعه رى ﷺ ده لئى: پێغه مبه رى خوا ﷺ فه رمووى: ((خواردن دهرخواردی برسى بدن، وه سهردانى نهخۆش بکهن و ديل ئازاد بکهن)).

٥٦٥٠- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَشْعَثُ بْنُ سُلَيْمٍ قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ سُوَيْدٍ بْنَ مِقْرَنٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَبْعٍ،

(١) زۆربه ی گێره وه رانی سه حیحی بوخاری به (الأمثل فالأمثل) گێراویانه ته وه.

(٢) پروانه: ١٢٣٩.

وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: نَهَانَا عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ، وَلُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالذِّيَابِجِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ، وَعَنِ الْقَسِيِّ، وَالْمِيزَةِ، وَأَمَرَنَا أَنْ نَتَّبَعَ الْجَنَائِزَ، وَنَعُودَ الْمَرِيضَ، وَنُقْشِيَ السَّلَامَ^(١).

٥٦٥٠- پهراوی کوری عازیب ﷺ دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمانی پیکردین بهحهوت شت، حهوت شتی لئ فهدهغه کردین: نهنگوستیلهی ئالتون و لهبهرکردنی ئاوریشم و دیباج و ئاوریشمی نهستور و ههسیی^(٢) و سوارگهی ئاوریشمی^(٣) لئ فهدهغه کردین. وه فهرمانی پیکردین که دواى تهرمی مردوو بکهوین و سهردانی نهخوښ بکهین، وه (له ناو خو ماندنا) سهلام کردن (له یهکتری) بلاو بکهینه وه.

٥- بابُ عِبَادَةِ الْمُغَمَّسِ عَلَيْهِ

٥٦٥١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: مَرِضْتُ مَرَضًا، فَأَتَانِي النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي وَأَبُو بَكْرٍ وَهُمَا مَاشِيَانِ، فَوَجَدَانِي أَعْمَى عَلَيَّ، فَتَوَضَّأَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ صَبَّ وَضُوءَهُ عَلَيَّ، فَأَقْفَقْتُ فَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَصْنَعُ فِي مَالِي؟ كَيْفَ أَقْضِي فِي مَالِي؟ فَلَمْ يُجِبْنِي بِشَيْءٍ حَتَّى نَزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ^(٤).

(١) پروانه: ٣٠٤٦.

(٢) ههسیی: قوماشیکی که تانهو ئاوریشمی تیکه له.

(٣) سهرزینیکی ئاوریشمه ناوناخنی لوکه یاخورییه دوخریته سهر زینی نهسپ و مایین بۆ جوانی و نهرم و شلی.

(٤) پروانه: ١٩٤.

0- باسی سهردانیکردنی کهسیک له هۆش خۆی چوبیتهوه

٥٦٥١- جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌لی: نه‌خۆشییه‌کم توش بوو، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ و نه‌بو به‌کر ﷺ هاتن بو لام سهردانیان کردم، هه‌ردووکیان به‌ پیاده‌ هاتن، منیان دی له هۆش خۆم چوومه‌ته‌وه، ئینجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ست نویژی گرت، پاشان ئاوی ده‌ست نویژه‌که‌ی رشت به‌سه‌رمدا، منیش هۆشم کردوه و بینیم پیغه‌مبه‌ره ﷺ وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چی بکه‌م دهرباره‌ی مال و سامانه‌که‌م؟ چۆن بریار بده‌م له سامانه‌که‌مدا؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ هیچ وه‌لامی نه‌دامه‌وه هه‌تا نایه‌تی میرات دابه‌زی.

٦- بَابُ قَضْلِ مَنْ يُصْرَعُ مِنَ الرِّيحِ

٥٦٥٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عِمْرَانَ أَبِي بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَجَاحٍ قَالَ: قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ: أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي أُصْرَعُ، وَإِنِّي أَتَكَشَّفُ فَأَدْعُ اللَّهَ لِي. قَالَ: «إِنْ شِئْتَ صَبَرْتُ وَلَكَ الْجَنَّةُ، وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيكَ». فَقَالَتْ: أَصْبِرُ. فَقَالَتْ إِنِّي أَتَكَشَّفُ، فَأَدْعُ اللَّهَ أَنْ لَا أَتَكَشَّفَ، فَدَعَا لَهَا. حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا مَخْلَدٌ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ رَأَى أُمَّ زُقَرَ -تِلْكَ امْرَأَةُ طَوِيلَةَ سَوْدَاءَ- عَلَى سِتْرِ الْكُعْبَةِ.

٦- باسی فه‌زڵ و گه‌وره‌یی ئه‌و که‌سه‌ی به‌هۆی باوه

فِي لَيْلِ بَيْتِ

٥٦٥٢- عه‌تایی کوری نه‌بی ره‌باح ده‌لی: ئیبنو عه‌باس ﷺ پیی وتم: ئایا ژنیکی به‌هه‌شتیت نیشان بده‌م؟ وتم: به‌لی، وتی: نه‌و ژنه‌ ره‌ش پیسته‌ هاته‌ خزمه‌تی

پښه مېهر ﷺ وتی: من فیهم لی دئ و لهشم به دمرده که وی بویه لای خوا دوام
 بو بکه، نه ویش فهرمووی: نه گهی دمه وی نارام بگره به ههشتی دمیبت،
 نه گهریش دمه وی دوعات بو ده که م که خوا چاکت کاته وه))، ژنه کهش وتی: نارام
 ده گرم، جا وتی: (که فیهم لی دئ) خوّم دمر ده خه م بویه لای خوا دوام بو بکه
 که خوّم دمر نه خه م، نه ویش دوو عای بو کرد.
 ئیبنو جورمیج ده لی: عه تا هه والی دامی که نه و ئوممو زوفه ری بینووه- که
 نافره تیکی دریزی رهش پیست بوو- له سه ر به رگی که عبه دانیشتبوو.

٧- بابُ قَضَلٍ مَن ذَهَبَ بَصْرُهُ

٥٦٥٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ عَمْرِو -مَوْلَى
 الْمُطَّلِبِ- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؓ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ
 عَبْدِي بِحَبِيبَتِهِ فَصَبَرَ عَوِضَتْهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةُ». يُرِيدُ عَيْنَيْهِ. تَابَعَهُ أَشْعَثُ بْنُ جَابِرٍ وَأَبُو
 ظَلَالٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٧- باسی فهزل و گه وره یی نه و که سه ی نابینا بوو بیّت

٥٦٥٣- نه نه سی کوری مالیک ؓ ده لی: له پښه مېهرم ﷺ بیست ده یفه رموو:
 ((بئگومان خوی گه وره فهرموویه تی: نه گهر به ندمیه کم دوو چاوی
 خوشه ویستیم لی سه نده وه و نارامی گرت له باتی نه و دوو چاوه به ههشتی
 ده ده می)). مه بهستی به (حَبِیبَتِهِ) هه ردوو چاویه تی.
 نه شه سی کوری جابیر و نه بو زیلال له نه نه سه وه ؓ ده گپر نه وه
 نه ویش له پښه مېهرمره وه نه م فهرمووده یه ده گپر یته وه و پالپشتی
 گپرانه وه که ی عه مر ده کن.

٨- بابُ عِيَادَةِ النِّسَاءِ الرَّجَالِ

وَعَادَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْمَسْجِدِ مِنَ الْأَنْصَارِ.
 ٥٦٥٤- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ وَعِكَ أَبُو بَكْرٍ وَبِلَالٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَتْ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهِمَا قُلْتُ: يَا أَبَتِ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ وَيَا بِلَالُ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ قَالَتْ: وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ إِذَا أَخَذَتْهُ الْحُمَى يَقُولُ: كُلُّ امْرِئٍ مُصَبِّحٌ فِي أَهْلِهِ... وَالْمَوْتُ أَذْنِي مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ وَكَانَ بِلَالٌ إِذَا أَقْلَعَتْ عَنْهُ يَقُولُ:
 أَلَا لَيْتَ شِعْرِي هَلْ أَبِيتَ لَيْلَةً... بَوَادٍ وَحَوْلِي إِذْ خُرْتُ وَجَلِيلُ وَهَلْ أَرِدَنْ يَوْمًا مَيَاةَ مِجَنَّةٍ... وَهَلْ تَبْدُونُ لِي شَامَةً وَطَفِيلُ
 قَالَتْ عَائِشَةُ: فَجِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَحُبِّنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ، اللَّهُمَّ وَصَحِّحْهَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدَّهَا وَصَاعِهَا، وَانْقُلْ حُمَاهَا فَاجْعَلْهَا بِالْجُحْفَةِ»^(١).

٨- باسی سهردانی کردنی ئافرهت بو لای پیاوانی نهخوش

ئوممو دهردا ﷺ سهردانی پیاویکی (نهخوشی) پابهندی به مرگهوتی کرد که نهنصاری بوو.
 ٥٦٥٤- عائشه ﷺ دهگیریتهوه دهلی: کاتی پیغههمبهری خوا ﷺ (کوچی کرد و) هات بو مهدينه، نهبو بهکر و بیلال ﷺ تووشی تا و لهرز بوون، (عائشه) دهلی: نهبو بهکر ﷺ کاتی تایی لی بهاتایه دمیوت: ههموو کهس با له ناو کهسوکاریدا رۆژ بکاتهوه (بهساغی)، مردن نزیکتره لیوهی له فهیتانی پیلاوهکانی، بیلالیش که تاکهی بهری دهدا دمیوت: ئای خوژگه بمزانیایه

جاریکی تر له شیوێکدا (له شیوه‌کانی مه‌ککه) شه‌و رۆژ ده‌که‌مه‌وه، که زورناتک و گیای جه‌لیل له ده‌ورم بێ؟ ئایا رۆژی دهمی بچمه سه‌ر ئاوی مه‌جه‌ننه^(١) و ئایا شاخی شامه و ته‌فیل^(٢) لێوه دهمده‌که‌وی؟

عائیشه رضی الله عنها وتی: منیش چوومه خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله و هه‌والی (هه‌ردووکیانم) پێدا، پێغه‌مبه‌ریش صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((خوایه وه‌ک خوشیستمان بۆ مه‌ککه مه‌دینه‌شمان لای خوشه‌ویست بکه یان زیاتر، وه نه‌خوشی له مه‌دینه‌دا مه‌هیلێ و ته‌ندروستی بکه، وه خوایه فه‌ر و به‌ره‌مکت بخه‌ره ساع و مودی‌ه‌وه بۆمان، وه تا و له‌رزه‌که‌ی بگوازمره‌وه و بیبه بۆ جوحفه^(٣))).

٩- بَابُ عِبَادَةِ الصَّبِيَانِ

٥٦٥٥- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَاصِمٌ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُرْمَانَ، عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضی الله عنه، أَنَّ ابْنَتَهُ لِلنَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَرْسَلَتْ إِلَيْهِ -وَهُوَ مَعَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَسَعْدٌ وَأَبِي: نَحْسِبُ أَنَّ ابْنَتِي قَدْ حَضِرَتْ فَاشْهَدْنَا. فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا السَّلَامَ وَيَقُولُ: «إِنَّ لِلَّهِ مَا أَحَدٌ وَمَا أُعْطِيَ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ مُسْمًى، فَلْتَحْتَسِبْ وَلْتَصْبِرِ». فَأَرْسَلَتْ تُقْسِمُ عَلَيْهِ، فَقَامَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله وَقُمْنَا، فَرَفَعَ الصَّبِيَّ فِي حَجْرِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَنَفْسُهُ تَقَعَّقُ، فَقَاضَتْ عَيْنَا النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله، فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: مَا هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «هَذِهِ رَحْمَةٌ وَضَعَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهِ، وَلَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا الرَّحَمَاءَ»^(٤).

(١) جینگایه که چهند میلێک له‌مه‌که‌وه دووره له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا بازارێکی لێبووه. ب‌روانه : إرشاد الساری: ٣٨٦/١٢.

(٢) دوو شاخن له نزیک مه‌ککه‌وه، خه‌تتایی ده‌لێ: دوو کانیاو و سه‌رچاوێ ئاون. ب‌روانه : إرشاد الساری: ٣٨٦/١٢.

(٣) جوحفه: شوێنی ئیجرام به‌ستنی خه‌لکی شامه که‌دێن بۆ حه‌ج و عومه‌ره. ب‌روانه : إرشاد الساری: ٣٨٦/١٢.

(٤) ب‌روانه: ١٢٨٤.

٩- باسی سهردانی کردنی مندالان (نهخوش له لایهن پیاوانهوه)

٥٦٥٥- نهبو عوسمان گێراپهوه که ئوسامه ی کوری زمید ﷺ دهلی: کچیکی پیغه مبهەر ﷺ کهسیکی نارد بو خزمهتی- نهو (ئوسامه) و سهعد و وابزانم ئوبه ییش بوو له خزمهتی پیغه مبهردا ﷺ بوون-، (وتی): که کچیکم له گیان دمرچوونایه و مره بۆمالمان و ئامادبه لمان، پیغه مبهریش ﷺ کهسیکی نارد که سهلامی لی بکات و پیی بلی: ((بیگومان نهوهی دهیباتهوه و نهوهی دمیدات ههر هی خودایه، هه موو شتیکیش لای خوا (بو ماومیهکی) دیاری گراوه، جا با چاومروانی پاداشتی لای خوا بیت و با نارام بگرئ))، ئینجا کههه ی ناردی بو لای پیغه مبهەر و ﷺ سویندی لی خوارد (که ده بیت بروات بو مالیان)، بویه پیغه مبهەر ﷺ ههستا و ئیمهش (له خزمهتیدا) ههستاین^(١) ئینجا منداله که هینراو خرایه کۆشی پیغه مبهرهوه ﷺ به نارچهتی ههناسهی دها، بویه چاوهکانی پیغه مبهەر ﷺ فرمیسیان پیا هاته خوارهوه، سهعد عهرزی کرد نهی پیغه مبهری خوا ﷺ نهوه چییه؟ فهرمووی: ((نهمه بهزمی یه خوا له دلی ههر کام له بهندهکانیدا بیهوی دایناوه، وه خوی گهوره له ناو بهندهکانیدا تهنها رحم بهوانهیان دهکات که بهبهزمی و میهرمانن)).

١٠- بابُ عِيَادَةِ الْأَعْرَابِ

٥٦٥٦- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى أَعْرَابِيٍّ يَعُودُهُ، قَالَ: وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا دَخَلَ عَلَى مَرِيضٍ يَعُودُهُ فَقَالَ لَهُ: «لَا بَأْسَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». قَالَ: قُلْتَ: طَهُورٌ؟ كَلَّا بَلْ هِيَ حُمَّى تَقُورُ - أَوْ تَنُورُ - عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ، تُزِيرُهُ الْقُبُورَ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فَنَعَمْ إِذَا»^(٢).

(١) پۆیشتین تا چوینه مالیان.

(٢) پروانه: ٣٦١٦.

١٠- باسی سهردانیکردنی عهره بی ده شته کی^(١)

٥٦٥٦- ئیبنو عه عباس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبه رضی اللہ عنہ رۆشت بۆ لای پیاویکی عهره بی ده شته کی (نه خوش بو) سهردانی کرد، ئیبنو عه عباس رضی اللہ عنہ وتی: پیغه مبه رضی اللہ عنہ هه میسه که دمرۆشت بۆ لای نه خوشیک و سهردانی ده کرد دمیفرموو: ((زیانی نییه به ویستی خوا پاکه ره وهی گونا هه))، کابرا وتی: (به پیغه مبه رضی اللہ عنہ رم) وت: پاکه ره وهیه؟ نه خیر پاکه ره وه نییه به لگو لهرز و تایه که بیریکی به ته مه ن هه لده چۆقینی و سهردانی گۆرستانی پی ده کات^(٢)، پیغه مبه ریش فهرمووی: ((جا ئه گهر ناته وی به لئ به و جوړه یه خۆت گومان ت بر دوه)).

١١- بابُ عِبَادَةِ الْمُشْرِكِ

٥٦٥٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ غُلَامًا يَهُودِيًّا كَانَ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَمَرِضَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم يَعُودُهُ فَقَالَ: «أَسْلِمَ». فَأَسْلَمَ^(٣).

١١- باسی سهردانیکردنی نه خوشی هاوبه ش دانهر بۆ خوا

٥٦٥٧- ئه نه س صلی اللہ علیہ وسلم ده گپ رته وه ده لئ: میر مندائی جوله که یه که که خزمه تی پیغه مبه ری صلی اللہ علیہ وسلم ده کرد نه خوش که وت، پیغه مبه ریش صلی اللہ علیہ وسلم چوو بۆ لای و سهردانی کرد و فهرمووی پی: ((مسولمان به)) ئه ویش مسولمان بوو.

(١) که نه خوش بیت.

(٢) واته: له کۆلی نایته وه تا نه بیاته ناو گۆره وه.

(٣) پروانه: ١٣٥٦.

١٢- بَابُ: إِذَا عَادَ مَرِيضًا فَخَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى بِهِمْ جَمَاعَةً

٥٦٥٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهِ نَاسٌ يَعُودُونَهُ فِي مَرَضِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ جَالِسًا، فَجَعَلُوا يُصَلُّونَ قِيَامًا، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ اجْلِسُوا، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: «إِنَّ الْإِمَامَ لَيُؤْتَمُّ بِهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِنْ صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا»^(١).

١٢- باسیک: ئه‌گەر (خه‌لکانی) سەردانی نه‌خۆشیکیان کرد و

کاتی نوێژ بوو نه‌خۆشه‌که‌ش نوێژی به‌ کۆمه‌لی بو‌ کردن^(٢)

٥٦٥٨- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ نه‌خۆشییه‌که‌یدا خه‌لکانیک جوون بو‌ لای سەردانیان کرد، ئه‌ویش به‌ دانێشتنه‌وه‌ پێشنوێژی بو‌ کردن، خه‌لکه‌که‌ش ده‌ستیان کرد به‌ نوێژکردن به‌ پێوه، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ئاماژه‌ی بو‌ کردن دانیش، ئینجا کاتی لێ بوویه‌وه‌ فهرمووی: ((بیگومان پێشنوێژ به‌یره‌وی لیوه‌ ده‌کری، جائه‌گه‌ر کورپنوشی برد ئیوه‌ش کورپنوش بیه‌ن، وه‌ ئه‌گه‌ر به‌رز بوویه‌وه‌ ئیوه‌ش به‌رز ببنه‌وه، وه‌ ئه‌گه‌ر به‌دانێشتنه‌وه‌ نوێژی کرد، ئیوه‌ش به‌ دانێشتنه‌وه‌ نوێژ بکه‌ن)).

١٣- بَابُ وَضْعِ الْيَدِ عَلَى الْمَرِيضِ

٥٦٥٩- حَدَّثَنَا الْمَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا الْجَعْفَرُ بْنُ عَائِشَةَ بِنْتُ سَعْدٍ، أَنَّ أَبَاهَا قَالَ: تَشَكَّيْتُ مِمَّا شَكَّوْا شَدِيدًا، فَجَاءَنِي النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنِّي أَتْرُكُ مَالًا وَإِنِّي لَمْ أَتْرُكْ إِلَّا ابْنَةً وَاحِدَةً، فَأَوْصِي بِنِثْلِي مَالِي وَأَتْرُكُ الثَّلْثَ؟ فَقَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَأَوْصِي

(١) بروانه: ٦٨٨.

(٢) واته: پێشنوێژی بو‌ کردن و پێکه‌وه‌ نوێژی به‌ کۆمه‌لیان کرد.

بِالنُّصْفِ وَأَتْرَكَ النُّصْفَ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَأَوْصِي بِالثُّلُثِ وَأَتْرَكَ لَهَا الثُّلُثَيْنِ؟ قَالَ: «الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ». ثُمَّ وَصَّ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ عَلَى وَجْهِهِ وَبَطْنِي، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا وَأَتَمِّمْ لَهُ هِجْرَتَهُ». فَمَا زِلْتُ أَجِدُ بَرْدَهُ عَلَى كِبْدِي فِيمَا يُخَالُ إِلَيَّ حَتَّى السَّاعَةِ^(١).

١٣- باسی (سەردانی کەر) دەستی بخاته سەر نه خوشه که

٥٦٥٩- عائشەى كچى سەعد رضي الله عنه دەگيرپتەوه كه باوكى وتى: له مهككه نه خوش كهوتم به نه خوش كهوتنىكى سەخت، ئينجا پيغەمبەرى ﷺ هات بۆ لام سەردانى كردم، منيش وتم: ئەى پيغەمبەرى ﷺ من سامانىكى زۆر به جى ديلم (له پاش مردنم)، وه من تەنها يەك كچ له دواى خۆم به جى ديلم، دەى ئايا وهسيت بكەم دوو بەش له سى بەشى مالهكەم (دواى مردنم بۆم بكەن به خىر)، سيەكى به جى بيلم (بۆ كچهكەم)؟ پيغەمبەرىش ﷺ فەرمووى: ((نەخىر)) وتم: وهسيت بكەم نيوهى بكەن به خىر و نيوهى به جى بيلم؟ فەرمووى: ((نەخىر)) وتم: ئەى وهسيت بكەم سيەكى بكەن به خىر و دوو لەسەر سى به جى بيلم (بۆ كچهكەم)؟ فەرمووى: ((وهسيت بكە) به سى يەك سى يەكيش هيشتا زۆره))، پاشان (پيغەمبەر ﷺ) دەستى خسته سەر نيوجاوانى^(٢) و دواتر دەستى هينا به ناوجاوان و سكمدا له پاشان فەرمووى: ((خودايه شيفاي سەعد بدميت كۆچهكەشى بۆ تەواو كهيت^(٣)، جا بەردەوام هەستم به فينكى دەستى دەكرد لەسەر جگەرم، بهو جۆرهى گومان دەبەم تا ئەم ساتەش.

(١) پروانه: ٥٦.

(٢) له رپوايهتى ئەبو زهردا بۆ سهحیحى بوخارى بهم جۆرهیه: (نیوجاوانم).

(٣) واتە: لەمهككه نهى مرینیت كه لیهوه كۆچی کردوهو له بهر خوا به جی هتلاوه. پروانه : إرشاد الساری: ٣٩٠/١٢.

٥٦٦٠- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يُوعَكُ، فَمَسِسْتُهُ بِيَدِي فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ تُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَجَلٌ، إِنِّي أُوَعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ». فَقُلْتُ: ذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَجَلٌ». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذَى -مَرَضٌ فَمَا سِوَاهُ- إِلَّا حَطَّ اللَّهُ لَهُ سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا»^(١).

٥٦٦٠-عهبدووللای کوری مهسعوود ﷺ دهلی: چوومه خزمه تی پیغه مبهری ﷺ تای لی هاتبوو، بویه به دهستی خووم دهستم لیدا و وتم: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ تو تاهه کی قورست ههیه؟ پیغه مبهری خواش ﷺ ههرمووی: ((به لی، بیگومان من تام لی دی به نه ندازه دی دوو پیاو له نیوه که تای لی دی))، منیش وتم: نه مه له بهر نه وهیه دوو پاداشت ههیه؟ پیغه مبهری خواش ﷺ ههرمووی: ((به لی وایه))، پاشان ههرمووی: ((هیج مسوئلانیک نییه که تووشی نازاریک ببی - له نه خووشی و غهیری نه خووشی- نیلا خوی گه وره تاوانه کانی هه لده و مرینی، وهک چون دار گه لا ریزان دهکات)).

١٤- بَابُ مَا يُقَالُ لِلْمَرِيضِ، وَمَا يُجِيبُ

٥٦٦١- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي مَرَضِهِ فَمَسِسْتُهُ وَهُوَ يُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا، فَقُلْتُ: إِنَّكَ لَتُوَعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا، وَذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. قَالَ: «أَجَلٌ، وَمَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذَى إِلَّا حَاتَتْ عَنْهُ خَطَايَاهُ، كَمَا تَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ»^(٢).

(١) پروانه: ٥٦٤٧.

(٢) پروانه: ٥٦٤٧.

١٤- باسی چی دهوتریت به نهخۆش (له سەردانی کردنیدا، نهخۆشیش) چی وهلامیک دەداتهوه

٥٦٦١- عەبدوللا ﷺ دهئى: چوووه خزمەتى پيغه مبهەر ﷺ له نهخۆشيه كهيدا، وه دەستم لیدا كه تايهكى زۆرى ههبوو، وتم: ئه‌ی پيغه مبه‌رى خوا ﷺ تۆ تايه‌كى زۆرت هه‌يه، نه‌وه‌ش له‌به‌ر نه‌وه‌يه كه بيگومان تۆ دوو پاداشت هه‌يه، پيغه مبه‌رى خواش ﷺ فهرمووى: ((به‌ئى وايه، هيچ مسولمانيك نيه‌يه كه توشى نازاريك ببى، ئيلاا خواى گه‌وره‌ تاوانه‌كانى هه‌لده‌ومرينى، وه‌ك چۆن دار گه‌لا پيزان ده‌كات)).

٥٦٦٢- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ يَعُودُهُ فَقَالَ: «لَا بَأْسَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». فَقَالَ: كَلَّا بَلْ حُمِيَ تَقُورٌ عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ كَيْمَا تُزِيرُهُ الْقُبُورُ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فَتَعَمَّ إِذَا»^(١).

٥٦٦٢- ئيبنو عەباس ﷺ ده‌گيريه‌وه كه پيغه مبه‌ر ﷺ رۆشت بو لاى پياويك نه‌خۆش بوو سەردانى كرد، پيغه مبه‌ر ﷺ فهرمووى: ((زيانى نيه‌يه به‌ويستى خوا پاكه‌ره‌وى گوناھه‌))، پياوه‌كه‌ش وتى: نه‌خير پاكه‌ره‌وه نيه‌يه، به‌لكو له‌رز و تايه‌ كه پيريكى به‌ته‌مه‌ن هه‌لده‌جۆقينى بو ئه‌وه‌ى سەردانى گۆرستانى پى بكات^(٢)، پيغه مبه‌رىش فهرمووى: ((جانه‌گەر ناتهوئى به‌ئى به‌و جۆرميه‌ خۆت گومانەت بردوووه‌)).

(١) پروانه: ٣٦١٦.

(٢) واته: له‌كۆلى نايته‌وه تا نه‌يباته‌ ناو گۆره‌وه.

١٥- بابُ عِبَادَةِ الْمَرِيضِ رَاكِبًا وَمَاشِيًا وَرِدْفًا عَلَى الْحِمَارِ

٥٦٦٣- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عَقِيلٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، أَنَّ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَكِبَ عَلَى حِمَارٍ عَلَى إِكَاْفٍ عَلَى قَطِيفَةٍ فَدَكَيْتُهُ، وَأَرْدَقَ أَسَامَةُ وَرَاءَهُ، يَعُودُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ قَبْلَ وَقَعَةٍ بَذَرٍ، فَسَارَ حَتَّى مَرَّ بِمَجْلِسٍ فِيهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي ابْنِ سُلُوفٍ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ عَبْدُ اللَّهِ، وَفِي الْمَجْلِسِ أَخْلَاطٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ عَبْدَةُ الْأَوْثَانِ وَالْيَهُودُ، وَفِي الْمَجْلِسِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ، فَلَمَّا غَشِيَتِ الْمَجْلِسَ عَجَاجَةُ الدَّائِيَةِ حَمَرَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أَنْفَهُ بِرِدَائِهِ، قَالَ: لَا تُعْبَرُوا عَلَيْنَا.

فَسَلَّمَ النَّبِيُّ ﷺ وَوَقَفَ وَزَلَّ فَدَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ، فَقَرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي: يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ، إِنَّهُ لَا أَحْسَنَ مِمَّا تَقُولُ إِنْ كَانَ حَقًّا، فَلَا تُؤْذِنَا بِهِ فِي مَجْلِسِنَا، وَارْجِعْ إِلَى رَحْلِكَ، فَمَنْ جَاءَكَ فَافْضُضْ عَلَيْهِ. قَالَ ابْنُ رَوَاحَةَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَاعْشَنَّا بِهِ فِي مَجَالِسِنَا فَإِنَّا نَحِبُّ ذَلِكَ. فَاسْتَبَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْيَهُودُ حَتَّى كَادُوا يَتَنَاقَرُونَ، فَلَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى سَكَنُوا، فَارْكَبَ النَّبِيُّ ﷺ دَابَّتَهُ حَتَّى دَخَلَ عَلَى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ فَقَالَ لَهُ: «أَيُّ سَعْدُ، أَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالَ أَبُو حُبَابٍ؟». يُرِيدُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي. قَالَ سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اعْفُ عَنْهُ وَاصْفَحْ، فَلَقَدْ أَعْطَاكَ اللَّهُ مَا أَعْطَاكَ، وَلَقَدْ اجْتَمَعَ أَهْلُ هَذِهِ الْبَحْرَةِ أَنْ يُتَوَجَّوهُ فَيُعْصِبُوهُ، فَلَمَّا رَدَّ ذَلِكَ بِالْحَقِّ الَّذِي أَعْطَاكَ شَرِقَ بِذَلِكَ، فَذَلِكَ الَّذِي فَعَلَ بِهِ مَا رَأَيْتَ^(١).

١٥- باسی سه‌ردانی کردنی نه‌خوش به‌سواری و به

پیاده و به‌سواری کمر له پاشکودا

٥٦٦٣- عوروه ده‌گیرپته‌وه که نوسامه‌ی کوری زمید ﷺ بوی گیرایه‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سواری گویدریژیک بوو، که (کورتانیکی) فه‌یفه‌ی

فەدەمیکییە لئێ کرابوو، وە ئوسامەى لە پاشکۆى خۆیدا سوار کردبوو دەچوو بۆ سەردانى سەعدى کورپى عوبادە ^(١) پێش ڕووداوى بەدر، جا ڕۆشت تا تێبەرى بەلای کۆرپى دانیشندا کە عەبدوڵلای کورپى ئوبەى کورپى سەلولى تیاوو، ئەوەش پێش ئەومبوو عەبدوڵلای کورپى ئوبەى مسوڵمان ببیت، وە لە کۆرەکەدا تیکەڵ بوو لە مسوڵمانان و هاوبەشەکانە بەتپەرستەکان و جولهکەکان، وە عەبدوڵلای کورپى ڕەواحەش لە کۆرەکەدا بوو.

جا کاتى تەپو تۆزى گویدرێژمە کە چوو بەسەر کۆرەکەدا، عەبدوڵلای کورپى ئوبەى بە پۆشاکەکەى لوتى داپۆشى، پاشان وتى: تەپو تۆز مەکەن بەسەرماندا، پێغەمبەرىش ﷺ سەلامى کرد، پاشان وەستا و دابەزى و خەلکەکەى بانگ کرد بۆ لای خوا (و نایینى ئیسلام)، وە قورئانى بەسەردا خویندن، ئەنجا عەبدوڵلای کورپى ئوبەى وتى: ئەى کابرا بێگومان لەم قسانەى تۆ دمیكەیت چاکتر نییە، ئەگەر راست ببیت، بەلام بەم قسانە ئەزیتمان مەدە لە کۆرپى دانیشتنەکەماندا، بگەرێرەو بۆ جیگا و شوینی خۆت، ئەوسا هەر کەسیک هات بۆ لات ئەم قەسە و بەسەرھاتەى بۆ باس بکە، عەبدوڵلای کورپى ڕەواحە ﷺ وتى: بەلئى ئەى پێغەمبەرى خوا ﷺ لە کۆرەکانماندا وەرە بۆلامان بەم وتانەو، چونکە بەراستى ئێمە ئەوەمان پێ خۆشە ئێتر مسوڵمانەکان و بتپەرستەکان و جولهکەکان دەستیان کرد بە جێبوودان و قەسە و تن بە یەکتەر، هەتا خەریک بوو پەلامارى یەکتەرى بدم، پێغەمبەرىش ﷺ بەردەوام هیورى دەکردنەو تا ئارام بوونەو و بێدەنگ بوون، ئینجا پێغەمبەر ﷺ سواری گویدرێژمەى بوو ڕۆشت تا چوو لە لای سەعدى کورپى عوبادە ﷺ وە پێى فەرموو: ((ئەى سەعد ئایا نەتبیسئووە

(١) کە نەخۆش بوو.

نه بو حو باب جی وتوه؟)) مه بهستی عهدوللای کوری ثوبه ی بوو، سه عد وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ لیی ببوره و چاوپوشی لی بکه، به راستی خوا نه وهی پی به خشیوی که پیی به خشیوی، سویند به خوا خه لکی نه م شاره ریکه وتبوون که تاجی پادشایه تی بکه نه سه ری و سه ریچی پادشایی بیچن به سه ری وه، جا کاتی خوا نه یه یشت نه وه بیی به هو ی نه و په یامه راسته ی خوا به تویدا (ناردی بو مان) به وه په ست بوو، نه وهش نه وهی پیکردوه که بینیت.

٥٦٦٤- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدٍ -هُوَ ابْنُ الْمُثَنَّى- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَنِي النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي لَيْسَ بِرَاكِبٍ بَغْلٍ وَلَا يَرْدُونِ^(١).
٥٦٦٤- جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: نه خوش بووم پیغه مبهر ﷺ هات بو لام سهردانی کردم، نه سواری هیستر نه بارگیر^(٢) بوو (به لکو به پیاده هات).

١٦- بَابُ قَوْلِ الْمَرِيضِ: إِنِّي وَجِعٌ، أَوْ: وَارَأْسَاهُ، أَوْ: اشْتَدَّ بِي الْوَجَعُ

وَقَوْلِ أَيُّوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ﴿رَبِّهِ أَتَى مَسْنَى الصَّرُّ وَأَنْتَ أَزْهَمُ الرَّحِمِ﴾ ﴿٨٢﴾ ﷺ الْأَنْبِيَاءُ
٥٦٦٥- حَدَّثَنَا قَيْصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ وَأَيُّوبَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: مَرَّ بِي النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا أَوْقُدُ تَحْتَ الْقَدْرِ، فَقَالَ: «أَيُّؤَذِيكَ هَوَامُ رَأْسِكَ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. فَدَعَا الْحَلَّاقَ فَحَلَقَهُ ثُمَّ أَمَرَنِي بِالْفِدَاءِ^(٣).

(١) پروانه: ١٩٤.

(٢) باگیر: واته: نه سپ و ماینی بار. پروانه: فرههنگی خال: ل ٢٣، نه لمونجید به کوردی: ١٤٣/١.

(٣) پروانه: ١٨١٤.

١٦- باسی نه خوښ بلتی من نه خوښم^(١) یان ئای سهرم یان زور نه خوښم^(٢) (دروسته)

وه باسی نه و تهی نه یووب ﷺ (بهراستی من زیان و نازار و نه خوښی دووچارم بووه و توش میهرمانترینی میهرمانانی).

٥٦٦٥- که عبی کوری عوجره ﷺ دهلی: پیغه مبهه ﷺ به لامدا تیبه ری من له و کاته دا ناگرم هه لده گیرساند له ژیر قابله مه که دا، نه ویش فهرمووی: ((نایا جان هه و مره کانی سهرت نازارت دده من؟)) منیش وتم: به لی، جا پیغه مبهه ﷺ سهرتاشه که ی بانگ کرد و (سهرمی) تاشی، له پاشان فهرمانی پیکردم فیدییه بدهم^(٣).

٥٦٦٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَبُو زَكَرِيَاءَ، أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: وَارَأَسَاهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ذَاكَ لَوْ كَانَ وَأَنَا حَيٌّ، فَاسْتَغْفِرُ لَكَ وَأَدْعُو لَكَ». فَقَالَتْ عَائِشَةُ: وَأَنْكَلِيَاهُ، وَاللَّهِ إِنِّي لَأُظْنُكَ تُحِبُّ مَوْتِي، وَلَوْ كَانَ ذَاكَ لَظَلَلْتُ آخِرَ يَوْمِكَ مُعَرَّسًا بِبَعْضِ أَزْوَاجِكَ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «بَلْ أَنَا وَارَأَسَاهُ، لَقَدْ هَمَمْتُ - أَوْ أَرَدْتُ - أَنْ أُرْسِلَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَابْنِهِ، وَأَعْهَدَ أَنْ يَقُولَ الْقَائِلُونَ أَوْ يَتَمَنَّى الْمُتَمَنُّونَ، ثُمَّ قُلْتُ: يَا بِي اللَّهُ وَيَدْفَعُ الْمُؤْمِنُونَ» أَوْ: "يَدْفَعُ اللَّهُ وَيَأْتِي الْمُؤْمِنُونَ"»^(٤).

٥٦٦٦- قاسیمی کوری موحه مه د دهلی: عائیشه ﷺ وتی: وای سهرم، پیغه مبهه ری خواش ﷺ فهرمووی ((نه گهر نه وه ببوايه^(٥) منیش زیندوو بوومايه داوای لیبوردم بو ده کردی بوشت ده پارامه وه له خوا))، عائیشه ش ﷺ وتی: وای دایک

(١) یان بلتی من نازام هه یه.

(٢) یان زور نازام هه یه.

(٣) که سی روژ به روژو بونه یان نانی شهش هه ژار دانه یان سهر برینی مه ری که. پروانه: إرشاد الساری: ٣٩٥/١٢.

(٤) پروانه: ٧٢١٧.

(٥) نه گهر بهر دیتایه.

رۆڵە رۆم بۆ بکات، وەللاهی من وا گومانە پێ دەبەم پێت خۆشە بمرم، ئەگەر من بمرم، لە کۆتای رۆژی مردنە کەمدا سەرچی لەگەڵ یەکیەک لە ژنەکاندا دەکەیت، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی ((واز لەوە بێنە) بەلکو من وای سەرم، سوێند بەخوا هات بەخەیاڵمدا- یان ویستم- بنێرم بەشوین ئەبو بەکر و کورەمکەیدا ﷺ، تاووسی (ی بۆ بکەم) ^(١) نەوێک کەسانیک بڵێن ^(٢) یان کەسانی ئاوات خوازن ئاواتی بۆ بخوازن لە پاشان وە: خوا (بە غەیری ئەبو بەکر) رازی نابێ، باومردارانی (جگە لەو) رەدەکەنەو، ((یا) خوا (جگە لەو) رەدەکاتەو و باومردارانی (بەغەیری ئەبو بەکر) رازی نابن.

٥٦٦٧- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُوعَكُ فَمَسَسْتُهُ فَقُلْتُ: إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا. قَالَ: «أَجَلْ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ». قَالَ: لَكَ أَجْرَانِ. قَالَ: «نَعَمْ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى -مَرَضٍ فَمَا سِوَاهُ- إِلَّا حَطَّ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا» ^(٣).

٥٦٦٧- عەبدوللای کوری مەسعوود ر.ه. دەلی: چوومە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ تایی لێ هاتیوو، بۆیە دەستم لێدا و وە: ئەو پێغەمبەری خوا ﷺ تۆ تاییەکی قورست هەیە؟ ئەویش فەرمووی: ((بەلێ، بیگومان من تەم لێ دێ بە ئەندازەی دوو پیاو لەئێوە کەتایی لێ دێ))، عەبدوللەش وە: ئەمە لەبەر ئەوەیە دوو پاداشت هەیە؟ پێغەمبەری خواش ﷺ فەرمووی: ((بەلێ وایە، هیچ مسوڵمانێک نییە کە توشی ئازاریک ببێ -لە نەخۆشی و غەیری نەخۆشی - ئیلا خوای گەورە تاوانەکانی هەلەدمورینی، وەک چۆن دار گەڵا ریزان دەکات)).

(١) لەپاش مردنم ئەو جێنشینم بێت.

(٢) جێنیشنی بۆ فلانەکەس یان بۆمن.

(٣) پروانە: ٥٦٤٧.

٥٦٦٨- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: جَاءَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغُودُنِي مِنْ وَجَعٍ اشْتَدَّ بِي زَمَنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقُلْتُ: بَلَّغْ بِي مَا تَرَى، وَأَنَا ذُو مَالٍ وَلَا يَرْتُنِي إِلَّا ابْنَتِي لِي، أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِي مَالِي؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: بِالشُّطْرِ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: الثُّلُثُ؟ قَالَ: «الثُّلُثُ كَثِيرٌ، أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ، وَلَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَجِزْتَ عَلَيْهَا، حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِي امْرَأَتِكَ»^(١).

٥٦٦٨- عامیری کوری ساعد له ساعدی باوکیه وه ﷺ دهگیریته وه که وتی: له کاتی چه جی مائناواییدا له نه خوشیه کدا که زور نارچه ته تی کردبووم پیغه مبهری خوا ﷺ هات بو لام و سهردانی کردم، منیش وتم: من نه خوشیه کهم بهو راده گه یشتوو که دهیبینی، وه من خاومن مال و سامانم، وه ته نه کچیکم ههیه میراتم لی ببات، ئایا دوو له سهر سئی ماله کهم ببه خشم؟ پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((نه خیر)) وتم: نیوهی ببه خشم؟ نهویش فهرمووی: ((نه خیر)) وتم: سی یه کی ببه خشم؟ فهرمووی: ((سی یه کی ببه خشه سی یه ک زوریشه، چونکه تو میراتگره کانت به دهوله مهندی به جی بیلی باشتره له وهی وا به جیان بیلی دهست له خه لک پان بکه نه وه، وه بیگومان تو ههر به خشینیک ببه خشیت که مبه ستن پیی رمزاهندی خوا بییت، دلنیا به پاداشت دهریته وه له سهری ههتا له سهر نهو پاروهش دهمیدیت به خیزانه کهت بیخوات)).

١٧- بَابُ قَوْلِ الْمَرِيضِ: قُومُوا عَنِّي

٥٦٦٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ.
وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: لَمَّا حَضَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَفِي الْبَيْتِ رِجَالٌ فِيهِمْ عُمَرُ
بْنُ الْخَطَّابِ، قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هَلُمَّ أَكْتُبْ لَكُمْ كِتَابًا لَا تَضِلُّوا بَعْدَهُ». فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ وَعِنْدَكُمْ الْقُرْآنُ، حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ.
فَاخْتَلَفَ أَهْلُ الْبَيْتِ، فَاخْتَصَمُوا، مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: قَرَّبُوا يَكْتُبْ لَكُمْ النَّبِيُّ ﷺ كِتَابًا لَنْ
تَضِلُّوا بَعْدَهُ. وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ مَا قَالَ عُمَرُ، فَلَمَّا أَكْثَرُوا اللَّغْوَ وَالِاخْتِلَافَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ،
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قُومُوا». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِنَّ الرِّزْيَةَ كُلَّ الرِّزْيَةِ مَا حَالَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
وَبَيْنَ أَنْ يَكْتُبَ لَهُمْ ذَلِكَ الْكِتَابَ مِنْ اخْتِلَافِهِمْ وَلَعَطِطِهِمْ^(١).

١٧- باسی نه خوش بلیت (بهو که سانه ی لای نهون):

ههستن لام برۆن

٥٦٦٩- ئیبنو عبباس رضي الله عنه دهلی: کاتی پێغه مبهری خوا له سه ره مه رگدا بوو
پیاوانیک له ماله کهیدا بوون، عومهری کوری خهتتا بیان تیدا بوو ﷺ، پێغه مبهر
فه رمووی: ((ومرن با نوسراویکتان بۆ بنووسم له دواى نهونوسراوه گومرا و
سه رگهردان نهبن))، عومهریش ﷺ وتی: بیگومان پێغه مبهر به دئنیاییه وه
نازار زۆری بۆ هیناوه (ئه زیه تی مه یه ن له و حاله دا نامهتان بۆ بنووسی)،
قورئانتان لایه و له بهر دهستان دایه، قورئانه که ی خوامان به سه، جا نه و

کهسانه‌ی له ماله‌که‌دا بوون ناکۆک بوون، بوویه کێشه‌یان، هه‌یان بوو ده‌یوت؛ لێ نزیك ببه‌وه تا پێغه‌مبه‌ر نووسراویکتان بۆ بنوسی‌ت له پاش ئه‌و گومرا نه‌بن، هه‌شیان بوو ئه‌و قسه‌ی ده‌کرد که پێشتر عومه‌ر وتی، جا که ده‌نگه‌ ده‌نگ و ناکۆکی زۆریان کرد له خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ردا ﷺ، پێغه‌مبه‌ری خواش فه‌رمووی: ((هه‌ستن!))، عوبه‌یدوللا ده‌لی: ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌یوت: کارساتی هه‌ره گه‌وره ئه‌وه بوو که بوویه رێگر له نیوان پێغه‌مبه‌ری خوا و ئه‌وه‌ی که ئه‌و نووسراوه‌یان بۆ بنوسی‌ت، به‌هۆی جیاوازی و ده‌نگه‌ ده‌نگیانه‌وه.

١٨- بَابُ مَنْ ذَهَبَ بِالصَّبِيِّ الْمَرِيضِ لِيُدْعَى لَهُ

٥٦٧٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْرَةَ، حَدَّثَنَا حَاتِمٌ -هُوَ ابْنُ إِسْمَاعِيلَ- عَنِ الْجُعْدِ قَالَ: سَمِعْتُ السَّائِبَ يَقُولُ: ذَهَبْتُ بِحَالَتِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَ أُخْتِي وَجَعَ. فَمَسَحَ رَأْسِي وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَةِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وُضُوئِهِ، وَقُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَنَظَرْتُ إِلَى حَاتِمِ النَّبُوءَةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ زُرِّ الْحَجَلَةِ^(١).

١٨- باسی که‌سیک مندالی نه‌خۆش ببات (بۆلای پیاو چاک‌یک) تا دوعای بۆ بکات

٥٦٧٠- جوعه‌ید ده‌لی: له سائیم بیست ده‌یوت: پوورم بردمی بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ئه‌م گۆری خوشکه‌زایه‌م نه‌خۆشه‌ و ئازاری هه‌یه، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌ستی پیرۆزی هێنا به‌سه‌رمدا و دوعای خیری بۆ کردم، پاشان ده‌ستنیوێزی گرت و له ئاوی ده‌ستنیوێزه‌که‌یم خوارده‌وه، پاشان له پشتیه‌وه ده‌ستام و سه‌یری مۆری پێغه‌مبه‌راتیم کرد له‌نیو شانیدا وه‌ک هێلکه‌ی که‌و وابوو.

١٩- بابُ تَمَنَّى الْمَرِيضِ الْمَوْتَ

٥٦٧١- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ مِنْ ضُرٍّ أَصَابَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي»^(١).

١٩- باسی نهخوش ئاواتی مردن بخوازیت

٥٦٧١- نه نهسی کوری مالیک رضي الله عنه، دهلی پیغه مبه رضي الله عنه فهرمووی: ((با که سیکتان له بهر زیانیك تووشی بووه ئاواتی مردن نهخوازیت، خو نه گهر ههر ناچار بوو نهوه با بلیت: خودایه بمزیه نیت نه گهر زیان چاکتره بۆم، وه نه گهر مردنیش چاکتره بۆم بم مرینیت)).

٥٦٧٢- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى حَبَّابٍ نَعُوذُهُ -وَقَدْ اكْتَوَى سَبْعَ كِتَابٍ- فَقَالَ: إِنَّ أَصْحَابَنَا الَّذِينَ سَلَفُوا مَضَوْا وَلَمْ تَنْقُضْهُمْ الدُّنْيَا، وَإِنَّا أَصَبْنَا مَا لَا نَجِدُ لَهُ مَوْضِعًا إِلَّا التُّرَابَ، وَلَوْلَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَاَنَا أَنْ نَدْعُو بِالْمَوْتِ لَدَعَوْتُ بِهِ، ثُمَّ أَتَيْنَاهُ مَرَّةً أُخْرَى وَهُوَ يَبْنِي حَائِطًا لَهُ فَقَالَ: إِنَّ الْمُسْلِمَ لَيُوجَرُ فِي كُلِّ شَيْءٍ يُنْفِقُهُ إِلَّا فِي شَيْءٍ يَجْعَلُهُ فِي هَذَا التُّرَابِ^(٢).

٥٦٧٢- قه یسی کوری نه بی حازیم دهلی: جووین بو لای خه بباب سهردانیمان کرد- که بیگومان ههوت جار خوی داخ کردبوو- جا وتی: نهو هاوړپیانهمان پيشکهوتن و (مردن له پيشدا) روشتن، دونیا هیج له پاداشتی کهم نه کردنه وه، نیستا ئیمه نه وه مندهمان دمستکه وتوووه جیمان دمست ناکه وی تیکهین، مه گهر

(١) پروانه: ٦٣٥١.

(٢) پروانه: ٦٣٤٩، ٦٣٥٠، ٦٤٣٠، ٦٤٣١، ٧٢٣٤.

خانوی پیبکه‌ین، وه له‌بهر ئه‌وه نه‌بوایه پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌ده‌غهی کردوه لی‌مان که داوای مردن بکه‌ین داوام ده‌کرد، له پاشان جاریکی تر هاتینه‌وه بو لای (خه‌بباب) دیواریکی دروست ده‌کرد که هی خو‌ی بوو، ئینجا وتی: به‌راستی مسو‌لمان له هه‌موو شتی‌کدا خه‌رجی ده‌کات پاداشت دمه‌ریته‌وه جگه له‌شتیک که له‌و خانوو کردنه‌وه‌یه‌دا خه‌رج بکات.

٥٦٧٣- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عُبَيْدٍ -مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ- أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَنْ يُدْخَلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الْجَنَّةَ». قَالُوا: وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا، وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَّعَمِدَنِي اللَّهُ بِفَضْلِ وَرَحْمَةٍ، فَسَدَّدُوا وَقَارِبُوا، وَلَا يَتَمَتَّعَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ، إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزْدَادَ خَيْرًا، وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتَبَ»^(١).

٥٦٧٣-ئه‌بو هورمه‌یره ؓ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوا م ﷺ بیست دمیغه‌رموو: ((هیچ که‌س کرده‌وه‌کانی نایباته به‌هه‌شته‌وه))، عه‌زبان کرد: تو‌ش (نابات به‌هه‌شته‌وه) ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ؟ فه‌رمو‌وی: ((نه‌خیر منیش نابات به‌هه‌شته‌وه، مه‌گه‌ر خوا به‌هه‌زل و میهرمبانی خو‌ی دامپو‌شیت، که‌وه‌ابوو راسته‌ ری بگرن^(٢) نزیك ببه‌وه له (چله‌ پۆیه) ئه‌وه‌نده‌ی بو‌تان ده‌کری، وه با هیچ که‌سیکتان ناوات به‌ مردن نه‌خوازیت، یان چاکه‌ کاره ئه‌وه له‌وانه‌یه‌ چاکه‌ی زیاتر بکات، یا خراپه‌ کاره ئه‌وه له‌وانه‌یه‌ بگه‌ریته‌وه (له‌ خراپه‌کاری)).

(١) پروانه: ٣٩.

(٢) نه‌گه‌ر نه‌تان توانی بگه‌نه‌ چله‌ پۆیه له‌ چاکه‌کردندا.

٥٦٧٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ عَبْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ مُسْتَنِدٌّ إِلَيَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي بِالرَّقِيقِ الْأَعْلَى»^(١).

٥٦٧٤- عه ببادی کوری عه بدوللای کوری زوبهیر دهگیریتته وه و دهلی: له عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بیست وتی: له پیغه مبهری خوام ﷺ بیست له کاتیکدا پستی نابوو به سنگمه وه و دمیفه رموو: ((خودایه لیم خوش بهو و په حمم پیبکه و به گهیه نیت به هاوړی ههره به رزه کانه^(٢))).

٢٠- بَابُ دُعَاءِ الْعَانِدِ لِّلْمَرِيضِ

وَقَالَتْ عَائِشَةُ بِنْتُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ "اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا يَعْنِي: ابْنَ أَبِي وَقَاصٍ"^(٣).
٥٦٧٥- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا أَتَى مَرِيضًا -أَوْ أَتَى بِهِ- قَالَ: «أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبِّ النَّاسِ، اشْفِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يَغَادِرُ سَقَمًا». قَالَ عَمْرُو بْنُ أَبِي قَيْسٍ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَآبِي الضُّحَى: إِذَا أَتَى بِالْمَرِيضِ. وَقَالَ جَرِيرٌ: عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي الضُّحَى وَخَدَّه، وَقَالَ: إِذَا أَتَى مَرِيضًا^(٤).

٢٠- باسی دوعاگردنی سهردانی کهر بو نه خوشه که (که خوا شیفای بدات)

-عایشه ی کچی سهد له باوکیه وه دهگیریتته وه دهلی: پیغه مبه ر ﷺ
فهرموو یه تی (خوایه شیفای سهد بدمیت).

(١) پروانه: ٤٤٤٠.

(٢) مهبهستی فریشته کانه: پروانه: ارشاد الساری: ٤٠٥/١٢.

(٣) پروانه: ٥٦٥٩.

(٤) پروانه: ٥٧٤٣، ٥٧٤٤، ٥٧٥٠.

٥٦٧٥- عائشه رضی اللہ عنہا دهگپرتهوه که پیغه مبهری خوا ﷺ نهگهر برؤشتایه بؤ لای نهخوشیکیان نهخوشیک بهینرایه بؤ لای- دمیغه رموو: ((نهم نازاره لابه ره پهرومردگاری خه لکی، شیفای بده و خۆت شیفادمری، هیچ شیفایهک نییه جگه له شیفای تۆ، شیفایهک که هیچ نهخوشییهک جیناهیلن)).

-عهمری کوری نهبی قه بیس و ئیبراهیمی کوری تههمان له مهنصوره وه دهیگپرتهوه له ئیبراهیم و نهبو زوحاوه دهیگپرتهوه وتی: نهگهر نهخوشیک بهینرایه بؤ لای.

-جهریر دهلن له مهنصوره وه دهگپرتهوه نهویش له نهبی زوحاوه به تهنها، وه دهلن: نهگهر برؤشتایه ته لای نهخوشییهک.

٢١- بَابُ وُضُوءِ الْعَانِدِ لِلْمَرِيضِ

٥٦٧٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُكَدِّرِ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا مَرِيضٌ، فَتَوَضَّأَ فَصَبَّ عَلَيَّ -أَوْ قَالَ: "صَبُّوا عَلَيْهِ" - فَعَقَلْتُ فَقُلْتُ: لَا يَرْتِنِي إِلَّا كَلَالَةٌ، فَكَيْفَ الْمِيرَاثُ؟ فَتَرَكْتُ آيَةَ الْفَرَائِضِ ^(١).

٢١- باسی دهست نوێزگرتنی سهردانی کهر بؤ نهخۆش

٥٦٧٦- جابیری کوری عهبدوللا رضی اللہ عنہ دهلن: له کاتیکدا من نهخۆش بووم پیغه مبهر ﷺ هات بؤ لام و دستنویزی گرت و ناوی دهست نوێزه که ی گرد به سه رمدایان فهرمووی: ((نهو ناوه برژینن به سه ریدا)) - منیش هو شم کرده وه و وتم: من جگه له که لاله کهس میرات گرم نییه، میرات چۆنه؟ ئیتر بهو هو یه وه ئایه تی دابه شکردنی میرات دابه زی.

٢٢- بابُ مِنْ دَعَا بِرَفْعِ الْوَبَاءِ وَالْحُمَى

٥٦٧٧- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَعِكَ أَبُو بَكْرٍ وَبِلَالٌ، قَالَتْ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهِمَا فَقُلْتُ: يَا أَبَتِ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ وَيَا بِلَالُ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ قَالَتْ: وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ إِذَا أَخَذَتْهُ الْحُمَى يَقُولُ: كُلُّ امْرِئٍ مُصَبِّحٌ فِي أَهْلِهِ... وَالْمَوْتُ أَذْنِي مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ وَكَانَ بِلَالٌ إِذَا أَقْلَعَ عَنْهُ يَرْفَعُ عَقِيرَتَهُ فَيَقُولُ: أَلَا كُنْتُ شِعْرِي هَلْ أَيْبَتُنْ لَيْلَةً... بِوَادٍ وَحَوْلِي إِذْ خَرَّ وَجَلِيلٌ وَهَلْ أَرِدَنْ يَوْمًا مِيَاهَ مِجَنَّةٍ... وَهَلْ تَبْدُونُ لِي شَامَةً وَطَفِيلٌ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: فَحَبَّطَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَحَبِّبْنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ وَصَحَّحْهَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِهَا وَمُدِّهَا، وَانْقُلْ حُمَاهَا فَاجْعَلْهَا بِالْجُحْفَةِ»^(١).

٢٢- باسی ئه و که سه می بیاری ته وه بو نه هیشتنی په تا و درم و تا

٥٦٧٧- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگيرپته وه دهلی: کاتی پیغمبه ری خوا ﷺ (کوچی کرد و) هات بو مه دینه، نه بو به کر و بیلال رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ تووشی تا و لهرز بوون، (عایشه) دهلی: پوشتم بو لای ههردووکیان وتم: بابه گیان ته ندروستیت چونه؟ نهی بیلال ته ندروستیت چونه؟ نه بو به کر ﷺ کاتی تایى لى بهاتایه دهیوت: هه موو کهس با له ناو که سوکاری دا پوژ بکاته وه (به ساغی)، مردن نزیکتره لیوه ی له قهیتانی پیلاره کانی، بیلالیش که تاکه ی بهری دهدا به گریان وه دهنگی بهرز دهگرمه وه و دهیوت: ئای خوژگه بمزانیا به جاریکی تر له شیوێکدا (له شیوه کانی مه کهه) شهو پوژ ده که مه وه، که زو پنا تک و گیای جهلیل له دهورم بی؟! ئایا

رۆزی دهبی بچمه سهر ئاوی مهجهننه^(١) و ئایا شاخی شامه و تهفيلم^(٢) بۆ
دمردهكهوی؟!

عائیشه ؑ وتی: منیش چوومه خزمهتی پیغه مبهری خوا ؑ و ههوالی
(ههردووکیانم) پی دا، پیغه مبهریش ؑ فهرمووی: ((خوایه وهك
خوشویستنمان بۆ مهككه مه دینهشمان لای خوشهویست بکه یان زیاتر، وه
نه خوشی له مه دینه دا مه هیله و ساغی بکه، وه خوایه فهر و بهر هکته بخهره
ساغ و مودی هه بۆمان، وه تا و له زمکهی بگوازمه وه و بیبه بۆ جوحفه^(٣)).

(١) جینگایه که چند میلک له مهككه دورره، له سهردهمی نه فامیدا بازارنکی لیبووه. بروانه: إرشاد الساري: ٣٨٦/١٢.

(٢) دوو شاخن له نزیک مهكه وه.

(٣) جوحفه: شوینی ئیهرام به ستنی خه لکی شامه که دین بۆ هه ج و عومره: بروانه: إرشاد الساري: ٣٨٦/١٢.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧٦- کتاب الطب

به ناوی خواي به خشندهي میهره بان

٧٦- پهراوی پزیشکی

١- بابُ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً

٥٦٧٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ سَعِيدٍ بْنُ أَبِي حُسَيْنٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً».

١- باسیک: خوا هەر نهخۆشییهکی ناردی دەرمان و

چاکبوونهوهی بۆ ناردوووه

٥٦٧٨- ئەبو هورەیره رضي الله عنه له پیغەمبەرەوه ﷺ دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((خوا هیچ نهخۆشییهکی نه ناردوووه، ئیلا (هۆی) چاکبوونهوهی بۆ ناردوووه)).

٢- بابُ: هَلْ يَدَاوِي الرَّجُلُ الْمَرَأَةَ أَوِ الْمَرَأَةُ الرَّجُلَ؟

٥٦٧٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ ذَكْوَانَ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ مُعَوِّذٍ ابْنِ عَفْرَاءَ قَالَ: كُنَّا نَعْرُوْهُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نَسْقِي الْقَوْمَ، وَنَخْدُمُهُمْ، وَنَرُدُّ الْقَتْلَى وَالْجَرْحَى إِلَى الْمَدِينَةِ ^(١).

٢- ئەم باسیکە: ئایا پیاو ئافرەت چارەسەر بکات یان ئافرەت پیاو چارەسەر بکات؟

٥٦٧٩- ڕوبەییعی گچی موعەوویزی کۆری عەفرە ع دەلی: ئیمە لە خزمەتی پیغەمبەری خوادا ﷺ غەزەمان دەکرد و ئاومان دەدا بە خەتکە (جەنگاومرە) کە و خزمەتمان دەکردن و کۆژراو و بریندارەکانمان دەبردەوه بو مەدینە.

٣- باب: الشَّاءُ فِي ثَلَاثٍ

٥٦٨٠- حَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ شُجَاعٍ، حَدَّثَنَا سَالِمُ الْأَفْطُسُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ع قَالَ: «الشَّاءُ فِي ثَلَاثَةٍ: شَرْبَةِ عَسَلٍ، وَشَرْطَةِ مَحْجَمٍ، وَكَيْهِ نَارٍ، وَأَنْهَى أُمَّتِي عَنِ الْكَيْ». رَفَعَ الْحَدِيثَ. وَرَوَاهُ الْقُمِّيُّ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْعَسَلِ وَالْحَجَمِ ^(١).

٣- باسیک: چاکبوونەوه (لە نه‌خۆشی) لەسێ شت دایە

٥٦٨٠- ئیبنو عەبباس ع دەلی: ((لە سێ شتدا چارەسەر و چاکبوونەوه هەیە: لە شەربەتی هەنگویندا، لە کەڵەشاخ گرتندا ^(٢)، لە داغکردن بە ناگر، وە من داغکردن لە ئوممەتم فەدەغە دەکەم))، (ئیبنو عەبباس) ئەم فەرموودەیە دەیەوێت سەر پیغەمبەر ﷺ ^(٣).
و (یەعقوبی) قومیی ئەم فەرموودەی گێڕاوەتەوه لە لەیسەوه لە موحامەدەوه لە ئیبنو عەبباسەوه گێڕاوەتەوه، ئەویش لە پیغەمبەرەوه ﷺ فەرمووی: ((لە هەنگوین و کەڵەشاخدا)).

(١) ڕوانە: ٥٦٨١.

(٢) (وَشَرْطَةُ مَحْجَمٍ) مەبەستی پێی: ئەو نامێرە تێزە بە شوێنی خۆین گرتنی کەڵەشاخەکە ی پێ بریندار دەکری.

(٣) واتە: بە فەرموودەی پیغەمبەر دەیگێڕیتەوه نەک بەوتەی خۆی بێت.

٥٦٨١- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ، أَخْبَرَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ أَبُو الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ شُجَاعٍ، عَنْ سَالِمِ الْأَفْطَسِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الشَّفَاءُ فِي ثَلَاثَةٍ: فِي شَرْطَةٍ مِخْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ كَيْتَةٍ بِنَارٍ، وَأَنْتَهَى أُمَّتِي عَنِ الْكَيِّ» ^(١).

٥٦٨١- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہما لە پیڤەمبەر موو ﷺ دەگێڕێتەووە کە فەر موو یەتی: ((چارەسەر و چاکبوونەووە لە سێ شتدا هەیه، لە کە ئە شاخ گرتندا، یان لە شەربەتی هەنگویندا، یان لە داغکردندا بە ناگر، وەمن داغکردن لە نۆمەتە کەم قەدەغە ئە کەم)).

٤- بَابُ الدَّوَاءِ بِالْعَسَلِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ﴾ النحل

٥٦٨٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْجِبُهُ الْحَلَوَاءُ وَالْعَسَلُ ^(٢).

٤- باسی چارەسەر و چاکبوونەووە بە هەنگوین

وہ ئەم فەرمايشتهی خواي بهرز و بلند: (هەنگوین) شيفای تيايه بو خەلکی).

٥٦٨٢- عایشە رضی اللہ عنہا دەلی: پیڤەمبەر ﷺ حەزی لە حەلوا و هەنگوین بوو.

٥٦٨٣- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْغَسِيلِ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ - أَوْ يَكُونُ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ - خَيْرٌ، فَفِي شَرْطَةٍ مِخْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ لَذْعَةٍ بِنَارٍ تَوَافِقُ الدَّاءَ، وَمَا أَحْبَبُّ أَنْ أَكْتُوِي» ^(٣).

(١) پروانه: ٥٦٨٠.

(٢) پروانه: ٤٩١٢.

(٣) پروانه: ٥٦٩٧، ٥٧٠٢، ٥٧٠٤.

٥٦٨٣- جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌ئێ: له‌ پی‌غه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئه‌گه‌ر له‌ هه‌ندی‌ک له‌ چاره‌سه‌ره‌کانی ئیوه‌دا خیرێ‌ک بووه‌- یان له‌ هه‌ندی‌ک له‌ چاره‌سه‌ره‌کانی ئیوه‌دا خیرێ‌ک ببێ‌- نه‌وا له‌ که‌له‌شاخ گرتن دایه‌، یان له‌ شه‌ربه‌تی هه‌نگوین دایه‌، یان له‌ ناگر پیاچزاندن دایه‌، که‌ له‌گه‌ڵ نه‌خو‌شیه‌که‌دا بگونجێ‌ت، من هه‌زم له‌ دا‌گر‌دن نییه‌)).

٥٦٨٤- حَدَّثَنَا عَيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: أَخِي يَشْتَكِي بَطْنَهُ. فَقَالَ: «اسْقِهِ عَسَلًا». ثُمَّ أَتَى الثَّانِيَةَ فَقَالَ: «اسْقِهِ عَسَلًا». ثُمَّ أَتَاهُ فَقَالَ: فَعَلْتُ. فَقَالَ: «صَدَقَ اللَّهُ، وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ، اسْقِهِ عَسَلًا». فَسَقَاهُ، فَفَرَّ^(١).

٥٦٨٤- ئه‌بو سه‌عيد ﷺ ده‌گيرێ‌ته‌وه‌ که‌پیاوی‌ک هاته‌ خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ و وتی: براهه‌م سکی دیشی، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((هه‌نگوینی به‌ری))، پاشان هاته‌وه‌ بو‌ خزمه‌تی فه‌رمووی: ((هه‌نگوینی به‌ری))، پاشان هاته‌وه‌ بو‌ خزمه‌تی وتی: ئه‌وه‌م کرد فه‌رمووت: (به‌لام چاک نه‌بوویه‌وه‌)، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((خوا راستی فه‌رمووه‌^(٢)، سکی براهه‌ت درۆ ده‌کات، هه‌نگوینی به‌ری))، ئه‌ویش هه‌نگوینی پێ‌دا و چاک بوویه‌وه‌.

٥- بابُ الدَّوَاءِ بِالْبَّانِ الْإِبِلِ

٥٦٨٥- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا سَلَامٌ بْنُ مِسْكِينٍ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ نَاسًا كَانَ بِهِمْ سَقَمٌ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، آوِنَا وَأَطْعِمْنَا: فَلَمَّا صَحُّوا قَالُوا: إِنَّ الْمَدِينَةَ وَخِمَةٌ.

(١) بروانه: ٥٧١٦.

(٢) که‌ هه‌نگوین شیفای تیا‌یه‌.

فَأَنْزَلَهُمُ الْحَرَّةَ فِي ذُودٍ لَهُ فَقَالَ: «اشْرَبُوا أَلْبَانَهَا». فَلَمَّا صَحُّوا قَتَلُوا رَاعِيَ النَّبِيِّ ﷺ وَاسْتَأْفُوا ذُودَهُ، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ، فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَرَ أَعْيُنَهُمْ، فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنْهُمْ يَكْدُمُ الْأَرْضَ بِلِسَانِهِ حَتَّى يَمُوتَ. قَالَ سَلَامٌ: فَبَلَغَنِي أَنَّ الْحَجَّاجَ قَالَ لِأَنْتِ: حَدِّثِي بِأَشَدِّ عُقُوبَةٍ عَاقِبَةُ النَّبِيِّ ﷺ فَحَدَّثْتُهُ بِهَذَا، فَبَلَغَ الْحَسَنَ، فَقَالَ: وَدِدْتُ أَنَّهُ لَمْ يَحْدِثْهُ^(١).

٥- باسی چاره‌سەر کردن به شیرینی و شتر

٥٦٨٥-ئەنەس ﷺ دەگێڕێتەووە کە خەڵکانێک نەخۆشییان هەبوو^(٢) وتیان: ئەو پیڤەمبەری خوا ﷺ جینگامان بکەرەووە و خۆراکمان پێ بدە، جا کاتێ چاک بوونەووە وتیان: مەدینه ئاو و هەوای ناسازە^(٣)، بۆیە لە حەرپرە داینان و نیشتەجیی کردن لەگەڵ و شترەکانی خۆیدا، فەرمووی پێیان: ((شیری و شترەکان بخۆنەووە))، جا کە چاک بوونەووە شوانەکە ی پیڤەمبەریان ﷺ کوشتبوو، و شترەکانیان دابوێبەر و بردبوونیان، (پیڤەمبەریش ﷺ) چەگداری نارد بە شوینیاندا (گرتنیان و هینانیانەووە)، ئەنجا دەست و قاچیانی بری و بە بسماری سورۆکراو چاویانی رشت^(٤)، (ئەنەس دەلی): ئینجا پیاویکم بینی لەوانە بەدەم و زمانی قەپی دەکرد بەزەویدا بۆئەووی بمریت. سەلام دەلی: پێم گەشتوووە کە حەججاک بەئەنەسی وت: سەختین سزا کە پیڤەمبەر ﷺ سزای پێ دابیت بۆم بگێڕەووە، ئەنەسیش ئەم فەرموودەی بۆ گێڕایەووە، ئەنجا ئەم باسە بە حەسەن گەشتەووە ئەویش وتی: ئاواتە خوازبووم ئەنەس بۆی نەگێڕایەتەووە.

(١) پروانە: ٢٣٣.

(٢) سکیان ئازاری هەبوو.

(٣) شوین نەخۆشییە.

(٤) یان چاویانی هەڵکۆلی.

٦- بابُ الدَّوَاءِ بِأَبْوَالِ الْإِبِلِ

٥٦٨٦- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ نَاسًا اجْتَوَوْا فِي الْمَدِينَةِ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَلْحَقُوا بِرَاعِيهِ -يَعْنِي: الْإِبِلَ - فَيَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا، فَلَحِقُوا بِرَاعِيهِ فَشَرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا حَتَّى صَلَحَتْ أَبْدَانُهُمْ، فَقَتَلُوا الرَّاعِيَ وَسَاقُوا الْإِبِلَ، فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَبَعَثَ فِي طَلَبِهِمْ، فَجِئَءَ بِهِمْ، فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَرَ أَعْيُنَهُمْ. قَالَ قَتَادَةُ: فَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ أَنَّ ذَلِكَ كَانَ قَبْلَ أَنْ تَنْزَلَ الْحُدُودُ^(١).

٦- باسی چاره‌سەر کردن به میزی و شتر

٥٦٨٦-ئەنەس ر.ه. گێڕایەوه که کهسانیک حەزریان لە ئاو و هەوای مەدینە نەبوو^(١)، بۆیە پیغەمبەر ﷺ فەرمانی پێکردن که برۆن و بگەنە لای شوانەکهی- واتە شوانی و شترەکانی- ئینجا لە شیر و میزبان بخۆنەوه، ئەوانیش روشتن و گەشتنە لای شوانەکهی پیغەمبەر ﷺ و ئینجا لە شیر و میزی و شترەکانیان خواردەوه، تا لاشەیان چاک بوویەوه، ئەوسا شوانەکهیان کوشت و و شترەکانیان دایەبەر و بردنیان، پاشان هەوالەکه به پیغەمبەر ﷺ گەشت، چەکداری نارد بەشویناندا، پاشان هینانیا نەوه، پیغەمبەریش ﷺ دەست و قاچیانی بری بەبزماری سورۆکراو و چاویانی رشت.

قەتادە دەلی: موحەمەدی کۆری سیرین بۆی گێڕامەوه ئەم رووداوە پیش ئەوه بوو (سزای) سنوورەکان دابەزیت^(٢).

(١) پروانه: ٢٣٣.

(٢) ناسازبوو بۆیان پیتی نەخۆش کهوتن.

(٣) مەبەست لە سنوورەکان سزای پیاو کوشتن و زیناکردن و دزی کردنە.....هتد.

٧- بابُ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ

٥٦٨٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: خَرَجْنَا وَمَعَنَا غَالِبُ بْنُ أَبَجَرَ فَمَرَضَ فِي الطَّرِيقِ، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ وَهُوَ مَرِيضٌ، فَقَادَهُ ابْنُ أَبِي عَتِيقٍ فَقَالَ لَنَا: عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ، فَخَذُوا مِنْهَا حَمْسًا أَوْ سَبْعًا فَاسْحَقُوهَا، ثُمَّ افْطَرُوهَا فِي أَنْفِهِ بِقَطْرَاتٍ زَيْتٍ فِي هَذَا الْجَانِبِ وَفِي هَذَا الْجَانِبِ، فَإِنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْنِي أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ هَذِهِ الْحَبَّةَ السَّوْدَاءَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ». قُلْتُ: وَمَا السَّامُ؟ قَالَ الْمَوْتُ.

٧- باسی ره‌شکه و سوده‌کانی

٥٦٨٧- خالیدی کوری سه‌عد ده‌لی: دمرچووین و روشتین غالیبی کوری نه‌بجه‌رمان له‌گه‌ل بوو له‌ ریگادا نه‌خوش که‌وت، ئینجا چووینه مه‌دینه و غالیب نه‌خوش بوو، ئیبنو نه‌بی عه‌تیق سه‌ردانی کرد و وتی پی‌مان: ره‌شکه‌ی بو به‌کاربینن، پی‌نج یان حه‌وت دمک ره‌شکه بینن و بی‌کوئن له‌گه‌ل زمیتدا تیکه‌لی بکه‌ن- بیتکینه‌ لووتی بیکه‌نه نه‌ملا و لای لووتی ^(١)، چونکه به‌راستی عائیشه رضی الله عنها، بوی گیرامه‌وه‌که له‌ پی‌غه‌مبه‌ری صلی الله علیه و آله بیستوو ده‌یفه‌رموو: ((بی‌گومان نه‌م ره‌شکه‌یه دمرمانی هه‌موو دمر‌دیکه جگه له‌ سام))، عه‌رم کرد: سام چیه؟ فه‌رموو: (مردنه).

٥٦٨٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ، وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ». قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَالسَّامُ: الْمَوْتُ، وَالْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ: الشُّونِيزُ.

(١) واته: ره‌شکه‌که له‌گه‌ل زه‌یت تیکه‌ل بکه‌ن و به‌شیوه‌ی قه‌تره بیکه‌نه هه‌ردوو کونه لووتی.

٥٦٨٨- ئیبنو شیهاب ده‌لی: ئەبو سەلەمە و سەعیدی کۆری موسەییەب دەگێڕنەوێه که ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ بۆ هەردووکیانی گێڕاوەتەوێه که لە پێغەمبەری خۆی صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم بیستووێه دەیفەرموو: ((لە ڕەشکەدا شیفای هەموو ئەخۆشییەک هەیە جگە لە (سام))، ئیبنو شیهاب ده‌لی: (السَّامُ) مردنە (الْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ) ڕەشکەیه ^(١).

٨- بابُ التَّلْبِیْنَةِ لِلْمَرِیضِ

٥٦٨٩- حَدَّثَنَا جَبَّارُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا أَنَّهَا كَانَتْ تَأْمُرُ بِالتَّلْبِیْنِ لِلْمَرِیضِ وَلِلْمَحْزُونِ عَلَى الْهَالِكِ، وَكَانَتْ تَقُولُ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم يَقُولُ: «إِنَّ التَّلْبِیْنَ تُجَمُّ فَوَادَ الْمَرِیضِ، وَتَذْهَبُ بِنَعَضِ الْحَزَنِ» ^(٢).

٨- باسی شۆربای ته‌لبینه ^(٣) بۆ نه‌خۆش

٥٦٨٩- عوروه دەگێڕێته‌وه ده‌لی: عائیشه رضی اللہ عنہا فەرمانی ده‌کرد شۆربای ته‌لبینه بۆ نه‌خۆش و خه‌فه‌تباری که‌س مردوو دروست بکریت، وه عائیشه ده‌یوت: من له پێغه‌مبەری خوام صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم بیستووێه ده‌یفەرموو: ((بیگومان شۆربای ته‌لبینه سه‌بووری دهمات به‌ دلی نه‌خۆش و هه‌ندی له‌ غه‌م و خه‌فه‌تیش لا دهمات)).

٥٦٩٠- حَدَّثَنَا قُرُوبَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا كَانَتْ تَأْمُرُ بِالتَّلْبِیْنَةِ وَتَقُولُ: هُوَ الْبَغِیضُ النَّافِعُ ^(٤).

(١) الشونیز: ڕووێکی گای سالانه به‌هه‌تی بۆ تۆوه‌که‌ی ده‌چنریت یان بۆکۆله‌که‌ی، هه‌شیه‌تی ده‌شتیه له‌ کێلکه‌کاندا ده‌ڕۆیت به‌ره‌که‌ی ڕه‌شه. (ئه‌لمونجید به‌کوردی: ٧٢٧٢).

(٢) ڕوانه: ٥٤١٧.

(٣) ته‌لبینه: ده‌گونج ڤێی بلێین: شیربرێش واته شیر و ڤرویش یان شیره‌وا. سه‌یری فەرمووده: (٥٤١٧) بکه له‌ویدا مانامان کردوه.

(٤) ڕوانه: ٥٤١٧.

٥٦٩٠- هیشام له باوکیه وه دهگیریتیه وه ئه ویش له عائیشه وه (رضی الله عنها) که عائیشه فهرمانی دهکرد به دروست کردنی شۆربا تهلبینه و دمیوت: بوغزینراوه به سووده کهیه (بو نه خووش).

٩- بابُ السَّعُوطِ

٥٦٩١- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ اِحْتَجَمَ وَأُعْطِيَ الْحَجَّامُ أَجْرُهُ، وَاسْتَعَطَ^(١).

٩- باسی دهرمان کردنه لووتیه وه

٥٦٩١- ئیبنو عه عباس (رضی الله عنه) دهگیریتیه وه که پیغه مبه ر (رضی الله عنه) که له شاخی گرت و کریدا به که له شاخ گره که و دهرمانیشی کرده لووتیه وه.

١٠- بابُ السَّعُوطِ بِالْقُسْطِ الْهِنْدِيِّ وَالْبَحْرِيِّ

وَهُوَ الْكُسْتُ مِثْلُ الْكَافُورِ وَالْقَافُورِ، مِثْلُ ﴿كُشِطَتْ﴾^(١١) التَّكْوِيرِ. نُزِعَتْ، وَقَرَأَ عَبْدُ اللَّهِ: (قُشِطَتْ).

٥٦٩٢- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ قَالَ: سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَخْصَنِ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ يُسْتَعَطُّ بِهِ مِنَ الْعَذْرَةِ، وَيُلْدُّ بِهِ مِنَ ذَاتِ الْجَنْبِ»^(٢).

(١) پروانه: ١٨٣٥.

(٢) پروانه: ٥٧١٣، ٥٧١٥، ٥٧١٨.

١٠- باسی دهرمان کردنه لووت به قوستی هیندی و

قوستی دهریایی

که کوستیشی پیی دهوتری، وهک (الْكَافُورِ) و (الْقَافُورِ)، وه وهک (كُشِطَتْ) به‌مانای دامالینه، که عه‌بدوللا (ی کوری مه‌سعوود) به (قُشِطَتْ) خویندوو به‌تیه‌وه^(١).
 ٥٦٩٢- ئوممو لقه‌یسی کچی میحصه‌ن ﴿﴾ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌رم ﴿﴾ بیست ده‌یغه‌رموو: ((ئهم داری هیندییه^(٢) به‌کاربینن، چونکه بیگومان دهرمانی جه‌وت نه‌خو‌شی تیدایه ده‌گریته لووته‌وه بو نازاری گهر و (ی مندال)، وه ده‌گریته ده‌مه‌وه بو نازاری که‌له‌که و ته‌نیشت)).

٥٦٩٣- وَدَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِابْنٍ لِي لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَدَعَا مَاءً فَرَشَّ عَلَيْهِ^(٣).
 ٥٦٩٣- وه ئوممی لقه‌یسی ﴿﴾ ده‌لی: کوریکی خو‌م برد بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ خواردنی نه‌ده‌خوارد (شیره‌خو‌ر بو)، میزی کرد به پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ دا ئه‌ویش داوای ئاوی کرد، پرژاندی به شوینی میزه‌که.

١١- بَابُ أَبِي سَاعَةَ يَخْتَجِمُ؟

وَاحْتَجَمَ أَبُو مُوسَى لَيْلًا.
 ٥٦٩٤- حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: احْتَجَمَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ صَائِمٌ^(٤).

(١) به‌کورتی: (قُسط) به (کُست) ده‌خو‌ترتیه‌وه و پیتی قاف به کاف ده‌خو‌ترتیه‌وه وهک (کافور) و (قافور)، هه‌روه‌ها وهک خو‌تنده‌وه‌ی عه‌بدوللا که (کُشِطَتْ) ی به (قُسط) خو‌تندوته‌وه. پروانه: إرشاد الساري: ٤٢١/١٢ - ٤٢٢.

(٢) له کورده‌واریدا پیی ده‌لین داری عود که له هیندستان زو‌ره له‌و‌یه ده‌ه‌تری.

(٣) پروانه: ٢٢٣.

(٤) پروانه: ١٨٣٥.

II- باسیک: (مسولمان) له چ کاتیکدا که‌له‌شاخ بگرت؟

- ئه‌بو موسا رضی الله عنه له شه‌ودا که‌له‌شاخی گرت.

٥٦٩٤- ئیبنو عه‌بباس رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله که‌له‌شاخی گرت و به‌روژوویش بوو.

II- بابُ الْحَجَمِ فِي السَّقَرِ وَالْإِحْرَامِ

قَالَ ابْنُ بُحَيْنَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله ^(١).

٥٦٩٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ طَاوُسٍ وَعَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ:

اِحْتَجَمَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله وَهُوَ مُحْرِمٌ ^(٢).

II- باسی که‌له‌شاخ گرتن له سه‌فه‌ر و له (کاتی) ئیحرامدا

ئیبنو بوچه‌ینه نه‌مه‌ی له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلی الله علیه و آله گیرایه‌وه ^(٣).

٥٦٩٥- ئیبنو عه‌بباس رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله که‌له‌شاخی گرت له کاتیکدا که له ئیحرامدا بوو.

III- بابُ الْحِجَامَةِ مِنَ الدَّاءِ

٥٦٩٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا حُمَيْدُ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسٍ رضی الله عنه أَنَّهُ

سُئِلَ عَنْ أَجْرِ الْحِجَامِ، فَقَالَ: اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ، وَأَعْطَاهُ صَاعَيْنِ مِنْ

طَعَامٍ، وَكَلَّمَ مَوَالِيَهُ فَحَقَّقُوا عَنْهُ، وَقَالَ: «إِنَّ أَمَثَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحِجَامَةُ وَالْقُسْطُ

الْبَحْرِيُّ». وَقَالَ: «لَا تُعَذِّبُوا صِبْيَانَكُمْ بِالْعَمَزِ مِنَ الْعُذْرَةِ، وَعَلَيْكُمْ بِالْقُسْطِ» ^(٤).

(١) پروانه: ١٨٣٦.

(٢) پروانه: ١٨٣٥.

(٣) واته پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله له سه‌فه‌ردا بوو، له ئیحرامیشدا بوو که‌له‌شاخی گرت.

(٤) پروانه: ٢١٠٢.

١٤- بَابُ الْحِجَابَةِ عَلَى الرَّأْسِ

٥٦٩٨- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ عَلْقَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجَ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ بُحَيْنَةَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اخْتَجَمَ بِلَحْيٍ جَمَلٍ مِنْ طَرِيقِ مَكَّةَ، وَهُوَ مُخْرِمٌ، فِي وَسْطِ رَأْسِهِ^(١).

١٤- باسی که‌له‌شاخ گرتن له سه‌ری مرووف

٥٦٩٨- عه‌بدو‌ره‌حمانی شهل ده‌گیریت‌ه‌وه که له عه‌بدو‌ل‌لای کوری بو‌حه‌ینه‌ی ﷺ بیست ده‌گیرایه‌وه له پی‌غه‌مبه‌ری خواوه ﷺ له له‌حی جه‌مه‌ل^(٢) له ری‌گه‌ی مه‌ککه له کاتی‌کدا له ئی‌حرام‌دا بوو، که‌له‌شاخی گرت له ناو‌مرستی سه‌ری‌دا.

٥٦٩٩- وَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اخْتَجَمَ فِي رَأْسِهِ^(٣).

٥٦٩٩- ئی‌بنو عه‌بباس ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌له‌شاخی گرت له سه‌ری.

١٥- بَابُ الْحِجَابَةِ مِنَ الشَّقِيقَةِ وَالصُّدَاعِ

٥٧٠٠- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: اخْتَجَمَ النَّبِيُّ ﷺ فِي رَأْسِهِ وَهُوَ مُخْرِمٌ مِنْ وَجَعٍ كَانَ بِهِ يَمَاءٌ يُقَالُ لَهُ: لَحْيُ جَمَلٍ^(٤).

(١) پروانه: ١٨٣٦.

(٢) له‌حی جه‌مه‌ل: شو‌ئین‌که له ئی‌وان مه‌ککه و مه‌دینه‌دا له خوا‌روی و خو‌رئا‌وی مه‌دینه‌وه‌یه.

(٣) پروانه: ١٨٣٥.

(٤) پروانه: ١٨٣٥.

١٠- باسی که‌له‌شاخ گرتن له ژانی نیوه سه‌ری و سه‌رنیشه

٥٧٠٠- ئیبنو عه‌بباس رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر رضی‌الله‌تعالی‌عنہ له شوینیکا ئاوکی لی‌بوو بی‌یان ده‌وت له‌حیو جه‌مه‌ل که‌له‌شاخی گرت له‌سه‌ری، له کاتیکا له ئی‌حرامدا بوو له ئازاریک که (له سه‌ریدا) هه‌یبوو^(١).

٥٧٠١- وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سَوَاءٍ: أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اخْتَجَمَ وَهُوَ مُخْرِمٌ فِي رَأْسِهِ مِنْ شَقِيقَةٍ كَانَتْ بِهِ^(٢).

٥٧٠١- عی‌کریمه له ئیبنو عه‌بباسه‌وه رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌گیریت‌ه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌له‌شاخی سه‌ری گرت له ژانی نیوه سه‌رنیشه‌یه‌ک که هه‌یبوو، له کاتیکا له ئی‌حرامدا بوو.

٥٧٠٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْغَسِيلِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ خَيْرٌ فَفِي شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ شَرْطَةِ مِخْجَمٍ، أَوْ لَذْعَةٍ مِنْ نَارٍ، وَمَا أَحَبُّ أَنْ أَكْتُوِي»^(٣).

٥٧٠٢- جابیری کوری عه‌بدو‌ل‌لّا رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: له پی‌غه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((نه‌گه‌ر له شتی‌ک له چاره‌سه‌ره‌کانی ئی‌وه‌دا خیری‌ک بی، نه‌وا له شه‌ربه‌تی هه‌نگوین دایه، یان له که‌له‌شاخ گرتن دایه، یان له ناگر بیا جزاندن دایه، من هه‌زم له داغ‌کردن نییه)).

(١) ئازاری شه‌قیقه بوو، ژانی نیوه سه‌ر ئیشه.

(٢) پروانه: ١٨٣٥.

(٣) پروانه: ٥٦٨٣.

١٦- بابُ الْخَلْقِ مِنَ الْأَذَى

٥٧٠٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ كَعْبٍ -هُوَ ابْنُ عَجْرَةَ- قَالَ: أَتَى عَلِيَّ النَّبِيُّ ﷺ زَمَنَ الْحُدَيْبِيَّةِ وَأَنَا أُوقِدُ تَحْتَ بُرْمَةٍ، وَالْقَمَلُ يَتَنَاثَرُ عَنْ رَأْسِي، فَقَالَ: «أَيُّؤْذِيكَ هَوَامُّكَ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: «فَاخْلُقْ وَصْمَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعِمِ سِتَّةً، أَوْ انْسُكْ نَسِيكَةً». قَالَ أَيُّوبُ: لَا أَذْرِي بِأَيَّتِهِنَّ بَدَأُ^(١).

١٦- باسی سهرتاشین به‌هۆی ئیش و ئازاره‌وه

٥٧٠٣- ئیبنوئەبی لەیلا دەگێڕێتە‌وه له که‌عبه‌وه که کوردی عوجرمیه- ﷺ ده‌ڵێ: له کاتی (عومره‌ی) حودهیبیه‌دا پێغه‌مبەر ﷺ ها‌ته لام، من له‌و کاته‌دا ئاگری ژێر مه‌نجه‌ئیکم هه‌له‌ده‌گێرساند، سه‌رم نه‌سه‌پیی لی ده‌ومری و ده‌که‌وته خوارێ، پێغه‌مبهریش ﷺ فه‌رمووی: ((نه‌و جانه‌و مرانه (ی سهرت) ئازارت ده‌دم؟)) وتم: به‌ئێ‌فه‌رمووی: ((که‌واته سهرت بتاشه و سی‌ پوژ به‌روژوبه، یان خواردنی شه‌ش (هه‌زار) بده، یان مه‌رێک سه‌ربه‌ره)) نه‌یوب ده‌ڵێ: نازانم به کامیان له‌و (سیانه) ده‌ستی پێ‌کرد.

١٧- بابُ مَنِ اكْتَوَىٰ أَوْ كَوَىٰ غَيْرَهُ، وَقَضَلَ مَنْ لَمْ يَكْتُوْ

٥٧٠٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ الْغَسِيلِ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ شِفَاءٌ فَفِي شَرْطَةِ مِحْجَمٍ، أَوْ لُدْعَةٍ بِنَارٍ، وَمَا أَحَبُّ أَنْ أَكْتُوِيَ»^(٢).

(١) پروانه: ٥٦٨٣.

(٢) پروانه: ١٨١٤.

١٧- باسی که‌سیک خوئی دا‌گکردبئی یان که‌سیکی تری دا‌گکردبئی، وه فه‌زلی ئه‌و که‌سه‌ی خوئی دا‌گ ناکات

٥٧٠٤- عاسیمی کوری عومهری کوری فه‌تاده ده‌لی: له جابیرم ﷺ بیست، له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێڕایه‌وه فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گهر له شتی‌ک له چاره‌سه‌ره‌کانی ئیوه‌دا خیری‌ک ببی، ئه‌وا له که‌له‌شاخ گرتن دایه، یان له ناگر بیا چزاندن دایه، وه من چه‌زم له دا‌گکردن نییه)).

٥٧٠٥- حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مَيْسَرَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ قُضَيْلٍ، حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ ﷺ قَالَ: لَا رُقِيَّةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حَمَةٍ. فَذَكَرْتُهُ لِسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ وَالنَّبِيَّانِ يَمُرُّونَ مَعَهُمُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، حَتَّى رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ، قُلْتُ: مَا هَذَا؟ أُمَّتِي هَذِهِ؟ قِيلَ: هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ. قِيلَ انْظُرْ إِلَى الْأَفْقِ. فَإِذَا سَوَادٌ مَلَأَ الْأَفْقَ، ثُمَّ قِيلَ لِي: انْظُرْ هَا هُنَا وَهَا هُنَا - فِي آفَاقِ السَّمَاءِ - فَإِذَا سَوَادٌ قَدْ مَلَأَ الْأَفْقَ، قِيلَ: هَذِهِ أُمَّتُكَ وَيدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ». ثُمَّ دَخَلَ وَلَمْ يَبَيِّنْ لَهُمْ، فَأَقَاضَ الْقَوْمُ وَقَالُوا: نَحْنُ الَّذِينَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاتَّبَعْنَا رَسُولَهُ، فَنَحْنُ هُمْ أَوْ أَوْلَادُنَا الَّذِينَ وَلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ، فَإِنَّا وَلِدْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَخَرَجَ فَقَالَ: "هُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْقُونَ، وَلَا يَتَطَيَّرُونَ، وَلَا يَكْتُوبُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ". فَقَالَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ». فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ قَالَ: «سَبَقَكَ عُكَّاشَةُ»^(١).

٥٧٠٥- عیمرانی کوری حوصه‌ین ﷺ ده‌لی: نوشته نییه (بو هیج شتی‌ک) مه‌گهر بو چاو پیسی و گه‌ستن، (حوسه‌ینی کوری عه‌بدو‌ره‌حمان ده‌لی:) منیش ئه‌مه‌م

گیرایه‌وه بۆ سه‌عیدی کۆری جوبه‌یر، سه‌عیدیش وتی: ئیبنو عه‌بباس ؓ بۆی
گیراینه‌وه وتی: پێغه‌مبه‌ری خوا ؑ (ئوممه‌ته‌کانم نیشان درا، ئینجا
پێغه‌مبه‌ریک و دوو پێغه‌مبه‌ر ؑ) دەرۆشتن و کۆمه‌لێ خه‌لکیان له‌گه‌ڵدا بوو،
پێغه‌مبه‌ریش ؑ هه‌بوو یه‌ک که‌سی له‌گه‌ڵدا نه‌بوو، هه‌تا خه‌لکیکی زۆرم نیشان
درا، وتم: ئه‌م (خه‌لکه‌ زۆره‌) کین؟ ئه‌مانه‌ ئوممه‌تی من؟ وترا: ئه‌وه‌ مووسا ؑ
و گه‌له‌که‌یه‌تی، وترا: سه‌یری ئه‌و ئاسۆیه‌که‌، (سه‌یرم کرد) ده‌بینم خه‌لکیکی
زۆر ئاسۆکه‌ی پڕ کردوه، له‌ پاشان بێم وترا: سه‌یری ئا ئه‌وێ بکه‌- له‌ ئاسۆکانی
ئاسمان-، جا ببنیم خه‌لکیکی زۆر هه‌موو ئاسۆکه‌یان پڕکردوه، وترا: ئه‌وه
ئوممه‌ته‌که‌ی تۆیه‌، وه‌ له‌ ئانه‌وانه‌ هه‌فتا هه‌زاریان دەرۆنه‌ به‌هه‌شته‌وه‌ به‌ی
لێپرسینه‌وه‌))، پاشان پێغه‌مبه‌ر ؑ چوویه‌ ژوره‌وه‌ و ڕوونی نه‌کردوه‌ بۆیان ^(١)
ئینجا خه‌لکه‌که‌ که‌وتنه‌ باسکردنی (ئه‌وانه‌ی بی لێپرسینه‌وه‌ ده‌چنه
به‌هه‌شته‌وه‌)، وتیان: ئیمه‌ ئه‌وانه‌ بووین باومرمان هینا به‌خوا و شوین
پێغه‌مبه‌ر ؑ که‌وتین، که‌واته‌ ئه‌و که‌سانه‌ ئیمه‌ین، یان منداڵه‌کانی ئیمه‌ن که‌ له
سه‌رده‌می ئیسلامدا له‌ دایک بوون، چونکه‌ ئیمه‌ له‌ سه‌رده‌می نه‌فامیدا له‌ دایک
بووین، جا ئه‌و وته‌یه‌ گه‌شت به‌ پێغه‌مبه‌ر ؑ و له‌ ژوورمه‌که‌ی هاته‌ دهرمه‌وه‌ و
فه‌رمووی: ((ئه‌وانه‌ ئه‌و که‌سانه‌ن که‌ داوای نوشته‌ ناکه‌ن، ڕه‌شبینی ناکه‌ن ^(٢)،
خوێان داغ ناکه‌ن، ته‌نها پ‌شت به‌ په‌روه‌ردگاریان ده‌به‌ستن))، ئینجا عوگاشه‌ی
کۆری میحصه‌ن ؑ وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ؑ ئایا منیان تێدایه‌؟ فه‌رمووی:
(به‌ئێ)) ئینجا بیاویکی تر هه‌ستا و وتی: ئه‌ی منیان تێدایه‌؟ فه‌رمووی:
(عوگاشه‌ پ‌شت که‌وت))..

(١) ئه‌و هه‌فتا هه‌زاره‌ کین؟

(٢) به‌هۆی فەزینی بۆلنده‌وه‌.

١٨- بَابُ الْإِثْمِ وَالْكُفْلِ مِنَ الرَّمَدِ

فِيهِ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ^(١).

٥٧٠٦- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ زَيْنَبَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ امْرَأَةً تُوْفِّي زَوْجَهَا فَاشْتَكَتْ عَيْنَهَا، فَذَكَرُوهَا لِلنَّبِيِّ ﷺ وَذَكَرُوا لَهُ الْكُفْلَ، وَأَنَّهُ يُخَافُ عَلَى عَيْنِهَا، فَقَالَ: «لَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ مَمْكُتٌ فِي بَيْتِهَا فِي شَرِّ أَحْلَاسِهَا -أَوْ فِي أَحْلَاسِهَا فِي شَرِّ بَيْتِهَا- فَإِذَا مَرَّ كَلْبٌ رَمَتْ بَعْرَةً، فَلَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(٢).

١٨- باسی (چاو رشتن به) سورمه و کل بو چاو ئیشه

-لهم باسهدا فهرموودهيهك ههيه كه ئوممو عهتبيه ﷺ گيڤاويهتیهوه.

٥٧٠٦-زهینهب له ئوممو سهلهمهوه ﷺ دهگيڤيتهوه كه زنيك ميڤردهكهى مرد، ئينجا چاوى كردى ئيش و بو پيغه مبهريان ﷺ باس كرد و باسى كليان كرد^(٣) بوى، وه بيگومان چاوى زنهكه مهترسى لى دهكرا^(٤)، پيغه مبهريش ﷺ فهرمووى: ((سویند به خوا به دلنيايييه وه جارن يهگيک له ئيوه زنان له مالى خوئ دهمايه وه خراپترين پوشاکی له بهردابوو- يان پوشاکی خوئ له بهردابوو له خراپترين شوینی ماله که یا دهمايه وه- جا که سهگيک (بهلايدا) بروشتايه پشقليکی فری دهدا، کهواته نابى (چاو برزى) ههتا چوار مانگ و ده رۆژ (تيپهري جا بوى دروسته)).

(١) پروانه: ٣١٣.

(٢) پروانه: ٥٣٦.

(٣) كه ئه و زنه به كاري بيئت.

(٤) كز بيئت يان كوئر بيئت.

١٩- بَابُ الْجَذَامِ

٥٧٠٧ - وَقَالَ عَفَّانُ: حَدَّثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَاءَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَذْوَى وَلَا طِيرَةٌ وَلَا هَامَةٌ وَلَا صَفَرٌ، وَفِرٌّ مِنَ الْمَجْدُومِ كَمَا تَفِرُّ مِنَ الْأَسَدِ»^(١).

١٩- باسی گولی

٥٧٠٧- ئەبو هورەیره ﷺ دەڵێ: پێغه‌مبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((سیرایەتی نەخۆشی نییه^(٢)، شومی ب‌النەدە نییه^(٣)، (شومی) بایەقوش وکوندەبەبوو نییه^(٤)، (مانگی بێ ڤودوومی) سەفر نییه، بە‌لام له‌ کەسی گول (گەپ) ڕاکە و دوور کەومرەوه وەك چۆن له‌ شیر ڕادەکەیت).

٢٠- بَابُ: الْمَنْ شَفَاءُ لِلْعَيْنِ

٥٧٠٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ حُرَيْثٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ زَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْكَمَاهُ مِنَ الْمَنِّ، وَمَاؤُهَا شِفَاءُ لِلْعَيْنِ». قَالَ شُعْبَةُ: وَأَخْبَرَنِي الْحَكَمُ بْنُ عُثَيْبَةَ، عَنِ الْحَسَنِ الْعُرَيْنِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ شُعْبَةُ: لَمَّا حَدَّثَنِي بِهِ الْحَكَمُ لَمْ أَنْكِرْهُ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الْمَلِكِ^(٥).

(١) پ‌روانه: ٥٧١٧، ٥٧٥٧، ٥٧٧٠، ٥٧٧٣، ٥٧٧٥.

(٢) (ل‌عدوی) عەرەبەکان لایان وابوو کەنەخۆشی س‌رایەت دەکات له‌ نەخۆشیکەوه بۆ کەسیکی تر، پێغه‌مبەر ﷺ ئەو بۆچوونە ی به‌ ڕەها هە‌لۆه‌شاندەوه.

(٣) ئە‌گەر ب‌النەدە به‌‌ل‌ای راست دا ب‌فریایە گە‌ش‌بین د‌وب‌وون به‌‌لام ئە‌گەر به‌‌ل‌ای چە‌پ‌دا ب‌فریایە ڕە‌ش‌بین د‌ە‌بوون.

(٤) به‌‌چە‌ند مانای ت‌ریش ماناک‌راوه.

(٥) پ‌روانه: ٤٤٧٨.

٢٠- باسیک: دوومه‌لان^(١) شیفایه بو چاو ئیشه

٥٧٠٨- سه‌عیدی کوری زمید ﷺ ده‌ئێ: له‌ پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیست دمیغه‌رموو: ((دوومه‌لان^(٢) و‌ه‌کو گه‌زۆ وایه^(٣) و‌ ناوه‌که‌شی چارسه‌ر بو چاو)).
شوعبه ده‌ئێ: هه‌که‌می کوری عوتیبه‌ بو‌ی گێرپامه‌وه له‌ هه‌سه‌نی عورمه‌نییه‌وه ئه‌ویش له‌ عه‌مری کوری حوومه‌بییه‌وه له‌ سه‌عیدی کوری زمیده‌وه گێراویه‌تییه‌وه له‌ پیغه‌مبه‌رموه ﷺ، شوعبه ده‌ئێ: کاتی هه‌که‌م ئه‌م هه‌رمووده‌ی بو گێرپامه‌وه، له‌ گێرانه‌وه‌ی عه‌بدوله‌لیک بو ئه‌م هه‌رموومه‌یه‌ دنیابوو^(٤).

٢١- بابُ اللُّدُودِ

٥٧٠٩- ٥٧١٠- ٥٧١١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ أَبِي عَائِشَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ وَعَائِشَةَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ ﷺ قَبَّلَ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ مَيِّتٌ^(٥).

٢١- باسی دهرمان کردنه لایه‌کی ده‌می نه‌خۆشه‌وه

٥٧٠٩- ٥٧١٠- ٥٧١١- ئیبنو عه‌بباس و عائیشه ﷺ ده‌گێرنه‌وه که ئه‌بو به‌کر ﷺ پیغه‌مبه‌ری ﷺ ماچ کرد له‌ کاتی‌که‌دا که مردبوو.

(١) المَن: واته‌: گه‌زۆ یان شوکه‌، به‌لام لێره‌دا له‌م باسه‌دا مه‌به‌ستی (که‌م‌ه)ه‌که به‌مانای دوومه‌لانه‌.

(٢) دوومه‌لانیشی پێ ده‌وتریت.

(٣) دوومه‌لان و گه‌زۆ له‌وه دایه‌ وه‌ک یه‌ک وان که خواکردن و مرۆف پۆلی نییه له‌ به‌ره‌م هه‌تانه‌ و چاندنیدا.

(٤) مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه عه‌بدوله‌لیک کاتی چوو هه‌مه‌نه‌وه له‌به‌ر بوونی خراپ بوو شوعبه هه‌رمووه‌که‌ی له‌ پێگه‌ی ئه‌وه‌وه نه‌ده‌گێرایه‌وه، به‌لام که هه‌که‌م هه‌مان هه‌رمووده‌ی گێرایه‌وه ئیتر شوعبه دنیابوو له‌ گێرانه‌وه‌که‌ی عه‌بدوله‌لیک و ده‌یگێرایه‌وه.

(٥) پروانه: ١٢٤١، ١٢٤٢، ٤٤٥٦.

٥٧١٢ - قَالَ: وَقَالَتْ عَائِشَةُ: لَدَدْنَاهُ فِي مَرَضِهِ، فَجَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا، أَنْ لَا تَلْدُونِي. فَقُلْنَا: كَرَاهِيَةُ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: «أَلَمْ أَنْهَكُمُ أَنْ تَلْدُونِي؟». قُلْنَا: كَرَاهِيَةُ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَقَالَ: «لَا يَبْقَى فِي الْبَيْتِ أَحَدٌ إِلَّا لَدُّ وَآنَا أَنْظَرُ، إِلَّا الْعَبَّاسُ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ»^(١).

٥٧١٢- (عوبه‌یدوللا) ده‌لی: عانیسه وتی: له نه‌خوشییه‌که‌یدا دەرمانمان کرده ده‌می پی‌غه‌مبهر ﷺ، نه‌ویش به‌ ئامازه‌ پی‌ وتین دەرمان مه‌که‌نه‌ ده‌مم، ئیمه‌ش وتمان: له‌بهر نه‌وه‌ی نه‌خوش‌حه‌زی به‌ دەرمان خواردن نییه‌، جا که‌ هو‌شی هاته‌وه‌ فه‌رمووی: ((نایا من ری‌گیریم نه‌کرد له‌وه‌ی که‌ دەرمانم بده‌نی؟)) وتمان: (له‌وانه‌یه‌ له‌بهر حه‌ز نه‌کردنی نه‌خوش‌بی‌ت بو‌ دەرمان خواردن، نه‌نجا فه‌رمووی: ((که‌س له‌م مائه‌ نه‌مینیت ئیلا به‌ به‌رچاومه‌وه‌ دەرمان ده‌کریته ده‌می جگه‌ له‌عه‌بباس، که‌ بی‌گومان نه‌و له‌گه‌لتان ناماده‌ نه‌بو)).

٥٧١٣ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ أُمِّ قَيْسٍ قَالَتْ: دَخَلْتُ بِابْنِ لِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ أَعْلَقْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ، فَقَالَ: «عَلَى مَا تَذَعَّرْنَ أَوْلَادَكُنَّ بِهَذَا الْعِلَاقِ؟ عَلَيْكُنَّ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ يُسَعِّطُ مِنَ الْعُذْرَةِ، وَيُلْدُ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ».

فَسَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ يَقُولُ: بَيَّنَّ لَنَا اثْنَيْنِ وَلَمْ يَبَيِّنْ لَنَا خَمْسَةً. قُلْتُ لِسُفْيَانَ: فَإِنْ مَعَمَرًا يَقُولُ: أَعْلَقْتُ عَلَيْهِ. قَالَ: لَمْ يَحْفَظْ إِثْمًا قَالَ: أَعْلَقْتُ عَنْهُ، حَفِظْتُهُ مِنْ فِي الزُّهْرِيِّ. وَوَصَفَ سُفْيَانُ الْغُلَامَ يُحَنِّكَ بِالْإِصْبَعِ، وَأَدْخَلَ سُفْيَانُ فِي حَنَكِهِ -إِثْمًا يَعْنِي: رَفَعَ حَنَكِهِ بِإِصْبَعِهِ- وَلَمْ يَقُلْ: أَعْلَفُوا عَنْهُ شَيْئًا^(٢).

٥٧١٣-ئوممو قه‌یس ﷺ ده‌لی: کوریکم برد بو‌ خزمه‌تی پی‌غه‌مبهری خوا ﷺ، به‌ په‌نجه‌ مه‌لاشویم گوشیبوو له‌بهر ئالوومیه‌ که‌ هه‌یبوو، پی‌غه‌مبهریش ﷺ فه‌رمووی:

(١) پروانه: ٤٤٥٨.

(٢) پروانه: ٥٦٩٢.

((بۆچی منداڵه‌کانتان بهم پلێته‌یه‌ کونه‌ لووت و گه‌روویان بریندار ده‌کهن؟ بهم عوودی هیندییه‌ چاره‌سه‌ریان بکه‌ن، چونکه‌ بیگومان لهم عووده‌دا هه‌وت شیفای تێدایه‌، یه‌کێ له‌وانه‌ نازاری که‌له‌که‌ و ته‌نیشته‌، ده‌گریته‌ لووته‌وه‌ بۆ نازاری گه‌روو (ی منداڵ)، وه‌ ده‌گریته‌ ده‌مه‌وه‌ بۆ نازاری که‌له‌که‌ و ته‌نیشته‌))، (سوفیان ده‌لێ): له‌ زوهریم بیست ده‌یوت: دووانیان بۆ پروون کردینه‌وه‌ پێنجیانی پروون نه‌کرده‌وه‌ بۆمان^(١)، (عه‌لی کوپی مه‌دینی ده‌لێ) وتم به‌ سوفیان: مه‌عمر ده‌لێ: (اعلقت علیه‌)، سوفیان وتی: له‌به‌ری نه‌کرده‌وه‌ به‌لکو وتی: (اعلقت عنه) من خۆم بهم شیوه‌یه‌ له‌ ده‌می زوهریه‌وه‌ وهرم گرتوو. (عه‌لی کوپی مه‌دینی ده‌لێ): سوفیان شیوه‌ی په‌نجه‌ خستنه‌ ده‌می مه‌لاشووی منداڵه‌که‌ی پروون کرده‌وه‌، په‌نجه‌ی خسته‌ مه‌لاشووی خۆیه‌وه‌، بیگومان مه‌به‌ستی به‌رزکردنه‌وه‌ی مه‌لاشووی بوو به‌په‌نجه‌ی، وه‌ زوهری نه‌یوت: (أَعْلَقُوا عَنْهُ شَيْئًا).

٢٢- باب

٥٧١٤- حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ وَيُونُسُ، قَالَ الزُّهْرِيُّ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: لَمَّا ثَقُلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاشْتَدَّ وَجَعُهُ، اسْتَأْذَنَ أَزْوَاجُهُ فِي أَنْ يَمْرُضَ فِي بَيْتِي، فَأَذِنَ، فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ تَخَطُّ رِجْلَاهُ فِي الْأَرْضِ بَيْنَ عَبَّاسٍ وَآخَرَ. فَأَخْبَرْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، قَالَ: هَلْ تَذَرِي مِنَ الرَّجُلِ الْآخَرِ الَّذِي لَمْ تُسَمِّ عَائِشَةُ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ هُوَ عَلِيٌّ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ بَعْدَ مَا دَخَلَ بَيْتَهَا وَاشْتَدَّ بِهِ وَجَعُهُ: «هَرِيقُوا عَلَيَّ مِنْ سَبْعِ قَرَبٍ لَمْ تُحَلِّ أَوْكِتْهُمْ، لَعَلِّي أَعْهَدُ إِلَى النَّاسِ». قَالَتْ: فَأَجْلَسْنَاهُ فِي مِخْصَبٍ لِحَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ طَفِقْنَا نَصُبُ عَلَيْهِ مِنْ تِلْكَ الْقَرَبِ، حَتَّى جَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ قَدْ فَعَلْتُمْ. قَالَتْ: وَخَرَجَ إِلَى النَّاسِ فَصَلَّى لَهُمْ وَخَطَبَهُمْ^(٢).

(١) له‌و هه‌وت چاره‌سه‌ره‌ و نه‌خۆشیه‌ که‌ش.

(٢) پروانه: ١٩٨.

٢٢- باسیک^(١)

٥٧١٤- عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لێ: کاتێ نه‌خۆشییه‌که‌ی پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم قورس بوو نازاره‌که‌ی تینی بۆ هی‌نا، مۆله‌تی خواست له‌ خیزانه‌کانی که‌ له‌ مائی مندا چاودێری نه‌خۆشییه‌که‌ی بکری‌ت، نه‌وانیش مۆله‌تیاندا و رازی بوون، جا دوو پیاو چوونه ژێر با‌لی پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم و له‌ مال هاته دهره‌وه قاجه‌کانی به‌ زه‌ویدا ده‌خشان، له‌ نیوان عه‌بباس و پیاویکی تردا بوو، عوبه‌یدولا وتی: نه‌و هه‌واله‌مدا به‌ عه‌بدوللای کوری عه‌بباس نه‌ویش وتی: دمرانی پیاوه‌که‌ی تر کێ بووه که‌ عائشه ناوی نه‌هینا بوو؟ وتم: نه‌خیر وتی: عه‌لی بوو رضی اللہ عنہ، عائشه وتی: پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم دوا‌ی نه‌وه‌ی رۆشته مال‌ه‌وه و نازاره‌که‌ی تینی بۆ هی‌نا فه‌رمووی: ((له‌ ناوی هه‌وت کونده‌م پیاکه‌ن که‌ دهمه‌کانیان نه‌کرا بی‌ته‌وه، به‌لکو (چاک ببه‌مه‌وه) وه‌سیه‌ت بکه‌م بۆ خه‌لکی))، عائشه وتی: جا له‌ ته‌شتیکی هه‌فصه‌ی خیزانیدا دامان نیشاندا، پاشان ده‌ستمان کرد به‌ئاو پیاکردنی له‌ ناوی نه‌و هه‌وت کونده‌یه، هه‌تا ده‌ستی کرد به‌ئامازه‌ کردن بۆمان ((که‌نه‌وه‌ی پیویست بوو کردتان))، عائشه وتی: (چاک بوویه‌وه و) رۆشته دهره‌وه بۆ ناو خه‌لکی و نوێژی بۆ کردن و وتاری بۆ دان.

٢٣- بابُ الْعُذْرَةِ

٥٧١٥- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ أُمَّ قَيْسٍ بِنْتَ مِخْصَنِ الْأَسَدِيَّةِ - أَسَدَ حُرَيْمَةَ، وَكَانَتْ مِنَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولِ اللَّائِي بَايَعَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم وَهِيَ أُخْتُ عُكَّاشَةَ - أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم بِابْنٍ لَهَا، قَدْ أَعْلَقَتْ عَلَيْهِ

(١) هیچ ناو‌نیشان‌یکی بۆ دانه‌ناوه.

مِنَ الْعُدْرَةِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «عَلَى مَا تَدْعُرْنَ أَوْلَادَكُنَّ بِهَذَا الْعِلَاقِ؟ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ». يُرِيدُ: الْكُسْتُ، وَهُوَ الْعُودُ الْهِنْدِيُّ. وَقَالَ يُونُسُ وَإِسْحَاقُ بْنُ رَاشِدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: عَلَّقْتُ عَلَيْهِ^(١).

٢٣- باسی نازاری گه‌روو^(٢)

٥٧١٥-عوبه‌یدوللای کوری عه‌بدوللای ده‌گیرپته‌وه که ئوممو لقه‌یسی کچی می‌حصه‌نی نه‌سه‌دی- مه‌به‌ستی نه‌سه‌دی هوژی خوزمیه‌یه، ئوممو لقه‌یس له‌و ئافره‌ته‌ کۆچه‌ره‌ یه‌که‌مینانه‌ بوو که‌به‌یعتیان به‌ پیغه‌مبه‌ردا ﷺ، وه‌ خوشکی عوکاشه‌یه- بۆ عوبه‌یدوللای گیرپایه‌وه که‌ کورپکی خووی برده‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((بۆچی مناله‌کانتان به‌م پلّیته‌یه‌ کونه‌ لووت و ناو گه‌روویان بریندار ده‌که‌ن؟ به‌م عوودی هیندییه‌ چاره‌سه‌ریان بکه‌ن، چونکه‌ بیگومان له‌م عووده‌دا جه‌وت دهرمان هه‌یه‌ یه‌کیکیان نازاری که‌له‌که‌یه‌))، مه‌به‌ست له‌ عوودی هیندی کوسته‌.

یونس و ئیسحاقی کوری راشید له‌ زوهریه‌ به‌م شیوه‌ گیرپایانه‌ته‌وه (عَلَّقْتُ عَلَيْهِ).

٢٤- بابُ دَوَاءِ الْمَبْطُونِ

٥٧١٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ أَخِي اسْتَطْلَقَ بَطْنَهُ، فَقَالَ: «اسْقِهِ عَسَلًا». فَسَقَاهُ، فَقَالَ: إِنِّي سَقَيْتُهُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقًا. فَقَالَ: «صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَّبَ بَطْنُ أَخِيكَ». تَابَعَهُ النَّضْرُ، عَنْ شُعْبَةَ^(٣).

(١) بروانه: ٥٦٩٢.

(٢) به‌زۆری تووشی مندالان ده‌بیت، له‌ کورده‌واریدا پیتی ده‌لّین مه‌لّشوو که‌وتن.

(٣) پروانه: ٥٦٨٤.

٢٤- باسی چاره‌سهری سک ئیشه^(١)

٥٧١٦-ئەبو سەعید رضی اللہ عنہ دەلی: پیاویک هاته خزمەتی پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم وتی: براكەم سکی دەچی، پیغەمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((هەنگوینی بدمری))، ئەویش هەنگوینی دایە، جا (هاتەو و) وتی: هەنگوینم پێدا بەلام زیاتر سکی دەجیت، پیغەمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((خوا راستی فەرموو و سکی براكەت درۆی کردو)).
نەزر لە شوعبەو ئەم فەرموودە گێراوەتەو و پالێشتی گێرانه‌و‌م‌ک‌ە‌ی مو‌ح‌ە‌م‌م‌ە‌دی ک‌و‌ری ج‌ە‌ع‌ف‌ەر د‌ە‌ک‌ات.

٢٥- باب: لَا صَقَر، وَهُوَ دَاءٌ يَأْخُذُ الْبَطْنَ

٥٧١٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَعِزُّهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا عَدْوَى وَلَا صَقَرٌ وَلَا هَامَةٌ». فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا بَالُ إِبِلِي تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الظَّبَاءُ فَيَأْتِي التَّبَعِيرُ الْأَجْرُبُ فَيَدْخُلُ بَيْنَهَا فَيُجْرِبُهَا؟ فَقَالَ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ؟». رَوَاهُ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَسَنَانِ بْنِ أَبِي سِنَانٍ^(٢).

٢٥- باسیک: صەفەر^(٣) نییه که نه‌خۆشیه‌که تووشی سک

دەبێ و (رەنگی خاوەنه‌که‌ی زەرد دەبێت)

٥٧١٧-ئەبو هورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: بیگومان پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((سیرایەتی نه‌خۆشی و سیرایەتی سک ئیشه^(١) و شومی بایه‌قوش و کونده‌په‌وو نییه)).

(١) به‌هۆی س‌ک‌چ‌و‌ونی زۆره، س‌کی تازار و ئ‌یش‌ی ه‌یه.

(٢) پروانه: ٥٧٠٧.

(٣) صەفەر واتە: دە‌ع‌ای ناوس‌ک‌ ع‌ه‌ره‌به‌کان پ‌یش ئ‌یسلام لایان وابوو ک‌ە‌م‌یک یا گ‌یان‌دار‌یک له ناو س‌کی دایه، ک‌ات‌ئ‌ ک‌ه‌س‌ه‌که برسی بوو ک‌رم‌ه‌که ده‌ک‌ه‌و‌یت‌ه‌ جو‌له و له‌وانه‌یه‌ ک‌ه‌س‌ه‌که ب‌کو‌ژ‌یت، وه ع‌ه‌ره‌به‌کان پ‌ی‌یان وابوو له گ‌ولی خ‌راپ‌تر و س‌یرایه‌ت ک‌ه‌رت‌ه.

جاعة ره‌ببیه‌کی ده‌شته‌کی وتی: ئە‌ی پێ‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئە‌ی بۆ‌چی وش‌تره‌کانم له‌ ناو تۆ‌زولما وه‌ك ناسك وان ^(٢)، ئینجا كه وش‌ترێ‌کی گه‌رۆ‌ڵ دێ‌ته‌ ناویان هه‌موویان گه‌رۆ‌ڵ ده‌كات؟ پێ‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئە‌ی كی ئە‌و گه‌رۆ‌ڵییه‌ی به‌ وش‌تری یه‌كه‌م گه‌یان‌دوو‌ه؟)).

هه‌روه‌ها زوه‌ری ئە‌م فه‌رمووده‌ی گێ‌راوه‌ته‌وه‌ له‌ ئە‌بی سه‌له‌م و سینیانی کوری ئە‌بی سینه‌نه‌وه‌.

٢٦- بابُ ذَاتِ الْجَنْبِ

٥٧١٨- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَتَّابُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ، بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ أُمَّ قَيْسٍ بِنْتَ مِخْصَنٍ -وَكَانَتْ مِنَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَى اللَّاتِي بَايَعَنَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَهِيَ أُخْتُ عُكَّاشَةَ بْنِ مِخْصَنٍ- أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا آتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِابْنٍ لَهَا قَدْ عَلَقَتْ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ، فَقَالَ: «اتَّقُوا اللَّهَ، عَلَى مَا تَدْعُرُونَ أَوْلَادَكُمْ بِهَذِهِ الْأَعْلَاقِ؟ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ». يُرِيدُ الْكُسْتَ يَعْني: الْقُسْطُ، قَالَ: وَهِيَ لَعَةٌ ^(٣).

٢٦- باسی دومه‌لی لا ته‌نیشت ^(٤)

٥٧١٨- عوبه‌یدو‌ل‌لای کوری عه‌بدو‌ل‌لā ده‌گێ‌رێ‌ته‌وه‌ كه ئوممو لقه‌یسی كچی می‌حصه‌ن- وه‌ ئوممو لقه‌یس له‌و ئافه‌رته‌ كۆ‌چه‌ره‌ یه‌كه‌مه‌ینه‌ بوو كه‌به‌یعه‌تیان به‌ پێ‌غه‌مبه‌ردا ﷺ، وه‌ خوش‌کی عوكاشه‌ی کوری می‌حصه‌نه‌ - بۆ‌ عوبه‌یدو‌ل‌لای گێ‌رايه‌وه‌ كه‌ كورێ‌کی خو‌ی برده‌ خزمه‌تی پێ‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ كه‌ مه‌لاشووی به‌

(١) یان ماری ناو سکی سیرابه‌ته‌كه‌.

(٢) ساف و لوسن تۆز ناگره‌ خو‌یان.

(٣) پروانه: ٥٦٩٢، ٢٢١٤.

(٤) یان هه‌وکردنی په‌رده‌ی سی .

په‌نجه بۆ به‌رز کردبویه‌وه هه‌رمووی: ((له‌ خوا بترسن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی مناله‌کانتان به‌م پلّیته‌یه‌ کونه‌ لووت و ناو گه‌رویان بریندار ده‌که‌ن؟ به‌م عوودی هیندییه‌ چاره‌سه‌ریان بکه‌ن، چونکه‌ بیگومان له‌م عووده‌دا جه‌وت دهرمان هه‌یه‌ یه‌کیکیان نازاری که‌له‌که‌یه‌))، مه‌به‌ست له‌ عوودی هیندی کوسته‌، واته‌ هوست که‌ واشی پێ ده‌وتریت.

٥٧١٩- ٥٧٢٠- ٥٧٢١- حَدَّثَنَا عَارِمٌ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ قَالَ: قُرِئَ عَلَى أَيُّوبَ مِنْ كُتُبِ أَبِي قِلَابَةَ - مِنْهُ مَا حَدَّثَ بِهِ وَمِنْهُ مَا قُرِئَ عَلَيْهِ- وَكَانَ هَذَا فِي الْكِتَابِ عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ أَبَا طَلْحَةَ وَأَنَسَ بْنَ النَّضْرِ كَوَّيَاهُ، وَكَوَّاهُ أَبُو طَلْحَةَ بِيَدِهِ^(١).

وَقَالَ عَبَادُ بْنُ مَنْصُورٍ: عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أَذِنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنْ يَرْقُوا مِنَ الْحُمَةِ وَالْأَذْنِ. قَالَ أَنَسٌ: كُويْتُ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَيٌّ، وَشَهِدَنِي أَبُو طَلْحَةَ وَأَنَسُ بْنُ النَّضْرِ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، وَأَبُو طَلْحَةَ كَوَّيَنِي^(٢).

٥٧١٩- ٥٧٢٠- ٥٧٢١- عاریم بۆی گێڕایه‌وه‌ وتی: حمماد بۆی گێڕایه‌وه‌ وتی: له‌ نوسراوه‌کانی ئه‌بی قیلابه‌ خویندرایه‌وه‌ به‌سه‌ر ئه‌یوبدا له‌و نوسراوانه‌دا هه‌یانه‌ ئه‌یوب گێڕایه‌تی‌ه‌وه‌ بۆ ئه‌بی قیلابه‌، هه‌شیانه‌ خویندرایه‌وه‌ بۆ ئه‌یوب، جا ئه‌مه‌ له‌ نوسراویکدا بوو (درابویه‌ پال ئه‌بی قیلابه‌) له‌ ئه‌نه‌سه‌وه‌ ﷺ گێڕایه‌تی‌ه‌وه‌ که‌ ئه‌بو ته‌له‌حه‌ و ئه‌نه‌سی کورێ نه‌زێ هه‌ردوکیان ﷺ ئه‌نه‌سیان داغ کردوه‌، ئه‌بو ته‌له‌حه‌ش به‌ده‌ستی خۆی داغی کرد.^(٣) عه‌ببادی کورێ مه‌نصور له‌ ئه‌یوبه‌وه‌ ده‌گێڕتیه‌وه‌ ئه‌ویش له‌ ئه‌بی قیلابه‌وه‌ له‌ ئه‌نه‌سی کورێ مالیکه‌وه‌

(١) پروانه: ٥٧٢١.

(٢) پروانه: ٥٧١٩.

(٣) له‌ پێشدا ده‌لێ هه‌ردوکیان داغیان کرد، دواتر ده‌لێ: ئه‌بو ته‌له‌حه‌ داغی کرد، هه‌ردوکیان پێی پازی بوون بۆیه‌ ده‌لێ: هه‌ردوکیان داغیان کرد، ئه‌بو ته‌له‌حه‌ داغی کرد چونکه‌ ئه‌و به‌کاره‌که‌ هه‌ستاوه‌.

ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مؤله‌تی دا به خیزانیکی نه‌نصاری نوشته بکه له (هه‌موو جانه‌ومریکی) ژمه‌ردار و له نازاری گوی.
 نه‌نه‌س ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ زیندوو بوو دومه‌لی ته‌نیستم داغ کرا، نه‌بو ته‌لحه و نه‌نه‌سی کوری نه‌زپ و زمیدی کوری سابیت ﷺ نامادمبون و نه‌بو ته‌لحه داغی کردم.

٢٧- بابُ خَرَقِ الْحَصِيرِ لِيُسَدَّ بِهِ الدَّمُ

٥٧٢٢- حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ عَفِيٍّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِيُّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ قَالَ: لَمَّا كُسِرَتْ عَلَى رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْبَيْضَةُ، وَأُذِمِّي وَجْهَهُ، وَكُسِرَتْ رَبَاعِيَّتُهُ، وَكَانَ عَلَيَّ يَخْتَلِفُ بِالْمَاءِ فِي الْمَجَنِّ، وَجَاءَتْ فَاطِمَةُ تَغْسِلُ عَنْ وَجْهِهِ الدَّمَ، فَلَمَّا رَأَتْ فَاطِمَةُ ﷺ الدَّمَ يَزِيدُ عَلَى الْمَاءِ كَثْرَةً عَمَدَتْ إِلَى حَصِيرٍ فَأَخْرَقَتْهَا وَأَلْصَقَتْهَا عَلَى جُرحِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَرَقَّ الدَّمُ^(١).

٢٧- باسی سوتاندنی هه‌سیر تا (به خۆله‌می‌شه‌که‌ی)

خوینی پێ بوه‌ستینریت

٥٧٢٢- سه‌هلی کوری سه‌عدی ساعیدی ﷺ ده‌لی: کاتی نه‌و کلاوه‌ ئاسنه‌ی له‌سه‌ری پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ بوو شکا و پرووخساری خویناوی بوو و ددانی پێشه‌وه‌ی شکا، وه‌ عه‌لی له‌ قه‌لعه‌که‌دا ده‌هات و ده‌چوو ئاوی ده‌هینا و فاتیمه‌ش خوینه‌که‌ی پرووخساری ده‌شوری، فاتیمه‌ ﷺ که‌ بی‌نی به‌ناوه‌که‌ خوینه‌که‌ زۆرتر ده‌بی‌ت، رۆشت هه‌سیریکی هه‌ینا و سوتاندی و خسته‌یه‌ سه‌ر برینه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، جا خوینه‌که‌ وه‌ستایه‌وه‌.

٢٨- بَابُ الْحُمَى مِنْ قَيْحِ جَهَنَّمَ

٥٧٢٣- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْحُمَى مِنْ قَيْحِ جَهَنَّمَ، فَأَطْفِئُوهَا بِالْمَاءِ». قَالَ نَافِعٌ: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَقُولُ: اكْشِفْ عَنَّا الرَّجْزَ^(١).

٢٨- باسیک: تا له گهرما و هالاوی دۆزه‌خه‌ویه

٥٧٢٣- نافع له ئیبنو عومره‌وه رضي الله عنه ده‌گێڕێته‌وه نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ فه‌رمووێه‌تی: ((تا له هالاوی دۆزه‌خه‌ویه، که‌واته به ئاو بیکوژینه‌وه و فینکی که‌نه‌وه)).
 نافع ده‌لی: عه‌بدو‌للا رضي الله عنه ده‌یوت: (خودایه) سزایمان له‌سه‌ر لایه.

٥٧٢٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ قَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ، أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضي الله عنه كَانَتْ إِذَا أُتِيَتْ بِالْمَرْأَةِ قَدْ حُمَّتْ تَدْعُو لَهَا، أَخَذَتْ الْمَاءَ فَصَبَّتُهُ بَيْنَهَا وَبَيْنَ جَنْبِهَا، قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُنَا أَنْ نَبْرُدَّهَا بِالْمَاءِ.

٥٧٢٤- هاتیمه‌ی کچی مونزیر ده‌گێڕێته‌وه، نه‌سمای کچی نه‌بو به‌کر رضي الله عنه هه‌ر کات ئافه‌رتیک به‌ینرایه تای هه‌بوایه دوعای بو‌ دمکرد، ئاوی بو‌ ده‌هینا و نینجا له یه‌خه‌یه‌وه دمیکرد به لاشه‌ی و باخه‌لیدا و ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی بیکردین که که‌سی تادار به ئاو هینک که‌ینه‌وه.

٥٧٢٥- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْحُمَى مِنْ قَيْحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ»^(٢).

٥٧٢٥- عایشه رضي الله عنها له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رمووێه‌تی: ((تا له هالاوی دۆزه‌خه‌ویه، که‌واته به ئاو فینکی که‌نه‌وه)).

(١) بروانه: ٣٢٦٤.

(٢) بروانه: ٣٢٦٣.

٥٧٢٦- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَرْوَيْقٍ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْحُمَى مِنْ فَوْحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ»^(١).

٥٧٢٦- رافعی کوری خەدیج ﷺ دەلی: لە پیڤه‌مبەرم ﷺ بیست دەیفه‌رموو: ((تا لە هالاوی دۆزه‌خه، که‌واته به‌ ئاو فینکی بکه‌نه‌وه)).

٢٩- بَابُ مَنْ خَرَجَ مِنْ أَرْضٍ لَا تِلْأِيمُهُ

٥٧٢٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَادٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرْعَيْحٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ أَنَّ نَاسًا -أَوْ رِجَالًا- مِنْ عُكْلٍ وَعُرَيْنَةَ قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ وَقَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنَّا كُنَّا أَهْلَ ضَرْعٍ، وَلَمْ نَكُنْ أَهْلَ رِيْفٍ. وَاسْتَوْخَمُوا الْمَدِينَةَ، فَأَمَرَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِدَوْدٍ وَبِرَاعٍ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَخْرُجُوا فِيهِ فَيَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا، فَانْطَلَقُوا حَتَّى كَانُوا نَاحِيَةَ الْحَرَّةِ، كَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ، وَقَتَلُوا رَاعِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَاسْتَأْفَوْا الدَّوْدَ، فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَبَعَثَ الطَّلَبَ فِي آثَارِهِمْ، وَأَمَرَ بِهِمْ فَسَمَرُوا أَعْيُنَهُمْ، وَقَطَعُوا أَيْدِيَهُمْ، وَتَرَكُوا فِي نَاحِيَةِ الْحَرَّةِ حَتَّى مَاتُوا عَلَى خَالِهِمْ^(٢).

٢٩- باسی که‌سیک له‌ جینگا و زه‌وییه‌ک ده‌رچت که‌ ئاو و

هه‌وا‌ی ناسازه‌ بو‌ی

٥٧٢٧- قه‌تاده ده‌گیرپه‌ته‌وه که‌ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ بو‌ی گیرپه‌نه‌وه که‌ که‌سانیک‌یان بیاوانیک‌ له‌ هۆزی عوگل و عوره‌ینه هاتن بو‌ خزمه‌تی پیڤه‌مبەری خوا ﷺ سه‌رزاره‌کی مسولمان بوون و وتیان: ئه‌ی پیڤه‌مبەری خوا ﷺ ئیمه‌ پیشتەر

(١) پروانه: ٣٢٦٢.

(٢) پروانه: ٢٣٣.

ئاژەڵ و مالات دار بووین، خەلکی خاوەن کشتوکال نەبووین ئاو و هەوای مەدینەیان پێ نەدەکەوت^(١)، بۆیە پیغەمبەری خواش ﷺ فەرمانی کرد بە بردنی چەند و شترێک و شوانێک لەگەڵیاندا، وە فەرمانی کرد ئەوانیش لەگەڵ و شترەکان و شوانەکەدا لە مەدینە دەرچن، ئینجا لە شیر و میزی و شترەکان بخۆنەو، ئەوانیش (لەگەڵ و شتر و شوانەکەدا) رۆشتن تاگەشتنە بەردەلانی پەرشەکە، دواى مسوڵمان بوونیان بپاوەر بوونەو و شوانەکەى پیغەمبەریان ﷺ کوشت، و شترەکانیشیان دایەبەر و بردنیان، هەوڵەکە بە پیغەمبەر ﷺ گەشت و چەكدارى نارد بە شوێنیاندا (گرتنیان و هینانیانەو)، پیغەمبەر ﷺ فەرمانی کرد بەبزماری سورۆکراو چاویان بۆ رشتن دەستیان برین و لە شوێنێکی بەردەلانی پەرشەکە دانران و وازیان لێ هێنرا، هەتا بەو حالەتەووە مردن.

٣٠- بَابُ مَا يُذَكَّرُ فِي الطَّاعُونَ

٥٧٢٨- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ سَعْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ يُحَدِّثُ سَعْدًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا سَمِعْتُمُ بِالطَّاعُونَ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا». فَقُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَهُ يُحَدِّثُ سَعْدًا وَلَا يُنْكِرُهُ قَالَ: نَعَمْ؟^(٣)

٣٠- باسی ئەوێ سەعد دەکەرت دەربارەى چاوە قوڵە

٥٧٢٨-ئێبراهیمی کورێ سەعد دەلی: لە ئوسامەى کورێ زەمیدم ﷺ بیست ئەو فەرموودەى بۆ سەعد گیرایەووە کە ئوسامە خۆى لە پیغەمبەرەووە ﷺ گیرایەووە

(١) ناساز بوو بۆیان.

(٢) پروانە: ٣٤٧٣.

فه‌رمووی: ((نه‌گهر بیستان چاوه‌ه قول‌ه له شوینیکدا که‌وتوته‌وه نه‌وه مه‌چنه نه‌و شوینه‌وه، وه نه‌گهر له شوینیکشدا چاوه‌ه قول‌ه که‌وتبویه‌وه و ئیوه له‌و شوینه‌دا بوون، نه‌وه لێی دهرمه‌چن)).

(حه‌بیبی کوری سابیت ده‌لی: و تم (به‌ئیراهیمی کوری سه‌عد): تو خوت له ئوسامه‌ت بیست بو سه‌عدی گیرایه‌وه و سه‌عدیش نکۆلی لێ نه‌کرد؟ وتی به‌لێ.

٥٧٢٩- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضي الله عنه خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْعَ لَقِيَهُ أَمْرَاءُ الْأَجْنَادِ - أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ - فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِأَرْضِ الشَّامِ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ عُمَرُ: ادْعُ لِي الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ. فَدَعَاَهُمْ، فَاسْتَشَارَهُمْ وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَاخْتَلَفُوا. فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْتَ لِأَمْرٍ، وَلَا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَعَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَلَا نَرَى أَنْ تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَقَالَ ارْتَفِعُوا عَنِّي.

تُمْ قَالَ ادْعُوا لِي الْأَنْصَارِ. فَدَعَوْتُهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ، فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلَافِهِمْ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي. تُمْ قَالَ: ادْعُ لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ مَشِيخَةٍ قُرَيْشٍ مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ. فَدَعَوْتُهُمْ، فَلَمْ يَخْتَلِفْ مِنْهُمْ عَلَيْهِ رَجُلَانِ، فَقَالُوا: نَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ، وَلَا تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، فَنَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ: إِنِّي مُصَبِّحٌ عَلَى ظَهْرٍ، فَأُصْبِحُوا عَلَيْهِ. قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرَكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ، نَعَمْ نَفَرٌ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ إِبِلٌ هَبَطَتْ وَادِيًا لَهُ عُذْوَتَانِ: إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ، وَالْأُخْرَى جَدْبَةٌ، أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتَ الْخَصْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ؟ وَإِنْ رَعَيْتَ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ - وَكَانَ مُتَغَيِّبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ - فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي فِي هَذَا عِلْمًا، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ

فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ». قَالَ: فَحَمِدَ اللَّهُ عَمْرُ
ثُمَّ انْصَرَفَ^(١).

٥٧٣٩- عه‌بدو‌ل‌لای کورپی حاریسی کورپی نه‌وه‌هل گیرایه‌وه له عه‌بدو‌ل‌لای کورپی
عه‌بباسه‌وه ﷺ که عومه‌ری کورپی خه‌تتاب ﷺ رۆشت بۆ شام، کاتی گه‌شته
سه‌رغ^(٢) سه‌رکرده‌کانی جه‌نگ- نه‌بو عوبه‌یده‌ی کورپی جه‌راح و هاو‌پیکانی پپی
گه‌یشتن-، ئینجا هه‌والیان پیدا که دمر‌دیک‌ی کوشنده‌ بلا‌وبو‌وته‌وه له ولاتی
شامدا، ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌لی: عومه‌ر پپی وتم: کۆچه‌رانی پیشینم بۆ بانگ
بکه، نه‌ویش بانگی کردن و راویژی پپی کردن، هه‌والی دانی که دمر‌دیک‌ی گشتی
له شامدا گه‌وتۆته‌وه، نه‌وانیش رایان جیاواز بوو، هه‌ندیکیان وتیان: بیگومان تۆ
به‌نیازی کاریک دمر‌چوویت وا نابینین لیی به‌شیمان ببیته‌وه، هه‌ندیکی تریان
وتیان: نه‌وه‌ی ماوه له خه‌لک و هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ل تۆدان، پیمان چاک
نییه‌ بیانخه‌یته‌ ناو نه‌و دمر‌ده کوشنده‌یه‌وه، عومه‌ر وتی: هه‌ستن له لام و برۆن،
پاشان وتی: پشتیوانانم بۆ بانگ بکه، منیش بانگم کردن و راویژی پپی کردن،
نه‌وانیش هه‌ر رپگای کۆچه‌رانیان گرت وه‌ک نه‌وان جیاواز بوون، عومه‌ر وتی:
هه‌ستن لام برۆن، له پاشان وتی: کی لی‌ریه‌ له گه‌وره‌ پیاوانی قورمیش نه‌وانه‌ی
سالی نازاد کردنی مه‌ککه کۆچیان کردوه بانگیان که بۆم، منیش بانگم کردن
دوو که‌سیان رایان جیاواز نه‌بوو هه‌موویان وتیان: لامان وایه‌ نه‌م خه‌لکه
بگیرپته‌وه نه‌یان به‌یته‌ ناو نه‌م دمر‌ده کوشنده‌یه‌وه، عومه‌ر به‌ناو خه‌لکه‌که‌دا
جاری دا من سبه‌ینی به‌سواری ولا‌خه‌که‌مه‌وه‌م، ئیتر بۆ سبه‌ینی هه‌موویان
سواری ولا‌خه‌کانیان بوون، نه‌بو عوبه‌یده‌ی کورپی جه‌راح ﷺ وتی: له
چاره‌نووسی خوا دیاری کردوه راده‌که‌یت؟ عومه‌ر وتی: کاشکی که‌سیکی تر

(١) پروانه: ٥٧٣٠، ٦٩٧٣.

(٢) سه‌رغ: گوندیکه‌ یان شاریکه‌ ١٣ قوناغ له مه‌دینه‌وه دووره‌ نوساوه به‌ یه‌مه‌نه‌وه.

ئهمه‌ی بوتایه ئه‌ی ئه‌بو عوبه‌یده^(١)، به‌ئێ ئێمه له چارمنووسی خوا راده‌که‌ین بو لای چارمنووسی خوا، پێم بلێ ئه‌گه‌ر تۆ چهند و شتریکت هه‌بێ هه‌وار ب‌خه‌یت، له‌ناو شیوێکدا دووبه‌ری هه‌بیّت له ناو به‌ریکیان له‌وم‌ری باش بیّت و به‌ره‌که‌ی تر بێ له‌وم‌ر بیّت، ئایا ئه‌گه‌ر له‌و به‌رمیان بیه‌وم‌رپێنی له‌وم‌ری باشی تیا‌یه به چارمنووسی خوا نییه؟ وه ئه‌گه‌ر له‌و به‌رمیان بیه‌وم‌رپێنی له‌وم‌ری که‌مه هه‌ر به‌چارمنووسی خوا نییه؟ ئیبنو عه‌بباس ده‌لێ: ئینجا عه‌بدو‌ره‌حمانی کو‌ری عه‌وف ؑ هات- که پێشتر له‌وئ نه‌بوو چوو بوو به‌ده‌م پێویستی خو‌یه‌وه- نه‌وسا وتی: من له‌م بارمه‌یه‌وه زانیاریم لایه، له پێغه‌مبه‌ری خوا ؑ بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئه‌گه‌ر بیستان چاوه‌ قو‌له له خاکی‌کدا په‌یدا بووه مه‌چه‌ نه‌و خاکه‌وه، وه ئه‌گه‌ر له خاکی‌کدا په‌یدا‌بوو بوو ئێوه‌ی تێدا بوو لێی ر‌امه‌که‌ن))، ئیبنو عه‌بباس ؑ ده‌لێ: ئیتر عومه‌ر ؑ سوپاس خوا‌ی کرد و گه‌رایه‌وه.

٥٧٣٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ، أَنَّ عُمَرَ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ، فَلَمَّا كَانَ بِسَرْعَ بَلَغَهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَأَخْبَرَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ»^(٢).

٥٧٣٠- عه‌بد‌ل‌ل‌ای کو‌ری عام‌یر ده‌گیرپێته‌وه که عومه‌ر ؑ ر‌وشت بو شام، جا کاتی گه‌شته سه‌رغ پێی گه‌یشت که د‌م‌رد‌یکی کوشنده له شام په‌یدا بووه، عه‌بدو‌ره‌حمانی کو‌ری عه‌وفیش بو‌ی گیرپێته‌وه که پێغه‌مبه‌ر ؑ هه‌رموو‌یه‌تی: ((ئه‌گه‌ر بیستان چاوه‌ قو‌له له خاکی‌کدا په‌یدا بووه، ئه‌وه مه‌چه‌ نه‌و خاکه‌وه، وه ئه‌گه‌ر له خاکی‌کدا په‌یدا بوو بوو ئێوه‌ی تێدا بوون لێی ر‌امه‌که‌ن)).

(١) چونکه عومه‌ر هه‌زی نه‌ده‌کرد پێچه‌وانه‌ی رای ئه‌بو عوبه‌یده بکات ؑ.

(٢) بروانه: ٥٧٢٩.

٥٧٣١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نُعَيْمِ الْمُجَمِّرِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ الْمَدِينَةَ الْمَسِيحُ وَلَا الطَّاعُونَ»^(١).

٥٧٣١- نه‌بو هورمه‌پره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((نه ده‌ججال نه چاوه‌قوله نارونه ناو شاری مه‌دینه‌وه)).

٥٧٣٢- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، حَدَّثَنِي حَفْصَةُ بِنْتُ سِيرِينَ قَالَتْ: قَالَ لِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رضي الله عنه: يَحْيَىٰ بِمَا مَاتَ؟ قُلْتُ: مِنَ الطَّاعُونَ. قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الطَّاعُونَ شَهَادَةٌ لِّكُلِّ مُسْلِمٍ»^(٢).

٥٧٣٢- چه‌فصه‌ی کچی سیرین ده‌لی: نه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ پی‌ی وتم په‌حیا^(٣) به‌چی مرد؟ وتم: به چاوه‌قوله، وتی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((مردوو) به سک ئیشه‌شه‌هیده، وه (مردوو) به چاوه‌قوله شه‌هیده)).

٥٧٣٣- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ سُمَيٍّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْمَبْطُونُ شَهِيدٌ، وَالْمَطْعُونُ شَهِيدٌ»^(٤).

٥٧٣٣- نه‌بو هورمه‌پره ﷺ له پیغه‌مبه‌روه ﷺ گپ‌راویه‌تیه‌وه فه‌رموویه‌تی: ((مردوو) به‌سک ئیشه‌شه‌هیده، وه (مردوو) به چاوه‌قوله شه‌هیده)).

(١) پروانه: ١٨٨٠.

(٢) پروانه: ٢٨٣٠.

(٣) په‌حیا برای چه‌فصه‌ بووه ﷺ. پروانه: إرشاد الساري: ٤٥٤/١٢.

(٤) پروانه: ٦٥٣.

٣١- بابُ أَجْرِ الصَّابِرِ فِي الطَّاعُونَ

٥٧٣٤- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا حَبَّانُ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي الْفَرَاتِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا أَخْبَرَتْنَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الطَّاعُونَ، فَأَخْبَرَهَا نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ: "أَنَّهُ كَانَ عَذَابًا يَبْعَثُهُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ، فَجَعَلَهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ، فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقَعُ الطَّاعُونَ فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا، يَعْلَمُ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الشَّهِيدِ". تَابَعَهُ النَّضْرُ، عَنْ دَاوُدَ^(١).

٣١- باسی پاداشتی ئارامگر له شوینی بڵاوبونهوهی چاوه قوله

٥٧٣٤- عایشه ی ﷺ خیزانی پیغمبهر ﷺ دهگیریتهوه که پرسیری له پیغمبهری خوا ﷺ کرد دمبراره ی تاعوون، پیغمبهری خواش ﷺ ههوالی پیدا و فهرمووی: ((بیگومان تاعوون سزایهکی خوی گهوره دمیڤیرت بو ههر کهسێک خوی بیهوئ، بهلام خوی گهوره تاعوونی گیراوه به رهحمهت و بهزمی بو باومپرداران، هیچ کهسێک نییه که تاعوون له شاریک یا ولاتیکیدا بهیدا ببیت تیدا بمینیتهوه به ئارام گرتن و جاومروانی پاداشتی خوا و دلتیا بیت هیچ زیانیکی تووش نابیت، جگه لهوهی خوی بو ی نووسیوه، ئیلا لهوه نهوه کهسه وینه ی پاداشتی شهیدی ههیه)).

نهرپ له داوودهوه ئهم فهرمووده ی گیراویهتییهوه و پالپشتی گیرانهوهکه ی ههبنانی کوری هیلالی کردوه.

٣٢- بَابُ الرُّقَى بِالْقُرْآنِ وَالْمُعَوِّذَاتِ

٥٧٣٥- حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَنْفُثُ عَلَى نَفْسِهِ فِي الْمَرَضِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ، فَلَمَّا ثَقُلَ كُنْتُ أَنْفِثُ عَلَيْهِ يَهَنًّا، وَأَمْسَحُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِرِكَتِهَا. فَسَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ: كَيْفَ يَنْفِثُ؟ قَالَ: كَانَ يَنْفِثُ عَلَى يَدَيْهِ، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ^(١).

٣٢- باسی دووعا و نزا به قورئان و په‌نا پی‌گیراوه‌کان^(٢)

٥٧٣٥- عایشه رضی الله عنها ده‌گیریتته‌وه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم له‌و نه‌خو‌شییه‌ی تییدا و‌مفات‌ی کرد، فووی ده‌کرد به‌خویدا به (خویندنی سو‌رته) په‌ناپی گیراوه‌کان، نینجا کاتی که نه‌خو‌شییه‌که‌ی سه‌خت بوو من به (خویندنی سو‌رته) په‌ناپی گیراوه‌ فوم پی‌دا ده‌کرد، ده‌ستی خویم ده‌ینا به لاشه‌یدا به‌هیوای فه‌ر و به‌ره‌که‌تی ده‌سته‌کانی خو‌ی.

(مه‌عمر ده‌لی) جا پرسیارم له‌ زوهری کرد چو‌ن فو‌ی پیا ده‌کرد؟ وتی: فو‌ی ده‌کرد به‌هه‌ردوو ده‌ستیدا و پاشان هه‌ردوو ده‌ستی ده‌ینا به‌ دم و چاویدا.

٣٣- بَابُ الرُّقَى بِقَاتِحَةِ الْكِتَابِ

وَيَذْكُرُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم.

٥٧٣٦- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بَشْرِ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَتَوْا عَلَى حَيٍّ مِنْ أَخْيَاءِ الْعَرَبِ، فَلَمْ يَقْرُوهُمْ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ لُدَّعَ سَيْدُ أُولَئِكَ فَقَالُوا: هَلْ مَعَكُمْ مِنْ

(١) بروانه: ٤٤٣٩.

(٢) په‌ناپی‌گیراوه‌کان هم سنی سو‌رته‌ن: سو‌رته‌ی فه‌له‌ق و سو‌رته‌ی ناس و سو‌رته‌ی ئیخلاص.

دَوَاءٍ أَوْ رَاقٍ؟ فَقَالُوا: إِنَّكُمْ لَمْ تَقْرُؤُوا، وَلَا تَفْعَلْ حَتَّى تَجْعَلُوا لَنَا جُعْلًا. فَجَعَلُوا لَهُمْ قَطِيعًا مِنَ الشَّاءِ، فَجَعَلَ يَقْرَأُ بِأَمِّ الْقُرْآنِ، وَيَجْمَعُ بَرَاقَهُ، وَيَتَفَلَّ، قَبْرًا، فَأَتَوْا بِالشَّاءِ، فَقَالُوا: لَا نَأْخُذُهُ حَتَّى نَسْأَلَ النَّبِيَّ ﷺ فَسَأَلُوهُ، فَضَحِكَ وَقَالَ: «وَمَا أَدْرَاكَ أَنَّهَا رُقِيَّةٌ؟ خُذُوهَا، وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ»^(١).

٣٣- باسی دوعا کردن به سوره‌تی فاتحه

(ئەم فەرموودەیه) لە ئیبنو عەبباسەو ﷺ گێردراوتمەو لە پێغەمبەرەو ﷺ. ٥٧٣٦- ئەبو سەعیدی خودری ﷺ دەگێڕێتەو کەسانیک لە هاوێلانێ پێغەمبەر ﷺ چوون بۆ ناو خێلێ لە خێلەکانی عەرەب، بەلام ئەوان میوانداریان نەکردن، جا لە کاتیگدا ئەوان لەو حالەدا بوون لەوکاتەدا سەرۆکی ئەو (خێلە) گەزرا^(٢)، ئینجا (هاتن و) وتیان: ئیوێ دەرمانی یان دووعا و نوشته‌یه‌کتان لایه؟ ئەوانیش وتیان: لەراستیدا ئیوێ میوانداریتان لی نەکردین ئیئەش ئەوکارە ناکهین هەتا کرێیه‌کمان بۆ بریار نەدەن، ئەوانیش رانه مەرپکیان بۆ بریاردان (پێیان بدەن)، ئیتر کەسیکیان دەستی کرد بەخویندنی سوره‌تی فاتحه، تفی (لە دەمیدا) کوودەکردهو و تفی دەرکردهو (دەیدا لە نەخۆشەکه و) ئیتر چاک بوویهو، جا مەرەکانیان هینا (بویان کە سی مەرپ بوون)، وتیان و مری ناگرین هەتا پرسیار نەکهین لە پێغەمبەری خوا ﷺ، ئینجا پرسیاران لی کرد و ئەویش پیکه‌نی و فەرمووی: ((چۆنت زانی سوره‌تی فاتحه دووعایه؟ و مری گرن و (دابەشی کەن) لەگەڵ بەشەکانی خۆتاندا بەشیکیش بۆمن دابنێن)).

(١) پروانه: ٢٢٧٦.

(٢) ماری یا دوویشکێک پتویدا و گەستی.

٣٤- بابُ الشَّرْطِ فِي الرُّقِيَةِ بِقَطِيعِ مِنَ النَّعَمِ

٥٧٣٧- حَدَّثَنِي سِيدَانُ بْنُ مُضَارِبٍ أَبُو مُحَمَّدٍ الْبَاهِلِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ الْبَصْرِيُّ -هُوَ صَدُوقٌ - يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ الْبَرَاءُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ الْأَخْنَسِ أَبُو مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مَرُّوا بِمَاءٍ فِيهِمْ لَدِيغٌ -أَوْ سَلِيمٌ- فَعَرَضَ لَهُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَاءِ فَقَالَ: هَلْ فِيكُمْ مِنْ رَاقٍ؟ إِنْ فِي الْمَاءِ رَجُلًا لَدِيغًا -أَوْ سَلِيمًا- فَأَنْطَلَقَ رَجُلٌ مِنْهُمْ فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ عَلَى شَاءٍ، فَبَرَأَ، فَجَاءَ بِالشَّاءِ إِلَى أَصْحَابِهِ، فَكَرِهُوا ذَلِكَ وَقَالُوا: أَخَذْتَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. حَتَّى قَدِمُوا الْمَدِينَةَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنْ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ».

٣٤- باسی دوعاکردن به مهرجی چهند سهر مهریک^(١)

٥٧٣٧-ئیبینو عه‌بباس ﷺ ده‌گیریت‌هوه که چهند که‌سیک له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌لای خیل‌یکدا روشتن که لای ناویکدا بارگه و بنه‌یان خستبوو، بیاویکی گه‌زراو- یان له جوئه که‌وتووێه‌ک یان تیا بوو، ئینجا بیاویک له‌وانه‌ی لای ئاوه‌که هاته لایان وتی: که‌سیکتان تیدایه دووعا خوین بیت؟ بیگومان له ناو خه‌لکی لای ئاوه‌که‌دا گه‌زراو-یا له جوئه که‌وتووێه‌ک-یان تیدایه، ئینجا بیاویک له هاوه‌لان روشت (بو لای نه‌خۆشه‌که و) سوپرتی فاتیه‌ی خویند (پاییدا) له به‌رامبه‌ر چهند سهر مهریکدا، نه‌خۆشه‌که چاک بوویه‌وه ئه‌ویش مه‌رپه‌کانی هینا بو لای هاوړپیکانی، به‌لام ئه‌وان پێیان باش نه‌بوو، وه وتیان: له‌سهر (خویندنی) قورئان کریت و مرگرتوو؟ تا هاتنه‌وه بو مه‌دینه و وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌و هاوه‌له له‌سهر قورئان خویندن کرێ و مرگرتوو، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ هه‌رمووی: ((به‌راستی شی‌اوترین شتیک که کریتان له‌سهری و مرگرتوو قورئانه‌که‌ی خوایه)).

(١) که‌س و کاری نه‌خۆشه‌که بیده‌ن به‌ دوعا خوینه‌که.

٣٥- بابُ رُقِيَةِ الْعَيْنِ

٥٧٣٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَعْبُدُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ شَدَّادٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَوْ أَمَرَ أَنْ يُسْتَرْقَى مِنَ الْعَيْنِ.

٣٥- باسی دوعا کردن بۆ که سیکی به چاوه‌وه بووه^(١)

٥٧٣٨- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌ئێ: پێغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رمانی پێ ده‌کردم- فه‌رمانی ده‌کرد-که دوعا بکړیت له چاو پیسی.

٥٧٣٩- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ وَهَبٍ بْنُ عَطِيَّةَ الدَّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ الزُّبَيْدِيُّ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ زَيْنَبَ ابْنَةِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ: «اسْتَرْقُوا لَهَا، فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ». وَقَالَ عَقِيلٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، تَابَعَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ.

٥٧٣٩-نوممو سه‌له‌مه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه پێغه‌مبهر ﷺ له مائی ئه‌ودا که‌نیزه‌کیکی بی‌نی ڕوو‌خساری زه‌رد هه‌لگه‌ڕابوو، فه‌رمووی: ((داوا بکه‌ن که‌سیک دوعای بۆ بکات، چونکه به‌راستی ئه‌م که‌نیزه‌که به‌چاوه‌وه بووه^(٢))).

عوفه‌یل له زوهریه‌وه ده‌گێڕێته‌وه ده‌ئێ: عوروه بۆی گێڕامه‌وه له پێغه‌مبهری خوا ﷺ. عه‌بدوڵلای کورێ سالییم ئه‌م فه‌رمووده‌ی له زوبه‌یدییه‌وه گێڕاوه‌ته‌وه و پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی موحه‌مه‌دی کورێ چه‌رب ده‌کات.

(١) دوعا له‌چاو پیش به‌م جو‌ره‌ش ڕاسته‌ مانا بکړیت.

(٢) یان په‌ش بووه‌ یان سوڕیه‌ک که په‌شی به‌سه‌روه‌یه، یان به‌چاو جنۆکه‌وه بووه، یان به‌چاو شه‌یتانه‌وه بووه.

٣٦- بابُ: الْعَيْنُ حَقٌّ

٥٧٤٠- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ تَصْرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْعَيْنُ حَقٌّ». وَنَهَى عَنِ الْوُشْمِ^(١).

٣٦- باسیک: چاوپیسسی راسته

٥٧٤٠- نه‌بو هورمه‌یره ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرپته‌وه و ده‌فه‌رمووی: ((
 توشبوونی) چاو هه‌قه و راسته))، وه خال کوتانی قه‌ده‌غه کرد.

٣٧- بابُ رُقِيَةِ الْحَيَّةِ وَالْعُقْرَبِ

٥٧٤١- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِيُّ، حَدَّثَنَا
 عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ، سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الرُّقِيَةِ مِنَ الْحُمَةِ، فَقَالَتْ:
 رَخَّصَ النَّبِيُّ ﷺ الرُّقِيَةَ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ.

٣٧- باسی (دروسته) نوشتنه‌ی مار و دووپشک بکریت

٥٧٤١- عه‌بدوره‌حمانی کوپی نه‌سوهد له باوکییه‌وه ده‌گیرپته‌وه که‌پرسیاری له
 عائیشه ﷺ کرد دهرباره‌ی نوشته له ژمه‌ردا (دووپشک)، عائیشه‌ش ﷺ وتی:
 پیغه‌مبه‌ر ﷺ موئه‌تی دا دوعا و نوشته له هه‌موو جانه‌وه‌ریکی ژمه‌ردار بکریت.

٣٨- بابُ رُقِيَةِ النَّبِيِّ ﷺ

٥٧٤٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَنَائِبْتُ عَلَى
 أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، فَقَالَ نَائِبْتُ: يَا أَبَا حَمْرَةَ، اسْتَكْبَيْتُ. فَقَالَ أَنَسٌ: أَلَا أَرَاكَ بِرُقِيَةِ رَسُولِ اللَّهِ

ﷺ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: «اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ مُذْهِبَ الْبَاسِ، اشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا».

٣٨- باسی ئەو دوعای پیغمبەر ﷺ (که هه‌میشه دوعای پێده‌کرد)

٥٧٤٢- عه‌بدولعه‌زیز ده‌لی: من و سابیت جووین بۆ لای ئەنه‌سی کوری مالیک ﷺ ئینجا سابیت وتی: ئەه‌ی ئەبو حه‌مزه‌ من نه‌خۆش که‌وتووم، ئەنه‌سیش وتی: ئایا دوعات بۆ بکه‌م به‌ دوعاکه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ؟ وتی: به‌لی، فه‌رموو: ((خودای په‌رومردگاری خه‌لکی لابه‌ری ئیش و ئازار، شیفایا بده‌ خۆت شیفایا دهری، هه‌یج شیفایه‌ک نییه‌ جگه‌ له‌ شیفای تو، شیفایه‌ک (بده‌) که‌ هه‌یج نه‌خۆشییه‌ک جێ نه‌هێڵی)).

٥٧٤٣- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُعَوِّذُ بَعْضَ أَهْلِهِ، يَمْسَحُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى وَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا». قَالَ سُفْيَانُ: حَدَّثْتُ بِهِ مَنْصُورًا، فَحَدَّثَنِي عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ نَحْوَهُ^(١).

٥٧٤٣ عایشه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه‌ که‌ سه‌ردانی نه‌خۆشیکێ خێزانی خۆی ده‌کرد ده‌ستی راستی ده‌هێنا (به‌شوینی ئازارمه‌که‌یدا) و ده‌یفه‌رموو: ((خودای په‌رومردگاری خه‌لکی لابه‌ری ئیش و ئازار، شیفایا بده‌ خۆت شیفایا دهری، هه‌یج شیفایه‌ک نییه‌ جگه‌ له‌ شیفای تو، شیفایه‌ک که‌ هه‌یج نه‌خۆشییه‌ک جێناهێڵی)).

سوفیان ده‌لی: ئەم فەرمووده‌یه‌م گێرایه‌وه بۆ مەنصور، مەنصوریش له ئیبراهیمه‌وه له مەسروق‌ه‌وه ئەویش له عائیشه‌وه ﷺ وێنه‌ی ئەم فەرمووده‌ی گێرایه‌وه.

٥٧٤٤- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَرْفِي يَقُولُ: «امْسَحِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ، بِيَدِكَ الشِّفَاءُ، لَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا أَنْتَ»^(١).

٥٧٤٤- عائیشه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که پێغه‌مبهری خوا ﷺ هه‌میشه که دوعای ده‌کرد ده‌یفه‌رموو: ((ئەم ئازاره لابهره ئە‌ی په‌روه‌ردگاری خه‌لکی، شیفای به‌ده‌ستی تۆیه، جگه له تۆ که‌س ئە‌م ئازاره لا نابات)).

٥٧٤٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ لِلْمَرِيضِ: «بِسْمِ اللَّهِ، تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا، يُشْفَى سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبَّنَا».

٥٧٤٥- عائیشه ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبهر ﷺ هه‌میشه له دوعا‌کردنیدا (بۆ نه‌خۆش) ده‌یفه‌رموو: ((به‌ناوی خواوه ئە‌مه خاکی زه‌وی خۆمانه، له‌گه‌ڵ تفی مسو‌لمانێ له‌ خۆمان نه‌خۆشه‌که‌مان چاک ده‌کاته‌وه به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگارمان))^(٢).

٥٧٤٦- حَدَّثَنِي صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ رَبِّهِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ فِي الرُّقِيَةِ: «تُرْبَةُ أَرْضِنَا، وَرِيقَةُ بَعْضِنَا، يُشْفَى سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبَّنَا»^(١).

(١) پروانه: ٥٦٧٥.

(٢) ئیمامی نه‌وه‌وی له شه‌رحی سه‌حیحی موس‌لیم دا ده‌لی: مانای فەرمووده‌که به‌م شیوه‌یه: تفی خۆی بکات به‌سه‌ر په‌نجه‌ی شایه‌تومانیه‌وه، پاشان بیخاته سه‌ر خاک و هه‌ندێ خۆلی پێوه ب‌لکێت ئە‌نجا ب‌يدات له شۆینی برینه‌که یان ئازاره‌که و ئە‌م دوعایه ب‌لێت له کاتی پیا‌هێنانیدا (١٨٤/١٤).

٥٧٤٦- عائیشه رضی اللہ عنہا دهلی: پیغمه مبه صلی اللہ علیہ وسلم هه میسه له دوعاگردنیدا (بو نه خووش) دمیفه رموو: ((ئهمه خاکی زهوی خومانه، له گهل تفی مسولمانی له خو مان نه خو شه که مان چاک دهکاته وه به فه رمانی په رومردگارمان)) ^(٢).

٣٩- بابُ النَّفْتِ فِي الرُّقِيَةِ

٥٧٤٧- حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا قَتَادَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «الرُّؤْيَا مِنَ اللَّهِ، وَالْحُلُمُ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَنْفُثْ حِينَ يَسْتَقِيطُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَيَتَعَوَّذُ مِنَ شَرِّهَا، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ» ^(٣). وَقَالَ أَبُو سَلَمَةَ: وَإِنْ كُنْتُ لَأَرَى الرُّؤْيَا أَثْقَلَ عَلَيَّ مِنَ الْجَبَلِ، فَمَا هُوَ إِلَّا أَنْ سَمِعْتُ هَذَا الْحَدِيثَ فَمَا أَبَالِيَهَا.

٣٩- باسی تفکردن له دوعادا

٥٧٤٧- نه بو فه تاده رضی اللہ عنہ دهلی: له پیغمه مبه صلی اللہ علیہ وسلم بیست دمیفه رموو ((خه و بینینی چاک له خوا و مه، وه خه و بینینی خراب له شهیتانه و مه، جا نه گهر که سیکتان له خه ویدا شتیکی بینی به لایه وه ناخووش بوو، که له خه وهه ستا با سی جار تف بکاته (لای چه پی)، وه په نا بگری به خوا له زیانی نهو خه وه، ئیتر به دلنیا پیه وه زیانی پی ناگه یه نیئت)).

- نه بو سه له مه دهلی: من هه ندی جار خه و ده بینم له شاخیك فورستر له سه رم، جا هه ر که نه م فه رمو و ده مه بیست ئیتر گوئی پیناده م.

(١) پروانه: ٥٧٤٥.

(٢) ئیمامی نه وه وی له شه رحی صه حیعی موسلیم دا دهلی: مانای فه رمو و ده که به م شیوه یه: تفی خو ی بکات به سه ر په نجه ی شایه تومانیه وه، پاشان بیخاته سه ر خاک و هه ندی خو لی پیوه بلکیت، نه نجا بیدات له شو تنی برینه که یان نازاره که و نه م دوعایه بلیت له کاتی پیا هیتانیدا. (١٨٤١١٤).

(٣) پروانه: ٣٢٩٢.

٥٧٤٨- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَوْسِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ نَفَثَ فِي كَفِّهِ بِقُلِّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَبِالْمُعَوَّدَتَيْنِ جَمِيعًا، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ وَمَا بَلَغَتْ يَدَاهُ مِنْ جَسَدِهِ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَلَمَّا اشْتَكَى كَانَ يَأْمُرُنِي أَنْ أَفْعَلَ ذَلِكَ بِهِ. قَالَ يُونُسُ: كُنْتُ أَرَى ابْنَ شِهَابٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ إِذَا أَتَى إِلَى فِرَاشِهِ^(١).

٥٧٤٨- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌میشه که ده‌روسته ناو نوێنی نوسته‌که‌ی له‌گه‌ڵ خوێندنێ سوپه‌ته‌کانی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝﴾ فووی ده‌کرد به هه‌ردوو ناو له‌پیدا، له پاشان هه‌ردووکیانی ده‌یتنا به‌دهم و جاویدا و نه‌و جیگای ده‌سته‌کانی پێی بگه‌شتایه له لاشه‌ی.

- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: جا کاتی پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌خۆش که‌وت فه‌رمانی پێده‌کردم که نه‌و کاره‌ی پێبکه‌م (له جیاتی خۆی).

یونس ده‌لێ: من ئیبنو شیهابم دی نه‌و شیوه‌ی دوعا خوێندن و فوکردنه‌ی ده‌کرد کاتی ده‌جوویه ناو نوێنی خه‌وتنه‌که‌یه‌وه.

٥٧٤٩- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشْرٍ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَهْطًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ انْطَلَقُوا فِي سَفَرَةٍ سَافَرُوها، حَتَّى نَزَلُوا بِحَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَاسْتَضَافُوهُمْ، فَأَبَوْا أَنْ يُضَيَّفُوهُمْ، فَلَدَغَ سَيْدُ ذَلِكَ الْحَيِّ، فَسَعَوْا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ لَا يَنْفَعُهُ شَيْءٌ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَوْ أَتَيْتُمْ هَؤُلَاءِ الرَّهْطَ، الَّذِينَ قَدْ نَزَلُوا بِكُمْ، لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ عِنْدَ بَعْضِهِمْ شَيْءٌ. فَأَتَوْهُمْ فَقَالُوا: يَا أَيُّهَا الرَّهْطُ إِنَّ سَيِّدَنَا لِدَغٌ، فَسَعَيْنَا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ، لَا يَنْفَعُهُ شَيْءٌ، فَهَلْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْكُمْ شَيْءٌ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: نَعَمْ، وَاللَّهِ إِنِّي لَرَاقٍ، وَلَكِنَّ اللَّهَ لَقَدِ

اسْتَصَفْنَاكُمْ فَلَمْ تُصَيِّفُونَا، فَمَا أَنَا بِرَاقٍ لَكُمْ حَتَّى تَجْعَلُوا لَنَا جُعْلًا. فَصَالَحُوهُمْ عَلَى قَطِيعٍ مِنَ الْغَنَمِ، فَأَنْطَلَقَ فَجَعَلَ يَنْفُلُ وَيَقْرَأُ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ① الْفَاتِحَةِ. حَتَّى لَكَأَنَّمَا نُشِطَ مِنْ عِقَالٍ، فَأَنْطَلَقَ يَمْشِي مَا بِهِ قَلْبُهُ. قَالَ: فَأَوْفَوْهُمْ جُعْلَهُمُ الَّذِي صَالَحُوهُمْ عَلَيْهِ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: اقْسِمُوا. فَقَالَ الَّذِي رَقَى: لَا تَفْعَلُوا حَتَّى نَأْتِيَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ لَهُ الَّذِي كَانَ، فَتَنْظُرَ مَا يَأْمُرُنَا. فَقَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرُوا لَهُ، فَقَالَ: «وَمَا يُدْرِيكَ أَنَّهَا رُفِيَةٌ؟ أَصَبْتُمْ، اقْسِمُوا وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ» ②.

٥٧٤٩-ئەبو سەعید ؓ دەگێڕێتەووە کە چەند کەسیک لە ھاووەلانی بیغەمبەر ؓ لە سەفەرێکدا سەفەریان کرد، دەرچوون و روشتن تا لای خێلێک لە خێلەکانی عەرمب لایاندا، داوای میواندارییان لێکردن بەلام ئەوان میواندارییان نەکردن، جاسەرۆکی ئەو خێلە گەزرا و (مارئ یان دووېشکی پێویدا)، بەهەموو شتێک ھەولیاندا (چارەسەر بێ) هیچ شتێک سوودی پێ نەگەیاند، ئینجا کەسیکیان وتی: خۆزگە برۆشتنایە بۆ لای ئەو کۆمەڵەی لایاندووە لاتان بەلکو کەسیکیان شتێکی لابیت (سوودی ھەبێ)، بۆیە ھاتن بۆ لایان وتیان: خەلکینە گەورەکەمان گەزراوە، ھەموو ھەولێکمان دا بەهەموو شتێک بێ سوود بوو بۆی، دەی ئایا کەسیکتان چارمێکی لایە؟ کەسیکیان وتی: بەلێ سویند بەخوا من دوای بۆ دەکەم، بەلام سویند بەخوا ئێمە داوای میوانداریمان لە ئێوە کرد ئێوە میوانداریتان نەکردین، بۆیە منیش دوووعاتان بۆ ناکەم تا کرێبەکمان بۆ دانەنێن، ئەنجا لەگەڵیان رێککەوتن کە چەند سەر مەرپێکیان پێ بدەن، ئەوسا ئەبو سەعید روشت (بۆ لای گەورەکەیان) کەمێ تفی لێ دەدات و سورەتی فاتیحە دەخوینێ بەسەریدا، ئیتر گەزراوەکە وا چاک بۆوە وەک وشتی لەپەت بەربووی لێھات، ئینجا دەستی بە روشتن کرد هیچ ئیش و ئازاریکی نەما، ئەو

بره مه‌ره‌ی له‌سه‌ری رێکه‌وتبوون پێیان دان، که‌سیکیان وتی: دابه‌شی بکه‌ن، به‌لام نه‌بو سه‌عید که‌ دوعاکه‌ی کردبوو وتی: دابه‌شی مه‌که‌ن هه‌تا ده‌چینه‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌ی که‌ بووه‌ بو‌ی ده‌گیرینه‌وه‌، نه‌وسا بزانیان چ فه‌رمانیکمان پێ ده‌کات، ئینجا هاتنه‌وه‌ بو‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و باسه‌که‌یان بو‌ گیرایه‌وه‌، نه‌ویش فه‌رمووی: ((چۆنت زانی سو‌رته‌ی فاتحه‌ به‌دعایه‌؟ له‌و کاره‌تاندا پێکاو‌تانه‌، دابه‌شی که‌ن و له‌گه‌ڵ به‌شه‌کانی خۆتاندا به‌شیکیش بو‌ من دابنێن)).

٤٠- بابُ مَسْمُحِ الرَّاقِي الْوَجَعِ بِيَدِهِ الْيُمْنَى

٥٧٥٠- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعَوِّذُ بَعْضَهُمْ بِمَسْحِهِ بِيَمِينِهِ: «أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا». فَذَكَرْتُهُ لِمَنْصُورٍ، فَحَدَّثَنِي عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ بِنَحْوِهِ^(١).

٤٠- باسی دوعا خوێن ده‌ستی راستی بێنیت به‌شوینی

ئازار (ی نه‌خۆشه‌) که‌دا

٥٧٥٠- عایشه‌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه‌ که‌ دووعای ده‌کرد بو‌ که‌سیکیان ده‌ستی راستی پیا ده‌هێنا^(٢) و ده‌یفه‌رموو: ((په‌رومردگاری خه‌لکی ئێش و ئازارمه‌کی لابه‌ و مه‌یهێله‌، شیفای بده‌ هه‌رخۆت شیفای ده‌ری، هه‌یج شیفایه‌ك نییه‌ جگه‌له‌ شیفای تو، شیفایه‌ك که‌ هه‌یج نه‌خۆشییه‌ك جێناهیلت)).

(١) بروانه: ٥٦٧٥.

(٢) واته: ده‌ستی راستی ده‌هێنا به‌شوینی ئازهره‌که‌یدا و دوعاکه‌ی پیا ده‌خوێند.

سوفیان ده‌لی: ئەم فەرمووده‌یه‌م گێڕایه‌وه بۆ مه‌نصور، مه‌نصوریش له ئیبراهیمه‌وه وه له مه‌سروقه‌وه، ئەویش له عائیشه‌وه (رضی الله عنها) وێنه‌ی ئەم فەرمووده‌ی گێڕایه‌وه.

٤١- باب: فِي الْمَرْأَةِ تَرْقِي الرَّجُلَ

٥٧٥١- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) كَانَ يَنْفِثُ عَلَى نَفْسِهِ فِي مَرَضِهِ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ بِالْمَعْوَذَاتِ، فَلَمَّا ثَقُلَ كُنْتُ أَنَا أَنْفِثُ عَلَيْهِ بِهِنَ، فَأَمَسَحُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِبَرَكَتِهَا. فَسَأَلْتُ ابْنَ شِهَابٍ: كَيْفَ كَانَ يَنْفِثُ؟ قَالَ: يَنْفِثُ عَلَى يَدَيْهِ، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ^(١).

٤١- باسیک: دەربارە‌ی ژن دووعا بکا بۆ پیاو

٥٧٥١- عائیشه (رضی الله عنها) ده‌گێڕێته‌وه ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌و نه‌خۆشیه‌ی که تییدا گیانی کیشرا و وه‌فاتی کرد، به‌خویندنی سوڤته‌ په‌نا پی گێراوه‌کان فووی ده‌کرد به‌ لاشه‌ی خۆیدا، ئینجا کاتی که نه‌خۆشی یه‌که‌ی سه‌خت بوو من نه‌و سوڤته‌انه‌م ده‌خویند فووم پیا‌ده‌کرد و ده‌ستی خۆیم ده‌هینا به‌ لاشه‌یدا، به‌ه‌یوای فەر و به‌ره‌که‌تی ده‌سته‌کانی خۆی.

(مه‌عمه‌ر ده‌لی:) جا پرسیارم له ئیبنو شیهاب کرد چۆن فووی پیا ده‌کرد؟ وتی: فووی ده‌کرد به‌ هه‌ردوو ده‌ستیدا و پاشان هه‌ردوو ده‌ستی ده‌هینا به‌ دم و چاویدا.

٤٢- بابُ هُنْ لَمْ يَرْقِ

٥٧٥٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حُصَيْنُ بْنُ مُثَرِّ، عَنْ حُصَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا فَقَالَ: «عَرِضْتُ عَلَى الْأُمَمِ، فَجَعَلَ يَمُرُّ النَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلُ، وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، وَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ، فَرَجَوْتُ أَنْ يَكُونَ أُمَّتِي، فَقِيلَ هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ. ثُمَّ قِيلَ لِي: انْظُرْ. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ، فَقِيلَ لِي: انْظُرْ هَكَذَا وَهَكَذَا. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ، فَقِيلَ: هَؤُلَاءِ أُمَّتُكَ، وَمَعَ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ». فَتَفَرَّقَ النَّاسُ وَلَمْ يَبْقَ لَهُمْ، فَتَذَاكَّرَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: أَمَّا نَحْنُ فَوَلِدْنَا فِي الشَّرِّ، وَلَكِنَّا آمَنَّا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَلَكِنْ هَؤُلَاءِ هُمْ أَبْنَاؤُنَا، فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «هُمُ الَّذِينَ لَا يَتَطَيَّرُونَ، وَلَا يَسْتَرْقُونَ، وَلَا يَكْتُوبُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ». فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ». فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ فَقَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ»^(١).

٤٢- باسی ئەو کەسەکی داواى دوکا ناکات (بو نه‌خۆشی)

٥٧٥٢- سه‌عیدی کوری جوبه‌یر ده‌گیرێته‌وه له ئیبنو عه‌باسه‌وه رضي الله عنه وتی: رَوَّيْتُكَ بَيْغَه‌مبَه‌ر ﷺ هاته‌ ناومان و فه‌رمووی: ((ئوممه‌ته‌کانم نیشان درا، جا بێغه‌مبهر هه‌بوو ده‌روشت یه‌ک که‌سی له‌ گه‌لدا بوو، بێغه‌مبهر هه‌بوو دوو که‌سی له‌گه‌لدا بوو، بێغه‌مبهریش هه‌بوو کۆمه‌لێ که‌سی له‌گه‌لدا بوو، بێغه‌مبهریش هه‌بوو کۆمه‌لێ که‌سی له‌گه‌لدا بوو، ئینجا (له‌ دووره‌وه) خه‌لکیکی زۆرم بینی ناسۆکه‌یان پڕ کردبوو، چاوهروان بووم ئوممه‌ته‌که‌ی من بن، وترا: ئەوه‌ مووسا ﷺ و گه‌له‌که‌یه‌تی، پاشان پێم وترا: سه‌یرکه‌، جا خه‌لکیکی زۆرم بینی ناسۆکه‌یان پڕ کردبوو، ئینجا پێم وترا: سه‌یری ئەوێ و ئەوێ که‌، خه‌لکیکی زۆرم بینی ناسۆکه‌یان پڕ کردبوو، پێم وترا: ئا ئەوانه‌ ئوممه‌ته‌که‌ی تۆن، وه‌ له‌گه‌ل ئا ئەوانه‌دا چه‌فتا هه‌زار هه‌ن به‌بێ لیپرسینه‌وه ده‌رونه‌ به‌هه‌شته‌وه، خه‌لکه‌که‌

بلاوهمیان لی کرد و پیغه‌مبەر ﷺ پروونی نه‌کردموه بویان^(١)، ئینجا خه‌لکه‌که که‌وتنه باسکردنی (ئه‌وانه‌ی بی لیپرسینه‌وه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه) وتیان: ئیمه له بته‌رستیدا له دایک بووین به‌لام باومرمان هینا به‌خوا و پیغه‌مبەر‌که‌ی ﷺ^(٢)، به‌لکو نا ئه‌وانه منداله‌کانی ئیمه‌ن، جا نه‌و وته‌یه گه‌شت به پیغه‌مبەر ﷺ و فهرمووی: ((ئه‌وانه نه‌و که‌سانه‌ن که ره‌شبینی نا‌که‌ن^(٣)، وه داوای نوشته نا‌که‌ن، خو‌یان داغ نا‌که‌ن، ته‌نها پشت به په‌روم‌ر‌دگاریان ده‌به‌ستن)) ئینجا عو‌کاشه‌ی کوری می‌حصه‌ن ﷺ هه‌ستایه‌وه و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ ئایا منیان تیدا‌یه؟ فهرمووی: ((به‌ئی))، ئینجا بپاویکی تر هه‌ستا و وتی: ئه‌ی منیان تیدا‌یه؟ فهرمووی: ((عو‌کاشه پیشت که‌وت)).

٤٣- بابُ الطَّيْرَةِ

٥٧٥٣- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى وَلَا طَيْرَةٌ، وَالشُّؤْمُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْمَرْأَةِ، وَالْدَّارِ، وَالْذَّابَةِ»^(٤).

٤٣- باسی ره‌شبینی و به‌دقوومی^(٥)

٥٧٥٣- ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده‌گیریته‌وه که پیغه‌مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خو‌شی نییه، به‌دقومی نییه، شومی^(١) له سی شت دایه: له ژن و خانوو و ولاخ)).

(١) نه‌و هه‌فتاه‌زاره کین؟.

(٢) که‌واته نه‌و که‌سانه ئیمه نین، به‌لام له فهرمووده‌ی ژماره (٥٧٠٥) له‌ده‌فهرمووی ئیمه نه‌و که‌سانه‌ین یان منداله‌کا‌همان نه‌و که‌سانه‌ن.

(٣) به‌هو‌ی فپینی بالنده‌وه.

(٤) پروانه: ٢٠٩٩.

(٥) عه‌ره‌به‌کان له سه‌رده‌می نه‌فامیدا نه‌گه‌ر که‌سیکیان بیویستایه بروا بو سه‌فه‌ر نه‌گه‌ر بالنده‌ی بدیایه به‌لای راستدا بفریایه، به‌لایه‌وه چاک بوو ده‌روشت بو سه‌فه‌ره‌که‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر به‌لای چه‌پدا بفریایه، په‌شبین بوو پیتی و نه‌ده‌رو‌یشت بو سه‌فه‌ره‌که‌ی. (ارشاد الساری: ٤٧٣١٢).

٥٧٥٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا طَيْرَةَ، وَخَيْرُهَا الْقَالُ». قَالُوا: وَمَا الْقَالُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ»^(١).

٥٧٥٤-ئەبو ھورەیرە ﷺ دەئێ: لە پێغەمبەری خوا ﷺ بیست دەیفەرموو: ((شومی نییە، چاکترینی شوومی تەفانولە))، عەرزیان کرد: تەفانول چییە؟ ((وشەیهکی چاک و باشە یەکیکیان دەبیستی)).

٤٤- بَابُ الْقَالِ

٥٧٥٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «لَا طَيْرَةَ، وَخَيْرُهَا الْقَالُ». قَالَ: وَمَا الْقَالُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ»^(٢).

٤٤- باسی گەشبینی^(٤)

٥٧٥٥-ئەبو ھورەیرە ﷺ دەئێ: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((شومی نییە، چاکترینی شوومی تەفانولە))، عەرزیان کرد: تەفانول چییە؟ ((وشەیهکی چاک و باشە یەکیکتان دەبیستی)).

٥٧٥٦- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى وَلَا طَيْرَةَ، وَيُعْجِبُنِي الْقَالُ الصَّالِحُ، الْكَلِمَةُ الْحَسَنَةُ»^(٣).

(١) ھەندێ دەئێن ئەگەر شومی ھەبێت لەم سێ شتە داھە.

(٢) پڕوانە: ٥٧٥٥.

(٣) پڕوانە: ٥٧٥٤.

(٤) نوقلانی باش، پێچەوانە یە شەبەنی، وەک بە نەخۆشیک بلیت چاکیت ئەویش وابزانن بەرەو چاکی دەروات.

۵۷۵۶- ئەنەس رضی اللہ عنہ لە پیغەمبەرەوه ﷺ دەگێڕێتەوه فەرمووی: ((سیرایەتی نەخۆشی نییە، بەدقومی نییە، وە حەزم لە گەشبینی چاکە: کە وتەیهکی چاک و جوانه)).

۴۵- باب: لَا هَامَةَ

۵۷۵۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَكَمِ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ، أَخْبَرَنَا إِسْرَائِيلُ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَاصِبٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طِيْرَةٌ، وَلَا هَامَةٌ، وَلَا صَفَرٌ»^(۱).

۴۵- باسیک: بایه‌قوش و کونه‌په‌پو نییه^(۳)

۵۷۵۷- ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ لە پیغەمبەرەوه ﷺ دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((سیرایەتی نەخۆشی نییە^(۴)، شومی بآئندە نییە^(۵)، بایه‌قوش و کوند‌م‌په‌پوو نییە^(۶)، (مانگی بی قودوومی) سەفر نییە)).

۴۶- بابُ الْكَهَانَةِ

۵۷۵۸- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفْرِ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَضَى فِي امْرَأَتَيْنِ مِنْ هَذِيلٍ اقْتَتَلَتَا، فَرَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ، فَأَصَابَ بَطْنَهَا وَهِيَ حَامِلٌ، فَقَتَلَتْ وَلَدَهَا الَّذِي فِي بَطْنِهَا

(۱) پروانه: ۵۷۷۶.

(۲) پروانه: ۵۷۰۷.

(۳) بایه‌قوش و کونه‌په‌پوو ھۆی رەشبینی نین.

(۴) (لاعدوی) عەرەبەکان لایان وابوو کە نەخۆشی سیرایەت دەکات لە نەخۆشیکەوه بۆ کەسیکی تر، پیغەمبەر

ﷺ ئەو بۆچوونە ی بە رەھا ھەلۆه‌شاندەوه.

(۵) ئەگەر بآئندە بەلای راستدا بفریایە گەشبین دەبوون، بەلآم ئەگەر بەلای چەپدا بفریایە رەشبین دەبوون.

(۶) بەچەند مانای تریش ماناکراوه.

فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَضَى أَنَّ دِيَّةَ مَا فِي بَطْنِهَا غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ، فَقَالَ وَلِي الْمَرْأَةِ الَّتِي عَرِمَتْ: كَيْفَ أُعْرِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ لَا شَرِبَ، وَلَا أَكَلَ، وَلَا نَطَقَ، وَلَا اسْتَهَلَّ؟ فَمِثْلُ ذَلِكَ يَطَّلُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُفَّانِ»^(۱).

٤٦- باسی رمل لیدان و فال گرته‌وه

٥٧٥٨- ئەبو ھورەیرە ؓ دەگێڕێتە‌وه که پێغه‌مبەری خوا ﷺ بپاری دا له باره‌ی دوو ژنی ھۆزی ھوزەیل لەگەڵ یە‌کتری شە‌ریان کرد، ژنێکیان بە‌ردی گرته‌ ژنێکی تریان سکی پر بوو بە‌رده‌گە‌ی بە‌رکە‌وت، نیتر ئەو منداڵە‌ی لە سکیدا بوو گوشتی، بۆیە گێشە‌گە‌یان برده‌ لای پێغه‌مبەری خوا ﷺ، ئە‌ویش بپاری دا خوێنە‌گە‌ی کۆیلە‌یە‌ک یان کە‌نیزە‌کی‌کە‌، نینجا سەرپەرشتیاری ئەو ژنە‌یان کە‌ بە‌ پارە‌ سزادرا وتی: ئە‌ی پێغه‌مبەری خوا ﷺ چۆن شتی‌کم پێدە‌بژێردریت کە‌نە‌خواردنە‌وه‌ی خواردۆتە‌وه‌، نە‌خواردنی خواردوو، و نە‌فسە‌ی کردو، نە‌دە‌نگی لی‌بەرز بۆتە‌وه‌؟ جاوێنە‌ی ئە‌وه‌ خوێنی نییە‌، پێغه‌مبە‌ریش ﷺ فەر‌مووی: ((بێ‌گومان ئە‌مە‌^(۲) لە‌ ریزی فال‌جی و رمل لێ‌دەر‌انە‌)).

٥٧٥٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ رَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ فَطَرَحَتْ جَنِينَهَا، فَقَضَى فِيهِ النَّبِيُّ ﷺ بَعْرَةَ عَبْدٍ أَوْ وَلِيدَةٍ^(۳).

٥٧٥٩- ئەبو ھورەیرە ؓ دەگێڕێتە‌وه و دە‌ڵی: دوو ژن یە‌کێکیان بە‌ردی ھاوێشت بۆ ئە‌وی کە‌یان و کۆرپە‌گە‌ی لە‌ بار‌چوو، پێغه‌مبە‌ریش ﷺ بپاری دا دەر‌بارە‌ی خوێنە‌گە‌ی کە‌^(۱) کۆیلە‌یە‌ک یان کە‌نیزە‌کی‌کە‌.

(۱) پ‌روانە: ٥٧٥٩، ٥٧٦٠، ٦٧٤٠، ٦٩٠٤، ٦٩٠٩، ٦٩١٠.

(۲) ئە‌م پیا‌وه‌ کە‌ سەرپەرشتیاری ژنە‌ تاوان بارە‌کە‌یە‌.

(۳) پ‌روانە: ٥٧٥٨.

۵۷۶۰ - وَعَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَضَى فِي الْجَنِينِ يُقْتَلُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ بِغَرَّةٍ عَبْدٍ أَوْ وَلِيدَةٍ، فَقَالَ الَّذِي قُضِيَ عَلَيْهِ: كَيْفَ أَغْرُمُ مَنْ لَا أَكْلَ، وَلَا شَرِبَ، وَلَا نَطَقَ، وَلَا اسْتَهْلَ؟ وَمِثْلُ ذَلِكَ بَطَلٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُهَّانِ»^(۱).

۵۷۶۰-ئیبنو شیهاب له سه‌عیدی کوری موسه‌یه‌به‌وه ده‌گیرته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ برپاری دا دهرباره‌ی کۆرپه‌یه‌ک له سکی دایکیدا بکۆژریت خوینه‌که‌ی: کۆیله‌یه‌ک یان که‌نیزه‌کی‌که، ئینجا نه‌و که‌سه‌ی برپاره‌که له دژی درابوو وتی: چۆن (خوینی) شیکم پێ ده‌بژێردریت که خواردنی نه‌خواردوو، وه خواردنه‌وه‌ی نه‌خواردوته‌وه، وه قسه‌ی نه‌کردوه، وه دمنگی لیوه نه‌هاتوو؟ وینه‌ی نه‌وه خوینی نییه، پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((بی‌گومان نه‌م که‌سه له ریزی برادرانی فالچی و رمل لیدهرانه)).

۵۷۶۱ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ^(۲).

۵۷۶۱-ئه‌بو مه‌سه‌وود ؓ ده‌ئی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نرخ‌ی سه‌گ و کرێی ئافهرمتی داوین پيس و کرێی فالچی و کتیب گره‌وی هه‌دمه‌هه‌ کرد.

۵۷۶۲ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ ؓ قَالَتْ: سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَاسٌ عَنِ

(۱) خوینی کۆرپه‌که که ژنه‌که له باری چوو، یه‌که‌م جار نه‌و بره‌گی به‌مورسه‌لی گیراوه‌ته‌وه و ناوی عایشه ؓ نه‌هیناوه، به‌لام دواتر به‌ نه‌پچراوی هیناویه‌تی و ناوی عایشه‌ی هیناوه ؓ.

(۲) پروانه: ۵۷۵۸.

(۳) پروانه: ۲۲۳۷.

الْكُفَّانِ، فَقَالَ: «لَيْسَ بِشَيْءٍ». فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا بِشَيْءٍ فَيَكُونُ حَقًّا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ، يَخْطُفُهَا مِنَ الْجَنِّيِّ، فَيَقْرُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ، فَيَخْلِطُونَ مَعَهَا مِائَةً كَذْبَةٍ». قَالَ عَلِيٌّ: قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: مُرْسَلٌ «الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ». ثُمَّ بَلَغَنِي أَنَّهُ أَسْنَدُهُ بَعْدَهُ^(۱).

۵۷۶۲- عائیشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: که سانی‌ک پرسپاریان له پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ کرد دمرباره‌ی فالجیه‌کان، نه‌ویش فه‌رمووی: ((وته‌کانیان) هیچ نییه))، عه‌رزیان کرد نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ هه‌ندی جار نه‌وان (فالجیه‌کان) باسی شتیکی (نه‌ینی) مان بو ده‌که‌ن راست دهمده‌جیت و واده‌بیت، پیغه‌مبه‌ری خواش رضی اللہ عنہ فه‌رمووی: ((نه‌وه وشه‌یه‌کی راسته جنوکه دمیفرینئ و دمیدات به‌گوئی دوسته‌که‌یدا (فالجیه‌که‌دا)، نه‌وانیش هه‌زار دروئ له‌که‌لدا تیکه‌ل ده‌که‌ن))، عه‌لی ده‌لی: عه‌بدولرم‌زاق وتی: نه‌م برکه‌ی فه‌رمووده‌که ((الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ)) مورسه‌له، پاشان پیم گه‌شت که عبدولرم‌زاق نه‌و برکه‌شی به‌په‌یوه‌ستی و نه‌بچراوی گیراومه‌وه.

۴۷- بَابُ السَّخْرِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ بِأَبْلِ هَرُوتَ وَمَرْوَتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا

لَهُ، فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ﴿١٠٢﴾ البقرة. وَقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى﴾ ﴿١٠١﴾
 طه. وَقَوْلِهِ: ﴿أَفَتَأْتُرَكُ السِّحْرَ وَأَنْتَ تُبْصِرُونَ﴾ ﴿٢﴾ الأنبياء. وَقَوْلِهِ: ﴿يُحِلُّ
 إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ﴾ ﴿٦٦﴾ طه. وَقَوْلِهِ: ﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾ ﴿٤﴾ الفلق.
 وَالنَّفَّاثَاتُ: السَّوَاجِرُ. ﴿تُسْحَرُونَ﴾ ﴿٨٨﴾ المؤمنون: تُعْمَوْنَ.

٤٧- باسی جادوو

وه باسی ئەم فەرماشتهی خوای بهرز و بلێند: (به‌لام شه‌یتانه‌کان بێ بپروا بوون،
 خه‌لکیان فێری جادوو ده‌کرد، هه‌روه‌ها ئەوه‌ی نێردراومه‌ خواره‌وه له بابل
 بۆسه‌ر هاروت و ماره‌وت^(١)، وه (ئه‌وان) که‌سیان فێر نه‌ده‌کرد تا پێیان نه‌وتایه
 ئێمه هه‌ر تافیکه‌رمه‌وه (ی ئاده‌میزاد) یں که‌واته بێ بپروا مه‌به، ئینجا فێری
 جادووی وا دمبوون لێیان‌ه‌وه که ژن و می‌ردی پێ له یه‌ک بکه‌ن، ئەوان به‌م
 جادووه ناتوانن زیان به‌که‌س بگه‌یه‌نن مه‌گه‌ر به‌ ویستی خوا، وه فێری شتی‌ک
 دمبن که‌ زیانیان پێ ده‌گه‌یه‌نێ نه‌ک هازانج، بی‌گومان زانیان هه‌ر که‌سی جادوو
 بکړی (به‌ فەرمووده‌ی ته‌ورات) له‌ رۆژی دوا‌ییدا بێ به‌ش ده‌بێت).

وه ئەم فەرماشته‌ی خوای بهرز و بلێند: (جادووبازیش سه‌رکه‌وتوو نابێ له‌ هه‌ر
 کوێوه‌ هاتبی (هه‌ر چی بکات). وه ئەم فەرماشته‌ش (ده‌ی نایا ئێوه دمپۆن
 به‌دوای جادوودا له‌ کاتی‌کدا ئێوه دمبینن)^(٢). وه ئەم فەرماشته‌ش ((کوریس و
 دار ده‌سته‌کانیان) وا هاته‌ پێش چاو (ی مووسا ﷺ) به‌هۆی جادووه‌که‌یانه‌وه
 ده‌جوڵین و دمپۆن). وه ئەم فەرماشته‌ (وه له‌ زیانی فوکه‌ران (جادووکه‌ران)

(١) دوو‌فرشته بوون.

(٢) ده‌زانن ئەوه‌ی محمد ﷺ ده‌لێن سیه‌ره‌؟.

به‌کریاندا) (النَّفَّاثَاتُ) واته: جادوو گه‌رانی ژن. ﴿تَسْحُرُونَ﴾: چاوبه‌ستان لی ده‌کری و لادمدردین^(۱).

۵۷۶۳- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَجُلٌ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ يُقَالُ لَهُ: لَيْدٌ بْنُ الْأَعْصَمِ، حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا فَعَلَهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ -أَوْ ذَاتَ لَيْلَةٍ- وَهُوَ عِنْدِي، لَكِنَّهُ دَعَا وَدَعَا ثُمَّ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ، أَشَعَرْتَ أَنَّ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟ أَتَانِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي، وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي، فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: مَا وَجَعَ الرَّجُلِ؟ فَقَالَ: مَطْبُوبٌ. قَالَ: مَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْدٌ بْنُ الْأَعْصَمِ. قَالَ: فِي أَيِّ شَيْءٍ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ، وَجُفٌ طَلَعَ نَخْلَةً ذَكَرٍ. قَالَ: وَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بَيْتِ دَرَّوَانَ». فَأَتَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي نَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَجَاءَ فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، كَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِنَاءِ، أَوْ كَأَنَّ رُءُوسَ نَخْلِهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا اسْتَخْرِجُهَا؟ قَالَ: «قَدْ عَافَانِي اللَّهُ، فَكْرِهْتُ أَنْ أَتَوَّرَ عَلَى النَّاسِ فِيهِ شَرًّا». فَأَمَرَ بِهَا فُدْفِنْتُ. تَابَعَهُ أَبُو أُسَامَةَ وَأَبُو صُمْرَةَ وَابْنُ أَبِي الزَّنَادِ، عَنْ هِشَامٍ. وَقَالَ اللَّيْثُ وَابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ هِشَامٍ: «فِي مُشْطٍ وَمُشَاقَةٍ». يُقَالُ: الْمُشَاطَةُ مَا يَخْرُجُ مِنَ الشَّعْرِ إِذَا مُشِطَ، وَالْمُشَاقَةُ مِنْ مُشَاقَةِ الْكُتَّانِ^(۲).

۵۷۶۳- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: بیاویک له به‌نی زوره‌یق، که‌پیی ده‌وترا: له‌بیدی کوری نه‌عصمه جادووی له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، هه‌تا (هه‌ندی جار) پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وای ده‌زانی شتیکی کردوه که نه‌یکردبوو، هه‌تا رۆژیکیان- یان شه‌ویکیان- پیغه‌مبه‌ر ﷺ لای من بوو، به‌لام پارایه‌وه و دو‌عای کرد، له باشان فه‌رمووی: (ئه‌ی

(۱) جادووتان لی ده‌کری که ئاینی خوا به ناهه‌ق ده‌زانن له‌گه‌ل دان نانتان به‌هه‌موو راستیه‌کانیدا.

(۲) پروانه: ۳۱۷۵.

عائیشه ئایا هه‌ستت کرد^(۱) که خوای گه‌وره دهرباره‌ی ئه‌و داوای لێم کردبوو وه‌لامی دامه‌وه؟ دوو بیاو^(۲) هاتن بۆ لام، یه‌کیکیان لای سه‌رمدا دانیشت، ئه‌وی که‌یان لای پێیه‌کانم دانیشت، یه‌کیکیان به‌ هاو‌پێکه‌ی وت: نه‌خۆشی ئه‌م بیاوه جیه‌یه؟ ئه‌ویش وتی: جادووی لێ کراوه، وتی کێ جادووی لێ کردوه؟ وتی: له‌بیدی کورێ عاصیم، وتی: جادووه‌که له‌ جی دایه؟ وتی له‌ شانه و ه‌ژ و موودایه که به‌شانه‌وه‌یه، وه‌ له‌ کیفی توێکلی خورمای نێر دایه، وتی: له‌ کویدا‌یه؟ وتی: له‌ بیری زه‌روان دایه))، ئینجا پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ رۆشت بۆ سه‌ر ئه‌و بیره له‌گه‌ڵ کۆمه‌لێ له‌ هاوه‌لانی‌دا، ئینجا هاته‌وه‌ فه‌رمووی: ((ئه‌ی عائیشه ئاوی ئه‌و بیره وه‌کو ئاوێک وابوو خه‌نه‌ی تیکرابی، یان دار خورماکان (ده‌ورو به‌ری) ئه‌و بیره وه‌کو سه‌ری شه‌یتانه‌کان وابوون))، (عائیشه ده‌لێ) وتم: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌ی بۆ (جادووه‌که‌ت) ده‌رنه‌هینا؟ فه‌رمووی: ((بیگومان خوا چاکی کردمه‌وه^(۳) و هه‌زم نه‌کرد باسیکی خراب به‌هۆیه‌وه له‌ ناو خه‌لکدا به‌ه‌ژنم))، ئیتر فه‌رمانی کرد و بیره‌که پر کرایه‌وه و دا‌پۆشرا.

ئه‌بو ئوسامه و ئه‌بو زه‌مه‌ره و ئیبنو ئه‌بی زه‌ناد (ئه‌م فه‌رمووده‌یان گێ‌راومه‌وه و) پالپشتی گێ‌را‌نه‌وه‌که‌ی عی‌سای کورێ یونس ده‌که‌ن.
-له‌یس و ئیبنو عوبه‌یده له‌ هیشامه‌وه (ئه‌م به‌شه‌ی فه‌رمووده‌که‌یان به‌م شیوه‌)
گێ‌راومه‌وه: (فی مشط ومشاقة)) (المشاطة) ئه‌و ه‌ژ و مووانه‌یه له‌ کاتی داهینانی سه‌ردا له‌ سه‌ر ده‌بیته‌وه و به‌شانه‌که‌وه‌یه. (المشاقه) ئه‌و ریشالی که‌تانه‌یه له‌ کاتی داهینانیدا له‌گه‌ڵ شانه‌که‌دان و له‌ که‌تانه‌که‌ ده‌بیته‌وه.

(۱) ئایا زانیوته.

(۲) واته: دوو فریشته که جبریل و میکائیل بوون ﷺ وه‌ک له‌ گێ‌را‌نه‌وه‌ی ته‌به‌رائیدا هاتووه (إرشاد الساری: ۴۸۳/۱۲).

(۳) رزگاری کردم له‌و جادوو و حا‌لت و ئاسایی بوومه‌وه.

٤٨- باب: الشُّرْكُ وَالسَّحَرُ مِنَ الْمُوبِقَاتِ

٥٧٦٤- حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اجْتَنِبُوا الْمُوبِقَاتِ: الشُّرْكَ بِاللَّهِ، وَالسَّحَرُ»^(١).

٤٨- باسیک: هاوبه‌ش دانان بو خوا و جادووکردن له‌تاوانه فهوتینه ره‌کانن

٥٧٦٤- ئەبو ھورەیرە ر.ھ. دەگێڕێتەوێه کە پێغه‌مبەری خوا ﷺ ھەرمووی: ((خۆتان بە دوور بگرن لە تاوانە لە ناو بەرەکان: ھاوبەش دانان بو خوا، جادووکردن)).

٤٩- باب: هَلْ يَسْتَخْرِجُ السَّحَرُ؟

وَقَالَ قَتَادَةُ: قُلْتُ لِسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: رَجُلٌ بِهِ طَبٌّ أَوْ يُؤْخَذُ عَنِ امْرَأَتِهِ، أَيُحِلُّ عَنْهُ أَوْ يُنْشَرُ؟ قَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، إِنَّمَا يُرِيدُونَ بِهِ الْإِصْلَاحَ، فَأَمَّا مَا يَنْفَعُ فَلَمْ يَنْفَعْ عَنْهُ.

٥٧٦٥- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُيَيْنَةَ يَقُولُ: أَوَّلُ مَنْ حَدَّثَنَا بِهِ ابْنُ جُرَيْجٍ يَقُولُ: حَدَّثَنِي آلُ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ فَسَأَلْتُ هِشَامًا عَنْهُ، فَحَدَّثَنَا عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سِحْرَ حَتَّى كَانَ يَرَى أَنَّهُ يَأْتِي النِّسَاءَ وَلَا يَأْتِيهِنَّ. قَالَ سُفْيَانُ: وَهَذَا أَشَدُّ مَا يَكُونُ مِنَ السَّحَرِ إِذَا كَانَ كَذَا. فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، أَعْلِمْتِ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟ أَتَانِي رَجُلَانِ فَقَعَدَا أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي، وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي، فَقَالَ الَّذِي عِنْدَ رَأْسِي لِلْآخَرِ: مَا بَالُ الرَّجُلِ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ. قَالَ: وَمَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْيَدُ بْنُ أَغْصَمَ، رَجُلٌ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ حَلِيفٌ لِيَهُودَ، كَانَ مُنَافِقًا. قَالَ: وَفِيمَ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ

وَمُسَافَةٍ. قَالَ: وَأَيْنَ؟ قَالَ: فِي جُفِّ طَلْعَةِ ذَكْرِ، تَحْتَ رَعُوفَةٍ، فِي بَيْتٍ دَرَوَانَ». قَالَتْ: فَأَتَى النَّبِيُّ ﷺ الْبَيْتَ حَتَّى اسْتَخْرَجَهُ فَقَالَ: «هَذِهِ الْبَيْتُ الَّتِي أُرِيْتُهَا، وَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِجَاءِ، وَكَأَنَّ نَحْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ». قَالَ: فَاسْتَخْرِجْ، قَالَتْ: فَقُلْتُ: أَفَلَا؟ أَيْ تَنْشُرْتُ. فَقَالَ: «أَمَّا وَاللَّهِ فَقَدْ شَفَانِي، وَأَكْرَهُ أَنْ أُثِيرَ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ شَرًّا»^(۱).

۴۹- باسیک: ئایا جادوو دهردههینریت (لهو جیگایه‌ی تیاپه‌تی)

قه‌تاده ده‌ئێ: به‌سه‌عیدی کوری موسه‌یه‌بم وت: پیاویک جادووی لیکراو- یان پیاویک به‌سترایی ناتوانیت سهرجیی بکات له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی- ئایا جادوو‌ه‌که‌ی هه‌لومشپنرته‌وه و به‌ستنه‌که چاره‌سهر بکری^(۲)؟ (سه‌عید) وتی: زیانی نییه، چونکه مه‌به‌ستیان چاکه کردن و چاره‌سهره، جا نه‌وه‌ی سوودی نه‌بی هه‌دمغه نه‌کراوه.

۵۷۶۵- عائیشه ؓ ده‌ئێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ جادوی لیکرابوو هه‌تا وایدمزانی ده‌چوو له‌ ژنه‌کانی و نه‌شچوو بوویه لایان.

سوفیان ده‌ئێ^(۳): نه‌مه سه‌خترین جو‌ری جادوو نه‌گه‌ر وابیت - جا پێغه‌مبه‌ر ﷺ: هه‌رمووی: (نه‌ی عائیشه زانیوته که خوا وه‌لامی دامه‌وه دهرباره‌ی نه‌و داواپه‌ی لیم داوا کردبوو؟ دوو پیاو^(۴) هاتن بۆلام، جا په‌کیکیان لای سه‌رمدا دانیش، نه‌وی که‌شیان لای پێه‌کانم دانیش، ئینجا نه‌وه‌ی که لای سه‌رم داوو وتی به‌وی که‌یان، نه‌م پیاوه جیه‌تی؟ وتی: جادووی لیکراوه، وتی: کی جادووی لی کردوه؟ وتی: له‌بیدی کوری نه‌عصه‌م - پیاویکه له‌ به‌نی زورمیق هاوپه‌یمانی

(۱) پروانه: ۳۱۷۵.

(۲) النشر: جو‌ره دوعا و نوشته‌یه‌ک چاره‌سهری نه‌و که‌سه‌ی پێده‌کری که جنۆکه تووشی نه‌خو‌شی و دهردیکی کردوه پێ ده‌وتریت (النشرة)، چونکه نه‌و دهرد و نه‌خو‌شیه لێ ده‌کاته‌وه و لایه‌به‌ات. پروانه: ارشاد الساري: ۴۸۵/۱۲.

(۳) به‌رشته‌که‌ی پێشوو.

(۴) دوو فریشته هاتنه خزمه‌تی.

جوله‌که‌یه و پێشتر دوو‌روو بووه- وتی: جادوو‌ه‌که له جی دایه؟ له شانه و ریشالی که‌تان دایه له کاتی داهینانیدا به‌شانه‌که‌وه هاتوو، وتی: له کو‌ئیدایه؟ له کیفی خورمای تو‌یکلی نێ‌ردایه له ژێ‌ر به‌ردی‌کدایه، له بیری زمرواندا))، عایشه ده‌لی: نینجا پێغه‌م‌بەر ﷺ رۆشت بۆ سه‌ر بیره‌که و تا جادوو‌ه‌که دمر‌بینی، جا فه‌رمووی: ((ئه‌م بیره بوو نیشانم درا، ئاو‌ه‌که‌ی وه‌ک ئاو‌یک وابوو خه‌نه‌ی تیک‌رابی دار خورماکانیش (که به‌ده‌وریدا بوون) وه‌کو سه‌ری شه‌یتانه‌کان بوون)) ده‌لی: نینجا جادوو‌ه‌که (له بیره‌که) دمر‌ه‌ینرا، عایشه ده‌لی وتم: ئه‌ی بۆ‌جی؟- واته دوو‌عات نه‌کرد بۆ چاره‌سه‌ری جادوو‌ه‌که- فه‌رمووی: ((سا به‌خوا به‌دل‌نیا‌یی‌ه‌وه خوا شی‌فای دام، وه پێم ناخۆشه خراپه‌یه‌ک دمر‌باره‌ی هه‌ج که‌سی‌ک بورو‌ژینم)).

۵۰- بابُ السَّخْرِ

۵۷۶۶- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو أَسَمَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى إِنَّهُ لَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا فَعَلَهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ عِنْدِي دَعَا اللَّهَ وَدَعَا، ثُمَّ قَالَ: «أَسْعَرْتُ يَا عَائِشَةُ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟». قُلْتُ: وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «جَاءَنِي رَجُلَانِ، فَجَلَسَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي، ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: مَا وَجَعَ الرَّجُلُ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ. قَالَ: وَمَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْدُ بْنُ الْأَعْصَمِ، الْيَهُودِيُّ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ. قَالَ: فِيمَا ذَا؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ، وَجُفٍّ طُلَعَةٍ ذَكَرَ. قَالَ: فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بَثْرِ ذِي أَرْوَانَ». قَالَ: فَذَهَبَ النَّبِيُّ ﷺ فِي أَنْاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِلَى الْبَيْتِ، فَتَنَظَّرَ إِلَيْهَا وَعَلَيْهَا نَحْلٌ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى عَائِشَةَ فَقَالَ: «وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْجِنِّاءِ، وَلَكَأَنَّ

نَحْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَأَخْرَجْتَهُ؟ قَالَ: «لَا، أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَاقَبَنِي اللَّهُ وَشَفَّانِي، وَخَشِيتُ أَنْ أُتَوَّرَ عَلَى النَّاسِ مِنْهُ شَرًّا». وَأَمَرَ بِهَا قَدْفَتْ^(۱).

۵۰- باسی جادوو

۵۷۶۶- عائیشه رضی اللہ عنہا ده‌لئ: پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ جادووی لی کرابوو هه‌تا (هه‌ندی جار) پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ وای دهمزانی شتیکی کردوه که نه‌یکردبوو، هه‌تا ر‌وژیکیان پیڤه‌مبه‌ر ﷺ لای من بوو زور له خوا پاراپیه‌وه و دوو‌عای کرد، له پاشان فه‌رمووی: ((ئهی عائیشه ئایا هه‌ستت کرد^(۲)) که خوای گه‌وره‌ دهر‌بارهی ئه‌و داوای لی‌م کردبوو وه‌لامی دامه‌وه؟) وتم: ئه‌وه‌ چۆن بوو ئهی پیڤه‌مبه‌ری خوا، فه‌رمووی: ((دوو‌ بیاو^(۳)) هاتن بو‌ لام، یه‌کیکیان لای سه‌رمدا دانیش، ئه‌وی که‌یان لای پی‌یه‌کانم دانیش، پاشان یه‌کیکیان به‌ هاو‌پ‌یکه‌ی وت، نه‌خو‌شی ئه‌م بیاوه‌ چیه‌؟ ئه‌و‌یش وتی: جادووی لی‌ کراوه‌، وتی: کی‌ جادووی لی‌ کردوه‌؟ وتی: له‌بیدی کوری ئه‌عصه‌می جوله‌که‌ له‌ به‌نی زورم‌یق، وتی: جادوو‌ه‌که‌ له‌ جی دایه‌؟ وتی: له‌ شانه‌ و ق‌ز و موودایه‌ که‌ به‌شانه‌ومه‌یه‌، له‌ بیر دایه‌، وه‌ له‌ کیفی تو‌یک‌لی خو‌رمای نی‌ر دایه‌، وتی: له‌ کو‌یدایه‌؟ وتی: له‌ بیری زمینه‌روان دایه‌)) ده‌لئ: ئینجا پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ ر‌وشت بو‌ سه‌ر ئه‌و‌ بیره‌ له‌گه‌ل کو‌مه‌لئ له‌ هاوه‌لانی‌دا و سه‌یری ناو‌ بیره‌که‌ی کرد که‌ چه‌ند دار خو‌رمایه‌کی له‌ ل‌ابوو، پاشان گه‌راپیه‌وه‌ بو‌ لای عائیشه و فه‌رمووی: ((سو‌یند به‌خوا ناوی ئه‌و‌ بیره‌ وه‌کو‌ ناو‌یک و‌ابوو خه‌نه‌ی تی‌ک‌رابی، وه‌ دار خو‌رماگان (ده‌وروبه‌ری ئه‌و‌ بیره‌) وه‌کو‌ سه‌ری شه‌یتانه‌کان و‌ابوون))، (عائیشه ده‌لئ) وتم: ئهی پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئایا (جادوو‌ه‌که‌ت) دهر‌نه‌ه‌ینا؟ فه‌رمووی: ((نه‌خ‌یر بی‌گومان خوا چاکی کردمه‌وه‌ و

(۱) بروانه: ۳۱۷۵.

(۲) ئایا زانیوته.

(۳) واته: دوو‌ فریشته که‌ جبریل و میکائیل بوون ﷺ، وه‌ک له‌ گ‌یرانه‌وه‌ی ته‌به‌رانی‌دا هاتووه‌ (إرشاد الساری: ۴۸۳/۱۲).

شیفای دام^(۱)، وه ترسام (ئه‌گهر دهرم بهینایه) باسیکی خراپ به‌هویه‌وه له ناو خه‌لکدا بهه‌ژینم^(۲)، نیتز فهرمانی کرد و بیرمه‌که پرگرایه‌وه و داپو‌شرا.

۵۱- باب: هِنَ الْبَيَانِ سِحْرِ

۵۷۶۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه أَنَّهُ قَدِمَ رَجُلَانِ مِنَ الْمَشْرِقِ، فَخَطَبَا، فَعَجِبَ النَّاسُ لِبَيَانِهِمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لِسِحْرًا" أَوْ: "إِنَّ بَعْضَ الْبَيَانِ لِسِحْرٌ"^(۳).

۵۱- باسیک: هه‌ندی و تارن په‌وان وه‌ک جادوو وان^(۳)

۵۷۶۷-عه‌بدوللای کورپی عومهر رضي الله عنه ده‌گپرپته‌وه ده‌لی: دوو پیاو له خۆره‌ه‌لاته‌وه هاتن^(۴)، ئینجا هه‌ردووکیان و تاریان خوینده‌وه و خه‌لکه‌که به‌په‌وانی و جوانی و تاره‌که‌یان سه‌رسام بوون، بویه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((به راستی هه‌ندی و تارن په‌وان و جوان وه‌ک جادوو وان))، یان فهرمووی: ((بیگومان به‌شیک له و تارن په‌وان ده‌لی جادوو)).

۵۲- بابُ الدَّوَاءِ بِالْعَجْوَةِ لِلَّسِّخْرِ

۵۷۶۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ، أَخْبَرَنَا هَاشِمٌ، أَخْبَرَنَا عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ اضْطَبَحَ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّاتٍ عَجْوَةً، لَمْ يَضُرَّهُ سَمٌّ وَلَا سِحْرٌ ذَلِكَ الْيَوْمَ إِلَى اللَّيْلِ». وَقَالَ غَيْرُهُ: «سَبْعَ مَرَّاتٍ»^(۵).

(۱) رزگاری کردم له‌و جادوو و حاله‌ت و ئاسایی بوومه‌وه.

(۲) په‌روانه: ۵۱۴۶.

(۳) له جوانی فه‌ساحه‌ت و به‌لاغه‌تدا مرو‌ف ده‌حه‌په‌سینن و سه‌رسامی ده‌که‌ن وه‌ک سیه‌ر و جادوو.

(۴) واته: روژه‌ه‌لاتی مه‌دینه له به‌نو ته‌میم بوون، له سنوری په‌روبه‌ عیراق ده‌ژیان.

(۵) په‌روانه: ۵۴۴۵.

۵۲- باسی چاره‌سه‌رکردنی جادوو به خورمای عه‌جوه

۵۷۶۸- عامیری کوری سه‌عد له باوکیه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه و ده‌لێ: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی ((هه‌ر که‌سیک هه‌موو رۆژیک به‌یانیان (به‌سکی خالی) چه‌ند دهنکه‌ خورمایه‌کی عه‌جوه بخوات، له‌و رۆژهدا تا شه‌و نه‌ژمهر نه‌جادوو زیانی پێناگه‌یه‌نیٓت))، وه‌ غه‌یر عه‌لی ^(۱) له‌ گیرانه‌وه‌که‌یدا ده‌لێ: ((حه‌وت دهنک خورما (ی عه‌جوه‌ه))).

۵۷۶۹- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَامِرَ بْنَ سَعْدٍ، سَمِعْتُ سَعْدًا ﷺ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ تَصَبَّحَ سَبْعَ مَرَّاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سَمٌ وَلَا سِحْرٌ» ^(۲).

۵۷۶۹- عامیری کوری سه‌عد ده‌لێ: له‌ سه‌عدم ﷺ بیست ده‌یوت: له‌ پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌ر که‌سیک به‌یانیان حه‌وت دهنک خورمای عه‌جوه‌ه بخوات، له‌و رۆژهدا نه‌ژمهر نه‌جادوو زیانی پێناگه‌یه‌نیٓت)).

۵۳- باب: لَا هَامَةَ

۵۷۷۰- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا عَدْوَى، وَلَا صَفَرٌ، وَلَا هَامَةٌ». فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا بَالُ الْإِبِلِ تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الطُّبَاءُ، فَيَخَالِطُهَا الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَيَجْرِبُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلُ؟» ^(۳).

(۱) عه‌لی مامۆستای بوخارییه، غه‌یر عه‌له‌یش مه‌به‌ستی جومعه‌یه. بروهانه: إرشاد الساري: ۴۹۲/۱۲.

(۲) بروهانه: ۵۴۴۵.

(۳) بروهانه: ۵۷۰۷.

۵۳- باسیک: بایه‌قوش و کونده‌په‌پوو نییه^(۱)

۵۷۷۰- ئەبو ھورمیرە رحمہ دەلی: پیڤه‌مبه‌ری خوا رحمہ فەرمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خۆشی و سیرایه‌تی سک ئیسه^(۲) و شوومی بایه‌قوش و کونده‌په‌پوو نییه)). جا عەرمبیه‌کی دهمته‌کی وتی: ئەی پیڤه‌مبه‌ری خوا رحمہ ئەی بۆچی و شتره‌کانە لەناو تۆز و لا وەك ئاسك وان^(۳)، ئینجا که و شترکی گەرۆل دیته‌ ناویان و تیکه‌لاویان دەبی هەموویان گەرۆل ده‌کات؟ پیڤه‌مبه‌ری خواش رحمہ فەرمووی: ((ئەي کي ئەو گەرۆلییه‌ی به‌ و شتری یه‌که‌م گه‌یانده‌وه‌؟)).

۵۷۷۱- وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ بَعْدُ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ص: «لَا يُورَدَنَّ مُمَرِّضٌ عَلَى مُصِحٍّ». وَأَنْكَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ حَدِيثَ الْأَوَّلِ، قُلْنَا: أَلَمْ تَحَدِّثْ أَنَّهُ لَا عَدْوَى؟ فَرَطَنَ بِالْحَبَشِيَّةِ. قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: فَمَا رَأَيْتُهُ نَسِيَ حَدِيثًا غَيْرَهُ^(۴).

۵۷۷۱- ئەبو سه‌له‌مه‌ له‌ ئەبو ھورمیرە رحمہ بیست وتی: پیڤه‌مبه‌ر رحمہ فەرمووی: ((با (و شتری) نه‌خۆش نه‌کریتە ناو (و شتری) ساغه‌وه‌)), ئەبو ھورمیرە دانی نه‌نا به‌ فەرمووده‌ی یه‌که‌مدا، پیمان وت: ئەی تۆ ئەم فەرمووده‌یه‌ت نه‌ده‌گیرایه‌وه‌ ((سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه‌؟)), به‌زمانی حه‌به‌شی قسه‌یه‌کی کرد، ئەبو سه‌له‌مه‌ وتی: نه‌مدیوه‌ هیچ فەرمووده‌یه‌کی له‌ بیر چووبیته‌وه‌ جگه‌ له‌م فەرمووده‌یه‌.

(۱) (ولاهامة): دوومانای هه‌به‌ یه‌که‌میان: عه‌ره‌به‌کان بایه‌قوشیان به‌ شوم ده‌زانی وه‌ لایان وابوو له‌سه‌ر مالی هه‌رکه‌سیکدا نیشته‌وه‌ ئەوه‌ خاوه‌ن ماله‌که‌ یان که‌سیکیان ده‌مریت. دووه‌میان: عه‌ره‌به‌کان باوه‌ریان وابوو که‌ ئیسکی مردووه‌که‌یان بووه‌ته‌ ئەو بایه‌ قوشه‌ ده‌فری، ئەمه‌شیان لیکدانه‌وه‌ی زۆربه‌ی زانایانه. پیڤه‌مبه‌ر رحمہ ئەم بڕوا و بۆچوانه‌ی پوچه‌ل کردوه‌ و فەرمووی شتی وانیه‌ راست نییه‌. له‌به‌ر ئەم دوو مانایه‌ بوخاری دوو جار ئەم بابته‌ی هێناوه‌ له‌ سه‌حیحه‌که‌یدا. بڕوانه: [إرشاد الساري: ۴۹۴/۱۲].

(۲) یان ماری ناو سکی سیرایه‌ته‌که‌یه‌.

(۳) ساف و لوسن تۆز ناگره‌ خۆیان.

(۴) بڕوانه: ۵۷۷۴.

۵۴- باب: لَا عَدَوَى

۵۷۷۲- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَحَمْرَةُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَدَوَى، وَلَا طَيْرَةٌ، إِنَّمَا الشُّؤْمُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْفَرَسِ، وَالْمَرْأَةِ، وَالْدَّارِ»^(۱).

۵۴- باسیک: سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه

۵۷۷۲- ئیبنو عومەر رضي الله عنه ده‌ئێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه، به‌ده‌قومی نییه، بێ‌گومان شوومی له‌ سێ شت دایه: له‌ ئەه‌سب و مایین و ژن و خانوو)).

۵۷۷۳- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا عَدَوَى»^(۲).

۵۷۷۳- ئەبو سه‌له‌مه‌ی کورێ عه‌بدوره‌حمان ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌ ئەبو هورمیره رضي الله عنه وتی: که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ته‌نینه‌ و سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه)).

۵۷۷۴- قَالَ أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا تُورِدُوا الْمُمْرِضَ عَلَى الْمَصِحِّ»^(۳).

۵۷۷۴- ئەبو هورمیره رضي الله عنه له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ ده‌فه‌رمووی: ((وشت‌ری نه‌خۆش مه‌به‌نه‌ ناو (وشت‌ری) ساغه‌وه)).

(۱) ب‌روانه: ۲۰۹۹.

(۲) ب‌روانه: ۵۷۰۷.

(۳) ب‌روانه: ۵۷۷۱.

۵۷۷۵- وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سِنَانُ بْنُ أَبِي سِنَانٍ الدُّؤَلِيُّ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى». فَقَامَ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ الْإِبِلَ تَكُونُ فِي الرَّمَالِ أَمْثَالَ الطَّبَّاءِ فَيَأْتِيهِ التَّبْعِيُّ الْأَجْرُبُ فَتَجْرُبُ؟ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلُ؟»^(۱).

۵۷۷۵- نه‌بو هورمیره ر‌ه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ر‌ه رمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خوشی نییه))، جا عه‌رمبیه‌کی ده‌شته‌کی هه‌ستا و وتی: پیم بل‌ی: وش‌ره‌کان له ناوماندا وه‌ک ناسک وان، نینجا وش‌ریکی گه‌رۆل دیت (تیکه‌لاویان دمبی) نه‌وانیش گه‌رۆل ده‌بن؟ پی‌غه‌مبه‌ریش ر‌ه ((نه‌ی کی گه‌رۆلی به وش‌ری یه‌که‌م گه‌یانده‌؟)).

۵۷۷۶- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْتُ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طَيْرَةٌ، وَيُعْجِبُنِي الْقَالُ». قَالُوا: وَمَا الْقَالُ؟ قَالَ: «كَلِمَةٌ طَيِّبَةٌ»^(۲).

۵۷۷۶- نه‌نه‌سی کوری مالیک ر‌ه له پی‌غه‌مبه‌ر ر‌ه ده‌گیرته‌وه که فهرموویه‌تی: ((ته‌نینه‌وه‌ی نه‌خوشی نییه، ره‌شبینی بالنده‌ نییه، هه‌زم به گه‌شبینیه))، عه‌رزبان کرد: گه‌شبینی چیه؟ فهرمووی: ((وته‌یه‌کی جوان و چاکه)).

۵۵- بَابُ مَا يُذْكَرُ فِي سَمِّ النَّبِيِّ ﷺ

رواه عروة عن عائشة ر‌ه عن النبي ﷺ.

۵۷۷۷- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا فُتِحَتْ خَيْبَرُ أُهْدِيَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَاةٌ فِيهَا سَمٌّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اجْمَعُوا لِي مَنْ

(۱) بروانه: ۵۷۰۷.

(۲) بروانه: ۵۷۵۶.

كَانَ هَٰ هَٰ هَٰ مِنَ الْيَهُودِ». فَجَمِعُوا لَهُ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي سَأَلْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ، فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْهُ؟». فَقَالُوا: نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَبُوكُمْ؟». قَالُوا: أَبُونَا فَلَانٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كَذَبْتُمْ بَلْ أَبُوكُمْ فَلَانٌ». فَقَالُوا: صَدَقْتَ وَبَرَرْتَ. فَقَالَ: «هَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْ شَيْءٍ إِنْ سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ؟». فَقَالُوا: نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، وَإِنْ كَذَبْنَاكَ عَرَفْتَ كَذِبَنَا كَمَا عَرَفْتَهُ فِي آبِنَا. قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَهْلُ النَّارِ؟». فَقَالُوا: نَكُونُ فِيهَا يَسِيرًا، ثُمَّ تَخْلُفُونَنَا فِيهَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اخْسُوا فِيهَا، وَاللَّهِ لَا نَخْلُفُكُمْ فِيهَا أَبَدًا». ثُمَّ قَالَ لَهُمْ «فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْ شَيْءٍ إِنْ سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ؟». قَالُوا: نَعَمْ. فَقَالَ: «هَلْ جَعَلْتُمْ فِي هَذِهِ الشَّاةِ سَمًّا؟». فَقَالُوا نَعَمْ. فَقَالَ: «مَا حَمَلَكُمْ عَلَى ذَٰلِكَ». فَقَالُوا: أَرَدْنَا إِنْ كُنْتَ كَذَّابًا نَسْرِيحُ مِنْكَ، وَإِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ^(۱).

۵۰- باسی نهوهی باس ده‌کرت له ژهر خواردکردنی پیغه‌مبه‌ر

ئهم فهرموودمیه عوروه گیراویه‌تیه‌وه له عانیشه‌وه ﷺ له پیغه‌مبه‌ر ﷺ گیراویه‌تیه‌وه.

۵۷۷۷- ئه‌بو هورپه‌ره ﷺ ده‌لی: کاتی خه‌بهر نازاد کرا مه‌رێک (ی برزاو) به‌دیاری هینرا بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ که ژه‌هری پیوه‌ بوو، بویه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((هه‌رجی جوو نا لی‌ره‌دایه‌ بۆم کۆبکه‌نه‌وه))، نه‌وانیش بۆیان کۆکرده‌وه و فهرمووی پێیان: ((من پرسیارى شتیکتان لى ده‌که‌م ئایا نیوه‌ راست‌گۆدمین له‌گه‌ڵم له‌ بارمیه‌وه؟)) وتیان: به‌لى ئه‌ی ئه‌بو لقاسیم، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی پێیان: ((باوکتان کییه‌؟)) وتیان: باوکتان فلانه‌ که‌سه، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((درۆتان کرد به‌ئکو باوکتان فلانه‌ که‌سه))، وتیان: تو راست ده‌که‌یت و چاکت وت، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ

فه‌رمووی: ((دهی ئایا ئیوه راستیم پی ده‌لین دهربارهی شتیک نه‌گهر پرسپارتان لی بکه‌م؟)) وتیان: به‌لئ ئه‌ی ئه‌بو لقاسیم، خو نه‌گهر درو بکه‌ین به‌دروکه‌مان دهرانیت وه‌ک چو‌ن دهربارهی باوکه‌مان زانیت درو ده‌که‌ین، نه‌نجا پیانی فه‌رموو: ((کی دوزه‌خییه؟)) وتیان: ئیمه ماومیه‌کی که‌م له دوزه‌خدا ده‌مینینه‌وه پاشان ئیوه له شوینی ئیمه‌دا ده‌مینینه‌وه له دوزه‌خدا (و ئیمه دینیه دهره‌وه)، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((جغه‌تان لی بی له دوزه‌خدا، سویند به‌خوا ئیمه هه‌رگیز له شوینی ئیوه له دوزه‌خدا نامینینه‌وه))، پاشان فه‌رمووی پیان: ((ئایا راستیم پی ده‌لین دهربارهی شتیک نه‌گهر پرسپارتان لی بکه‌م له بارمیه‌وه؟)) وتیان: به‌لئ، فه‌رمووی: ((ئایا ژه‌هرتان کردوه به‌م مه‌ره‌وه؟)) وتیان: به‌لئ، فه‌رمووی: ((چی وای لیکردن ئه‌وکاره بکه‌ن؟))، وتیان: به‌وکاره ویستمان نه‌گهر درو‌زن بیت (بمریت) و پرزگارمان بیت لیت، خو نه‌گهر پیغه‌مبه‌ر بیت زیانت پی ناگه‌یه‌نیت.

۵۱- بابُ شَرْبِ السُّمِّ، وَالدَّوَاءِ بِهِ، وَبِمَا يُخَافُ مِنْهُ وَالْخَبَثُ

۵۷۷۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ ذَكَوَانَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، يَتَرَدَّى فِيهِ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ تَحَسَّى سَمًا فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَسَمُهُ فِي يَدِهِ، يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ، يَجَأُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا»^(۱).

01- باسی خواردنه‌وهی ژهر و دهرمانکردن پیی، وه ترسان له دهرمان کردن به ژهر و دهرمانی پیس (به‌کاره‌یتان)

۵۷۷۸- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه له پیغه‌مبه‌روه رضی الله عنه ده‌گیرێته‌وه فه‌رمووێه‌تی: ((هه‌ر کەس له شاخێک خۆی بخاته خواره‌وه و خۆی بکوژێت، ئه‌وه له ناو دۆزه‌خدا به‌رده‌وام ده‌خړێته خواره‌وه بۆ هه‌تا هه‌تایی تێیدا ده‌مێنێته‌وه، وه هه‌ر کەس ژهر بخواته‌وه و خۆی پێ بکوژێت، ئه‌وه ژهره‌که‌ی له ده‌ستی دایه قوم له دوا‌ی قوم ده‌یخواه‌وه و به‌هه‌تا هه‌تایی له ناو دۆزه‌خدا ده‌مێنێته‌وه، وه هه‌ر کەس خۆی به پارچه ئاسنێک بکوژێت ئه‌و پارچه ئاسنه‌که که له ده‌ستی دایه ورگی خۆی پێ راده‌دات، له ناو دۆزه‌خدا ده‌مێنێته‌وه به‌هه‌تا هه‌تایی)).

۵۷۷۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ بَشِيرٍ أَبُو بَكْرٍ، أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ اضْطَبَحَ بِسَبْعِ مَرَّاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سَمٌ وَلَا سِحْرٌ»^(۱).

۵۷۷۹- عامیر کوری سه‌عد ده‌لی: له باوکه‌م رضی الله عنه بیست ده‌یوت: له پیغه‌مبه‌ری خوام رضی الله عنه بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌ر کەسێ هه‌موو رۆژێک به‌یانان (به‌سکی خالی) جه‌وت ده‌نک خورمای عه‌جه‌وه بخوات، له‌و رۆژهدا نه‌ژهر نه‌جاده‌وو و سیه‌ر زیانی پێ ناگه‌یه‌نیت)).

0۷- بَابُ الْبَانِ الْأَثْنِ

۵۷۸۰- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ رضی الله عنه قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبْعِ. قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَلَمْ أَسْمَعْهُ حَتَّى أَتَيْتُ الشَّامَ^(۱).

۵۷- باسی شیرى ماكه‌ر^(۲)

۵۷۸۰- ئه‌بو سه‌عله‌به‌ی خوشه‌نى ﷺ ده‌لئى: پېغه‌مبه‌ر ﷺ خواردنى هه‌موو درنده‌یه‌كى كه‌له‌به‌دارى قه‌ده‌غه‌ كردوه. زوه‌رى ده‌لئى ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌م نه‌بېستبوو هه‌تا رۆشتمه‌ شام (له‌وئى بېستم).

۵۷۸۱- وَزَادَ اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: وَسَأَلْتُهُ: هَلْ نَتَوَضَّأُ أَوْ نَشْرَبُ أَلْبَانِ الْأَثْنِ أَوْ مَرَارَةَ السَّبْعِ أَوْ أَبْوَالَ الْإِبِلِ؟ قَالَ: قَدْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ يَتَدَاوُونَ بِهَا، فَلَا يَرَوْنَ بِذَلِكَ بَأْسًا، فَأَمَّا أَلْبَانُ الْأَثْنِ فَقَدْ بَلَّغْنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ لُحُومِهَا، وَلَمْ يَبْلُغْنَا عَنْ أَلْبَانِهَا أَمْرٌ وَلَا نَهْيٌ، وَأَمَّا مَرَارَةُ السَّبْعِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: أَخْبَرَنِي أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ، أَنَّ أَبَا ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِي أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبْعِ^(۳).

۵۷۸۱-له‌یس (له‌ گێڕانه‌وه‌ی فه‌رمووده‌كه‌ی پېشوو‌دا) ئه‌مه‌ی زیاد كردوه: یونس بو‌ی گێڕامه‌وه‌ له‌ ئیبنو شیهابه‌وه‌ وتی: پرسیارم له‌ (ئه‌به‌ی ئیدریسی خه‌ولانی) كرد: ئایا به‌شیری ماكه‌ر دمست نو‌یژ بگ‌ری‌ن یان بیخۆینه‌وه‌، یان به‌ ئاوی زراوی درنده‌ یان میزی وشتر؟ (ئه‌بو ئیدریس) وتی: بێگومان جاران مسو‌لمانان (می‌زی وشتریان) بو‌ چارمه‌ر به‌کار ده‌هێنا، هه‌یج خراپه‌یه‌کیان له‌و کاره‌دا نه‌ده‌بینی^(۴)، به‌لام شیرى ماكه‌ر ئه‌وه‌ بێگومان پێمان گه‌شتوو‌ه‌ كه‌ پېغه‌مبه‌رى خوا ﷺ گوشتى كه‌رى قه‌ده‌غه‌ كردوه‌، به‌لام ده‌رباره‌ی شیرى ماكه‌ر نه‌فه‌رمان كردن و نه‌ قه‌ده‌غه‌كردنمان پێنه‌گه‌شتوو‌ه‌. به‌لام به‌ئاوی زراو درنده‌، ئیبنو شیهاب ده‌لئى:

(۱) پروانه: ۵۵۳۰.

(۲) ألبان الأثن: هه‌ردوو وشه‌كه‌ کۆن به‌لام له‌ به‌کوردی کردنیاندا جوان نابیت وه‌ک خۆی وه‌ری گێردی بو‌ کوردی.

(۳) پروانه: ۵۵۳۰.

(۴) حه‌رام نه‌بوو به‌لایانه‌وه‌.

ئەبو ئیدریسی خەولانی بۆی گیرامەو، کە ئەبو سەعلەبەیی خوشەنی بۆی گیرایەو کە پیڤەمبەری خوا ﷺ خواردنی گوشتی هەموو درندەمەکی کە ئێه‌داری قەدەغە کردو.

۵۸- باب: إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي الْإِنَاءِ

۵۷۸۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عُثْبَةَ بْنِ مُسْلِمٍ -مَوْلَى بَنِي تَيْمٍ- عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حُنَيْنٍ -مَوْلَى بَنِي زُرَيْقٍ- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ، فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ، ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ، فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ شِفَاءٌ وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ»^(۱).

۵۸- باسیک: ئەگەر می‌ش کەوتە دەفریکەو (شلەیی تیا بێ)

۵۷۸۲- ئەبو هورەیرە ر.ه. دەگێڕێتەو کە پیڤەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((ئەگەر می‌ش کەوتە دەفری یەکیکتانەو می‌شە کە هەموو نوقم بکاتە (ناو شلەیی دەفرە کە)، لە پاشان فری بدات، چونکە بێگومان لە بایکیدا شیفای هەیه و لە بالە کە تریدا نەخۆشی هەیه)).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۷- کِتَابُ اللَّبَاسِ

بهناوی خواوی بهخشندهی میهره بان

۷۷- پهراوی جل و بهرگ و پۆشاک

۱- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ﴾ (۳۳) ﴿الْأَعْرَافِ

وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: "كُلُوا وَاشْرَبُوا وَالْبَسُوا وَتَصَدَّقُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا مَخِيلَةٍ". وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كُلُّ مَا شِئْتَ وَالْبَسَ مَا شِئْتَ، مَا أَخْطَأَكَ اثْنَتَانِ سَرَفٌ أَوْ مَخِيلَةٌ.

۵۷۸۳- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ وَزَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ يُخْبِرُونَهُ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا»^(۱).

۱- باسی ئەم فەرمايشتهی خواوی بهرز و بلند: ((ئەم

موحه مههه)) بڵێ کێ ئارایش و جوانییه خواپیهکانی

حهرام کردوه که خوا بۆ بهندهکانی دروست کردوه))

- پێغه مبهه ﷺ فهرمووی: ((بخون و بخۆنهوه و بپۆشن و ببهخشن بهبی

زیادمهروی و خو بهزل زانین)).

ئیبنو عبباس رادیه ﷺ دهلی: چیت ههز لێیه بیخو و بیپۆشه، دوو شتی تیا نه بێت

زیادمهروی و فیز وخو بهزل زانین.

۵۷۸۳- ئیبنو عومەر ؓ ده‌گیرێته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((خوای سه‌یری که‌سێک ناکات پۆشاکه‌که‌ی بخشینێ به‌زه‌ویدا بۆ خو‌ به‌زل زانین بێت)).

۲- بابُ مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ مِنْ غَيْرِ خِيَلَاءَ

۵۷۸۴- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَحَدَ شِقَائِي إِزَارِي يَسْتَرْخِي، إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَسْتَ مِنْ مَنْ يَصْنَعُهُ خِيَلَاءَ»^(۱).

۲- باسی ئه‌و که‌سه‌ی پۆشاکه‌که‌ی بخشینێ به‌زه‌ویدا بۆ خو‌ به‌زل زانین نه‌بێت

۵۷۸۴- سالیمی کورێ عه‌بدوڵلا له‌ باوکیه‌وه ؓ ده‌گیرێته‌وه نه‌ویش له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه ؓ ده‌گیرێته‌وه فه‌رموویه‌تی: ((هه‌رکه‌س بۆ فیز و خو‌ به‌گه‌وره زانین جل و به‌رگه‌که‌ی بخشینێ به‌زه‌ویدا و به‌دوای خویدا راپیکشیت، خوای گه‌وره له‌ رۆژی قیامه‌تدا (به‌چاوی به‌زه‌یی) سه‌یری ناکات)), ئه‌بو به‌کریش ؓ وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا لایه‌کی کراسه‌که‌م به‌ زه‌ویدا ده‌خشیت، به‌لام ئه‌ومنده هه‌یه من ئه‌وهم هه‌ر بووه له‌ کراسه‌که‌مدا. پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((تۆ له‌و که‌سانه نیت بۆ فیز و ده‌عهیه ئه‌وه بکه‌یت)).

۵۷۸۵- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ ؓ قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ وَنَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَامَ يَجُرُّ ثَوْبَهُ مُسْتَعْجِلًا حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ،

وَتَابَ النَّاسُ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، فَجَلَّى عَنْهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا وَقَالَ: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَصَلُّوا وَادْعُوا اللَّهَ حَتَّى يَكْشِفَهَا»^(۱).

۵۷۸۵- ئەبو بەکر رضی اللہ عنہ دەلی: ئیمە لە خزمەت پیغەمبەردا صلی اللہ علیہ وسلم بووین خۆر گیرا، ئینجا (پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم) هەستا و بەپەلە روشت عەباگە ی بەدوای خۆیدا رادەمکیشا هەتا چووە مزگەوت خەلکەکە گەڕانەووە (بۆ مزگەوت)^(۲)، جا دوو پکات نوێژی کرد (بە پێش‌نوێژ بۆمان)، ئینجا خۆر گیرانەکە بەردرا، لە پاشان پرووی تیکردین و فەرمووی: ((بە‌پاستی خۆر و مانگ دوو نیشانەن لە نیشانەکانی خوا، جا ئەگەر شتێک (ی نائاسایی) تان لەوان بینی، ئەو نوێژ بکەن و لە خوا بپارێنەووە تا بە‌ریدات و دەرێکە‌وێت))^(۳).

۳- بابُ التَّشْمِيرِ فِي الثِّيَابِ

۵۷۸۶- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا ابْنُ سُمَيْلٍ، أَخْبَرَنَا عَمْرُ بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، أَخْبَرَنَا عَوْفُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: فَرَأَيْتُ بِلَالًا جَاءَ بِعَنْزَةٍ فَرَكَزَهَا، ثُمَّ أَقَامَ الصَّلَاةَ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم خَرَجَ فِي حُلَّةٍ مُشَمَّرًا، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ إِلَى الْعَنْزَةِ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ وَالذَّوَابَّ يَمُرُّونَ بَيْنَ يَدَيْهِ مِنْ وَرَاءِ الْعَنْزَةِ^(۴).

۳- باسی خۆ هەلکردن دەربارەمی پۆشاک^(۵)

۵۷۸۶- ئەبو جوحەیفە دەلی: بیالەم بینی صلی اللہ علیہ وسلم دار دەستیکی هینا و دایچە‌هاند، پاشان قامەتی نوێژی کرد، ئینجا پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بینی (لە خێوەتە‌کە‌ی)

(۱) پروانە: ۱۰۴۰.

(۲) دواى ئەوێ لە مزگەوت دەرچوو بووین.

(۳) واتە: ئەو نوێژو دوعا بکەن تا خۆر یان مانگ گیرانەکە بەر بێت.

(۴) پروانە: ۱۸۷.

(۵) واتە: کە‌سیک جل و بە‌رگێ کە لە‌بە‌ری دایە بە‌شی خوارە‌وێ هەلکات بۆ مە‌بە‌ستی گرج و گۆلی.

هاته دمه‌وه و پۆشاکێکی له به‌ردابوو خۆی هه‌لکردبوو، ئینجا دوو ر‌کات نوێژی روو به‌دار ده‌سته‌که کرد، وه خه‌لک و نازه‌لم ده‌بینی به‌به‌رده‌میدا دمه‌روشتن له پشت دار ده‌سته‌که‌وه.

۴- باب: مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ قَهْوَ فِي النَّارِ

۵۷۸۷- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ».

۴- باسیک: ئه‌وهی له خوار قاپاره‌کانه‌وه بی‌ت (له پۆشاک) ئه‌وه له ئاگر دایه

۵۷۸۷- ئه‌بو هوریره ر‌ه‌ی ه‌ه‌ له پ‌یغه‌مه‌به‌ره‌وه ﷺ ده‌گ‌یر‌یه‌وه فه‌رموو‌یه‌تی: ((ئه‌وه‌ی له خوار هه‌ردوو قاپاره‌وه‌یه له پۆشاک نه‌وه له ئاگر دایه)).

۵- بابُ هُنْ جَرُّ تَوْبَةٍ مِنَ الْخِيَلِ

۵۷۸۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطْرًا».

۵- باسی ئه‌و که‌سه‌ی پۆشاکه‌که‌ی به‌زه‌ویدا ده‌خشی‌ن‌ت له‌به‌ر خۆ به‌زل زانین

۵۷۸۸- ئه‌بو هوریره ر‌ه‌ی ه‌ه‌ ده‌گ‌یر‌یه‌وه که پ‌یغه‌مه‌به‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌ی: ((خوا له ر‌ۆژی دوایدا سه‌یری ئه‌و که‌سه ناکات بۆ فیز و ده‌عیه پۆشاکه‌که‌ی ده‌خشی‌ن‌ت به‌دوای خۆیدا)).

۵۷۸۹- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَيْادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ -أَوْ قَالَ أَبُو الْقَاسِمِؓ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ، تَعْجِبُهُ نَفْسُهُ مَرَجُلٌ جُمَّتَهُ، إِذْ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلَّلُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۱).

۵۷۸۹- ئەبو ھورەیرە ؓ دەلی: پیغەمبەر -یان ئەبولقاسمؓ- ھەرمووی: ((لە کاتیکیدا بیاویک بەرپاگە دەرپۆشت پۆشاکێکی جوانی لەبەر داو بوو بەخۆی سەرسام بوو، ھز (پەرچەمی) داھێناو بوو لە پەر بەزەویدا چوووە خوار، گلۆر دەبیتهووە تا رۆژی قیامت)).

۵۷۹۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَجْرُ إِزَارَهُ، خُسِفَ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلَّلُ فِي الْأَرْضِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ». تَابَعَهُ يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَلَمْ يَرْفَعْهُ شُعَيْبٌ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ^(۲).

۵۷۹۰ م/ - حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، أَخْبَرَنَا أَبِي، عَنْ عَمِّهِ جَرِيرِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَلَى بَابِ دَارِهِ فَقَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ نَحْوَهُ^(۳).

۵۷۹۰- سالیمی کوری عەبدوللا دەگێڕێتەووە کە باوکی ؓ بۆی گێڕایەووە کە پیغەمبەری خوا ؓ ھەرمووی: ((لە کاتیکیدا بیاویک پۆشاکەکی بە زەویدا دەخشاندا^(۴)، بەناخی زەویدا بڕایە خوار، جا ئەو لە ناخی زەویدا گلۆر دەبیتهووە تا رۆژی قیامت)).

(۱) پروانە: ۵۷۹۰.

(۲) پروانە: ۳۴۸۵.

(۳) پروانە: ۵۷۸۹.

(۴) لەبەر شوپی بۆ فیز و دەعیە.

یونس له زوهریه وه ئەم فەرموودهی گێراوته وه و پالپشتی گێرانه وه که ی عهبدوهره حمانی کوری خالید دهکات.

شوعهیب له زوهریه وه (ئەم فەرمووده گێراوته وه) له ئەبو هورمیره رضی اللہ عنہ بهرزی نهکردۆته وه بۆ پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ، (به لکو بهوته ی ئەبو هورمیره رضی اللہ عنہ هیناوتی).

۵۷۹۰- جهریری کوری زمید وتی: من له گهل سالیمی کوری عهبدووللای کوری عومهر بووم رضی اللہ عنہ له بهر دمرگای ماله کهیدا، سالیم وتی: له ئەبو هورمیره رضی اللہ عنہ بیست ئەبو هورمیره ش له پیغه مبه ری رضی اللہ عنہ بیستوه: وینه فەرمووده که ی بی شوی گێرایه وه.

۵۷۹۱- حَدَّثَنَا مَطَرُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا شَبَابَةُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: لَقِيتُ مُحَارِبَ بْنَ دِنَارٍ عَلَى فَرَسٍ وَهُوَ يَأْتِي مَكَانَهُ الَّذِي يَقْضَى فِيهِ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ، فَحَدَّثَنِي فَقَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ مَخِيلَةً لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». فَقُلْتُ لِمُحَارِبٍ: أَذَكَرَ إِزَارَهُ؟ قَالَ: مَا خَصَّ إِزَارًا وَلَا قَمِيصًا. تَابَعَهُ جَبَلَةُ بْنُ سُحَيْمٍ، وَزَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، وَزَيْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. وَقَالَ اللَّيْثُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ مِثْلَهُ. وَتَابَعَهُ مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، وَعُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَقَدَامَةُ بْنُ مُوسَى، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ»^(۱).

۵۷۹۱- شوعه ده لی: به مو حاریبی کوری دیسار گه شتم، به سوار نه سپیکه وه بوو دهرۆشت بۆ نهو جیگای حوكم و فهزاوته ی تیا دمکرد^(۲)، پرسیری ئەم فەرمووده یه لی کرد، نهویش بوی گێرامه وه و، وتی: له عهبدووللای کوری

(۱) پروانه: ۳۶۶۵.

(۲) مو حاریب قازی کوفه بوو لهو کاته دا.

عومهرم ﷺ بیست دمیوت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((هەر که‌سی پۆشاکه‌کی بخشی به زه‌ویدا بۆ فیز و خۆ به‌زل زانین خوا له‌ رۆژی قیامه‌تدا سه‌یری ناکات!!))، (شوعبه ده‌لی: به‌ موخاریبم وت: نه‌ی باسی نیزاری کرد؟ وتی: تایبه‌تی نه‌کرد نه‌به‌ نیزاره‌وه و نه‌به‌ کراسه‌وه.

پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی موخاریبی کو‌ری دیساریان کردوه له‌ وتنی (إزار)دا هه‌ریه‌ك له‌ جه‌به‌له‌ی کو‌ری سوحه‌یم و زمیدی کو‌ری ئه‌سله‌م و زمیدی کو‌ری عه‌بدوڵڵا له‌ ئیبنو عومهره‌وه ﷺ له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ.

له‌یس له‌ نافیعه‌وه له‌ ئیبنو عومهره‌وه ﷺ وینه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی پێشوویان گێڕاوه‌ته‌وه.

وه‌ پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی نافیعی کردوه، هه‌ریه‌ك له‌ مووسای کو‌ری عوقبه و عومهری کو‌ری موحه‌مه‌د و قودامه‌ی کو‌ری مووسا هه‌موویان له‌ سالیمه‌وه له‌ ئیبنو عومهره‌وه له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێڕاویانه‌ته‌وه، به‌م شیوه‌: (مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ) واته‌: هەر که‌س پۆشاکه‌کی به‌دوای خۆیدا ڕاکێشیت.

۶- بابُ الْإِزَارِ الْمُهَدَّبِ

وَيَذْكُرُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، وَأَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدٍ، وَحَمْرَةَ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ، وَمُعَاوِيَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَنَّهُمْ لَبَسُوا ثِيَابًا مُهَدَّبَةً.

۵۷۹۲- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ رِفَاعَةَ الْقُرْظِيِّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا جَالِسَةٌ وَعِنْدَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ تَحْتَ رِفَاعَةَ فَطَلَّقَنِي فَبَتَّ طَلَاقِي، فَتَزَوَّجْتُ

بَعْدَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الزَّيْبِرِ، وَإِنَّهُ وَاللَّهِ مَا مَعَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَّا مِثْلُ هَذِهِ الْهُدْبَةِ. وَأَخَذَتْ هُدْبَةً مِنْ جِلْبَابِهَا، فَسَمِعَ خَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ قَوْلَهَا وَهُوَ بِالْبَابِ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ، قَالَتْ: فَقَالَ خَالِدٌ: يَا أَبَا بَكْرٍ، أَلَا تَنْهَى هَذِهِ عَمَّا تَجْهَرُ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ فَلَا وَاللَّهِ مَا يَزِيدُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى التَّبَسُّمِ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَعَلَّكَ تُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَى رِفَاعَةٍ، لَا، حَتَّى يَذُوقَ عُسَيْلَتَكَ وَتَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ». فَصَارَ سُنَّةً بَعْدُ^(۱).

۶- باسی (حوکمی له‌به‌رکردنی) که‌وا‌ی ریشوودار

له‌ زوهری و نه‌بی به‌کری کورپی موحه‌مه‌د و حه‌مه‌زی کورپی نه‌بی ئوسه‌ید و مو‌عاویه‌ی کورپی عه‌بدو‌ل‌لای کورپی جه‌عفر گ‌یرد‌راو‌ته‌وه لی‌یان، که‌ پۆشاک‌ی ریشووداریان له‌به‌ر کرد‌وه.

۵۷۹۲-عائیشه‌ی رضی‌الله‌عنہا خ‌یزانی پ‌یغه‌مبه‌ر رضی‌الله‌عنہ وتی: ژنه‌که‌ی ر‌یفاعه‌ی قورمه‌زی هات بو‌ خ‌زمه‌تی پ‌یغه‌مبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنہ من‌یش دان‌یش‌تب‌ووم و نه‌بو به‌ک‌ریشی رضی‌الله‌عنہ لاب‌وو، ژنه‌که‌ وتی: نه‌ی پ‌یغه‌مبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنہ من ژنی ر‌یفاعه‌ بووم ته‌لاقی دام و به‌یه‌ک‌جاریش ته‌لاقی دام، ئ‌ینجا له‌ پاش نه‌و شووم کرد به‌عه‌بدو‌ره‌حمانی کورپی زوبه‌یر، به‌راستی زه‌که‌ری نه‌و (عه‌بدو‌ره‌حمان) وه‌ک ر‌یشوو وایه- ر‌یشوو‌یه‌کی گ‌رت به‌ده‌ستی له‌ سه‌رپۆشه‌که‌ی- خالیدی کورپی سه‌عید له‌ به‌ر دهر‌گابوو گو‌یی له‌ وته‌که‌ی بوو، مؤ‌له‌تی نه‌درابوو ب‌یته ژووره‌وه، عائیشه‌ وتی: خالید وتی: نه‌ی نه‌بو به‌کر نه‌وه ر‌یگری له‌و ژنه‌ ناکه‌یت له‌ خ‌زمه‌ت پ‌یغه‌مبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنہ له‌وه‌ی به‌ئاشکرا ده‌یلی؟ جا نه‌به‌خوا پ‌یغه‌مبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنہ له‌ زمرده‌خه‌نه زیاتر هیچی نه‌فه‌رموو، ئ‌ینجا پ‌یغه‌مبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنہ فه‌رمووی (به‌ژنه‌که‌): ((وا دیاره‌ ده‌ته‌وئ ب‌گه‌ر‌پ‌یته‌وه بو‌ لای ر‌یفاعه‌، ناب‌ی هه‌تا نه‌و (عه‌بدو‌ره‌حمان) شیرینی و له‌زمتی تۆ نه‌چه‌ژئ و تۆش شیرینی و له‌زمتی نه‌و نه‌ج‌یزیت))، ئ‌یر نه‌وه بوو به‌باو و سونه‌ت دوای نه‌و پرووداوه.

۷- بابُ الْأُزْدِيَّةِ

وَقَالَ أَنَسٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: جَبَدَ أَعْرَابِيٌّ رِذَاءَ النَّبِيِّ ﷺ. ٥٧٩٣- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ، أَنَّ حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَدَعَا النَّبِيُّ ﷺ بِرِدَائِهِ، ثُمَّ انْطَلَقَ يَمْشِي، وَاتَّبَعْتُهُ أَنَا وَزَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ، حَتَّى جَاءَ النَّبِيُّ الَّذِي فِيهِ حَمْزَةٌ، فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنُوا لَهُمْ^(١).

۷- باسی سهر بهرگ (وهک عهبا و جبه)

ئهنهس دهلی: عهره بیکی دهسته کی عهبا گهی پیغه مبهری ﷺ راکیشا^(۲).
 ٥٧٩٣- زوهری دهلی: عهلی کوری حوسهین بو ی گیرامه وه که حوسهینی کوری
 عهلی بو ی گیراومه وه که عهلی ﷺ وتی: پیغه مبهر ﷺ داوای عاباکی کرد
 (بو یان هینا)، پاشان به پهله رۆشت من و زهیدی کوری حاریسهش دوای که وتین،
 ههتا جووه ئه و ماله ی که حهمزه ی تیایه، ئینجا موئهتی خواست (بو جوونه
 زووره وه)، نه وانیش موئتیان دان.

۸- بابُ لُبْسِ الْقَمِيصِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى حِكَايَةً عَنْ يُوسُفَ: ﴿أَذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَاَلْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا﴾ ﴿١٣﴾ يُونُسُ. ٥٧٩٤- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الْقَمِيصَ، وَلَا السَّرَاوِيلَ، وَلَا الْبُرْنُسَ، وَلَا الْخُفَيْنِ، إِلَّا أَنْ لَا يَجِدَ الثُّعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسْ مَا هُوَ أَسْفَلُ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»^(١).

(١) پروانه: ٢٠٨٩.

(٢) به ژماره: ٣١٤٩ ئیمامی بوخاری له سه حیه کهیدا هیناوتی.

۸- باسی له‌به‌ر کردنی کراس

وه باسی ئەم فەرماشته‌ی خوای به‌رز و بلند له زمانی یوسفه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه: (ئەم کراسه‌ی من بیه‌ن و بیدهن به‌سه‌ر دهم و چاوی باوکمدا، ده‌ست به‌جی) چاوی چاک ده‌بیته‌وه).

۵۷۹۴- ئیبنو عومەر ﷺ ده‌گیرێته‌وه که پیاویک وتی: ئەو پیغه‌مبه‌ر خوا ﷺ ئەو که‌سه‌ی له ئیحرام دایه چ پۆشاکێک له‌به‌ر بکات، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فەرمووی: ((ئەو که‌سه‌ی له ئیحرام دایه کراس له‌به‌ر نه‌کات و شه‌روال له پی نه‌کات و می‌زمر له‌سه‌ر نه‌کات و خوف له پی نه‌کات، مه‌گه‌ر که‌سیک نه‌علی نه‌بی‌ت، با خوف له پی بکات له خواری قوله پیکانی بن)).

۵۷۹۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: أَمَّا النَّبِيُّ ﷺ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَعْدَ مَا أُدْخِلَ قَبْرَهُ، فَأَمَرَ بِهِ فَأُخْرِجَ، وَوُضِعَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَنَفَتْ عَلَيْهِ مِنْ رِيقِهِ، وَأَلْبَسَهُ قَمِيصَهُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

۵۷۹۵- جابیری کوری عه‌بدو‌للا ﷺ وتی: دوا‌ی نه‌وه‌ی عه‌بدو‌للا‌ی کوری ئوبه‌یی خرایه‌ گۆره‌که‌یه‌وه پیغه‌مبه‌ر ﷺ هات بو‌ لای، وه فەرمانی کرد له گۆره‌که‌ی دهره‌ینرا و له‌سه‌ر نه‌ژنوگانی دانرا، (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) له تفی خو‌ی تفی تی‌کرد و پیغه‌مبه‌ر ﷺ کراسه‌که‌ی خو‌ی کرده به‌ری، وه خوا زاناتره (بو‌چی کراسه‌که‌ی کرده به‌ری).

۵۷۹۶- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَمَّا تُوفِّيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي جَاءَ ابْنُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَعْطِنِي

(۱) پروانه: ۱۳۴.

(۲) پروانه: ۱۲۷۰.

فَمِصَكَ أَكْفَنُهُ فِيهِ، وَصَلَّ عَلَيْهِ، وَاسْتَغْفِرَ لَهُ. فَأَعْطَاهُ فَمِصَّهُ، وَقَالَ: «إِذَا فَرَعْتَ فَأَذِنَّا». فَلَمَّا فَرَعَ أَذَنَهُ، فَجَاءَ لِيُصَلِّيَ عَلَيْهِ، فَجَذَبَهُ عُمَرُ فَقَالَ: أَلَيْسَ قَدْ نَهَاكَ اللَّهُ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى الْمُتَافِقِينَ؟ فَقَالَ: ﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ (۸۰)

﴿التوبة. فَتَزَكَّتْ: ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا﴾ (۸۱) ﴿التوبة. فَتَرَكَ الصَّلَاةَ عَلَيْهِمْ﴾ (۸۲).

۵۷۹۶- نافع دهگیرپته وه له عهبدوللاوه ﷺ دهلی: کاتی عهبدوللای کوری ئوبه ی مرد کوره که ی هات بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ کراسه که ی خۆتم بدری با بیکه مه کفن بو باو کم و نوێزی له سهر بکه و داوای لی خوشبوونی بو بکه، پیغه مبهریش ﷺ کراسه که ی خوی دایه و فهرمووی: ((کاتی لیبوووته وه (له ئاماده کردنی) ئاگادارم بکه با نوێزی له سهر بکه))، جا کاتی لیبوووته وه ئاگاداری کرد، ئینجا هات نوێزی له سهر بکات، عومه ریش رایکیشا ووتی: ئایا خوا رپگری نه کردوی له وه ی که نوێز بکهیت له سهر دوو پرووان؟ وه خوا فهرموویته ی: (داوای لی خوش بوونیان بو بکهیت یا داوای لی خوش بوونیان بو نه کهیت، نه گهر هفتا جاریش داوای لی خوشبوونیان بو بکهیت، نه وه ههرگیز خوا لییان خوش نابیت))، بهو هویه وه نه م نایه ته دابه زی (ههرگیز نوێز مه که له سهر هیچ کام لهو دوو پرووانه که مرد). ئیتر نوێزکردنی له سهریان واز لی هینا.

۹- بَابُ جَنْبِ الْقَمِيصِ مِنْ عِنْدِ الصَّدْرِ وَغَيْرِهِ

۵۷۹۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَثَلِ الْبَخِيلِ وَالْمُتَصَدِّقِ، كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ

عَلَيْهِمَا جُبَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ، قَدْ اضْطُرَّتْ أُيْدِيهِمَا إِلَى تُدْيِهِمَا وَتَرَاقِيهِمَا، فَجَعَلَ الْمُتَصَدِّقُ كُلَّمَا تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ انْبَسَطَتْ عَنْهُ حَتَّى تَغْشَى أَنْامِلَهُ وَتَعْفُوَ أَثَرَهُ، وَجَعَلَ الْبَخِيلُ كُلَّمَا هَمَّ بِصَدَقَةٍ قَلَصَتْ، وَأَخَذَتْ كُلُّ حَلَقَةٍ مَكَانَهَا. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ بِإِصْبَعِهِ هَكَذَا فِي جَنْبِهِ، فَلَوْ رَأَيْتَهُ يُوسِّعُهَا وَلَا تَتَوَسَّعُ.

تَابَعَهُ ابْنُ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَأَبُو الرِّثَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ فِي الْجُبَّتَيْنِ. وَقَالَ حَنْظَلَةُ: سَمِعْتُ طَاوُسًا، سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: جُبَّتَانِ. وَقَالَ جَعْفَرٌ، عَنِ الْأَعْرَجِ: جُبَّتَانِ^(۱).

۹- باسی گیرفانی کراس لای سنگ و یهخهویه،

ههروهه پۆشاکێ تر (جگه له کراس)

۵۷۹۷-ئەبو ھورەیرە ؓ: پێغه مبه‌ری خوا ﷺ نموونه‌ی هه‌نایه‌وه و هه‌رمووی: ((نموونه‌ی ڕژده و به‌خشه‌ر، وه‌ك دوو كه‌س وان هه‌ریه‌كه‌یان زڕیه‌كی ناسنیه‌ی له‌به‌ردا بێت، هه‌ردوو ده‌ستیان به‌ ناچارێ بردبێته‌ لای هه‌ردوو مه‌مك و به‌شی پێشه‌وه‌ی نیوان مل و شانیانه‌وه، ئینجا به‌خشه‌رمكه‌ هه‌ر كات مائێكی به‌خشی زڕیكه‌ فراوان ده‌بێت له‌ به‌ریدا، هه‌تا (وای لێ دیت) په‌نجه‌كانی بێی دادمه‌پوشیت و ده‌خشی به‌دوایدا و شوین پێیه‌كانی ده‌سپێته‌وه، وه‌ ڕه‌زیله‌كه‌ش هه‌ر كات به‌نیاز بێت مائێ ببه‌خشیته‌ (ڕه‌زیلیه‌كه‌ی ڕنجه‌ی نادا)، زڕیكه‌ دپته‌وه‌ یه‌ك و ته‌نك ده‌بێته‌وه، هه‌موو هه‌لقه‌یه‌كی زڕیكه‌ له‌ جیگای خۆی ده‌مینێته‌وه))، ئەبو ھورەیرە ؓ وتی: پێغه مبه‌ری خوا ﷺ ناوه‌ها په‌نجه‌كه‌ی ده‌خسته‌ زڕیكه‌یه‌وه، خۆزگه‌ بتبینایه‌ ده‌یویست گه‌وره‌ی بکات به‌لام گه‌وره‌ نه‌ده‌بوو.

ئیبنو تاووس له‌ باوکیه‌وه و ئەبو زیناد له‌ ئه‌عه‌ره‌جه‌وه ئه‌م فه‌رمووده‌یان گیراوه‌ته‌وه و پالێشتی هه‌سه‌نی کوری موسلیم ده‌که‌ن: له‌م وشه‌دا ((فِي الْجُبَّتَيْنِ)).

حه‌نزه له ده‌لی: له تاووسم بیست وتی: له نه‌بو هورمیرم ﷺ بیست ده‌یوت: (جُبَّتَانِ) وه‌جه‌عفر له نه‌عره‌جه‌وه گپراویه‌تیه‌وه ده‌لی: (جُبَّتَانِ) واته: دوو زریه که مرو‌ف ده‌پاریزی.

۱۰- بَابُ مَنْ لَبَسَ جُبَّةً خَيَّطَةَ الْكُمَيْنِ فِي السَّقْرِ

۵۷۹۸- حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الضُّحَى قَالَ: حَدَّثَنِي مَسْرُوقٌ قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ قَالَ: انْطَلَقَ النَّبِيُّ ﷺ لِحَاجَتِهِ ثُمَّ أَقْبَلَ، فَتَلَقَّيْنَاهُ بِمَاءٍ، فَتَوَضَّأَ وَعَلَيْنِهِ جُبَّةٌ شَامِيَّةٌ، فَمَضَمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ، فَذَهَبَ يُخْرِجُ يَدَيْهِ مِنْ كُمَيْهِ فَكَانَا صَيِّقَيْنِ، فَأَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ، فَغَسَلَهُمَا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَعَلَى خُفَّيْهِ^(۱).

۱۰- باسی که سیک جوبه‌ی قو‌ل ته‌نگی له‌به‌ر کردبیت له سه‌فه‌ردا

۵۷۹۸- موغه‌یره‌ی کوری شو‌عه‌به ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ رو‌شت ده‌ست به ناو بگه‌یه‌نیت، پاشان هاته‌وه منیش چوومه خزمه‌تی به‌هه‌ندی ناوه‌وه، ئینجا ده‌ست‌نو‌یزی گرت، وه جبه‌یه‌کی شامی له‌به‌ردا بوو، جا ناوی له‌ده‌م و لووتی رادا و ده‌م و چاوی شو‌ری، ئینجا ویستی ده‌سته‌کانی له قو‌له‌کانیه‌وه ده‌ربیتی، به‌لام قو‌له‌کانی ته‌سک بوون، بو‌یه له ژیری جبه‌که‌یه‌وه ده‌سته‌کانی ده‌ره‌ینا و شو‌ردنی و ده‌ستی ته‌ری هینا به‌سه‌ریدا و به‌سه‌ر هه‌ردوو خو‌فه‌که‌یدا.

۱۱- بابُ جُبَّةِ الصُّوفِ فِي الْغَزْوِ

۵۷۹۹- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا زَكْرِيَاءُ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمُعِيزَةِ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ عليه السلام ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي سَفَرٍ فَقَالَ: «أَمَعَكَ مَاءٌ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. فَتَنَزَّلَ عَنْ رَاحِلَتِهِ، فَمَشَى حَتَّى تَوَارَى عَنِّي فِي سَوَادِ اللَّيْلِ، ثُمَّ جَاءَ فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ الْإِدَاوَةَ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْهَا حَتَّى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ، فَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزَعِ خُفَّيْهِ فَقَالَ: «دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَذْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ» فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا^(۱).

۱۱- باسی (له بهر کردنی) جوبه‌ی خوری له غهزادا

۵۷۹۹ عوروه‌ی کورێ موغیره له باوکیه‌وه عليه السلام گێراویه‌تی‌ه‌وه وتی: من شهوێ له سه‌فه‌ری‌کدا له خزمه‌ت پی‌خه‌مبه‌ر عليه السلام بووم، فه‌رمووی: ((ئاوت پی‌یه؟)) وتم: به‌ئێ، ئینجا له وشتره‌که‌ی دابه‌زی رۆشت تا به‌تاریکی شه‌ودا له من وون بوو، له پاشان هاته‌وه منیش له مه‌سینه‌یه‌ک ئاوم کرد به‌ ده‌ستیدا، جا دهم و چاو و ده‌سته‌کانی شت، جوبه‌یه‌کی خوری له‌به‌ردا بوو، نه‌یتوانی باله‌کانی ده‌ری‌پێنی، تا ده‌سته‌کانی له ژیری جبه‌که‌وه ده‌ره‌پێنا و هه‌ردوو باسکی شو‌رد، پاشان ده‌ستی ته‌ری هێنا به‌سه‌ری‌دا، له پاشان دانه‌ویمه‌وه تا خوفه‌کانی داکه‌نم، فه‌رمووی: ((وازیان لێ بی‌نه چونکه به‌ پاکی پی‌یه‌کانم کردۆته ناو خوفه‌کانه‌وه))، ئینجا ده‌ستی ته‌ری هێنا به‌سه‌ر خوفه‌کاندا.

١٣- بَابُ الْقَبَاءِ وَقَرْوِجٍ حَرِيرٍ وَهُوَ الْقَبَاءُ، وَيُقَالُ: هُوَ الَّذِي لَهُ شَقٌّ مِنْ خَلْفِهِ

٥٨٠٠- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَقْبِيَّةً، وَلَمْ يُعْطِ مَخْرَمَةَ شَيْئًا، فَقَالَ مَخْرَمَةُ: يَا بُنَيَّ، انْطَلِقْ إِنَّا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُ، فَقَالَ ادْخُلْ فَأَدْعُهُ لِي. قَالَ: فَدَعَوْتُهُ لَهُ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْهَا فَقَالَ: «حَبَاتُ هَذَا لَكَ». قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيْهِ فَقَالَ: رَضِيَ مَخْرَمَةُ^(١).

۱۲- باسی کهوا و کهوای چاکداری ئاوریشم ئهوهیش
ههر کهوایه، وه وترا ئهوهیه که له پشتهوه درزی تیایه

٥٨٠٠- ئىبنو ئەبو مولەيكە دەگىرپتەۋە لە مىسورى كۆرى مەخرەمە ۋە دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ چەند كەوايەكى دابەش كرد، ۋە (لەو كەوايانە) ھىچى نەدا بە مەخرەمە، مەخرەمەش وتى: كۆرم با بېرۆين بۆ خزمەتى پىغەمبەرى خوا ﷺ، منىش لەگەلى رۆشتم، جا وتى: بېرۆ ژوورە ۋە بانگى كە بۆم، پىغەمبەرىش ﷺ ھاتە دەرە ۋە كەوايەكيانى لەبەردا بوو فەرمووى: ((ئەمەم بۆ ھەلگرتووى))، مىسور دەلى: مەخرەمە سەيرى كەواكەى كرد، جا پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ((مەخرەمە رازى بوو)).

٥٨٠١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ: أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ قُرُوجَ حَرِيرٍ، فَلَبِسَهُ، ثُمَّ صَلَّى فِيهِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَنَزَعَهُ نَزْعًا شَدِيدًا -كَالْكَارِهِ لَهُ- ثُمَّ قَالَ: «لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ». تَابَعَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ اللَّيْثِ، وَقَالَ غَيْرُهُ: قُرُوجُ حَرِيرٍ^(٣).

(۱) پروانه: ۲۵۹۹.

(۲) پروانه: ۳۷۵.

۵۸۰۱- عوقبه‌ی کورپی عامیر ﷺ ده‌گیرپته‌وه و ده‌لێ: که‌وایه‌کی چاکداری ئاوریشمیان به‌ دیاری هینا بۆ پیغه‌مبەر ﷺ، ئه‌ویش له‌به‌ری کرد پاشان نوێزی پیوه‌کرد، پاشان که‌ له‌ نوێزه‌که‌ی بوویه‌وه به‌توندی دایکه‌ند له‌به‌ری - وه‌ک ئه‌وه‌ی چه‌زی لێ نه‌بی - پاشان فهرمووی: ((ئه‌مه‌ بۆ پارێزکاران شیواو نییه‌)).
-عه‌بدو‌ل‌لای کورپی یوسف له‌ له‌یسه‌وه‌ گیراویه‌تی‌وه‌ و پائێشتی گیرانه‌وه‌که‌ی قوته‌یبه‌ی کورپی سه‌عیدی کردوه.
-گیرپه‌ره‌وه‌کانی تر جگه‌ له‌ عه‌بدو‌ل‌لای کورپی یوسف به‌م شیوه‌ گیراویانه‌ته‌وه‌: (فَرُوجٌ حَرِيرٌ).

۱۳- بابُ الْبَرَانِسِ

۵۸۰۲ - وَقَالَ لِي مُسَدَّدٌ: حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ: سَمِعْتُ أَبِي قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى أَنَسٍ بُرْنُسًا أَضْفَرَ مِنْ خَزٍّ.

۱۳- باسی کلاوی قوچ یان به‌رگیک کلاوی پیوه بیت

۵۸۰۲- (ئیمامی بوخاری ده‌لێ) موسه‌ده‌د وتی بێم: موعتهمیر بۆی گیراینه‌وه‌ وتی: له‌ باوکه‌م بیست وتی: ئه‌نه‌سم ﷺ دی جلیکی کلاوداری خوری تیکه‌ل به‌ ئاوریشمی له‌به‌ردا بوو.

۵۸۰۳- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَلْبَسُوا الْقُمَصَ، وَلَا الْعَمَائِمَ، وَلَا السَّرَاوِيلَاتِ، وَلَا الْبَرَانِسَ، وَلَا الْخِفَافَ، إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ النَّعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسْ حُفْنَيْنِ، وَلْيَقُطْعُهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ وَلَا الْوَرُسُ»^(۱).

۵۸۰۳- عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌گیرێته‌وه که‌پیاویک وتی: ئەو پێغه‌مبهری خوا که‌سیک له‌ ئیحرامدا بێت چ پۆشاکیک له‌بهر بکات؟ پێغه‌مبهریش ﷺ فه‌رمووی: ((نابی کراس و میزمره و شه‌روال و کلاو و خوف له‌بهر بکات و بیپۆشی، مه‌گه‌ر که‌سیک جووتی نه‌علی نه‌بیت، با جووتی خوف له‌ پی بکات له‌ خوارووی قاپاره‌کانیه‌وه خووفه‌کان به‌رپیت (و له‌ پێیان بکات)، وه‌ هیچ پۆشاکیک له‌بهر مه‌که‌ن که‌ بۆنی زه‌عه‌فران و وه‌رسی لی درابی)).

۱۴- بابُ السَّراوِیلِ

۵۸۰۴- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ تَعْلِينَ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ»^(۱).

۱۴- باسی شه‌روال

۵۸۰۴- ئیبنو عه‌باس ﷺ له‌ پێغه‌مبهر ﷺ گێراویه‌تی‌وه‌ فه‌رموویه‌تی: ((هه‌ر که‌س ئیزاری^(۲) نه‌بوو با شه‌روال له‌ پی کات، هه‌ر که‌سیش جووتی نه‌علی نه‌بوو، با جووتی خوف له‌ پی کات)).

۵۸۰۵- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا تَأْمُرُنَا أَنْ نَلْبَسَ إِذَا أَحْرَمْنَا؟ قَالَ: «لَا تَلْبَسُوا الْقَمِيصَ، وَالسَّرَاوِيلَ، وَالْعَمَائِمَ وَالْبُرَانِسَ، وَالْخِفافَ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ رَجُلٌ لَيْسَ لَهُ تَعْلَانِ، فَلْيَلْبَسِ الْخُفَيْنِ أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا تَلْبَسُوا شَيْئًا مِنَ الثِّيَابِ مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ وَلَا وَزْ»^(۳).

(۱) به‌روانه: ۱۷۴۰.

(۲) ئیزار: به‌ پۆشاکیک ده‌وتریت له‌ ناوکه‌وه‌ بۆ خواره‌وه‌یه‌.

(۳) به‌روانه: ۱۳۴.

۵۸۰۵- عەبدوللای کوری عومەر (ﷺ) دەلی: پیاویک ههستا و وتی: ئەو پێغه‌مبەری خوا کاتی ئیحراممان دابەست فەرمانی چ پۆشاکێمان پێ دەکەیت لە بەری بکەین؟ پێغه‌مبەریش (ﷺ) فەرمووی: ((نابی کراس و میزمره و شەروال کلاو و خوف لەبەر بکەن و ببۆشن، مەگەر کەسیک جووتی نەعلی نەبێت، ئەو بە جووتی خوف لە پێ بکات لە خوارووی قاپارەکانیەوه بێت، وە هیچ پۆشاکێک لەبەر مەکەن کە بۆنی زەمفەرەن و وەرسی لێ درایی)).

۱۵- بابُ الْعَمَانِ

۵۸۰۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: «لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الْقَمِيصَ، وَلَا الْعِمَامَةَ، وَلَا السَّرَاوِيلَ، وَلَا الْبُرُتْسَ، وَلَا ثَوْبًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ وَلَا وَرْسٌ، وَلَا الْخَفَيْنِ، إِلَّا لِمَنْ لَمْ يَجِدِ النَّعْلَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْهُمَا فَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»^(۱).

۱۵- باسی میزەر و سەرپیچ

۵۸۰۶- سالیام لە باوکیەوه (ﷺ) دەگێڕێتەوه ئەویش لە پێغه‌مبەرەوه (ﷺ) دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((ئیحرامدار نابێ کراس و میزمره و کلاو و پۆشاکێ زەمفەرەن و کراسێک لەبەر بکات زەمفەرەن و وەرسی لێ درایی، وە نابێ خوف لە پێ بکات مەگەر کەسیک جووتی نەعلی نەبێت، کەسیک جووتی نەعلی نەبوو ئەو بە جووتە خوڤەکە لە خوارووی قاپارەکانیەوه بیان بپێت (تا وەک نەعلی لێ بێت)).

۱۶- بابُ النَّقْیِ

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ: خَرَجَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ دَسْمَاءُ^(۱). وَقَالَ أَنَسٌ رضی اللہ عنہ: عَصَبَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى رَأْسِهِ حَاشِيَةَ بُرْدٍ^(۲).

۵۸۰۷- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: هَاجَرَ إِلَى الْحَبَشَةِ نَاسٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَتَجَهَّزَ أَبُو بَكْرٍ مُهَاجِرًا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «عَلَى رِسْلِكَ، فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ يُؤَذَّنَ لِي». فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَوْ تَرْجُوهُ بِأَبِي أَنْتَ. قَالَ: «نَعَمْ». فَحَبَسَ أَبُو بَكْرٍ نَفْسَهُ عَلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم لِصُحْبَتِهِ، وَعَلَفَ رَاحِلَتَيْنِ كَانَتَا عِنْدَهُ وَرَقَ السَّمَرِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ. قَالَ عُرْوَةُ: قَالَتْ عَائِشَةُ: فَبَيْنَا نَحْنُ يَوْمًا جُلُوسٌ فِي بَيْتِنَا فِي نَحْرِ الظَّهِيرَةِ، فَقَالَ قَائِلٌ لِأَبِي بَكْرٍ: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مُقْبِلًا مُتَقَنَّعًا، فِي سَاعَةٍ لَمْ يَكُنْ يَأْتِينَا فِيهَا. قَالَ أَبُو بَكْرٍ: فِدَا لَهٗ بِأَبِي وَأُمِّي، وَاللَّهِ إِنْ جَاءَ بِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ إِلَّا لَأَمُرَّ. فَجَاءَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم فَاسْتَأْذَنَ، فَأَذِنَ لَهُ فَدَخَلَ، فَقَالَ حِينَ دَخَلَ لِأَبِي بَكْرٍ: «أَخْرِجْ مَنْ عِنْدَكَ». قَالَ: إِنَّمَا هُمْ أَهْلُكَ بِأَبِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «فَإِنِّي قَدْ أُذِنَ لِي فِي الْخُرُوجِ». قَالَ: فَالْصُّحْبَةُ بِأَبِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: فَخَذُ بِأَبِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَى رَاحِلَتَيَّ هَاتَيْنِ. قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «بِالْثَّمَنِ». قَالَتْ: فَجَهَّزْتَاهُمَا أَحْتَّ الْجِهَارَ، وَضَعْنَا لَهُمَا سُفْرَةً فِي جِرَابٍ، فَقَطَعْتَ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ قِطْعَةً مِنْ نِطَاقِهَا، فَأَوْكَتْ بِهِ الْجِرَابَ، -وَلِذَلِكَ كَانَتْ تُسَمَّى ذَاتَ النِّطَاقِ- ثُمَّ لَحِقَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم وَأَبُو بَكْرٍ بِغَارٍ فِي جَبَلٍ يُقَالُ لَهُ ثَوْرٌ، فَمَكَثَ فِيهِ ثَلَاثَ لَيَالٍ يَبِيتُ عِنْدَهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ لَقِنٌ ثَقِفٌ، فَيَرْحَلُ مِنْ عِنْدِهِمَا سَحَرًا، فَيُصْبِحُ مَعَ قُرَيْشٍ بِمَكَّةَ كَبَابِتٍ، فَلَا يَسْمَعُ أَمْرًا يَكَادَانِ بِهِ إِلَّا وَعَاهُ، حَتَّى يَأْتِيَهُمَا بِخَبَرِ ذَلِكَ حِينَ يَخْتَلِطُ الظَّلَامُ، وَيَزْعَى عَلَيْهِمَا عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ -مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ- مَنِحَةً مِنْ غَنَمٍ، فَيَرْيَحُهَا عَلَيْهِمَا حِينَ تَذْهَبُ سَاعَةٌ مِنَ الْعِشَاءِ، فَيَبِيتَانِ فِي رِسْلِهَا حَتَّى يَنْعَقَ بِهَا عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ بَغْلَسٍ، يَفْعَلُ ذَلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ مِنْ تِلْكَ اللَّيَالِي الثَّلَاثِ^(۳).

(۱) پروانه: ۳۸۰۰.

(۲) پروانه: ۳۷۹۹.

(۳) پروانه: ۲۷۳ ۴۷۶.

۱۶- باسی داپۆشینى سەر و بهشیک لهدهم و چاو به جلهکانى

ئىبنو عەبباس رضى الله عنه دەلى: پىغەمبەر ﷺ له مال دەرچوو (چوو سەر دوانگەكە)، مێزمەرىكى رهشى بهسەرەوه بوو.

ئەنەس رضى الله عنه دەلى: پىغەمبەر ﷺ بهچمكى جلهكانى سەرى پىچابوو.

۵۸۰۷- عائشە رضى الله عنها دەلى: خەلکانىك له مسوئلمانان كۆچيان كرد بۆ حەبەشە، ئەبو بەكرىش رضى الله عنه خۆى ئامادەكرد بۆ كۆچ كردن، جا پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ((پەلە مەكە چونكە بەدلتىايەوه من چاومروانم مۆلەت بدرىم (كۆچ بكەم))، بۆيە ئەبو بەكر خۆى هېشتەوه به ديارى پىغەمبەرەوه ﷺ تا هاوسەفەرى بىت، وه دوو وشترى كه هەيبوون دایبەستبوون و چوار مانگ گەلاى دار سەمورەى پىدابوون، (رۆژىكيان) له گەرمای نيوەرۆدا كەسىك به ئەبو بەكرى وت: ئەوه پىغەمبەرى خوايە ﷺ بەرهو ئىره دى سەر و دەم و چاوى داپۆشيو، له كاتىكدا بوو هات پىشتر لەو كاتەدا نەدەهات بۆ مائمان، ئەبو بەكر وتى: به دايك و باوكمەوه بەقوربانى بم، سویند بهخوا لەم كاتەدا نەهاتوو بۆكارىكى گرنگ نەبى، ئىنجا پىغەمبەر ﷺ هات و مۆلەتى هاتنە ژوورەوهى خواست مۆلەتیدا و هاتە ژوورەوه، جا كاتى هاتە ژوورەوه بەئەبو بەكرى فەرموو: ((هەر كەست لایە بىكەرە دەرەوه))، ئەبو بەكر وتى: بىگومان هەموویان خیزان وکەسى خۆتن باوكم بەقوربانت بى ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، فەرمووى: ((جا بەراستى من پىگەى دەرچوون و كۆچم پىدراوه))، (ئەبو بەكر) وتى: هاوړپت دەوى خۆم و باوكم بەقوربانت بين ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، فەرمووى ((بەلى)) وتى: دەى باوكم بەقوربانت بى يەكى لەم دوو وشترە بگرە ^(۱)، پىغەمبەرىش ﷺ فەرمووى ((بەنرخەكەى))، عائشە رضى الله عنها دەلى: ئىمە

(۱) سواری به له سەفەرى كۆچدا.

پێویستی سهفه‌رمان به‌په‌له‌ بۆ ئاماده‌کردن، خواردنی سهفه‌رمان بۆ خستنه‌ تووره‌که‌یه‌که‌وه، ئه‌سمای کچی ئه‌بو به‌کر به‌شیک له‌ پشتوینه‌که‌ی لی کردوه و ده‌می توره‌که‌که‌ی پێبه‌ست، له‌بهر ئه‌وه‌یه‌ پێی ده‌لێن خاوه‌نی دوو پشتوین، پاشان پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئه‌بو به‌کر ﷺ گه‌شتنه‌ ئه‌شکه‌وتی له‌ شاخیکدا پێی ده‌وتری سه‌ور، ئینجا سێ شه‌و (پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئه‌بو به‌کر) تییدا مانه‌وه، عه‌بدوللای کوری ئه‌بو به‌کر شه‌و لایان ده‌مایه‌وه که‌ گه‌نجیکی زیره‌کی وریا بوو. پێش نوێژی به‌یانی ده‌رده‌چوو لایان، له‌ نوێژی به‌یانییدا له‌گه‌ڵ قورئه‌ش له‌ مه‌که‌که‌ رۆژی ده‌کرده‌وه وه‌ک که‌سێک شه‌و له‌ مه‌که‌که‌ بووبیت، ئینجا هه‌ر کار و پلانیکی ببیستایه‌ دژ به‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئه‌بو به‌کر بکرایه‌ و مریده‌گرت، هه‌تا کاتی شه‌و داده‌هات ده‌رۆشت بۆ لایان و ئه‌و هه‌واله‌ی پێده‌دان، عامیری کوری فوه‌هیره‌ش که‌ ئازادکراوی ئه‌بو به‌کر بوو مه‌پیکی شیرداری له‌ پانه‌ مه‌ره‌که‌ داده‌نا بۆیان (هه‌موو شه‌وی له‌و شه‌وانه‌ی که‌ مابوونه‌وه)، که‌ سه‌عاتی له‌ شه‌و تێده‌په‌ری مه‌ره‌که‌ی بۆ ده‌بردن و ده‌یان دۆشی (و شیره‌که‌یان ده‌خواردوه)، جا هه‌ردووکیان شه‌ویان پانه‌بوارد به‌شیری تازه‌ و به‌ردی گه‌رم تێنراوی چاککراو، تا کاتی کۆتای شه‌و عامیر ﷺ ده‌نگی له‌ مه‌ره‌کانی ده‌کردوو ده‌یاردنه‌وه له‌و، هه‌موو شه‌وی له‌و سێ شه‌وه‌ عامیر ئه‌و کاره‌ی ده‌کرد.

۱۷- بَابُ الْمَغْفِرِ

۵۸۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمَغْفَرُ^(۱).

١٧- باسی کلاو و زریی ئاسن^(١)

٥٨٠٨- ئه‌نه‌س ﷺ ده‌گیرپته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سالی نازادکردنی شاری مه‌که‌دا چوو مه‌که‌ و کلاو زرییه‌کی له سه‌ردا بوو.

١٨- بابُ الْبُرُودِ وَالْحَبَرَةِ وَالشَّمْلَةِ

وَقَالَ حَبَّابٌ: شَكُّونَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ^(٢).

٥٨٠٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِي غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَذْرَكُهُ أَعْرَابِي فَجَبَدَهُ بِرِدَائِهِ جَبْدَةً شَدِيدَةً، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عَاتِقِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَدْ أَثَرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ جَبْدَتِهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَرِّ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ. فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ صَحِكَ، ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ^(٣).

١٨- باسی عابا و پۆشاک حیه‌ره^(٤) و شال^(٥)

-خه‌بباب ده‌ئی: سکا‌امان لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کردله‌کاتی‌کدا له‌سه‌ر عه‌باکه‌ی شانی دادابوو.

٥٨٠٩- ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌ئی: من له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ دهرۆستم به‌پیدا، شالێکی نه‌جیرانی قه‌راغ ئه‌ستووری به‌سه‌ر شانه‌وه‌ بوو، جا عه‌رمیه‌کی ده‌شته‌کی پێی گه‌یشت یه‌خه‌ی پۆشاکه‌که‌ی گرت و به‌توندی رایکی‌شا، که سه‌یری

(١) کلاویکه له ئاسن یان شتی تر دروست ده‌کړی، ده‌کړیته سه‌ر له‌کاتی جه‌نگدا بۆ پارستنی سه‌ر. پ‌روانه: إرشاد الساري: ٥٢٩/١٢.

(٢) پ‌روانه: ٣٦١٢.

(٣) پ‌روانه: ٣١٤٩.

(٤) پۆشاکێکی په‌نگ سه‌وزی لۆکه‌یه له‌ یه‌مه‌ن دروست کراوه، قه‌راغه‌که‌ی په‌نگێکی ت‌ره. پ‌روانه: إرشاد الساري: ٥٣٠/١٢.

(٥) الشَّمْلَةُ: به‌رگێکی فراوانه له‌ خۆوه ده‌پێچری وه‌ک عه‌با و جوبه‌ و شال و پشته‌مال. هه‌مان سه‌رچوه‌ی پێشوو.

لا ملی پیغه‌مبهرم ﷺ کرد له‌بهر توندی راکیشانی قه‌راغی پۆشاکه‌کی لاملی دابری و سوور بوویه‌وه، پاشان وتی: ئه‌ی موحه‌مه‌د له‌و مال‌ه‌ی خوا که لای تۆیه قهرمان بده به‌شم بدهن، پیغه‌مبهریش ﷺ لایکرده‌وه به‌لایه‌وه پیکه‌نی و پاشان قهرمانی بو‌دا به‌شی بدهن.

۵۸۱۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ بِرُذَّةٍ - قَالَ سَهْلٌ: هَلْ تَذَرِي مَا الْبُرْدَةُ؟ قَالَ: نَعَمْ، هِيَ الشَّمْلَةُ، مَنْسُوجٌ فِي حَاشِيَتِهَا. قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَجْتُ هَذِهِ بِيَدَيَّ أَكْسُوكَهَا. فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا، فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِنَّهَا لِإِرَارُهُ، فَجَسَّهَا رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَكْسِنِيهَا. قَالَ: «نَعَمْ». فَجَلَسَ مَا شَاءَ اللَّهُ فِي الْمَجْلِسِ، ثُمَّ رَجَعَ، فَطَوَّأَهَا، ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا إِلَيْهِ. فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ: مَا أَحْسَنْتَ، سَأَلْتَهَا إِيَّاهُ وَقَدْ عَرَفْتَ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ سَائِلًا. فَقَالَ الرَّجُلُ: وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهَا إِلَّا لِتَكُونَ كَفَنِي يَوْمَ أَمُوتُ. قَالَ سَهْلٌ: فَكَانَتْ كَفَنَهُ^(۱).

۵۸۱۰-ئەبو حازیم لە سه‌هلی کورێ سه‌عه‌دوه ﷺ ده‌گیرێته‌وه و ده‌لی: ئافرمتیک بالاپۆشیکی شالی هینا - سه‌هل وتی: دمرانی بالاپۆش جیه؟ ئەبو حازیم وتی: به‌لی عابایه‌که قه‌راغه‌کانی چنراوه- ئافرمتکه‌ه وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ من ئهم عابایهم به‌دهستی خۆم چنیوه بیده‌م به‌ تۆ له‌به‌ری بکه‌یت، پیغه‌مبهریش ﷺ پیویستی پێی بوو لێی و مرگرت، ئه‌نجا پیغه‌مبهر ﷺ هات بو‌ ناومان و ئه‌و عابایه‌ی پۆشی بوو، پیاویک له‌ ناو خه‌لکه‌که‌دا ده‌ستیدا له‌ عاباکه‌ و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ بیده‌ به‌من بیپۆشم، قهرمووی: ((به‌لی باشه‌))، ئه‌نجا پیغه‌مبهر ﷺ ئه‌وه‌نده‌ی خوا ویستی له‌ مه‌جلیسه‌که‌دا دانیش و پاشان رۆشته‌وه (بو‌ مال‌ه‌وه) پێچایه‌وه و ناردی بو‌ کابراکه‌، خه‌لکه‌که‌ش به‌و پیاومیان وت: کاریکی

باشت نه کرد داوای نهو عابایهت لیکرد، دلتیابوویت پیغه مبهري ﷺ داوای هیچ کهسێک رهدناکاتهوه، بپاوه کهش وتی: سویند به خوا تهنه بۆ نهوه داوام کرد تا لهو رۆژهی دهمرم ببیته کفنم، سههل دهلی: ههر واش بوو، بوو به کفنی.

٥٨١١- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ أُمِّي زَمْرَةٌ هِيَ سَبْعُونَ أَلْفًا، نُضِيءُ وُجُوهُهُمْ إِضَاءَةَ الْقَمَرِ». فَقَامَ عُكَاشَةُ بْنُ مَخْصَنِ الْأَسَدِيُّ يَرْفَعُ مِرَّةً عَلَيْهِ قَالَ: ادْعُ اللَّهَ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ». ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: «سَبَقَكَ عُكَاشَةُ»^(١).

٥٨١١-ئهبو هورمهريه ﷺ دهلی: له پیغه مبهري خوا م ﷺ بیست دمهفرموو: ((له نوممه تم کوومه لیک دهچنه بههسته وه که حهفتا ههزارن پرووخساریان شهوق دهداته وه وهک شهوق و پرووناکی مانگ))، ئینجا عوکاشه ی کوری میحصه نی ئهسه دی ههستا و نهو شال و عابایه ی بهسه ر سهریه وه بوو بهرزی کرده وه وتی: ئه ی پیغه مبهري خوا ﷺ دووعام بۆ بکه له خوا یه کیک بم لهوانه، پیغه مبهريش ﷺ فهرمووی: ((خودایه یه کیک بیت لهوانه))، پاشان بپاویکی تری نه نصاری ههستا و وتی: ئه ی پیغه مبهري خوا ﷺ دووعاش بۆ من بکه لای خوا یه کیک بم لهوانه، پیغه مبهريش ﷺ فهرمووی: ((عوکاشه پیشت کهوت)).

٥٨١٢- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: أَيُّ الثِّيَابِ كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ النَّبِيِّ ﷺ؟ قَالَ: الْحَبْرَةُ^(٢).

(١) پروانه: ٦٥٤٢.

(٢) پروانه: ٥٨١٣.

۵۸۱۲- قهتاده له ئهههسهوه ﷺ دهگیریتهوه و دهلی: به ئهههسم وت: کام جل و پۆشاک بهلای پیغهمبهروه ﷺ خوشهویسترین بوو؟ ئهههس وتی: پۆشاک حیهره^(۱).

۵۸۱۳- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا مُعَاذٌ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ أَنْ يَلْبَسَهَا الْجِبَّةَ^(۲).

۵۸۱۳-ئهههسی کوری مالیک ﷺ دهلی: خوشهویسترین پۆشاک لای پیغهمبهری خوا ﷺ که لهبهری کات حیهره بووه.

۵۸۱۴- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حِينَ تُوُفِّيَ سَجَّيَ بِبُرْدٍ جَبَّةً.

۵۸۱۴-ئهبو سهلهمهی کوری عهبدورهحمانی کوری عهوف دهگیریتهوه که عایشهی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا خیزانی پیغهمبهر ﷺ بۆی گیرایهوه، که پیغهمبهری خوا ﷺ کاتی وهفاتی کرد به عهبایهکی حیهره داپۆشرا.

۱۹- بَابُ الْأَكْسِيَّةِ وَالْخِمَانِصِ

۵۸۱۵- ۵۸۱۶- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَا: لَمَّا

(۱) حیهره: پۆشاکیکی خهتخهتی لۆکهیه له یهههه دروست کراوه رهنگهکهی سهوز بووه. پروانه: ارشاد

الساري: ۵۳۲/۱۲.

(۲) پروانه: ۵۸۱۲.

نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا اغْتَمَّ كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ وَهُوَ كَذَلِكَ: «لَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ». يُحَذِّرُ مَا صَنَعُوا^(۱).

۱۹- باسی پۆشاکى ئەستور و خەتخەتى چوارگۆشه^(۲)

۵۸۱۶-۵۸۱۵- عایشه و عەبدوڵلای کۆری عەبیاس ؓ دەلێن: کاتى پێغه‌مبەرى خوا ﷺ له سەرە مەرگدا‌بوو قوماشیکى خەت خەتى دا‌بوو بە‌سەر ڕووخساریدا، که تەنگە نەفەس د‌مبوو لای د‌م‌برد بە ڕووخسارییە‌وه، ئا لهو حالە‌تە‌دا بوو د‌م‌یفەر‌موو: ((نە‌فرینی خوا له جوله‌که و گا‌وره‌گان گۆری پێغه‌مبەرە‌کانیان کرد بە مزگه‌وت))، مسو‌لمانانی ب‌یدار د‌ه‌کرده‌وه له‌وهی ئە‌وان کرد‌بوویان.

۵۸۱۷- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي خَمِيصَةٍ لَهُ لَهَا أَعْلَامٌ، فَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامِهَا نَظْرَةً، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: «ادْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ، فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي أَنفًا عَنْ صَلَاتِي، وَأَثْنُونِي بِأَنْبِجَانِيَّةِ أَبِي جَهْمٍ بِنِ حُذِيفَةَ بْنِ غَانِمٍ مِنْ بَنِي عَدِيٍّ بْنِ كَعْبٍ»^(۳).

۵۸۱۷- عایشه ؓ دەلێ: پێغه‌مبەر ﷺ بە به‌رگێکی چوارگۆشه‌ی خەتخە‌ته‌وه نوێژی کرد، جا یه‌کجار سه‌یری خە‌ته‌کانی کرد، ئە‌نجا که نوێژه‌که‌ی ته‌وا‌و‌کرد فەر‌مو‌وی: ((ئە‌م پۆشاکە‌م ببە‌ن بۆ ئە‌بو جه‌هم، چون‌که به‌راستی که‌مى له‌مه‌و پێش بى ئا‌گای کرد‌م له نوێژه‌که‌م، وه پۆشاکه ئە‌ستوره سادە‌که‌ی ئە‌بو جه‌همی کۆری حوزم‌یفه‌ی کۆری غانیمی به‌نى عه‌دیى کۆری که‌ع‌بم بۆ ب‌ی‌ن)).

(۱) پ‌روانه: ۴۳۵، ۴۳۶.

(۲) (ک‌ساء): پۆشاکێکی ئە‌ستوره له یه‌مه‌ن دروست د‌ه‌ک‌ری. (خ‌م‌ی‌صه): پۆشاکێکی له خ‌و‌ری ره‌ش دروست

د‌ه‌ک‌ری چوارگۆشه‌یه خە‌تى ت‌یابه). پ‌روانه: إرشاد الساري: ۵۳۳/۱۲.

(۳) پ‌روانه: ۳۷۳.

۵۸۱۸- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ: أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا عَائِشَةُ كِسَاءً وَإِزَارًا غَلِيظًا فَقَالَتْ: قُبِضَ رَوْحُ النَّبِيِّ ﷺ فِي هَذَيْنِ^(۱).

۵۸۱۸-ئەبو بورده دەلی: عائیشە ﷺ پۆشاکیکی (پیناوی و) کراسیکی ئەستوری بۆ دهرهینان و وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ لهم دووانه دا گیانی کیشرا.

۲۰- بابُ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ

۵۸۱۹- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ حُثَيْبٍ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْمَلَامَسَةِ، وَالْمُنَابَذَةِ، وَعَنْ صَلَاتَيْنِ: بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ، وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ بِالثَّوْبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَ السَّمَاءِ، وَأَنْ يَشْتِمَلَ الصَّمَاءَ^(۲).

۲۰- باسی خۆ مهلوته کردن^(۳)

۵۸۱۹-ئەبو هورەیره ﷺ دەلی: پیغه مبهەر ﷺ ڕیگری کردوه له فروشتن به دهست لیدان و فروشتن به فریدان بۆ یه کتری، وه له دوو نویژ: له (نویژ کردن) له پاش نویژی به یانی ههتا خۆر بهرز ده بێته وه، وه پاش نویژی عه سڕیش ههتا خۆر ئاوا ده بێت، وه له سهر سمتی دانیشی و ئەژنۆکانی بهرز کاته وه پارچه قوماشیک بپێچێ به خۆیه وه عه ورمتی دیاربێ، وه (ڕیگری کردوه) له خۆ مهلوته کردن نه توانی دهستی دهر بێتی.

(۱) پروانه: ۳۱۰۸.

(۲) پروانه: ۳۶۸.

(۳) خۆ پیچانه وه به پۆشاکیک به جوړنیک نه توانی دهستی لێوهی دهر بێتی.

۵۸۲۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لِبَسَتَيْنِ وَعَنْ بَيْعَتَيْنِ: نَهَى عَنِ الْمَلَامَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ فِي الْبَيْعِ، وَالْمَلَامَسَةُ لَمَسُ الرَّجُلِ ثَوْبَ الْآخَرِ بِيَدِهِ بِاللَّيْلِ أَوْ بِالنَّهَارِ، وَلَا يَقْلِبُهُ إِلَّا بِذَلِكَ، وَالْمُنَابَذَةُ أَنْ يَنْبِذَ الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ ثَوْبَهُ، وَيَنْبِذَ الْآخَرُ ثَوْبَهُ، وَيَكُونُ ذَلِكَ بَيْنَهُمَا عَنْ غَيْرِ نَظَرٍ وَلَا تَرَاضٍ، وَاللِّبَسَتَيْنِ: اسْتِمَالُ الصَّمَاءِ، وَالصَّمَاءُ أَنْ يَجْعَلَ ثَوْبَهُ عَلَى أَحَدٍ عَاتِقِيهِ، فَيَبْذُو أَحَدُ شِقِّيهِ لَيْسَ عَلَيْهِ ثَوْبٌ، وَاللِّبَسَةُ الْآخَرَى اخْتِبَاؤُهُ بِثَوْبِهِ وَهُوَ جَالِسٌ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ^(۱).

۵۸۲۰-ئەبوسەعیدی خودری ﷺ دەلی: پێغه‌مبەری خوا ﷺ پێگری کردووە لە دوو شیوە پۆشین و جل لەبەرکردن، وە لەدوو شیوە فروشتن: لە فروشتندا پێگری کرد لە (فروشتن) بەدەس لێدان و بەفرێدان بۆیە‌کتری: وە (فروشتنی) دەست لێدان کەسێک بەشەو یا بە رۆژ دەست بدات لە پۆشاک و قوماشی کەسێکی تر قوماشە‌کە ئەم دیو و ئەو دیو نە‌کات، بە‌لکو هەر ئەو دەست لێدانە‌یە، وە (فروشتنی) فرێدان بۆ یە‌کتری ئە‌ومێە کەسێک قوماشە‌کە‌ی فری بدات بۆ کەسێکی تر، ئە‌و کە‌سە‌ش قوماشە‌کە‌ی فری بدات بۆی^(۲)، ئە‌و فروشتنی هە‌ردووکیانە بە‌بی سە‌یر کردنی (قوماشە‌کە‌ و) بە‌بی پە‌زامە‌ندی دەر‌پە‌ین، دوو شیوە پۆشاک لە‌بەر کردە‌ش: خو مە‌لوته کردنە، ئە‌ویش ئە‌ومێە پۆشاکە‌کە‌ی بدات بە‌سەر شانیکیدا، لا‌کە‌ی تری دەر‌دە‌کە‌وئ پۆشاک‌ی پێ‌وە نییە، لە‌بەر‌کردنە‌کە‌ی کە‌یان ئە‌ومێە پۆشاکە‌کە‌ی لە‌ خوێ‌وە‌و بپێ‌چیت و بە‌ دانیشتانە‌وە‌ هیچ بە‌سەر عە‌ورە‌تی‌وە‌ نە‌بێت.

(۱) پروانه: ۳۶۷.

(۲) دوو‌کە‌سن هە‌ریە‌کە‌یان قوماشە‌کە‌ی فری دە‌دات بۆ ئە‌وی کە‌یان ئە‌مە‌ بە‌ فروشتن دادە‌نێت.

۲۱- بَابُ الْإِخْتِبَاءِ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ

۵۸۲۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لِبَسَتَيْنِ: أَنْ يَخْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى قَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ، وَأَنْ يَشْتَمَلَ بِالتَّوْبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى أَحَدٍ شَقِيهٌ، وَعَنِ الْمُلَامَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ ^(۱).

۲۱- باسی دانیشتن و یه‌ک کراس له‌به‌ردا بوون ^(۲)

۵۸۲۱- ئەبو هورەیره رضي الله عنه دەڵێ: پێغه‌مبەری خوا ﷺ ڕێگری کرد له دوو جوور جل پۆشین: کەسێک لەسەر سمتی دانیشتی یه‌ک کراسی له‌به‌ردا بێت، به‌هیچی تر عه‌ورمێی دانەپۆشی بێت. (دووهمیان) پۆشاکێ بپێچێ به‌خۆیه‌وه لایه‌کی لاشه‌ی هیچی پێوه نه‌بێت، وه ڕێگری کرد (له‌ فروشتن) به‌دمست لێدان، وه به‌ فرێدان بۆیه‌کتری.

۵۸۲۲- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَخْلَدٌ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنِ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ، وَأَنْ يَخْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ، لَيْسَ عَلَى قَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ ^(۳).

۵۸۲۲- ئەبو سه‌عیدی خودری رضي الله عنه ده‌گێڕێته‌وه کە پێغه‌مبەر ﷺ ڕێگری کرد له خۆمه‌لوته‌ کردن، وه دانیشی و پۆشاکێکی پێوه بێت و عه‌ورمێی به‌دمرموه بێت و دانەپۆشراپی.

۲۲- بَابُ الْخَمِيصَةِ السُّودَاءِ

۵۸۲۳- حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ سَعِيدِ بْنِ فَلَانٍ -هُوَ عَمْرُو بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ- عَنْ أُمِّ خَالِدِ بْنِتِ خَالِدٍ: أُنِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِثِيَابٍ فِيهَا خَمِيصَةٌ سَوْدَاءُ

(۱) پ‌روانه: ۳۶۸.

(۲) دانیشتن، له‌سەر سمت و به‌رزکردنه‌وه‌ی ئەژنۆکان، کراسێکی له‌به‌ردا بێ عه‌ورمێی دانەپۆشراوه.

(۳) پ‌روانه: ۳۶۷.

صَغِيرَةً، فَقَالَ: «مَنْ تَرَوْنَ نَكْسُو هَذِهِ؟». فَسَكَتَ الْقَوْمُ، قَالَ: «اَتُتُونِي بِأَمِّ خَالِدٍ». فَأُتِيَ بِهَا تُحْمَلُ، فَأَخَذَ الْخَمِيصَةَ بِيَدِهِ فَأَلْبَسَهَا وَقَالَ: «أَبْنِي وَأَخْلَقِي». وَكَانَ فِيهَا عِلْمٌ أَخْضَرُ أَوْ أَصْفَرُ، فَقَالَ: «يَا أُمَّ خَالِدٍ، هَذَا سَنَاهُ». وَسَنَاهُ بِالْحَبَشِيَّةِ: حَسَنٌ^(۱).

۲۲- باسی پۆشاکى رهشی خهتدار^(۲)

۵۸۲۳- ئوممو خالیدی کچی خالید دهلی: ههندی کراس هیئرابوو بۆ پیغه مبهەر ﷺ، کراسیکی رهشی خهتداری بچووکی تیدا بوو فهرمووی: ((دمزانن نه مه له بهری کێ دهکهین؟))، خه لکه که بیدمگ بوون، فهرمووی: ((ئوممو خالیدم بۆ بینن))، جا هیئایان هه لیان گرتبوو^(۳)، ئینجا پیغه مبهەر ﷺ به دهستی خوێ کراسه کهی هیئا و کردیبه بهری و فهرمووی: ((ته مه ن درێژ بی و کراسه کهت بمین))، وه کراسه که خه تیکی سهوز یا زمردی تیا بوو، پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: ((ئه ی ئوممو خالید نه مه جوانه)) (سَنَاهُ): به زمانی چه بهشی: واته: جوان.

۵۸۲۴- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا وَلَدَتْ أُمُّ سَلِيمٍ قَالَتْ لِي: يَا أَنَسُ، انْظُرْ هَذَا الْغُلَامَ فَلَا يُصَيِّنُ شَيْئًا حَتَّى تَعْدُوَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يُحَنِّكُهُ. فَعَدَوْتُ بِهِ، فَإِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ وَعَلَيْهِ خَمِيصَةٌ حُرَيْثِيَّةٌ، وَهُوَ يَسْمُ الظَّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ^(۴).

۵۸۲۴- نه نهس ﷺ دهلی: کاتی ئوممو سولهیم ﷺ مندالی بوو پی و تم: نه ی نه نهس سه رنجی نه م نداله بده با هیج شتیك نه خوات هه تا به یانی زوو

(۱) پروانه: ۳۰۷۱.

(۲) چونکه پتی ناوتری (خمیصه) نه گهر رهش و خهتدار نه بیت، به جوړی تریش باسکراوه که چوارگۆسه بیت و ته نک بیت له ههر رهنگیک بیت، به لام شیوه ی ئیمه نوسو مانه راسترینه.

(۳) چونکه مندال بوو کردبوویان به باوه شه وه.

(۴) پروانه: ۱۵۰۲.

دهمبه‌پته خزمه‌تی پێغه‌مبەر ﷺ، شیرینی بێنی به‌دهم و مه‌لاشویدا، منیش به‌یانی زوو بردم (بو خزمه‌تی) دهبینم له ناو باخیکی خورما دایه، پۆشاکیکی رهشی خه‌تداری حورمه‌سی له‌بهر دایه، نه‌و و شترانه داغ ده‌کات له کاتی نازاد کردنی مه‌کهکه بو‌ی هاتوووه (تا تیکه‌ل نه‌بی له‌گه‌ل و شتری ترده‌ا).

۲۳- بابُ ثِيَابِ الْخُضْرِ

۵۸۲۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، أَنَّ رِفَاعَةَ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ، فَتَزَوَّجَهَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الزَّيْبِرِ الْقُرْظِيُّ، قَالَتْ عَائِشَةُ وَعَلَيْهَا خِمَارٌ أَخْضَرُ. فَشَكَتْ إِلَيْهَا، وَأَرْتَهَا خُضْرَةً بَجِلْدِهَا، فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالنِّسَاءُ يَنْصُرُ بَعْضُهُنَّ بَعْضًا- قَالَتْ عَائِشَةُ: مَا رَأَيْتُ مِثْلَ مَا يَلْقَى الْمُؤِمِّنَاتُ، لَجِلْدُهَا أَشَدُّ خُضْرَةً مِنْ ثَوْبِهَا. قَالَ: وَسَمِعَ أَنَّهَا قَدْ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَجَاءَ وَمَعَهُ ابْنَانِ لَهُ مِنْ غَيْرِهَا. قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِي إِلَيْهِ مِنْ ذَنْبٍ، إِلَّا أَنْ مَا مَعَهُ لَيْسَ بِأَغْنَى عَنِّي مِنْ هَذِهِ. وَأَخَذَتْ هُدْبَةً مِنْ ثَوْبِهَا، فَقَالَ: كَذَبْتَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي لَأَنْفُضُهَا نَفْضَ الْأَدِيمِ، وَلَكِنَّهَا نَاشِزٌ تُرِيدُ رِفَاعَةً. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ لَمْ تَجَلِي لَهُ -أَوْ لَمْ تَصْلُحِي لَهُ- حَتَّى يَذُوقَ مِنْ عُسَيْلَتِكَ». قَالَ: وَأَبْصَرَ مَعَهُ ابْنَيْنِ فَقَالَ: «بَنُوكَ هَؤُلَاءِ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «هَذَا الَّذِي تَزْعُمِينَ مَا تَزْعُمِينَ، فَوَاللَّهِ لَهُمْ أَشْبَهُ بِهِ مِنَ الْغُرَابِ بِالْغُرَابِ»^(۱).

۲۳- باسی پۆشاکێ سه‌وز

۵۸۲۵- ئه‌یوب له‌عیکریمه‌وه ده‌گێڕێته‌وه، ئه‌ویش گێڕاویه‌تی‌ه‌وه که ریفاعه ژنه‌که‌ی ته‌له‌فدا، ئینجا عه‌بدوره‌حمانی کوری زوبه‌یری قوره‌زی ماره‌ی کرد، عایشه ﷺ ده‌لی: سه‌ره‌پۆشکی سه‌وزی به‌سه‌ره‌وه بوو، سکاڵی خۆی لای عایشه کرد و سه‌ه‌وزیه‌کی

پیشانی عایشه‌دا که‌به پێستیه‌وه بوو، ئینجا کاتی پێغه‌مبەر ﷺ هاته‌وه- ژنانیش هه‌ندیکیان پشتیوانی هه‌ندیکیان ده‌که‌ن- عایشه وتی: وێنه‌ی ئه‌وه‌م نه‌دی‌بوو که تووشی ژنانی باوم‌پدار ده‌بێت له‌ ناره‌حه‌تی و ئازاردا! پێسته‌که‌ی له‌ سه‌رپۆشه‌که‌ی سه‌وزتر بوو، (عیکریمه) وتی: (می‌رده‌که‌ی) بیستبووی که ژنه‌که‌ی هاتوو به‌ خزمه‌تی پێغه‌مبهری خوا ﷺ، ئه‌ویش هات دوو کورێ خۆی له‌گه‌ڵ دا بوو که له ژنیکێ تری بوون، ژنه‌که‌ وتی: وه‌للّاهي من هیچ تاوانیکم نه‌بووه (که لێی داوم)، ته‌نها ئه‌وه نه‌بێ ئه‌وه‌ی هه‌یه‌تی (زه‌که‌ری) له‌مه زیاتر سوود به‌من ناگه‌یه‌نێ- ریشوویه‌کی سه‌رپۆشه‌که‌ی گرتبوو- پیاوه‌که‌ش وتی: سویند به‌ خوا درۆ ده‌کات ئه‌ی پێغه‌مبهری خوا ﷺ وه‌ك ته‌کاندن و لێدانی پێسته لێی ده‌دم^(۱)، به‌لام سه‌رپێچی که‌ره و ریفاعه‌ی ده‌وی، پێغه‌مبهری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((جان‌ه‌گه‌ر ئه‌وکاره وابێ تۆ هه‌ڵاڵ نابێ تۆ ریفاعه- یان ناشییت بۆی- هه‌تا ئه‌و (عه‌بدوره‌حمان) شیرینی و له‌زه‌تی تۆ نه‌چێژێ)).

(عیکریمه) ده‌لی: پێغه‌مبهر ﷺ دوو کورێ له‌گه‌ڵ عه‌بدوره‌حمان بینی، فه‌رمووی: ((ئه‌وانه کورێ تۆن؟)) وتی: به‌لێ، فه‌رمووی (به‌ژنه‌که): ((ئه‌مه ئه‌و پیاومه که تۆ وای پێ ده‌لێیت، ده‌ی سویند به‌خوا چه‌ند قه‌له‌رمشیک له قه‌له‌رمشیک ده‌جیت، ئه‌وان زۆرتر^(۲) له‌و پیاوه ده‌جن)).

۲۴- بابُ ثِيَابِ الْبَيْضِ

۵۸۲۶- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعْدٍ قَالَ: رَأَيْتُ بِشْمَالَ النَّبِيِّ ﷺ وَبِئَمِينِهِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بَيْضٌ يَوْمَ أُحُدٍ، مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ^(۳).

(۱) واته: زۆر به‌چاکی له‌گه‌ڵی جووت ده‌بم.

(۲) ئه‌و دوو کورێ پیاوه‌که.

(۳) پ‌روانه: ۴۰۵۴.

فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر زیناش بکات و ئه‌گه‌ر دزیش بکات، با خو‌لاویش بی لووتی ئه‌بی زهر^(۱)))، وه ئه‌بو زهریش هه‌ر کاتیک ئه‌م فه‌رمووده‌ی بگێڕایه‌ته‌وه‌ دمیوت: با خو‌لاویش بی‌ت لووتی ئه‌بی زهر.
ئه‌بو عه‌بدو‌ل‌لا (ئیمامی بوخاری) ده‌لی: ئه‌مه‌ ^(۲) له‌ کاتی مردندا (بلی) یان پێش مردن ئه‌گه‌ر ته‌وبه‌ی کرد و په‌شیمان بویه‌وه‌ وتی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) خوا لی‌ ده‌بووری.

۲۵- بابُ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَافْتِرَاشِهِ لِلرِّجَالِ، وَقَدْرِ مَا يَجُوزُ مِنْهُ

۵۸۲۸- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَثْمَانَ التُّهَدِيَّ: أَنَا كِتَابُ عُمَرَ وَنَحْنُ مَعَ عُتْبَةَ بْنِ قَرْقَدٍ بِأَذْرَبِجَانَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، وَأَشَارَ بِإصْبَعَيْهِ اللَّتَيْنِ تَلَيَّانِ الْإِبْهَامَ، قَالَ: فِيمَا عَلِمْنَا أَنَّهُ يَغْنِي الْأَعْلَامَ^(۳).

۲۵- باسی (حوکمی) له‌به‌رکردنی ئاو‌ریشم و راخستن^(۴) بو‌ پیاوان، وه ئه‌و ئه‌ندازه‌ی له‌ ئاو‌ریش دروسته‌ (بو‌ پیاوان)

۵۸۲۸-قه‌تاده ده‌لی: له‌ ئه‌بو عوسمانی نه‌ه‌دیم ﷺ بیست وتی: نامه‌یه‌کی عومه‌رمان ﷺ بو‌هات ئیمه‌ له‌و کاته‌دا له‌گه‌ل عوتبه‌ی کوری فه‌رقه‌د بووین له‌ ئه‌زرباینجان، که (نووسی‌بووی) که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئاو‌ریشمی قه‌دمه‌ کردوه.
ئه‌وه‌نده نه‌بی‌ت ئاماژه‌ی به‌ دوو په‌نجه‌که‌ی کرد که به‌دوای په‌نجه‌ گه‌ورمه‌دا دین^(۱)، (ئه‌بو عوسمان) وتی: ئه‌وه‌ی ئیمه‌ بزانین عومه‌ر ﷺ مه‌به‌ستی نه‌خساندن^(۲) قه‌راغی پۆشاک بووه‌ به‌ ئاو‌ریشم.

(۱) مه‌به‌ستی با ئه‌بو زهریش پێی ناخۆش بی‌ت.

(۲) لا اله الا الله.

(۳) پروانه: ۵۸۲۹، ۵۸۳۰، ۵۸۳۴، ۵۸۳۵.

(۴) وه‌ک فه‌رش و راخه‌ر پیاو له‌سه‌ری دابنیشیت.

۵۸۲۹- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، عَنْ أَبِي عُمَانَ قَالَ: كَتَبَ إِلَيْنَا عُمَرُ وَنَحْنُ بِأَذْرَبِجَانَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ ثُبَسِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، وَصَفَ لَنَا النَّبِيُّ ﷺ إِضْبَعِيهِ. وَرَفَعَ زُهَيْرٌ الْوُسْطَى وَالسَّبَابَةَ^(۱).

۵۸۲۹-عاسیم له نه‌بی عوسمانه‌وه ده‌گێڕێته‌وه و ده‌لی: عومه‌ر ﷺ نامه‌ی نووسی بو ئیمه له کاتیگدا ئیمه له نه‌زرباینجان بووین، که پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌به‌رکردنی ناو‌ریشمی قه‌ده‌غه کردوه مه‌گه‌ر نا نه‌وه‌نده، پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ردوو په‌نجه‌که‌ی به‌رز کرده‌وه پیکه‌وه، (یونس ده‌لی): زوهه‌یر په‌نجه‌ی ناوه‌راست و په‌نجه‌ی شایه‌توومان‌ی به‌رز کرده‌وه.

۵۸۳۰- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنِ الثَّيْمِيِّ عَنْ أَبِي عُمَانَ قَالَ: كُنَّا مَعَ عُتْبَةَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ عُمَرُ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا يُلْبَسُ الْحَرِيرُ فِي الدُّنْيَا إِلَّا لَمْ يُلْبَسْ فِي الْآخِرَةِ مِنْهُ». حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَمْرٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَانَ، وَأَشَارَ أَبُو عُمَانَ بِإِضْبَعِيهِ الْمُسَبَّحَةِ وَالْوُسْطَى^(۲).

۵۸۳۰-نه‌بو عوسمان ده‌لی: ئیمه له‌گه‌ل عوتبه‌دا بووین، جا عومه‌ر ﷺ نامه‌ی بو عوتبه نووسی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌رموو‌یه‌تی: ((نه‌وه‌ی ناو‌ریشمی له‌به‌ر کردی له دنیا‌دا، له‌ روژی دوایی دا له‌به‌ری نا‌کری)).

(ئیمامی بوخاری ده‌لی): حه‌سه‌نی کورپی عومه‌ر بو‌ی گێڕاینه‌وه و وتی: مو‌عته‌میر بو‌ی گێڕاینه‌وه وتی: باوکم بو‌ی گێڕاینه‌وه وتی: نه‌بو عوسمان بو‌ی گێڕاینه‌وه، نه‌بو عوسمان به په‌نجه‌ی ناوه‌راست و به په‌نجه‌ی شایه‌توومان نامه‌زی کرد.

(۱) واته: په‌نجه‌ی شایه‌توومان و په‌نجه‌که‌ی ته‌نیشتی.

(۲) پروانه: ۵۸۲۸.

(۳) پروانه: ۵۸۲۸.

۵۸۳۱- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: كَانَ حَدِيثُهُ بِالْمَدَائِنِ فَاسْتَسْقَى، فَأَتَاهُ دِهْقَانٌ بِمَاءٍ فِي إِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ، فَرَمَاهُ بِهِ وَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَرْمِهِ إِلَّا أَنِّي نَهَيْتُهُ فَلَمْ يَنْتِهِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ وَالْحَرِيرُ وَالذِّبَاجُ هِيَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ»^(۱).

۵۸۳۱-ئیبونو ئەبی لەیلا دەلی: حوزمیفە لە مەدائین بوو داواى ئاوی خواردنەوهی کرد، کوێخایەکیش لە جامیکی زیودا ئاوی بوھینا^(۲)، حوزمیفەش جامەکەى تیگرت وتی: من بوێە تیگرت چونکە جاری تر پێگیرم لى کردوہ هەر وازی نەهینا، پێغەمبەری خوا ﷺ پێگری لى کردین لە (بوشینى) ئاوریشم و دیباج خواردنەوه لە دەفرى ئالتون و زیودا و فەرموویەتى: ((ئەوانە بو ئەوانە (کافران) لە دنیا، وه لە دواړوژدا بو ئیوہیە)).

۵۸۳۲- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ -قَالَ شُعْبَةُ: فَقُلْتُ: أَعَنِ النَّبِيِّ ﷺ؟ فَقَالَ: شَدِيدًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «مَنْ لَبَسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا فَلَنْ يَلْبَسَهُ فِي الْآخِرَةِ».

۵۸۳۲-عەبدولعەزیزی کۆری سوهەیب وتی: لە ئەنەسى کۆری مالیکم ﷺ بیست، شوعبە دەلی: وتم (بە عەبدولعەزیز) ئایا (ئەنەس) لە پێغەمبەرەوه ﷺ گێراویەتیەوه؟ (عەبدولعەزیزیش بەتورمبوونیکی) زۆرەوه وتی: بەلی: لە پێغەمبەرەوه ﷺ گێراویەتیەوه فەرموویەتى: ((هەر کەسێک لە دنیا دا ئاوریشم لەبەر بکات، لە رۆژی دوایدا لەبەری ناگات)).

(۱) پروانە: ۵۴۲۶.

(۲) یان گەورەى ئەو خەڵکە ناگەر پەرستەى لەویدا بوون لە مەدائین.

۵۸۳۳- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُ يَقُولُ: قَالَ مُحَمَّدٌ ﷺ: «مَنْ لَيْسَ الْحَرِيرُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ».

۵۸۳۳-سابیت ده‌لی: له ئیبنو زوبه‌یرم ﷺ بیست وتاری د‌دا ده‌یوت: موحه‌مه‌د ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ((هه‌ر که‌سیک له دونیادا ئاو‌ریشم له‌به‌ر بکات، له ر‌وژی د‌واییدا له‌به‌ری ناکات)).

۵۸۳۴- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي ذُبْيَانَ خَلِيفَةَ بْنِ كَعْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ لَيْسَ الْحَرِيرُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ». وَقَالَ لَنَا أَبُو مَعْمَرٍ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ، قَالَتْ مُعَاذَةُ: أَخْبَرْتَنِي أُمُّ عَمْرِو بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ، سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الزُّبَيْرِ، سَمِعَ عُمَرَ، سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ^(۱).

۵۸۳۴- ئیبنو زوبه‌یر ﷺ ده‌لی: له عومه‌رم ﷺ بیست ده‌یوت: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ((هه‌ر که‌سیک له دونیادا ئاو‌ریشم له‌به‌ر بکات، له ر‌وژی د‌واییدا له‌به‌ری ناکات)).

(ئیمامی بوخاری) ده‌لی: مه‌عه‌مر پی‌ی وتین: عه‌بدول‌واریس بو‌ی گ‌ی‌راپنه‌وه له یه‌زیده‌وه وتی: مو‌عازه وتی: ئوممو عه‌مری کچی عه‌بدول‌لا بو‌ی گ‌ی‌راپمه‌وه وتی: له عه‌بدول‌لای ک‌وری زوبه‌یرم بیست که له عومه‌ری ﷺ بیست‌ووه، عومه‌ریش (ئهم فه‌رموو‌ده‌ی) له پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ﷺ بیست‌ووه.

۵۸۳۵- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمرَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حِطَّانٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْحَرِيرِ، فَقَالَتْ: ابْنُ ابْنِ عَبَّاسٍ فَسَلُهُ. قَالَ: فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: سَلِ ابْنَ عُمَرَ. قَالَ: فَسَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ، فَقَالَ: أَخْبَرَنِي

أَبُو حَفْصٍ -يَعْنِي: عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ». فَقُلْتُ صَدَقَ وَمَا كَذَبَ أَبُو حَفْصٍ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ: حَدَّثَنَا حَزْبٌ، عَنْ يَحْيَى، حَدَّثَنِي عِمْرَانُ. وَقَصَّ الْحَدِيثَ^(۱).

۵۸۳۵-عیمرانی کوری حیتان ده‌لی: پرسیارم له عایشه ﷺ کرد دهرباره‌ی ئاوریشم وتی: برو بۆ لای ئیبنو عهباس ﷺ و پرسیارى لى بکه، (عیمران) وتی: منیش چووم و پرسیارم لی‌کرد، نه‌ویش وتی: پرسیار له ئیبنو عومەر ﷺ بکه، ده‌لی: منیش پرسیارم له ئیبنو عومەر کرد، نه‌ویش وتی: نه‌بو‌حه‌فص-واته:عومهری کوری خه‌تتاب‌بو‌ی گیرامه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: ((بی‌گومان که‌سیک له دونیادا^(۲) نه‌ویشم له‌به‌ر ده‌کات، له دوا‌ر‌و‌ژدا به‌شی نه‌بی‌ت)). منیش وتم: راست ده‌کات نه‌بو حه‌فص به‌ده‌م پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ﷺ در‌و ناکات.

عه‌بدو‌ل‌لای کوری ره‌جا ده‌لی: جه‌ریر بو‌ی گیراینه‌وه له یه‌حیاوه وتی: عیمران بو‌ی گیرامه‌وه نه‌نجا فهرمووده‌که‌ی گیرایه‌وه.

۲۶- بَابُ مَسِّ الْحَرِيرِ مِنْ غَيْرِ لُبْسٍ

وَيُرَوَّى فِيهِ عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۸۳۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ ﷺ قَالَ: أَهْدِيَ لِلنَّبِيِّ ﷺ ثَوْبَ حَرِيرٍ، فَجَعَلْنَا نَلْمُسُهُ وَنَتَعَجَّبُ مِنْهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذَا؟». قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: «مَنَادِيلُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْ هَذَا»^(۳).

(۱) پروانه: ۵۸۲۸.

(۲) مه‌به‌ستی له پیاوانه نه‌ک ئافره‌تان.

(۳) پروانه: ۳۲۴۹.

۲۶- باسی ده‌ست دان له ئاوریشم به‌بێ ئه‌وه‌ی له‌به‌ر بک‌ریت

له‌و بارمه‌یه‌وه فهرموودمه‌یه‌ك گێڕدراوتمه‌وه له زوبه‌یدییه‌وه له زوه‌رییه‌وه له ئه‌نه‌سه‌وه ﷺ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ^(۱).

۵۸۳۶- به‌را ﷺ ده‌لێ: پۆشاکێکی ئاوریشم به‌دیاری هێنرا بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ، ئینجا ئیمه‌ش ده‌ستمان لێی ده‌دا و پێی سه‌رسام ده‌بووین، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((به‌ئه‌مه سه‌رسامن؟)) عه‌ززمان کرد به‌لێ، فهرمووی: ((ده‌سته سه‌رگانی سه‌عدی کو‌ری مو‌عاز له به‌هه‌شتدا له‌مه چاک‌تر و با‌ش‌تره)).

۲۷- بابُ افْتِرَاشِ الْحَرِيرِ

وَقَالَ عَبْدَةُ: هُوَ كَلْبَسِهِ.

۵۸۳۷- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ حُذَيْفَةَ ﷺ قَالَ: نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ أَنْ نَشْرَبَ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَأَنْ نَأْكُلَ فِيهَا، وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالذَّبْيَاغِ، وَأَنْ نَجْلِسَ عَلَيْهِ^(۲).

۲۷- باسی (حوکمی) راخستنی ئاوریشم (و دان‌یشتن له‌سه‌ری)

عه‌بیده ده‌لێ: راخستنی وه‌ك له‌به‌رکردنی وایه^(۳).

۵۸۳۷- حوزمه‌یه ﷺ ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ر ﷺ پێگ‌ری لێ کردین که له ده‌فری ئالتون و زیودا ئاو و خواردنه‌وه بخوینه‌وه وه خواردنیان تیا بخوین، وه پێگ‌ری لێ کردین ئاوریشم و دیبا‌ج له‌به‌ر بکه‌ین، وه له‌سه‌ر ئاوریشم دا‌بن‌یش‌ین.

(۱) ته‌به‌رانی له مو‌عه‌مه‌ی که‌بیردا به‌ژماره: (۵۳۴۷) گێ‌راویه‌تی‌ه‌وه.

(۲) پروانه: ۵۴۲۶.

(۳) واته: حه‌رامه.

۲۸- بَابُ لُبْسِ الْقَسِيِّ

وَقَالَ عَاصِمٌ: عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قُلْتُ لِعَلِيٍّ: مَا الْقَسِيَّةُ؟ قَالَ: ثِيَابٌ أَتَتْنَا مِنَ الشَّامِ أَوْ مِنْ مِصْرَ، مُضْلَعَةٌ فِيهَا حَرِيرٌ فِيهَا أَمْثَالُ الْأَثَرْنَجِ، وَالْمَيْثَرَةُ كَانَتْ النِّسَاءُ تَصْطَنَعُهُ لِبُعُولَتِهِنَّ مِثْلَ الْقَطَائِفِ يُصَفَّرْنَهَا. وَقَالَ جَرِيرٌ، عَنْ يَزِيدٍ فِي حَدِيثِهِ: الْقَسِيَّةُ ثِيَابٌ مُضْلَعَةٌ، يُجَاءُ بِهَا مِنْ مِصْرَ، فِيهَا الْحَرِيرُ، وَالْمَيْثَرَةُ جُلُودُ السَّبَاعِ. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: عَاصِمٌ أَكْثَرُ وَأَصَحُّ فِي الْمَيْثَرَةِ.

۲۸- باسی پۆشینى قهسسیی^(۱)

-عاصیم له ئەبى بوردەو دەگێڕێتەو دەلى: بە عەلیم و ت ﷺ پۆشاکى قهسسیی جییه؟ وتى: پۆشاکىك بوو له شامەو دەهات بۆمان- یان له میصرەو- خەتى پانى تیا بوو وەك پەراسوو، ئاوریشمی تیکەل بوو خەتى وەك پەراسووئەستورى تیاوو، وە نەرمە زین کە ئافەرمەتان بۆ مێردەکانیان دروست دەکرد وەك بەتانى یان دۆشەكە، دەخریتە سەرزینى (ماين و ئەسپ).

-جەریر: له یەزیدەو دەگێڕێتەو دەربارەى فەرموودەکەى دەلى: قهسسیی پۆشاکىكە خەتى پانى تیاپە وەك پەراسوو له میصرەو دەهینرا و ئاوریشمی تیکەلە. (المیثرة) پیست و فەرووی درندەپە.

ئەبو عەبدوللا (ئیمامى بوخارى) دەلى: گێڕانەو وەكەى عاصیم رشتەکەى زۆرتەن و راستە دەربارەى مانای (المیثرة) (لهو مانای جەریر کردووێتەى)^(۲).

۵۸۳۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سُوَيْدٍ بْنُ مُقَرِّنٍ، عَنْ ابْنِ عَازِبٍ قَالَ: نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْمَيَاثِرِ الْحُمْرِ وَالْقَسِيِّ^(۱).

(۱) قهسسیی: جۆره پۆشاکىکى گۆل گۆل بوو، له میصر و شامەو ئەیان هینا، بۆ ناوی قسسیی لێتزاوه چونکە ئەو شارەى لێی دروست دەکرا ناوی قهسس بوو له کەنارى دەریا نزیک دمیات له میصر. بڕوانه: إرشاد الساري: ۵۴۹/۱۲.

(۲) کە دەلى: الميثة: واتە فەروى درندە.

۵۸۳۸- ئیبنو عازیب رضی اللہ عنہ ده‌لێ: پینغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ رڤڤگري لئ کردن له به‌کاره‌ینانی نه‌رمه زینى ئاوریشمی نه‌رخه‌وانی و پۆشاکى قه‌سسی (۲).

۲۹- بَابُ مَا يُرَخَّصُ لِلرِّجَالِ مِنَ الْحَرِيرِ لِلْحِكَّةِ

۵۸۳۹- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: رَخَّصَ النَّبِيُّ ﷺ لِلزُّبَيْرِ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ فِي لُبْسِ الْحَرِيرِ لِحِكَّةٍ بِهِمَا (۳).

۲۹- باسی ئه‌وه‌ی که رڤڤگه به‌پیاوان دراوه له‌به‌ر خوران ئاوریشم بپۆشن

۵۸۳۹- ئه‌نه‌س رضی اللہ عنہ ده‌لێ: پینغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ رڤڤگه به زوبه‌یر و عه‌بدورحمان رضی اللہ عنہما دا ئاوریشم بپۆشن، له‌به‌ر خورانی‌ک که هه‌ردووکیان هه‌یان بوو.

۳۰- بَابُ لِبْسِ الْحَرِيرِ لِلنِّسَاءِ

۵۸۴۰- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ح. وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهَبٍ، عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَسَانِي النَّبِيُّ ﷺ حُلَّةً سِرَاءً، فَخَرَجْتُ فِيهَا، فَرَأَيْتُ الْعَصَبَ فِي وَجْهِهِ، فَشَقَّقْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي (۴).

(۱) پروانه: ۱۲۳۹.

(۲) پښتړ قسه له‌سه‌ر مانا‌که‌ی کرا.

(۳) پروانه: ۲۹۱۹.

(۴) پروانه: ۲۶۱۴.

۳۰- باسی (بهکارهینانی) ئاوریشم بۆ ئافرهتان (دروسته)

۵۸۴۰- عه‌لی عليه السلام ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پۆشاکێکی سییه‌رای ^(۱) پێدام، منیش جوومه‌ دهره‌وه و له‌به‌رمدا بوو، به‌وه‌ تورپیم له‌ ناو چاوی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ به‌دی کرد، که‌ نه‌وه‌م دی له‌ت له‌تم کرد و دام به‌ ئافره‌ته‌کانم ^(۲).

۵۸۴۱- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: حَدَّثَنِي جُوَيْرِيَةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عُمَرَ رضي الله عنه رَأَى حُلَّةَ سِرَاءٍ تَبَاعُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ ابْتِغَتْهَا، تَلْبَسُهَا لِلْوَفْدِ إِذَا أَتَوْكَ وَالْجُمُعَةِ. قَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ». وَأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَعَثَ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى عُمَرَ حُلَّةَ سِرَاءٍ حَرِيرٍ، كَسَاهَا إِيَّاهُ، فَقَالَ عُمَرُ: كَسَوْتَنِيهَا وَقَدْ سَمِعْتُكَ تَقُولُ فِيهَا مَا قُلْتَ! فَقَالَ: «إِنَّمَا بَعَثْتُ إِلَيْكَ لِتَبِيعَهَا أَوْ تَكْسُوهَا» ^(۳).

۵۸۴۱-عه‌بدوللای کورێ عومهر رضي الله عنه ده‌گێڕێته‌وه که‌ عومهر رضي الله عنه پۆشاکێکی خه‌ت خه‌تی ئاوریشمی بینی دهرۆشرا، وتی نه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆزگه‌ بته‌کریایه و له‌به‌رت به‌کردايه، که‌ وه‌فد و نوێنه‌ر ده‌هاتن بۆ لات، بۆ رۆژی هه‌ینیش، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((به‌راستی که‌سیک نه‌وه له‌به‌ر ده‌کات که‌ (له‌ رۆژی دوايیدا) به‌شی نه‌بێت))، وه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دواي نه‌وه پۆشاکێکی خه‌ت خه‌تی ئاوریشمی نارد بۆ عومهر و پێیدا، عومه‌ریش وتی: پۆشاکێک پێداوم پێشتریش له‌بارمه‌وه نه‌وه‌ت فه‌رموو که‌ فه‌رمووت؟ پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((بێگومان ناردووومه‌ بۆت تا بپه‌رۆشیت یان بیده‌یت به‌ ژنی بپه‌رۆشیت)).

(۱) سییه‌رای: نه‌صموعی ده‌لێ: پۆشاکێکه‌ خه‌تی ئاوریشمی تێدايه، جه‌وه‌ه‌ری ده‌لێ: پۆشاکێکه‌ خه‌تی زه‌ردی تێدايه، خه‌لیلیش ده‌لێ: پۆشاکێکه‌ فه‌راغه‌کانی ئاوریشمه. به‌روانه: [ارشاد الساري: ۵۵۲/۱۲].

(۲) مه‌به‌ستی فاتیم و ئافره‌تانی خزمی بوو.

(۳) به‌روانه: ۸۸۶.

۵۸۴۲- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّهُ رَأَى عَلَى أُمِّ كَلْثُومٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بُرْدَ حَرِيرٍ سَيَّءًا.

۵۸۴۲- زوهری ده‌لی: نه‌ه‌سی کوری مالیک ﷺ بوی گپ‌رامه‌وه که نه‌و کراسیکی ناو‌ریشمی خه‌تخه‌تی بی‌نی له‌به‌ری نوممو که‌لسومی ﷺ کچی پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌دا ﷺ.

۳۱- بَابُ مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَّخِذُ مِنَ اللَّبَاسِ وَالْبُسْطِ

۵۸۴۳- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَبِثْتُ سَنَةً وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَ عُمَرَ عَنِ الْمَرَاتَيْنِ اللَّتَيْنِ تَظَاهَرَتَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَجَعَلْتُ أَهَابَهُ، فَنَزَلَ يَوْمًا مَنْزِلًا فَدَخَلَ الْأَرَاكَ، فَلَمَّا خَرَجَ سَأَلْتُهُ فَقَالَ: عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ، ثُمَّ قَالَ: كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ لَا نَعُدُّ النِّسَاءَ شَيْئًا، فَلَمَّا جَاءَ الْإِسْلَامُ وَذَكَرَهُنَّ اللَّهُ، رَأَيْنَا لَهُنَّ بِذَلِكَ عَلَيْنَا حَقًّا، مِنْ غَيْرِ أَنْ نُدْخِلَهُنَّ فِي شَيْءٍ مِنْ أُمُورِنَا، وَكَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ أُمْرَاتِي كَلَامٌ، فَأَعْلَظْتُ لِي، فَقُلْتُ لَهَا: وَإِنَّكِ لَهَنَّاكِ؟ قَالَتْ: تَقُولُ هَذَا لِي وَابْتِنْتُكَ تُؤْذِي النَّبِيَّ ﷺ! فَأَتَيْتُ حَفْصَةَ فَقُلْتُ لَهَا: إِنِّي أُحَدِّثُكَ أَنْ تَعْصِيَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. وَتَقَدَّمْتُ إِلَيْهَا فِي آذَاهُ، فَأَتَيْتُ أُمَّ سَلَمَةَ فَقُلْتُ لَهَا. فَقَالَتْ: أَعْجَبُ مِنْكَ يَا عُمَرُ، قَدْ دَخَلْتَ فِي أُمُورِنَا، فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَنْ تَدْخُلَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَزْوَاجِهِ، فَدَدَدْتُ، وَكَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِذَا غَابَ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَشَهِدْتُهُ أَتَيْتُهُ بِمَا يَكُونُ، وَإِذَا غِثْتُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَشَهِدَ أَتَانِي بِمَا يَكُونُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَ مَنْ حَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَدْ اسْتَقَامَ لَهُ، فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا مَلِكٌ غَسَّانٌ بِالشَّامِ، كُنَّا نَخَافُ أَنْ يَأْتِيَنَا، فَمَا شَعَرْتُ إِلَّا بِالْأَنْصَارِيِّ وَهُوَ يَقُولُ: إِنَّهُ قَدْ حَدَّثَ أَمْرٌ. قُلْتُ لَهُ: وَمَا هُوَ؟ أَجَاءَ الْعَسَايُ؟ قَالَ: أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ، طَلَّقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نِسَاءَهُ. فَجِئْتُ فَإِذَا الْبُكَاءُ مِنْ حُجْرِهَا كُلِّهَا، وَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ قَدْ صَعِدَ فِي مَشْرَبَةٍ لَهُ، وَعَلَى بَابِ الْمَشْرَبَةِ وَصِيفٌ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: اسْتَأْذِنْ لِي. فَدَخَلْتُ فَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ عَلَى حَصِيرٍ قَدْ أَثَرَ فِي جَنْبِهِ، وَتَحْتَ رَأْسِهِ مِرْفَقَةٌ مِنْ أَدَمٍ، حَشَوْهَا لَيْفٌ، وَإِذَا أَهْبُ مُعَلَّقَةٌ وَقَرْظٌ،

فَذَكَّرْتُ الَّذِي قُلْتُ لِحَفْصَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ، وَالَّذِي رَدَّتْ عَلَيَّ أُمِّ سَلَمَةَ، فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. قَلْبَتْ تِسْعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً، ثُمَّ نَزَلَ^(۱).

۳۱- باسی ئهوهی پیغه مبهەر ﷺ ڕیگهی پێدهدا له پۆشاک و راخهر

۵۸۴۳-عوبهیدی کوری حونهین له ئیبنو عهبابهوه ﷺ دهگیرتهوه دهلی: سَالِيكَ مَامَهُوهِ دَهْمُوسِت پرسیار له عومهر ﷺ بکهه دهرباردی ئهوه دوو ژنه یه کتریان گرت (هاوکاری یه کتر بوون) له بهرامبهر پیغه مبهردا ﷺ، جاحالم وابوو لێی دهرسام^(۲) ئینجا رۆژیکیان (له مهرمههران) له جیگایهك دابهزی و جوویه ناودار ئاراگه کانهوه (بۆ دهست به ئاو گهیاندن)، جا کاتی هاته دهرمهوه پرسیارم لێ کرد، عومهریش وتی: ئهوه دوو ژنه عانیشه و حهفصه ﷺ بوون، پاشان وتی: ئیمه له سهردهمی نهفامیدا ئافرمتانمان به هیچ دانهدهنا، ئینجا کاتی ئیسلام هات و خوا باسی کردن،^(۳) بهوه زانیمان ژنان مافیان لهسهرمان ههیه، بهبی ئهوهی له هیچیک له کاروبارماندا ئهوان بهشداری پێیکهین، وه له نیوان من و هاوسهرم دهمه قالهیهك بوو، هاوسهرم قسهی زبری بهرامبهرم کرد، منیش پیم وت: تۆ ئاوات لێ هاتوووه قسهی زبر به من بلێیت؟ (هاوسهرم) وتی: تۆ وا بهمن دهلێی کچهکهی خۆت ئازاری پیغه مبههر ﷺ دهدات^(۴)، (عومهر دهلی): منیش رۆشتم بۆلای حهفصه و پیم وت: من ئاگادارت دهکهم که سهرپێچی پیغه مبههری خوا ﷺ بکهیت^(۵)، سهرمتا بۆ لای ئهوه رۆشتم دهرباردی ئازاردانی (پیغه مبههری خوا ﷺ به قسه و وهستان له روویدا)، ئینجا رۆشتم بۆ لای ئوممو

(۱) پروانه: ۸۹.

(۲) نه مدهوێرا پرسیاری لێ بکهه.

(۳) که به چاکی هه ئسوکه وتیان له گه ئ بکههین.

(۴) وهلامی پیغه مبههری خوا ﷺ ده داتهوه له روویدا قسه دهکات.

(۵) له گێرانه وهیه کدا که خوا و پیغه مبههر ﷺ توره بکهیت.

سه‌له‌مه ﷺ و پێم وت^(۱): ئەویش وتی: ئەی عومەر سەرم لەتۆ سور دەمینێ خۆت لە کاروباری ئێمەدا هەلقورتاندوو، جا هیچ نەما ئەوە نەبی بکەویتە نێوان پێغمەمبەری خوا ﷺ و هاوسەرەکانیەوه؟ ئێتر وای لێکردم کشامەوه^(۲)، بیاوێکی ئەنصاری هەبوو^(۳) ئەگەر لای پێغمەمبەری خوا ﷺ ئامادە نەبوا، من ئامادە بوومایە لە خزمەتی دا، هەرچی ببوو بۆم دەبردەوه (لە هەوال و شتی تازە)، وە ئەگەر من ئامادە نەبوومایە لای پێغمەمبەری خوا ﷺ ئەو ئامادە بوا، هەرشێک لە لایەن پێغمەمبەری خوا ﷺ ببوا، بۆی دەهینامەوه، وە ئەو (پادشایانە) لە دەورووبەری پێغمەمبەری خوا ﷺ بوون پێک و راست بوون لەگەڵدا، جا هەر پادشای غەسسان مابوو لە شامدا، ئێمە دەترساین کە هێرمان بۆ بێنێ، جا هەر ئەوەندەم زانی ئەنصارییەکە وتی: بێگومان کاریکی گەوره پرویداه، پێم وت: چی بووه؟ ئایا پاشای غەسسانی هاتوو؟ وتی: لەوه گەورەتره، پێغمەمبەری خوا ﷺ ژنەکانی تەلاق داوه منیش رۆشتم دەبینم لە هەموو ژووری ژنەکانی دەنگی گریانە، وە پێغمەمبەری خوا ﷺ چووتمە سەرەوه بۆ ژووره بەرزەمەکی خۆی، لە بەردەم دەرگای ژورەکەشدا خزمەتکاریکی می‌رد مندالی لێ بوو، منیش رۆشتمە لای می‌رد مندالەکە و وتم: داوای مۆلەتم بۆ بکە (لە پێغمەمبەر ﷺ) ئینجا چومە ژوورەوه، ئەبینم پێغمەمبەر ﷺ لەسەر حەسیرێک (پاکشاه) شوینی حەسیرەکە لە تەنیشیدا دەرچوو، پشێه‌کیشی لە ژێر سەر دایە چەرمە و ناوناخنی ریشالی پەلی خورمایە، وە چەند پێستەیه‌ک هەلواسراون و هەندێ گەلای دار شیلان، ئینجا ئەو وتە بە حەفصە و ئوممو سەله‌مم وت بۆم باس کرد، ئەو وەلامەش کە ئوممەسەله‌مه وەلامی دامەوه،

(۱) ئەوهی بە حەفصەم وت.

(۲) لە بەشێک لە وتانە و یستم بیکەم و پەشیمانی کردمەوه.

(۳) دراوسێم بوو.

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پێکه‌نی، ئێتر پێغه‌مبه‌ر ﷺ بیست و نوو شه‌و مایه‌وه و (نه‌چووه‌ لای هاوسه‌رده‌کانی)، له‌ پاشان (له‌ ژوو‌ره‌ به‌رزه‌که‌ی) هاته‌ خواره‌وه‌.

۵۸۴۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي هِنْدُ بِنْتُ الْحَارِثِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ ﷺ مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ يَقُولُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفِتْنَةِ، مَاذَا أُنْزِلَ مِنَ الْخَزَائِنِ، مَنْ يُوقِظُ صَوَاحِبَ الْحُجُرَاتِ، كَمْ مِنَ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا غَارِيَةٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَكَانَتْ هِنْدُ لَهَا أَرْزَارٌ فِي كُمَيْهَا بَيْنَ أَصَابِعِهَا^(۱).

۵۸۴۴- ئوممو سه‌له‌مه‌ ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ شه‌ودا خه‌به‌ری بوویه‌وه و ده‌یفه‌رمووی: ((هیچ به‌رستراویکی راست نییه‌ جگه‌له‌ خوا، ئه‌م شه‌و چ ناشوب و فیتنه‌ داباری؟ چه‌ند گهنج و خه‌زینه‌ ده‌ست مسوڵمانان (ده‌که‌وی و ده‌گیر)، کێ ژنانی ئه‌م مالانه‌ ^(۲) خه‌به‌رده‌که‌ته‌وه‌ ^(۳)؟ چونکه‌ زۆر که‌س له‌ دونیادا پۆشته‌یه‌ به‌لام له‌ پۆزی دوا‌ییدا رووت و قووته‌)). زوهری ده‌لی: هند هه‌ردوو قۆلی کراسه‌که‌ی له‌ نیوانی په‌نجه‌کانی دا قۆپچه‌ی هه‌بوو ^(۴).

۳۲- بَابُ مَا يُدْعَى لِمَنْ لَبَسَ ثَوْبًا جَدِيدًا

۵۸۴۵- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدٍ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي أُمُّ خَالِدِ بْنِ خَالِدٍ، قَالَتْ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْتَابٍ فِيهَا خَمِيصَةٌ سَوْدَاءُ، قَالَ: «مَنْ تَرَوْنَ نَكُسُوهَا هَذِهِ الْخَمِيصَةُ» فَأَسَكَّتِ الْقَوْمُ، قَالَ: «اِئْتُونِي

(۱) پروانه: ۱۱۵.

(۲) مه‌به‌ستی هاوسه‌رانی خۆیه‌تی.

(۳) شه‌و نوێژ بکه‌ن و هه‌ستن.

(۴) له‌ ترسی نه‌وه‌ی نه‌وه‌ک قۆلی ده‌رکه‌وی له‌به‌ر فراوانی قۆله‌کانی.

بِأُمِّ خَالِدٍ «فَاتَىٰ بِي النَّبِيُّ ﷺ فَأَلْبَسَنِيهَا بِيَدِهِ، وَقَالَ: «أَبْنِي وَأَخْلَقِي» مَرَّتَيْنِ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَى عِلْمِ الْخَمِيصَةِ وَيُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَيَّ وَيَقُولُ: «يَا أُمَّ خَالِدٍ هَذَا سَنَّا وَيَا أُمَّ خَالِدٍ هَذَا سَنَّا» وَالسَّنَّا يَلْسَانِ الْحَبَشِيَّةِ الْحَسَنُ قَالَ إِسْحَاقُ: حَدَّثَنِي امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِي: أَنَّهَا رَأَتْهُ عَلَى أُمِّ خَالِدٍ^(۱).

۳۲- باسی ئهو دوعای دهکرت بۆ کهسیکی که کراسیکی تازهی له بهر کردوه

۵۸۴۵- ئوممو خالیدی کچی خالید ﷺ دهلی: ههندی پوڤاشک هیئرا بۆ پیغه مبهری خوا ﷺ کراسیکی خهتداری رشی تیا بوو، فهرمووی: ((دهزانن ئه مه له بهری کی دهکهین؟)) ئینجا خه لکه که بیدمگ بوون، فهرمووی: ((ئوممو خالیدم بۆیین))، هینایان بۆ پیغه مبهر ﷺ به دهستی خوی کردیه بهری و — دوو جار- فهرمووی: ((ته مه ن دریزبیت کراسه کهت بمین))، جا پیغه مبهر ﷺ ههر سهیری خهتی کراسه کهی دهکرد و به دهستیش ئامازهی بۆ دهکرد و دهیغه رموو: ((ئه ی ئوممو خالید ئه مه جوانه))، وشه ی (السَّنَا) به زمانی حه بهشی واته جوان. ئیسحاق دهلی: ژنیکی خزمی خۆمان بۆی گیرامه وه که خوی ئهو کراسه ی بیی له بهری ئوممو خالیددا.

۳۳- بَابُ التَّرَعُّفِ لِلرِّجَالِ

۵۸۴۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَتَرَعَّفَ الرَّجُلُ.

۳۳- باسی رهنگی زه‌عفهرانی له خۆدان بو پیاوان

۵۸۴۷- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم رهنگی زه‌عفهران له خۆدانی بو‌پیاوان هه‌ده‌غه کرد.

۳۴- بابُ الثُّوبِ الْمُزَعَّرِ

۵۸۴۷- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنْ يَلْبَسَ الْمُحْرِمُ ثَوْبًا مَّضْبُوعًا يَوْزُسِ أَوْ يَزَعْفَرَانٍ ^(۱).

۳۴- باسی (حوکمی) پۆشاکێ به زه‌عفهران رهنگ کراو

۵۸۴۷- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم رهنگی کرد له پیاو له ئیحرامدا بیت، پۆشاکێک له‌به‌ر بکات به وهرس یان زه‌عفهران رهنگ کرا بیت.

۳۵- بابُ الثُّوبِ الْأَخْمَرِ

۵۸۴۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، سَمِعَ الْبَرَاءَ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم مَرْبُوعًا، وَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْهُ ^(۲).

۳۵- باسی (حوکمی) له‌به‌رکردنی پۆشاکێ سوور

۵۸۴۸- ئەبو ئیسه‌حاق له به‌رائی رضی اللہ عنہ بیست ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم پیاویکی مام ناوه‌ند بوو، بێگومان بینیمه ده‌ستی جلی سووری له‌به‌ردا بوو، هه‌ج شتیکی (پۆشاکێکی) له‌وه جوان‌تر نه‌بینیوه.

(۱) پروانه: ۱۳۴.

(۲) پروانه: ۳۵۵۱.

۳۶- بَابُ الْمَيْثَرَةِ الْحُمْرَاءِ

۵۸۴۹- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدٍ بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنْ الْبَرَاءِ رضي الله عنه قَالَ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِسَبْعِ: عِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَنَهَانَا عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالذَّبَاجِ، وَالْقَسِيِّ، وَالْإِسْتَبْرَقِ، وَمَيَاثِرِ الْحُمْرِ ^(۱).

۳۶- باسی (حوکمی به کارهینانی) نه‌رمه‌زینی سوور

۵۸۴۹-پهرا رضي الله عنه ده‌لی: پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم فه‌رمانی پێکردین به‌حه‌وت شت: سه‌ردانیکردنی نه‌خۆش و شوێن که‌وتنی ته‌رم و دوعای خێر بو‌ پڑمیو، وه‌ رێگری لێکردن له‌ له‌به‌رکردنی ئاوریشم و دیباج ^(۲) و قه‌سسپی ^(۳) و ئیسته‌بره‌ق ^(۴)، وه‌ نه‌رمه‌ زینی سوور.

۳۷- بَابُ النَّعَالِ السَّبْتِيَّةِ وَغَيْرِهَا

۵۸۵۰- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ سَعِيدِ أَبِي مَسْلَمَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسًا: أَكَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ ^(۵).

۳۷- باسی پێلاو و که‌وشی (دروستکراو) له‌ چه‌رمی خۆشه‌کراو ^(۱) و چه‌رمی تر

۵۸۵۰- سه‌عید که‌ ئه‌بو سه‌له‌مه‌ نازناویتی ده‌لی: په‌رسیارم له‌ ئه‌نه‌س رضي الله عنه کرد ئایا پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم به‌ نه‌عه‌له‌کانیه‌وه‌ نوێزی ده‌کرد؟ وتی: به‌لی.

(۱) پروانه: ۱۲۳۹.

(۲) دیباج: ئاوریشمی ته‌نکه‌.

(۳) قه‌سسپی: پۆشاکێکی گۆل گۆل بووه‌ له‌ میصر و شامه‌وه‌ ده‌هێزا، ئاوریشمی تێکه‌له‌. (إرشاد الساري: ۵۵۹\۱۲).

(۴) جوړیکه‌ له‌ ئاوریشمی ئه‌ستوور.

(۵) پروانه: ۳۸۶.

(۶) السَّبْتِيَّة: پێسته و چه‌رمیکه‌ خۆشه‌ کرابێت یان مووه‌ که‌ی لێی کرابێته‌وه‌ به‌ تاشین.

۵۸۵۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ جُرَيْجٍ أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه: رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ أَرْبَعًا لَمْ أَرِ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ يَصْنَعُهَا. قَالَ: مَا هِيَ يَا ابْنَ جُرَيْجٍ؟ قَالَ: رَأَيْتُكَ لَا تَمَسُّ مِنَ الْأَرْكَانِ إِلَّا الْيَمَانَيْنِ، وَرَأَيْتُكَ تَلْبَسُ النَّعَالَ السَّنِيَّةَ، وَرَأَيْتُكَ تَصْبُغُ بِالْصُفْرَةِ، وَرَأَيْتُكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ أَهَلَ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْإِهْلَالَ، وَلَمْ يُهَلِّ أَنْتَ حَتَّى كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: أَمَّا الْأَرْكَانُ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَمَسُّ إِلَّا الْيَمَانَيْنِ، وَأَمَّا النَّعَالُ السَّنِيَّةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَلْبَسُ النَّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا، وَأَمَّا الصُّفْرَةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَصْبُغُ بِهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَصْبُغَ بِهَا، وَأَمَّا الْإِهْلَالُ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُهَلِّ حَتَّى تَنْتَبِعَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ ^(۱).

۵۸۵۱- عوبهیدی کورپی جورمیج دهگیریتتهوه که به عهبدوللای کورپی عومه‌ری رضي الله عنه وت: دهتبینم چوار شت دهکهیت کهسم نه‌دیوه له هاوه‌لانت بیانکه‌ن؟ عهبدوللآش وتی: نه‌ی ئیب‌نو جورمیج نه‌و چوار شته‌ جین؟ وتی: تو‌م دیوه له چوار گو‌شه‌که‌ی که‌عبه‌ ته‌نها دمست له دوو گو‌شه‌ یه‌مانیه‌که‌ دمدمیت، وه تو‌م دیوه نه‌علی سببتیه‌ له‌پی ده‌که‌یت، وه تو‌م دیوه به‌رهنگی زمرد سهر و رپشت بو‌یه‌ ده‌که‌ی، وه تو‌م دیوه نه‌گهر له مه‌که‌دا بیت خه‌لکی که‌ مانگی (زیلحجه‌) یان بینی ئیحرام دمبه‌ستن، به‌لام تو‌ ئیحرام نابه‌ستی تا رپوژی ته‌رویه‌ ^(۲)، عهبدوللآش وتی: سه‌بارمت به‌ گو‌شه‌کانی که‌عبه‌ چونکه‌ پی‌غه‌مبه‌رم ﷺ دیوه ته‌نها دمستی له دوو گو‌شه‌ یه‌مانیه‌که‌ دمدا، دمرباره‌ی له‌پی کردنی نه‌علی سببتیه‌ش چونکه‌ پی‌غه‌مبه‌رم ﷺ دیوه نه‌و نه‌علی له‌پی ده‌کرد، که‌ موو به‌ پی‌سته‌که‌یه‌وه‌ نیه‌ و دمست نو‌یژی پی‌وه‌ ده‌گرت، بو‌یه‌ منیش پی‌م خو‌شه‌ نه‌و

(۱) پروانه: ۱۶۶.

(۲) که‌ رپوژی هه‌شتی مانگی ذیلحجه‌یه‌.

جوړه نه‌عه له بئ بکه‌م، په‌نگی زمردیش، چونکه پیغه‌مبه‌رم ﷺ بینوه به‌په‌نگی زمرد سهر و ریشی په‌نگ ده‌کرد، بویه بی‌م خۆشه به‌په‌نگی زمرد سهر و ریشم په‌نگ بکه‌م، ئی‌حرام به‌ستنیش له‌و رۆژ‌ده‌دا چونکه من نه‌مبینوه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئی‌حرام به‌سته‌ئ له‌و کاته‌دا نه‌بئ، که وشتره‌که‌ی هه‌ل‌ده‌ستایه‌وه (و ده‌که‌وته رئ بۆ مینا، که رۆژی هه‌شته‌می زی‌ل‌حیجه‌یه).

۵۸۵۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَلْبَسَ الْمُحْرِمُ ثَوْبًا مَصْبُوعًا بِرَعْفَرَانٍ أَوْ وَرْسٍ، وَقَالَ: «مَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ، وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»^(۱).

۵۸۵۲- ئی‌بنو عومه‌ر ر‌ض‌ی‌ل‌ل‌ه‌ ع‌ن‌ه‌م‌ا ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ر‌ی‌گری کرد که نه‌وه‌ی له ئی‌حرام‌دایه پۆشاک‌یک له‌به‌ر بکات که به‌په‌نگی زمره‌فران یان وهرس په‌نگ کراب‌ئ، وه فهرمووی: ((ئه‌گه‌ر که‌س‌یک جوتئ نه‌علی نه‌بوو، نه‌وه با جوتئ خوف له بئ بکات و له خواری قوله پی‌یه‌وه‌ی بیان بر‌ئ)).

۵۸۵۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ إِزَارٌ فَلْيَلْبَسِ السَّرَاوِيلَ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَعْلَانِ فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ»^(۲).

۵۸۵۳- ئی‌بنو عه‌باس ر‌ض‌ی‌ل‌ل‌ه‌ ع‌ن‌ه‌م‌ا ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: ((هه‌ر که‌س ئی‌زاری نه‌بوو نه‌وه با شه‌روال له‌پئ کات، هه‌ر که‌س‌یش جوتئ نه‌علی نه‌بوو، نه‌وه با جوتئ خوف له‌پئ کات))^(۳).

(۱) پروانه: ۱۳۴.

(۲) پروانه: ۱۷۴۰.

(۳) به‌لام له‌خوار قوله پی‌یه‌وه‌ی بیان بگر‌ئ.

۳۸- باب: یَبْدَأُ بِالنَّعْلِ الْيُمَنِ

۵۸۵۴- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَشْعَثُ بْنُ سُلَيْمٍ، سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم يُحِبُّ التَّيْمَنَ فِي طَهْوَرِهِ وَتَرَجُّلِهِ وَتَنَعُّلِهِ ^(۱).

۳۸- باسیک: پیلای ریاست له پێشدا له‌پێ ده‌کری

۵۸۵۴- عایشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم هه‌میشه پێشخستنی لای راستی پێخو‌ش بوو له‌ ده‌ست نوێزگرتنیدا و له‌ ه‌ز دا‌هێنانیدا و له‌ پیلایو له‌پێ کردنیدا.

۳۹- بابُ يَنْزِعُ نَعْلَ الْيُسْرِ

۵۸۵۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشَّمَالِ، لِتَكُنَ الْيُمْنَى أَوْلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرُهُمَا تُنْزَعُ» ^(۲).

۳۹- باسیک: پیلایو چه‌پی دا‌که‌نی‌ت (له‌ دا‌که‌نه‌دنیدا)

۵۸۵۵- ئه‌بو هورمیره رضی اللہ عنہ ده‌گێری‌ته‌وه‌که پێغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم هه‌رموو‌یه‌تی: ((ئه‌گه‌ر که‌سی‌کتان پیلایو له‌پێ کرد با به‌راست ده‌ست پێبکات، وه‌ ئه‌گه‌ر پیلایو دا‌که‌ند با‌به‌ چه‌پ ده‌ست پێبکات، با پیلایو راست له‌ یه‌که‌م جا‌ره‌وه‌ له‌پێ بکری‌ت و له‌ کو‌تای‌شه‌وه‌ دا‌که‌نری‌ت)).

(۱) پروانه: ۱۶۸.

(۲) پروانه: ۵۸۵۵.

۴۰- بَابُ لَا يَمْشِي فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ

۵۸۵۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ، لِيُخَفِّهَهَا جَمِيعًا أَوْ لِيَنْعَلَهُمَا جَمِيعًا»^(۱).

۴۰- باسیک: به تاکی پیلآوه وه نه روات به ریگادا

۵۸۵۶- ئەبو ھورەیرە ؓ دەگێڕێتەوێه که پێغه مبه‌ری خوا ﷺ ھەرمووێهتی: ((با کەس لە ئێوێه بەتاکی پیلآوه وه نه روات به‌ریگادا، یان ھەردووکیان داکەنی، یان ھەردووکیان لەپێ کات)).

۴۱- بَابُ قَبَالَانَ فِي نَعْلٍ، وَمَنْ رَأَى قَبَالًا وَاحِدًا وَأَسْعَا

۵۸۵۷- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَنَسٌ ﷺ أَنَّ نَعْلَ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ لَهَا قَبَالَانِ^(۲).

۴۱- باسی دوو ئاوزه‌نگ له نه‌علیه‌کدا، ئه‌وه‌ی رای وایه یه‌ک نه‌عل یه‌ک ئاوزه‌نگی پانی هه‌یه

۵۸۵۷- قەتادە دەئێ: ئەنەس ؓ بۆی گێڕاینەوێه که نه‌علی پێغه‌مبه‌ر ﷺ دوو ئاوزه‌نگی هه‌بوو.

۵۸۵۸- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ طَهْمَانَ قَالَ: خَرَجَ إِلَيْنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ يَنْتَعِلُ لَهُمَا قَبَالَانِ، فَقَالَ ثَابِتُ الْبُتَائِي: هَذِهِ نَعْلُ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

(۱) پروانه: ۵۸۵۶.

(۲) پروانه: ۵۸۵۸.

۵۸۵۸- عیسای کوری تههمان دهلی: نههسی کوری مالیک ﷺ جوتی نهعلی بو هینانین ههردووکیان دوو ئاوزهنگیان ههبوو، ئینجا سابتی بونانیی (دواتر له نههسهوه بوی گیراینهوه) وتی: نهه نهعهلکانی پیغهمبهره ﷺ.

۴۲- بابُ الْقُبَّةِ الْحَمْرَاءِ مِنْ آدَمَ

۵۸۵۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَزْرَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ آدَمَ، وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ النَّبِيِّ ﷺ وَالنَّاسُ يَتَتَدَرُونَ الْوُضُوءَ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا مَسَحَ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ^(۱).

۴۲- باسی چادریکی وهک گومهزی له چهرمی سوور^(۳)

۵۸۵۹- عهونی کوری نهبی جوحهیفه له باوکیهوه ﷺ دهگیریتهوه و دهلی: جوومه خزمهتی پیغهمبهر ﷺ له ناو خپوهنیکي سووری چهرمینی دابوو، وهک گومهز وابوو، بیلالیشم دی ئاوی دهستنوێژهکی پیغهمبهری خوا ﷺ هینا و خه لکه کهش پېشپکێیان دهکرد بو ئه و ئاوی دهست نوێژه (تهبهروکی پی بکهن)، جا هه رکهسی ههندی له و ئاوهی دهست بکهوتایه دمهینا بهدهم و چاوی خویدا، هه رکهسیش هیچی دهست نهکهوتایه به تهری دهستی هاوړیکه دهستی تهپ دهکرد و (دمهینا به دهه و چاویدا)

۵۸۶۰- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ح. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: أَرْسَلَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْأَنْصَارِ، وَجَمَعَهُمْ فِي قُبَّةٍ مِنْ آدَمَ^(۱).

(۱) پروانه: ۵۸۵۷.

(۲) پروانه: ۱۸۷.

(۳) چهرمی خوشهکراوی پهنگ کراو به سوور. پروانه: إرشاد الساري: ۵۶۴/۱۲.

۵۸۶۰-ئه‌نه‌سی کورپی مالیک ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ناردی بو لای ئه‌نصاریه‌کان له گومه‌زیکێ چه‌رمدا کۆی کردنه‌وه.

۴۳- بَابُ الْجُلُوسِ عَلَى الْحَصِيرِ وَنَحْوِهِ

۵۸۶۱- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَخْتَجِرُ حَصِيرًا بِاللَّيْلِ فَيَصِلِي، وَيَبْسُطُهُ بِالنَّهَارِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهِ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَتُوبُونَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَيَصْلُونَ بِصَلَاتِهِ حَتَّى كَثُرُوا، فَأَقْبَلَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا، وَإِنْ أَحَبَّ الْأَعْمَالُ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ»^(۱).

۴۳- باسی دانیشتن له سه‌ر چه‌سیر و شتی له و جو‌ره

۵۸۶۱- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیرپته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌شه‌ودا چه‌سیریکێ گیرابوو‌یه‌وه^(۲) (له نیوان خو‌ی و خه‌لکه‌که‌دا) و نو‌یزێ ده‌کرد، به‌رو‌ژیشدا چه‌سیره‌که‌ی داده‌خست و له‌سه‌ری داده‌نیشت، ئینجا خه‌لکی ده‌ستیان به‌هاتن کرد بو لای پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ و له‌گه‌ل ئه‌ودا نو‌یزیان ده‌کرد هه‌تا زو‌ر بوون، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ رو‌وی تیکردن و فه‌رمو‌وی: ((ئه‌ی خه‌لکینه کار و به‌ندایه‌تیه‌ک بکه‌ن له تواناتاندا بی‌ت، چونکه دل‌نیا‌بن خوا بی‌زار ناب‌یت تا ئی‌وه ماندوو ده‌بن، وه به‌راستی خو‌شه‌ویسترین کرده‌وه به‌لای خواوه ئه‌وه‌یه به‌رده‌وام بی‌ت با که‌میش بی‌ت)).

(۱) پروانه: ۳۱۴۶.

(۲) پروانه: ۷۳۹، ۱۹۷۰.

(۳) وه‌ک په‌رده‌یه‌ک یان دیوارێک له نیوان خو‌ی و خه‌لکه‌که‌دا گیرابوو‌یه‌وه.

۴۴- بابُ الْمُرَرِّ بِالذَّهَبِ

۵۸۶۲ - وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمُسَوْرِ بْنِ مَخْرَمَةَ، أَنَّ أَبَاهُ مَخْرَمَةَ قَالَ لَهُ: يَا بُنَيَّ، إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدِمَتْ عَلَيْهِ أَقْبِيَةُ فَهُوَ يَقْسِمُهَا، فَأَذْهَبَ بِنَا إِلَيْهِ، فَذَهَبْنَا فَوَجَدْنَا النَّبِيَّ ﷺ فِي مَنْزِلِهِ، فَقَالَ لِي: يَا بُنَيَّ، ادْعُ لِي النَّبِيَّ ﷺ: فَأَعْظَمْتُ ذَلِكَ، فَقُلْتُ: أَدْعُو لَكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ فَقَالَ: يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لَيْسَ بِجَبَّارٍ. فَدَعَوْتُهُ فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْ دِيبَاجٍ مُزْرَرٌ بِالذَّهَبِ، فَقَالَ: «يَا مَخْرَمَةُ، هَذَا خَبَانَا لَكَ». فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ^(۱).

۴۴- باسی قۆپچه‌ی ئالتونی^(۲) (به پۆشاکه‌وه)

۵۸۶۲- میسومری کورپی مه‌خرمه ﷺ ده‌گیریته‌وه که مه‌خرمه‌ی باوکی پێی وت: ئە‌ه‌ی کورپی خۆم بێ‌گومان بێ‌م گه‌شتوو‌ه که پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ چه‌ند که‌وايه‌کی بۆ‌هاتوو‌ه و دابه‌شی ده‌کات، باب‌روین بۆ‌ لای ئی‌مه‌ش رۆشتین و زانی‌مان پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌ مائی خۆیانه‌، باوکم پێی وتم: کورپی خۆم پێ‌غه‌مبه‌رم ﷺ بۆ‌ بانگ بکه‌، منیش نه‌وه‌م لا گران و هورس بوو وتم: پێ‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ بانگ که‌م بۆ‌ تۆ؟ باوکم وتی: کورپی خۆم بپ‌وا بکه‌ نه‌و زۆردار و سته‌م کار نییه‌، منیش بۆ‌م بانگ کرد، پێ‌غه‌مبه‌ریش ﷺ هاته‌ دهره‌وه و که‌وايه‌کی دی‌باحی قۆپچه‌ ئالتونی له‌به‌ردابوو. فه‌رمووی: ((ئە‌ه‌ی مه‌خرمه‌ نه‌مه‌مان شار‌دبوویه‌وه بۆ‌ تۆ))، ئیتر که‌واکه‌ی پێ‌دا.

۴۵- بابُ خَوَاتِيمِ الذَّهَبِ

۵۸۶۳ - حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا أَشْعَثُ بْنُ سَلِيمٍ قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ سُوَيْدٍ بْنِ مِقْرَانَ قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ عَنْ سَبْعٍ: نَهَى عَنْ

(۱) پروانه: ۲۵۹۹.

(۲) یان په‌تیک بۆ‌ به‌ستنی پۆشاک له‌ ئالتوون بیت له‌ بری قۆپچه‌ پۆشاکه‌ی به‌ستنی به‌یه‌که‌وه‌.

خَاتَمِ الذَّهَبِ - أَوْ قَالَ: حَلَقَةِ الذَّهَبِ - وَعَنِ الْحَرِيرِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ، وَالذَّبْيَاجِ، وَالْمِثْرَةِ الْحُمْرَاءِ، وَالْقَسِيِّ، وَأَنِيَةِ الْفِضَّةِ، وَأَمْرًا بِسَبْعٍ: بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَرَدِّ السَّلَامِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَإِبْرَارِ الْمُقْسِمِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ^(۱).

٤٥- باسی (حوکمی پۆشینى) ئەنگوستیلەى ئالتون

٥٨٦٣- به پرائى كورى عازيب (ﷺ) ده‌ئى: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێگري لى كردين له‌ كهوت شت: وه‌ پێگري كرد له‌ ئەم‌وستیلەى ئالتون- يان فه‌رمووى هه‌لقه‌ى ئالتون- ئاوريشم و ئاوريشمى ئەستوور و ديباج^(۲) و سه‌ر زىنى سوور و قه‌سسى^(۳) و قاپ و قاچاغى زيو، وه‌ فه‌رمانى پى كردين به‌ كهوت شت: به‌ سه‌ردانى كردنى نه‌خۆش و به‌شوین كه‌وتنى ته‌رم و، وتنى (يرحمك الله) به‌كه‌سى ده‌پژمى و ده‌ئى: (الحمد لله) و وه‌لامدانه‌وه‌ى سه‌لام وه‌لامدانه‌وه‌ى ده‌عوته‌كه‌ر و نه‌خستنى (سویندى) سویند خۆر، وه‌ يارمه‌تى دانى سته‌م لێكراو.

٥٨٦٤- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّهُ نَهَى عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ. وَقَالَ عَمْرُو: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، سَمِعَ النَّضْرَ، سَمِعَ بَشِيرًا مِثْلَهُ.

٥٨٦٤- نه‌بو هورمېره (ﷺ) له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) ده‌گېرپته‌وه‌ كه‌ پێگري كرد له‌ ئەنگوستیلەى زېږ.

-عه‌مر ده‌ئى: شوعه‌ بۆى گېراپنه‌وه‌ له‌ قه‌تاده‌وه‌ كه‌ له‌ نه‌زرى بيستوو هه‌ويش له‌ به‌شېرى بيستوو و نه‌ى فه‌رمووده‌كه‌ى پېشوو.

(۱) بروانه: ۱۲۳۹.

(۲) ديباج جوړيکه له ئاوريشم.

(۳) قه‌سى قوماشيکى كه‌تانه ئاوريشمى تېکه‌له.

۵۸۶۵- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبيدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، وَجَعَلَ قَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ، فَاتَّخَذَهُ النَّاسُ، فَرَمَى بِهِ، وَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ أَوْ فِصَّةٍ^(۱).

۵۸۶۵- عه‌بدوللا ﷺ ده‌گیرێته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌نگوستیله‌یه‌کی ئالتونی دروست کرد و نقیمه‌که‌ی کرده لای به‌ری ده‌ستی، ئینجا خه‌لکیش دروستیان کرد، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فرپی دا و ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیوی دروست کرد.

۴۶- بَابُ خَاتَمِ الْفِصَّةِ

۵۸۶۶- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا عُبيدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ -أَوْ فِصَّةٍ- وَجَعَلَ قَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ، وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَاتَّخَذَ النَّاسُ مِثْلَهُ، فَلَمَّا رَأَوْهُمْ قَدِ اتَّخَذُوهَا رَمَى بِهِ، وَقَالَ: «لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا». ثُمَّ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ، فَاتَّخَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَ الْفِصَّةِ. قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَلَيْسَ الْخَاتَمَ بَعْدَ النَّبِيِّ ﷺ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ، حَتَّى وَقَعَ مِنْ عُثْمَانَ فِي بَيْتِ أَرِيَسَ^(۲).

۴۶- باسی ئه‌نگوستیله‌ی زیو (دروسته بو‌ پیاو)

۵۸۶۶- ئیبنو عومەر ﷺ ده‌گیرێته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیو یان زیری دروست کرد و نقیمه‌که‌ی کرده لای به‌ری ده‌ستی، نه‌قشه‌که‌ی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) بوو، ئینجا خه‌لکیش وێنه‌ی ئه‌و ئه‌نگوستیله‌یان دروست کرد، جا که پێغه‌مبه‌ر ﷺ بینی که ئه‌وان دروستیان کرد فرپی دا و فه‌رمووی: ((هه‌رگیز نای پۆشم)، له پاشان ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیوی دروست کرد، خه‌لکیش

(۱) پروانه: ۵۸۶۶، ۵۸۶۷، ۵۸۷۳، ۵۸۷۶، ۶۶۵۱، ۷۲۹۸.

(۲) پروانه: ۵۸۶۵.

ئەنگوستیلە زویان دروست کرد. ئیبنو عومەر دەلی: لە پاش پیغەمبەری خوا ﷺ ئەبو بەکر لە پەنجە ی کرد و پوښی، پاشان عومەر پاشان عوسمان ﷺ هەتا ئەنگوستیلە که لە دەستی عوسمان بەربووێه وه کهوتە بیری ئەرێسه وه^(۱).

۴۷- باب

۵۸۶۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَلْبَسُ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فَنَبَذَهُ فَقَالَ: «لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا». فَتَبَدَّ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ^(۲).

۴۷- باسیک

۵۸۶۷- عەبدوللای کوری عومەر ﷺ دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ ئەنگوستیلە یەکی زیری لە دەست کرد، پاشان فری داو فرمووی: ((هەرگیز لە دەستی ناکەم))، ئێتر خەلکە کهش ئەنگوستیلەکانیان فریدا.

۵۸۶۸- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ رَأَى فِي يَدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ يَوْمًا وَاحِدًا، ثُمَّ إِنَّ النَّاسَ اضْطَنَعُوا الْخَوَاتِيمَ مِنْ وَرَقٍ وَلَبِسُوهَا، فَطَرَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمَهُ، فَطَرَحَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ. تَابَعَهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ وَزِيَادٌ وَشُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ ابْنُ مُسَافِرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: أَرَى خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ.

۵۸۶۸- ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دەگێڕێتە وه تەنها یەك رۆژ ئەنگوستیلە یەکی زوی لە دەستی پیغەمبەری خوادا ﷺ بینی، لە پاشان خەلکیش ئەنگوستیلە ی

(۱) زۆر بۆی گەران نەیان دۆزیه وه.

(۲) پروانه: ۵۸۶۵.

زیویان دروست کرد و له دهستیان کرد، ئینجا پیغه مبهری خوا ﷺ
 نهنگوستیله که ی فرپدا، خه لکه کهش نهنگوستیله کانیان فرپدا.
 ههریهك له ئیبراهیمی کوپی سهعد و زیاد و شوعه یب له زوهریه وه نه م
 فهرموود میان گیراومه وه و پالپشتی گیرانه وه که ی یونس دهکه ن.
 ئیبنو موسافیر له زوهریه وه به م شیومه (أَرَى خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ)^(۱) گیراویه تیه وه.

۴۸- بَابُ قِصِّ الْخَاتَمِ

۵۸۶۹- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، أَخْبَرَنَا حُمَيْدٌ قَالَ: سُئِلَ أَنَسٌ: هَلِ اتَّخَذَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا؟ قَالَ: أَخَّرَ لَيْلَةَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ خَاتَمِهِ. قَالَ: «إِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا وَتَأَمَّوْا، وَإِنَّكُمْ لَمْ تَزَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا أَنْتَظَرُمُوهَا»^(۲).

۴۸- باسی نقیمی نه موستیله

۵۸۶۹- حومهید دهلی: پرسیار له نه نهس ﷺ کرا نایا پیغه مبهر ﷺ نه موستیله ی
 دروست کردوه؟ نه نهس وتی: شهویکیان نوپزی عیشای دواخت بو نیوهی شهو،
 ئینجا پرووی تیکردین، جا دهلی ئیستا سهیری بریقهی نه موستیله که ی دهکه م
 فهرمووی: ((بیگومان خه لکی نوپزیان کرد و خهوتن، به لام نیوه له نوپزدان تا
 چاوه پروانی نوپز بکه ن)).

۵۸۷۰- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا مُعْتَمِرٌ قَالَ: سَمِعْتُ حُمَيْدًا يُحَدِّثُ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ خَاتَمُهُ مِنْ فِضَّةٍ وَكَانَ قُصَّةً مِنْهُ. وَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ، سَمِعَ أَنَسًا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

(۱) ته نه جیاوازی له گه ل گیرانه وه که ی پیشوودا وشه ی (أری) له گه ل (رأی).

(۲) پروانه: ۵۷۲.

۵۸۷۰- ئەنەس رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە کە پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ئەمۆستیلەکەى لە زیو دروست کرد بوو، وە نقیمەکەى لە خۆى بوو.
یەحیای کورێ ئەیوب دەلى: حومەید بۆى گێڕامەووە کە لە ئەنەسى بیستوووە ئەنەسیش لە پێغەمبەرەووە صلی اللہ علیہ وسلم گێڕاویەتیەووە^(۱).

۴۹- بابُ خَاتَمِ الْحَدِيدِ

۵۸۷۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ سَهْلًا يَقُولُ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَتْ: جِئْتُ أَهَبُ نَفْسِي. فَقَامَتْ طَوِيلًا، فَظَنَرَ وَصَوَّبَ، فَلَمَّا طَالَ مَقَامُهَا، فَقَالَ رَجُلٌ: رَوَّجْنِيهَا إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ. قَالَ: «عِنْدَكَ شَيْءٌ تُصَدِّقُهَا؟». قَالَ: لَا. قَالَ: «انْظُرْ». فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: وَاللَّهِ إِنْ وَجَدْتُ شَيْئًا. قَالَ: «أَذْهَبَ فَالْتَمَسَ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ قَالَ: لَا وَاللَّهِ وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ. وَعَلَيْهِ إِزَارٌ مَا عَلَيْهِ رِدَاءٌ، فَقَالَ: أَصْدِقُهَا إِزَارِي. فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِزَارُكَ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ». فَتَنَحَّى الرَّجُلُ فَجَلَسَ، فَرَأَاهُ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم مُؤَلِّيًا فَأَمَرَ بِهِ فُدِعِيَ، فَقَالَ: «مَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟». قَالَ سُورَةُ كَذَا وَكَذَا لِسُورٍ عَدَدَهَا. قَالَ: «قَدْ مَلَكْتُكَهَا مِمَّا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۲).

۴۹- باسی ئەمۆستیلەى ئاسن

۵۸۷۱- عەبدولعەزیزی کورێ ئەبو حازیم لە باوکیەووە دەگێڕێتەووە کە لە سەهلی رضی اللہ عنہ بیست دەمیوت: ئافەرمتیک هات بۆ خزمەتی پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم وتی: هاتووم خۆمت پیشکەش بکەم، وە ئافەرمتەکە ماویەکی زۆر وەستا، پێغەمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم سەیری

(۱) پروانە: ۶۵.

(۲) ئەم رشتە موعەلقەى بۆیە هێناووە تا بیسەلمێنێ کە حومەید ئەم فەرموودەى لە ئەنەس بیستوووە.

(۳) پروانە: ۲۳۱۰.

کرد و سه‌ری داخست، جا که ئافهرته‌که زۆر مایه‌وه، پیاوێک وتی: ماره‌ی که بۆ من نه‌گهر تۆ پێویست پێی نییه، فهرمووی: ((هیچت هه‌یه به ماره‌یی پێی بدهیت؟)) ^(۱) وتی: نه‌خێر، فهرمووی: ((سه‌یرکه)) جا رۆشت و پاشان گه‌رپایه‌وه وتی: وه‌للاهی هه‌یچم ده‌ست نه‌که‌وت، فهرمووی: ((برۆ بگه‌ری با ئه‌موس‌تیه‌یه‌کی ئاسنیش بیت))، ئه‌ویش رۆشت پاشان گه‌رپایه‌وه و وتی: نه‌بوو وه‌للاهی ئه‌موس‌تیه‌یه‌کی ئاسنیش نه‌بوو، ئیزارێکی ^(۲) له‌به‌ردا بوو، پیدای ^(۳) له‌به‌ردا نه‌بوو، وتی ئه‌م ئیزاره‌م ده‌که‌مه ماره‌یی، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((ئیزاره‌که‌ت نه‌گهر ئافهرته‌که ببپۆشیت تۆ هه‌یچت له‌به‌ردا نابیت، وه‌ نه‌گهر تۆ ببپۆشیت ئافهرته‌که هه‌یچ له‌به‌ردا نابیت))، ئیتر پیاوه‌که رۆشته دواوه جا پێغه‌مبه‌ر ﷺ بینی پشی هه‌لکرد و رۆشت، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمانی کرد و بانگ کرا، ئینجا فهرمووی پێی: ((له‌ قورئان چیت له‌به‌ره؟)) وتی: ئه‌و سوپه‌ته و ئه‌و سوپه‌ته چه‌ند سوپه‌تیکی ژمارد، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((ئه‌و ئافهرته‌مان ماره‌کرد لێت به‌و سوپه‌تانه‌ی قورئان که له‌به‌رتن)).

۵۰- بابُ نَقْشِ الْخَاتَمِ

۵۸۷۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى رَهْطٍ - أَوْ أَنَسٍ - مِنَ الْأَعَاجِمِ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لَا يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلَّا عَلَيْهِ خَاتَمٌ، فَاتَّخَذَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ نَقَشَهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، فَكَأَنِّي يَوْبِصُ - أَوْ بَبْصِصٍ - الْخَاتَمُ فِي إِصْبَعِ النَّبِيِّ ﷺ أَوْ: فِي كَفِّهِ ^(۴).

(۱) وه‌ک ماره‌یی پێی بدهیت.

(۲) (ئیزار): پۆشاکێکه بۆ نێوان ناوک و ئه‌ژنۆیه.

(۳) (رداء) پۆشاکێکه له‌ ناوکی مرووف بۆ سه‌روه به‌کارده‌یت پێشی ده‌لێن پشته‌مال.

(۴) پروانه: ٦٥.

۵۰- باسی نووسینی ئەموستیلهکه^(۱) (چۆن بوو)

۵۸۷۲-ههتاده له ئەنەسی کوری مالیکهوه دهگیرێتهوه که پێغه‌مبەری خوا ﷺ ویستی نامه بنوسیٓت بۆ کۆمه‌لایان بۆکه‌سانیک له عه‌جه‌مه‌کان، بۆیه عهرزی کرا، ئەوانه نامهیه‌ک وهرناگرن (ناپه‌وێننه‌وه) مۆر نه‌کراپی، بۆیه پێغه‌مبەریش ﷺ ئەموستیله‌یه‌کی زیوی دروست کرد نه‌خشه‌که‌ی (مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ) بوو، ده‌لێی به‌ به‌رچاومه‌وه‌یه له‌په‌نجه‌ی پێغه‌مبەردا ﷺ یان له‌ ناوده‌ستیدا بوو.

۵۸۷۳- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَيَّرٍ، عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: اتَّخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ، وَكَانَ فِي يَدِهِ، ثُمَّ كَانَ بَعْدُ فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ، ثُمَّ كَانَ بَعْدُ فِي يَدِ عُمَرَ، ثُمَّ كَانَ بَعْدُ فِي يَدِ عُثْمَانَ، حَتَّى وَقَعَ بَعْدُ فِي بِيْرِ أَرِيَسَ، نَقَشُهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ^(۲).

۵۸۷۳-ئێبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لێ: پێغه‌مبەری خوا ﷺ ئەموستیله‌یه‌کی له‌ زیو دروست کرد له‌ ده‌ستیدا بوو، پاشان دواتر له‌ ده‌ستی ئەبو به‌کردا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بوو، پاشان دواتر له‌ ده‌ستی عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بوو، پاشان دواتر له‌ ده‌ستی عوسمان دا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بوو هه‌تا دواتر که‌وته‌ بیرى ئه‌ریسه‌وه. نه‌خشه‌که‌ی (مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ) بوو.

۵۱- بَابُ الْخَاتَمِ فِي الْخِنَصِرِ

۵۸۷۴- حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَنَعَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا قَالَ: «إِنَّا اتَّخَذْنَا خَاتَمًا، وَنَقَشْنَا فِيهِ نَقْشًا، فَلَا يَنْقُشُ عَلَيْهِ أَحَدٌ». قَالَ: فَإِنِّي لَأَرَى بَرِيقَهُ فِي خِنَصِرِهِ^(۱).

(۱) مه‌به‌ست ئەو نووسینه‌یه که له‌ نَقِیْمه‌که‌دا نووسرا بوو.

(۲) پروانه: ۵۸۶۵.

0۱- باسی ئەمۆستیلە کردنه په‌نجە توتە

۵۸۷۴-ئەنەس رضی اللہ عنہ دەلی: پیغمەبەر ﷺ ئەمۆستیلە‌کە‌ی دروست کرد فەرمووی: ((ئیمە ئەمۆستیلە‌یە‌کمان دروست کردوه نووسینی‌کمان تیدا نووسیوه که‌واته که‌س نووسینی وا له‌سەر ئەمۆستیلە‌کە‌ی نه‌نوسیت))، ئەنەس دەلی: جا من شە‌وقی ئەمۆستیلە‌کە‌یم دە‌بینی که له په‌نجە توتە‌یدا بوو(دە‌لیی به پیش چاومە‌ومیه).

۵۲- بَابُ اتِّخَاذِ الْخَاتَمِ لِيُخْتَمَ بِهِ الشَّيْءُ، أَوْ لِيُكْتَبَ بِهِ إِلَى أَهْلِ الْكِتَابِ وَغَيْرِهِمْ

۵۸۷۵- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: لَمَّا أَرَادَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى الرُّومِ قِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لَنْ يَقْرَءُوا كِتَابَكَ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَخْتُومًا. فَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، وَنَفَسَهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَكَأَنَّمَا أُنْظِرُ إِلَى بَيَاضِهِ فِي يَدِهِ.

0۲- باسی ئەمۆستیلە دروست کردن تا مۆری شتی پت

بکرت،یان بۆ ئەوهی نامە‌ی پت بنوسریت بۆ نامە

دارە‌کان و خە‌لکانی تریش

۵۸۷۵-ئەنەسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ دەلی: کاتی پیغمەبەر ﷺ ویستی نامە بنوسیت بۆ رۆمە‌کان، عە‌ززی کرا، ئە‌وان هیچ نامە‌یه‌ک ناخویننه‌وه ئە‌گەر مۆرنه‌کرا‌بیت، بۆیه پیغمە‌بە‌ریش ﷺ ئە‌مۆستیلە‌یه‌کی زیوی دروست کرد، نه‌خشه‌که‌شی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) بوو، جا دە‌لیی نیستا سه‌یری شە‌وقی ئە‌مۆستیلە‌که ده‌که‌م له‌ده‌ستیدا.

۵۳- بَابُ مَنْ جَعَلَ قَصَّ الْخَاتَمِ فِي بَطْنِ كَفِّهِ

۵۸۷۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، جَعَلَ قَصَّهُ فِي بَطْنِ كَفِّهِ إِذَا لَبَسَهُ، فَاصْطَنَعَ النَّاسُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ، فَرَفِيَ الْمُنْبَرُ، فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ فَقَالَ: «إِنِّي كُنْتُ اصْطَنَعْتُهُ، وَإِنِّي لَا أَلْبَسُهُ». فَنَبَذَهُ، فَنَبَذَ النَّاسُ. قَالَ جُوَيْرِيَةُ: وَلَا أَحْسِبُهُ إِلَّا قَالَ: فِي يَدِهِ الْيُمْنَى^(۱).

۵۳- باسی ئەو کە سەمی نەقیمی ئەمۆستیلەکی

کردۆته لای بەری دەستی

۵۸۷۶- نافع ده‌گیرێته‌وه که عه‌بدوڵڵا ﷺ بۆی گیرایه‌وه که پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئەمۆستیلەیه‌کی له ئالتون دروست کرد، وه نەقیمه‌که‌ی ده‌کرده لای بەری دەستی کاتی له دەستی کرد، نێتر خه‌لکیش ئەمۆستیلە‌ی ئالتونیان دروست کرد، (پێغه‌مبه‌ر ﷺ) چووێه سهر دوانگه و سوپاس و ستایشی خوای کرد و جا وتی: ((بێگومان من خۆم دروستم کرد، وه ههر خۆم له‌دهستی ناکهم)) ئینجا فرییدا، ئەوسا خه‌لکه‌که‌ش فریاندان.

جوهرییه ده‌لی: گومان ده‌به‌م که وتی: له دەستی راستیدا بوو.

۵۴- بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: «لَا يَنْقُشُ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِ خَاتَمِهِ»

۵۸۷۷- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادٌ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ، وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. وَقَالَ: «إِنِّي اتَّخَذْتُ خَاتَمًا مِنْ وَرْقٍ، وَنَقَشْتُ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَلَا يَنْقُشَنَّ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِهِ»^(۲).

(۱) پروانه: ۵۸۶۵.

(۲) پروانه: ۶۵.

۵۴- باسی ئهم فهرموودهی پیغه مبهەر ﷺ ((کهس له شیوهی نووسینی ئهموستیله کهی ئهو (پیغه مبهەر ﷺ) نه نویت (له ئهموستیله کهی))

۵۸۷۷- ئه نه سی کوری مالیک ﷺ دهگیرته و مکه پیغه مبهری خوا ﷺ
ئهموستیله یه کی زیوی دروست کرد و لئی نووسی (مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ)، وه فهرمووی:
من ئهموستیله یه کی زیوم دروست کردوه لیم نووسیوه (مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ)، جا با
کهس ئهو شیوه نویسه له موستیه کهی نه نویت)).

۵۵- باب: هَلْ يُجْعَلُ نَقْشُ الْخَاتَمِ ثَلَاثَةَ أَسْطُرٍ؟

۵۸۷۸- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ أَبَا
بَكْرٍ ﷺ لَمَّا اسْتُخْلِفَ كَتَبَ لَهُ، وَكَانَ نَقْشُ الْخَاتَمِ ثَلَاثَةَ أَسْطُرٍ: مُحَمَّدٌ سَطْرٌ، وَرَسُوْلٌ
سَطْرٌ، وَاللَّهُ سَطْرٌ^(۱).

۵۵- باسیک: ئایا نووسینی موستیه ده کریته سی دیر؟

۵۸۷۸- سومامه له ئه نه سه وه ﷺ دهگیرته وه دهلی: کاتی ئه بو به کر ﷺ کرایه
جینشین (پێژه کانی زه کاتی) نووسی بو ئه نه س و نه هشی (نوسینی) موره کهی
سی دیر بوو، (مُحَمَّدٌ) دِیْرِکْ بوو (رَسُوْلٌ) دِیْرِکْ بوو (اللَّهُ) ش دِیْرِکْ بوو.

۵۸۷۹ - قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَزَادَنِي أَحْمَدُ: حَدَّثَنَا الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ
أَنَسٍ قَالَ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ ﷺ فِي يَدِهِ، وَفِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ بَعْدَهُ، وَفِي يَدِ عُمَرَ بَعْدَ أَبِي بَكْرٍ،

فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ جَلَسَ عَلَى بَيْتِ أَرِيْسَ، قَالَ: فَأَخْرَجَ الْخَاتَمَ، فَجَعَلَ يَعْبَثُ بِهِ فَسَقَطَ. قَالَ: فَأَخْتَلَفْنَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مَعَ عُثْمَانَ فَتَنَزَّحَ الْبَيْتُ فَلَمْ نَجِدْهُ^(۱).

۵۸۷۹-ئەبو عەبدوللا (ئیمامی بوخاری) دەلی: ئەحمەد ئەم زیادەى بۆ گێڕامەوه وتی: ئەنصارى بۆى گێڕامەوه وتی: (محمدي كورى عەبدوللاى) باوكم بۆ گێڕامەوه لە سومامەوه لە ئەنەسەوه ﷺ دەلی: ئەمۆستیلەكەى پێغەمبەر ﷺ لە دەستیدا بوو، دواى ئەوه لە دەستى ئەبو بەكردا بوو ﷺ، پاش ئەبو بەكر لە دەستى عومەردا بوو ﷺ، ئینجا كاتى عوسمان بوو بەجینشین لەسەر بیری ئەریس دانیشت، ئەنەس دەلی: جا ئەمۆستیلەكەى دەرھینا یاری پى دەکرد،كەوتە بیرەكە، (ئەنەس) دەلی: ئینجا سى رۆژ لەگەل عوسماندا لەناو بیرەكەوه بۆى گەراین، ناوی بیرەكەمان دمردا نەمان دۆزییەوه.

۵۱- بابُ الْخَاتَمِ لِلنِّسَاءِ

وَكَانَ عَلَى عَائِشَةَ ﷺ خَوَاتِيمٌ ذَهَبٍ.

۵۸۸۰- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ: شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ. وَزَادَ ابْنُ وَهْبٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ: فَأَتَى النِّسَاءَ فَجَعَلْنَ يُلقِينَ الْفَتَحَ وَالْخَوَاتِيمَ فِي تَوْبٍ بِلَالٍ^(۲).

۵۱- باسى (حوكمى له دەست كردنى) ئەمۆستیلە بۆ ئافەرەتان

- عائيشه ﷺ چەند ئەمۆستیلەيەكى ئالتونی لە دەستا بوو.

۵۸۸۰-ئەبنو عەباس ﷺ دەلی: ئامادەى نوێژى جەژن بووم لە خزمەتى پێغەمبەردا ﷺ، ئینجا پێش وتاردان نوێژى (جەژنى) کرد.

(۱) پروانه: ۶۵.

(۲) پروانه: ۹۸.

ئیبینو وههب له ئیبینو جوهره یجه وه ئهم زیاده ی هیئاوه^(۱) ئینجا پیغه مبه ر ﷺ جوویه لای ژنه کان، جا ژنه کان بازن و نه موسیله کانیا ن فری دمه دایه کراسه که ی بیلاله وه.

۵۷- بابُ الْقَلَائِدِ وَالسَّخَابِ لِلنِّسَاءِ يَعْنِي: قِلَانِدٍ مِنْ طِيبٍ وَسُكُ

۵۸۸۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَزْرَةَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ عِيدٍ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، لَمْ يُصَلِّ قَبْلَ وَلَا بَعْدَ، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ فَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تَصَدَّقُ بِخُرْصِهَا وَسَخَابِهَا^(۲).

۵۷- باسی (حوکمی له مل کردنی) ملوانکه و ملوانکه ی
گوله میخه ک بو ئافره تان. مه به ستی به (السَّخَابِ)
ملوانکه ی گوله میخه ک وشتی تری بو ن خوشه

۵۸۸۱- ئیبینو عه عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لئ: پیغه مبه ر ﷺ له رۆژی جه ژندا رۆشته دمه وه (بو نوێزگه) دوو رکات نوێزی کرد، نه له پیشیه وه و نه له پاشیه وه نوێزی (سوننه تی) نه کرد، له پاشان چوو بو لای ئافره تان و فه رمانی پیکردن به مال به خشین، ئیتر ئافره تان ده ستیان کرد به به خشی نی گواره و گوله میخه که کانیا ن.

۵۸- بابُ اسْتِعَارَةِ الْقِلَانِدِ

۵۸۸۲- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدَةُ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ هَلَكْتُ قِلَادَةً لَأَسْمَاءَ، فَبَعَثَ النَّبِيُّ ﷺ فِي طَلَبِهَا رِجَالًا، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ وَلَيْسُوا عَلَى

(۱) واته: له فه رموده که ی پيشوو ئهمه ی بو زياد کراوه سه ره پای ئه وه ی پيشوو ئهمه شی له گه ل دابه.

(۲) پروانه: ۹۸.

وُضُوءٌ وَلَمْ يَجِدُوا مَاءً، فَصَلُّوا وَهُمْ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ، فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةً التَّيْمُمُ. زَادَ ابْنُ مُمَيَّرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ^(۱).

۵۸- باسی خواستنی ملوانکه

۵۸۸۲- هیشامی کورپی عوروه له باوکیه‌وه ده‌گیریتیه‌وه نه‌ویش له عائیشه‌وه (ع) ده‌ئێ: ملوانکه‌یه‌کی ئەسما ون بوو، پێغه‌مبەریش (ﷺ) چەند پیاویکی نارد بو دۆزینه‌وه و په‌یداکردنی، ئینجا کاتی نوێژ بوو دەست نوێژیان نه‌بوو، ئاویشیان دەست نه‌که‌وت، بۆیه به‌بی دەست نوێژ نوێژیان کرد، پاشان ئەومیان بو پێغه‌مبەر (ﷺ) گیرایه‌وه، ئیتر به‌و هۆیه‌وه نایه‌تی ته‌یه‌موم دابه‌زی. ئیبنو نومەیر له هیشامه‌وه نه‌ویش له باوکیه‌وه له عائیشه‌وه (ع) ئەو به‌شە له فهرمووده‌که‌ی پێشو زیاد کردوه: ملوانکه‌یه‌کی له ئەسما خواست.

۵۹- بَابُ الْقُرْطِ لِلنِّسَاءِ

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (ع): أَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ بِالصَّدَقَةِ، فَرَأَيْتُهُنَّ يَهْوِينَ إِلَى آذَانِهِنَّ وَحُلُوقِهِنَّ. ۵۸۸۳- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَدِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدًا، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (ع) أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى يَوْمَ الْعِيدِ رَكَعَتَيْنِ، لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ وَمَعَهُ بِلَالٌ، فَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تُلْقِي قُرْطَهَا^(۲).

۵۹- باسی گواره بو ئافره‌تان

ئیبنو عەباس (ع) ده‌ئێ: پێغه‌مبەر (ﷺ) فهرمانی به‌ئافره‌تان کرد مال ببه‌خشن، منیش ئافره‌تانم بینی ده‌ستیان ده‌برد بۆگۆییان و گه‌ردنیان^(۱).

(۱) پروانه: ۳۳۴.

(۲) پروانه: ۹۸.

۵۸۸۳- ئیبنو عه‌بباس (رض) ده‌گیریت‌ه‌وه‌که پیغه‌مبەر (ﷺ) له رۆژی جه‌ژندا دوو ر‌کات نو‌یژی (جه‌ژنی) کرد، نه له پ‌یشیه‌وه نه له پ‌اشیه‌وه نو‌یژی (سوننه‌تی) نه‌کرد، له پ‌اشان چوو بۆ لای ژنان و بیلالیشی له‌گه‌لدا بوو، ئینجا فه‌رمانی پ‌یکردن به‌مال به‌خشین، نه‌وسا ژنان ده‌ستیان کرد به‌فه‌رپ‌دانی گ‌واره‌کانیان (بۆ کۆشی بیلال).

۶۰- بابُ السَّخَابِ لِلصَّبَّانِ

۵۸۸۴- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، حَدَّثَنَا وَرْقَاءُ بْنُ عَمْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رض) قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي سُوقٍ مِنْ أَسْوَاقِ الْمَدِينَةِ، فَأَنْصَرَفَ فَأَنْصَرَفْتُ؛ فَقَالَ: «أَيْنَ لُكْعُ؟ -ثَلَاثًا- ادْعُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ». فَقَامَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ يَمْشِي وَفِي عُنُقِهِ السَّخَابُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ) بِيَدِهِ هَكَذَا، فَقَالَ الْحَسَنُ بِيَدِهِ هَكَذَا، فَاتَّزَمَهُ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ فَاجِبْهُ، وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُ». قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بَعْدَ مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَا قَالَ (۲).

۶۰- باسی ملوانکه‌ی گوله‌ میخه‌ک بۆ مندا‌لان

۵۸۸۴- نه‌بو ه‌وره‌یره (رض) ده‌لی: من له خزمه‌ت پیغه‌مب‌ری خوا‌دا (ﷺ) بووم له بازارپ‌ک له بازاره‌کانی مه‌دینه‌دا، پیغه‌مب‌ر (ﷺ) گ‌ه‌رایه‌وه منیش گ‌ه‌رامه‌وه، ئینجا س‌ی جار فه‌رمووی: ((ک‌وره‌ ب‌ج‌ک‌ۆل له‌ کو‌یه‌؟)) ه‌سه‌نی ک‌وری ع‌ل‌یش ه‌ه‌ستا و ه‌ات و ملوانکه‌یه‌کی گ‌وله‌میخه‌کی له‌ مل‌دا بوو، پیغه‌مب‌ریش (ﷺ) به‌ ده‌ستی ناوه‌ها ده‌کرد

(۱) بۆ ل‌یک‌ردنه‌وه‌ی گ‌واره و ملوانکه‌کانیان و به‌خشی‌نی له‌ پ‌تی خوا‌دا.

(۲) پ‌روانه: ۲۱۲۲.

(وهك كهسێك بیه‌وێت ده‌ست بكاته ملی كه‌سیكى تر)، كه‌سه‌نیش ده‌ستى ئاوه‌ها لى ده‌كرد، ئینجا پێغه‌مبەر ﷺ باوه‌شى پیا کرد و فهرمووی: ((خوایه من خۆشم ده‌وێ و تۆش خۆشت بوێ، نه‌و كه‌سه‌شت خۆش بوێ كه‌ خۆشى ده‌وێ))، نه‌بو هورپه‌ره ﷺ ده‌لێ: جا هیج كه‌س به‌قه‌ده‌ر كه‌سه‌نى كورێ عه‌لى لای من خۆشه‌ویست نه‌بوو ده‌وای نه‌وه‌ی پێغه‌مبەر ﷺ نه‌و فهرمووده‌ی فهرموو.

٦١- باب: الْمُتَشَبِّهُونَ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتُ بِالرِّجَالِ

٥٨٨٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؓ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ. تَابَعَهُ عَمْرُو، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ^(١).

٦١- باسیك: پیاوانی ژنانی، ژنانی کورانی^(٢)

٥٨٨٥- ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌لێ: پێغه‌مبهری خوا ﷺ نه‌فرینی کرد له‌و پیاوانه‌ی خۆیان له‌ ئاوه‌رتان ده‌جوینن، وه‌ له‌و ژنانه‌ی خۆیان له‌ پیاوان ده‌جوینن. عه‌مر ده‌لێ: شوعه‌ (ئه‌م فهرمووده‌ی) بۆگێڕاینه‌وه‌ و پالپشتی گێڕانه‌وه‌كه‌ی غوندور ده‌كات.

٦٢- بابُ الْأَمْرِ بِإِخْرَاجِهِمْ

٥٨٨٦- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَصَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْمُخَنَّثِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالْمُتَرَجِّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ، وَقَالَ: «أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ». قَالَ: فَأَخْرَجَ النَّبِيُّ ﷺ فَلَانًا، وَأَخْرَجَ عُمَرُ فَلَانًا.

(١) بروانه: ٥٨٨٦، ٦٨٣٤.

(٢) پیاوانی خۆیان له‌ ژن ده‌جوینن له‌ جل و به‌رگدا یان له‌ قسه‌ و هه‌لسوکه‌وته‌دا، ژنانیش به‌ پێچه‌وانه‌وه‌.

۶۲- باسی دهکردنی (پیاوانی) سه‌ژنانی له ماله‌کان

۵۸۸۶- ئیبنو عه‌بباس رضی اللہ عنہ ده‌ئی: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم نه‌فرینی کرد له پیاوانی سه‌ژانی، وه له ژنانی کوپانی، وه فه‌رموو‌یه‌تی: ((ئهو پیاوه سه‌ژنانیانه له ماله‌کانتان ده‌ریان که‌ن))، ئیبنو عه‌بباس ده‌ئی: جا پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فلا‌نه پیاوی ده‌کرد و عومه‌ریش رضی اللہ عنہ فلا‌نه پیاوی ده‌کرد.

۵۸۸۷- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، أَنَّ عُرْوَةَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ عِنْدَهَا فِي الْبَيْتِ مُحَنَّتٌ، فَقَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ أَخِي أُمِّ سَلَمَةَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، إِنْ فُتِحَ لَكُمْ غَدَا الطَّائِفُ فَإِنِّي أَدُلُّكَ عَلَى بِنْتِ غَيْلَانَ، فَإِنِّهَا تُقْبِلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا يَدْخُلَنَّ هَؤُلَاءِ عَلَيْكَ». قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: تُقْبِلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ يَعْني: أَرْبَعٌ عُنْ بَطْنِهَا، فَهِيَ تُقْبِلُ بِهِنَّ، وَقَوْلُهُ: وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ. يَعْني: أَطْرَافَ هَذِهِ الْعُكَنِ الْأَرْبَعِ؛ لِأَنَّهَا مُحِيطَةٌ بِالْجَنْبَيْنِ حَتَّى لَحِقَتْ، وَإِنَّمَا قَالَ: بِثَمَانٍ. وَلَمْ يَقُلْ: بِثَمَانِيَّةٍ. وَوَاحِدُ الْأَطْرَافِ وَهُوَ ذَكَرُ؛ لِأَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: ثَمَانِيَّةَ أَطْرَافٍ^(۱).

۵۸۸۷- هیشامی کوپی عورو ده‌گیریته‌وه که عوروه بو‌ی گیراومه‌وه که زمینه‌بی کچی نه‌بی سه‌له‌مه بو‌ی گیراومه‌وه که ئوممو سه‌له‌مه صلی اللہ علیہ وسلم بو‌ی گیراومه‌وه که پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم لای ئهو (ئوممو سه‌له‌مه) بوو، پیاویکی ژنانی له مالدای بوو و‌تی به عه‌بدوللای برای ئوممو سه‌له‌مه: ئهی عه‌بدوللای ئه‌گه‌ر سه‌بی تانیفتان بو‌ی نازادکرا، من کچی غه‌یلانت نیشان ده‌ده‌م، چونکه به‌پراستی که‌به‌ره‌و رپووت دیت (نه‌رم و‌نۆل و) جوار لویه‌که پشت هه‌لده‌کات و ده‌روات (نه‌رم و‌نۆل و) هه‌شت لویه، پیغه‌مبه‌ریش صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموو‌ی: ((رینگه مه‌ده‌ن نا ئه‌مانه هاتو‌چۆتان بکات)).

ئەبو عەبدوللّٰ (ئیمامی بوخاری) دەلی: (تَقْبِلُ بِأَرْبَعٍ) واتە چوار لۆی ورگی، چونکە لە پێشەوه کە دیت چوار لۆیە (وَتَذِيرُ بِثَمَانٍ) واتە: قهراغی چوار لۆکە ی پێشەوه چونکە لۆکان چواردەوری هەردوو تەنیشتیان داوێ تادەگەنەوه بەیەك. وهتویهتی: (بِثَمَانٍ) نهیوتوووه (بِثَمَانِيَةٍ) لهگهڵ ئەو هەشدا کە (الأطراف) کۆیه و تاکه‌که‌ی (طَرَفٍ) نێره و ته‌مبیزه، چونکه نهیوتوووه: (ثَمَانِيَةَ أَطْرَافٍ) واته: وشه (أَطْرَافٍ) نه‌وتوووه^(۱).

٦٣- بابُ قَصِّ الشَّارِبِ

وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنه يُخْفِي شَارِبَهُ حَتَّى يُنْظَرَ إِلَى بَيَاضِ الْجِلْدِ، وَيَأْخُذُ هَذَيْنِ، يَغْنِي: بَيْنَ الشَّارِبِ وَاللَّحْيَةِ.

٥٨٨٨- حَدَّثَنَا الْمَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ حَنْظَلَةَ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ أَصْحَابُنَا، عَنِ الْمَكِّيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مِنَ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ»^(۲).

٦٣- باسی سمیل کورت کردنه‌وه (سوننه‌ته)

ئەبنو عومەر رضي الله عنه هه‌میشه سمیلی زۆر کورت ده‌کرده‌وه، هه‌تا سپییای پێسته‌که‌ی (ژێر سمیل‌ه‌که) ده‌بێنرا، وه له‌م دووانه‌ی ده‌گرت و کورتی ده‌کرده‌وه، واته: نیوانی سمیل و ریشی^(۳).

٥٨٨٨- ئەبنو عومەر رضي الله عنه له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه صلى الله عليه وسلم ده‌گێڕێته‌وه کە فه‌رمووویه‌تی: ((سمیل کورت کردنه‌وه له‌ سروشته پاکه‌کانه)).

(۱) له‌و کاته‌ که ته‌مبیزه‌که نه‌وترا بێت له‌ رسته‌که‌دا که وشه‌ی: (أَطْرَافٍ) دروسته ژماره‌که (بِثَمَانٍ) یان (بِثَمَانِيَةٍ) بێت هه‌ردووکی راسته و دروسته. ب‌روانه: إرشاد الساري: ٥٨٥/١٢.

(۲) ب‌روانه: ٥٨٩٠.

(۳) مه‌به‌ستی له‌و شوێنه‌ی ریش و سمیل ده‌گه‌ن به‌یه‌ک، ئەو شوێنه‌ی کورت ده‌کرده‌وه که ده‌کاته کورت کردنه‌وه‌ی سمیل و ریشیش له‌و جێگا به‌دا که نیوانیه‌.

۵۸۸۹- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: الزُّهْرِيُّ حَدَّثَنَا، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَوَاهُ: «الْفِطْرَةُ خَمْسٌ - أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ - الْخِثَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَتَنْتُفُ الْإِنِطِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ»^(۱).

۵۸۸۹- نه‌بو هورمیره ﷺ به‌گێڕانه‌وه ده‌گێڕایه‌تی‌وه (له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ فه‌رموویه‌تی): ((سروشته پا‌که‌کان پینج- یان پینج شت له سروشته پا‌که‌کان- خه‌ته‌نه‌کردن، به‌رتاشین، هه‌لکه‌ندن توکی بن بال، کردنی نینۆکه‌کان، کورت کردنه‌وه‌ی سمیل)).

٦٤- بابُ تَقْلِيمِ الْأَطْفَارِ

۵۸۹۰- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَلَمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ حَنْظَلَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مِنَ الْفِطْرَةِ حَلْقُ الْعَانَةِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ»^(۲).

٦٤- باسی نینۆک کردن

۵۸۹۰- ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕایه‌تی‌وه فه‌رموویه‌تی: ((له سروشته پا‌که‌گانه: تاشینی به‌ر، کردنی نینۆکه‌کان، کورت کردنه‌وه‌ی سمیل)).

۵۸۹۱- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْفِطْرَةُ خَمْسٌ: الْخِثَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَتَنْتُفُ الْآبَاطِ»^(۱).

(۱) پروانه: ۵۸۹۱، ۶۲۹۷.

(۲) پروانه: ۵۸۸۸.

۵۸۹۱- ئەبو هورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: لە پێغه‌مبەرم صلی اللہ علیہ وسلم بیست فەرمووی: ((پێنج شت لە سروشتی پاکە: خەتەنەکردن، بەر تاشین، کورت کردنەوی سمیل، کردنی نینۆکەکان، هەلکەندنی توکی بن بāl)).

۵۸۹۲- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ، وَقَرُّوا اللَّحَى، وَأَحْفُوا الشَّوَارِبَ». وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا حَجَّ أَوْ اعْتَمَرَ قَبَضَ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَمَا فَضَلَ أَخَذَهُ^(۳).

۵۸۹۲- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ لە پێغه‌مبەرەو صلی اللہ علیہ وسلم دەگێڕێتەو: فەرموویەتی: ((پێچەوانەی هاوبەش دانەرەن بکەن ریش بەردەنەو^(۳) سمیل زۆر کورت کەنەو))، ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ئەگەر حەج یا عومرە بکراوێ بە دەستی ریشی دەگرت، جا هەرچی لە گرتنەو زیاد بوایە دەبێری.

7۵- بَابُ إِعْقَاءِ اللَّحَى. ﴿عَفَا ۙ﴾ الْأَعْرَافُ: كَثُرُوا وَكَثُرَتْ أَمْوَالُهُمْ

۵۸۹۳- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُهُ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنَّهُكُمُ الشَّوَارِبَ، وَأَعْفُوا اللَّحَى»^(۴).

7۵- باسی بەردانەوێ ریش^(۵). ﴿عَفَا ۙ﴾: زۆر بوون

گەشەیان کرد لە مال و ساماندا

۵۸۹۳- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((سمیل زۆر کورت کەنەو، ریشیش وازی لی بینن بازۆر بیت)).

(۱) پروانە: ۵۸۸۹.

(۲) پروانە: ۵۸۹۳.

(۳) وازی لی بینن با زۆر بێ کورتی مەکەنەو.

(۴) پروانە: ۵۸۹۲.

(۵) واتە: دەستکاری نەکردنی بە کورت کردنەو و تاشین و هەلکەندن.

٦٦- بَابُ مَا يُذَكَّرُ فِي الشَّيْبِ

٥٨٩٤- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسًا: أَخَضَبَ النَّبِيُّ ﷺ؟ قَالَ: لَمْ يَبْلُغِ الشَّيْبَ إِلَّا قَلِيلًا^(١).

٦٦- باسی ئەوە دەوترێت دەر بارەوی مووی سپی (سەر و ریش) (٢)

٥٨٩٤- موحه مه د كورێ سیرین وتی: پرسیارم له ئەنەس ﷺ كرد ئایا پێغه مبه ر ﷺ سەر و ریشی رەنگ كرد، ئەنەس وتی: پێغه مبه ر ﷺ مووی سپی نه بوو چه ند موویه کی كه م نه بی.

٥٨٩٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: سُئِلَ أَنَسٌ عَنْ خِضَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَبْلُغْ مَا يَخْضِبُ، لَوْ شِئْتُ أَنْ أَعِدَّ شَمَطَاتِهِ فِي لِحْيَتِهِ^(٣).

٥٨٩٥- سابیت ده ئی: پرسیار له ئەنەس ﷺ کرا دەر بارەوی بۆیه کردنی پێغه مبه ر ﷺ، ئەنەس وتی: پێغه مبه ر ﷺ ئەوه ندە موی سپی نه بوو بۆیه ی بکات، ئەگەر بمویستایه مووه سپیه کانی ریشی بزمیرم (ده مزمارد).

٥٨٩٦- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: أَرْسَلَنِي أَهْلِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ -وَقَبَضَ إِسْرَائِيلُ ثَلَاثَ أَصَابِعَ- مِنْ قُضَّةٍ فِيهِ شَعْرٌ مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ ﷺ، وَكَانَ إِذَا أَصَابَ الْإِنْسَانَ عَيْنٌ أَوْ شَيْءٌ بَعَثَ إِلَيْهَا مِخْضَبَهُ، فَاطْلَعْتُ فِي الْحُجْلِ فَرَأَيْتُ شَعْرَاتٍ حُمْرًا^(٤).

(١) پروانه: ٣٥٥٠.

(٢) ئایا رەنگ بکری یان دەسکاری نه کریت.

(٣) پروانه: ٣٥٥٠.

(٤) پروانه: ٥٨٩٧، ٥٨٩٨.

۵۸۹۶- ئیسرائیل ده‌گیرێته‌وه له عوسمانی کورپی عه‌بدوڵلای کورپی مه‌وه‌به‌وه مائه‌وه‌مان (هاوسه‌رم) به جامی ئاوه‌وه ناردمی بۆ لای ئوممو سه‌له‌مه ﷺ - ئیسرائیل سی په‌نجه‌ی قوچی^(۱) - له زیو^(۲) بوو، موویه‌ک له‌مووه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ تیا بوو، جا نه‌گه‌ر که‌سی‌ک ببوایه به‌چاوه‌وه یان شتیکی توش ببوایه دمفریکی دمنارد بۆ ئوممو سه‌له‌مه ﷺ^(۳) (عوسمان ده‌لی) سه‌یرم کرد چه‌ند موویه‌کی سورم بینی تییدا.

۵۸۹۷- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا سَلَمٌ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ، فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا شَعْرًا مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ ﷺ مَخْضُوبًا^(۴).

۵۸۹۷- عوسمانی کورپی عه‌بدوڵلای کورپی مه‌وه‌به‌ ده‌لی: رۆشتم بۆ مائی ئوممو سه‌له‌مه ﷺ جا چه‌ند موویه‌کی له‌ مووه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ دهره‌ینانین رهنگ کرابوون به‌ خه‌نه.

۵۸۹۸ - وَقَالَ لَنَا أَبُو نُعَيْمٍ: حَدَّثَنَا نَصِيرُ بْنُ أَبِي الْأَشْعَثِ، عَنِ ابْنِ مَوْهَبٍ، أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ أَرَتْهُ شَعْرَ النَّبِيِّ ﷺ أَحْمَرَ^(۵).

۵۸۹۸- ئه‌بو نوه‌یم پئی وتین: نوصه‌یری کورپی ئه‌بولئه‌شعه‌س بۆی گێرایینه‌وه له ئیبنو مه‌وه‌به‌وه که ئوممو سه‌له‌مه ﷺ مووه‌کانی پیغه‌مبه‌ری ﷺ پیشان داوه سوور بوون.

(۱) واته جامه‌که زۆر بچوک بوو به ئه‌ندازه‌ی سی په‌نجه‌ بوو، یان عوسمان هاوسه‌ری سی جار ناردویه‌تی بۆ لای ئوممو سه‌له‌مه ﷺ ئیبنو له‌جه‌ر مانای یه‌که‌می لا راسته‌ دووه‌می لا هه‌له‌یه. پ‌روانه: فتح الباری: ۴۳۲/۱۳.

(۲) له زیو: واته جامه‌که زیو بوو، ئه‌گه‌ر (من فضة) بی‌ت که ئیبنوله‌جه‌ر ده‌لی ئه‌وه و ته‌ی راسته‌ به‌لای موحه‌قیقینه‌وه، به‌لام ئه‌گه‌ر (من فضة) بی‌ت واته: هه‌ندێ تاله‌ موو پیکه‌وه بی‌ت، یان به‌مانای جامیک که له‌گه‌ج یان قصل بوو. پ‌روانه: فتح الباری: ۴۳۲/۱۳.

(۳) ئوممو سه‌له‌مه‌ش ﷺ مووه‌کانی ده‌خسته‌ ناو ده‌فره‌که‌وه ده‌یشۆرد و مووه‌کانی دهرده‌هینا ناوی ناو ده‌فره‌که‌ی ده‌دايه‌وه به‌ که‌سه‌که و ده‌یخوارده‌وه، یان خو‌ی پ‌ ده‌شۆرد بۆ شیفا و چاکبوونه‌وه.

(۴) پ‌روانه: ۵۸۹۶.

(۵) پ‌روانه: ۵۸۹۶.

٦٧- بابُ الخِضَابِ

٥٨٩٩- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ»^(١).

٦٧- باسی خه‌نه تیگرتن^(٢)

٥٨٩٩- نه‌بو هورپه‌ره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((بیگومان جوله‌که و گاورمکان (سه‌ر و ریش) بو‌یاخ ناکه‌ن، ده‌ی ئیوه‌ پیچه‌وانه‌ی نه‌وان بن (بو‌یاخ بکه)))).

٦٨- بابُ الْجَعْدِ

٥٩٠٠- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيرِ، وَلَيْسَ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَيْسَ بِالْأَدَمِ، وَلَيْسَ بِالْجَعْدِ الْقَطِطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، بَعَثَهُ اللَّهُ عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ مِائَةً عَشَرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشَرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللَّهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلَحْيَتَيْهِ عَشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ^(٣).

٦٨- باسی قژی لوول

٥٩٠٠- ره‌بیعه‌ی کورپی نه‌بو عه‌بدو‌ره‌حمان له‌ نه‌نه‌سی کورپی مالیکه‌وه ﷺ ده‌گپ‌ریته‌وه که لپی بیستووه ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌ زۆر درێژ نه‌ زۆر کورت بوو، نه‌ زۆر سه‌بی نه‌ گه‌نم ره‌نگ بوو، قژی لولیکی زۆر لوول نه‌بوو

(١) پروانه: ٣٤٦٢.

(٢) واته: بۆیه کردنی سه‌ر و ریش به‌ خه‌نه یان بۆیه.

(٣) پروانه: ٣٥٤٧.

خاويكى زور خاويش نه‌بوو، خوا له چل ساليډا كړدى به پيغه‌مبه‌ر، ئينجا له مه‌ككه‌دا ده سال مایه‌وه، وه له مه‌دينه‌ش ده سال مایه‌وه، ئينجا خوا له شه‌ست^(۱) ساليډا برديه‌وه بو لای خوۍ له كاتيكا له سهر و ريشيدا بيست تال مووی سپی تيا نه‌بوو.

۵۹۰۱- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، سَمِعْتُ الْبَرَاءَ يَقُولُ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِي، عَنْ مَالِكٍ: إِنَّ جُمَّتَهُ لَتَضْرِبُ قَرِيبًا مِنْ مَنْكِبَيْهِ. قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: سَمِعْتُهُ يُحَدِّثُهُ غَيْرَ مَرَّةٍ، مَا حَدَّثَ بِهِ قَطُّ إِلَّا صَحِيحًا. تَابَعَهُ شُعْبَةُ: شَعْرُهُ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ^(۲).

۵۹۰۱-نه‌بو ئيسحاق ده‌لئ: له به‌رائم ﷺ بيست دميوټ: كه‌سم نه‌ديوه پوښاكى سوورى^(۳) له‌به‌ردابى له پيغه‌مبه‌ر ﷺ جوانتر بى.

(نيمامى بوخارى ده‌لئ): يه‌كيك له هاورپكانم له ماليكه‌وه^(۴) ده‌گيرپته‌وه و ده‌لئ: بيگومان قزى سهرى پيغه‌مبه‌ر ﷺ (كه دريژ بووايه) دميدا له نزيك هه‌ردوو شانى.

نه‌بو ئيسحاق ده‌لئ: گويم له به‌رانه‌وه بوو نه‌م فه‌رمووده‌ى ده‌گيرپه‌وه زياد له جارېك هه‌ر كاتېك بيگيرپه‌ته‌وه پي‌ده‌كه‌نى.

شوعبه نه‌م فه‌رمووده‌ى گيرپه‌ته‌وه و پالېشتى گيرانه‌وه‌كه‌ى نه‌بو ئيسحاقى سوبه‌يعى كرده له: (شَعْرُهُ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ) واته: قزى ده‌گه‌شته نه‌رمه‌ى گوپه‌كه‌نى.

(۱) مه‌به‌ستى له شه‌سته‌كانى ته‌مه‌نيدا وه‌فاتى كرده، چونكه له شه‌ست و سئ ساليډا وه‌فاتى كرده.

(۲) پروانه: ۳۵۵۱.

(۳) پوښاكه‌كه ته‌نھا سوور نه‌بوون به‌لكو پوښاكېكى يه‌مه‌نى بووه خه‌تى سوورى تيا بووه (إرشاد

الساري: ۵۹۵۱۱۲).

(۴) ماليك كورى ئيسماعيل، ئيسماعيليش ماموستاى بوخاريه.

٥٩٠٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَرَانِي اللَّيْلَةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ، فَرَأَيْتُ رَجُلًا آدَمَ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْ مِنْ أَذَمِ الرِّجَالِ، لَهُ لِمَّةٌ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْ مِنَ اللَّحْمِ، قَدْ رَجَلَهَا، فَهِيَ تَقْطُرُ مَاءً، مُتَكِنًا عَلَى رَجْلَيْنِ - أَوْ عَلَى عَوَاتِقِ رَجْلَيْنِ - يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَسَأَلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقِيلَ: الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ. وَإِذَا أَنَا بِرَجُلٍ جَعْدٍ قَطِطٍ أَغْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى كَأَنَّهَا عَيْنُهُ طَافِيَةٌ، فَسَأَلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقِيلَ: الْمَسِيحُ الدَّجَالُ»^(١).

٥٩٠٢-عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌گیرپیت‌ه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئهم شهو له خه‌ودا خو‌م بی‌نی لای که‌عبه‌دا بووم، ئینجا پیاو‌یکی ئه‌سمه‌رم بی‌نی وه‌ک ج‌وان‌ترین پیاو بوو له پیاوه ئه‌سمه‌ره‌کان‌دا مرو‌ف بی‌نیبی‌تی، ق‌زی‌کی هه‌بوو ده‌یدا له شانه‌کانی ج‌وان‌ترین ق‌ز بوو، له‌و شی‌وه ق‌زه مرو‌ف بی‌نیبی‌تی، ج‌وان ق‌زی داه‌ینابوو، سه‌ری ئاوی لی ده‌تکا، خو‌ی دابوو به‌سه‌ر دوو پیاودا یان خو‌ی دابوو به‌سه‌ر شانی دوو پیاودا، ته‌وافی ده‌کرد به‌ده‌وری که‌عبه‌ دا، منیش پرسیارم کرد ئه‌مه کی‌یه؟ وت‌را: مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌مه، هه‌ر له‌و کاته‌دا پیاو‌یکی ترم دی ق‌زی زور لوول بوو چاوی راستی کو‌یر بوو، وه‌ک ده‌نکه تری‌یه‌ک وابوو ده‌رپو‌قی بی‌ت^(٢) ئینجا پرسیارم کرد ئه‌مه کی‌یه؟ وت‌را: ئه‌مه مه‌سیحی ده‌ج‌اله)).

٥٩٠٣- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا حَبَّانُ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ حَدَّثَنَا أَنَسُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَضْرِبُ شَعْرَهُ مَنَكِبَيْهِ^(٣).

٥٩٠٣- فه‌تاده ده‌لی: ئه‌نه‌س ﷺ بو‌ی گیرپینه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ق‌زی سه‌ری هه‌میشه ده‌یدا له هه‌ردوو شانی.

(١) بروانه: ٣٤٤٠.

(٢) واته: چاوی ئاسای نه‌بوو له قولای دابی‌ت به‌ل‌کو به‌ده‌ره‌وه بوو.

(٣) بروانه: ٥٩٠٤.

٥٩٠٤- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ: كَانَ يَضْرِبُ شَعْرُ النَّبِيِّ ﷺ مَنَكَبَيْهِ^(١).

٥٩٠٤- ئەنەس ﷺ دەلی: پێغه‌مبەر ﷺ هزی سه‌ری هه‌میشه دهیدا له هه‌ردوو شانی.

٥٩٠٥- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ عَنْ شَعْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَجُلًا، لَيْسَ بِالسَّيْطِ وَلَا الْجَعْدِ، بَيْنَ أَذُنَيْهِ وَعَاتِقَيْهِ^(٢).

٥٩٠٥- قه‌تاده ده‌لی: پرسیارم له ئەنەسی کورێ مالیک ﷺ کرد دهرباره‌ی هزی پێغه‌مبهری خوا ﷺ ئەنەسیش وتی: پێغه‌مبهری خوا ﷺ قزکی هه‌بوو نه‌خاو بوو نه‌لول، له نیوان گوێیه‌کان و شانیدا بوو.

٥٩٠٦- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْيَدَيْنِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَكَانَ شَعْرُ النَّبِيِّ ﷺ رَجُلًا لَا جَعْدَ، وَلَا سَبْطًا^(٣).

٥٩٠٦- ئەنەس ﷺ دەلی: پێغه‌مبەر ﷺ دهسته‌کانی گه‌وره‌ بوون، له پاش ئەو وینه‌ی ئەوم نه‌دیوه‌، وه هزی پێغه‌مبەر ﷺ نه‌لول بوو نه‌خاو و بوو.

٥٩٠٧- حَدَّثَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْيَدَيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، حَسَنَ الْوَجْهِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ وَلَا قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَكَانَ بَسِطَ الْكَفَّيْنِ^(١).

(١) بروهه: ٥٩٠٣.

(٢) بروهه: ٥٩٠٦.

(٣) بروهه: ٥٩٠٥.

٥٩٠٧-نههس ﷺ دهلی: پیغه مبهه ﷺ (سهری و) دهسته کانی و پییه کانی گهوره بوون، پرووخساری جوان بوو، نه له پاش نهو نه له پیش نهو وینهی نهوم نه دیوه، وه دهسته کانی کراوه بوو^(٣).

٥٩٠٨-٥٩٠٩- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِيٍّ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ -أَوْ عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ- قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْقَدَمَيْنِ، حَسَنَ الْوَجْهِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ مِثْلَهُ^(٣).

٥٩٠٨-٥٩٠٩- قهتاده دهگیریته وه له نههسی کوری مالیکه وه ﷺ یان له پیاویکه وه له نهبی هورمهیره وه ﷺ - وتی: پیغه مبههری خوا ﷺ پییه کانی گهوره بوون، پرووخساری جوان بوو، له پاش نهو وینهی نهوم نه دیوه.

٥٩١٠- وَقَالَ هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ شَتْنِ الْقَدَمَيْنِ وَالْكَفَّيْنِ^(٤).

٥٩١٠-هیشام له ماعمهره وه دهگیریته وه له قهتاده وه له نههسه وه ﷺ دهلی: پییه کانی و دهسته کانی نهستور^(٥) و نهرم بوون.

٥٩١١-٥٩١٢- وَقَالَ أَبُو هِلَالٍ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ -أَوْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ- كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ شَبَهَا لَهُ^(٦).

(١) پروانه: ٥٩٠٨، ٥٩١٠، ٥٩١١.

(٢) دهسته کانی کراوه بوون له شیوه و له بهخشیندا، دهگونجی مهبهست بهکراوهی نهرم شلی بیت.

(٣) پروانه: ٥٩٠٧.

(٤) پروانه: ٥٩٠٧.

(٥) پییه کانی و پهنجه کانی و دهسته کانی ناو لهپی نهستور بوون، له هه مان کاتدا نهرم وشل بوون.

(٦) پروانه: ٥٩٠٧.

٥٩١١-٥٩١٢- نه بو هیلال دهلی: ههتاده بوی گنراینهوه له نههسهوه یان له جابیری کوری عهبدووللآوه ﷺ- دهلی: پیغه مبهەر ﷺ ههردوو دهمست و ههردوو پییهکانی گهوره بوون، له پاش نهو هاوشیومیم نه دیوه.

٥٩١٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ فَذَكَرُوا الدَّجَالَ، فَقَالَ: إِنَّهُ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَافِرٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَمْ أَسْمَعْهُ قَالِ ذَاكَ، وَلَكِنَّهُ قَالَ: «أَمَّا إِبْرَاهِيمُ فَاَنْظُرُوا إِلَى صَاحِبِكُمْ، وَأَمَّا مُوسَى فَرَجُلٌ آدَمُ جَعَدَ عَلَى جَمَلٍ أَحْمَرَ مَخْطُومٍ بِخُلْبَةٍ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ إِذْ انْحَدَرَ فِي الْوَادِي يُلَبِّي»^(١).

٥٩١٣- موحاید دهلی: نیمه له خزمهت عهبدووللای کوری عهباس دا بووین ﷺ، جاباسی دهججالیان دهکرد و کهسیکیان وتی: له نیو جاوانی نووسراوه کافر عهبدووللای کوری عهباسیش وتی: من نه ووتهیم نه بیستووه، بهلام پیغه مبهەر ﷺ فهرموویهتی: ((سهبارمت بهئیراهیم سهیری هاوریکهتان کهن (مهبهستی خو ی بوو)، وه سهبارمت بهمووسا ﷺ پیاویکه گهنم رهنگی قز لول بوو به سواری و شتریکی سووری رهشو کراو بوو، به رهشویهکی قایمی بادراو نهلتی به پیش چاومهومیه سهیری دهکم کاتی دادهبهزی بو ناو شیوهکه دهنگی بهرز دهکردهوه به تهلبیهکردن)).

٦٩- بَابُ التَّلْبِيدِ

٥٩١٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ ﷺ يَقُولُ: مَنْ صَفَرَ فَلْيَحْلِقْ، وَلَا تَشَبَّهُوا بِالتَّلْبِيدِ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مُلَبَّدًا^(٢).

(١) پروانه: ١٥٥٥.

(٢) پروانه: ١٥٤٠.

٦٩- باسی پیکهوه نوسانی قز وهک لباد^(١)

سالمی کوری عهبدوللا دهگیرپتهوه که عهبدوللای کوری عومهر دهلی: له عومهرم ﷺ بیست دهیوت: ههر کهسیک قزی کردوه بهپهلهکه با سهری بتاشیت، وه خوتان مهچوین بهوانه ی قزیان پیکهوه نووساند وهک لباد^(٢)، وه ئیبنو عومهر ﷺ دهیوت: سویند بهخوا پیغهمبهری خوام ﷺ بینی قزی پیکهوه نووساند بوو وهک لباد^(٣).

٥٩١٥- حَدَّثَنِي جَبَّانُ بْنُ مُوسَى وَأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَا: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَهْلُ مُلَبَّدًا يَقُولُ: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ». لَا يَزِيدُ عَلَى هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ^(٤).

٥٩١٥- عهبدوللای کوری عومهر ﷺ دهلی: گویم لی بوو پیغهمبهری خوا ئیحرامی دابهست قزی سهری بهستبوویهوه و لوکی^(٥) کردبوو بهدمنگی بهرز (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ) دهوت و لهم وشانه زیاتر هیچی نهدهوت.

٥٩١٦- حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ حَفْصَةَ ﷺ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا بِعُمْرَةٍ وَلَمْ تَحِلِّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ؟ قَالَ: «إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي وَقَلَدْتُ هَذِي، فَلَا أَحِلُّ حَتَّى أَنْحَرَ»^(٦).

(١) کۆکردنهوه و پیکهوه نووسانی قزی سه به سڕێژ و ههنگوین و شتی وا، تا وهک لبادی لی بن، بۆ نهوهی له کاتی جهجدا لێی ههلهوههری و نهسپ ههلههتین.

(٢) نهو کاره له غهیر ئیحرامدا ناپهسهنده، وه له ئیحرامدا سوننهته.

(٣) ئیبنو عومهر وای زانی باوکی قز پیکهوه نوسانی پێ باش نییه بۆیه وتی: پیغهمبهری خوام ﷺ دیوه قزی پیکهوه نوساندوه.

(٤) پروانه: ١٥٤٠.

(٥) واته: قزی بهههنگوین یا سڕێژ پیکهوهوه نوساند، تا مووی لی ههلهوههری و پشک و نهسپ ههلههتین.

(٦) پروانه: ١٥٦٦.

٥٩١٦- حەفصە رضی اللہ عنہ خیزانی پیغەمبەر ﷺ دەلیت وتم: ئەو پیغەمبەری خوا ئەووە بۆچی ئەو خەڵکە ی تر عومرەیان کرد و ئیحرامیان شکاند، بەلام تۆ بەکردنی عومرەگەت ئیحرامت نەشکاند، فەرمووی: ((من قزم پیکهوه نووساندوو و نازەلی دیاریم هیناوه و نیشانەم کردوه، بۆیه ئیحرام ناشکینم تا وشترەگەم سەر نەبەرم)).

٧٠- بابُ الْقَرَقِ

٥٩١٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْدِلُونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ، فَسَدَلَ النَّبِيُّ ﷺ نَاصِيَتَهُ، ثُمَّ فَرَّقَ بَعْدُ^(١).

٧٠- باسی داهینانی قژ له ناوهراستی سەردا بەملا و لادا^(٢)

٥٩١٧- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ حەزی دەکرد وەک خاوەن نامەکان بکات لەو شانەدا فەرمانی پینەکراوو دەربارە، خاوەن نامەکانیش قژی سەریان بەدەوری سەریاندا بەردەداپەوه، بەلام بتبەرستەکان قزیان لە ناوهراستی سەریاندا بەم لاوлада لا دەدا، بۆیه پیغەمبەری خوا ﷺ سەرەتا قژی پیشە سەری شوێرە کردەوه و بەردەداپەوه (بەدەوری سەریدا)، پاشان لە ناوهراستدا بەم لاوлада لایدا.

(١) پروانە: ٣٥٥٨.

(٢) بەجۆری هەر نیوێ بەلایە کدا دابینن خەتی ناوهراستی سەر دیار بن.

٥٩١٨- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ الطَّيِّبِ فِي مَفَارِقِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُوَ مُحْرِمٌ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فِي مَفْرِقِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم ^(١).

٥٩١٨- عایشه رضی اللہ عنہا ده‌لێ: نه‌لێی به‌دیار چاومه‌وه‌یه بریسکه‌ی نه‌و بو‌ن خو‌شیه‌ی له‌ خه‌تی سه‌ری پ‌یغه‌مبه‌ردا صلی اللہ علیہ وسلم بو‌و له‌ کاتی‌کدا له‌ ئیحرامدا بو‌و. عه‌بدوللا (ی کوری ره‌جا) وتی: (فی مَفْرِقِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم) له‌جیات‌ی (فی مَفَارِقِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم) ^(٢).

٧١- بَابُ الذَّوَانِبِ

٥٩١٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ عَنَبَسَةَ، أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَشِيرٍ ح. وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنهما قَالَ: بْتُ لَيْلَةً عِنْدَ مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ خَالَتِي، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عِنْدَهَا فِي لَيْلَتِهَا، قَالَ: فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، قَالَ: فَأَخَذَ بِذَوَابِتِي فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ.

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَشِيرٍ بِهِذَا، وَقَالَ: بِذَوَابِتِي أَوْ بِرَأْسِي ^(٣).

٧١- باسی پرچ ^(٤)

٥٩١٩- ئیبنو عه‌بباس رضی اللہ عنہ ده‌لێ: شه‌ویک له‌لای مه‌یمونه‌ی کچی حاریسی پورم مامه‌وه، نه‌و شه‌وه‌ش پ‌یغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم لای بو‌و، سه‌ره‌ی بو‌و لای ب‌ی، ده‌لێ:

(١) پروانه: ٢٧١.

(٢) ئیمامی بوخاری له‌ دوو‌کسه‌وه‌ نه‌م فه‌رموده‌ی گ‌یراوه‌ته‌وه‌ هه‌ریه‌که‌یان به‌جۆرێ گ‌یراویه‌تی‌ه‌وه‌ نه‌بوله‌لید

به‌ (فی مَفَارِقِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم) عه‌بدوللای کوری ره‌جاش به‌ (فی مَفْرِقِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم) گ‌یراویه‌تی‌ه‌وه‌.

(٣) پروانه: ١١٧.

(٤) ذؤابة: په‌لکه‌شی پ‌ن ده‌وتری.

ئینجا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌ستا شه‌ونوئیزی ده‌کرد، منیش لای چه‌پیه‌وه و‌ه‌ستام^(١)، ده‌لێ: (پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ) پرچی گرتم و خستمیه لای راستیه‌وه. (ئیمامی بوخاری ده‌لێ) عه‌مری کو‌ری موحه‌مه‌د بو‌ی گێ‌رامه‌وه وتی: هوشه‌یم بو‌ی گێ‌راینه‌وه وتی: نه‌بو بی‌شر نه‌م فه‌رمووده‌ی بو‌گێ‌راینه‌وه وتی: پرچی گرتم یان سه‌ری گرتم.

٧٢- بابُ الْقَرْعِ

٥٩٢٠- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَخْلَدٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ حَفْصٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ نَافِعٍ أَخْبَرَهُ، عَنْ نَافِعٍ -مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ- أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَى عَنِ الْقَرْعِ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: قُلْتُ: وَمَا الْقَرْعُ؟ فَأَشَارَ لَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ قَالَ: إِذَا حَلَقَ الصَّبِيُّ وَتَرَكَ هَا هُنَا شَعْرَةً، وَهَا هُنَا وَهَا هُنَا. فَأَشَارَ لَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ إِلَى نَاصِيَتِهِ وَجَانِبَيْ رَأْسِهِ. قِيلَ لِعُبَيْدِ اللَّهِ: فَالْجَارِيَةُ وَالْغُلَامُ؟ قَالَ: لَا أَدْرِي، هَكَذَا قَالَ: الصَّبِيُّ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: وَعَاوَدْتُهُ فَقَالَ: أَمَّا الْقُصَّةُ وَالْقَفَا لِلْغُلَامِ فَلَا بَأْسَ بِهِمَا، وَلَكِنَّ الْقَرْعَ أَنْ يُتْرَكَ بِنَاصِيَتِهِ شَعْرٌ وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ غَيْرُهُ، وَكَذَلِكَ شَقُّ رَأْسِهِ هَذَا وَهَذَا^(٣).

٧٢- کاکۆل (٣)

ئیب‌نو جوره‌یج ده‌لێ: عوبه‌یدوللای کو‌ری چه‌فص بو‌ی گێ‌رامه‌وه که عومه‌ری کو‌ری نافیع بو‌ی گێ‌رايه‌وه-نافیعی نازادکراوی عه‌بدو‌للأ- که له ئیب‌نو عومه‌ری ﷺ بیست ده‌یوت: له پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیست رێگری ده‌کرد له فه‌زه‌ع،

(١) پاش نه‌وه‌ی ده‌ست نوئیزی گرت.

(٢) پروانه: ٥٩٢١.

(٣) واته: هه‌موو سه‌ری منداڵ بتاشیت جگه له پێشه سه‌ر که به‌کوردی پیتی ده‌لێن کاکۆل (قرع)، به‌ جو‌ری تریش مانا کراوه که په‌له په‌له سه‌ری بتاشن هه‌ندیکی بتاشن و هه‌ندیکی نه‌تاشیت.

عه‌بدوللّاه ده‌لّی: وتم (به‌عومه‌ری کورپی نافع): قه‌زه‌ع چبیه؟ (ئیبینو جورمیح ده‌لّی): عوبه‌یدوللّا ناماژه‌ی کرد بۆمان (که نافع) ده‌لّی: که منداڵ سه‌ری بتاشری لیره و له‌وی و له‌وی هه‌ندی شوین به‌یلرته‌وه، عوبه‌یدوللّا ناماژه‌ی بۆ ناوچاوانی و هه‌ردوو لاجانگی کرد، به‌ عوبه‌یدوللّا وترا: کج و کور (وهک یهک وان)؟ وتی: نازانم نافع هه‌ر وتی منداڵ، عوبه‌یدوللّا وتی: دووباره‌ گه‌پامه‌وه بۆلای (عومه‌ری کورپی نافع) وتی: مووی لاجانگ و مووی پشتی سه‌ر زهره‌ری نییه، نه‌وه‌ی ناپه‌سه‌نده‌ کاکۆله‌ که ناوچاوانی نه‌تاشری و نه‌ویتری سه‌ری بتاشری، یا نه‌ملا و نه‌ولای سه‌ری بیلرته‌وه (وهک زلفی جووله‌که).

٥٩٢١- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُثَنَّى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْقَرْعِ^(١).

٥٩٢١-عه‌بدوللّای کورپی دینار له ئیبینو عومه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرته‌وه نه‌ویش گیرایه‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پێگری کرد له کاکۆن.

٧٣- بَابُ تَطْيِيبِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا بِيَدِهَا

٥٩٢٢- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: طَيَّبْتُ النَّبِيَّ ﷺ بِيَدِي لِحُرْمِهِ، وَطَيَّبْتُهُ مِمَّنَى قَبْلَ أَنْ يُفَيْضَ^(٢).

٧٣- باسی بۆنخۆش کردنی ژن بۆ می‌رده‌که‌ی به‌ ده‌ستی (ژنه‌که) خۆی

٥٩٢٢-عه‌بدوره‌حمانی کورپی قاسیم له باوکیه‌وه ده‌گیرته‌وه نه‌ویش له عایشه‌وه ﷺ ده‌لّی: به‌ده‌سته‌کانی خۆم بۆنی خۆشم له پێغه‌مبه‌ردا ﷺ له‌به‌ر

(١) پروانه: ٥٩٢٠.

(٢) پروانه: ١٥٣٩.

ئیحرام پوښینی، ههروهها له میناش بوئی خوشم لیدا پێش ئهوهی (بروات) تهوافی نیفازه^(١) بکات.

٧٤- بابُ الطَّيِّبِ فِي الرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ

٥٩٢٣- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَطِيبُ النَّبِيَّ ﷺ بِأَطِيبٍ مَا يَجِدُ، حَتَّى أَجِدَ وَبَيْضَ الطَّيِّبِ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ^(٢).

٧٤- باسی بوئ خوش دان له سهه و ریش (دروسته)

٥٩٢٣- عایشه ؓ دهلی: من به بوئ خوشترین بوئ هه مان بوايه^(٣) پێغه مبهرم ﷺ بوئ خوش دهکرد، ههتا بریسکه و شهوقی بوئه خوشه کهم به سهه و ریشیه وه دهبینی.

٧٥- بابُ الْاِسْتِشَاطِ

٥٩٢٤- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ رَجُلًا أَطْلَعَ مِنْ جُحْرِ فِي دَارِ النَّبِيِّ ﷺ، وَالنَّبِيُّ ﷺ يَحُكُّ رَأْسَهُ بِالْمِذْرَى، فَقَالَ: «لَوْ عَلِمْتُ أَنَّكَ تَنْظُرُ لَطَعَنْتُ بِهَا فِي عَيْنِكَ، إِمَّا جُعِلَ الْإِذْنُ مِنْ قِبَلِ الْأَبْصَارِ»^(٤).

(١) که له روژی به که می چه ژندایه پاش په جمی شهیتان.

(٢) پروانه: ٢٧١.

(٣) له گێرانه وه به کدا: پێغه مبهه ﷺ هه بیوايه.

(٤) پروانه: ٦٢٤١، ٦٩٠١.

٧٠- باسى قژ داهيتان به شانه (سوننه ته)

٥٩٢٤- زوهرى له سههلى كورې سههده وه ﷺ دهگيرپته وه كه پياوړك له كونيكه وه سهيرى مالى پيغه مېهر ﷺ كرد- پيغه مېهر يش ﷺ به ناسنى وهك دانى شانه^(١) سهري دهخوراند- فهرمووى: ((نهگه ر بمزانيايه تو سهير دهكهيت نه م (ناسن) هم دهكرد به چاوتدا، بيگومان بويه مؤلّهت و مرگرتن دانراوه له بهر بينينى (نه وهى ناشه رعييه روونه دات))).

٧١- بابُ تَرْجِيلِ الْخَانِضِ زَوْجَهَا

٥٩٢٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كُنْتُ أَرْجُلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا حَائِضٌ.
٥٩٢٥م- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ مِثْلَهُ^(٢).

٧١- باسى قژ داهيتانى ئافره تى به يزدار بو ميړدى

٥٩٢٥- عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلئ: من سهري پيغه مېهرى خوام ﷺ دانهيتا له كاتيكد ا من له به يزدا بووم.
٥٩٢٥م- (ئيمامى بوخارى دهلئ:) عه بدوللاى كورې يوسف بوى گيرپينه وه وتى: مالك بوى گيرپينه وه له هيشامه وه له باوكيه وه له عائشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وينه فهرمووده كهى پيشوو گيرپيه وه.

(١) يان تهخته بهك وهك دانى شانه.

(٢) پروانه: ٢٩٥.

٧٧- بابُ التَّرجِيلِ

٥٩٢٦- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يُعْجِبُهُ التَّيْمُنُ مَا اسْتَطَاعَ فِي تَرْجُلِهِ وَوُضُوئِهِ^(١).

٧٧- قژ داهینان (له لای راسته‌وه سوننه‌ته)

٥٩٢٦- عایشه ؓ ده‌گێڕێته‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ که بیگومان پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه پێشخستنی لای راستی پێخۆش بوو، نه‌وه‌نده‌ی بو‌ی بکرایه و له توانیدا بووایه له قژداهینان و له‌دمست نوێژگرتیدا.

٧٨- بابُ مَا يُذْكَرُ فِي الْمِسْكِ

٥٩٢٧- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَلَخَلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ»^(٢).

٧٨- باسی ئه‌وه‌ی ده‌وتریت ده‌رباره‌ی میسک

٥٩٢٧- ئه‌بو هوریره ؓ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه (پیغه‌مبه‌ریش له خواوه ده‌گێڕێته‌وه) فه‌رمووێته‌ی: ((هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی بنیاده‌م بو‌ خۆیه‌تی جگه‌له‌ پۆزوو، که بیگومان پۆزوو بو‌ منه و منیش پاداشتی دمه‌مه‌وه، وه به‌راستی بو‌نی ده‌می پۆزووه‌وان لای خوا له بو‌نی میسک خوشتره)).

(١) پروانه: ١٦٨.

(٢) پروانه: ١٨٩٤.

٧٩- بَابُ مَا يُسْتَحَبُّ مِنَ الطَّيِّبِ

٥٩٢٨- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ أَطِيبُ النَّبِيَّ ﷺ عِنْدَ إِحْرَامِهِ بِأَطِيبٍ مَا أَجِدُ^(١).

٧٩- باسی ئهوهی سوننه ته له بۆنی خوش

٥٩٢٨- عوسمانی کوری عورو له باوکیه وه و ئه ویش له عائیشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیریته وه دهلی: من بۆنی خوشم له پیغه مبه ر ﷺ ده دا له کاتی ئیحرام پوشیندا، به بۆن خوشترین بۆن که دهستم کهوتایه.

٨٠- بَابُ مَنْ لَمْ يَرُدَّ الطَّيِّبَ

٥٩٢٩- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَزْرَةُ بْنُ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي مُأَمَّةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ لَا يَرُدُّ الطَّيِّبَ، وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ لَا يَرُدُّ الطَّيِّبَ^(٢).

٨٠- باسی ئه وه که سهی وه رگرتنی بۆنی خوشی نه ده که پرانده وه

٥٩٢٩- عه زره ی کوری سابیتی ئه نصاری دهلی: سومامه ی کوری عه بدوئلا بۆی گیرامه وه له ئه نه سه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ که نه نه س ﷺ بۆنی خوشی نه ده که پرانده وه و ده میوت: پیغه مبه ر ﷺ بۆنی خوشی نه ده که پرانده وه.

(١) پروانه: ١٥٣٩.

(٢) پروانه: ٢٥٨٢.

٨١- بابُ الذَّيْبَةِ

٥٩٣٠- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ -أَوْ مُحَمَّدٌ عَنْهُ- عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُرْوَةَ، سَمِعَ عُرْوَةَ وَالْقَاسِمَ يُخْبِرَانِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: طَيَّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِيَدَيَّ بِذَرِيرَةٍ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ لِلْحِلِّ وَالْإِحْرَامِ^(١).

٨١- باسی زهریره^(٢)

٥٩٣٠- عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: دَهْلِي: به دهسته کانی خۆم پیغه مبهری خوام ﷺ بۆن خوڤ کرد له کاتی ئیحرام شکاندن و له کاتی ئیحرام پوڤاشیندا.

٨٢- بابُ الْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ

٥٩٣١- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَأْشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغَيْرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى، مَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ ﷻ وَمَا أَنَا بِكُمُ الرَّسُولُ فَخَذُوهُ ﴿٧﴾ الْحَشْرِ^(٣).

٨٢- باسی (نهفرین کردن له) لهو ژنانه ی ددانیان باریک و بچووک ده که نه وه بۆ جوانی^(٤)

٥٩٣١- عَهْلَقَهُمَ لَهُ عَهْدُؤَلَّاهُ دَهْگِیْرِیْتَه وه دَهْلِي: خوا نهفرینی کردوه له ئافرمتانی خال کوت و نهو ئافرمتانی داوا ده کهن خالیان بۆ بکوثریت، وه (نهو

(١) پروانه: ١٥٣٩.

(٢) جۆزه بۆنیکی خوڤی تیکه لاه له هینده وه دههتریت. پروانه: إرشاد الساري: ٦٠٩/١٢.

(٣) پروانه: ٤٨٨٦.

(٤) دانیان به برهه و شتی و باریک ده که نه وه و بچووکی ده که نه وه نیوان دانه کانیان زۆر ده کهن بۆ جوانی.

پروانه: إرشاد الساري: ٦١٠/١٢.

ئافرمتهانهی موو هه‌لده‌گرن) ئه‌و ئافرمتهانهی موویان بۆ هه‌لده‌گرن^(١)، هه‌روه‌ها ئه‌و ئافرمتهانهی ددان شاش ده‌که‌ن به‌مه‌به‌ستی جوان کردن، ئه‌و ئافرمتهانه دروست گراوه‌کانی خوا ده‌گۆرن، (عه‌بدو‌للا وت): چۆن نه‌فرین ناکه‌م له‌ یه‌کێ پیغه‌مبه‌ری خوا نه‌فرینی لێ کردوه، ئه‌ویش له‌ قورئانه‌که‌ی خوادایه: (ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆی هی‌ناون و فه‌رمانی پیکردوون وه‌ری بگرن).

٨٣- بابُ الْوَصْلِ فِي الشَّعْرِ

٥٩٣٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ عَامَ حَجِّ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَهُوَ يَقُولُ- وَتَنَاولُ قُضَّةً مِنْ شَعَرٍ كَانَتْ بِيَدِ حَرَسِيٍّ: أَيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَى عَنْ مِثْلِ هَذِهِ وَيَقُولُ: «إِنَّمَا هَلَكْتُ بَنُو إِسْرَائِيلَ حِينَ اتَّخَذَ هَذِهِ نِسَاؤُهُمْ»^(٢).

٨٣- باسی (نه‌فرین کردن) له‌لکاندنێ قژی تر به‌قژه‌وه

٥٩٣٢- حومه‌یدی کورێ عب‌دوره‌حمانی کورێ عه‌وف ده‌لی: له‌ سالی حه‌جکردندا له‌ معاویه‌ی کورێ نه‌بو سوفیانی بیست کاتی له‌سه‌ر دوانگه‌ بوو- هه‌ندی قژی کاکۆل به‌دمستی پاسه‌وانیه‌که‌وه‌ بوو لێی وه‌رگرت - ده‌یوت: زانا‌کانتان له‌ کوین؟ له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیستوو و ینه‌ی ئه‌مه‌ی قه‌ده‌غه‌ کردوه و ده‌یفه‌رموو: ((بیگومان نه‌وه‌ی ئیسرائیل له‌ناو‌چوون کاتی ئافرمته‌کانیان ئه‌م (کاکۆله‌)^(٣) یان کرد (و به‌ستیان به‌قژیانه‌وه‌)).

(١) ئه‌و ئافره‌تانه‌ی موی ده‌مو‌چاویان بۆ هه‌لده‌گرن و لای ده‌به‌ن.

(٢) پروه‌انه: ٣٤٦٨.

(٣) یان په‌رچه‌مه‌یان کرد.

٥٩٣٣ - وَقَالَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ».

٥٩٣٣- ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه لە پێغەمبەرەوہ صلى الله عليه وسلم دەگێڕێتەوہ کہ فەرموویەتی: ((خوێنەرمتی کردوہ لەو ئافرمتە قژی دەلکێنی و لەو ئافرمتە قژی بۆ دەلکێن، ھەرودھا نەفرمتی کردوہ لەو ئافرمتە خاڵ دەکوێ و لەو ئافرمتە داوا دەکات خالی بۆ بکوێ)).

٥٩٣٤ - حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْةٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ مُسْلِمٍ بْنِ يَنَاقٍ يُحَدِّثُ، عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها أَنَّ جَارِيَةً مِنَ الْأَنْصَارِ تَزَوَّجَتْ، وَأَنَّهَا مَرِضَتْ فَتَمَعَطَ شَعْرُهَا، فَأَرَادُوا أَنْ يَصْلُوهَا فَسَأَلُوا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ». تَابَعَهُ ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ صَفِيَّةَ، عَنْ عَائِشَةَ ^(١).

٥٩٣٤- عایشە رضي الله عنها دەگێڕێتەوہ کہ کچیکێ ئەنصاری شووی کرد، نەخۆش کەوت و قژی وەری، ئینجا ویستیان قژی بلکێن بەسەرەوہ، بۆیە پرسیاریان لە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم کرد، ئەویش فەرمووی: ((خوێنەرمتی کردوہ لەو ئافرمتە قژی دەلکێنی و لەو ئافرمتە قژی بۆ دەلکێن^(١))).

ئەبنو ئیسحاق لە ئەبانی کوری صلیحەوہ گێڕاویتەوہ لە ھەسەنەوہ لە صفیەوہ لە عایشەوہ رضي الله عنها گێڕاویتەوہ و پالێشتی گێڕانەوہکە شوعبە کردوہ.

(١) پروانە: ٥٠٢٥.

(٢) ئەو ئافرەتە داوا دەکات قژی بۆلکێن.

٥٩٣٥- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ الْمِقْدَامِ، حَدَّثَنَا فُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنِي أُمِّي، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضي الله عنه أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي أَنْكَحْتُ ابْنَتِي، ثُمَّ أَصَابَهَا شَكْوَى فَتَمَرَّقَ رَأْسُهَا، وَزَوْجُهَا يَسْتَحِجُّنِي بِهَا أَفْأَصِلُ رَأْسَهَا فَسَبَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ ^(١).

٥٩٣٥- نه‌سمانی کچی نه‌بو به‌کر ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که ئافرمتیک هاته خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتی: من کچه‌که‌م داوه به‌شوو، پاشان تووشی نه‌خوشی بوو قژی سه‌ری وه‌ری، وه می‌رده‌که‌ی هانم دمدا (بی‌گوازی‌ته‌وه)، قژ بلکینم به‌سه‌ریه‌وه؟ ئینجا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌فرینی کرد له‌و ئافرته‌ی قژ ده‌لکینئ و له‌و ئافرته‌ش داوا ده‌کات قژی بو پێوه بلکینن.

٥٩٣٦- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنِ امْرَأَتِهِ فَاطِمَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَتْ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ ^(٢).

٥٩٣٦- نه‌سمانی کچی نه‌بو به‌کر ﷺ ده‌لئ: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فرینی کرد له‌و ئافرته‌ی قژ ده‌لکینئ و له‌و ئافرته‌ش داوا ده‌کات قژی بو پێوه بلکینن.

٥٩٣٧- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ». قَالَ نَافِعٌ: الْوَشْمُ فِي اللَّثَةِ ^(٣).

٥٩٣٧- عوبه‌یدوللا ده‌لئ: نافع له ئیبنو عومه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه ده‌لئ: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((خوا نه‌فرینی کرد له‌و ئافرته‌ی قژ ده‌لکینئ و

(١) پروانه: ٥٩٣٦، ٥٩٤١.

(٢) پروانه: ٥٩٣٥.

(٣) پروانه: ٥٩٤٠، ٥٩٤٢، ٥٩٤٧.

لهو ئاڤهرهتهش داوا دهكات ههزى بۆ بلكينن، وه ئهو ئاڤهرهتهى خال دهكوتى وئهو ئاڤهرهتهى داوا دهكات خالى بۆ بكوتن))، نافع وتى: خال كوتان له پووکی ددان دایه.

٥٩٣٨- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ، سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ قَالَ: قَدِمَ مُعَاوِيَةُ الْمَدِينَةَ آخِرَ قَدَمَةٍ قَدِمَهَا، فَخَطَبَنَا فَأَخْرَجَ كُبَّةً مِنْ شَعْرِ قَالَ: مَا كُنْتُ أَرَى أَحَدًا يَفْعَلُ هَذَا غَيْرَ الْيَهُودِ، إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَمَاهُ الزُّورَ. يَعْنِي: الْوَاصِلَةَ فِي الشَّعْرِ^(١).

٥٩٣٨- سه عیدی کورپی موسه یهه دهلی: موعاویهی کورپی ئه بو سوفیان هات بۆمه دینه که کۆتا جاری بوو بێت بۆ مه دینه، جا ووتاری بۆ داین، ئینجا گولوله یهه مووی دهرهینا و وتی: من وانازانم جگه له جووله که کهس نه مه بکات، بیکومان پیغه مبهه ﷺ نه مهی به درۆ ناو بردوو، مه بهستی موولکینه ره به ههزی سه ره وه.

٨٤- بَابُ الْمُتَنَمِّصَاتِ

٥٩٣٩- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ: لَعَنَ عَبْدُ اللَّهِ الْوَاشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ، وَالْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ. فَقَالَتْ أُمُّ يَعْقُوبَ مَا هَذَا؟ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَمَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ، وَفِي كِتَابِ اللَّهِ. قَالَتْ: وَاللَّهِ لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ اللُّوحَيْنِ فَمَا وَجَدْتُهُ. قَالَ: وَاللَّهِ لَئِنْ قَرَأْتِهِ لَقَدْ وَجَدْتِيهِ ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُخْصًّى﴾^(٢) الْحَشْرِ^(٣).

(١) پروانه: ٣٤٦٨.

(٢) پروانه: ٤٨٨٦.

٨٤- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتانهی مووی (پرووخساریان) بۆ لادهبهن

٥٩٣٩- عهلقه مه دهلی: عهبدوλλά ﷺ نهفرینی کردوه له ئافرهتانی خال کۆت، (و ئافرهتانی خال بۆ کوتراو) وه (ئافرهتانی دهم و چاو هه لگر و) ^(١) ئافرهتانی دهموچاو بۆ هه لگراو ^(٢)، ههروهها ئافرهتانی ددان شاشکهر بهمه بهستی جوانی گۆرمهانی دروست کراوی خوان. ئوممویه عقوب وتی: ئه مه چیه؟ عهبدوλλάش وتی: چۆن نهفرین ناکه م له کهسی پیغه مبهری خوا نهفرینی لی کردوه؟ وه ئه و کهسه له قورئانه کهی خواشدا (نهفرینی لی کراوه)، (ئوممو یه عقوب) وتی: سویند به خوا و به راستی هه موو ئه ودم خویندومه وه که له نیوان هه ردوو بهرگی قورئانه که دایه، به لام ئه ودم نه دیوه تیایدا، عهبدوλλά وتی: ئه گهر (به وردی) بتخویندایه ته وه به دلنیا ییه وه ده تبینی: (وه ئه و دی پیغه مبهر پیی دان وه ریگرن، وه ئه و دی لی تانی قه دهغه کرد وازی لی بینن).

٨٥- بابُ الْمُصُولَةِ

٥٩٤٠- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ ^(٣).

٨٥- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتهی قرئی بۆ ده لکینن

٥٩٤٠- عوبه يدوللا دهگیریته وه له نافیعه وه له ئیبنو عومه ره وه ﷺ دهلی: پیغه مبهر ﷺ: نهفرینی کرد لهو ئافرهتهی قزده لکینی و لهو ئافرهتهش داوا

(١) مووه لگر وهک ئه و دی له سالۆنه کاندایه کرتی.

(٢) موو بۆ هه لگراو.

(٣) پروانه: ٥٩٣٧.

دهکات قزی بۆبلیکن، وه ئه‌و ئافرمه‌ی خال ده‌کوتی و ئه‌و ئافرمه‌ی داوا ده‌کات خالی بۆ بکوتن.

٥٩٤١- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ أَنَّهُ سَمِعَ قَاطِمَةَ بِنْتَ الْمُنْذِرِ تَقُولُ: سَمِعْتُ أَسْمَاءَ قَالَتْ: سَأَلْتُ امْرَأَةَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي أَصَابَتْهَا الْحَصْبَةُ، فَأَمَرَقَ شَعْرُهَا، وَإِنِّي زَوَّجْتُهَا، أَفَأَصِلُ فِيهِ؟ فَقَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُؤْصِلَةَ»^(١).

٥٩٤١-ئه‌سما ﷺ ده‌لی: ژنیک پرسیارى له پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد و وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بێگومان که‌ه‌که‌م تووشى سورێژه‌ بووه و قزی وهریوه، وه من داومه به‌شوو، ئایا قزی تر بلیکنم به‌سه‌ریه‌وه؟ پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((خوا نه‌فرینی کردوه له‌و ئافرمه‌ی قز ده‌لکینی و له‌و ئافرمه‌ش قزی بۆ پێوه ده‌لکین)).

٥٩٤٢- حَدَّثَنِي يُوسُفُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، حَدَّثَنَا صَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ﷺ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَوْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الْوَاصِلَةُ وَالْمُؤْتَسِمَةُ، وَالْوَاصِلَةُ وَالْمُؤْتَوِّصِلَةُ». يَعْنِي: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ^(٢).

٥٩٤٢- ئیبنو عومهر ﷺ ده‌لی: له پێغه‌مبه‌رم ﷺ بیست یان پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئه‌و ئافرمه‌ی خال ده‌کوتی و ئه‌و ئافرمه‌ی داوا ده‌کات خالی بۆ بکوتن، وه ئه‌و ئافرمه‌ی قز ده‌لکینی و ئه‌و ئافرمه‌ی داوا ده‌کات قزی بۆ پێوه بلیکن)). واته: پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فرینی لى کردن.

(١) پروانه: ٥٩٣٥.

(٢) پروانه: ٥٩٣٧.

٥٩٤٣- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغَيَّرَاتِ خَلْقَ اللَّهِ، مَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ ^(١).

٥٩٤٣- عه‌لقه‌مه له عه‌بدو‌ل‌لای کوردی مه‌سعووده‌وه دم‌گیر‌پته‌وه وتویه‌تی: خوا نه‌فرینی کردوه له‌وه ئافرمتانه‌ی خال کۆتن و نه‌وه ئافرمتانه‌ش داوا ده‌که‌ن خالیان بۆ بکو‌تریت، وه نه‌وه ئافرمتانه‌ی (موو هه‌لده‌گرن و) نه‌وه ئافرمتانه‌ی موویان بۆ هه‌لده‌گرن ^(٢)، هه‌رومه‌ها نه‌وه ئافرمتانه‌ی ددانیان شاش ده‌که‌ن بۆ جوانی، نه‌وه ئافرمتانه‌ی دروست کراومه‌کانی خوا ده‌گو‌رن. (عه‌بدو‌ل‌لای وتی): چۆن نه‌فرین ناکه‌م له‌یه‌کێ پی‌غه‌مبه‌ری خوا نه‌فرینی لی کردوه، نه‌ویش له‌هورئانه‌که‌ی خوا دایه ^(٣).

٨٦- بَابُ الْوَاشِمَةِ

٥٩٤٤- حَدَّثَنِي يَحْيَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «الْعَيْنُ حَقٌّ». وَنَهَى عَنِ الْوَشْمِ ^(٤).

٨٦- باسی (نه‌فرین کردن) له‌ ئافرمتانی خال کۆت

٥٩٤٤- نه‌بو هور‌په‌ره ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((چاوپه‌سی راس‌ته)) و خال کۆتا‌نیشی قه‌ده‌غه‌ کرد.

(١) ب‌روانه: ٤٨٨٦.

(٢) نه‌وه ئافرمتانه‌ی مووی ده‌م و چاویان بۆ هه‌لده‌گرن و لای ده‌به‌ن.

(٣) مه‌به‌ستی نه‌م ئایه‌ته‌یه: (نه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ بۆی هێناون و فه‌رمانی پیکردوون وه‌ری بگرن).

(٤) ب‌روانه: ٥٧٤٠.

٥٩٤٤ م- حَدَّثَنِي ابْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ذَكَرْتُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ حَدِيثَ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُهُ مِنْ أُمِّ يَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ مِثْلَ حَدِيثِ مَنْصُورٍ^(١).

٥٩٤٤-سوفیان ده‌لی: فه‌رمووده‌که‌ی مه‌نصورم گێ‌پ‌رایه‌وه بو‌عه‌بدو‌ره‌حمانی کوری عابیس که له‌ نی‌براهیمه‌وه گێ‌پ‌رایه‌تی‌ه‌وه له‌عه‌لقمه‌وه له‌عه‌بدو‌للاوه ﷺ جا وتی: هاوشی‌وه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی مه‌نصورم له‌ ئوممی یه‌عقوب بیست له‌عه‌بدو‌للاوه.

٥٩٤٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: رَأَيْتُ أَبِي فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ مَنِ الدَّمِ، وَتَمَنِ الْكَلْبِ، وَآكَلَ الرِّبَا وَمُوكِلِهِ، وَالْوَأْشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ^(٢).

٥٩٤٥-عه‌ونی کوری ئه‌بی جوحه‌یفه‌ ده‌لی: باوکمه‌ بی‌نی وتی: بێ‌گومان پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ رێ‌گری کرد له‌ نرخ‌ی خوین و نرخ‌ی سه‌گ، سوو خۆر و سوودمه‌ر، وه‌ ئافه‌رمتی خاڵ کۆت و ئافه‌رمتی داوا ده‌کات خالی بو‌ بکو‌تری‌ت.

٨٧- بَابُ الْمُسْتَوْشِمَةِ

٥٩٤٦- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عُمَارَةَ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَى عَمْرُؤَ بَامْرَأَةٍ تَشِمُّ، فَقَامَ فَقَالَ: أَنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ مَنْ سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْوَشْمِ؟ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَقُمْتُ فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَنَا سَمِعْتُ. قَالَ: مَا سَمِعْتَ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا تَشِمْنَ وَلَا تَسْتَوْشِمْنَ».

(١) بې‌وانه: ٤٨٦.

(٢) بې‌وانه: ٢٠٨٦.

٨٧- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرتهی داوا دهکات خالی بۆ بکوتن

٥٩٤٦- ئه‌بو زورعه گێڕایه‌وه که ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه ده‌لی: ژنیک هینرا بۆ لای عومه‌ر رضی الله عنه خالی ده‌کو‌تا، عومه‌ریش هه‌ستا وتی: سویندتان دهم به‌خوا کۆ دهرباره‌ی خال کوتان له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلی الله علیه و آله فهرمووده‌یه‌کی بیستوو؟ ئه‌بو هورمیره‌ش رضی الله عنه وتی: منیش هه‌ستام وتم: ئه‌ی پیشه‌وای باومرداران من بیستوومه، وتی: چیت بیستوو؟ وتی: له پیغه‌مبه‌رم صلی الله علیه و آله بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئافه‌رتان نه‌خال بکوتن و نه‌داوا بکه‌ن خالتان بۆ بکوتری)).

٥٩٤٧- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ لَعَنَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ ^(١).

٥٩٤٧- عوبه‌یدوللا ده‌لی: نافع له ئیبنو عومه‌ره‌وه رضی الله عنه بۆی گێڕامه‌وه وتی: پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله نه‌فرینی کرد لهو ئافه‌رته‌ی قز ده‌لکینی و لهو ئافه‌رته‌ش داوا ده‌کات قزی بۆ بلکین، وه ئه‌و ئافه‌رته‌ی خال ده‌کو‌تی و ئه‌و ئافه‌رته‌ی داوا ده‌کات خالی بۆ بکوتن)).

٥٩٤٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُعَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ، مَا لِي لَا أَلْعَنَ مَنْ لَعَنَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ ^(٢).

(١) پروانه: ٥٩٣٧.

(٢) پروانه: ٤٨٨٦.

٥٩٤٨-عهلقمه له عهبدووللآوه دهگیرێتهوه وتووێهتی: خوا نهفرینی کردوه له ئافرمسانی خال کۆت و لهو ئافرمتانەش داوا دهکەن خالیان بۆ بکوتریت، وه ئهو ئافرمتانە (موو ههڵدهگرن و) ئهو ئافرمتانە موویان بۆههڵدهگرن^(١)، ههروهها ئهو ئافرمتانە دانانیان شاش دهکەن بۆ جوانی، ئهو ئافرمتانە دروست کراوهکانی خوا دهگۆرن، (عهبدووللآ وتی): چۆن نهفرین ناکەم له یهکی پیغه مبهری خوا نهفرینی لی کردوه، ئهویش له قورئانهکهی خوا دایه^(٢).

٨٨- بابُ التَّصَاوِيرِ

٥٩٤٩- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَصَاوِيرُ». وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ، سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ: سَمِعْتُ أَبَا طَلْحَةَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ.

٨٨- باسی (حوکمی) وینه کیشان^(٤)

٥٩٤٩- ئیبنو عهباس دهلی: له ئهبو تهلجم رضي الله عنه بیست دمیوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فەر موویهتی: (فریسته ناچیته ماییکهوه که سهگی تیابی یان وینهی پهیکهری تیابیت)). له یس دهلی: یونس بۆی گیرامهوه له ئیبنو شیهابهوه وتی: عوبهیدوللآ بۆی گیرامهوه که له ئیبنو عهباسی رضي الله عنه بیستووه وتی: له ئهبو تهلجم رضي الله عنه بیستووه وتی: له پیغه مبهرم ﷺ بیستووه^(١).

(١) ئهو ئافرمتانە مووی دهم و چاویان بۆ ههڵدهگرن و لای دهبن.

(٢) مهبهستی ئهم ئایه تهیه: (ئهو ی پیغه مبهر ﷺ بۆ هیناون و فرهانی پیکردوون وهری بگرن).

(٣) پروانه: ٣٢٢٥.

(٤) دروست کردنی و بهکارهێنانی و ههلواسین و دانانی.

٨٩- بابُ عَذَابِ الْمُصَوِّرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

٥٩٥٠- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ قَالَ: كُنَّا مَعَ مَسْرُوقٍ فِي دَارِ يَسَارِ بْنِ مُمَرٍّ، فَرَأَى فِي صَفِّهِ مَآثِيلَ فَقَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُصَوَّرُونَ».

٨٩- باسی سزای وینه کیشان^(٣) له قیامهتدا

٥٩٥٠- موسلیم دهلی: ئیمه له گهه له مهسروقدا له مائی یه ساری کورێ نومهیر بووین له هه یوانی^(٣) ماله کهیدا چهند په یکه ریکی بینی، جا (مهسروق) وتی: له عهبدو للام ﷺ بیست وتی: له پیغه مبهرم ﷺ بیست فهرمووی: ((بهراستی سه خترین کهس له سزادا لای خوا له رۆزی قیامهتدا وینه کیشان)).

٥٩٥١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمَرَ ﷺ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الَّذِينَ يَصْنَعُونَ هَذِهِ الصُّورَ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ»^(٤).

٥٩٥١- نافع دهلی: عهبدو للای کورێ عومهر ﷺ بۆی گیرایهوه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان نهو که سانهی نهو وینانه دروست ده کهن له رۆزی قیامهتدا سزا دمهترین، بییان دهوتری: نهو وینانهی دروستان کردوه گیانیان بکهن به بهردا)).

(١) بۆیه نهو رسته موعه لهقی هیناوه چونکه بهراشکاوی ئیبنو شیهاب وماموستا کهی و تا دهرواته سهروهه هه موویان وشه ی بیستیان بهکارهیناوه که گومان ناهیلن که له یه کریان بیستوه، که به پیچهوانه ی رسته ی فهرمووده که ی پیشوو که به وشه (عن) هیناویه تی که راشکاو نییه له لی بیستندا.

(٢) نهوانه ی وینه دروست ده کهن.

(٣) صُفَّة: به تاق و گهنجینه و هه یوان و حه وشه دهوتری.

(٤) پروانه: ٧٥٥٨.

٩٠- بَابُ نَقْضِ الصُّورِ

٥٩٥٢- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَصَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حِطَّانٍ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا حَدَّثَتْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا فِيهِ تَصَالِبٌ إِلَّا نَقَضَهُ.

٩٠- باسی نه‌هێشتن و شێواندن وینه و په‌یکه‌ره‌کان

٥٩٥٢- عیمیرانی کوری حیتان ده‌گیرێته‌وه که عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بۆی گیرایه‌وه: که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هیچ شتیکی له مائی خۆیدا نه‌ده‌هێلا که وینه‌ی تیا بوايه (یان په‌یکه‌ر بوايه)، ئیلاا ده‌یشیواند.^(١)

٥٩٥٣- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ دَارًا بِالْمَدِينَةِ، فَرَأَى فِي أَعْلَاهَا مُصَوَّرًا يُصَوِّرُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي، فَلْيَخْلُقُوا حَبَّةً، وَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً». ثُمَّ دَعَا بِتَوْرٍ مِنْ مَاءٍ فَغَسَلَ يَدَيْهِ حَتَّى بَلَغَ إِنْطَهُ، فَقُلْتُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، أَشَيْءٌ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: مُنْتَهَى الْجِلْيَةِ^(٢).

٥٩٥٣- ئەبو زورعه ده‌ئێ: له‌گه‌ڵ ئەبو هوره‌یره‌دا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ چووینه مائیکه‌وه له مه‌دینه^(٣)، جا لای سه‌ره‌وه‌ی مائه‌که‌وه وینه‌کیشیکی بینی وینه‌ی ده‌کیشا، (ئەبو هوره‌یره‌) وتی: له‌ پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیستوو ده‌یفه‌رموو: ((کێ له‌وه‌ سته‌مکارتره‌ نیازی بێ دروست کراوی وه‌ک دروست کراو من دروست بکات، ده‌ی با ده‌نکه‌ گه‌نمێک دروست که‌ن، وه‌ با می‌رووله‌یه‌ک دروست بکه‌ن))، له‌ پاشان

(١) ئەگه‌ر قوماش بوايه ده‌یدران تا به‌ وینه نه‌مین، ئەگه‌ر په‌یکه‌ر بوايه ده‌یشکاند.

(٢) پروانه: ٧٥٥٩.

(٣) مائی مه‌روانی کوری چه‌که‌م بوو وه‌ک له‌ موسلیمدا هاتوو. به‌ژماره‌ (٢١١١).

داواى (تەشتیک^(١)) ئاوى کرد (دەستنوێژى گرت)، وە هەردوو دەستی شۆرد تا گەشتە بن هەنگلی، (ئەبو زورعە دەلی) منیش وتم: ئەى ئەبو هورەیرە ئایا ئەمە^(٢) شتیک بوو لە پێغەمبەری خوات ﷺ بیستوو؟ ئەبو هورەیرە وتی: (گەشتنى ئاو تا بن هەنگل) تانەو جیگایە ئالتون دەکرێتە دەست (ی باوەردار لە بەهەشتدا).

٩١- بَابُ مَا وَطِنَ مِنَ النَّكَاوِيرِ

٥٩٥٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْقَاسِمِ -وَمَا بِالْمَدِينَةِ يَوْمَئِذٍ أَفْضَلُ مِنْهُ- قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَرَتْ بِقِرَامٍ لِي عَلَى سَهْوَةٍ لِي فِيهَا تَمَائِيلٌ، فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هَتَكَهُ وَقَالَ: «أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللَّهِ». قَالَتْ: فَجَعَلَنَاهُ وَسَادَةً أَوْ وَسَادَتَيْنِ^(٣).

٩١- باسی ئەو وێنانەى ژێر پێ دەخريت

٥٩٥٤- عایشە ر.ھ. دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ لە سەفەریک هاتەو، منیش تاقی یا گەنجینەیه‌کم بە‌پەردمیەك كه هی خۆم بوو داپۆشیوو، وێنەى تیا بوو، ئینجا كه پێغەمبەری خوا ﷺ بینی لای برد و فەرموو: ((سەخت‌ترین كەس لە سزادا لە رۆژی قیامەتدا ئەوانەن لاسای (خوا) دەكەنەو لە دروست كردندا))، عایشە ر.ھ. دەلی: پەردەكەمان كرد بە پشتیەك یا دوو پشتی.

(١) تۆر: دەفرێكه وهك تەشت.

(٢) ئاوى دەست شۆردنى تا بن هەنگلی گەياندوو.

(٣) پروانه: ٢٤٧٩.

٥٩٥٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دَاوُدَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ سَفَرٍ، وَعَلَّقْتُ دُرْنُوكًا فِيهِ مَمَائِلٌ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَنْزِعَهُ، فَنَزَعْتُهُ^(١).

٥٩٥٥- عایشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: پێغه‌مبەر ﷺ له‌سه‌فه‌ر هاته‌وه‌ په‌ردمیه‌کی توکنم هه‌لواسیوو وینه‌ی تیا بوو، فه‌رمانی پێکردم که لای به‌م، منیش لام برد.

٥٩٥٦- وَكُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ^(٢).

٥٩٥٦- (عایشه رضی اللہ عنہا ده‌لی:) وه‌من خۆم له‌گه‌ل پێغه‌مبهردا ﷺ له‌ ئاوی یه‌ک ته‌شت خۆمان ده‌شووی.

٩٢- بَابُ مَنْ كَرِهَ الْقُعُودَ عَلَى الصُّورَةِ

٥٩٥٧- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا أَنَّهَا اشْتَرَتْ مُرْقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ بِالْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ. فَقُلْتُ: أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مِمَّا أَذْنَبْتُ؟ قَالَ: «مَا هَذِهِ التَّمْرِقَةُ؟». قُلْتُ: لَتَجْلِسَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدهَا. قَالَ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذِّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ. وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورَةُ»^(٣).

٩٢- باسی ئه‌وه‌ی دانیه‌شتن له‌سه‌ر وینه‌ی لانا په‌سه‌نده

٥٩٥٧- قاسیم له‌ عایشه‌ی دایکی باوم‌پ‌داران رضی اللہ عنہا ده‌گێڕێته‌وه‌: که ئه‌و (عایشه) قالیچه‌یه‌کی^(٤) ک‌ری که وینه‌ی تێدا‌بوو، جا کاتی پێغه‌مبهری خوا ﷺ قالیچه‌که‌ی بی‌نی له‌ به‌رده‌م ده‌رگا‌که‌دا وه‌ستا و نه‌هاته‌ ژوور‌وه‌و، بۆیه‌ وتم: ئه‌ی پێغه‌مبهری

(١) پروانه: ٢٤٧٩.

(٢) پروانه: ٢٥٠.

(٣) پروانه: ٢١٠٥.

(٤) قالیچه: واته: قالیبه‌کی بچوک.

خوَا ښځه په شیمانم و دهگه پیمه وه بو لای خوا له و گونا هه ی کردوومه، فهرمووی: ((نهم قالیچه یه جیهه؟)) وتم: کریومه بو تو تا له سهری دانیشیت و له سهری بجهوی، پیغه مبهری خواش ښځه فهرمووی: ((بیگومان خاومنی نهم وینانه له رۆزی دوا پیدا سزا دمدرین و پیمان دموتریت: نه وهی دروستان کردوه زیندووی که نه وه، وه بهراستی فریشته ناروا ته مالیکه وه که وینه ی تیدا بیت)).

٥٩٥٨- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ -صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورَةُ». قَالَ بُسْرٌ: ثُمَّ اشْتَكَى زَيْدٌ فَعُدْنَا لَهُ، فَإِذَا عَلَى بَابِهِ سِتْرٌ فِيهِ صُورَةٌ، فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللَّهِ -رَبِيبِ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَلَمْ يُخْبِرْنَا زَيْدٌ عَنِ الصُّورِ يَوْمَ الْأَوَّلِ؟ فَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: أَلَمْ تَسْمَعْهُ حِينَ قَالَ إِلَّا رَفَمًا فِي تَوْبٍ؟ وَقَالَ ابْنُ وَهْبٍ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو -هُوَ ابْنُ الْحَارِثِ- حَدَّثَهُ بُكَيْرٌ، حَدَّثَهُ بُسْرٌ، حَدَّثَهُ زَيْدٌ، حَدَّثَهُ أَبُو طَلْحَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ^(١).

٥٩٥٨- بوکهیر له بوسری کوری سه عیده وه نه ویش له زمیدی کوری خالیده وه دهگه پیرته وه له نه بی ته له هی هاوه لی پیغه مبه ره وه ښځه ده لی: بیگومان پیغه مبه ری خوَا ښځه فهرمووی: ((بهراستی فریشته کان نارونه مالیکه وه وینه ی تیدا بیت))، بوسر ده لی: له پاشان زمید نه خوش کهوت و سهر داتمان کرد، جابینیمان په ردمیه ک به دمرگا که یه وه بوو وینه ی تیا بوو، وتم به عوبه یدوللای کو له به سی مهیموونه ی خیزانی پیغه مبه ر ښځه نایا زمید دمرباری وینه رۆزی پېشوو هه والی نه داینی؟ عوبه یدوللش وتی: نه ی گویت لی نه بوو کاتی وتی: مه گه ر نه خش بی له پوښاکدا؟)).

ئیبینو و مهب وتی: عه مر که کوری حاریسهیه- بۆی گێراپینهوه وتی: بوکهیر بۆی گێراومتهوه نهویش بوسر بۆی گێراومتهوه نهویش زمید بۆی گێراومتهوه نهبو تهلهش بۆنهوی گێراومتهوه له پیغه مبهرموه ﷺ^(١).

٩٣- باب كَرَاهِيَةِ الصَّلَاةِ فِي التَّصَاوِيرِ

٥٩٥٩- حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مَيْسَرَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ سَتَرَتْ بِهِ جَانِبَ بَيْتِهَا، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ: «أَمِيطِي عَنْي، فَإِنَّهُ لَا تَزَالُ تَصَاوِيرُهُ تَعْرِضُ لِي فِي صَلَاتِي»^(٢).

٩٣- باسی ناپه سهندی نوێ کردن به پۆشاکیکهوه وینهی تیا بیت

٥٩٥٩-ئه نهس ﷺ دهلی: عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا په ردهیهکی رها و رهنگی نه خشاری هه بوو، به شیکی ماله که ی داپۆشیبوو، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی بی: ((ئهم به رده لابه و دووری بخه رموه لیم، چونکه به راستی وینه کانی دیته به رچاوم له نوێز که مدا)).

٩٤- باب: لَا تَدْخُلُ الْمَلَانِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ

٥٩٦٠- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ -هُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ- عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: وَعَدَ النَّبِيُّ ﷺ جِبْرِيلَ قَرَأَتْ عَلَيْهِ، حَتَّى اشْتَدَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ فَلَقِيَهُ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا وَجَدَ، فَقَالَ لَهُ: إِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلَا كَلْبٌ^(٣).

(١) ئهم رسته ی بۆ نهوه هتاوه بلیت ئهم راویانه هه موو له یه کتریان بیستوووه بۆیه کتریان گێراوه تهوه ده ما و ده م.

(٢) پروانه: ٣٧٤.

(٣) پروانه: ٣٢٢٧.

٩٤- باسیک: فریشتهکان نارونه مالیکهوه وینهی تیدا بیت

٥٩٦٠- سالم له باوکیهوه (عهبدوڼلای کوری عومهر) ﷺ دهگیرپتهوه وتی: جبریل ﷺ به لینی به پیغه ممبر ﷺ دا (له کاتیکدا سهردانی بکات^(١)), به لام دووا کهوت ههتا به لای پیغه ممبرهوه ﷺ زور سهخت بوو, ئینجا پیغه ممبر ﷺ له مال جووه دهرهوه جبریل ﷺ پی گه یشت, پیغه ممبریش ﷺ سکالای نهو دواکهوتنه ی لای کرد, نهویش^(٢) فرمووی: ((بیگومان نیمه^(٣) ناچینه مالیکهوه وینه یا سهگی تیدا بیت)).

٩٥- بابُ هَنْ لَمْ يَدْخُلْ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ

٥٩٦١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا رَوَى النَّبِيُّ ﷺ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا اشْتَرَتْ مُرْقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ، فَعَرَفَتْ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةَ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ، مَاذَا أَذْنُبْتُ؟ قَالَ: «مَا بَالُ هَذِهِ النُّمُرَةِ؟». فَقَالَتْ: اشْتَرَيْتُهَا لِتَقْعَدَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدَهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذِّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ» وَقَالَ: «إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ»^(٤).

٩٥- باسی که سیک نه چیتته مالیکهوه وینهی تیدا بیت

٥٩٦١- قاسیمی کوری موحه ممد له عائیشهی دایکی باوهرداران ﷺ دهگیرپتهوه: که عائیشه بو ی گیراوهتهوه که نهو (عائیشه) قالیچهیهکی کری وینهی تیدا بوو,

(١) نه زیاد له موسلیمدا هاتوه (ارشاد الساری: ١٢/٦٢٨).

(٢) واته: جبریل ﷺ.

(٣) فریشتهکان.

(٤) پروانه: ٢١٠٥.

جا کاتی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قالیچه‌که‌ی بی‌نی له به‌رده‌م دەرگا‌که‌دا وه‌ستا و نه‌هاته ژووره‌وه، عایشه‌ش به‌ده‌م و چاویدا زانی پێی ناخۆشه، بۆیه وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا چ گونا‌هی‌کم کردوه په‌شیمانم و ده‌گه‌رپمه‌وه بۆ لای خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی؟ فهرمووی: ((ئهم قالیچه‌یه جیه؟)) ووتی: کرپومه بۆتۆ تا له‌سه‌ری دانیشت و له‌سه‌ری بخه‌وی، پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((بی‌گومان خاوه‌نی ئهم وێنانه له رۆژی دوا‌ییدا سزا ده‌درێن و پێیان ده‌وتریت: ئه‌وه‌ی دروستان کردوه زیندووی که‌نه‌وه))، وه فهرمووی: ((به‌راستی فریشته نارواته مایه‌که‌وه که وێنه‌ی تیدا بیت)).

٩٦- بَابُ مَنْ لَعَنَ الْمُصَوِّرَ

٥٩٦٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ اشْتَرَى غُلَامًا حَجَّامًا فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الدَّمِّ، وَثَمَنِ الْكَلْبِ، وَكَسْبِ الْبَغِيِّ، وَلَعَنَ أَكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ، وَالْمُصَوِّرَ^(١).

٩٦- باسی ئه‌وه‌ی نه‌فرینی کردوه له وێنه‌ کێش

٥٩٦٢- عه‌ونی کوری ئه‌بی جوحه‌یفه له باوکیه‌وه ﷺ ده‌گێرپته‌وه که باوکی کۆیله‌یه‌کی می‌رد مندالی که‌له‌شاخ گری کړی، ئینجا وتی: به‌راستی پێغه‌مبه‌ر ﷺ رپگری کرد له نرخ، وه نرخ‌ی سه‌گ، وه پا‌ره په‌یدا‌کردنی ئافره‌تی داوین پیس، وه‌نه‌فرینی کرد له سوو‌خۆر و سوود‌مر، وه ژنی خال کۆت و ژنی خال بۆ کو‌تراو و وێنه‌ کێش.

٩٧- بابُ: مَنْ صَوَّرَ صُورَةً كُفِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفَخَ فِيهَا الرُّوحَ،

وَلَيْسَ بِنَافِخٍ

٥٩٦٣- حَدَّثَنَا عَيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: سَمِعْتُ النَّضَرَ بْنَ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ يُحَدِّثُ قَتَادَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ وَهُمْ يَسْأَلُونَهُ وَلَا يَذْكُرُ النَّبِيَّ ﷺ، حَتَّى سُئِلَ فَقَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدًا ﷺ يَقُولُ: «مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُفِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفَخَ فِيهَا الرُّوحَ، وَلَيْسَ بِنَافِخٍ»^(١).

٩٧- باسیک: هەر که‌سی وێنه‌یه‌ک درووست بکات، له

رۆژی قیامه‌تدا داواى لى ده‌کرى که گیان بکات

به‌به‌رىدا، ئه‌ویش ناتوانى گیان بکات به‌به‌رىدا

٥٩٦٣-سه‌عید ده‌لى: له نه‌زرى کو‌پى نه‌نه‌سى کو‌پى مالیکم بیست بو‌ قه‌تاده‌ی ده‌گپ‌راپه‌وه‌ وتی: من لای ئیبنو عه‌بباس بووم ﷺ خه‌لکه‌که‌ په‌رسیاران لى ده‌کرد و ئه‌ویش ناوی په‌یغه‌مبه‌رى ﷺ نه‌ده‌هینا، هه‌تا په‌رسیارى لى کرا، ئینجا وتی: له موحه‌مهدم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌رکه‌سێک وێنه‌یه‌ک دروست بکات له دونیادا، له رۆژی قیامه‌تدا داواى لى ده‌کرى رۆح بکات به‌به‌رىدا، ئه‌ویش ناتوانى رۆح بکات به‌به‌رىدا)).

٩٨- بابُ الْإِرْتِدَافِ عَلَى الدَّابَّةِ

٥٩٦٤- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو صَفْوَانَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَكِبَ عَلَى حِمَارٍ عَلَى إِكَاْفٍ عَلَيْهِ قَطِيفَةٌ قَدِ كَيْتَتْ، وَأَرْدَقَ أَسَامَةُ وَرَأَاهُ^(٢).

(١) پروانه: ٢٢٢٥.

(٢) پروانه: ٢٩٨٧.

٩٨- باسی (دروسته) سوارکردنی که سیک له پاشکودا له سواری و لاخدا

٥٩٦٤- نوسامه‌ی کوری زهید رحمه الله دهگیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا رحمه الله سواری گویدریریک بوو به‌سەر کورتانیکه‌وه که هه‌یفه‌یه‌کی هه‌ده‌کییه‌ی به‌سەر‌وه بوو، نوسامه‌شی خستبوویه پاشکوی خویه‌وه.

٩٩- بابُ الثَّلَاثَةِ عَلَى الدَّابَّةِ

٥٩٦٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رحمه الله قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مَكَّةَ اسْتَقْبَلَهُ أُغَيْلَمَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَحَمَلَ وَاحِدًا بَيْنَ يَدَيْهِ وَالْآخَرَ خَلْفَهُ ^(١).

٩٩- باسی (دروسته) سێ کهس سواری و لاخیک بن

(٥٩٦٥- عه‌بدو‌ل‌لای کوری عه‌بباس رحمه الله ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رحمه الله کاتی بهاتایه بو مه‌که‌که منداڵ و کورانی نه‌وه‌ی عه‌بدو‌لو‌تته‌لیب پێش‌و‌ازیان لێ‌ده‌کرد و ده‌هاتن به‌ پیریه‌وه، پیغه‌مبه‌ریش صلى الله عليه وسلم یه‌کیکیانی له‌ به‌رده‌میدا سوار ده‌کرد و نه‌وه‌ی که‌شیانی له‌ پاشکویدا سوار ده‌کرد.

١٠٠- بابُ حَمَلِ صَاحِبِ الدَّابَّةِ غَيْرُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ

وَقَالَ بَعْضُهُمْ: صَاحِبُ الدَّابَّةِ أَحَقُّ بِصَدْرِ الدَّابَّةِ، إِلَّا أَنْ يَأْذَنَ لَهُ.
٥٩٦٦- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ: ذَكَرَ الْأَشْرُ الثَّلَاثَةَ عِنْدَ عِكْرِمَةَ، فَقَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَقَدْ حَمَلَ قَتْمٌ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَالْفَضْلُ خَلْفَهُ - أَوْ قَتْمٌ خَلْفَهُ، وَالْفَضْلُ بَيْنَ يَدَيْهِ - فَأَيُّهُمْ شَرٌّ أَوْ أَيُّهُمْ خَيْرٌ؟ ^(٢).

(١) پروانه: ١٧٩٨.

(٢) پروانه: ١٧٩٨.

١٠٠- باسی خاوهنی و لاخ که سیکی تر له بهردهمیدا سوار کات

وه که سیک^(١) دهلی: خاوهنی ولاغه که له پیشره له پیشه وه سوار بی، مه گهر خوئی مؤلّت بدات (که سیکی تر له پیشیه وه سوار بییت).
 ٥٩٦٦- ئه یوب دهلی: لای عیکریمه باسی خراپترینی سی که سه که^(٢) کرا، ئه ویش وتی: ئیبنو عه عباس رضی الله عنه وتی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه هات (بو مه که به سوار و شتریکه وه)، له هه مان کاتدا قوسه می له بهردهم خویدا سوار کردبوو فه زلیش له پاشکویدا، یان قوسه می له پاشکویدا سوار کردبوو فه زلیش له بهردهمیدا- جا کامیان خراپن؟ یان کامیان چاکن؟.

١٠١- باب

٥٩٦٧- حَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضی الله عنه، قَالَ: بَيْنَا أَنَا رَدِيفُ النَّبِيِّ ﷺ لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ إِلَّا آخِرَةُ الرَّحْلِ، فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. قَالَ: «هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ؟». قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «حَقُّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا». ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. فَقَالَ: «هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ إِذَا فَعَلُوهُ؟». قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ»^(٣).

(١) عامیر شهعه بی وا دهلی.

(٢) که پیکه وه سوار و لاغیک ده بن.

(٣) پروانه: ٢٨٥٦.

١٠١- باسیک

٥٩٦٧- ئه‌نه‌سی کوری مالیک له موعازی کوری جه‌به‌له‌وه ﷺ ده‌گێرێته‌وه و ده‌لی: له کاتی‌کدا من له پاشکۆی پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ بووم له نیوان من و ئه‌ودا ته‌نها کۆتای کورتان (ی و شتر) هه‌بوو، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((ئهی موعاز)) وتم: له خزمه‌تام گوێرايه‌لتم ئهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆش نوودی تۆ به ده‌ست دینم، پاشان ماوه‌یه‌ک رۆشت ئینجا فه‌رمووی: ((ئهی موعاز)) وتم: له خزمه‌تام گوێرايه‌لتم ئهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ نووری تۆ به‌ده‌ست دینم، پاشان ماوه‌یه‌ک رۆشت ئینجا فه‌رمووی: ((ئهی موعاز)) وتم: له خزمه‌تام گوێرايه‌لتم ئهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ نووری تۆ به‌ده‌ست دینم، فه‌رمووی: ((ئایا دهمانی مافی خوا چیه‌ له‌سه‌ر به‌نده‌کانی؟)) وتم: خوا و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ زاناترن، فه‌رمووی: ((مافی خوا له‌سه‌ر به‌نده‌کانی ئه‌وه‌یه‌ بیه‌رستن و هیچ شتێک نه‌که‌نه هاوبه‌شی))، له پاشان ماوه‌یه‌ک رۆشت، له پاشان فه‌رمووی: ((ئهی موعازی کوری جه‌به‌ل))، وتم: فه‌رمان به‌ردارتم ئهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆش نوودی تۆ به‌ده‌ست دینم، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا دهمانی مافی به‌نده‌کان له‌سه‌ر خوا چیه‌؟ ئه‌گه‌ر مافی خوایان ئه‌نجام دا؟)) وتم: خواو پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ زاناترن، فه‌رمووی: ((مافی به‌نده‌کان له‌سه‌ر خوا ئه‌وه‌یه‌ که سزایان نه‌دات)).

١٠٢- بابُ إِرْدَافِ الْمَرْأَةِ خَلْفَ الرَّجُلِ

٥٩٦٨- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ صَبَاحٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبَّادٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ خَيْبَرٍ، وَإِنِّي لَرَدِيفُ أَبِي طَلْحَةَ، وَهُوَ يَسِيرُ وَبَعْضُ نِسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، رَدِيفُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذْ عَثَرَتِ النَّاقَةُ فَقُلْتُ: الْمَرْأَةُ. فَنَزَلَتْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّهَا أُمُّكُمْ». فَشَدَدْتُ الرَّحْلَ وَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا دَنَا -أَوْ رَأَى الْمَدِينَةَ- قَالَ: «آيِبُونَ تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبَّنَا حَامِدُونَ»^(١).

١٠٢- باسی (دروسته) ئافرهت له پاشکۆی پیاوهوه^(١)

سواری و لاخ بکریټ

٥٩٦٨- نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ له خه یبه ر گه راپینه وه، من له پاشکۆی ولاغه که ی نه بی ته لحه دا بووم، دهر وشت یه کیك له خیزانه کانی پیغه مبهری خواش ﷺ له پاشکۆی پیغه مبهری خوادا بوو ﷺ، له پر م حوشره که سهر سمیدا وتم: ناگاداری ژنه که به، جا من دابه زیم پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((نه وه صفیه ی دایکتانه)) نینجا کورتانه که م توند کرده وه و پیغه مبهری خوا ﷺ سوار بوو، جا کاتی نزیک بوویه وه له مه دینه- یان مه دینه ی بینی فهرمووی: ((گه راوانی، ته و به کارانی، په رستکاران، بو په رومردگار مان سوپاس گوزارین)).

١٠٣- بابُ الاسْتِلقاءِ، وَوَضْعِ الرَّجْلِ عَلَى الْأُخْرَى

٥٩٦٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ بْنِ مَعِيْنٍ، عَنْ عَمْرِو أَنَّهُ أَبْصَرَ النَّبِيَّ ﷺ يَضْطَجِعُ فِي الْمَسْجِدِ، رَافِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى^(٢).

١٠٣- باسی له سهر گازه ره ی پشت راکشان، وه دانانی

لاقیك له سهر لاقه که ی تر

٥٩٦٩- عه ببادی کوری ته میم له مامه یه وه ﷺ ده گیر پته وه ده لئ: که نه و پیغه مبهری خوی ﷺ بینی له مزگه وتدا به پشته پالکه وتبوو، لاقیکی نابوویه سهر لاقه که ی تری.

(١) له پاشکۆی پیاوی مه حره مدا.

(٢) پروانه: ٤٧٥.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧٨- کتابُ الأدب

به ناوی خواي به خشنده میهره بان

٧٨- په راوی نادابه کان

١- بابُ البرِّ والصَّلة قولُ الله ﷻ: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ حُسْنًا ۖ﴾ العنكبوت ٥٩٧٠- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: الْوَلِيدُ بْنُ عِيزَارٍ أَخْبَرَنِي قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ يَقُولُ: أَخْبَرَنَا صَاحِبُ هَذِهِ الدَّارِ - وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ - قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ: أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: «الصَّلَاةُ عَلَى وَفْتِهَا». قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «تُمْ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ». قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ». قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ، وَلَوْ اسْتَرْذَنُتُهُ لَرَأَدَنِي^(١).

١- باسی چاکه کردن (له گه‌ل دایک و باوک) په یوه ندى
خزمايه تى و ئهم فهرمايشته ی خوا ﷻ: ((وه فهرمانمان
داوه به ئاده مى که چاکه له گه‌ل دایک و باوکیدا بکات))

٥٩٧٠- وه لیدی کورې عیزار وتی: له نه‌بوعه‌مری شه‌یابانیم بیست دمیوت
خاومنی ئهم خانوو- به‌دمستی ناماژهی کرد بو خانوو ده‌کهی عه‌بدوللا ﷺ - بو ی
گیراینه‌وه وتی: پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر کرد ﷺ کام کرده‌وه لای خوا
خوشه‌ویستره؟ فهرمووی: ((نوێژکردن له‌سهرمتای کاته‌که‌یه‌وه))، وتی: پاشان چ
کرده‌ومیه‌کی تر؟ فهرمووی: ((پاشان چاکه‌کردن له‌گه‌ل دایک و باوکدا))، وتی:

پاشان چی تر؟ فهرمووی: ((خه‌بات و تیکۆشان له‌پیناو ئایینی خوادا))،
عه‌بدوللا وتی: ئه‌مانه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیی وتم و بۆی باس کردم، وه ئه‌گهر
پرسیاری زیاترم بکردایه وه‌لامی زیاتری ده‌دامه‌وه.

٢- باب: مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ الصُّبْحَةِ؟

٥٩٧١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ شُرَبْمَةَ، عَنْ أَبِي
زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَحَقُّ
بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ: «أُمُّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «أُمُّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «أُمُّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أَبُوكَ».
وَقَالَ: ابْنُ شُرَبْمَةَ وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ: حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ مِثْلَهُ.

٢- باسیک: کئ شیاوترینه به‌جوانی هاورپیه‌تی کردن؟

٥٩٧١- ئه‌بو هورمیره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیاویک هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتی:
ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کئ شیاوترین که‌سه به‌جوانی هاورپیه‌تی بکه‌م؟
فهرمووی: ((دایکت)) وتی: پاشان کئ؟ فهرمووی: ((دایکت)) وتی: پاشان کئ؟
فهرمووی: ((دایکت)) وتی: پاشان کئ؟ فهرمووی: ((باوکت)).
ئیبنو شوبومه و یه‌حیای کوری ئه‌یوب ده‌لین: ئه‌بو زورعه وینه‌ی
فهرمووده‌که‌ی پیشووی گپ‌رایه‌وه.

٣- باب: لَا يُجَاهِدُ إِلَّا بِإِذْنِ الْوَالِدَيْنِ

٥٩٧٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ وَشُعْبَةَ قَالَا: حَدَّثَنَا حَبِيبٌ ح.

قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَجَاهِدُ؟ قَالَ: «لَكَ أَبَوَانِ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «فَفِيهِمَا فَجَاهِدُ»^(١).

٣- باسیک: (باوه‌ردار) خه‌بات ناکات به‌رم‌زامه‌ندی باوک و دایکی نه‌بیّت

٥٩٧٢-عه‌بدووللای کوری عه‌مر ﷺ ده‌لی: پیاویک عه‌رزی پیڤه‌مبه‌ری ﷺ کرد ئایا جیهاد بکه‌م؟ فه‌رمووی: ((باوک و دایکت هه‌یه)) وتی: به‌لی. فه‌رمووی: ((بکه‌پرێروه)) له‌ چاکه‌کردن له‌ گه‌ل نه‌وان تی‌بکۆشه و خۆت ماندوو بکه‌)).

٤- باب: لَا يَسُبُّ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ

٥٩٧٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ أَنْ يَلْعَنَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ يَلْعَنُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ؟ قَالَ: «يَسُبُّ الرَّجُلُ أَبَا الرَّجُلِ، فَيَسُبُّ أَبَاهُ، وَيَسُبُّ أُمَّهُ».

٤- باسیک: باوه‌ردار جنیو به‌ باوک و دایکی نه‌دات

٥٩٧٣- عه‌بدووللای کوری عه‌مر ﷺ ده‌لی: پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((به‌راستی له‌ تاوانه هه‌ره گه‌وره‌کان نه‌ومیه که مروّف جنیو به‌ باوک و دایکی بدات))، وترا: نه‌ی پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ مروّف چۆن جنیو به‌ باوک و دایکی ده‌دات؟ فه‌رمووی: ((که‌سیک جنیو به‌ باوکی که‌سیک ده‌دات، به‌و هۆیه‌وه که‌سه‌که جنیو به‌ باوکی ده‌دات، وه جنیو به‌ دایکی ده‌دات (نه‌ویش جنیو به‌ دایکی ده‌دات))).

٥- بَابُ إِجَابَةِ دُعَاءِ مَنْ يَرَى وَالِدَيْهِ

[illegible]

0- باسی گیرابوونی دووعای نهو که سهی چاکه ی له گهل دایک و باوکیدا کردوه

٥٩٧٤- عه بدوللای کورپی عومهر ﷺ له پیغه مبهروه ﷺ دهگیریته وه فهرمووی:
((له کاتیکدا سی کهس به رینگادا دهرۆشتن باران لی داکردن و رۆشتنه
نه شکه و تیکه وه له شاخیکدا، نهنجا به ردیکی گه وره له شاخه که وه به ربوویه وه
دهرگای نه شکه و ته که ی لی گرتن، جا له ناو خویاندا به یه کتریان وت: ورد ببنه وه
و سهیربکه ن نهو کرده و چاکانه ی که له بهر خوا کردووتانه^(١) پییان بپارینه وه
له خوا، به لکو خوا رزگارتان کات له م به لایه، ئینجا یه کیکیان وتی: نه ی خواجه
من دایک و باوکیکی پیری به ته مه نهم هه بوو، وه چهند مندالیک ی ورد و
بچووکیشم هه بوو، وه نازه لم دهله و مراند بو بژیویان، که ئیواران دهاته مه وه (بو
ماله وه) شیر ی نازه له کانم دده دۆشی و سه رتا پیش منداله کانم ده مدا به دایک و
باوکم بیخونه وه، جا (رۆژیکیان) دارکردنه وه دووری خسته مه وه نه هاته مه وه تا
شه و به سه ردا هات، (که هاته مه وه) بینیم دایک و باوکم خه وتوون، جا جاران
چۆن نازه له کانم دده دۆشی هه روا دۆشیم، ئینجا شیر که م هی ناو به راسه ریا نه وه
راوه ستام دلم نه هات خه به ریان که مه وه، پیشم خوش نه بوو بیده م به منداله کان
پیش نه وان بیخونه وه، منداله کانیش هه ر زاق زوقیان بوو له بهر پیمدا، هه ر به
جوړه من و نه وان ماینه وه هه تا دنیا رپووناک بوویه وه. نه ی خواجه نه گه ر
خوت لات وایه نه مه م له بهر رهمه ندی تو نه نجام داوه دهروو یه کمان لی
بکه ره وه ئاسمانی لی وه ببینین، ده لی: جا که لینیکیان لی کرایه وه و ئاسمانیان
ده بینن، یه کیکی که یان وتی: نه ی خواجه گیان تو دهمانی که من کچیکی ئاموزام
هه بوو خوشمه ویست و مگو نه و په ری خوشه ویستی پیاو که ئافهرتی خوشبو ی،
جا داوای کاری ناشه رعیم لی کرد، به لام که چه که رازی نه بوو هه تا سه د دینارم بو

(١) به لکو خوا به هو یه وه له م ته نگانه یه رزگارمان بکات.

هینا، منیش هه‌وئمدا تا سه‌د دینارم کۆکرده‌وه (پێمدا)، به‌ هۆی ئه‌و پارمیه‌وه پێی گه‌شتم، جا کاتی له‌ نیوان هه‌ردوو رانیدا دانیشتم^(١) کچه‌که‌ وتی: ئه‌ی به‌نده‌ی خوا له‌خوا بترسه‌ و مۆری کچینیم مه‌درێنه‌، منیش هه‌ستام وازم لی هینا، ئه‌ی خواجه گیان ده‌ی ئه‌گه‌ر ئه‌زانی من ئه‌م کارم له‌به‌ر رهمانه‌ندی تۆ کردوه ئه‌وه‌ که‌لینی‌کمان لی بکه‌رمه‌وه و رزگارمان بکه‌ له‌م به‌رده‌، جا که‌لینیکی تریان لی کرایه‌وه. وه‌ سییه‌میان وتی: خواجه گیان من کریکاریکم گرتبوو به‌ سی مه‌ن چه‌لتوک، جا کاتی کاره‌که‌ی ته‌واو کرد وتی: هه‌قه‌که‌م به‌ری منیش خسته‌م به‌رده‌می به‌لام ئه‌و نه‌یویست و رۆشت منیش به‌رده‌وام (کریکه‌یم بۆ) ده‌کرده‌ کشتوکال، هه‌تا به‌ به‌ره‌مه‌که‌ی چه‌ند سه‌ر مانگا و شوانیکم کړی، پاشان کریکاره‌که‌ هاته‌وه‌ بۆلام و وتی: له‌ خوا بترسه‌ و سته‌مم لی مه‌که‌ و کریکه‌م به‌رمه‌وه، منیش وتم: برۆ ئه‌و هه‌موو مانگایانه‌ و گاوانه‌که‌شی (هی تویه‌ بیانبه‌)، وتی: له‌ خوا بترسه‌ و گالته‌م پێ مه‌که‌، منیش وتم: دلنیا به‌ گالته‌ت پێ ناکه‌م ئه‌و مانگایانه‌ و گاوانه‌که‌شی ببه‌، ئه‌ویش وم‌ری گرت و بردنی. (خواجه گیان) ئه‌گه‌ر ده‌زانی من ئه‌م کارم له‌به‌ر رهمانه‌ندی تۆ کردوه، ئه‌ومنده‌ی ماویه‌تی لایبه‌ بۆمان، جا خواش دمووی لی کردنه‌وه.

٦- باب: عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ مِنَ الْكَبَائِرِ

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

٥٩٧٥- حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا شَيْتَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ وَرَادٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ، وَمَنْعَ وَهَاتٍ، وَوَادَّ الْبَنَاتِ، وَكَرِهَ لَكُمْ قَيْلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةَ الْمَالِ»^(٢).

(١) بۆ ئه‌وه‌ی زینای له‌گه‌ل بکه‌م.

(٢) پروانه: ٨٤٤.

٦- باسیک: سه‌رپیچی باوک و دایک له گوناوه گه‌وره‌کانه

نهم فه‌رمووده‌یه عبداللای کوری عه‌مر ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ گێرپاویه‌تیه‌وه ٥٩٧٥- موغیره ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ ده‌گێرپته‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((بیگومان خوای گه‌وره سه‌رپیچی دایکان و رێگری لیکردوون له داواکردنی نه‌وه‌ی هی ئیوه نیه، و زیندمبه‌چال کردنی کیزۆله‌کان و وتی وتی و پرسیری زۆرکردن و به‌فه‌رودانی مالی بو ئیوه لا ناپه‌سه‌نده)).

٥٩٧٦- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا خَالِدُ الْوَاسِطِيُّ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أُتَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟». قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ». وَكَانَ مُتَكِنًا فَجَلَسَ فَقَالَ: «أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ، أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ». فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْتُ: لَا يَسْكُتُ^(١).

٥٩٧٦- عه‌بدوهره‌حمانی کوری نه‌بو به‌کره له باوکیه‌وه ده‌گێرپته‌وه که‌ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((نایا هه‌والتان پی بده‌م گوناوه هه‌ره گه‌وره‌کان جین؟)) ئیمه‌ش وتمان: به‌لی نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، فه‌رمووی: ((هاوبه‌ش دانانه بو خوا و سه‌رپیچی کردنی دایک و باوک))، پیغه‌مبه‌ر ﷺ پالیدابوویه‌وه راست بوویه‌وه و دانیشته‌وه و فه‌رمووی: ((ناگادارین ووته‌ی درۆ و شایه‌تی دانی درۆش، ناگادارین ووته‌ی درۆ و شایه‌تی دانی درۆش))، نه‌نه‌س ده‌لی: جا به‌به‌رده‌وامی نهم وته‌ی دووباره ده‌کرده‌وه هه‌تا وتم: بێ‌ده‌نگ نابیت.

٥٩٧٧- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُيَيْنَةُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكَبَائِرَ -أَوْ

سُئِلَ عَنِ الْكِبَائِرِ- فَقَالَ: «الشَّرْكُ بِاللَّهِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ». فَقَالَ: «أَلَا أُتَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ؟ - قَالَ: "قَوْلُ الزُّورِ" أَوْ قَالَ: "شَهَادَةُ الزُّورِ". قَالَ شُعْبَةُ: وَأَكْثَرُ ظَنِّي أَنَّهُ قَالَ: «شَهَادَةُ الزُّورِ»^(١).

٥٩٧٧- ئه‌نه‌سی کوردی مالیک ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسی گونا‌هه گه‌وره‌کانی کردیان پرس‌یاری گونا‌هه گه‌وره‌کانی لی کرا- پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((هاوبه‌ش دانان بو‌خوا، وه کوشتنی مرو‌ف^(٢) و سه‌رپی‌چی کردنی دایک و باوک))، ئینجا فه‌رمووی: ((نایا گونا‌هه گه‌وره‌کانتان پی‌ بلیم؟)) فه‌رمووی: ((وته‌ی درو)) یان فه‌رمووی: ((شایه‌تی دانی درو)). شو‌عه‌ ده‌لی: زورتر گومان وایه که فه‌رمووی: ((شایه‌تی دانی درو)).

٧- بابُ طَلَةِ الْوَالِدِ الْمُشْرِكِ

٥٩٧٨- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، أَخْبَرَنِي أَبِي، أَخْبَرَنِي أَسْمَاءُ ابْنَةُ أَبِي بَكْرٍ ﷺ قَالَتْ: أَتَنَى أُمِّي رَاغِبَةً فِي عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ: أَصْلُهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ ابْنُ عَيْنَةَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهَا: ﴿لَا تَهْتَكُوا اللَّهَ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُعَيِّلُوكُمْ فِي الدِّينِ﴾ (٨) الممتحنة^(٣).

٧- باسی به‌جیه‌ینانی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل باوکی هاوبه‌ش دانهر بو‌خوا (دروسته)

٥٩٧٨- هیشامی کوردی عوروه وتی: باوکم بو‌ی گپ‌رامه‌وه وتی: دایکم هات بو‌ لام چه‌زی ده‌کرد (به‌چاکه و په‌یوه‌ندی من له‌گه‌لی^(١)) له کاتی جه‌نگ راگرتنی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ

(١) بروانه: ٣٦٥٣.

(٢) به‌نا‌ره‌وا و بی‌ ئه‌وه‌ی که‌سیکی کوشتی به‌ نا‌هه‌ق.

(٣) بروانه: ٣٦٢٠.

(لهگهل قورمیشدا)، منیش پرسیارم له پیغه مبه‌ر ﷺ کرد چاکه و په یوهندی بکه‌م له‌گهلیدا؟ فهرمووی: ((به‌ئ)). ئیبنو عویه‌ینه ده‌ئ، بهو هویموه خوای به‌رز و بلند دمرباره‌ی ئهم نایه‌ته‌ی دابه‌زاند: (خواریتان لی ناگری له‌گهل ئه‌وانه‌ی که جه‌نگیان له‌گهل نه‌کردوون له‌سه‌ر ئهم دینه‌) (که چاکه‌یان له‌گهلدا بکه‌ن).

٨- بابُ صَلَۃِ الْمَرْأَةِ اَمَّهَا وَلَهَا زَوْجٌ

٥٩٧٩ - وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي هِشَامٌ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: قَدِمْتُ أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ - فِي عَهْدِ قُرَيْشٍ وَمُدَّتِهِمْ، إِذْ عَاهَدُوا النَّبِيَّ ﷺ مَعَ أَبِيهَا، فَاسْتَفْتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: إِنَّ أُمِّي قَدِمَتْ وَهِيَ رَاغِبَةٌ [أَفَأَصِلُهَا؟] قَالَ: «نَعَمْ، صِلِي أُمَّكَ»^(١).

٨- باسی ئافره‌ت می‌ردی هه‌بێ له‌گهل دایکیدا چاکه بکات

٥٩٧٩- عوروه له ئه‌سمانه‌وه ﷺ ده‌گه‌ڕێته‌وه ده‌ئ: دایکم لهو ماوه‌ی جه‌نگ راگرته‌ی قورمیش که‌په‌یمانی (جه‌نگ راگرته‌یان) له‌گهل پیغه‌مبه‌ر ﷺ کردبوو، له‌گهل باوکیدا^(٢) هاتبوو (بو لام)، منیش پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد وتم: دیاره دایکم هاتوووه پێی خۆشه‌ و چه‌ز ده‌کات به‌چاکه‌ و په‌یوه‌ندی من، (ئایا پێشوازی لی بکه‌م؟) فهرمووی: ((به‌ئ چاکه‌ی له‌گهلدا بکه‌)).

٥٩٨٠ - حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ أَخْبَرَهُ أَنَّ هِرَقْلَ أَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَقَالَ - يَعْني: النَّبِيَّ ﷺ: يَا مُرْتَنًا بِالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ وَالْعَفَافِ وَالصَّلَةِ^(٤).

(١) یان چه‌زی به‌ ئیسلام نه‌ده‌کرد و پقی لی بوو.

(٢) پروانه: ٣٦٢٠.

(٣) له‌گهل کوڕیکیدا.

(٤) پروانه: ٧.

٥٩٨٠-عه بدوللای کوری عه بیاس ﷺ دهلی: نه بو سوفیان بوی گیرایه وه که هر مقل ناردی به شوینیدا، جا (نه بو سوفیان) وتی- واته: پیغه مبه ر ﷺ :-
 فرمانمان پیده کات به نوێز کردن و مال به خشین و داوین پاکي و به جیهینانی په یومندی خزمایه تی.

٩- بابُ صَلَةِ الْاَخِ الْمُشْرِكِ

٥٩٨١- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: رَأَى عُمَرُ حُلَّةَ سَيِّئَةٍ تَبَاغَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ابْتَغِ هَذِهِ، وَالْبَسْهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَإِذَا جَاءَكَ الْوُفُودُ. قَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ». فَأَتَى النَّبِيُّ ﷺ مِنْهَا بِحُلٍّ، فَأَرْسَلَ إِلَى عُمَرَ بِحُلَّةٍ فَقَالَ: كَيْفَ أَلْبَسْتُهَا وَقَدْ قُلْتَ فِيهَا مَا قُلْتَ؟ قَالَ: «إِنِّي لَمْ أُعْطِكُمَا لِتَلْبَسَهَا، وَلَكِنْ تَبِعُهَا أَوْ تَكْسُوهَا». فَأَرْسَلَ بِهَا عُمَرُ إِلَى أَخٍ لَهُ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ^(١).

٩- باسی چاکه کردنی (مسولمان) له گه ل برای هاوبهش دانه ریدا بو خوا

٥٩٨١-عه بدوللای کوری عومهر ﷺ دهلی: عومهر پوشاکیکی خمت خه تی ناویشمی بینی دمفروشرا، وتی: (نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ) نه م پوشاکه بکره و له بهری که له روژانی ههینی و کاتی ومعد و نوینهر دیت بو لات، (پیغه مبه ریش خوا ﷺ) هه رمووی: ((بیگومان که سیک نه م پوشاکه (ناویشمه) له بهر دهکات، له روژی دوایدا هیچ به شیکی نه بیئت))، پاشان پیغه مبه ری خوا ﷺ چهند

پۆشاکێکی ئاوریشمی بۆ هات جا پۆشاکێکیانی نارد به عومەر، عومهریش وتی: چۆن له بهری بکه‌م له کاتی‌کدا جه‌نابت دهرباره‌ی نه‌ومت فهرموو که فهرمووت؟ پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((من بۆ نه‌وه نه‌م پۆشاکه‌م پێ نه‌داوی که له بهری بکه‌یت، به‌لکو بيفرۆشیت یا ن بیدمیت به‌که‌سیک بپۆشیت))، بۆیه عومەر ناردی بۆ براهه‌کی که له مه‌که‌که بوو پێش نه‌وه‌ی مسوڵمان ببیت.

١٠- بابُ قُضْلِ صَلَةِ الرَّحِمِ

٥٩٨٢- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ عُثْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ^(١).

١٠- باسی فهرز و گه‌وره‌یی به‌جیه‌نیانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

٥٩٨٢- مووسای کوری ته‌لحه له نه‌بی نه‌یوبه‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه ده‌لی: وترا نه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرده‌ومه‌که‌م پێ بلی بمباته به‌هه‌شته‌وه.

٥٩٨٣- حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا بِهِزُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ وَأَبُوهُ عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُمَا سَمِعَا مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ ﷺ أَنَّهُ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ. فَقَالَ الْقَوْمُ: مَا لَهُ؟ مَا لَهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَرَبَّ مَا لَهُ». فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ، ذَرَهَا». قَالَ: كَأَنَّهُ كَانَ عَلَى رَاحِلَتِهِ^(٢).

(١) پروانه: ١٣٩٦.

(٢) پروانه: ١٣٩٦.

٥٩٨٣- نه بو نه یووبی نه نصاری ﷺ ده گێرێته وه: که پیاوێک وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ کرده وه دیه کم پی بلی بمباته به هه شته وه، خه لکه کهش وتیان: نهو کابرایه چی نهوئ؟ نهو کابرایه چی نهوئ؟ پیغه مبهری خواش ﷺ فهرمووی: ((پیوێستیه کی گرنگی ههیه))، جا پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((خوا بهرسته و ههچ شتیک مه که به هاوبهشی، وه به جوانی نوێزه کانت بکه، وه زهکات بده، وه په یوهندی خزمایهتی به جی بیئه (ولاخه کهت) واز لی بیئه))، وتی: ده لئی (پیاوه که یان پیغه مبهر ﷺ) به سواری ولاخه که یه وه بوو.

II- بابُ إِثْمِ الْقَاطِعِ

٥٩٨٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ جُبَيْرٍ بَنٍ مُطْعِمٍ قَالَ: إِنَّ جُبَيْرَ بْنَ مُطْعِمٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ».

II- باسی گوناھن پچرینه رن په یوهندی خزمایهتی

٥٩٨٤- موحه مه دی کوپی جوبهیری کوپی موتعیم وتی: جوبیری کوپی موتعیم ﷺ بو ی گێرایه وه که له پیغه مبهری ﷺ بیستوو ده یفه رموو: ((نه وهی په یوهندی خزمایهتی بیچرینیت ناجیته به هه شته وه)).

II- بابُ مَنْ بُسِطَ لَهُ فِي الرِّزْقِ بِصَلَةِ الرَّحِمِ

٥٩٨٥- حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْنٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَأَنْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ».

١٢- باسی ئه‌وه‌ی رَسَق و رَوَزی بۆ فراوان کراوه به‌هۆی به‌جیه‌تانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

٥٩٨٥- ئه‌بو هوریره رضی الله عنه ده‌لی: له پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌رکەس پێی خۆشه‌ رَسَق و رَوَزی بۆ فراوان بکریت، وه‌ مردنی دوا بخریت، ئه‌وه‌ با په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌جی بێن)).

٥٩٨٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ»^(١).

٥٩٨٦- ئه‌نه‌سی کورێ مالیک رضی الله عنه ده‌گێڕێته‌وه‌ که پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((هه‌رکەس پێی خۆشه‌ که رَسَق و رَوَزی بۆ فراوان بکریت، وه‌ مردنی دوا بخریت، ئه‌وه‌ با په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌جی بێن)).

١٣- باب: مَنْ وَصَلَ وَصَلَهُ اللَّهُ

٥٩٨٧- حَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي مُرَرٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَمِّي سَعِيدَ بْنَ يَسَارٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ، حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْ خَلْقِهِ، قَالَتِ الرَّحْمُ: هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ. قَالَ: نَعَمْ، أَمَّا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكَ وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكَ؟ قَالَتْ: بَلَى يَا رَبِّ. قَالَ: فَهُوَ لَكَ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «فَافْرُؤْوا إِنِّي سَمِعْتُ: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقْطِعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾» محمد.

١٣- باسیک: هەر کهس په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌جێ بێنێ، خواش فه‌زلی خۆی به‌سه‌ردا ده‌رژێنێت

٥٩٨٧- ئه‌بو هورمیره رضی اللہ عنہ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((بێگومان خوا دروستکراوه‌کانی دروست کرد، کاتی له‌دروست کردنی بویه‌وه خزمایه‌تی (په‌رحم) وتی: ئه‌مه شوینی په‌ناگره به تو له بچ‌پاندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی، خوا فه‌رمووی: ئایا رازی نابیت ئه‌وهی تو بگه‌یه‌نیت منیش په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ ببه‌ستم، وه ئه‌وهی توی بچ‌پاند منیش په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ بچ‌پێنم؟ وتی: به‌ئێ ئه‌ی په‌رومردگارم. خوا فه‌رمووی ده‌ی ئه‌وه بو تو)).
پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر ویستان ئه‌م ئایه‌ته: (جا ئایا ئیوه به‌ته‌مان (ئه‌ی ناپاکان) ئه‌گه‌ر بشت هه‌لکه‌ن (له ئیسلام و جیهاد) له زه‌ویدا ئازاوه و خراپه به‌رپا‌بکه‌ن، وه هه‌رحی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تییه بپچ‌پێن) بخویننه‌وه.

٥٩٨٨- حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الرَّحِمَ شِجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمَنِ، فَقَالَ اللَّهُ: مَنْ وَصَلَكَ وَصَلْتُهُ، وَمَنْ قَطَعَكَ قَطَعْتُهُ».

٥٩٨٨- ئه‌بو هورمیره رضی اللہ عنہ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رمووی: ((بێگومان خزمایه‌تی شوینه‌واریکه له شوینه‌واره‌کانی خۆی به‌به‌زمیی^(١)، بویه خوا فه‌رمووی: هەر که‌سیک تو په‌یوه‌ست کات منیش چاکه‌ی له‌گه‌ڵ ده‌که‌م، هەر که‌سیکیش بپچ‌پێن منیش چاکه‌ی خۆمی لی ده‌بێم)).

(١) په‌یوه‌ست پێوه‌ی به‌ قایمی.

٥٩٨٩- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي مُرَرٍّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُوْمَانَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «الرَّحِمُ شَجَنَةٌ، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَتْهُ، وَمَنْ قَطَعَهَا قَطَعَتْهُ».

٥٩٨٩- عایشه رضي الله عنها خیزانی پیغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم له پیغه‌مبەر وه ده‌گیریتته وه که فهرمووی: ((بیگومان خزمایه‌تی شوینه‌واریکه (له خوای به‌به‌زه‌بییه وه^(١)) خوا فهرمووی: هر که سیک تۆ په‌یوست کات منیش چاکه‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌م، هر که سیکیش بتیچرین منیش چاکه‌ی خومی لی دهرم)).

١٤- باب: یبُلُّ الرَّحِمَ بِلَالِهَا

٥٩٩٠- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، أَنَّ عَمْرُو بْنَ الْعَاصِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم جَهَارًا غَيْرَ سِرٍّ يَقُولُ: «إِنَّ آلَ أَبِي - قَالَ عَمْرُو: فِي كِتَابِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ بَيَاضٌ - لَيَسُوا بِأَوْلِيَائِي، إِنَّمَا وَلِيِّيَ اللَّهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ». زَادَ عُنْبَسَةُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، عَنْ بَيَانَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم: «وَلَكِنْ لَهُمْ رَحِمٌ أَبْلَاهُ بِبِلَالِهَا». يَعْنِي: أَصْلَاهُ بِصِلَتِهَا.

١٤- باسیک: به‌جیه‌ینانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی^(٢)

٥٩٩٠- عه‌مری کوری عاص رضي الله عنه ده‌لی: به‌ ئاشکرا و په‌نهان نه‌بوو له پیغه‌مبهرم صلى الله عليه وسلم بیست ده‌یفه‌رموو: ((بیگومان بنه‌ماله‌ی نه‌بی عه‌مر^(٣) ده‌لی: له کتیه‌که‌ی موحه‌مه‌دی کوری جه‌عه‌ردا نه‌و شوینه‌ سپیه^(٤) - دۆست و خو‌شه‌ویستی من نین، به‌راستی دۆست و خو‌شه‌ویستی من خوا و باوه‌ردارانی چاکه)).

(١) په‌یوه‌ست پتوه‌ی به‌ قایمی.

(٢) یبُلُّ: له‌ بنه‌رتدا به‌مانای ته‌ر کردن دی، به‌لام مه‌به‌ست پتی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تیه‌ هرچونیک، (الیس) بۆ پچراندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌کاردیت).

(٣) عه‌مری کوری عه‌باس که مامۆستا بوخارییه.

(٤) واته: ه‌یچی تیا نه‌نوسراوه‌ له‌ دوا‌ی وشه‌ی (ئه‌بی)یه‌وه‌ سپیه.

عه‌نبه‌سه‌ی کوری عه‌بدولوا حید له به‌یانه‌وه گێراویه‌تیه‌وه له قه‌یسه‌وه ئه‌ویش له عه‌مری کوری عاصه‌وه ﷺ ده‌لی: له پێغه‌مبه‌رم ﷺ بیست ((به‌لکو ئه‌وان خزمایه‌تیه‌کیان هه‌یه په‌یومندی ئه‌و خزمایه‌تیه به‌جی دینم))، واته سیله‌ی ره‌حمی خزمایه‌تی به‌جی دینم.

١٥- باب: لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِي

٥٩٩١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ وَالْحَسَنِ بْنِ عَمْرٍو وَفِطْرِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو - قَالَ سُفْيَانُ: لَمْ يَرْفَعْهُ الْأَعْمَشُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَرَفَعَهُ حَسَنٌ وَفِطْرٌ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِي، وَلَكِنَّ الْوَاصِلَ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحْمَتُهُ وَصَلَّاهَا».

١٥- باسیک: به‌جیه‌ینه‌ری خزمایه‌تی ئه‌وه نییه سه‌ر به‌سه‌ر بیٲ^(١)

٥٩٩١- موحه‌مه‌دی کوری که‌سیر بو‌ی گێراینه‌وه وتی: سوفیان بو‌ی گێراینه‌وه له ئه‌عمه‌ش و حه‌سه‌نی کوری عه‌مر و فیتره‌وه، له موجاهیده‌وه له عه‌بدوللای کوری عه‌مره‌وه ﷺ - سوفیان ده‌لی: ئه‌عمه‌ش ئه‌م فه‌رمووده‌ی نه‌بردۆته‌وه سه‌ر پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌لام حه‌سه‌ن و فیتر بردویانه‌ته‌وه سه‌ر پێغه‌مبه‌ر ﷺ - له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێراویانه‌وه فه‌رموویه‌تی: ((که‌یه‌نه‌ری په‌یومندی خزمایه‌تی ئه‌وه نییه سه‌ر به‌سه‌ر بیٲ، به‌لکو که‌یه‌نه‌ر په‌یومندی خزمایه‌تی ئه‌و که‌سه‌یه ئه‌گه‌ر په‌یومندییه خزمایه‌تیه‌که به‌جرا (یا به‌چرینه‌را)^(٢)، ئه‌و په‌یومستی کاته‌وه)).

(١) ئه‌وان سه‌ردانیان کرد تۆش بیکه‌یت.

(٢) له گێرانه‌وه‌یه‌کی ئیمام بوخاری دا ئه‌م زیاده‌ی هه‌یه (یان به‌چرینه‌را).

١٦- بابُ مَنْ وَصَلَ رَحِمَهُ فِي الشُّرْكِ ثُمَّ أَسْلَمَ

٥٩٩٢- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أُمُورًا كُنْتُ أَتَحَنُّتُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَلَّاهٍ وَعَتَاقَةٍ وَصَدَقَةٍ، هَلْ لِي فِيهَا مِنْ أَجْرٍ؟ قَالَ حَكِيمٌ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَسَلَمْتَ عَلَى مَا سَلَفَ مِنْ خَيْرٍ». وَيُقَالُ أَيْضًا عَنْ أَبِي الْيَمَانِ: أَتَحَنُّتُ. وَقَالَ مَعْمَرٌ وَصَالِحٌ وَابْنُ الْمُسَافِرِ: أَتَحَنُّتُ. وَقَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: التَّحَنُّتُ: التَّبَرُّؤُ، وَتَابَعَهُمْ هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ^(١).

١٦- باسی ئەو کە سەھێ لە کاتی ھاوبەش دانانیدا پەيوەندی خزمایەتی بەجێ بێنێ پاشان مسوڵمان ببێت

٥٩٩٢- عوروهی کوری زوبه‌یر ده‌گیرێته‌وه که هه‌کیمی کوری حیزام ﷺ بۆی گیرایه‌وه که وتی: ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌وائه‌م بده‌ری دهرباره‌ی شتانیک که من له‌ سه‌رده‌می نه‌قامیدا له‌به‌ر خوا ده‌مکرد له‌ به‌جێ هێنانی پەيوەندی خزمایەتی و کۆيله‌ نازادکردن و مال به‌خشین، ئایا هیج پاداشتیکم هه‌یه له‌و کارانه‌دا؟ هه‌کیم ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((تۆ له‌گه‌ڵ ئەو چا‌کانه‌دا مسوڵمان بوویت که پێشتر کردووته)).

هه‌ره‌ها له‌ ئەه‌ی سوله‌یمانه‌وه ئەم فه‌رمووده‌ی گیردراوته‌وه به‌م جو‌ره وتراوه:
(أَتَحَنُّتُ)^(٢).

هه‌ریه‌ك له‌ مه‌عه‌مر و صالح و ئیبنو لوسافیر (به‌م جو‌ره گیراویانه‌ته‌وه): (أَتَحَنُّتُ).
ئیبنو ئیسه‌حاق ده‌لی: (التَّحَنُّتُ) واته‌: چا‌که کردن و خیرکردن.
هیشامیش له‌ باوکیه‌وه گیراویته‌وه و پالێشتی وته‌که‌ی ئیبنو ئیسه‌حاق ده‌کات.

(١) بروانه: ١٤٣٦.

(٢) واته‌: له‌ ڕێگه‌ی ئەو له‌مانه ئەم وشه‌: (أَتَحَنُّتُ) گیردراوته‌وه له‌جێگای: (أَتَحَنُّتُ) که ئەمه‌ی دووه‌م به‌هێزتر و راسته‌، بۆیه بوخاری به‌ ده‌ربڕینی لاواز وتووێتی: (يُقَالُ) وتراوه، هیناویه‌تی.

١٧- بابُ مَنْ تَرَكَ صَبِيَّةً غَيْرِهِ حَتَّى تَلْعَبَ بِهِ، أَوْ قَبَّلَهَا أَوْ مَازَحَهَا

٥٩٩٣- حَدَّثَنَا جَبَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُمِّ خَالِدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَتْ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَعَ أَبِي وَعَلَيَّ قَمِيصٌ أَصْفَرُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَنَهُ سَنَهُ». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَهِيَ بِالْحَبَشِيَّةِ: حَسَنَةٌ. قَالَتْ: فَذَهَبْتُ أَلْعَبُ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ، فَزَبَرَنِي أَبِي. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «دَعَهَا». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبْنِي وَأَخْلِقِي، ثُمَّ أَبْنِي وَأَخْلِقِي، ثُمَّ أَبْنِي وَأَخْلِقِي». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَبَقِيتُ حَتَّى ذَكَرَ. يَغْنِي مِنْ بَقَائِهَا^(١).

١٧- باسی که سێک کچۆله‌ی که سێکی وازی لێ بێنێ

یاری (به‌شتیکی) لاشه‌ی بکات، یان کچۆله‌که

ماچ کات و یاری گالته‌ی له‌گه‌لدا بکات

٥٩٩٣- ئوممو خالیدی کچی خالیدی کوری سه‌عید وتی: له‌گه‌ل باوکمدا کراسیکی زه‌ردم له‌به‌ردا بوو روژسته‌م خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((سه‌نه سه‌نه)) عه‌بدوڵڵا (ی کوری موباره‌ک) ده‌لی: وته‌که‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌زمانی حه‌به‌شی واته: جوانه، (ئوممو خالید) وتی: جا منیش روژستم و ده‌مويست یاری به‌مۆر و نیشانه‌ی پێغه‌مبه‌رایه‌تیه‌که‌ی^(٢) بکه‌م، به‌لام باوکم تیخوڕیم و نه‌یه‌یشت، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((وازی لێ بێنه))، پاشان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ته‌مه‌ن درێژبیت جله‌که‌ت بمینێ، پاشان ته‌مه‌ن درێژ بیت جله‌که‌ت بمینێ، پاشان ته‌مه‌ن درێژ بیت جله‌که‌ت بمینێ و کوونی بکه‌یت))، عه‌بدوڵڵا ده‌لی: جا جله‌که‌ی (یان ئوممو خالید) نه‌ومنده‌ مایه‌وه‌ تا باسی کرد^(٣). واته: زۆر مانه‌وه‌ی.

(١) پروانه: ٣٠٧١.

(٢) که له‌تێو شانی پیروژیدا بوو.

(٣) واته: تا راوی فه‌رمووده‌که‌ باسی کاتیکی دوورو درێژی کرد.

١٨- بابُ رَحْمَةِ الْوَلَدِ وَتَقْبِيلِهِ وَشَمِّهِ وَمُعَانَقَتِهِ

وَقَالَ ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ: أَخَذَ النَّبِيُّ ﷺ إِبْرَاهِيمَ، فَقَبَّلَهُ وَشَمَّهُ.

٥٩٩٤- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي يَعْقُوبَ، عَنْ ابْنِ أَبِي نُعْمٍ قَالَ: كُنْتُ شَاهِدًا لِابْنِ عُمَرَ وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ، فَقَالَ: مِمَّنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ: مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ. قَالَ: انْظُرُوا إِلَى هَذَا، يَسْأَلُنِي عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ، وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ ﷺ! وَسَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا»^(١).

١٨- باسی به‌زه‌یی هاتنه‌وه (ی باوک به) مندالدا، وه

باسی ماچ کردن و ده‌ست کردنه ملی مندال

سابیت له ئه‌نه‌سه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ئیبراهیمی هه‌لگرت و ماچی کرد و بو‌نی پی‌وه کرد.

٥٩٩٤- ئیبنو نه‌بی نوعم ده‌لی: من لای ئیبنو عومه‌ردا ﷺ ئاماده بووم پیاوێک پرسیا‌ری لی کرد دهریاره‌ی خوینی می‌شووله^(٢)، (ئیبنو عومه‌ر) وتی: تو خه‌لکی کویت؟ نه‌ویش وتی: خه‌لکی عی‌راقم، وتی: سه‌یری نه‌م کابرایه بکه‌ن، پرسیا‌ری خوینی می‌شوله‌م لی ده‌کات، له‌کاتی‌کدا کوری (کچی) پی‌غه‌مبه‌ریان ﷺ کوشت، که له پی‌غه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئهو دووانه (حه‌سه‌ن و حوسه‌ین) ری‌حانه‌ی منن له دونیادا)).

٥٩٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ حَدَّثَتْهُ قَالَتْ: جَاءَتْنِي امْرَأَةٌ مَعَهَا

(١) پروانه: ٣٧٥٣.

(٢) که‌ستیک بیکوژی له ئی‌حرامدا بیت.

ابْنَتَانِ تَسْأَلْنِي، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِي غَيْرَ مَرَّةٍ وَاحِدَةٍ، فَأَعْطَيْتُهَا، فَقَسَمْتُهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا، ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ، فَدَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ فَحَدَّثْتُهُ، فَقَالَ: «مَنْ يَلِي مِنْ هَذِهِ الْبَنَاتِ شَيْئًا فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ، كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ»^(١).

٥٩٩٥- عه‌بدو‌ل‌لای کور نه‌بو به‌کر ده‌لی: عورو‌دی کوری زوبه‌یر بو‌ی گێ‌را‌یه‌وه که عانی‌شه‌ی ﷺ خیزانی پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ بو‌ی گێ‌را‌یه‌وه وتی: نافرمتیک هات بو‌ی لام دوو کچۆ‌له‌ی له‌گه‌ل‌دا بوو داوای هاو‌کاری کرد لی‌م، هی‌چی لام ده‌ست نه‌که‌وت یه‌ک ده‌نکه خورما نه‌بی‌ت، منیش پی‌م‌دا، نافرمته‌که به‌شی کرد له نیوان دوو کچه‌که‌یدا (یه‌کی له‌تی‌کی پی‌دان) پاشان هه‌ستا و رۆ‌شت، ئه‌وسا پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ هات بو‌ی ماله‌وه‌مان منیش هه‌واله‌که‌م بو‌ی گێ‌را‌یه‌وه، پی‌غه‌م‌به‌ریش ﷺ فه‌رمو‌وی: ((هه‌ر که‌سی‌ک خوا تاقی کاته‌وه به‌م جو‌ره نافرمت و هه‌تی‌وانه (و خزمه‌تیان بکات)، ئه‌وه ده‌بنه په‌رژین بو‌ی له ناگری دۆ‌زه‌خ)).

٥٩٩٦- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ الْمَقْبُرِيِّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ سُلَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو قَتَادَةَ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ وَأَمَامَهُ بِنْتُ أَبِي الْعَاصِ عَلَى عَاتِقِهِ، فَصَلَّى فَإِذَا رَكَعَ وَضَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَفَعَهَا^(٢).

٥٩٩٦- ئه‌بو قه‌تاده ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ هاته ناومان له (مزگه‌وت‌دا) ئومامه‌ی کچی نه‌بی لعاص به‌سه‌ر شانی‌ه‌وه بوو، ئینجا نو‌ی‌زی کرد، جا که کورنووشی دم‌برد دا‌یده‌نا و کاتی راست ده‌بو‌ویه‌وه هه‌ل‌یده‌گرته‌وه.

٥٩٩٧- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ

(١) پ‌روانه: ١٤١٨.

(٢) پ‌روانه: ٥١٦.

التَّمِيمِي جَالِسًا. فَقَالَ الْأَقْرَعُ: إِنَّ لِي عَشْرَةً مِنَ الْوَلَدِ مَا قَبَلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا. فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ: «مَنْ لَا يَرْحَمَ لَا يُرْحَمَ».

٥٩٩٧- ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی کورێ عه‌بدوره‌حمان ده‌گیرێته‌وه که ئه‌بو هوره‌یره ﷺ وتی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چه‌سه‌نی کورێ عه‌لی ﷺ ماچ کرد و ئه‌قره‌عی کورێ حابیی ته‌میمی له لایدا دانیشتبوو، ئه‌قره‌عیش وتی: به‌راستی من ده‌ منداڵم هه‌یه یه‌کیکیانم ماچ نه‌کردوه، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سه‌یری کرد و پاشان فه‌رمووی: ((هه‌ر که‌س په‌حم نه‌کات په‌حمی پێ ناگیریت)).

٥٩٩٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: تَقْبَلُونَ الصَّبِيَّانَ فَمَا نَقْبَلُهُمْ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَوْ أَمْلِكُ لَكَ أَنْ نَزَعَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ؟!».

٥٩٩٨- عوروه له عایشه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: عه‌رمبێکی ده‌شته‌کی هاته خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ وتی: ئیوه منداڵه‌کانتان ماچ ده‌که‌ن؟ ئیمه‌ ماچیان ناکه‌ین، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا من ده‌توانم (به‌زه‌ی بخه‌مه‌ دلته‌وه) دوا‌ی ئه‌وه‌ی خوا‌ی که‌وره به‌زه‌یی له دلی تۆدا ده‌ره‌یناوه؟)).

٥٩٩٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَسَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ سَبْيٌ، فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبْيِ قَدْ تَحَلَّبُ تَذِيهَا تَسْقِي، إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبْيِ أَخَذَتْهُ فَأَلَصَقَتْهُ بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ، فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ ﷺ: «أَتَرَوْنَ هَذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ؟». قُلْنَا: لَا وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ. فَقَالَ: «اللَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلِدَهَا».

٥٩٩٩- عومه‌ری کورپی خه‌تتاب ﷺ ده‌لی: هه‌ندی ئافرمتی به‌دیل گیراو (له غه‌زای هه‌وازندا) هینران بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ، جا ژنیک له ئافرته‌کاندا هه‌ردوو شیری مه‌مکی ده‌دوشی رای ده‌کرد و ده‌گه‌را، نه‌گه‌ر منداڵیکی له ناو ئافرته دیله‌کان ده‌ست که‌وتایه هه‌لی ده‌گرت و ده‌ینوساند به‌سکیه‌وه و شیری ده‌دایه، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا به‌رای ئیوه نه‌م ژنه منداڵه‌که‌ی خوی فره‌ی ده‌داته ناگه‌روه؟)) وتمان: نه‌خیر، له کاتی‌کدا بتوانی فره‌یی نه‌داته (ناگه‌روه)، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((خوا به‌به‌زه‌ی تره به‌به‌نده‌کانی له‌و ژنه‌ی به‌منداڵه شیره خو‌ره‌که‌ی)).

١٩- باب: جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ

٦٠٠٠- حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ، فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ جُزْءًا، وَأَنْزَلَ فِي الْأَرْضِ جُزْءًا وَاحِدًا، فَمِنْ ذَلِكَ الْجُزْءِ يَتَرَحَّمُ الْخَلْقُ، حَتَّى تَرْفَعَ الْفَرَسُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةً أَنْ تُصِيبَهُ»^(١).

١٩- باسیک: خوا به‌زه‌یی کردوه به‌سه‌د به‌شه‌وه

٦٠٠٠- سه‌عیدی کورپی موسه‌یه‌ب ده‌گیرپته‌وه که نه‌بو هورپه‌ر ﷺ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیستووه ده‌یفه‌رموو: ((خوا به‌زه‌یی کردوه به‌سه‌د به‌شه‌وه، ئینجا نه‌وه‌د و نو به‌شی لای خوی هیشتوته‌وه، یه‌ک به‌شیشی دابه‌زاندووه بو‌سه‌ر زه‌وی، جا هه‌ر له‌و به‌شه‌یه دروستکراوان به‌زه‌میان به‌یه‌کتردا دپته‌وه، هه‌تا مایین سمی به‌رز ده‌کاته‌وه له ئاستی به‌چه‌که‌ی له ترسی نه‌وه‌ی نه‌وه‌ک لیی بدات و ئازاری پی‌ بگات)).

پیرستی بهرگی هه شتەم

- ٣٤- باسی پیاو کچ و خوشکی خۆی پیشنیار بکات بۆ خەڵکی چاک
(مارەمی کات) ٣
- ٣٥- باسی ئەم فەرمايشتهی خوا ﷻ: (وه گوناھتان نهگات له خوازیینی
ژنانی (مێر مردوو) به ناراستهوخۆ پێیان بلێن یان له دڵی خۆتاندا (بریار بدهن)
دهیان خوازیی خوا زانیویهتی)، تا دهگاته ئەم فەرمايشته (لێ خوشبووی
له سهرخۆیه) ﴿اَكْثَرُ﴾: (له دڵی خۆتاندا) شاردهیتانهوه، هەر شتیک
بیاریزی ئەوه ناوی (مکئون)ه. ٥
- ٣٦- باسی تهماشاکردنی ئافرهت پیش مارهکردن ٧
- ٣٧- باسی ئەوهی ده‌لت: مارهکردن دروست نییه به بێ سه‌ره‌پرشتیار ١٠
- ٣٨- باسیک: ئەگەر سه‌ره‌پرشتیاری ئافره‌ته‌که خۆی
خوازیینی که‌ری ئافره‌ته‌که بوو ١٤
- ٣٩- باسی پیاو مندالی نابالغ به‌شوو بدات (و ژنی بۆ بیینی) ١٧
- ٤٠- باسی باوک کچه‌که‌ی ماره بکات له پیشه‌وا ١٧
- ٤١- باسیک: سولتان و ده‌سه‌لات دار سه‌ره‌پرشتیاره ١٨
- ٤٢- باسیک: باوک و غه‌یری باوک نه‌ کچ نه‌ بیوه‌ژن نادات به‌ شوو،
مه‌گەر به‌ ره‌زامه‌ندی هه‌ردووکیان ١٩
- ٤٣- باسیک: ئەگەر پیاویک کچه‌که‌ی دا به‌شوو کچه‌که‌ی رازی نه‌بوو،
ئوه ماره‌کردنه‌که‌ی دانه‌مه‌زراوه ٢٠

- ٢١ - ٤٤- باسی به شوودانی کچی ههتیوو
- ٤٥- باسیک: ئه گهر خوازیینی که وتی به سه ره شتیار فلانه ئافره تم
لئ ماره که ئه ویش وتی: بیگومان بۆم ماره کردی بهم شته و
بهو شته ماره کردنه که دروسته، با نه شلت به میرده که:
- ٢٣ ئایا رازیت یان قه بولای ده کهیت؟
- ٤٦- باسی نابئ خوازیینی بکات به سه ره خوازیینی برا کهیدا،
- ٢٤ ههتا ماره ی ده کات یان وازی لئ دینیت
- ٤٧- باسی راهه و مانای واز هینان له خوازیینی
- ٢٦
- ٤٨- باسی وتاردان (پیش خوازیینی سونه ته)
- ٢٦
- ٤٩- باسی دهف لیدان له کاتی ژن هینان و زهماوه نددا (دروسته)
- ٢٧
- ٥٠- باسی ئهم فهرمایشته ی خوی بهرز و بلند: (بیده ن به ئافره تان وه
(نهک کهس و کاریان) ماره ییه کانیان وهک به خشین (نهک وهک کرئ))،
زۆری ماره یی و که مترینی ماره یی که دروسته له ماره ییدا (چه ن ده)،
وه ئهم فهرمایشته ی خوی بهرز و بلند: (وه مالتیکی زۆرتان به ماره یی)
(دابیت به یه کت له ژنه کانتان ئه وه هیه شتیکی لئی مه سه ننه وه)،
- ٢٨ له گه ل ئهم فهرمایشته ی خوی گه وره: (یا ماره ییتان بۆ دانابن).
- ٥١- باسی ماره پرینی ئافره ت له سه ره (مترکردنی) قورئان، به بت
- ٢٩ (ناو هینانی) ماره یی
- ٥٢- باسی ماره ی به کالوو ئه موستیله ی ئاسن
- ٣٠
- ٥٣- باسی ئه و مه رجانه ی له ژن هیناندا (دروسته)
- ٣١
- ٥٤- باسی ئه و مه رجانه ی که له ژن هیناندا دروست نییه
- ٣١
- ٥٥- باسی (حوکمی به کارهینانی) بۆنی خۆش زه عفران بۆ ژن هینه ر
- ٣٢
- ٥٦- باسیک
- ٣٣

- ٣٤ ٥٧- باسیک: چۆن دوعا دهکریت بۆ کهسیک ژنی هینابێ
- ٣٤ ٥٨- باسی دوعا کردن بۆ ئەو ژنانە بووکه که دهبن وه بۆ بووکه کهش
- ٣٥ ٥٩- باسی ئەو کهسهی کهز بکات پێش چوون بۆ غەزا ژن بگوێزێتهوه
- ٦٠- باسی کهسیک چووێته پهردهی بووکینی ئافرهتیک که کچیکی تهمن نۆ سالانه
- ٣٦ ٦١- باسی بوون به زاوا له سهفهردا
- ٣٦ ٦٢- باسی (گواستنوهی بووک) و بوون بهزاوا به رۆژ دا
- ٣٧ به بێ و لاخی سواری و به بێ ئاگر
- ٦٣- باسی هه‌بوونی راخهری نه‌رم و نۆل و شتی له‌و جۆره
- ٣٨ بۆ ئافره‌تان (دروسته)
- ٦٤- باسی ئەو ژنانە بووک ده‌بن بۆ می‌رده‌که‌ی
- ٣٨ (وه دوعای فەر و به‌ره‌که‌ت کردنیان بۆیان)
- ٤٠ ٦٥- باسی دیاری بردن بۆ زاوا
- ٤١ ٦٦- باسی خواستنی جل و به‌رگ و شتی تر بۆ بووک
- ٤٢ ٦٧- باسی پیاو کاتێ له‌گه‌ڵ هاوسه‌ریدا دروست بوو چ دوعایه‌ک بێت
- ٤٣ ٦٨- باسیک: نانی شای و زه‌ماوه‌ند راسته (و له‌ شه‌رعدا هه‌یه)
- ٤٥ ٦٩- باسی نانی زه‌ماوه‌ند دروست کردن با به‌مه‌ریکیش بێت (سوننه‌ته)
- ٧٠- باسی که‌سێ خواردنی زه‌ماوه‌ندی هاوسه‌ریکی زۆرتر بکات
- ٤٦ له‌ هه‌ی هاوسه‌ریکی تری
- ٤٧ ٧١- باسی که‌سیک به‌که‌متر له‌ مه‌ریک نانی شای دروست کات
- ٧٢- باسی به‌ده‌مه‌وه‌ چوونی نانی شای و ده‌عه‌تکردن
- (بۆ نان خواردن) پێویسته‌وه‌ باسی که‌سیک هه‌وت رۆژ نانی
- ٤٧ شای سازکات و شتی له‌م جۆره

- ٧٣- باسی هەر کەس بانگ کرا بۆ نان خواردن نەروات ئەووە
٤٩ بێگومان سەرپێچی خوا و پێغەمبەرەکی ﷺ کردووە.
- ٧٤- باسی کەسیک بە دەم میوانداری سەر و پێووە بچیت
٥٠ ٧٥- باسی بە دەمەووە چوونی کەسیک بانگ دەکات بۆ
٥١ نانی شای و بانگ کردن بۆ نان خواردنی تریش
- ٧٦- باسی چوونی ئافەرەتان و مندالان بۆ (نان خواردنی) شای و زەماوەند
٥١ ٧٧- باسیک: ئایە کەسیک ئەگەر ناشەرعییەکی بینی
٥٢ لە میوانداریکەدا دەگەریتەووە؟
- ٧٨- باسی لە نانی شای دا ئافەرەت ئامادەکی کات بۆ پیاوان
٥٤ هەر خوشی خزمەتیان بکات
- ٧٩- باسی خوشاوی خورما و خواردنەووەیەکی سەرخۆشکەر
٥٤ نەبیت لە نان خواردنی شاییدا
- ٨٠- باسی هەڵکردن لە گەڵ ئافەرەتاندا وە ئەم فەرموودەکی
٥٥ پێغەمبەر ﷺ ((بێگومان ئافەرەت وەک پەراسوو وایە))
- ٨١- باسی ئامۆژگاری دەربارەکی ئافەرەتان
٥٥ ٨٢- باسیک: (خۆتان و کەس و کارتەن بپاریزن لە ئاگرێک)
- ٥٧ ٨٣- باسی بە جوانی هەڵسوکهوت کردن لە گەڵ هاوسەردا
٥٩ ٨٤- باسی پیاو ئامۆژگاری کچەکی بکات لە بەر مێردەکی
- ٦٥ ٨٥- باسی رۆژوو (ی سوننەت) گرتنی ئافەرەت بە مۆلەتی مێردەکی
٧٠ ٨٦- باسیک: ئەگەر ئافەرەت شەو تا بەیانی لە گەڵ مێردەکی نەخەوت
- ٧٠ ٨٧- باسیک: ئافەرەت بۆ هامۆشۆی مانی مێردی نابێت رێگە
٧١ بە کەس بدات، مەگەر بە مۆلەتی مێردەکی
- ٧٢ ٨٨- باسیک
- ٨٩- باسی سێلەیی بەرانبەر بە مێرد (الْعَشِير): مێرد و هاوسەرە،
٧٣ وە بە مانای تێکەڵاویش دێت کە لە (الْمُعَاشَرَة) وە وەرگیراوە

- ٧٦- ٩٠- باسیک: بێگومان ژنه کهت مافی ههیه به سه رتهوه
- ٧٦- ٩١- باسیک: ژن شوان و بهر پرسیاره له مائی میرده کهیدا
- ٩٢- باسی ئهم فرمایشتهی خواي بهرز و بلند: (پیاوان سه ر په رشتیارن به سه ر ئافره تانه وه به هوئی ئه وه وه خوا باوی هه ندیکیانى داوه به سه ر هه ندیکیاندا)، تا ده گاته ئهم فرمایشتهی خوا (به راستى خوا هه می شه بهرز و بلند و گه وریه)
- ٧٧- ٩٣- باسی هاموشۆ نه کردنى پیغه مبه ر ۞ بو لای خیزانه کانى و مانه وه ی له غه یری مائی خیزانه کانیدا
- ٧٨- ٩٤- باسی ئه وه که نا په سه نده له لیدانى ژنان
- ٨٠- ٩٥- باسیک: ئافره ت گوێرایه ئی میردى ناکات له تاوان و گونا هدا
- ٨٠- ٩٦- باسیک (وه ئه گه ر ئافره تێک ترسا له گوێ پت نه دان یان پشت هه لکردنى میرده کهى)
- ٨١- ٩٧- باسی (حوکمى) عه زل
- ٨٢- ٩٨- باسی تیر و پشک را کیشانى (پیاو) له نیوان هاوسه ره کانیدا ئه گه ر بیه وێ سه فه ر بکات
- ٨٣- ٩٩- باسی ژنیك ئه و رۆژه ی میرده کهى لای ده بیت بیبه خشیت به هه وییه کهى، وه چۆن شه و مانه وه ی خیزانه کانى دا به ش ده کات؟
- ٨٤- ١٠٠- باسی دادپهروه رى له نیوان هاوسه رانى ژندا (پێویسته)، (ئیه هه رگیز ناتوانن دادپهروه ر بن له نیوان ژنه کانتان دا)، تا ده گاته ئهم فرمایشتهی خواي گه وره (به هره فراوان و کار دروسته)
- ٨٥- ١٠١- باسیک: ئه گه ر (پیاو) کچی ماره کرد و هینا به سه ر بیه وێ ژندا
- ٨٥- ١٠٢- باسیک: ئه گه ر (پیاو) بیه وێنى هینا به سه ر کچدا
- ٨٦- ١٠٣- باسیک: که سیك به سه ر هه موو خیزانه کانیدا بگه رێ و (سه رجینی یان له گه لدا بکات) به یه ک خوشۆردن
- ٨٧

- ٨٧ ١٠٤- باسی چوونه ژووره وهی پیاو به رۆژدا بۆ لای خیزانهکانی
- ١٠٥- باسیک: ئەگەر پیاو مۆلەت بخوازی له هاوسەرەکانی که له مائی
- ٨٨ هاوسەریکیان چارەسەر بکەیت، ئەوانیش هەموویان مۆلەتی بدەن
- ١٠٦- باسی (دروسته) پیاو هەندێ له ژنهکانی خوشتر بویت
- ٨٩ له هەندێکی تریان
- ١٠٧- باسی (خراپی) خۆهەڵکێشان به شتی که وه نهیدراوهت، وه ئەوهش
- ٨٩ که رێگری لیکراوه له خۆ هەڵکێشان و شانازی به سەر هەویدا
- ٩٠ ١٠٨- باسی غیره و رق لیبوونهوه
- ٩٥ ١٠٩- باسی (حوکمی) غیره کردن و تور بوونی ئافرهتان
- ١١٠- باسی پیاو له سەر کچه کهی بکاتهوه له (دوور خستنهوهی)
- ٩٧ رق ههستان لێی و دادپهروهری بهرانبهری
- ٩٧ ١١١- باسیک: (له ئاخر زه ماندا) پیاوان کهم دهبن و ژنان زۆر دهبن
- ١١٢- باسیک: پیاو به تهنه له گهڵ ئافرهتیکدا نه بێت مه گهر مهجره می بێت،
- ٩٨ وه نابێت بچنه ژووره وه بۆ لای ئافرهتێ میردی له مأل نه بێت
- ١١٣- باسی ئەوهی که دروسته پیاویک له گهڵ ئافرهتیک
- ٩٩ ته نیا بێت به لای خه لکه وه
- ١٠٠ ١١٤- باسی ئەوهی رێگری کراوه چوونی پیاوانی ژنانی بۆ نا ئافرهتان
- ١١٥- باسی ئافرهت سهیری چه بهشی رهش پێست و شتی
- ١٠١ لهو جوهره بکات به بێت گومانی خراپ پێت بردن
- ١٠١ ١١٦- باسی ئافرهتان بۆ پێداویستی خویان له مأل پرۆنه دهره وه
- ١١٧- باسی مۆلەت خواستنی ژن له میرده کهی بۆ دهرچوون
- ١٠٢ له مأل بۆ مزگهوت و شتی تر (ی پێویست)
- ١١٨- باسی چوونه ژووره وه بۆ مائی ئافرهتان و سهیر کردنیان
- ١٠٣ دروسته له کاتی (بوونی) شیر خواردندا

- ١١٩- باسیک: ژن نابێ دهست بدات له ژنیکی تر (و سهیری بکات)،
 ١٠٤ جا به وردی باسی شیوهی لهش و لاری ئافرهتهکه بکات بۆ مێردهکهی
 ١٢٠- باسی وتهی ئهو پیاوهی بڵێ سویند به خوا ئهم شهو به سه
 ١٠٥ ههموو ژنهکانمدا دهسوژنمهوه (سهرجییان له گهڵ دهکهم)
 ١٢١- باسیک: له ناکاودا شهو خۆی نهکات به مآدا بۆلای هاوسهری،
 ئهگهر له مال نهبوونی درێژهی کیشابوو له ترسی ئهوهی
 ١٠٦ بهخیانتکارییان بزانیان به شوین ناتهماوی ههلهکانیدا بگهریت
 ١٢٢- باسی (پیاو) مه بهستی مندآلبوون بیت
 ١٢٣- باسیک: ئهو ژنه میردی له مآلهوه نهبوو مووی لهشی
 ١٠٨ لابات قژی بژ و ئالۆسکاویشی شانه بکات و دایبیت
 ١٢٤- باسیک: (وه جوانی خویان دهرنهخهن بۆ مێردهکانیان نهیت)،
 تا ئهم فهرمایشتهی خوامی گهوره ((ئهو مندآلانهی) که ئاگیان
 ١١٠ له لهش و عورهتی ئافرهتان نهیت)
 ١٢٥- باسیک: (وه مندآلهکانتان که هیشتا بائغ نهبوون)
 ١٢٦- باسی پیاو به هاوڕیکه بڵێ: ئهم شهو سهرجیتی تان کرد؟
 ١١٢ له کاتی سهزره نشدا پیاو توند بکویتیته کهمههری کچهکهی

١١٣

٦٨- پهراوی تهلاق

- ١- باسی ئهم فهرمایشتهی خوامی بهرز و بلند: (ئهی پیغمهبر ﷺ به)
 ئوممهتهکهت بڵێ هر کاتی ویستان ژنانتان تهلاق بدن با له کاتی
 ١١٤ عیدده یاندا تهلاقیان بدن، وه عیدده (ی ژنهکانتان) به وردی بژمیرن
 ١١٥- باسیک: ئهگهر ئافرهتی حهیزدار تهلاق درا ئهو تهلاقه به تهلاق داده نریت

- ٣- باسی که سیک ژنه که می ته لاق بدات (دروسته)،
 ١١٦ وه ئایا پیاو روو له خیزانه که می بکات بو ته لاق دانی
- ٤- باسی ئهو که سه می ته لاقی سن به سی به لاهه دروسته
 ١١٩
- ٥- باسی که سیک (پیغه مبه ر ۞) که ژنهکانی سه رپشک کردوه
 ١٢٣
- ٦- باسیک: ئه گهر (پیاو به ژنه که می) بلت: جیام کردیته وه، به ره لام کردیت،
 یان میردت نییه، ژنی لت جیابووه، یان هر وشه یه که مه به ست پیی
 ته لاق بیت ئهو له سه ر نیه ت و نیازه که یه تی وه باسی ئهم فه رمایشته می
 خوا ۞: (وه به ره لایان که ن به به ره لاکردنیکی جوان و باش)، وه فه رموو می:
 (وه ته لاقتان بدهم به ته لاق دانیکی چاک و بت زیان)، وه ده فه رموو می:
 (دوا ئهو دوو جار ته لاقدان راگرتنه به خوشی یان به رلاکردنه
 به باشی)، وه ده فه رموو می: (یان لایان جیا بنه وه به باشی)
 ١٢٤
- ٧- باسی که سیک به ژنه که می بلت: تو له من هرام بی
 ١٢٥
- ٨- باسیک: ((ئه می پیغه مبه ر ۞) بوچی شتی که له خوت هرام
 ده که میت که خوا بو می هه لال کردوویت)
 ١٢٧
- ٩- باسیک: پیش ماره کردنی ژن ته لاقی نییه
 ١٣١
- ١٠- باسیک: ئه گهر پیاو له کاتیکدا ناچار بت به ژنه که می بلت
 ئهمه خوشکه مه ئهو هه چی له سه ر نییه
 ١٣٢
- ١١- باسی ته لاقدان له کاتی زور لیکردندا
 ١٣٣
- ١٢- باسی خولع، وه ته لاقدان به خولع چونه؟
 ١٣٩
- ١٣- باسی ناکوکی، وه ئایا (دادوه ر) ئاماژه به خولع ده کات له کاتی پیویستدا
 ١٤٢
- ١٤- باسیک: فروشتنی که نیزه که (می شوو کردوو) نابیتته ته لاقدان
 ١٤٣
- ١٥- باسی سه رپشک کردنی که نیزه که (که ئازاد بیی و) میرده که می کوپله بیت
 ١٤٤
- ١٦- باسی تکای پیغه مبه ر ۞ ده رباره می میردی به ریره
 ١٤٥

- ١٤٦ ١٧- باسیک
- ١٨- باسی ئەم فەرمايشتهی خوا ﷺ: (ژنانی هاوبهشی پهیدا کەر ماره مهکن تا پروا دههینن، کهنیزهکیکی پروادار باشتره له ژنه (ئازادیکي) هاوبهش پهیدا کەر و با هاوبهش پهیدا کەر که سه‌رسامیشی کردبن)
- ١٤٧ ١٩- باسی (حوکمی) ماره کردنی ئەو ژنه هاوبهش دانهرانهی
- ١٤٨ ٢٠- باسیک: ئەگەر ژنیکي بته‌رست یا گاور مسوڵمان بوو
- ١٥٠ ژنی پیاویکی زیممی یان کافریکي جهنگی بوو
- ٢١- باسی ئەم فەرمايشتهی خواي به‌رز و بلند: (بۆ ئەوانه‌ی سویند ده‌خۆن له‌گه‌ڵ ژنه‌کانیان دروست نه‌بن مۆله‌تی چوار مانگ چاوه‌روانیان هه‌یه)، تا ده‌گاته ئەم فەرمايشته (خوا) بیسه‌ر و زانایه
- ١٥٢ ﴿إِنْ قَامَ﴾ ئەگەر گه‌رانه‌وه په‌شیمان بوونه‌وه.
- ١٥٤ ٢٢- باسی حوکمی ون بوو و بێ سه‌ر و شوین ده‌ر باره‌ی خیزانی و سامانی
- ١٥٦ ٢٣- باسی زیهار
- ١٥٨ ٢٤- باسی ئاماژ له ته‌لاق و کار و باره‌کاندا
- ١٦٤ ٢٥- باسی نه‌فرین کردن
- ١٦٧ ٢٦- باسیک: ئەگەر ناراسته‌وخۆ حاشا له‌ کورپی خۆی بکات
- ١٦٨ ٢٧- باسی سویند دانی نه‌فرین کەر
- ١٦٨ ٢٨- باسیک: پیاوه‌که ده‌ست به نه‌فرین کردن ده‌کات (پیش ژنه‌که)
- ٢٩- باسی نه‌فرین کردن، وه ئەو کهسه‌ی ژنه‌که‌ی ته‌لاق
- ١٦٩ ده‌دات پاش نه‌فرین کردن
- ١٧١ ٣٠- باسی نه‌فرین کردن له‌ مزگه‌وتدا
- ٣١- باسی ئەم فەرمووده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ:
- ١٧٢ ((ئەگەر که‌سیکم به‌رد باران بکردایه به‌بێ شایه‌ت))

- ٣٢- باسی (حوکمی) مارهیی ژنی نهفرین له گهڵ کراو
 ١٧٥
- ٣٣- باسی پێشهوا به ههردوو نهفرین که ره که بڵێ: بێگومان
 به کێکتان درۆزن دهی ئایا به کێکتان تهوبه دهکات؟
 ١٧٦
- ٣٤- باسی جیا کردنهوهی ژن و میزیدی نهفرین که له یه کتری
 ١٧٧
- ٣٥- باسیک: منداڵه که (مندالێ) ژنه نهفرین که ره که ده بێت
 ١٧٨
- ٣٦- باسی ئهم فهرمایشتهی پیغمبهر ﷺ (له نهفریندا):
 ((خوایه روونی بکه یتهوه))
 ١٧٩
- ٣٧- باسیک: ئه گهر پیاوێ سێ ته لاقه ی ژنه که بدات، پاشان
 له دوا ی تهواو بوونی عیدده ژنه که شووی کرد به پیاوێکی
 تر و له گهڵ ژنه که دروست نه بوو بوو
 ١٨٠
- ٣٨- باسیک: (ئهوانه ی که بێ هیوا ده بن له کهوتنه حه یزه وه
 له ژنانتان، ئه گهر (دهرباره ی عیدده یان) دوو دڵ بوون)
 ١٨١
- ٣٩- باسیک: (وه ژنانه ی سک پر (دوو گیان) عیده یان
 ئهو کاته یه که سکه که یان دا بنێن)
 ١٨١
- ٤٠- باسی ئهم فهرمایشته ی خوا ی بهرز و بلند:
 (وه ژنه ته لاق دراوه کان دان به خۆ یاندا ده گرن تا ماوه ی سێ حه یز)
 ١٨٣
- ٤١- باسی به سه رهاته ی فاتیمه ی کچی قه یس ﷺ
 ١٨٤
- ٤٢- باسی ژنی ته لاق دراو له مانی میزیده که یدا بێت مه ترسی
 له سه ر بێ هێرشی بکریته سه ری یان ژنه که قسه ی ناشرین
 به کهس و کاری خۆ ی یان میزیده که ی بڵێ
 ١٨٧

- ٤٣- باسی ئەم فەرمايشتهی خۆی بهرز و بلند: (دروست نییه
بۆ ئەو (ژن)انه ئەوهی خودا له منآدانیاندا دروستی کردوه
له حەیز یان مندال)، بيشارنەوه له حەیز و سک و مندال. ١٨٨
- ٤٤- باسیک: (وه مێردهکانیان شایستهن به گێرانەوهیان) ١٨٨
- ٤٥- باسی گێرانەوهی ژن له حەیزدا ١٩١
- ٤٦- باسیک: ژنێ مێردی مردبێ چوار مانگ و ده رۆژ تەعزێ دهگرێ ١٩٢
- ٤٧- باسی (حوکمی بهکار هێنانی) کل بۆ ئافرهتی تەعزێ بار ١٩٥
- ٤٨- باسی ژنی تەعزیه بار بوغورد و بۆنی خوش بهکار بێنێ ١٩٦
- له کاتی پاک بوونهوهدا ١٩٦
- ٤٩- باسیک: ئافرهتی تەعزیه بار پۆشاکێ عەصب له بهر دهکات ١٩٧
- ٥٠- باسیک: (ئەو پیاوانهی که دهمرن له ئیوه و هاوسهران
جێ دههێلن) تا ئەم فەرمايشته (ئاگاداره بهوهی که دهیکهن) ١٩٩
- ٥١- باسی (حوکمی) مارهیی ئافرهتی زیناکار و (مارهیی) ماره کردنی نارهوا ٢٠١
- ٥٢- باسی (حوکمی) مارهیی ئافرهتی لهگه‌ڵدا دروست بوو،
درووست بوون چۆن دهسهلمیت؟ یا پیاو ئافرهتهکهی ته‌لاق دا
پیش دروست بوون لهگه‌ڵی یان بهرکهوتن و دهست لێدانی ٢٠٣
- ٥٣- باسی بههره‌مه‌ند کردن (پێویسته) بۆ ئەو ژنه‌ی ماره‌یی بۆ دانه‌نراوه ٢٠٤

٢٠٦

٦٩- په‌راوی خه‌رجیه‌کان

- ١- باسی گه‌وره‌یی خه‌رجی کێشانی ژن و مندال ٢٠٦
- ٢- باسی خه‌رجی کێشانی ژن و مندال پێویسته ٢٠٩

- ٣- باسی (دروسته) پیاو خەرجی و بژێوی سالیکی بۆ ژن و
 ٢١٠ مندالی دانیت، وه خەرجیهکانی خێزان و کەس و کار چۆن بیت؟
- ٤- باسیک: وه خۆای بەرز و بلند فەرموویەتی: (دایکان شیر دەدەن بە مندالەکانیان
 دوو سالی تەواو، ئەمە بۆ کەسیکە کە بیهوێت شیرێ تەواو بدات)،
 ٢١٥ تا دەگاتە ئەم فەرمايشتهی خوا (وه) (خوا) بینایە بهوهی کە دەیکەن)
- ٥- باسی خەرجی ژن ئەگەر مێردهکە لە جێگایەکی
 ٢١٧ دوور بوو لە ژنەکە، هەروەها خەرجی مندالەکانیشی
- ٦- باسی ئیش و کار کردنی ژن لە مالی مێردهکەیدا
 ٢١٨
- ٧- باسی (حوکمی) خزمەتکاری ژن
 ٢١٩
- ٨- باسی خزمەت کردنی پیاو لە ناو مال و مندالی خۆیدا (دروسته)
 ٢٢٠
- ٩- باسیک: ئەگەر پیاو خەرجی بۆ خێزانی نەکرد، ئەو ژنەکە بۆی
 هەیه بە پتی پتیویست ئەوەندە بەشی خۆی و مندالەکە
 ٢٢٠ بکات لە مالی مێردهکە ببات، بەبێ ئاگاداری ئەو
- ١٠- باسی پارێزگاری ژن لە مال و سامان و خەرجی مێردهکە
 ٢٢١
- ١١- باسی جل و بەرگی ژن بەپیتی پتیویست و با و نەریت
 ٢٢٢
- ١٢- باسی سوننەتە ژن هاوکاری مێرد بکات لە (کاروباری) مندالیدا
 ٢٢٢
- ١٣- باسی پیاوی نەدار و هەژار نەفەقەیی ژن و مندالی بدات
 ٢٢٣
- ١٤- باسیک: (لەسەر کەلهپوور گره وینە ئەوهی) (لەسەر باوک بوو) ( )
 ٢٢٤
- ١٥- باسیک: ئەم فەرموودە پێغەمبەر ﷺ: ((هەر کەسێک قەرزی مندال و
 کەسی بێ سەرپەرشتی لە دواي خۆی بە جێ هێشت ئەوه لەسەر منه))
 ٢٢٦
- ١٦- باسی دایەن لە ژنانی غەیرە عەرەب و ژنانی تر بن
 ٢٢٧

٧٠- په راوی خوارده مه نیه کان

٢٢٨

١- باسی ئه مفرمایشته ی خوامی بهرز و بلند: (لهو خوارده پاک و حه لآلانه بخۆن که کردوو مانه به رۆزیتان)، وه ئهم مفرمایشته ی خوامی گه وره: (له پاکترینی ئه وه ی په یداتان کردوه به ختی بکه ن)، وه ئهم مفرمایشته ش: (له خۆراکی پاک و حه لآل بخۆن وه کرده وه ی چاک بکه ن، چونکه به راستی من به وه ی ئیوه ده یکه ن ئاگادارم)

٢٢٨

٢- باسی ناوی خوا هینان له سهر خواردن و به دهستی راست خواردن

٢٣٠

٣- باسی نان خواردن له بهرده می خۆیه وه

٢٣١

٤- باسی که سیک ئه ملا و لای قاپه که بگهرت له گه ل هاوریکه ی

٢٣٢

ئه گهر بزانت پیتی ناخۆش نییه

٥- باسی دهستی راست به کارهینان له خواردن و شتی ترده عومهری

کورپی ئه بو سه له مه ده لآ: پیغه مبه ر ❦ مفرمووی پیم:

٢٣٣

((به دهستی راست خواردن بخۆ)).

٢٣٤

٦- باسی که سیک بخوات تا تیر ده بیت

٧- باسیک: (کویر گوناھی له سهر نییه)، تا ده گاته ئهم

٢٣٧

مفرمایشته ی خوا (به لکو ئه قلتان بخه نه کار و بیر بکه نه وه)

٢٣٨

٨- باسی نانی ته نک کراو، وه نان خواردن له سهر میز و سفره

٢٤٠

٩- باسی قاوه ت یا حه لوا

١٠- باسیک: ئه وه ی که پیغه مبه ر ❦ خواردنیک نهده خوارد

٢٤١

تا ناوه که ی پینه و ترايه و نه یزانیایه ئه و خواردنه چیه

٢٤٢

١١- باسیک: خواردنی یه ک که س به شی دوو که س ده کات

- ٢٤٣ ١٢- باسیک: باوه‌ردار له یه‌ک رێخۆڵه‌وه خواردن ده‌خوات
- ١٣- باسیک: باوه‌ردار له یه‌ک رێخۆڵه‌وه خواردن ده‌خوات له‌م باسه‌دا
- ٢٤٤ فهرمووده‌ی ئه‌بو هوره‌یره * هه‌یه له پێغه‌مبه‌ره‌وه * گێراویه‌تی‌ه‌وه
- ٢٤٥ ١٤- باسی حوكمی نان خواردن به‌ شان دادانه‌وه
- ٢٤٦ ١٥- باسی خواردنی برژاو (دروسته)
- ٢٤٨ ١٦- باسی خه‌زیره
- ٢٥٠ ١٧- باسی كه‌شك
- ٢٥١ ١٨- باسی سلق و جۆ
- ١٩- باسی قه‌پکردن به‌ گۆشتی‌كدا كه‌ به‌ ئیسقانه‌وه‌یه،
- ٢٥١ وه‌ ده‌ره‌ینانی گۆشت له‌ شله‌دا پێش كو‌لانی
- ٢٥٢ ٢٠- باسی کرانه‌وه و خواردنی گۆشتی ده‌ستی ئاژه‌ل به‌ قه‌پ و ددان
- ٢٥٤ ٢١- باسی گۆشت له‌ت کردن به‌ چه‌قۆ
- ٢٥٥ ٢٢- باسیک: پێغه‌مبه‌ر * هه‌چ خواردنی‌کی عه‌یبدار نه‌کردوه
- ٢٥٥ ٢٣- باسی فوو کردن له‌ (تویکلی) جۆ
- ٢٥٦ ٢٤- باسی ئه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر * و هاوه‌لانی ده‌یان خوارد
- ٢٥٩ ٢٥- باسی شۆری‌ای ته‌لبینه
- ٢٥٩ ٢٦- باسی تری‌ت
- ٢٦١ ٢٧- باسی مه‌ری برژاو و ده‌ست و په‌راسوو
- ٢٨ ٢٨- باسی ئه‌وه‌ی پێشینان پاشه‌كه‌وتیان ده‌کرد له‌ خۆراک
- ٢٦٢ و گۆشت و شتی تر له‌ مال و سه‌فه‌ره‌کانیاندا
- ٢٦٤ ٢٩- باسی خورما و رۆن به‌كه‌شکی کو‌تراوه‌وه
- ٢٦٥ ٣٠- باسی (حوكمی) خواردن له‌ قاپ و قاچاغی زیواوی
- ٢٦٦ ٣١- باسی ناو هه‌ینانی خواردن

- ٣٢- باسی پێخۆر ٢٦٨
- ٣٣- باسی (ناو هێنانی) هه‌لوا و هه‌نگوین ٢٦٩
- ٣٤- باسی کوله‌که ٢٧٠
- ٣٥- باسی که‌سیک به‌زه‌حمه‌ت خواردن بۆ براکانی دروستکات ٢٧٠
- ٣٦- باسی که‌سیک میوانداری پیاوێ بکات بۆ خواردنێک و خۆی ب‌روات به‌ده‌م ئیش و کاره‌که‌یه‌وه ٢٧١
- ٣٧- باسی شله ٢٧٢
- ٣٨- باسی گۆشتی توێ کراوی له‌به‌ر خۆر و شک کراو ٢٧٣
- ٣٩- باسی که‌سیک خواردنێک له‌سه‌ر سفره‌که‌یه‌ بیدات به‌ هاوڕێکه‌ی یان پێشکه‌شی کات (درسته) ٢٧٤
- ٤٠- باسی (خواردنی) فه‌ریکه‌ خورما به‌ تروزییه‌وه ٢٧٥
- ٤١- باسیک ٢٧٥
- ٤٢- باسی فه‌ریکه‌ خورما و خورما ٢٧٦
- ٤٣- باسی خواردنی کرۆکی بنی دار خورما ٢٧٩
- ٤٤- باسی (فه‌زلی) خورمای عه‌جوه ٢٧٩
- ٤٥- باسی (حوکمی خواردنی) خورما دوو دوو پێکه‌وه ٢٨٠
- ٤٦- باسی (خواردنی) تروزی ٢٨١
- ٤٧- باسی فه‌ر و به‌ره‌که‌تی دار خورما ٢٨١
- ٤٨- باسی (حوکمی خواردنی) دوو جو‌ر (میوه) یان دوو جو‌ر خواردن له‌ یه‌ک کاتدا ٢٨١
- ٤٩- باسی که‌سیک میوانه‌کان ده‌ که‌س ده‌ که‌س بکاته ژووره‌وه، وه‌ باسی دانێشتن له‌سه‌ر خواردن ده‌ که‌س ده‌ که‌س ٢٨٢
- ٥٠- باسی ئه‌وه‌ی به‌ ناپه‌سه‌ند داده‌نرێ له‌ سیر و سه‌وزه‌وات (ی بۆن ناخۆش) ٢٨٣

٧٢- په راوی سه ربړاوه کان و راوکردن ٣٠٠

- ٣٠١ ١- باسی ناوی خوا هینان له نیچیری راوکراو،
- ٣٠٣ ٢- باسی راوکردن به نیزه
- ٣٠٤ ٣- باسی (حوکمی ئه و نیچیره ی) که نیزه که به باری پانیدا لئی ده دات
- ٣٠٥ ٤- باسی (حوکمی) راوکردن به که وان
- ٣٠٦ ٥- باسی (حوکمی) په له پیتکه و بوندوقه هاویشتن
- ٣٠٧ ٦- باسی که سیک سه گیک راگریت سه گیک راو و سه گیک ئاژهل وړان نه بیت
- ٣٠٩ ٧- باسیک: ئه گهر سه گ (له نیچیری) خوارد
- ٣١١ ٨- باسی (حوکمی) نیچیر ئه گهر دوو یان سئ روژ له راوچی ون بوو بوو
- ٣١٢ ٩- باسیک: ئه گهر (راوکهن) له گهل نیچیره که دا سه گیک تر ی بینی
- ١٠- باسی ئه وهی هاتوو ده رباره ی سهرقال بوون به راوه وه
- ٣١٣ کردنی به پیشه و که سابه ت
- ٣١٦ ١١- باسی سهرقال بوون به راوه وه له شاخه کاند
- ١٢- باسی ئهم فهرمایشته ی خوا ﷺ:
- ٣١٨ (راو (ی نیچیری) ده ریا حه لال کراوه بو تان)
- ٣٢٠ ١٣- باسی کولله (خواردنی دروسته)
- ١٤- باسی (حوکمی به کارهینانی) قاپ و قاچاگی
- ٣٢١ ئاگر په ره ست و (حوکمی) مرداره وه بوو
- ١٥- باسی (حوکمی) ناوی خوا هینان له سهر ئاژهل سهرده بردری،
- ٣٢٣ وه (حوکمی) که سیک به ئه نقه ست ناوی خوا ی له سهر نه هینیت
- ٣٢٥ ١٦- باسی ئه و (ئاژهل و مالآتانه ی) بو په ره ستراو و بته کان سهر براون

- ١٧- باسی ئەم فەرموودهیهی پێغمەبەر ﷺ:
- ٣٢٦ ((با (مسولمان قوربانیه‌که‌ی (به‌ناوی خواوه‌ سه‌ر بېریت))
- ١٨- باسی ئەوه‌ی خۆین برژێنی له‌ قامیش و به‌رد و
- ٣٢٦ ئاسنی (تێژ، سه‌ر برین پێی دروسته‌)
- ٣٢٨ ١٩- باسی (حوکمی) سه‌ر براوی ژن و که‌نیزه‌ک
- ٣٢٩ ٢٠- باسیک: به‌ ددان و ئیسک و نینۆک (ئاژه‌ل و مالآت) سه‌ر نابردریت
- ٣٣٠ ٢١- باسی (حوکمی) سه‌ر براوی عه‌ره‌بی ده‌شته‌که‌ی و هاوشیوه‌یان
- ٢٢- باسی سه‌ر براوی نامه‌داره‌کان (حه‌لآله‌)، هه‌روه‌ها پیوی
- ٣٣١ سه‌ر براوی نامه‌داره‌ جه‌نگێکان و خه‌لکانی تریش (حه‌لآله‌)
- ٢٣- باسی ئەوه‌ی یاخی بیت و هه‌ل بیت له‌ ئاژه‌ل و مالآتی
- ٣٣٢ (مالی) ئەوه‌ وه‌ک ئاژه‌لی وه‌حشی وایه‌
- ٣٣٣ ٢٤- باسی سه‌ر برینی ملی و شتر و قورگی ئاژه‌ل و مالآت
- ٢٥- باسی ئەوه‌ی ناپه‌سه‌نده‌ (له‌ ئاژه‌لدا) له‌ برینی ئەندام
- ٣٣٦ و نانه‌وه‌ به‌ نیشانه‌ و به‌ستنه‌وه‌ی و نانه‌وه‌ی به‌ نیشانه‌
- ٣٣٨ ٢٦- باسی (حوکمی خواردنی گۆشتی) مریشک
- ٣٤٠ ٢٧- باسی (حوکمی) گۆشتی ئەسپ و مایین
- ٣٤١ ٢٨- باسی (حه‌رامی‌تی خواردنی) گۆشتی گویدرێژی مالی
- ٣٤٤ ٢٩- باسی هه‌رامی‌تی خواردنی (گۆشتی) هه‌موو درنده‌یه‌کی که‌ل‌به‌دار
- ٣٤٥ ٣٠- باسی (حوکمی) پێستی مرداره‌وه‌ بووان (پیش خۆشه‌کردنی)
- ٣٤٦ ٣١- باسی (حوکمی) میسک
- ٣٤٧ ٣٢- باسی که‌رویشک
- ٣٤٧ ٣٣- باسی بزێ مژه‌
- ٣٤٩ ٣٤- باسیک: ئەگه‌ر مشک که‌وته‌ رۆنیک‌ی به‌ستوو یا ن تواره‌وه‌

- ٣٥٠- باسی داخ کردن و نیشانه دار کردن له دهموچاوی نازهلدا (حمرامه)
 ٣٦- باسیک: نه گهر که سانیک ده سته کوتیان گرت، ئینجا هه ندیکیان
 به بت فهرمانی خاوه نه کانیان مهر و وشتریان سهربري، ناخورت،
 ٣٥٢ به به لگهی نهو فهرمووده ی رافیع که له پیغه مبه ره وه ښه یگړیته وه
 ٣٧- باسیک: نه گهر وشتري که سانیک یاخی بوو، جا که سیکیان تیریکي
 ٣٥٣ بو هاویش و کوشتی، بهو کاره چاکه یان ویستوه، نهو دروسته
 ٣٥٥ ٣٨- باسی ناچار خواردنی (مرداره وه بووی بو دروسته)

٧٣- په راوی قوربانی ٣٥٧

- ٣٥٧ ١- باسی سوننه ت بوونی قوربانی
 ٣٥٩ ٢- باسی پښهوا بو خوی قوربانیه کانیه کان دابهش بکات له نیوان خه لکیدا
 ٣٥٩ ٣- باسی (حوکمی) قوربانی بو ریبوار و ژنان
 ٣٦٠ ٤- باسی نهو گوشته ی له رۆژی جه ژنی قورباندا هزی لئ بکرت
 ٥- باسی نهو که سه ی که ده لئ: قوربانی کردن
 ٣٦٢ تنها له رۆژی (یه که می) جه ژن دایه
 ٣٦٣ ٦- باسی قوربانی کردن و شوینی سهربرینی له نویتزگه ده بیت
 ٧- باسیک: دهر باره ی قوربانی کردنی پیغه مبه ره ښه دوو بهرانی
 ٣٦٤ شاخدار، وه ده و تریک: دوو بهرانی قه لهو بوون
 ٨- باسی نهو فهرمووده ی پیغه مبه ره ښه نه بی بورده ی فهرموو:
 ٣٦٦ ((چتیره بزنه که سهربره بو قوربانی وه له پاش تو بو که سی تر دروست نییه))
 ٣٦٧ ٩- باسی نهو که سه ی قوربانیه کان به ده سستی خوی سهربري
 ٣٦٨ ١٠- باسی که سیک قوربانی که سیکی تر سهر ببریت

- ٣٦٩ ١١- باسی (کاتی قوربانی) سهربرین دوا نویژ (ی جهژنه)
- ٣٧٠ ١٢- باسی هر که سیک پښ نویژ (ی جهژن) قوربانیه که ی سهربری دهبت دووباره ی بکاته وه
- ٣٧١ ١٣- باسی پت خسته سهر ملی (ئو قوربانیه ی) که سهر دهبردیت
- ٣٧٢ ١٤- باسی ئه لاهو ئه کهر کردن له کاتی سهربرینی (قوربانیدا)
- ٣٧٢ ١٥- باسی ئه کهر که سیک ئاژه لی دیاری نارد (له مه کهه)
- ٣٧٢ سهربردیت، هیچ شتیکی لی حرام نابیت
- ٣٧٣ ١٦- باسی ئه وه ی لی ده خوریت له گوشتی قوربانیه کان و ئه وه ی به تویشو و لی هه لده گیریت

٧٤- په راوی خواردنه وه کان ٣٧٨

- ٣٧٨ ١- باسی ئم فهرمايشته ی خوی بهرز و بلند: (ئهی ئه وانهی پرواتان هیناوه، بنگومان ئارهق و قوما و ئه و بهردانه ی که کراون به بت و ئه و پارچه دارانه ی) که به کارئه هینرین بو دیاری کردنی به ش و چاره نووس) ئه وانه پیسن، وه له کرده وه ی شهیتانن، که واته دوور که ونه وه لی تا رزگاربن
- ٣٨١ ٢- باسیک: ئارهق له تریه
- ٣٨٢ ٣- باسیک: حرام بوونی ئارهق دابهزی له کاتیکدا ئارهق له فهریکه خورما و خورما بوو
- ٣٨٤ ٤- باسیک: ئارهق له ههنگوین (دروست دهکرت) که بیتعه
- ٣٨٦ ٥- باسی ئه وه ی هاتوو ده رباره ی ئارهق ئه وه یه ئه قل و ژیری ناهیلن له خواردنه وه کان

- ٦- باسی ئهوهی هاتوووه (له هه‌رشه) دهر باره‌ی ئه‌و کهسه‌ی
 ٣٨٧ ئاره‌ق جه‌لا‌ل ده‌کات، به‌ناویکی تر جگه‌ له ناوی خۆی ناوی ده‌بات
- ٧- باسی حوکمی خۆشاو دروست کردن له ده‌فر و قاپی به‌ردیندا
 ٣٨٨
- ٨- باسی رینگه‌دانانی پێغه‌مبه‌ر ﷺ (به‌خۆشاو کردن) له چه‌ند ده‌فر
 ٣٨٩ و زهر فیکدا پاش ئه‌وه پێشتر رینگری له‌ت کردبوو
- ٩- باسی (دروسته‌ خواردنه‌وه‌ی) خۆشاوی خورما
 ٣٩١ به‌مه‌رجه‌ت (مرو‌ف) سه‌رخۆش نه‌کات
- ١٠- باسی شه‌ربه‌تی ته‌ر که‌مه‌ت بکو‌ئینه‌ریته‌، وه‌ باسی ئه‌و
 ٣٩٢ کهسه‌ی هه‌موو سه‌رخۆش که‌ریکی قه‌ده‌غه‌ کرده‌ له‌ خواردنه‌وه‌کان
- ١١- باسی ئه‌وه‌ی رای وایه‌ فه‌ریکه‌ خورما و خورما تیکه‌ل نه‌کریته‌ ئه‌گه‌ر
 ٣٩٣ (تیکه‌ل کردنه‌که‌یان) سه‌رخۆش که‌ریته‌، وه‌ دوو پێخۆر نه‌کریته‌ به‌یه‌ک پێخۆر
- ١٢- باسی خواردنه‌وه‌ی شیر (دروسته‌)
 ٣٩٥
- ١٣- باسی داوا‌ی ئاوی شیرین کردن
 ٣٩٩
- ١٤- باسی تیکه‌لکردنی شیر له‌گه‌ل ئاو
 ٤٠١
- ١٥- باسی خواردنه‌وه‌ی شیرین و (خواردنه‌وه‌ی) هه‌نگوین
 ٤٠٢
- ١٦- باسی (حوکمی) خواردنه‌وه‌ به‌ پێوه
 ٤٠٣
- ١٧- باسی (حوکمی) که‌سیک له‌ کاتیکدا
 ٤٠٤
- به‌سه‌ر وشته‌که‌یه‌وه‌ خواردنه‌وه‌ بخواته‌وه‌
- ١٨- باسیک: لای راسته‌وه‌ ده‌ست پێبکه‌ تا کو‌تایی
 ٤٠٥ له‌ خواردنه‌وه‌ی (ئاو و شتنی له‌و جو‌ره‌)
- ١٩- باسیک: ئایا که‌سیک له‌ خواردنه‌وه‌دا مو‌آله‌ت بخوازی له‌ که‌سیکی
 ٤٠٦ لای راسته‌وه‌ بو‌ ئه‌وه‌ی خواردنه‌وه‌که‌ بدات به‌ گه‌وره‌تر له‌و؟
- ٢٠- باسی ئاو‌خواردنه‌وه‌ به‌ده‌م خستنه‌ جه‌وزه‌وه‌
 ٤٠٧

- ٢١- باسی بچووک و کهم تهمهن خزمهتی گهوره و بهتهمهن بکات ٤٠٨
- ٢٢- باسی داپۆشینى دهفر ٤٠٩
- ٢٣- باسی سهر بهره و خوار کردنه وهی کونده ٤١٠
- ٢٤- باسی خواردنه وه له دهمی کونده و جهوه نه وه ٤١٠
- ٢٥- باسی رینگری کردن هه ناسه دان له دهفر (ی خواردنه وه) دا ٤١١
- ٢٦- باسی خواردنه وه به دوو جار یان سێ جار هه ناسه دان ٤١٢
- ٢٧- باسی خواردنه وه له دهفری ئالتوویدا ٤١٢
- ٢٨- باسی (حوکمی به کارهینانی) دهفری زیو ٤١٣
- ٢٩- باسی (شیر) خواردنه وه له جامدا (دروسته) ٤١٥
- ٣٠- باسی خواردنه وه له جام و دهفری پیغه مبهردا ❀ ٤١٥
- ٣١- باسی خوردنه وهی ئاو، وه ئاوی به فهڕ و به ره کهت ٤١٧

٧٥- په راوی نه خوشه کان ٤١٩

- ١- باسی ئه وهی ده ربارهی که فالتی نه خوشی هاتوو ٤١٩
- ٢- باسی (ئه وهی ده ربارهی) سهختی نه خوشی (هاتوو له پاداشت) ٤٢٢
- ٣- باسیک: سهخترین کهس به لایان توش ببێ پیغه مبهردان،
پاشان کێ چاکتره دواى ئه و کێ چاکتره ٤٢٣
- ٤- باسی سهردان کردنی نه خوش واجبه ٤٢٣
- ٥- باسی سهردانیکردنی کهسیک له هۆش خۆی چو بیته وه ٤٢٥
- ٦- باسی فهزل و گه وه یی ئه و کهسهی به هۆی باوه فیی لی بیت ٤٢٥
- ٧- باسی فهزل و گه وه یی ئه و کهسهی نابینا بوو بیت ٤٢٦
- ٨- باسی سهردانی کردنی ئافرهت بۆ لای پیاوانی نه خوش ٤٢٧
- ٩- باسی سهردانی کردنی مندالان (ی نه خوش له لایه ن پیاوانه وه) ٤٢٩

- ٤٣٠- ١٠- باسی سەردانیکردنی عەرەبی دەشتەکی
- ٤٣٠- ١١- باسی سەردانیکردنی نەخۆشی ھاوبەش دانەر بۆ خوا
- ٤٣١- ١٢- باسیک: ئەگەر (خەڵکانێ) سەردانی نەخۆشیکیان کرد و کاتی نوێژ بوو نەخۆشەکەش نوێژی بە کۆمەڵی بۆ کردن
- ٤٣٢- ١٣- باسی (سەردانی کەر) دەستی بۆ نەخۆشەکە
- ٤٣٤- ١٤- باسی چۆ دەوترێت بە نەخۆش (لە سەردانی کردنیدا، نەخۆشیش) چۆ وەلامیک دەداتەو
- ٤٣٥- ١٥- باسی سەردانی کردنی نەخۆش بەسواری و بە پیاده و بەسواری کەر لە پاشکۆدا
- ٤٣٨- ١٦- باسی نەخۆش بۆلێ من نەخۆشم یان ئای سەرم یان زۆر نەخۆشم (دروسته)
- ٤٤١- ١٧- باسی نەخۆش بۆلێ (بەو کەسانە لای ئەو): هەستن لام بۆن
- ٤٤٢- ١٨- باسی کەسیک مندالی نەخۆش ببات (بۆلای پیاو چاکیک) تا دوای بۆ بکات
- ٤٤٣- ١٩- باسی نەخۆش ئاواتی مردن بخوازیت
- ٤٤٥- ٢٠- باسی دواکردنی سەردانی کەر بۆ نەخۆشەکە (کە خوا شیفای بدات)
- ٤٤٦- ٢١- باسی دەست نوێژگرتنی سەردانی کەر بۆ نەخۆش
- ٤٤٧- ٢٢- باسی ئەو کەسە بپاریتەو بۆ نەهێشتنی پەتا و درم و تا

٢٦- پەراوی پزشکی ٤٤٩

- ٤٤٩- ١- باسیک: خوا هەر نەخۆشییەکی ناردبێ دەرمان و چاکبوونەوهی بۆ ناردوو
- ٤٥٠- ٢- ئەم باسیکە: ئایا پیاو ئافرەت چارەسەر بکات یان ئافرەت پیاو چارەسەر بکات؟

- ٤٥٠- ٣- باسئىك:چاكبوونوه (له نهخۆشى) لهسئ شت دايه
- ٤٥١- ٤- باسئى چارهسەر و چاكبوونوه به ههنگوين
- ٤٥٣- ٥- باسئى چارهسەر كردن بهشيري و شتر
- ٤٥٤- ٦- باسئى چارهسەر كردن به ميزى و شتر
- ٤٥٥- ٧- باسئى رهشكه و سودهكانى
- ٤٥٦- ٨- باسئى شۆرباي تهلبينه بۆ نهخۆش
- ٤٥٧- ٩- باسئى دهرمان كردنه لووتوه
- ٤٥٨- ١٠- باسئى دهرمان كردنه لووت به قوستى هيندى و قوستى دهرپايى
- ٤٥٩- ١١- باسئىك: (مسوئلمان) له چ كاتئىدا كهئهشاخ بگريئ؟
- ٤٥٩- ١٢- باسئى كهئهشاخ گرتن له سهفهرو له (كاتى) ئيحرامدا
- ٤٦٠- ١٣- باسئى كهئه شاخ گرتن له نهخۆشى
- ٤٦١- ١٤- باسئى كهئهشاخ گرتن له سهرى مروث
- ٤٦٢- ١٥- باسئى كهئهشاخ گرتن له ژانى نيوه سهرى و سهريئشه
- ٤٦٣- ١٦- باسئى سهريئاشين بههۆى ئيش و ئازارهوه
- ٤٦٣- ١٧- باسئى كهسيك خۆى داغكردبئ يان كهسيكى ترى داغكردبئ،
وه فهزلى ئهوه كهسهى خۆى داغ ناكات
- ٤٦٤- ١٨- باسئى (چاو رشتن به) سورمه و كل بۆ چاو ئيشه
- ٤٦٧- ١٩- باسئى گولى
- ٤٦٨- ٢٠- باسئىك: دومهلان شيفايه بۆ چاو ئيشه
- ٤٦٨- ٢١- باسئى دهرمان كردنه لايهكى دهمنى نهخۆشهوه
- ٤٧١- ٢٢- باسئىك
- ٤٧٢- ٢٣- باسئى ئازارى گهروو
- ٤٧٣- ٢٤- باسئى چارهسهرى سكه ئيشه

- ٢٥- باسیک: صفه نښه که نه خوښه که توووشی
 ٤٧٣ سک دهېټ و (رهنگی خاوه نه که ی زهر د دهېټ)
 ٤٧٤ ٢٦- باسی دومه لای ته نیشته
 ٤٧٦ ٢٧- باسی سوتاندنی هسیر تا (به خوله می شه که ی) خوینی پټ بوه ستیریت
 ٤٧٧ ٢٨- باسیک: تا له گهرما و هالای دوزخه وهیه
 ٤٧٨ ٢٩- باسی که سیک له جیگا و زهوییه که درچټ که ئاو و ههوا ی ناسازه بوی
 ٤٧٩ ٣٠- باسی ئه وه ی باس ده کرټ دهر باره ی چاوه قوله
 ٤٨٤ ٣١- باسی پاداشتی ئارامگر له شوینی بلبونه وه ی چاوه قوله
 ٤٨٥ ٣٢- باسی دووعا و نزا به قورئان و په نا پښگیراوه کان
 ٤٨٦ ٣٣- باسی دوعا کردن به سورته ی فاتحه
 ٤٨٧ ٣٤- باسی دوعا کردن به مهرجی چند سهر مهریک
 ٤٨٨ ٣٥- باسی دوعا کردن بۆ که سیک به چاوه وه بووه
 ٤٨٩ ٣٦- باسیک: چاوپسی راسته
 ٤٨٩ ٣٧- باسی (دروسته) نوشته ی مار و دوو پشک بکریت
 ٤٩٠ ٣٨- باسی ئه و دوعا ی پیغمبر ﷺ (که هه می شه دوعا ی پیده کرد)
 ٤٩٢ ٣٩- باسی تفکر دن له دوعا دا
 ٤٩٠ ٤٠- باسی دوعا خوین دهستی راستی بښت به شوینی
 ٤٩١ ئازار (ی نه خو شه) که دا
 ٤٩٦ ٤١- باسیک: دهر باره ی ژن دووعا بکا بۆ پیاو
 ٤٩٧ ٤٢- باسی ئه و که سه ی داوا ی دوعا ناکات (بۆ نه خو ش)
 ٤٩٨ ٤٣- باسی ره شبینی و به دقووم ی
 ٤٩٩ ٤٤- باسی گه شبینی
 ٥٠٠ ٤٥- باسیک: بایه قوش و کونه په پو نښه

- ٥٠١ - ٤٦- باسی رمل لیدان و فال گرتنهوه
- ٥٠٤ - ٤٧- باسی جادوو
- ٥٠٧ - ٤٨- باسیک: هاوبهش دانان بۆ خوا و جادووکردن لهتاوانه فهوتینهرهکانن
- ٥٠٨ - ٤٩- باسیک: ئایا جادوو دهردههینریت (لهو جیگایه ی تیاپه تی)
- ٥١٠ - ٥٠- باسی جادوو
- ٥١١ - ٥١- باسیک: ههندی و تار ی رهوان وهک جادوو وان
- ٥١٢ - ٥٢- باسی چاره سه رکردنی جادوو به خورمای عه جوو
- ٥١٣ - ٥٣- باسیک: بایه قوش و کونه په پوو نییه
- ٥١٤ - ٥٤- باسیک: سیرایه تی نه خۆشی نییه
- ٥١٦ - ٥٥- باسی ئه وه ی باس ده کری له ژهر خواردکردنی پیغه مبه ر
- ٥١٨ - ٥٦- باسی خواردنه وه ی ژهر و ده رمانکردن پی ی، وه ترسان
- ٥١٩ - ٥٧- باسی شیر ی ماکه ر
- ٥٢٠ - ٥٨- باسیک: ئه گه ر می ش که وته ده فریکه وه (شله ی تیا بێ)

٥٢١ - ٧٧- په راوی جل و به رگ و پۆشاک

- ٥٢١ - ١- باسی ئه م فه رمایشته ی خوا ی به رز و بێند: ((ئه ی موحه مه د))
- ٥٢٢ - ٢- باسی ئه و که سه ی پۆشاکه که ی بخشینت به زه ویدا
- ٥٢٣ - ٣- باسی خۆ هه لکردن ده رباره ی پۆشاک

- ٥٢٤ - ٤- باسیک: ئەوێ له خوار قاپاره‌کانه‌وه بێت (له پۆشاک) ئەوێ له ئاگر دایه
- ٥٢٤ - ٥- باسی ئەو کەسێ پۆشاکه‌کە بێزەویدا دەخستێت له‌بەر خۆ به‌زل زانین
- ٥٢٨ - ٦- باسی (جوکمی له‌بەرکردنی) که‌وای ریشوو‌دار
- ٥٢٩ - ٧- باسی سەر به‌رگ (وه‌ک عەبا و جبه‌)
- ٥٣٠ - ٨- باسی له‌بەر کردنی کراس
- ٥٣٢ - ٩- باسی گیرفانی کراس لای سنگ و یه‌خه‌وه‌یه،
- ٥٣٣ - ١٠- باسی که‌سێک جو‌به‌ی قۆل ته‌نگی له‌بەر کردبێت له‌ سه‌فه‌ردا
- ٥٣٤ - ١١- باسی (له‌بەر کردنی) جو‌به‌ی خوری له‌ غه‌زادا
- ٥٣٥ - ١٢- باسی که‌وا و که‌وای چاکداری ئاوریشم ئەوه‌یش هەر که‌وايه،
- ٥٣٥ - ١٣- باسی کلاوی قوچ یان به‌رگێک کلاوی پێوه‌ بێت
- ٥٣٧ - ١٤- باسی شه‌روال
- ٥٣٨ - ١٥- باسی میزه‌ر و سه‌رپێچ
- ٥٤٠ - ١٦- باسی داپۆشینێ سەر و به‌شێک له‌ده‌م و چاو به‌ جله‌کانی
- ٥٤٢ - ١٧- باسی کلاو و زرێی ئاسن
- ٥٤٢ - ١٨- باسی عابا و پۆشاکێ حیه‌ره و شال
- ٥٤٦ - ١٩- باسی پۆشاکێ ئەستور و خه‌تخه‌تی چوارگۆشه‌
- ٥٤٧ - ٢٠- باسی خۆ مه‌لۆته‌ کردن
- ٥٤٩ - ٢١- باسی دانیشتن و یه‌ک کراس له‌به‌ردا بوون
- ٥٥٠ - ٢٢- باسی پۆشاکێ ره‌شی خه‌تدار
- ٥٥١ - ٢٣- باسی پۆشاکێ سه‌وز
- ٥٥٣ - ٢٤- باسی پۆشاکێ سپی

- ٢٥- باسی (حوکمی) له بهرکردنی ئاوریشم و راخستنی بۆ پیاوان،
 ٥٥٤ وه ئهو ئەندازهی له ئاوریش دروسته (بۆ پیاوان)
- ٢٦- باسی دهست دان له ئاوریشم به بټ ئه وهی له بهر بکړیت
 ٥٥٩
- ٢٧- باسی (حوکمی) راخستنی ئاوریشم (و دانیشن له سهری)
 ٥٥٩
- ٢٨- باسی پۆشینى قه سسی
 ٥٦٠
- ٢٩- باسی ئه وهی که ړنگه به پیاوان دراوه له بهر خوران ئاوریشم بپوش
 ٥٦١
- ٣٠- باسی (به کارهینانی) ئاوریشم بۆ ئافره تان (دروسته)
 ٥٦٢
- ٣١- باسی ئه وهی پتخه مبه ر ړنگه ی پتده دا له پۆشاک و راخه ر
 ٥٦٤
- ٣٢- باسی ئهو دوعای ده کړت بۆ که سیک که کراسیک تازهی له بهر کردوه
 ٥٦٧
- ٣٣- باسی رهنگی زه عفهرانی له خۆدان بۆ پیاوان
 ٥٦٨
- ٣٤- باسی (حوکمی) پۆشاکى به زه عفهران رهنگ کړاو
 ٥٦٨
- ٣٥- باسی (حوکمی له بهرکردنی) پۆشاکى سوور
 ٥٦٨
- ٣٦- باسی (حوکمی به کارهینانی) نه رمه زینی سوور
 ٥٦٩
- ٣٧- باسی پتلاو و کهوشی (دروستکړاو) له چه رمی خۆشه کړاو و چه رمی تر
 ٥٦٩
- ٣٨- باسیک: پتلاوی راست له پتیدا له پت ده کړت
 ٥٧٢
- ٣٩- باسیک: پتلاوی چه پی داکه نیت (له داکه نه دنیدا)
 ٥٧٢
- ٤٠- باسیک: به تاکت پتلاوه وه نه روا ت به ړنگا دا
 ٥٧٣
- ٤١- باسی دوو ئاوزه نگ له نه علیه کدا، ئه وهی رای وایه
 ٥٧٣
- یهک نه عل یهک ئاوزه نگ پانی هه یه
 ٥٧٣
- ٤٢- باسی چادریکی وهک گومه زی له چه رمی سوور
 ٥٧٤
- ٤٣- باسی دانیشن له سه ر هه سیر و شتی له و جوړه
 ٥٧٥
- ٤٤- باسی قوچه ی ئالتونی (به پۆشاکه وه)
 ٥٧٦
- ٤٥- باسی (حوکمی پۆشینى) ئه نگوستیله ی ئالتون
 ٥٧٧

- ٥٧٨ - ٤٦- باسی ئەنگوستیلە ی زیو (دروسته بۆ پیاو)
- ٥٧٩ - ٤٧- باسیک
- ٥٨٠ - ٤٨- باسی نقیمى ئەموستیلە
- ٥٨١ - ٤٩- باسی ئەموستیلە ئاسن
- ٥٨٣ - ٥٠- باسی نووسینی ئەموستیلە که (چۆن بوو)
- ٥٨٤ - ٥١- باسی ئەموستیلە کردنه په‌نجە توتە
- ٥٨٤ - ٥٢- باسی ئەموستیلە دروست کردن تا مۆرى شتى پت بکرت، یان
بۆ ئەوهى نامەى پت بنوسریت بۆ نامە دارەکان و خەڵکانى تریش
- ٥٨٥ - ٥٣- باسی ئەو کەسەى نقیمى ئەموستیلە کەى کردۆتە لای بەرى دەستى
- ٥٨٦ - ٥٤- باسی ئەم فەرموودهى پیغه‌مبەر ﷺ ((کەس لە شیوهى نووسینی
ئەموستیلە کەى ئەو (پیغه‌مبەر ﷺ) نه‌نوسیت (لە ئەموستیلە کەى))
- ٥٨٦ - ٥٥- باسیک: ئایا نووسینی موستیلە دەکریتە سى دیر؟
- ٥٨٧ - ٥٦- باسی (حوکمی لە دەست کردنى) ئەموستیلە بۆ ئافره‌تان
- ٥٨٨ - ٥٧- باسی (حوکمی لە مل کردنى) ملوانکە و ملوانکەى
گۆلە میخەک بۆ ئافره‌تان. مەبه‌ستى به (السّخاب) ملوانکەى
- ٥٨٩ - گۆلە میخەک وشتى ترى بۆن خوشە
- ٥٨٩ - ٥٨- باسی خواستنى ملوانکە
- ٥٨٩ - ٥٩- باسی گواره بۆ ئافره‌تان
- ٥٩٠ - ٦٠- باسی ملوانکەى گۆلە میخەک بۆ مندالان
- ٥٩١ - ٦١- باسیک: پیاوانى ژنانى، ژنانى کورانى
- ٥٩٢ - ٦٢- باسی دەرکردنى (پیاوانى) سەرژنانى لە مائه‌کان
- ٥٩٣ - ٦٣- باسی سمیل کورت کردنه‌وه (سونه‌ته)
- ٥٩٤ - ٦٤- باسی نینۆک کردن

٦٥- باسی بهردانهوهی ریش ﴿عَمَوُا ١٥﴾: زۆر بوون گهشهیان

٥٩٥ کرد له مال و ساماندا

٥٩٦ ٦٦- باسی ئهوه دهوتری دهربارهی مووی سپی (سهر و ریش)

٥٩٨ ٦٧- باسی خهنه تیگرتن

٥٩٨ ٦٨- باسی قژی لوول

٦٠٤ ٦٩- باسی پیکهوه نوسانی قژ وهک لباد

٦٠٥ ٧٠- باسی داهینانی قژ له ناوهراستی سهردا بهملا و لادا

٦٠٦ ٧١- باسی پرچ

٦٠٧ ٧٢- کاکۆل

٦٠٨ ٧٣- باسی بۆخۆش کردنی ژن بۆ میزدهکهی به دهستی (ژنهکه) خۆی

٦٠٩ ٧٤- باسی بۆن خۆش دان لهسهر و ریش (دروسته)

٦١٠ ٧٥- باسی قژ داهینان به شانه (سوننهته)

٦١٠ ٧٦- باسی قژداهینانی ئافرهتی هیزدار بۆ میزده

٦١١ ٧٧- قژ داهینان (له لای راستهوه سوننهته)

٦١١ ٧٨- باسی ئهوهی دهوتری دهربارهی میسک

٦١٢ ٧٩- باسی ئهوهی سوننهته له بۆنی خۆش

٦١٢ ٨٠- باسی ئهوه کهسهی وهگرتنی بۆنی خۆشی نهدهگهراندهوه

٦١٣ ٨١- باسی زهریره

٨٢- باسی (نهفرین کردن له) لهو ژنانهی ددانیان باریک

٦١٣ و بچووک دهکهنهوه بۆ جوانی

٦١٤ ٨٣- باسی (نهفرین کردن) له لکاندنی قژی تر به قژهوه

٦١٨ ٨٤- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتانهی مووی (رووخساریان) بۆ لادهبهن

٦١٨ ٨٥- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتهی قژی بۆ دهلکینن

- ٦٢٠- ٨٦- باسی (نهفرین کردن) له ئافرهتی خال کۆت
- ٦٢٢- ٨٧- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتهی داوا دهکات خالی بۆ بکوتن
- ٦٢٣- ٨٨- باسی (حوکمی) وینهکیشان
- ٦٢٤- ٨٩- باسی سزای وینه کیشان له قیامهتدا
- ٦٢٥- ٩٠- باسی نههیشتن و شیواندنی وینه و پهیکههکان
- ٦٢٦- ٩١- باسی ئهو وینانهی ژیر پت دهخریت
- ٦٢٧- ٩٢- باسی ئهوهی دانیشتن لهسهر وینهی لانا پهسهنده
- ٦٢٩- ٩٣- باسی ناپهسهندهی نوێزکردن به پۆشاکیکهوه وینهی تیا بیت
- ٦٣٠- ٩٤- باسیک: فریشتهکان نارۆنه مالتیکهوه وینهی تیدا بیت
- ٦٣٠- ٩٥- باسی کهسیک نهچینه مالتیکهوه وینهی تیدا بیت
- ٦٣١- ٩٦- باسی ئهوهی نهفرینی کردوه له وینه کیش
- ٩٧- باسیک: ههر کهسێ وینهیهک دروست بکات، له رۆژی قیامهتدا داواي
لێ دهکری که گیان بکات بهبهريدا، ئهويش ناتوانی گیان بکات بهبهريدا
- ٦٣٢- ٩٨- باسی (دروسته) سوارکردنی کهسیک له پاشکۆدا له سواری وڵاخدا
- ٦٣٣- ٩٩- باسی (دروسته) سێ کهس سواری وڵاخیک بن
- ٦٣٤- ١٠٠- باسی خاوهنی وڵاخ کهسیکی تر له بهردهمیدا سوار کات
- ٦٣٥- ١٠١- باسیک
- ٦٣٦- ١٠٢- باسی (دروسته) ئافرهت له پاشکۆی پیاوهوه سواری وڵاخ بکری
- ١٠٣- باسی لهسهر گازهههه پشست ڕاکشان، وه دانانی لاقیک
- ٦٣٦- لهسهر لاقهکهی تر

٧٨- په راوی ئادابه کان

٦٣٧

١- باسی چاکه کردن (له گهل دایک و باوک) په یوه ندى خزمایه تى

و ئهم فهرمایشته ی خوا ﷺ: ((وه فهرمانمان داوه به ئاده مى

٦٣٧

که چاکه له گهل دایک و باوکیدا بکات))

٦٣٨

٢- باسیک: کت شیاوترینه به جوانى هاورییه تى کردن؟

٦٣٩

٣- باسیک: (باوه ردان) خه بات ناکات به ره زامه ندى باوک و دایکى نه بیت

٦٣٩

٤- باسیک: باوه ردان جنیو به باوک و دایکى نه دات

٥- باسی گیرابوونى دووعای ئه و که سه ی چاکه ی له گهل

٦٤١

دایک و باوکیدا کردوه

٦٤٣

٦- باسیک: سه ریچى باوک و دایک له گوناوه گه وره کانه

٧- باسی به جیهینانى په یوه ندى له گهل باوکى هاوبه ش

٦٤٤

دانهر بو خوا (دروسته)

٦٤٥

٨- باسی ئافره ت میردى هه بى له گهل دایکیدا چاکه بکات

٦٤٦

٩- باسی چاکه کردنى (مسولمان) له گهل برائى هاوبه ش دانهریدا بو خوا

٦٤٧

١٠- باسی فهزل و گه وره یى به جیهینانى په یوه ندى خزمایه تى

٦٤٨

١١- باسی گوناوه ی پچرینه رى په یوه ندى خزمایه تى

١٢- باسی ئه وه ی رسق و رۆزى بو فراوان کراوه به هوئى

٦٤٩

به جیهینانى په یوه ندى خزمایه تى

١٣- باسیک: هه ره که س په یوه ندى خزمایه تى به جى بینى،

٦٥٠

خواش فهزلئ خوئى به سه ردا ده رزینیت

٦٥١

١٤- باسیک: به جیهینانى په یوه ندى خزمایه تى

٦٥٢

١٥- باسیک: به جیهینه رى خزمایه تى ئه وه نییه سه ره به سه ر بیت

- ١٦- باسی ئهو كه سهی له كاتی هاوبهش دانانیدا په یوه ندی
 ١٠٣ خزمایه تی به جت بینت پاشان مسولمان ببیت
- ١٧- باسی كه سیک كچۆلهی كه سیک وازی لت بینت یاری
 (بهشتیک) لاشهی بکات، یان كچۆله كه
 ١٠٤ ماچ کات و یاری گاتهی له گه آدا بکات
- ١٨- باسی بهزه یی هاتنه وه (ی باوک به) مندا آدا، وه باسی
 ١٠٠ ماچ کردن و دهست کردنه ملی مندا آ
- ١٠٨ ١٩- باسیك: خوا بهزه یی كردوه به سه د به شه وه
- ١٠٩ پیرست